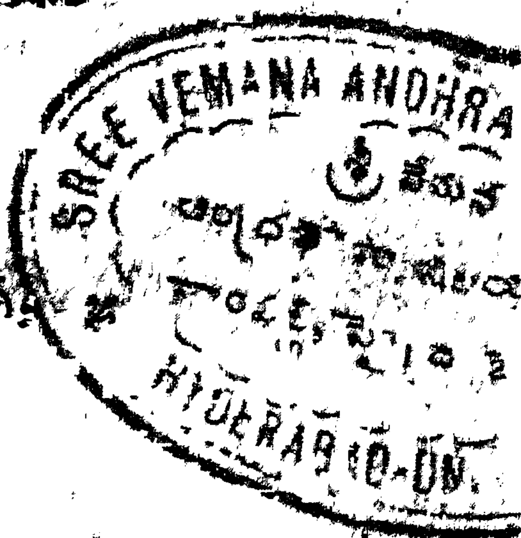
నెపోలియన్ బోనపార్టి జీవితచరిత్ర

[illegible]నుండి యాంధ్రీకరణము

ద్వితీయభాగము

గ్రంథకర్త:
[illegible] నరసింగరావు
ప్లీడరు, [illegible]వలి.

చెన్నపురి:
వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్
వారిచే ప్రకటింపబడెను.
1 22

శ్రీ

మహాశయులారా,

[illegible] వ సంవత్సరారంభము నెల్లూరియం[illegible] ప్రద[illegible]

[illegible] ప్రారంభించగలిగితిని ఈ రెండవభాగము

కూడ [illegible] కాలము క్రిందటనే అంగీకరించియు ముద్రణా

[illegible] ఆలోచించి [illegible]

[illegible] లోపమును [illegible]

[illegible] శాస్త్రి [illegible]

ముద్రాక్షరశాల ప్రొప్రయిటరు శ్రీ [illegible] వేంకటేశ్వర [illegible]

[illegible] కరుణయుం [illegible] రెండవభాగమును [illegible]

శ్రీ [illegible] ముద్రాక్షరశాలయం [illegible]

ప్రచురించినందులకు [illegible] కృతజ్ఞతాభివందనములు.

OPINIONS

NAPOLEON BONAPARTE, PART [illegible] Mr. K. Narasinga [illegible] Pleader, Kovvur; Printed at the Vag[illegible] Press, Kovvur

The life of Napoleon Bonaparte [illegible] Mr. [illegible] biography written [illegible] loved and [illegible] Is he Napoleon a tyrant? Are his wars [illegible] was engaged [illegible] selfish [illegible] aggressive spirit [illegible] Mr. [illegible] answers these questions in the negative. The book under review is [illegible] lation of [illegible] Life of Napoleon and has [illegible] vigour and freshness. It is claimed to be the first of its kind in [illegible] language and the author has been greatly assisted and encouraged by [illegible] scholars like Messrs. C. R. Reddy, R. Venkatasivudu and K. Venkatappa [illegible] style is very simple and can be easily understood [illegible] sisters whom [illegible] [illegible] ism will no doubt be roused by a perusal of [illegible]

THE HINDU, [illegible] 13 [illegible]

EMPEROR NAPOLEON BONAPARTE'S LIFE, PART II

Mr. K. Narasinga Rao Pantulu who has already published Part I has brought out Part II of Napoleon's life. I am glad to see that this part is written in the same simple and unostentatious style as Part I, and that it [illegible] interest of the reader. The chapters describing Napoleon's marriage and [illegible] all his clemency are particularly well written. Mr. Narasinga Rao has succeeded in showing to the world what a good and great soul Napoleon was notwithstanding the calumniations heaped upon him by interested nations. I [illegible] that the [illegible] Public will duly appreciate the book and thus give the necessary encouragement to the author to complete the work.

[illegible] R. VENKATASIVUDU, M.A.,

[illegible] శ్రీ కనపర్తి నరసింగరావు పంతులుగారి కృతి [illegible] —

[illegible] క్రింద తాము [illegible] నాకిచ్చిన నెపోలియన్ చరిత్ర మ[illegible] భాగము చదివితిని. తమ [illegible] మనోహరముగ నున్నది. [illegible] [illegible] సులభముగ తెలియగలమాటలతో వ్రాయబడినది. [illegible] [illegible] చరిత్రము [illegible] దేశాంతర [illegible] చరిత్రములను [illegible] ముఖ్యము. ఈ [illegible] చదువుటవలన మహోన్నతి [illegible] [illegible] గ్రంథమును త్వరలో పూర్తిజేసిన [illegible] దేశసేవ [illegible]

నమస్కారములు,

[illegible]

Sir,

తాము [illegible] పంపిన [illegible] పుస్తకము [illegible] [illegible] గ్రంథము [illegible] భాషాంతరీకరణ [illegible] [illegible] నన్నది. [illegible] సరళ [illegible] ముగను మనోహరముగను [illegible] సర్వదా [illegible]

Yours most sincerely,

-1-29. దే[illegible] M. A.,

Lecturer, College, Anantapur

శ్రీ చక్రవర్తి నెపోలియన్ బోనపార్టిగారి జీవితము.

రెండవ భాగము.

ఇరువదియాఱవ అధ్యాయము

ఇంగ్లీషువారి యుద్ధప్రయత్నములు, స్పెయిన్ రాజు కుట్రలు, నెపోలియన్ సెక్రిటరి, బౌలోన్ శిబిరసన్నాహము, ఇంగ్లండు భయకంపములు, నెపోలియన్‌ను హత్యంగావింప నేర్పాట్లు.

నిష్పక్షపాతబుద్ధి చరిత్రకారులు ... ప్రపంచ ... యుద్ధకారణములు ... వారిని జెప్పి తీఱుదురు. నావికాదళసంపన్నులగు ఇంగ్లీషువారు ... సంకట ...లు గలిగింప సమర్థులుగ నుండి వాణిజ్యయోడల పట్టికొనగలిగి ... వారికి లాభకరముగాని ... తిలో ... ప్రభావాధిక్యము ... లుగ ... కాలుదువ ... గ్లండు, నెపోలి... కార పి... యుండ ... జవా... చ్చి నట్లు ... ముల వ్రాయు ... యు ...

— వ ... యిన స్పెయిను ... ల సింహాసనము లాక్ ... తివి.

— సుం... వెడలగొట్టి షిహాజు ... చలేగా

— ... దీక్ష ... యుద్ధ ...

౮ — హానొవరులో (Honover) మీరాజు యలెక్టరుగా లేదా ?

౯.—స్విట్జర్లాండులో మీసేనల నుంచితివి గదా?

— స్పెయిన్లోని జిబ్రాల్టరులో మీసేనల నుంచియుండలేదా ?

౧౦.—ఖండాంతరముల భూఖండముల సంపాదింప దురాశతో నున్నాడవు గదా!

— మీకు పదియుండగ, మా కొక్కటేగదా?

—ఈజిప్టు నాక్రమింపఁ దలచితివిగదా?

— ఇండియానంతయు నీ వాక్రమించికొని యుండలేదా.

అంతట ఇంగ్లండు [illegible] సభ్యుడు, 'వారి కాసైన్యమును దీసికొని [illegible] "[illegible]న్యము లాయత్తముఁ జేయుము. ఈమనిషి [illegible] [illegible] స్వాతంత్ర్యముల నాశన మొనర్చుచున్నది"

[illegible] చరిత్రకారులారా యీబోనపార్టి దుర్మార్గముగ దేశమంతయు [illegible] ముంచివేయుచున్నాడు అని వ్రాయుడు." అని [illegible] [illegible] [illegible] వ్రాయబడి యుండినది.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] యుద్ధప్రకటన [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] అందులోని [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] వారివగు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] గోళములే యుద్ధ ప్రారంభము [illegible] [illegible] దేశము లయినవి.

ఈనడతచే నెపోలియన్ కోపోద్రేకుడై యా సగముగా [illegible] కాలమందు, [illegible] [illegible] నిబిలపించి, [illegible] మొదలు 60 సం॥ మధ్యనుండు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] సముద్రోపరిభాగంబుల [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] లకట్టుగనుంచవలె [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] కాలమందు వేలకొలది, ఇంగ్లీషువారు ఫ్రాంసుదేశమునకు [illegible] [illegible] దేశమందంతట నుండియుండిరి. ఇయ్యది యుద్ధవ్యవసాయమందలి [illegible] [illegible].

[illegible] వేలకొలది గృహములలో, గలిగినక్షోభ యింతింత [illegible] [illegible] [illegible] ఫ్రాంసుదేశమ [illegible] తటస్థించినవారిలో [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] మరుదెంచి [illegible] కొందరో గలరు. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] దశవర్ష కాలములో. [illegible] ఫ్రాంసుదేశ [illegible]

పట్టమయినది. ఇంగ్లండులో నుండినపసివాండ్రు, పెద్దవారయి వారితలిదండ్రు లెవరో వా రెఱుగకుండిరి. అక్కడాబిడ్డలు, బ్రదికిరో చచ్చిరో వీరికిఁ దెలియకుండెను. ఇక్కడ ఫ్రాంసులో పట్టుబడినవారి భార్యలు, కుమార్తెలు, దుఃఖముతో నెందరో, యక్కడ మృతులయిరి.

ఇంగ్లండులోని పాడుబడిన యోడలే అక్కడ కారాగృహములుగ మార్చబడి వాటిలో నుంచబడిన ఫ్రాంసువా రెందరో! చనిపోయియుండిరి ఫ్రెంచిరిపబ్లికునకు బంధించిన సముద్ర తీరములందలి గ్రామములనుండు యింటియజమాను లింగ్లీషువారిచ పట్టుకోబడి యుండుటచే, దారిద్ర్యక్షుద్బాధలు వారిండ్ల తాండవమాడుచుండినవి. ఈయుద్ధమే లేనిచో, యాతీరములు, సరసంపదల [illegible] తుల [illegible]చుండెడివి

విల్లియం పిట్టు (William [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] దయాదాక్షి [illegible]ము లనునవి వారియందు సున్న ఆ [illegible] [illegible] మెఱు[illegible] సంపన్నుడు. గనుక, భూతదయాపశ్చాత్తాపములు [illegible] కరుణానంద[illegible] [illegible] ఆయనమనోవీథి నవిహరింప నర్హత లేకుండినవి ఖయిదీలుగాబడిన ఇంగ్లీషువా[illegible] [illegible]చే సన్మానింపబడుచుండిరి గాని, ఫ్రెంచిఖయిదులు సర్వకష్టము లనుభ[illegible] [illegible] అట్టికష్టములే, ఇంగ్లీషువారికిగూడ [illegible] దలచియుం యమానుషమని [illegible] [illegible] గలిగింపడయ్యెను. ఖయిదీల మా[illegible]దమని నెపోలయన్ [illegible] [illegible]ంగ్లండు సమ్మతింప దయ్యెను.

నెపోలియన్ [illegible]సామర్థ్య[illegible]లచే [illegible] [illegible] యుద్ధసంసిద్ధ[illegible] [illegible] [illegible] ఇంగ్లండురాజు[illegible]. యుద్ధారంభమయిన పదియవ[illegible] [illegible]వదివేల సైన్యములతో నెపోలియన్ [illegible] 16 వేల ఖయిదీలను [illegible] 30 వేల [illegible] [illegible] [illegible] స్వాధీనము [illegible] యుండెను [illegible] [illegible] పితృ[illegible]త యాస్తియగుటచే, ఆయన చాల దుఃఖించెను. అప్పు ను, నెపోలియన్ సంధివర్తమాన మంపియుండెను గాని ప్రయోజనము లేదయ్యె.

నెపోలియన్, అమె[illegible] లోని మిసిసిపి [illegible] స్పానియర్డులవ[illegible] [illegible] (Lusiania) యనురాష్ట్రమును విక్రయించికొని యుండెను. [illegible] [illegible]టలోనయున, ఇ[illegible]ండు నోట వేసికొనగలదని, తక్షణమే [illegible] [illegible] కమియుండెను.

ఇంగ్లండు సము[illegible]ములమీద ఫ్రెంచివా[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]యసాగిన [illegible] [illegible]ములమీద వారిబల [illegible] లవాతముగ [illegible] [illegible] లోకమంతయు

[illegible]ర్యము గ్నులయి జూచుచుండగ, ధైర్యసాహసములతో సూక్ష్మబుద్ధితోడను, దీర్ఘా [illegible]
చనతోను, యాలోచించియాలోచించి, నెపోలియ౯ కట్టకడకు ఇంగ్లండుమీద నేరు[illegible]
వడల ని[illegible]యించెను. ఇంగ్లీషుఛానెలు తీరమందు, యుద్ధప్రయత్నములు జరుగ [illegible]
ఇంగ్లండు త[illegible]త్తరిల్లినది. మూడు లక్షలసైన్యము లాయతము లయినవి. ఫ్రాన్సు దేశ
మంతయు[illegible] పాటుపడ [illegible]గినది. రెండువేల యుద్ధనావల గట్టించి, బొలో౯ [illegible]
[illegible]ంచెను. వీటిలో, [illegible] [illegible]బదివేలసైన్యములు, పదివేలగుఱ్ఱములు, నాలుగు
[illegible]లను, తీసికొనిబో సమర్థములుగ గావించెను. ఫ్రాన్సులోని యంత్రశాల[illegible]
[illegible], గొప్పగొప్ప నూతనఫిరంగులు, పరిపరివిధములుగ [illegible] [illegible]యించు
[illegible] ఫ్రాన్సులోని ప్రతిరాష్ట్ర[illegible] రును [illegible]తముగ బనిచేయ బూనిరి. [illegible]
[illegible]లనిమిత్తము[illegible] నూతనపన్నుల విధింపవలసి యుండెను. జనులు సంతోషముతో [illegible]
[illegible] మనిరి [illegible] దేశజనులు [illegible]పూరితులై గొప్పగొప్ప విరాళము[illegible]
[illegible]సయినరు జేర్చిరి రాజకరోద్యోగమందలి యొకశా[illegible] స్వ[illegible]
[illegible]యోడను గ[illegible] [illegible]మున కొప్పగించిరి. చిన్నచిన్నపట్టణములు, చంద[illegible]
[illegible], కొన్ని [illegible]డవలను గట్టించియు పెద్దనగరములు, యుద్ధనావల గట్టిం
[illegible] [illegible]చ్చియుండిర్ [illegible]సునగరము 120 ఫిరంగులు గలదొకదాని, లయ౯సు న[illegible]
[illegible] గలయోడను, బోర్డోనగరము 84 ఫిరంగు[illegible] మా[illegible]
[illegible]లు గలదానిని సమర్పించి యుండెను. ఇటాలియ౯ [illegible]పబ్లికువారు
[illegible]రులు వాణిజసమూహము ఉదారముగ విరాళములను యిచ్చియుండ
[illegible]. మహామహా[illegible] 1[illegible] [illegible]లు [illegible] [illegible]చ్చినది. ఈవిధముగ సమ[illegible]
[illegible] వాటివిలువ, యిరువదికోట్లఫ్రాంకులు

నెపోలియ౯ బొలో౯ పట్టణమందు బసచేసెను. సర్వప్రయత్నములు స్వయ
ము[illegible] [illegible]యుచు, ద్రవ్యమువృథా ఖర్చుకాకుండ, జాగ్రతగ వెచ్చించుచుండెను.

ఇట్టి[illegible]హముజూచి రష్యా చక్రవర్తిగారు ఆశ్చర్యపడెను, నద్యన్ష[illegible]
[illegible]హమ ప్రయత్న[illegible] నెపోలియ౯ [illegible] మన్నను, ఇంగ్లండు [illegible]
[illegible]

నెపోలియ౯, జోసఫయి౯ తో [illegible] [illegible] [illegible]ము
రై౯ నదిప్రాంతములను ఆక్కడి సమరసన్నాహముల[illegible], స్వయముగ జూచి[illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible]చుండెను.

కళే [illegible] జలనాథపదవి[illegible] [illegible] [illegible]యుక్తి, [illegible]త్రము [illegible], దీనిని
నెపోలియ౯ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]యించికొనిన [illegible] దిని [illegible]

...సు చతురోపాయముల బన్నియుండెను. వేసవికాలమందు 48 గంటలకాలము దీనిలో నిరు కదలకుండును. చలికాలమందుమంచు యావరించి చీకటిగ నుండును. తుపాను సమయములందు, ఇంగ్లండునావ లీకాలువను వదలి సముద్రములోనికిబోవుట గలదు. [illegible] మయములందు గాని, లేక, ఫ్రెంచిఫిరంగుల నిరుప్రక్కల నుంచుకొని తటాలున మగ్గ బడి దాటుటఁగాని, యీ నాలుగింటిలోనేదో యొకవిధమున నీజలసంధి దాట యత్నించియుండెను

ఈక [illegible] స్థితు లిట్లుండగ, స్పెయిన్ నెపోలియన్‌కు మిత్రునివలె నటించుచు. ఇంగ్లండుతో కుట్రలుఁ బన్నుచుండినది. ఈరాజుభార్య వ్యభిచారియు, దుర్మార్గు[illegible] రాలును, అయి [illegible] యుపభర్తయగు [illegible] 'డాయి' యనువాడే, సర్వాధికా రియు [illegible] ఉండెను [illegible] నెపోలియన్ కలహ్యభావముతో నొకయుత్త ర్వాసెను [illegible] జూచి, ' [illegible] గరంతయు [illegible] ంతమగు [illegible]

[illegible] లమందు [illegible] నొకనగు [illegible] [illegible] పైభాగమందలి తాటలతోడను, యొకచిన్న తేలుడు తెపు [illegible] ట్టి [illegible] రాత్రికాలమందు పోటిపోవుచుండగఁ బ[illegible] ని, నెపోలియన్ వద్దికిఁ [illegible] చిరి. వానిం జూచి "ఆవల యొడ్డున నీవు ప్రేమించుస్త్రీయే [illegible] రైన యుండి [illegible] వృద్ధు [illegible] అంగహీనురాలును, బీదరాలును, యగు [illegible] [illegible]

[illegible] ప్రేమ గలిగియుండునట్లు [illegible] యా [illegible] [illegible] అని చెప్పి [illegible] వాని నొక పడవనెక్కించి, యుద్ధమ [illegible] తెల్లజండాను దానికి గట్టించి, ఇంగ్లండుపడవ యేదయిన, [illegible] గుపడిన నెక్కించిరమ్మని యాజ్ఞాపించి పంపియుం[illegible]ను.

[illegible] లమందు గూడ, [illegible] తనముగ [illegible] [illegible] త్తరువులు [illegible] వ్రాయించుచుండెను. [illegible] నొక [illegible] ప్రాం [illegible] స్థానమందే భోజనమును, యివ్వఁబడుచుండినది. [illegible] [illegible] లియన్ గారికిఁ దెలి [illegible] [illegible] లియనను [illegible] ధించుచుండిరి. [illegible] ండగ [illegible] కరోజువే [illegible] [illegible] నపోలియ [illegible] నటస్థించినది [illegible]

[illegible]తె ఆచియుండినది. లోపల నెవరో పాడుచుండిరి. తొంగిజూచెను. సెక్రటరి - [illegible]

[illegible]పె. వానితో నిట్లు సంభాషణ గావించియుండెను.

నె:— ఏమి! యింతచీకటియుండగనె బనిచేయుచున్నాడవు. నీ కెంతజీతము?

— అయ్యా నాకు సం, 1-కి 6000 ఫ్రాంకులు.

— పసివాడవు ఆజీతముతోసుఖజీవనము జేయుచున్నావు గనుకనే పాడగలిగితివి.

— నన్ను బాధించు ఇంగ్లీషువారు గలరు. అంధుడును, వృద్ధుడును యగు నా [illegible] స్త్రీయు, అనాథులగు [illegible]బుట్టువులును గలరు. వీరందరు నా చేతన [illegible] [illegible]యాధారపడి జీవింపవలసి యున్నది

నె:— నీత[illegible] [illegible]డబుట్టువుల బోషించుట నీకు గర్తవ్యము. న[illegible] [illegible] యిద యేమిటి

నె:— [illegible] తీర్చు[illegible] ఋణగ్రస్తు[illegible] ఇంగ్లీషువారని పిలిచెదరు.

నె.— ఇంతజీతము వచ్చుచుండగ ఋణ మెట్లయితివి ఋణగ్రస్తులగువారు నా సన్నికట సుండకూడదు. ఈ గంట మొదలు నిన్ను పనిలోనుండి తొలిగించి[illegible]

అని చెప్పుచు వెళ్ళిపోయెను. కొన్ని నిమిషములలో నె[illegible] [illegible]బండ. నెపోలియను[illegible] [illegible]రి వద్దనుండి నొకకోటిని దెచ్చియిచ్చెను. అది తన నిలువుదల యుత్తర్వు యను[illegible] కొని తీసికొని చదువగ నానిలో - క్రిందివిధమున వ్రాయబడి యుండెను.

"నిన్ను నిలిపివేయ దలచితిని. యీనాటికు
వద్దు డవు అయితే అంధుడును, వృద్ధుడును యగు
మీతండ్రిని పెండ్లిగాని నీతో బుట్టువులను గూర్చి,
వీరస్థితి నాలోచించి నిన్ను ద్వేషించితిని నీయుద్యో
గములకు వారు శిక్షనొందువా రగుదురను యభి—
యము[illegible] నిం[illegible] [illegible]పించి, యొకరోజుకు [illegible]
[illegible]చ్చు యొంద[illegible]. పది వలఫ్రాంకుల నంపుచుండెను.
[illegible] ధనములో నీ ఋణములన్నియు దీర్చికొని యిక
ముందు ఋణమును జేయక వర్తింపుము. ఇదుగో
దక్షిణ[illegible] తిరుగ [illegible] నొకకేసెలవిచ్చి పంపెదను"
అని వ్రాయబడి య[illegible]

'బొలోన్' నందలి కొండలమీద నెపోలియన్ తనకుగా నొకగుడిసె వేయించికొనియుండి, సెంట్‌క్లవుడ్ నగరు నందుండి, రాత్రికాలమందు ప్రయాణమయి, మఱుసటి మధ్యాహ్నమునకు, అలసి జేరుచుండెడివాడు. ఈరెంటి మధ్యదూరము 180 మయిళ్లు. అట్లువచ్చి, విశ్రాంతికయిన కాలము బుచ్చుకొనక జరుగుచుండు ప్రయత్నములన్నియు నాయెత్తున నుండి జూచుచుండెడివాడు. ఫ్రెంచివారి తీరమందు బురుజులఁ గట్టుట, ఫిరంగులఁ నెత్తించుట, దిబ్బలు రక్షకస్థానముల నేర్పరచుట మొదలగుపనులం జేయుచుండగ, వీరి కిబ్బంది గలిగించుటకై, ఇంగ్లీషునావలనుండి [illegible] కాల్పబడుచుండెను. అట్లున్నను [illegible], సైనికులు పాటలఁ బాడుచు, పనులు జేయుచుండిరి. బొలోన్ శిఖరములు, జూచుటకొక నగరముగ గన్పట్టుచునవి. బాటలు మొదలగుసౌకర్యములు గలుగ జేయబడి యుండినవి. పడవలను [illegible] గుఱ్ఱముల దింపుటకు యంత్రము లేర్పరుపబడినవి. గుఱ్ఱముల [illegible] చుటలు [illegible], యుద్ధనావలు డీకొనినపుడు తప్పించుకొనుసూరములు యామొదలగునవి తప్పక బడుచుండినవి. శత్రునావలనుండి గుండ్లు [illegible] యుండగ, శత్రు తీరములం [illegible] దింపుటలును గురించి తర్ఫీదు ఏయుచుండిరి. అప్పటి యీప్రయత్నముల [illegible] వ్రాయవలనన్న [illegible] సంపుటము లగును. చదువరుల యూహ [illegible] విడిచెదను.

ఫ్రెంచిసేన లీవిధమున సన్నాహములఁ జేయుచుండగ, ఈప్రయత్నము [illegible] జూచి, ఇంగ్లండు భయపడసాగినది. ముప్పదిమైళ్లదూరములో, రొకలక్ష పబడి [illegible] సైన్యములు, 200 [illegible] పదివేలగుఱ్ఱములు [illegible] యుండినవి. ప్రఖ్యాతి [illegible] నెపోలియను [illegible] సైనికముల నడిపించువాడు [illegible] యుండెను. [illegible] యొక్క [illegible] గొప్ప [illegible] మున్న [illegible] మునసే, ఈప్రభు [illegible] గాని, [illegible] వలసి [illegible] డెను. [illegible] కులే, సందేహింపసాగి [illegible] పగలుగాని రాత్రిగాని, యుద్ధరాత్రిగాని, [illegible] నచో, ఫ్రెంచివారి సేనలు [illegible] సిద్ధముజేయుచు, [illegible] మని [illegible]

[illegible] మెంటులో సీమయమైన [illegible] చర్చలు జరుపబడినవి. ఇంగ్లడు [illegible] 17 సంవత్సరములు మించి, 50 సంవత్సరములు లోపుగల పురుషు [illegible] ములో జేసిన [illegible] కర్తవ్య [illegible] ఇంగ్లండు [illegible] ప్ర [illegible] సగము [illegible] యగుచుండిరి. [illegible] ద్దిన ఫ్రెంచి ప్రభువుల [illegible] దుంచసాగిరి. సైన్య [illegible] జేయించుటకు [illegible] జయూగా జేయుచుండిరి [illegible]

విముఖుండై యుండెను. గనుక మోరోను తమలో జేర్చుకొనుటయు తన్మూలమున
సేనల లోబరచుకొనుటయు సులభోపాయమని దలంచియుండిరి.

నెపోలియన్‌ను జంపుటతోడనే రాజాభిమానులు తిరుగబడునట్లును ఇంగ్ల
లోనుండు ఫ్రెంచిరాజులు యింగ్లీషు ధనసహాయముతో ఆయుధపాణులై ఫ్రాన్సు
ల్లల గాచియుండి, తక్షణమే ఫ్రాన్సు జొరబడునట్లును, వారిని పునః ఫ్రాన్సుప్రభు
వతులుగఁ జేయునట్లును, కుట్రపన్నిరి.

అయితే, యిందునకు మరియొక ప్రత్యవాయ మేర్పడినది. 'మోరో' శుద్ధ[illegible]
జనపక్షావలంబకుడు (Republican). నెపోలియన్ జీవితాంతమంతయు కౌ[illegible]
[illegible]న్సల్ పదవి, ఆయనయందుండకూడదని వాదించినవాడు ఇట్టి యీయనను లోబరచు[illegible]
[illegible]నుటెట్లు? ఫ్రెంచిరాజులు తిరుగ వచ్చుట కెట్లు సమ్మతించును? అను గొప్పసం[illegible]
ఏర్పడినది. అయితే నిందున కొకసమాధానమును జెప్పికొనిరి. ఎట్లన్న, జెనరల్ పిచె[illegible],
అనుఆయన రాజపక్షపాతియై, లండన్ నగరమం దుండెను. వారిమూలమున 'మోరో'[illegible]
[illegible]వంత పెట్టగలుగుదు మనుకొని, పిచ్చుగ్రూను యీకుట్రలోనికిఁ దీసికొనిరి. ఇ[illegible]
[illegible] ప్రటంజేసికొని జనరల్ కడోడల్, రాక్షసకాయుడై ఆయుధపాణు లగువా[illegible]
[illegible]ంటబెట్టుకొని, ఇంగ్లండువా రిచ్చిన ధనసహాయముతో, లండన్ నుండి, ఫ్రాన్సు[illegible]
[illegible]బ యాణమాయెను.

[illegible]ండితీరమందలి కొండపేటుల ప్రక్కన, నొకబండచీలి అయ్యది [illegible]
రహస్య[illegible] దొంగలదారిగా నుపయోగపడుచుండినది. ఎట్లన్న, ఆకొండచీలుపు
భాగమునపడి యొకత్రాటి నిచ్చెనదింపిన, యది 200 అడుగుల క్రిందనుండు సముద్ర
[illegible]మట్టమునందికి వచ్చును [illegible] దదొంగ లీత్రాటి నిచ్చెనమీద నెక్కి యాకొండలమధ్య
[illegible] నెవ్వరికి గనుపడక కొండ పైభాగమునకు దొంగసొత్తులతో బా[illegible]
[illegible]చుండిరి దీనిని, యిట్లనే ద[illegible] దబ్బునిచ్చి, యీమార్గమును [illegible]
[illegible]రమార్గములుగ ఫ్రాన్సుతీరముఁ జేరి, అక్కడనుండి బహిరంగమార్గము[illegible]
[illegible]లను విడచి సాగు[illegible] చేలమధ్యనుండు కాపరుల గుడిసెలలో నక్కడక్కడ
[illegible]చుచు, [illegible]చోటునుండి మరియొకచోటునకు, యీవిధముగ పొలములలో
ప్రయాణ[illegible] రాజపురమునకు జేరినవా రిండ్లలో, నక్కడక్కడ రహస్య[illegible]
[illegible]టుంజేసికొని, రెండవవాని కంటఃబడకుండ, [illegible] రంగమైన బాటలు, మార్గముల
[illegible]త్రము [illegible] వదలి [illegible] గరవలసిన ట్లంప్పుచుకొనిరి. ఇంగ్లీషు నావికా[illegible]

కొని, పైన జెప్పిన పర్వతశిఖరపాదమందుండు సముద్రతీరముఁ జేర్చి యుండెను పైన జెప్పియుండు మార్గములలో నీదుర్మార్గు లాచోటునుండి,యాచోటి కీవిధమున నమ్మకభటులు కొందఱితో, పారిసునగరముం జేఱఁగలిగిరి. అక్కడనుండి ఫ్రాన్సుమీద తిఱుగబడుటకు, ప్రోత్సహించుటకై చారుల కపారధనమిచ్చి పలుచోట్లకు బంపుచుండిరి. అయినను, అందరు నెపోలియన్‌ను ప్రేమించువారుగ నుండిరి. ఇదియునుగాక, రాజవర్గములోని వారునుగూడ నెపోలియన్ యొక్క సత్పరిపాలనకు దృప్తిఁజెంది, వారియందును తిఱుగబడువారు గానరారైరి. ఈసంగతు లాయనకు నిరుత్సాహము గలిగింపసాగినవి మతగురువులుగూడ, నెపోలియన్‌ను గౌరవింపుచుండిరి రెండుమాసములు, భగీరథప్రయత్నముల జేసినమీదట,ముప్పదిమంది తిరుగబాటగువారినిమాత్రము జేర్పగలిగిరి. వారును విశేషధన మడిగియుండిరి. జార్జికడౌడల్, యీవిధమున నీప్రయత్నములలోనుండగ, పిచుగ్రూయును, ఆయన సహచర్లును, మోరోగారిని లోబఱచుకొన బ్రయత్నములఁ జేయుచుండిరి

'మోరో' క్రింద యుద్యోగియగు 'లజలో' యనువానిని, సులభముగ లోబఱచుకొనిరి. ఆయనమూలముగ, మోరో మొదటికాన్సలు ప్రభుత్వ మంత మొందింప, సిద్ధముగ నున్నట్లు దెలిసికొనిరి. అయితే యీదుర్మార్గపు కుట్రలుగాని, నెపోలియన్ హత్య విషయమయిగాని, ఆయనతో జెప్పక మోరోగారికుండిన ప్రభుత్వాభిప్రాయము మాత్రమే కనుగొని యింతమాత్రముననే, యేపనిఁ జేయుటకును 'మోరో' సిద్ధుడుగ నున్నాడని భావించి, యితరుల కగుపడకుండ, విశేష చుట్టుమార్గమగు హాంబర్గుమార్గమున, లండన్ జేరి, వారికి నచ్చజెప్పెను. ఈ హంతకులందరు, లండన్ నగరమందు సభ జేరిరి. ఆసభకు (Count ' Artois) కవుంట్ డి అర్టాయిస్ యధ్యక్షుడుగ నుండిరి. 'పిచిగ్రు' 'రివియర్' సనానులు 'కడౌడలు'ను గలియుటతోడనే, లండన్ లోనుండు ఫ్రెంచిరాజులగు చార్లసుగారును, వీరికుమారుడగు 'బెర్రి'(Berry) ప్రభువునుగూడ పారిసు జేరి, వారిభాగపుద్రోహమును వారు జేయునట్లును, తీర్మానించికొనిరి.

పిచిగ్రుయును ఆయన సహచరులును, యొకచీకటిరాత్రిలో పడవమీద బయలుదేరి, పైకొండశిఖరము క్రిందఁ జేరి, యాత్రాటి నిచ్చెనమీదఁ బ్రాకి, శిఖరముఁ జేరి, నీడనీడలఁదాగి ప్రయాణములఁ జేసి జార్జికడౌడలును పారిసునగరమందు గలిసికొనిరి. 'మోరో' 'పిచిగ్రూ'లు యొకరాత్రికాలమందు గలియునట్లునుకొనియుండిరి. 1804 సం. జనవరి నెలలో, నొకచీకటి రాత్రిలో కొన్ని గుర్తులమూలమున, యుభయులు

గలియుట తప్ప, యీమధ్య గలియరైరి వీరిట్లు గలిసియుండగ, జార్జికడౌడలు-
వచ్చిగలిసెను. ఈయన వచ్చుటతోడనే యీయన ముఖసందర్శనము 'మోరో' గా
కిష్టపడక, మఱియొకరోజు, తనయింటియందు పిచిగ్రూను గలియవలసినదిగ జెప్పి, తఁ
లున లేచి వెళ్లియుండెను. ఆవెంబడి కొద్దిరోజులకు, 'మోరో' 'పిచిగ్రు' లిద్దరునుగ
కొనిరి అపుడు, ఫ్రాంసుప్రభుత్వము తన యధీనమం దుండవలయు నని, మోరో గో
యుండెను. దీనినిజూచి, పిచిగ్రు నిశ్చేష్టితుఁ డయ్యెను తన యుద్దేశము విఫలమాయె
ఈసంగతి కడౌడలుతోఁ జెప్పగా, జ్ఞాన, దయా, దాక్షిణ్య, శూన్యుడగు వీనికం—
నెపోలియనే నిశ్చయముగ తగిన వాడని జవా బిచ్చెను. ఈవిధమున నీకుట్రకాం
లకు, శృంగభంగమయినది ఎక్కడ శోధించినను, నెపోలియన్ కు విరోధు లగుప*
రైరి సర్వజను లాయననే, ప్రేమించుచుండిరి. ఇంగ్లండులో ననుకొనియుండిన యాల
చనలకు, నిక్కడి పరిస్థితులకు, విపరీతముగనుండి యుండెను. తుద కాయనమీా
కత్యగట్టుటకుగూడ తగినంతమంది దొరకకుండిరి

పారిసునగరమందు జరుగుచుండు సంగతులవలన, యొక ద్రోహకుట్ర పన్న
బడుచున్నదని మాత్రము ప్రథమకాన్సలు గ్రహింపగలిగియుండెను. ఇదియునుగాక
హెస్సి, వర్టంబర్గు, బవేరియా రాష్ట్రములనుండు ఇంగ్లండు రాయబారులు, పారి
దిఱుగ్రబాటునకు బ్రయత్నించుచున్నారని, వారు వ్రాసికొనుచుండిన యుత్తరప్రత్యు
రముల మూలమున దెలియవచ్చినది. ఎట్లన్న, బవేరియాంలోనుండు ఇంగ్లీషు రాయి
గారి, 'డ్రేక్'దొర, యొకఫ్రెంచివానికి జీతమిచ్చి, సమాచారములు జెప్పు గూఢచా
గ నియమించికొనియుండెను వాడు, ఆడ్రేక్ గారి వద్దినుంచివచ్చు యుత్తరముల న
కని, నెపోలియన్ కు దెచ్చి యిచ్చుచుండెను. వాటికి జవాబులు నెపోలియన్ మనసో
వ్రాయించి యిప్పించుచుండెను. అట్టియుత్తరములలో నొకటిక్రిందివిధమున యుండిన

"ప్రథమకాన్సలుమీాద ప్రయత్నింపబడిన,
అన్నివిధములగు ద్రోహములకును ప్రయత్నపడవలసినది.
వేటకాండ్రగు మీారందరు, మాటుపెట్టుకొని యుండ
వలసినదేగాని, యెవనిచేత నామృగము జంపబడినను
యొక్కటే"

వని వ్రాయబడి యుండినది. ఈయుత్తరములనన్నిటిని, సర్వప్రపంచసముఖమున నుంచు—
కై నెపోలియన్ భద్రపఱచుచుండెను. ఈగూఢచారులను, పారిసునందలి పోలీసువారు

తాను జార్జికడౌడలుగుంపునకు జేరినవాడనియు కుట్రలనుగురించియు పరిపూర్ణముగ జెప్పి యుండెను. మిగత ద్రోహులను పట్టుబఱచుకొనిరి వీరిలో 'యం, లోజయర్' అనువాడు చదువుకొనినవాడు. ఈతడు, యీకుట్రలలో 'మోరో' గలిసియుండెననియు ప్రథమమందు సైన్యముల చీలదీసి, రాజవర్గమునకు సహకారుడ నయ్యెదనని నమ్మించి, కుట్రదారులు పారిసుఁజేఱినతదనంతరము 'మోరో' తిఱిగిపోయి, ప్రధమ కౌన్సలుపదవి తనకుఁ గావలెనని గోరెననియుఁ జెప్పెను ఈసంగతిని, నెపోలియన్ ప్రధమమందు నమ్మజాలకుండెను. గనుక తక్షణ మందు మంత్రులనాహ్వానించి యాలోచింప దొడఁగెను. ఆఖరునకు మోరోను, ఖయిదుఁజేయ తీర్మానించిరి సామాన్యన్యాయసభ లీనేరమును విచారింప జాలవనియు, (కోర్టుమార్షల్) యుద్ధసభవారివిచారణ కర్హుడనియుఁ దీర్మానించిరి. అయితే యిందునకు నెపోలియన్ సమ్మతింపకుండెను.

మఱునా డుదయమున మోరోను పట్టుబఱచుకొనిరి టెంపిల్ కోర్టునకు నడపించిరి. పారిసునగర మీవార్త విని, యాశ్చర్యసాగరమున మునిగియుండినది. వీని స్నేహితులు, కుట్రలును, ద్రోహతలంపులును మిథ్యాకల్పితములనియు, ద్రోహులని జెప్పు జార్జికడౌడలుగాని, పిచిగ్రూగాని, పారిసునగరమందు లేనేలేరనియు, సర్వమబద్ధములనియు, వాదింప గడెంగిరి మోరోను తుదముట్టింప, నీయుక్తి ప్రథమ కౌన్సలు బన్నినాడనిరి. ఫ్రెంచి జనక్షేమమే, తనక్షేమముగ బాలించు నెపోలియన్ కీమాటలు, కర్ణశూలములుగ నుండినవి. గనుక, తనగౌరవముఁ గాపాడుకొనుటకును, యీవిషయము సంపూర్ణముగఁ బయటదీయుటకును, నెపోలియన్ నిశ్చయించెను. ఏలననగ, పలుమారు యిట్టి ద్రోహకుట్రలకు లోబడవలసి వచ్చుటయును, వీటిని బయటదీయ బ్రయత్నించినపుడెల్ల, యీ ద్రోహకుట్రలు, తన కారోపింపబడుటయు, మొకరినిజూచి నోర్వలేడని యనిన యపకీర్తికిని, యొకని ప్రాణములం దీయ, నేరములఁ గల్పించినాడని యేర్పడిన నిందలఁ దొలఁగించుకొనుటకును, పూర్ణవిచారణ జరిపించి, ఆమూలాగ్రముఁ బయటఁదీయ బ్రయత్నించెను.

ఈరాజవర్గమువా రేమియు, నెపోలియన్ గారిచే పదభ్రష్టులయినవారు గారు. ఈయన పదవి నధిష్ఠించుటకుబూర్వమే, పదభ్రష్టులయి యుండిరి. ఆయన పదస్థుడయిన వెంటనే, వలసబోయి యుండినవారి నెందరినో, దేశమునకు రండనియు, వారిగౌరవమున కేహానియు గలుగనివ్వననియు జెప్పిపుచ్చియుండెను. ఇట్టి కృతజ్ఞతకు మాఱుగ నీవిధమున, కృతఘ్నులయిరి గనుక, మఱి కొంతపట్టుదలతో నీవిచారణ జరి

నేరస్థు లనేకులు పట్టుబడుచుండిరి. నేరముల నొప్పుకొనిరి పసివాడగు నొ-
ఫ్రెంచి ప్రభు వీకస్ట్రలకు కారకుఁడని జెప్పిరి. కడౌడలు, పిచిగ్రూ లింకను పట్టుపడకుం-
డిరి. వారు పారిసునగరమందే యున్నట్లు, ప్రత్యక్ష సాక్ష్యముండినది. గనుక వీ...
రక్షణనొసగు ఎవ్వడేని మరణదండనార్హు డగునని, తక్షణమే చట్ట మేర్పరచిరి. వా
దాగియుండుచోట్లు దెలిసియు జెప్పకుండిన, వారికి ఆఱుసంవత్సరముల కారాగృ-
ప్రాప్తి యగునని, శాసనసభవారు శాసించిరి.

పారిసు నగరద్వారములఁ గాచియుండిరి. ఎవ్వరేగాని పట్టణప్రాకారము-
నెక్కిన గాల్చివేయవలసినదిగ యుత్తరు వాయెను. ఇపుడు పిచిగ్రూ కడౌడలుగార
స్థితి సంకటమయినది పారిసునగరమందు రాత్రివేళల కొన్నిగంటలకాలము దా
నిచ్చినందులకు, అయిదు మొదలు పదివేలప్రాంకుల నిచ్చి, తల దాచికొనుచుండిరి.
ఒక సాయంత్రమందు, పిస్తోలు దీసికొని యాత్మహత్యగావించుకొన పిచిగ్రూ ప్ర-
త్నించగ వెంబడి యుండిన స్నేహితుడు వారించెను ఒకరాత్రి నెపోలియన్ మం-
ల్లో నౌకరగు 'మర్‌బాయిస్' గారింటికే, పిచిగ్రూ వచ్చియుండెను. ఆరా-
రక్షణనివ్వమని ప్రార్థించెను. ఆయన కీయన పూర్వస్నేహితుఁ డగుటచే, యారా-
యుండనిచ్చి, మఱుదినమున తాను జేసినపనినిగురించి నెపోలియన్‌తోనే జెప్పె-
ఆయన, తనస్నేహితునకు జేసిన యుపకారమునకు సంతోషించెనే గాని, కోపగిం-
డయ్యెను. ఆఖరున పిచిగ్రూ పట్టుబడెను. ఒకరాత్రి నిద్రపోవుచు, ప్రక్క
కత్తియు, పిస్తోళ్లను, యుంచుకొని యుండెను. భటులకస్మాత్తుగ పైనదూకి పట్టుకొని నె
లియన్ సముఖమునకు దెచ్చిరి. ఆవెంబడే కడౌడలు యొకబండిలో బోవుచుండె
ఒకభటు డది గనిపెట్టి, గుఱ్ఱమునాపగా, లోపలినుండి వానినిగాల్చి, గుఱ్ఱమును బా
గెత్తించెను. గాని, మఱియొక రద్దమువచ్చిరి. వానినిజంపి ...గెత్తుచుండగ జను...
వెంబడించి పట్టుకొని తెచ్చిరి. ఆయనవద్ద యొకకత్తియు, పిస్తోళ్లను, 60 వేల బం-
రునాణెముల నోట్లును, యుండినవి. ప్రథమ కాన్సలుగారిప్రాణములఁ దీయుటకు
ఫ్రెంచిరాజులతోఁ గూడి బని జేసితినని, స్పష్టముగ నేరము నొప్పుకొనియుండెను.

ఇపుడు, 'మోరో' పిచిగ్రూలమీద నేరస్థాపన పూర్తి రుజువయినది. ...
మరణదండనతప్ప వేఱుమార్గము లేకుండినది.

ఈవిధముగ, ప్రాణాపాయము దొలగినందున కభినందించుచు, మహామహుల-
(Senate) వా రొకయుత్తరమును వ్రాసిరి. నెపోలియన్ దానికీ క్రిందివిధమున ---
బిచ్చియుండెను.

"నెమ్మదిగ గృహస్థసౌఖ్యము లనుభవించుప్రా ప్తము నాకులేదని చాలకాలముక్రిందటనే నట్టినాయా సలు విరమించికొని యున్నాడను. నావిధియును, ఫ్రెంచి జనాభిప్రాయమును, న న్నాజ్ఞాపించినమేఱకు, నాకృత్యములు నెఱవేర్చుటలోనే, నాకాలమంతయుం గడచిపోయినది. ఈ ఫ్రాన్సు దేశమును, యీసర్వరక్ష కుడేగాపాడి, యీకుట్రల నిర్మూల మొనరింపగలడు. జనులు నిర్భయాత్ములై యుండగోరితిని ఫ్రెంచిజాతి వారి కెంతకాలము, నాప్రాణము లుపయోగపడవలసి యున్నవో, నంతకాలమును, నాప్రాణభయ ముండ జాలదు. అయితే, వారి కృపావిశ్వాసముల కెన్నడు నేను దూరస్థుడ నగుదునో, యపుడుమాత్ర మీప్రా ణము లుండియు నిష్ప్రయోజనమని దలంచినాడ నని గ్రహింపగోరితిని"

అని వ్రాసియుండెను

'మోరో' 'పిచిగ్రూ'లను గురించి నెపోలియక్ పశ్చాత్తాపపడ జొచ్చెను. గనుక యొకభటుని మోరోవద్దకు బంపి నేరమునొప్పుకొని క్షమాపణగోరిన శ్రేయ స్కరమని జెప్పించెను. నెపోలియక్ క్షమింప నొప్పుకొనినను, అట్టిక్షమాపణ నంగీక రింపనంతటి యహంభావ మత డవలంబించి యుండెను.

పిచిగ్రూ ప్రఖ్యాతివడసిన నాయకుడు. ఈయనకు ప్రాప్తించిన దుర్గతికి నెపో లియక్ చింతించి యీవిధముగ తన మంత్రిగారిమూలమున జెప్పిపుచ్చెను.

"హాలెండును జయించిన నాయకశ్రేష్ఠునికా యిట్టి దుర్గతి! కేయన్నిలో (Cayanne) నొకరాష్ట్ర నిర్మాణ గావింప దలచితిని. ఆ నిర్మాణమునకు దగినసమ ర్థత, పీరియం దుండుటచే, యీయన నక్కడికంప నిశ్చయించినాడను గనుక నిర్బంధమున నున్న ఆయ నవద్దకువెళ్లి, ఆయనను క్షమించినాడననియు, మోరో పిచిగ్రూలం బోలునాయకులమీాద కఠినముగ వర్తింప నిష్టముగాకున్నదనియు, యీదేశనిర్మాణమున కెంత ద్రవ్యజనసామగ్రులు గావలసి యుండునో వాటినెంత

యు దీసికొని వెళ్లి ఫ్రాన్సు దేశసేవ జేసి కీర్తిపొందు
మని జెప్పుము''

యని చెప్పిబంపగ ప్రథమకాన్సలుగారి యద్భుతయుదార కరుణాస్వభావమునకును తన దుర్మార్గస్వభావమునకును తలపోసికొని సిగ్గుపడి, తలవంచికొని వెక్కి-వెక్కి యేడువసాగెను. ఈవిధమున పిచ్చిగ్రా దీనుడై కారాగృహమందు పడియుండెను.

ఫ్రెంచిప్రభువులు తమప్రాణముల దప్పించుకొనుటకై వలసపోయి యిపు డొరులప్రాణములం దీయుటకు జేయుచుండు ప్రబలయత్నములం జూచి వారు జిక్కుపడకుండుటకు విచారపడుచుండెను. ఒకదినమందు 'టెలిరాండు' మొదలగు మంత్రులతో నాలోచించి యేయేప్రభు వెక్కడెక్కడయుండునది సవిస్తరముగ దెలిసికొనెను వారిలో ప్రముఖుడగు (Duke d Enghien) యంగియన్ యనుఫ్రెంచిప్రభువు స్ట్రాస్‌బర్గు సమీపమందుండు 'యట్టన్‌హీం' గ్రామమందుండి, జర్మని బవేరియా రాష్ట్రముల నుండు యింగ్లీషు రాయబారులతో దురాలోచనలు జేయుచున్నాడని దెలియవచ్చినది వెంటనే నొకచారుని బంపగ, అక్కడ 'రోహన్'యను రాచకన్యను ప్రేమించి, ఆమెతో నివసించియున్నాడనిగూడ తెలిసినది. ఈయన బ్రిటిషువారిచే రహస్యవేతముందీసికొనుచు, నెపోలియన్ హత్యగావింపబడిన మఱుక్షణమున ఫ్రాన్సు జేరవలసిదిగ నింగ్లండుచే నాజ్ఞాపింపబడి, పొంచియుండెను. ఇది గొప్పదేశద్రోహనేరము. ఫ్రాన్సులో జొఱబడుటకు సమయ సమాచారములం గాచియుండెను.

అయితే నెపోలియన్ హత్యవిషయమయిన యాలోచన యీయనకు దెలియనట్లు, యీవల యేర్పడినది. ప్రథమమున దెలిసియుండెనేని, యీయన పట్టుదలకు కూడ నెపోలియన్ సమ్మతించి యుండడు. ఏలననగ, పోగొట్టుకొని యుండినరాజ్యమును సంపాదింప యత్నించుట మానవసహజమని భావించువాడు.

ఈపరిస్థితుల నాలోచింపుటకై, మంత్రులును [illegible] యుచు సభగూడిరి. కొందరు, ఆప్రభువును, [illegible] గితములను అనుచయుల [illegible] వలసిన దనిరి. కొందరు ఆయన నివసించుగ్రామము, జర్మనికి జేరినది గనుక, యాదేశమందు జొఱబడుట సరిగా దనిరి కట్టకడకు, మూడువందలభటులు ప్రయాణమయి, రైన్‌నదీ తీరమును జేరి దాటి, 'యట్టన్‌హీం' గ్రామముట్టడి గావించి, యాప్రభువును, యనుచరులను, కాగితములను సహా, స్ట్రాస్‌బర్గునకు గొనిరావలసినట్లు దీర్మానించిరి. ఈ ప్రకారము జరిగినవెంటనే (Colonel Calaincourt) కర్నలు కలెన్ కోర్టు జర్మనిలోని (Baden) బేడెన్ ప్రభువును సందర్శించి, వారి యనుజ్ఞ బొందకనే, వారి

గాష్ట్రిప్రవేశము గావించినందునకు, ప్రగముకాన్సలుగారు క్షమాపణ గోరినారని మనివి జేయవలసినట్లును, ప్రస్తుత విషమస్థితులలో, దేశద్రోహులగువారు యెల్లలనుం డుట, దేశోపద్రవముగ నున్నందున, వారిని బట్టుపరచుకొను టావశ్యకముగ నేర్పడి, యనుజ్ఞతీసికొను యవకాశము గూడ, కాలయాపన జేయగూడక వచ్చినందున, యి ట్లొనర్పబడినదని మనవి చేయవలసినదిగగూడ నాజ్ఞాపించిరి. నెపోలియన్ యొక్క యీమర్యాదకు జేడెన్ ప్రభువు సంతోషించి యుండెను.

1804 సం॥ మార్చి తే 15 ది అకస్మాత్తుగ నా ఫ్రెంచిప్రభువు పడకమీదినుండి నిద్ర లేవకపూర్వమే, పోయిచుట్టుకొని, పట్టుబరచుకొని, యొకబండిలో వేసికొని, స్ట్రాస్‌బర్గుజేర్చి,యక్కడనుండి పారిసునగరమునకు సమీపములోనుండు 'విన్‌సెన్నెస్' నగరునకు గొనివచ్చిరి యుద్ధసభ గూడినది. విచారణకారంభించిరి ముద్దయిని హాజరు పెట్టిరి. ఆదురదృష్టుడు తనకు ప్రాప్తించబోవు దుర్గతిం దెలియక, గర్వముతో నిలిచి కొని యుండెను. హత్యవిషయమయి, తనకేమియుఁ దెలియదనియు, ఫ్రాంసుమీద కత్తిగట్టినదిమాత్రము సత్యమనియు, ప్రస్తుతమందు ఫ్రాంసుప్రభుత్వమునకును, నెపో -లియన్‌కును, తాను తనపుట్టుక, యుద్దేశ్యములచేతనే విరోధిగనుండక విధిలేదనియు, వాదించెను. ఈవాదన లంగీకరింపక, దేశద్రోహియని తీర్మానించిరి. ఇందునకు మరణ దండనే శిక్ష జెప్పవలసియుండినది. అపుడు నెపోలియన్‌గారిని దర్శించుటకు సెలవివ్వవలని యానేరస్థుడు ప్రార్థించెను గాని సెల వివ్వరైరి. ఇచ్చియుండిరేని, నిశ్చ యముగ క్షమించియుండెడివాడు.

ఇట్లుండగ నేరస్థాపన అయియుండు యీ ఫ్రెంచిప్రభువునకు సంభవించిన దుర దృష్టమునకు నెపోలియన్ చింతించి, ఆ సాయంకాలమందు, యొకచీటిని 'యం, రీల్'గారికి వ్రాసియుండెను. అందులో, వీరు స్వయముగ విన్‌సెన్నిస్‌నగరునకు బోయి ఖయిదులోనుండిన యాప్రభువును జూచి, ఆయన యేమి జెప్పుకొనునది స్వయముగ విచారించిరమ్మని, వ్రాసియుండెను ఈ 'రీల్' దొరగారు, చాలరోజులుగ రాత్రిం బగళ్లు నిద్రలేక యలసియుండుటచే, తన నెవ్వరుగాని లేపగూడదని భటుల కుత్తరవు స, యాసాయంకాలమే పరుండబోయెను నెపోలియన్‌గారు వ్రాసియుండినచీటి యా సాయంత్ర మాయనకు జేరదయ్యెను. యాచీటిని, మఱునాటియుదయము 5గంటలకు ఆయనచేతి కిచ్చిరి. లోగడి సాయంత్రముననే,కోర్టువారు, పాప మాదురదృష్ట ఫ్రెంచి -వునకు, మరణశిక్ష జెప్పియుండినందున దివిటీలవెలుతురులో దీసికొనివెళ్లియుం సూర్యోదయములోపలనే, తలవరు లాయనను గాల్చివేయ సిద్ధముగ నుండిరి.

అంతట తనజుట్టును తానే గోసికొని, తనజేబులోనుండిన గడియారమును దీసి, సమీపమందుండిన యొకయుద్యోగునిం జీరి, ఆయన చేతికిచ్చి, దీనిని జోసఫయిన్‌గారు దయయుంచి 'రోహన్' రాజకన్యకకు, నాప్రేమాసూచనగ బంప బ్రార్థించితినని జెప్పి యిచ్చి, సైన్యమువంక జూచి, నారాజుకొఱకును ఫ్రాన్సుదేశముకొఱకును, నాప్రాణ సమర్పణ జేయుచున్నాడనని జెప్పెను ఉత్తర్వు యివ్వబడినది. యేడుగుండ్లు ఆయన దేహములో జొఱబడినవి. క్రిందపడెను ఈవిధముగ నాప్రభువునకు దుర్మరణము సంభవించినది. ఇది నెపోలియన్ విని మిక్కిలి దుఃఖపడెను

ఈవిధముగ, ఫ్రెంచిప్రభువు గాల్చివేయబడెనని యూరపు రాజవర్గమువా కోపావేశు లయిరి. ఇతరదేశములును, ఫ్రాన్సుదేశస్థితియం దుండునట్లు దటస్థింనేని వారును అట్లే జేసియుందురని నెపోలియన్ సమాధానము జెప్పుచుండెను. రష్యాచక్రవర్తిని హత్యగావింప యత్నించువారు, ఆదేశయెల్లలలో, నొకదిన ప్రయణపుదూరములో నుండునట్లు దటస్థించెనేని రష్యా యెట్లు వర్తించునని యడుగగ రష్యాచక్రవర్తి సిగ్గుపడి యూరకుండెను.

'పిచిగ్రూ' కారాగృహమందుండి యుండెను అప్పటి కార్యావసరముల ..నని దురదృష్టవశాత్తు నెపోలియన్ వద్దనుండి వీరివిషయమయిన ప్రస్తావనరాక, కాలము జరిగిపోవుచుండినది. విచారణలు శిక్షలనొందుట కిష్టపడక, ఆత్మహత్య గూర్చి రోమన్ తత్వవేత్తయగు 'శనీకా' వ్రాసిన యుపన్యాసమును జదువుచు, పుస్తమూవలనుంచి, తన కారాగృహగదియందే, నురివేసికొని ఆత్మహత్య జేసికొని యుండెను మిగత రాజ ద్రోహ దేశద్రోహులవిచారణ నెత్తికొనిరి 'మోరో' గా రింతకుపూర్వము జేసియుండిన దేశసేవను యాలోచించి, రెండుసంవత్సరములు కారాగృహప్రా.. ప్తుడుగ శిక్ష విధించిరి. ఇది విని, నెపోలియన్ క్షమాపణ నొసగి, అమెరికా వెళ్లిపోవ సెలవిచ్చెను. అంతట తనకు ఫ్రాన్సునందుండు భూస్థితుల నమ్మజూపు.. వాటిని క్రమమయినవెలకంటె జాస్తివెలనిచ్చి విక్రయించికొని, ఆయన ప్రయా ఖర్చులకును నెపోలియన్ ద్రవ్యమిచ్చి పంపించెను.

'జార్జికడౌడలు', 'పాలిగ్నాక్', 'రివరి' మొదలగు దేశద్రోహులవిచారణ యా.. భించిరి. మరణదండన విధించిరి. జార్జికడౌడలు ధైర్యసాహసముల కాశ్చర్యపడి, య వీరుడు చనిపోవుట కిష్టపడక, నెపోలియన్ క్షమించి తనవద్ద రక్షకభటునిగ నుం కొనియెదనని గూడ తెల్పెనుగాని యాపాపాత్ము డొప్పక శిక్షననుభవించెదనని, యా నాయుంత్రము, ఒకశీసా మంచిసారాయి తెచ్చియివ్వమనెను. జెయిలరు తెచ్చియిచ్చె. దానిని త్రాగి, మంచిది కాదనియెను. "నీభోటిదుర్మార్గున కదిచాలును" అని య

జేయిలరనగనే చేతిలోనుండిన సారాయిసీసాను దీసి కొట్టెను. యాదెబ్బతో నాయు
ద్యోగి తక్షణమే జనిపోయెను. వీని నురిదీసిరి.

'పాలిగ్నాక్' భార్య, జోసపయిన్ మూలముగ నెపోలియన్ పాదములం
బడి తనపతిని రక్షించి, పతిబిక్షనొసగమని ప్రార్థించెను. 'ఈయన చిన్నతనమందు
నాకు సహపాఠిగ నుండియు, నాప్రాణములం దీయ సాహసించి యున్నవాడు. అయి
నను నీదుఃఖమును జూచి నీభర్తను క్షమించితిని'' అని జెప్పి క్షమించెను. జనరల్ 'లజొ
లన్కు'గూడ మరణదండన విధింపబడి యుండినది. ఆయన కొకకుమార్తె గలదు. ఆచి
న్నది యొకయుదయముననే బయలుదేరి నడచి సెంట్క్లవుడ్నగరు సమీపించినది.
నగరివాకిట అతిదీనముగ నేడ్చుచుండెను. ఆమె ముఖవర్చస్సు, చక్కదనము, పసి
తనము, యామె దుఃఖములనునవి యేకమయి, యానగరి ద్వారపాలకులమనసుల గర
గింప సమర్థమయినవి. వారు తిన్నగ జోసఫయిన్గారి దర్శనమగునట్లు గావించిరి.
ఆమె యీ చిన్నదానిదుఃఖమునకు పశ్చాత్తాపపడి భర్తగారితో మనవిజేసినది,
గాని, ఇట్టివిషయముల జోక్యము గలిగించుకొనగూడదని యామెను మందలించి
వెళ్లిపోవుచుండెను. ఆసమయమందాచిన్నది నెపోలియన్ పాదములఁబడి పాదములఁ
బట్టికొని వదలకుండెను. నెపోలియన్ మనసుకరిగి యామెను జూచి యిట్లనెను

నె.—నీవెవరు ?

చిన్నది:—అయ్యా, లజలోన్కుమార్తెను. నాతండ్రి ప్రాణరక్షణ దయచేయఁగోరు
దానను.

అని బిగ్గరగ నేడ్చెను. నెపోలియన్కు కరుణపుట్టినది. క్షమించితి ననెను.
చక్రవర్తిగారి యీవుత్తర్వును, తక్షణము పరుగెత్తివెళ్లి, పారిసులోని కారాగృహ
మందుండు తండ్రినిజూచి కవుగలించికొని, చెప్పెనుగాని, కొన్నినిమిషములలోనే
యాచిన్నదానికి మిడిగుడ్లుపడి కండ్లుతిరిగి స్మృతితప్పినది. ఆవల కొంతసేపటికి స్మృతి
వచ్చినది గాని, యానిమిషముమొదలాచిన్నది, పిచ్చిదిగ మాటిపోయినది. ఈసం
గతి నెపోలియన్ విని చాలచింతించి, యాచిన్నదానిని, యామెతల్లిని, పోషింపదగు
నేర్పాట్లు కత్తరువు జేసెను. హంతకులలో నింకను యిద్దరి నురిదీసిరి. ఈవిధముగ
బోర్బన్లద్రోహకుట్ర లానాటి కంతమయి యుండినవి.

ఇరువదియెనిమిదవ అధ్యాయము.

(28)

నెపోలియన్ వివాహము. నెపోలియన్ చక్రవర్తియగుట పట్టాభిషేకము.

ఈరీతిగ ఫ్రెంచిప్రభువులు, నెపోలియన్‌ను హత్యగావింప జేయుచుండెడి దుష్ప్రయత్నములచే, నూతనప్రభుత్వస్థాపిన స్థిరపఱుపవలయునను కోరికె, ప్రజల మనముల ప్రబలించినది. ఫ్రెంచిప్రభువును గాల్పించిరని ఫ్రెంచిజనులయందు, యూరపురాజుల కసూయ జనించినది. నెపోలియన్‌గారి చక్కని ప్రభుత్వమునకు జను లానందించి యుండిరి. వారి కృతజ్ఞతాసూచకముగ, శాసన సభలయందును, పారిసువీధులందును, రాష్ట్రమందలి ముఖ్యనగరములందును, నెపోలియన్‌గారిని ఫ్రాంసురాజ్యపట్టభద్రునిగ జేయుదుమని ప్రతిమనుజుడును జెప్పసాగిరి. ఈ యభిప్రాయమును, నెపోలియన్‌గారికి విన్నవించుటకై, 'పోచి' గారు వెళ్లియుండిరి. సర్వజనాభిప్రాయపూరితమగునీపదవి నంగీకరింపుడని, ప్రజలు మనవుల నంపికొనిరి. ఇట్లంగీకరించుటచే, జనప్రభుత్వస్థానమం దొకరాజప్రభుత్వ మేర్పడినదని, శత్రురాజుల కోపాగ్ని శమింపగలదనియుంగూడ జనులు దలంచిరి

నెపోలియన్, యీఫ్రాంసు జనాభిప్రాయమును యూరపునందలి సర్వరాజసమూహమునకు దెలియజేసి, వారి యభిప్రాయ మడిగియుండెను. ఇందులో, శత్రుకోటికింజేరిన ఇంగ్లండు, రష్యా, ప్రభువులుమాత్రము జేర్పబడకుండెను ఈ యిద్దరుఁగాక, తక్కినరాజకోటి యీ యుద్యమమున కెంతయు సంతసించితి మనిరి. ఇట్లుండగ, ఫ్రాంసులోని మహామహులసభ, (Senate) యేకగ్రీవముగ నెపోలియన్ బోనపార్టి "చక్రవర్తి"యను బిరుదుతో, ఫ్రాంసురాజ్యపరిపాలన గావించునట్లు డిక్రిజేసిరి. ఈ డిక్రిని, 1804 సం. మేనెల తే 18 దిన, సెంట్‌క్లవుడ్ భవనమందు, సెనేట్ సభ్యులందరు నెపోలియన్‌గారికి సమర్పించి, చక్రవర్తి యని వారికి తమవందనము లర్పింపవలసినట్లును తీర్మానించికొనిరి ఆదినమందు, సభ్యులు బండ్లనెక్కి యుత్సవముతో, గుఱ్ఱపుదళసమేతులై సెంట్‌క్లవుడ్ భవనమునకై బయనమయిరి. నెపోలియన్‌యును, తన సహాజనెమ్మదితో వారి నాహ్వానించి యుండెను. నెపోలియన్ జోసఫయిన్‌లు

యుంచితస్థలముల నలంకరించి యుండిరి. పూర్వక్షణపర్యంతము, తన సహోద్యోగియు, తత్ క్షణమందు చక్రవర్తియు, గాచోవు నెపోలియన్ కు, సభాధ్యక్షుడగు కాంబె సిర్సు (Cambaceres) పాదాభివందన మొనర్చి యీ క్రిందివిధమున విన్నవించెను.

"ప్రభో" నాలుగువత్సరములకు పూర్వమే తమయందు ఫ్రెంచిజనులకుండు ప్రేమాకృతజ్ఞతలతో వారు రాజ్యసమర్పణ గావించుటే గాక, తమయనంతర మీసింహాసనమధిష్టింప నియమించుటకును, తమకే స్వాతంత్ర్య మొసంగియుండిరి ఇపుడు తమ కొసగబడు బిరుదుచే, ఫ్రెంచిజనులు తమను తాము గౌరవించుకొనుటే తప్ప, వేఱు గానేరదు. తాము ప్రభుత్వపాలన జేయబూనినదాదిగ, జనులనుభవించు సుఖసెమ్మదులకు, మఱి యేమూలనుగ తమకృతజ్ఞతం జూపసమర్థు లగుదురు ? మాసైన్యములు నాశనమయి, బొక్కసమున యొకరువ్వగూడను లేక, దేశమందు నమ్మకమనునది నశించి కక్ష్యలు యేర్పడి, మతనాశనమయి, వ్యభిచారభూయిష్ఠమయి యున్న యీకాలమందు, తమరు బయలువెడలి, మా సేనల జయవంతములుగ జేసితిరి రాచవ్రయములకు కట్టుబాట్ల నేర్పరచితిరి. రాష్ట్రాదాయముల, మీ రుపయోగించిన విధమును జూచి, జనులకు నమ్మక మేర్పడినది. కక్ష్యలు పోఱుమాని సఖ్యత నొందిరి. మతము తిఱుగ తలసెత్తగలిగినది. జనులు చట్టబద్ధులగున ట్లొనర్చితిరి ఇ ట్లెన్నియో మహోపకారములం జేసితిరి." అని యనుటతోడనే, జక్రవర్తికి జయమగుగాక ! యని జయజయధ్వనులు గావించిరి. ఇదివిని నెపోలియన్ యీ క్రిందివిధమున జవా బిచ్చియుండెను.

"ఫ్రాంసుదేశ క్షేమకరమగు సర్వము నాకును సుఖదాయక మగును. మీజాతివారికి గౌరవమని యెంచి, నాకొసగిన యీబిరుదు నే నంగీకరించితిని. ఈపదవి, వంశపరంపరగా నుండవలయునా యనుయం

శము, ప్రజాతీర్మానమునకే వదలినాడను. నాకుటుంబ
మునకు మీ రిచ్చియుండు యీబిరుదుల కనువగురీతిన
వర్తించి, మీరు జింతింపకుండునట్లు వర్తింపగలనని
దలంచెదను. ఈఫ్రెంచిజాతివారి ప్రేమానష్టకములకు,
నావంశస్థులెన్నడు దూరస్థులగుదురో, యానాడు, నా
యాత్మ నావంశమం దుండజాలదు" అని ముక్తసరుగ
జవా బిచ్చెను

'కాంబెసెర్సు' జోసఫయిన్ గారి నభినందింపగ, నామె యానందభాష్పముల విడచుచుండినది నెపోలియన్, పోపుగారిచే పారిసునగరమందు, కిరీటధారణ పొందు నట్లునుఁ దీర్మానింపబడినది అప్పటి 7 వ పోపుగారు, నెపోలియన్ మిత్రుడగుటచే, పారిసున కేతెంచి పట్టాభిషేకముగావింప నొప్పికొని యుండెను.

పట్టాభిషేకమునకు బూర్వమే, ఇంగ్లండుమీద దాడివెడల నిశ్చయించి యుండెను. సర్వము సిద్ధమయినది తీరమందలి ప్రతిశిబిరమును, స్వయముగ వెళ్లిచూచి, ప్రతిపడవను స్వయముగ బరీక్షించి యుండెను.

ఇప్పు డింగ్లండు కంపమొందసాగినది. ఇంగ్లండును జయించుట యెంతకష్టసాధ్యమో, యట్టియుద్యమమునకు సరిపోవు వస్తుసంభారము లొడగూర్పబడి యుండినవి. మొకవంక పట్టాభిషేకప్రయత్నములును జఱుగుచుండినవి. ఆల్ప్స్ పర్వతములు నాటి, పట్టాభిషేకనిమిత్తము, పోపుగా రేతెంచెదరని విని జను లానందమొందిరి. నెపోలియన్ వినయవిధేయతలతో, పోపుగారికి వ్రాయించిన యుత్తరమునుబట్టి వారు వచ్చెదమని వ్రాసి యుండిరి.

ప్రకృతమందు తనభర్తకు లభింపనున్న పదవినిగూర్చి, జోసఫయిన్ కలవరపడసాగినది. చక్రవర్తి యగుటతోడనే, వారి తదనంతరము, రాజ్యార్హులగు సంతానముండవలసినది విధిగ నేర్పడుననియు, జోసఫయిన్ను విడనాడి, మఱియొకవివాహము జేసికొనవలసి వచ్చుననియు, జనవదంతు లుండియుండెను. ఈమెయు, భర్తతోగూడ పట్టాభిషిక్తురాలగుటకు, కుతూహలపడుచుండినది. జోసఫయిన్ మనోవేదన గుర్తెరిగి, పరస్థితు లెట్లు పరిణమించినను, తనను విడనాడనని మాత్రము నచ్చజెప్పి యుండెను.

ఇపుడు నవంబరుమాసాంతము. పట్టాభిషేకప్రయత్నములన్నియు, నాటర్డెంలో (Notredam) సిద్ధమయినవి 7 వ పోపుగారు, రోమునగరమునుండి బయలువెడలి, పారిసునకు ప్రయాణమై వచ్చుచుండెను. నెపోలియన్, గుఱ్ఱముమీద ఎదురుజని, యాహ్వానించెను. మార్గమధ్యమందు ఫాంటెన్ బ్లోనగరునందు, 3 రోజులు విశ్రాంతితీసికొని, వీరుభయులు నొకేబండిలోనాశీనులయి పారిసు జేరిరి. టులరిస్భవ

నమును, సర్వాలంకారభూషితగ నొనర్చి, పోపుగారికి విడిదిగ నేర్పరచిరి వీరి దర్శనార్థమై, వేనవేలుజనులు వచ్చి గవాక్షప్రాంతముల గాచియుండిరి. ఇది చూచి, పోపుగారు అప్పుడప్పుడు నెపోలియన్ గారితో బయటవచ్చి దర్శన మిచ్చుచుండిరి. జనులు సాష్టాంగనమస్కారములు జేయుచుండిరి చూడుడు! ఈ పారిసువాస్తవ్యులు, రోము మతగురువులను వీథులవెంట దరిమి, వేటాడి కాల్చివేసినది, యిప్పటికి పదిసంవత్సరముల క్రిందటనే! ఇపు డెట్లుమారిరో చూడుడు!

నెపోలియన్ జోసఫయిన్ల వివాహకర్మ, లోగడ అమంత్రకముగ జరిగియుండినది. తన తోబుట్టువును మూరట్న కిచ్చి, వివాహము జరిగించినపుడు, మంత్రపూర్వముగ జరిపించియుండెను. జోసఫయిన్, తనవివాహమును మతాచారవిధిప్రకారము తిరుగ జరిపించి, సక్రమవివాహమని స్థిరపఱుపమని పోపుగారిని బ్రార్థించినది. పట్టాభిషేకమయిన నాటిరాత్రి, టులరిస్నందలి దేవళములోనే, యాదంపతులకు తిరుగ వివాహకర్మ జరిగింపబడినది ఆనాడు, జోసఫయిన్కు గలిగిన యానందమువలన, యానందభాష్పములు సదా కండ్లవెంట గారుచుండుటచే, కండ్లు యెఱ్ఱబారి, మఱురోజువరకును యట్లనే యుండియుండెను

ఈ పట్టాభిషేకము 1804 సం, డిసంబరు తే 2 దిన జరిగినది. ఆ మహోత్సవమును జూచుటకు, పారిసునగరమంతయు కుతూహల పడుచుండినది నాటర్డెం ప్రార్థనామందిరమును, పట్టు పరజాలు, తివాసులతో నలంకరించి, క్రిందినుండి, యిఱువది నాలుగు సోపానో పరిభాగప్రదేశమం దొకవేదిక, నిర్మింపబడినది. ఇక్కడ రాజదంపతులు పట్టాభిషేక మొందుటకై, సింహాసనముల నమర్చియుండిరి. చక్రవర్తి రథారూఢుడై వచ్చి, ప్రార్థనాలయముః బ్రవేసించెను. 500 మంది మేళగాండ్రు మంగళ వాయిద్యములు వాయించుచుండగ, పోపుగారు చక్రవర్తి కభిషేకము గావించి ఆయ నక త్తిని, డాలును, మంత్రపూర్వముగ నాశీర్వదించెను. వెంటనే, కిరీటమును తనహస్తములతో నెత్తి,నెపోలియన్ శిరస్సున నుంచబోవుసమయమున, నెపోలియన్, యాకిరీటమును తానే తనహస్తములం దీసికొని, శిరస్సున నుంచికొనెను. చక్రవర్తినిగారి కిరీటమును, తానెయెత్తి యామెశిరస్సున ధరింపజేసెను దంపతు లిరువురు యీ మహావైభవోపేతముగ లభించిన తమపదవుల కానందించి, నేత్రానందముగ నొకరినొకరు జూచికొని, యానందసముద్రమున నోలలాడుచుండిరి. జోసఫయిన్ తలవంచి భర్తగారికి నమస్కరించినది వెంటనే, చక్రవర్తి దంపతులకు జయమని జయధ్వనులుజేసి, ఫిరంగులు గాల్చియుండిరి ఇపుడు, నెపోలియన్ ఫ్రాంసుసామ్రాజ్య చక్రవర్తి యయ్యెను.

ఆనాడు నాటర్డెం దేవళమునుండి, క్రిక్కిరిసిన వేనవేలుగల యా జనసముములో, దారిజేసికొని టులరిస్ భవనప్రవేశ మగుసరికి సూర్యు డస్తమించియుం

డెను. రాజసౌధమంతయు, ఉద్యానవనము, దీపములతో నలంకరింపబడి శోభాయ మానమయి యుండినది బండిదిగి, జోసఫయిన్ తనగదికి వెళ్లి, మోకాళ్ల మీదబడి, యాభగవంతునికి వందనములర్పించి ప్రార్థించినది డాంబికవేషముల కసహ్యపడు నెపోలియన్, తనగదికివెళ్లి నిలిచియుండిన రాజభటునివంక దృష్టిసారించి, "వెళ్లిపో వెళ్లిపో". యని చెప్పి, తాను ధరించియుండిన పట్టాభిషేకదుస్తుల నూడదీసి యొకమూలను, నగిషి పనిజేసియుండిన పెద్దచొక్కాయి నొకమూలనుఁ బారవేసి, యిన్నిగంటలు వృథా కాలహరణము జేసియెఱుగనని తనలోతాను జెప్పికొనుచూ, వెళ్లిపోయెను.

పూర్వపు ఫ్రెంచిప్రభువుల కాలమందు, రాజాంతఃపురములు, సకల దురాచార దుర్మార్గదుర్నడతలకు బుట్టినిండ్లయి యుండినవి. నెపోలియన్ నగరు, సర్వరాజలోకము వారి కొకయుదాహరణగ నుండునంతటి, పవిత్రతలోనుంచి యుండెను. దుర్నడవడి గలవాడు, తక్షణమే నవుకరిలో నిలుపుదల కాబడుచుండెను. యాకాలమందు డి అయిగిలన్ (d' Aiguillor)యను ఫ్రెంచిరాణి భర్తను విడనాడి యిష్టమొచ్చినట్లు చరించుచుండినది. జోసఫయిన్ కష్టదినములలో యామెకీమె సహాయమొసర్చి యుండెను. ఇపుడు, యారాణిని నగరునకు రప్పించి, తనకృతజ్ఞతఁ జూపుటకు సెలవు గోరినది. నెపోలియన్ యంగీకరింపక యామె తన యంతఃపురము ప్రవేశింప ననుజ్ఞ నివ్వకుండెను. చలికాలమగుటచే పోపుగారు వెంటనే తిఱిగిపోవుటకు లేక, కొంతకాల మక్కడనే నివసించవలసిన ట్లేర్పడినది

నెపోలియన్ 'చక్రవర్తి' యని నామమాత్రమే గాని, ప్రభుత్వపాలనయంతయు జనులయందే యుంచియుండెను. జనుల ప్రాణములకును, సొత్తునకును భద్రమయినది. రాజకీయోద్యోగముల కందరు నర్హులైరి ఇష్టమగు మతస్వీకరణమున కడ్డులేదయ్యెను. సర్వమతములు, గౌరవపాత్రములుగ జేయబడినవి (Legion of honour) బహుమానబిరుదుల నొందుటకు నందరు నర్హులైరి. ఫ్రాంసు, జనపాలనా సామ్రాజ్యముగ నేర్పడినది గాని నిరంకుశసామ్రాజ్యము గానకుయ్యెను. పూర్వకాలమందు, బలవంతులాధిక్యతనొందుట, సామాన్యుల బాధించుటలు, ఉద్యోగస్థులబాధలు, భూఖామందుల యాన్నత్యములు, మితిలేని భూస్థితులు ననుభవించు మఠములు, వంశపరంపరాది హక్కులు గల, గురుసాంప్రదాయములు, రాజ్యవరుంబడియంతయు, నొకపనికిమాలినరాజు నిరంకుశముగ ప్రయపర్చుటలు, మొదలగునవి పూర్వ ప్రభుత్వకళలుం తర్కించిజూచిన ప్రస్తుత నెపోలియన్ రాజ్యస్థాపనకు మించినది మఱియొకటి యుండజాలదని బుద్ధిమంతు లెవ్వరైనను జెప్పితీఱుదురు

ఇరువదితొమ్మిదవ అధ్యాయము

(29)

నెపోలియన్ ఇంగ్లండు రాజునకు వ్రాయించిన యుత్తరము, ఇటలీప్రయాణము, రిపబ్లికునకు సిసల్పైనకు రాజగుట, బీదరాలుసంభాషణ, నెపోలియన్ ప్రతిదినకృత్యములు, సైనికునిభార్య, భర్తయక్రమవర్తనకు శిక్ష

ఈవిధమున ఫ్రాంసునందు తిఱుగ నొకరాజప్రభుత్వ మేర్పడుటచే యూరపు రాజవర్గము సంతోషించి వారిద్వేషబుద్ధి మానుదురని దలంచెనే గాని, ఇంగ్లండు మాత్ర మాద్వేషము వదలినదిగాదు. అయినను, మఱియొకమాఱు ఇంగ్లండురాజుగారి కీక్రిందివిధమున నెపోలియన్ వ్రాసియుండెను.

"ప్రభో, అన్నయ్యా, సభవారును, దేశప్రజలును, నాసైన్యములును, భగవంతుడును సహాయపడి సింహాసన మధిష్ఠింపబడిన నేను ప్రప్రథమమున యభిలషించునదంతయు ప్రజానెమ్మదిమాత్రమే. ఇంగ్లండు ఫ్రాంసుదేశములు రెండును, వారివారి క్షేమాభివృద్ధులు భంగపరచుకొని, అనేకవత్సరములు యుద్ధమాడగలవు. అయితే, యిట్టిదీర్ఘకాలము, యొకలాభముగాని, యొకయంతముగాని లేకనే, యింతనెత్తురు వ్యయపరచుకొని పోరాడుచుండుట వారివారిప్రభుత్వముల కుండదగు పవిత్రకర్తవ్యము లగునా? ప్రప్రథమమున నేనే సంధికి దిగుటలో, నా కవమానము రాజాలదు. యుద్ధమనిన నాకు భయము లేదనియు, నన్ను భయపరచునది, యుద్ధమందొకటి లేదనియు,

ప్రపంచ మెఱిగియున్నదనియు దలచెదను. నేను నెమ్మదిని గోరువాడనయినను, యుద్ధము నాకెప్పు డును బ్రతికూలముగ బరిణమించినది గాదు ప్రపంచ నెమ్మది గలిగించుట కాలస్య మొనర్పకుడని వేడుచు న్నాడను. మన వెనుక వచ్చువారు దానిని గావించి, సౌఖ్యపడునట్లు జేయకుడు. ఇందున కింతకంటె,మంచి సమయసందర్భములు రాజాలవు ఇట్టిసమయమును బోగొట్టితిమా, ఏ రెంతకాలమునకుఁ బరిసమాప్తి గా గలదో నాలోచింపుడు! గడచిన దశాబ్దములలోపల, మీ ప్రభుత్వము విశేషధనదేశముల నార్జించినది. మీ ప్రజలు, ద్రవ్యవంతులుగను సుఖవంతులుగ నుండి యున్నవారు. ఇకను యుద్ధమువలన మీకు గావలసిన దేమిటి? మన రెండురాష్ట్రములవారికి గావలయునంత దేశము ప్రపంచమందున్నది. మన యుభయులమును, సమాధానవర్తుల రగుదుమేని దేశమును సుఖవంతముగ జేయ మార్గములు దొరకగలవు. సర్వవిధముల నాకు ప్రియమయి పవిత్రమయిన నాకర్తవ్యమును నెరవేర్చి నాడను. ఈ నాయుద్దేశ్యము మనఃపూర్వకమయినదని నమ్మగోరితిని" అని వ్రాసియుండెను

ఇందున కింగ్లండు మంత్రివర్గము, నిరాదరణ సూచించు నొకజవాబును వ్రాసి అందులో, దేశమందలి ప్రభువులతోడను, ముఖ్యముగ రష్యాచక్రవర్తితోడను సహాల నొందక, సంధిజేయ వలనుపడదని వ్రాసియుండిరి. ఇందుచే మఱియొకతుపాను ఉత్తరదిశను గూడు గట్టుచున్నదనియు, దాని ఫలాఫలములమీద ఫ్రాంసుగతి యాధారపడియున్నదని జెప్పుట తప్ప వేఱుగాదు.

ఇట్లుండగ, ఇటలీలోని 'సిసల్ పైన్' రిపబ్లికుగూడ తమకొక రాజుండుట యా వశ్యమనియు, ఫ్రాంసువలెనే దామును యుండదలచితిమనియు, తమదేశస్థునిగ భావించుచుండిన నెపోలియన్ నే, లాంబార్డిరాజుగ పట్టాభిషేక మొందవలసినదిగ బ్రార్థించిరి ఇటలిప్రజలయొక్కయు, సభవారియొక్కయు ప్రార్థనల నతిక్రమింప జాలక, యాభారమునుగూడ భరింపసమ్మతించెను. ఇందుకొరకు, చక్రవర్తియు, రాణియు, పోపుగారును పారిసువదలి ఇటలికి బ్రయాణమయిరి. త్రోవలో తనబాల్య

దశం గడచిన బ్రియన్నిలో మజిలిజేసి,అక్కడనుండి గదలి,ఆల్పెన్‌పర్వతముల దాటి, మార్గమందు తానాపర్వతముల నారోహణావరోహణముల బడినబాధలు, కష్టములు, యుద్ధరంగములు మొదలగు పూర్వపరిచయస్థలములం జూపుచు,జెప్పుచు ప్రయాణము సాగించి ట్యూరిన్ (Turin) జేరి యుండిరి. అక్కడ పోపుగారిని వదలి సెలవు దీసికొని, తనభటులతో (Marengo) మెరెంగో మైదానముం జేరియుండెను. అక్కడ తన రాణిగారు వినోదించుటకు 30 వేల సైన్యములం జేర్చి తమాషాయుద్ధ మాడించియుండెను. మేనెల తే 26 ది మిలన్ (Milan) నగరమందలి దేవళములో పట్టాభిషిక్తు లయిరి అపుడు పూర్వరాజులు పట్టాభిషిక్తు లగునపుడు ధరింపబడు చుండిన ఇనుపకిరీటమును 'మాంజా' దేవాలయమునుండి గొనిరాబడినది సభవారి యెదుట తానే యెత్తికొని ధరించి, పట్టాభిషేకకాలమం దారాజులుజెప్పు పూర్వాచారము ననుసరించి, "భగవంతునిచే నిది నా కివ్వబడినది. దీనిని తాకెడువాడు నాశనమగును" అని ఘట్టిగ నఱచి చెప్పెను

మిలన్ నగరమందు, మాసపర్యంతము నివసించి, రాజ్యాంగవిషయమగు కట్టుబాట్ల నేర్పరచుటయందు అహర్నిశలు గడపుచుండెను. ఈసమయమందు, నెపోలియన్ జోసపయిన్‌లు, షికారువెళ్లుట దటస్థించినది. ఆనాడొక బీదరాలిగుడిసె కనాహూయముగ వెళ్లి, యామె స్థితిగతుల విచారించిరి వీరెవరో నామెకు దెలియదాయెను విచారింపగ, తనభర్తకు కూలి దొరకలేదనియును, బీదరాలననియు, బిడ్డల బోషింపలేక శ్రమపడుచున్నాననియు తనకష్టములన్నియు ప్రసంగవశాత్తు నామెచెప్పినది.

అంతట నెపోలియన్ యామెను జూచి "నీవు సుఖజీవనము జేయ నెంత వలయు?" నని యడిగెను "అయ్యా నా కింతగావలెను. ఇచ్చెడువారెవరు? అనెను. "ఎంత" అని తిఱుగ నడిగెను. "నాకు 400 ఫ్రాంకులు గావలెను. ఒకరికి 400 ఫ్రాంకు లెట్లు రాగలవు?" అని యాబీదరా లనెను. ప్రక్కనయుండు సేవకుని జూచి మూడువేలఫ్రాంకుల నామెముందర బోయించెను. ఆబీదరాలు యొకనిమిషము నిశ్చేష్టితురాలయి "అమ్మా" నాతో నెగతాళి యేల? నేను బీదరాలను" అని యనెను జోసఫయిన్ "లేదు. లేదు." ఈ సొమ్మంతయు నీయది. దీనితో భూమిని మేకలను విలువకుఁ దీసికొని నీకుటుంబము సుఖముగ జీవించుడు" అనిజెప్పి వెళ్లిపోయిరి.

మిలన్ నగరమందుండగ, ఇండియాదేశమందు బ్రిటిషువా రాక్రమించిన దేశములనుగురించి, (Lord Wellesley) లార్డు వెల్లెస్లిగారు, ఇంగ్లండునకు వ్రాసి

యుండిన యుత్తరముల, త్రోవలో బట్టుపఱచికొని, నెపోలియన్‌కు దెచ్చియిచ్చిరి) ఇంగ్లండువారిండియాకు వ్రాసినయుత్తరములు గూడ నందులో యుండెను. ఆయుత్తరములలో యూరపుఖండమం దెంతజనసంఖ్య గలదో, అంత జనసంఖ్యగలదేశముల నిండియాలో నాక్రమింపుమని, వ్రాయబడిన యుత్తరము లుండినవి.

మిలన్ నుండి యీ రాజదంపతులు జినోవా (Genoa) వెళ్లియుండిరి. అక్కడ వీరి యాహ్లాదముకొరకు ఫలభరితమగు కమలాచెట్లు గలయొకతోట సముద్రములో తేలుచున్నట్లు, తేలుడుతోట (Floating garden) నొకటి నిర్మించియుండిరి.

తిరుగ వచ్చునపుడు, ఆల్ప్స్‌పర్వతముల దాటుచుండగ నెపోలియన్ పాదచారియై ముందు వచ్చుచుండెను. యొకముసలిది వడివడిగ బోవుచు నెదురుపడెను. ఇట్లు సంభాషణ జరిగినది "ఎక్కడికి బోవుచున్నదానవు. చక్రవర్తిని జూడబోయ్యెదను" "ఎందుకు, ఒకక్రూరునికిబదులు మఱియొకక్రూరుడు ఆయన నెందుకుచూచుట?" అని అనెను "అయ్యా, నెపోలియన్ మాబీదలకు రాజు. పూర్వరాజులు, ప్రభువులకును గొప్పవారికిని రాజులు." అని జెప్పుచు వడివడిగ బోవుచుండినది.

ఇటలీలో తనస్థానే "యూజినిబాహార్నెసును" (జోసఫయిన్ ప్రథమభర్తకు) రాజప్రతినిధిగ నేర్పరచి, పారిసునకు వచ్చియుండెను.

నెపోలియన్ ప్రతిదినకృత్యము లీవిధమున నుండినవి.

ఉదయముననే లేచి, ఆదిన మివ్వవలసియుండెడి యుత్తర్వుల నిచ్చి, తనదర్శనమున కనుజ్ఞనొందినవారిని దర్శించి, మాట్లాడి బంపునరికి, ఉదయము 9 గంట లగును అపుడు స్వల్పాహారమును దీసికొనును. ఈకాలము 8-9 నిమిషములు. వెంటనే తనగదికి వచ్చి మంత్రుల బిల్వనంపును. వారివారికి సంబంధించిన సర్వవిషయములు, వారితో జర్చించును ఇదియంతయు సాయంత్రము ఆఱుగంటలవరకు సమాప్తమగును. అప్పుడే భోజనము. భోజనబల్లముందర సహజముగ దంపతులిద్దరే గూర్చుందురు. వంట యొక్కే తరహా గలది వారుత్రాగునది కైపులేని ఫ్రెంచి ద్రాక్షరసము అందులోను నీరుఁ జేర్చును. ఈభోజనకాలమంతయు 20 నిమిషములకు మించుట లేదు. అంతట లేచి మరియొకగదిఁ జేరును. అక్కడ గాచియుండు భటుఁడొక గిన్నెడు కాపినిచ్చును. తిరుగ తనగదికివెళ్లి పనిఁజేయును. ఈనాడు జేయవలసినది, రేపటికి నిలుపుటయనునది, ఆయనపద్ధతిగాదు. నెపోలియన్ లేచివెళ్లగనే, రాణిగారు క్రిందికివెళ్లి, కాచియుండు గౌరవనీయులగు దొరసానులతో మాట్లాడును. నెపోలియన్ భోజనానంతర మెపుడైన జోసఫయిన్ గదికివెళ్లి అక్కడ జేరియుండు దొరసానులతో, నొకటిరెండు

మాటలాడి వచ్చెడువాడు పూర్వరాజుల వేషాడంబరము లీయనవద్దని గానరావు. బొలోన్ తీరమందలి ప్రయత్నములంజూచి ఇంగ్లండు భయంపడి, ఫ్రాంసునకు చిక్కులుం గలిగింపనెంచి, ఆస్ట్రియా, రష్యా, స్వీడన్ దేశములకు నెపోలియన్ మీద నసూయ జనింపంజేసినది. గనుక నందరుం గలసి ఫ్రాంసు యుత్తరభాగమున జర్మనిమీదుగా, ఫ్రాంసుమీదం బడుటకుం దీర్మానించికొనిరి. ఈయుపాయము నింగ్లండుపన్ని, తమ లండన్ మీద నెపోలియన్ యత్నము మాన్పించుటకై బన్నినది. ఆరాష్ట్రములు వీరి మాటలకు లొంగిపోయి నెపోలియన్ మీద దాడి వెడలం బూనిరి.

నెపోలియన్ స్థితి సందిగ్ధముగ నుండినది ఇంగ్లీషుఛానలు దాటి ఇంగ్లండు మీదం దాడివెడలుటా! లేక ఉత్తరమునవచ్చు శత్రువులం దాకుటా! అనుసంశయ మేర్పడినది.

ఇట్లుండగ, ఏర్పాటుమేరకు, కేప్ఆర్టిగల్ నుండి, నెపోలియన్ నావికాదళము రాకుండెను. అది వచ్చినంగాని, సముద్రయుద్ధమనుమాట తలపెట్టం గూడకుండెను. మూడురోజులపర్యంతము, చుక్కాణిలతో తీరముల జూచుచుండిరి, గాని, వచ్చు జాడలుం గానరావయ్యెను.

అంతట నింగ్లండుమీద దాడివదలి, తక్షణమే సేనలు మందుగుండు సామానులు, ఉత్తరదిశలో జర్మనివైపున గదలునట్లాజ్ఞాపించెను.

నెపోలియన్ నడవడి బహుచిత్రమయినది ఏసందర్భమున జూచినను, భూతదయపశ్చాత్తాపములు పరిపూర్ణముగ ప్రతిఫలించుచుండినవి. ఒకపుడు గుఱ్ఱము మీద శిబిరమందు బోవుచుండగ, నొకప్రదేశములో నొకస్త్రీయును, యామెకొమరుడు నగుయొక కుఱ్ఱవాడును యుండిరి. స్త్రీ యేడ్చుచుండినది ఎందున కేడ్చెదవని యడిగెను. గాని, యామె జెప్పకుండెను. ఇంతలో నాకుఱ్ఱవాడు, తనతండ్రి తన తల్లినిం గొట్టినాడనియు, నందుచే నేడ్చుచున్నదనియు, తండ్రి సమీపమందుండు సైన్యపుగ్రాణ కాపుదలభటు డనియు జవాబిచ్చెను. ఆతని పేరేమని తిఱుగ నామె నడిగెను. జవా బివ్వదయ్యెను. ఏలనన, ఆయన శిక్షింపబడునేమో నని యామెయ భయము. అంతట, నెపోలియన్ యామెనుజూచి నిన్నుకొట్టిన నీభర్తపేరు చెప్ప కున్నదానవు. నీయందెంత తప్పుండియుండునో" యని యనెను. "లేదండీ కెప్టన్ గారు, ఆయనదగ్గిర నన్నియు మంచిగుణములు. అయితే అతియనుమానము. తొందరకాడు. నన్ను పెండ్లిమాడినభర్త ఈబిడ్డలకు తండ్రి" అని యాబిడ్డల ముద్దు పెట్టుకొనినది. ఆబిడ్డలు తిఱుగ నామెను ముద్దాడిరి. ఇదియంతయు నెపోలియన్

జూచి తెలుగ నిట్లనెను. 'అతని పేరు చెప్పుము. నేను చక్రవర్తిగారితో చెప్పెదను అనగనే, 'ఒకవేళ నీవే యాచక్రవర్తివయినను గూడ నేను జెప్పను." ఆయనను శిక్షింతురు' అనెను ఈ చిన్నదాని యోగ్యతకు సంతోషించి, స్త్రీమూర్ఖతకు నవ్వి, వెళ్ళిపోయెను. వెంటనే పుగ్రాణయధికార్ల రప్పించి, యామనిషి భర్తయెవరో విచారించగ, మంచినడవడి గలవాడనియు, అయితే నిర్నిమిత్తముగ భార్య ననుమానించు వాడనియుఁ దెలియవచ్చినది వానిని తనవద్దకు రప్పించెను, ఈతఁ డాసరికే నెపోలియన్‌ను జూచి యెఱుగడు, క్రొత్తగ నవుకరిలో జేరియుండెను. తన ఎదుటవచ్చిన పుడు' "నాయనా, నీభార్య చిన్నది. మానవతి. నీకంటె గుణవతి. యామె నెందుకప్పా యట్లు కొట్టెదవు"అని యనెను అందునకు "ఆడువారిమాటలు వింటిమేని,వారు తప్పే జేయనట్లేర్పడును. ఎవ్వరితోడను మాట్లాడవద్దని చెప్పితిని వినక నాతోడి యుద్యోగులతో మాట్లాడుచుండును అది నాకు తలవంపులుగ నున్నది" అనెను. "ఇక్కడనే నీతప్పుసుమా! ఆడువారిని మాట్లాడవద్దనెడవు. అట్లనుట డాన్యూబ్‌నదిని మఱి యొకవంక బాఱునట్లు జేయుటకు బ్రయత్నించుట వంటిది ఇకమీదఁ గొట్టకుము. నాయుత్తరువు నీవు వినకుండినట్లయిన, చక్రవర్తిగారికిఁ దెలియగలదు. చక్రవర్తినిన్ను చీవాట్లుపెట్టిన, అప్పుడేమి చేయగలవు" అనెను. అందున కాసైనికుడు "నాభార్య నాయది. నాయిష్టమొచ్చినట్లు గొట్టవచ్చును నీశత్రురాజులపని నీవు జూచుకొని నాభార్యసంగతి నాకు విడిచిపెట్టుడని యందును" అనెను. ఇందునకు నెపోలియన్ నవ్వి "ఓ పిచ్చివాడా, నీవిపు డాచక్రవర్తితోనే మాట్లాడుచున్నావని" దెల్పియుమసి మందలించెను. ఇది విని, దిగ్భ్రమజెంది తలవంచి "చిత్తము ఆలాగే నడచుకొనెదను' అని చెప్పి వందనము గావించెను కొన్ని సంవత్సరములకావల, యొకతరుణమందు ఆయమ, దూరముననుండగ, గుర్తుపట్టి, ఆమెవద్దకు గుఱ్ఱమునుఁ బఱుగెత్తించి, ఆమె క్షేమలాభముల విచారించి, కొన్ని బంగారునాణెము లామెకిచ్చి, వెంటనే గుఱ్ఱమును బరుగెత్తించి వెళ్ళిపోయెను.

ముప్పదియవ అధ్యాయము

(30)

బొలోన్ ప్రయత్నవిఫలము

ప్రయాణము అల్మ్‌యుద్ధము శత్రువుల ఆయుధవిసర్జన కార్సికా పాలకుని కొమరితెను మార్గమందు చోరులుగొట్టుట పసివాడగు యంత్రజ్ఞునికృతజ్ఞత.

వెనుకటిఅధ్యాయమందు, ఉత్తరమున తుపానుగూడు కట్టుచున్నదని జదివి యున్నారు. ఇకముందు జదువఁ బోవు అల్, ఆస్టరిలిట్జ్. (Ulm Austerlitz) అను గ్రామములే యా తుపానుఫలితములు

నెపోలియన్ మీద, నకస్మాత్తుగ సేనల నడపింపసాగిరి యుద్ధప్రకటనఁగూడ జేయరైరి. పారిసులోనుండు ఆస్ట్రియామంత్రియు నక్కడనే యుండెను సర్వముఁ గోప్యముగనుంచిరి నెపోలియన్ నాశనము నిశ్చయమనుకొనిరి ఆస్ట్రియానాయకు డగు జనరల్ మేక్ (G- Mack) 80 వేల సైన్యములు గలిగి, ఫ్రాంసుఎల్లలఁ బొంచి యుండెను. రష్యా, ఒకలక్ష పదుహారువేల సైన్యములతో పొలండుమార్గమున వచ్చి, ఆస్ట్రియాసేనలం గలియున ట్లనుకొని యుండిరి. వెయ్యిమయిళ్లదూరమందు, సముద్ర తీరమున నెపోలియన్ యున్నాడనియు, తమసన్నాహము లాయనకుఁ దెలియవనియు, నమ్మియుండిరి.

ఆస్ట్రియన్‌లు ఎల్లలఁదాటివచ్చి జొఱబడి, ఫ్రెంచివారి విహితుఁడియగు, బవేరియారాజ్యమును బట్టికొని, యారాజును తమలోఁ గలియమనిరి మ్యూనిక్ అల్మ్ (Ulm) పట్టణములం బట్టికొనిరి. నల్లయడవిఁ బ్రవేసించి రైన్ తీరమందు రక్షణ [illegible]ప్పరచికొనిరి వీరినింగలియ, రష్యాసేన లొకప్రక్క వచ్చుచుండెను కడకొక ప్రబల [illegible]వు నేమార్చి, వానిదేశమందు జొఱబడ గలిగితి మని యానందించుచుండిరి. గాని [illegible]లియన్ అట్లు మోసపడువాడు గాడు.

శత్రువు లీవిధమున దాడివెడలి యున్నారను వర్తమానము, బొలోన్ తీరమం [illegible]విని, తత్క్షణమే, దేశమందలి వార్తా పత్రికలుగాని తంతెలుగాని, తనసైన్య

ముల పోకలు, కదలుటలు ప్రచురింపగూడదని శాసించెను 20 వేలబండ్లను సిద్ధ ర్పించి, తనసైన్యసామగ్రులఁ గదలించెను. తత్పూర్వము, సైనికుల తనయెదుటికి రప్పించి దుర్మార్గులగు శత్రువుల దాడినిగురించియు, తక్షణమున తాము జర్మనిం జేరవలసివచ్చిన యావశ్యకతనుఁ గూర్చియు జెప్పుటతోడనే, సంతోషముతో చప్పట్లఁ గొట్టిరి. ఒక గంటలోపల సైన్యములు గదల నారంభించినవి. ప్రతిసేనానియు దినమున కెన్నిమయిళ్లు నడువవలసినదియు, మజిలీ లెక్కడెక్కడఁ జేయవలసినదియు, ఏమార్గముల బోవలసి నదియు, నంతయుంజెప్పి పటములవ్రాయించి యిచ్చియుండెను. ఈవిధముగ రెండు లక్షలసైన్యములు రైన్ డాన్యూబ్‌నదులం దాటి బోవుచుండినవి.

ఇట్లు సైన్యముల సాగించి, తాను పారిసునకు వచ్చి మహామహుల సభనాహ్వానించి యీరీతిగ జెప్పెను. "మహామహులారా, యూరపుయొక్క ప్రకృతస్థితు లను, నాయుద్దేశమును, మీకుజెప్ప నవసర మేర్పడి నది నేను ఫ్రాంసు జనక్షేమరక్షణలకొరకును నామి త్రుల సహాయార్థమును, రాజధానినివదలి, నేనా నా యకత్వము వహింపఁబోవలసిన ట్లేర్పడినది. గనుక బోవ నున్నాడను. మనదేశవిరోధుల కోర్కెలు ఫలించి నవి. జర్మని రాష్ట్రగర్భమున, కలత లుద్భవింప జేయ గలిగిరి. ఆస్ట్రియా, రష్యా లింగ్లండువారినిఁ జేరినవి మనలను తిఱుగ యుద్ధమునం దింపియున్నారు. కొన్ని దినముల క్రిందటివఱకును, నెమ్మదికి భంగము రాజాల దని నమ్మియుంటిని ఆస్ట్రియన్ సేనలు 'ఇన్' నదిని దాటి 'మ్యూనిక్' (Munich) ను జయించినవి బవేరియారాజును వెడలఁగొట్టిరి సంధికై, నేజేసిన ప్రయత్నములన్నియు విఫలమయినవి." అనిచెప్పెను

నెపోలియన్, జోసఫయిన్‌తోగూడ బ్రయాణ మయ్యెను సైన్యము లా ప్రకారము బోవుచుండినవి. ఇపుడు, నెపోలియన్‌వద్ద ప్రబలమగు సైన్యమున్నయ ఒకలక్ష యెనుబదివేలసైన్యములు గలవు. 38 వేల సైనికులు గాలితోసమానము, నేదిక్కుంజూపిన నాదిక్కునం బోవ సమర్థులుండిరి 340 ఫిరంగు లుండినవి. ఇట్లున్న శత్రువుల ప్రబలసైన్యముల నెదుర్కొనవలసి యుండెను. వారివద్ద ఆస్ట్రియా, రష్యా ఇంగ్లండు, స్వీడన్ నేపిల్సుసైన్యములుఁ గలసి, అయిదులక్షలు గలరు. ఇదియును,

గాక, ఫ్రెంచివారి కేమాత్ర మపజయసూచనలు గనుపడిన, యాక్షణమందు, శత్రువులగలియుటకు రెండులక్షల ప్రష్యాసేనలుఎల్లల సిద్ధముగ వేచియుండినవి.

నెపోలియన్ వచ్చి తనసేనలగలియగనే జయధ్వనుల గావించిరి. వారిని పురికొల్పెను. ఆస్ట్రియా సేనానాయకుడగు మేక్ (Mack) స్థితి సంకటములోనికి వచ్చినది నెపోలియన్ సేనలచే వీనిని ముట్టడింపఁ జేసెను. నెపోలియనే సర్వము స్వయముగ జూచికొనుచుండెను నిద్రగాని యాహారముగాని లేక, గుఱ్ఱముమీఁద రాత్రిఁబగలని యెఱుఁగక పఱుగెత్తుచుండెను. ఆయన మనోదేహములు అలసటయనునది యెఱుగవు. ఈసమయములో, నొకరాత్రి కుంభవర్షము గురియుచుండినది. ముద్దగట్టిపోవునంతటి చలిగాలి వీచుచుండెను తడిసి ముద్దయి యాచీకటి రాత్రిలో తెల్లవారువఱకును, గుఱ్ఱముమీఁద, నొకచోటనుండి మఱియొకచోటునకు బఱుగెత్తుచుండెను మఱియు, డాన్యూబ్ యుపనదులు పొంగి పొర్లి ప్రవహించుచుండినవి. మంచుచే నావరింపఁబడి త్రోవలు గానరా కుండెను. నోరుయెత్తక నిశ్శబ్దముతో, సకలకష్టము లనుభవించుచు, మా బురదలోనే, సైన్యములు ఫిరంగులు సాగిపోవుచుండినవి. నెపోలియన్ యిట్లు [illegible]చ్చెడితన సైన్యభాగము నొకదానిని గలసికొనెను. అపుడు వారితో, ప్రాప్తించిన [illegible]టములను, తమకర్తవ్యమును, రాగల అపాయములను, శత్రుసన్నాహములు మొదలగునవి యొకతండ్రి తన కష్టసుఖములను కొడుకులకు బోధించురీతిన బోధిం[illegible]గ, సైన్యము లమితోత్సాహమొంది, ధైర్యసాహసము లినుమడించి నడువసాగినవి. [illegible]న్ని దినములు రాత్రింబవళ్లు వర్షములు గుఱియుటచే, ఫిరంగిబండ్లు బురదలో చిక్కుకొనియుండినవి. సైన్యములు వాటినిలాగికొని ఏర్పాటుమేరకు నడచుచుండిరి.

నెపోలియన్ పన్నినవ్యూహములు, సంపూర్ణముగ జయప్రద మయినవి. ఇరువదిరోజులలో నెపోలియన్ సైన్యములు పలుమార్గముల వచ్చి, యొకచోటనుగూడ బలమయిన యుద్ధమాడకనే, కొద్ది స్వల్పతాకుడులు మాత్రము గలిగి, ఆస్ట్రియా యొక్క 80 వేల సైన్యమును ముట్టడించినవి. ఇందుచే, వారు హతమగు స్థితికి వచ్చియుండిరి. వీరిలో 30 వేలు ఖయిదీలుగ శరణుజొచ్చిరి. 36 వేల సైనికులు (Ulm) అమ్ కోటలో చిక్కిపోయిరి. ఈవిధముగ కేవలముట్టడితో, నింతటిప్రబలసైన్యము నోడింపఁగలిగి యుండెను.

ఒకనాడు, నెపోలియన్ తడిసి బురదతోనిండిన యుడుపులఁ ధరించి, ధమము తప్పెటవానికంటె హీనుడుగ, సైన్యమధ్యమునఁ బోవుచుండఁగ, నొక ఫ్రుయాసైనికు డేమో యనెను. అది విని "మీ యజమాని, న న్నీసైనికవృత్తిని [illegible]న బలవంతపరచియున్నాడు. నారాజపద వేమాత్రమును నన్నీవృత్తిని మఱ

పింప సమర్థముగా లేదని, యింతటనైన వారు నమ్ముదురుగాక'' అని జెప్పి వె పోయెను ఈసమయమందు ప్రవాహమువలె, అహర్నిశ లెనిమిదిరోజులు వర్ష గురియుచున్నపుడు, మోజాలనుంగాని, యుడుపులంగాని దీయక, కొద్ది విశ్రాంతి కైనను బరుండినవాడు గాడు.

ఈసమయములో, నెపోలియన్ గుఱ్ఱముమీఁద బోవుచుండఁగ నొకబం యెదురయ్యెను. అందులో నొకస్త్రీ యేడ్చుచుండినది నిలిచి, యామెను విచారి చెను. ఆమెను దొంగలు గొట్టిరనియు, వెంటనుండిన రక్షకభటునింజంపి, సొత్తం తయుం దీసికొనిపోయిరనియుం జెప్పినది మఱియుం దాను, నెపోలియన్ జన్మదే మగు కార్సికాను బాలించుచుండినవానికూతురనియు, తమకుటుంబముతో చక్ర వర్తికి పరిచయమున్నందున, వారిని దర్శించి దారి తోడడిగి తీసికొని, వెళ్లదలఁ వారివద్దకుఁ బోవుచున్నాననియుఁ జెప్పినది. నెపోలియన్ యీయామెపే రడుగ 'మార్బోఫ్' కుమార్తెనని జెప్పినది వెంటనే యామెను గుర్తించి, 'అమ్మా! మీ కొంతసహాయపడగల శక్తిగలిగియున్నందునకు సంతోషించుచున్నాడను నేనే య చక్రవర్తిని. మార్బోఫ్‌గారి కుటుంబస్థులందరు నాకృతజ్ఞత కర్హులు.' అని చె మర్యాదగ నాదరించి, చోరు లపహరించినద్రవ్యమునకు సరిపోవుద్రవ్యమంతయు నిప్పించి, తనరక్షకభటులను వెంటనిచ్చి పంపియుండెను.

Ulm 'అమ్' కోటలోనివారు తక్షణము ఆయుధవిసర్జన జేసి శరణు పొం పలసినదిగ, జనరల్ శేగర్ (General Segur) అను సేనానిచేత జెప్పిపుచ్చె ఆరాత్రి కుంభవర్షము, గాలి యేర్పడి, ఫ్రెంచిశిబిరమునుండి బోవుటకు మార్గ గూడ గనుపడకుండెను ఆరాత్రిలోనే, యారాయబారి పోయియుండెను. 36 వే మంది, కోటగోడలలో మలమల మాడుచుండిరి నెపోలియన్ ఫిరంగులు, పట్ట మును, కోటను, బాడుచేయగల యున్నతప్రదేశమం దెక్కింపఁబడియుండినవి అప్పుడప్పుడును గాల్చుచుండిరి గనుక, కోటలోనివారికి శరణుతప్ప వేఱుగత్యంతర లేకుండినది. నెపోలియన్ సముఖమునకు ప్రిన్సు మారిస్ (Prince Maurice అను ఆయన వచ్చియుండెను కండ్లకు గుడ్డకట్టి, నెపోలియన్‌వద్దికిం గొని రాబడె శరణుగోరివచ్చు వారిపద్ధతి నవలంబించు టాచారమట. ఆయన, తనసైన్యము కిబ్బందిలేక, ఆస్ట్రియాకువెళ్లుట కనుజ్ఞ నివ్వవేడెను. అందునకు నెపోలియన్‌గా రి జెప్పెరి.

''ఈమీప్రార్థన నంగీకరింపందగుకారణ మగుప

డదు, ఒకవారములో, నేసరత్తులు లేకనే, నాచేతులం

జిస్కుదురు. మీస్థితిగతులు నాకు దెలుసును. రష్యాసే
నలు త్వరలో నాపైబడునని తలంచితిరి గాబోలు!
అవి, యిప్పటికి బోహీమియా జేరియుండవు. మిమ్మున
విడచితినేని, మీరు రష్యావారినిం గలియరని, నా
కెట్లు నమ్మకము? మీనాయకులు, పలుమారు నన్ను
మోసగించిరి మెరాంగోయుద్ధమందు 'మేలాస్'
నిట్లనే బోనిచ్చితిని ఆయనే నామీఁదికి తిఱుగ
వచ్చెను. మీఆస్ట్రియారాజుగా రష్పటి సంధిపరత్తుల
నొప్పడయ్యెను. ఆసైన్యములను తిఱుగ, నేను జయింప
వలసి వచ్చినది. మీరాజుగారి నమ్మక మిట్లున్నందున,
మిమ్మున బోనివ్వజాలను. యుద్ధము, నే గోరియుండు
నది గాదు. నీవు నీ సేనానాయకునివద్దకు వెళ్లి, ఆయన
గోరున ట్లనుజ్ఞ యివ్వబడదని జెప్పుము. అధికార్లు
మాత్ర మాస్ట్రియాకు వెళ్ల సమ్మతించెదను. సైన్య
ములు, ఖయిదీలుగ నుండవలసినదే ఏదోనొకమాట
జెప్పుమనుము కాలము వృథాపుచ్చజాలను ఎంతయాఁ
లస్యముం గావించునో, అంతనష్టము తనకును, తన
సేనలకును,, గలుగగలదనియుం జెప్పుము. వెళ్లు."
అని జెప్పిపంపెను.

మఱునాడు సేనానాయకుఁడు 'మేక్' గారే వచ్చిరి. నెపోలియన్‌తో
మాట్లాడిరి. నెపోలియన్ యొప్పకుండెను. గనుక శరణుఁజొచ్చిరి. ఆమఱురోజు,
ప్రస్తుత యుద్ధములందు కనివిని ఎఱుగని, యద్భుతప్రదర్శనమొకటి గావింపఁబడినది.
వేల సైనికులు, అమ్ (Ulm) కోటద్వారములనుండి బయటవచ్చి, తమ ఆయుధ
ములను నెపోలియన్ ముందుసమర్పించిరి. నెపోలియన్, తన రక్షకభటసమూహ
ముతో, నెత్తైన యొకప్రదేశమందు గూర్చొనియుండెను. ఈ ఆయుధసమర్పణ
అయిదుగంటలకాలము పట్టినది. నెపోలియన్ ముఖమున, సంతోషచిహ్న మేమియు
లేక గంభీరముగ నుండి వారి కి ట్లుపన్యసించెను.

"పెద్దమనుష్యులారా, యుద్ధము, జయాపజయ
ములతోడం గూడినది. పలుమాఱు జయప్రదముగ
నుండినను, యొకప్పు డపజయము రాగలదు. మీ

రాజు, నామీఁద యక్రమయుద్ధమునకుం గడంగెను. నేను ఎందున కీయుద్ధ మాడుచున్నాడనో, నాకే దెలి యకున్నయది. నావలన ఆయనకేమి గావలసియున్నదో నాకు దెలియదు. ఒకకాలమందలి నా సైనికవృత్తి, నే మఱచిపోకుండ, మీ ప్రభుపు నన్ను హెచ్చరించు నట్లుగ నున్నది. పూర్వపు నాకర్తవ్యమును, నేను మఱచియుండలేదని యింకటనైన గనుగొని నమ్మును గాక! భూమిమీఁద నాకు గావలసినదెద్దియు లేదు నాకు గావలసినదంతయు, ఓడలుఁ, ఖండాంతరముల లో భూవసతులు (Colonies), వాణిజ్యమునుమా త్రమే. "అవి నావలె మీకును యావశ్యము." అని చెప్పి సైన్యాధికార్లం జూచి యి ట్లుపన్యసించెను

"గౌరవముగల మీబోటి ధైర్యసాహసులను, నిష్ప్రయోజకముగ, వృథాయుద్ధములలో మీ పిచ్చి మంత్రులు మిమ్మున దింపినందునకు, నాకు చాలచింత గలుగుచున్నయది. యుద్ధప్రకటన లేకనే, నామీఁద దండువెడలుట గొప్ప నేరము గదా? అంతకంటే విశే షమేమన్న, మన తగువులలో, ఆసియాఖండరాక్షసు లగు రష్యన్ లతో గలియుటకంటె, మించిన తప్పొక టియుం గానరాదు. వారితో జేరుట, కుక్కలు తో డేళ్లంగలసి, గొఱ్ఱెలమీద బడుటవంటిదే తప్పు, వేఱు గాజాలదు ఫ్రాంసు, యుద్ధములో నోడిపోయి యుం డెనేని, మీరొనర్చిన తప్పిదమునకు, మీరు జింతించి యుందురు." అని చెప్పెను.

తనసైనికులం జూచి, తనకుగలిగిన యీజయమునకు తనసైన్యములే కారకు లని బహూకరించి, రష్యాసేనలు రానున్నవనియు, వీరిగతియే వారికినొనర్చి బా నుద్యుక్తు లగుడని ప్రోత్సాహపఱచి యుండెను.

శత్రువులవద్దినుండి దీసికొనిన జండాలను, పారిసునకంపుచూ, బవేరియా— జును దిఱుగ సింహాసన మెక్కించితిననియు, ఈశ్వరకటాక్షముచే, త్వరలో శ

నాశన మొనర్చివచ్చెదనని యు వ్రాసియుండెను. ఆ కాలమందే, జయమునుగూర్చి దేవాలయముల భగవంతునికి వందనములు, ప్రార్థనలుఁ గావింపుఁడని గురువులకును వ్రాయించియుండెను.

వియన్నానగరమునకు మార్గముఁగనిపెట్టి రావలయునని యొకపసివాఁడగు (Captain Bernard) కెప్టన్ బర్నార్డు అను యంత్రజ్ఞున కాజ్ఞాపించెను. ఆయన వెళ్లి మార్గములం గనిపెట్టివచ్చి, కొన్నిసలహాల నిచ్చుటకు సాహసించెను. అందునకు కోపగించి

"నీవు నాకు సలహానిచ్చుటకు సాహసించుట గర్వపోతుదనమేగాని వేఱుగాజాలదు. వెళ్లు. నా యుత్తరవుల నిరీక్షింపుచుండుము" అని చెప్పి పంపి వేసెను ఆకుఱ్ఱవాఁడు వెళ్లగనే, ప్రక్కనయుండిన 'జనరల్ రాఫ్' గారినిం జూచి "యీకుఱ్ఱవాఁడు బుద్ధిశాలి నే ననుకొనినట్లు జెప్పియున్నాఁడు. ఇత నిని గుండుదెబ్బలు తగులగల అపాయస్థళముల నుంచ రాదు గనుక 'ఇల్లీరియాకు' వెళ్లిపో మ్మత్తరువ జేసితి నని జెప్పుము"

అని చెప్పి పంపెను. ఆవల యీాయన నెపోలియన్ రక్షకోద్యోగియై, ప్రపంచఖ్యాతి ఎడసిన ఇంజనీర్లలో నొకఁడయ్యెను తన ప్రభువుగారి యంత్యావస్థలో, అనేకరా ష్ట్రములవారు ఉద్యోగమునకై బిలిచినను వలదని, అమెరికాకు వెళ్లిపోయెను

నెపోలియన్ జేసిన యుత్తరవుల మేరకు, ఎట్టి యిబ్బందులుగలిగినను వర్షము పిడుగులు బడుచున్ననుం గూడ, నిర్ణయగంటకు నిర్ణయస్థళమునకు నాయకులును సైన్యములును రావలసి యుండెను. తననాయకులలో త్రాగుట కలవాటుపడినవారిని మహోదాత్తగ్గించి బుద్ధివచ్చునట్లు జేయుచుండెను వారిలో (General Vandamme) జనరల్ వండెమి యొకఁడు.

ఈకాలములో నొకదినమందు యొకసైన్యనాయకుఁడు ప్రవాహమునంబడి కొట్టుక పోబడుచుండెను ఒకస్తైనికుఁ డదిచూచి దూకి, వానిప్రాణముల రక్షించెను. వాఁడు యింతకుపూర్వ మానాయకునిచేతనే పనినిలుపుదల గాబడియుండెను ఈసంగతి నెపోలియన్ విని పిలుపించి, "నీధైర్యమునకు మెచ్చుకుంటిని. నీవు నవుకరిని వదలి యుంటివి గాని, నేను నిన్ను వదలకున్నాఁడను. క్వార్టర్ మెస్టర్ యుద్యోగము

నిచ్చితిని. మరియును గౌరవబిరుదును నొసంగితిని. ఈయభివృద్ధి నీ నాయకునివల్లనే గలిగినది గనుక వెళ్లి వారికి నమస్కరింపుము" అని చెప్పిపంపెను.

అక్టోబరునెల తే 17-ది యొకనిమిషమునుగూడ విరామము లేక, గుఱ్ఱము మీద 42 మయిళ్లు ప్రయాణముజేసి, మోజాలుగాని గుడ్డలను గాని, దీయక, బురదతోగూడిన యా యుడుపులతోనే, యారాత్రి యొకని యావులదొడ్డిలో గడ్డి మీఁద నొకగంటమాత్రము నిద్రించియుండెను. ఈయన పరుండినచోటికి మయిలు దూరమందు ఆగ్స్‌బర్గు (Oxburg) మతగురువు తననగరు నలంకరించి, తల్పము వేయించి, చక్రవర్తికొఱకు గాచియుండెనుగాని, తన సైన్యములు బురదలో చలిలోనుండఁగా తాను సుఖపడుట కలవాటుపడిన స్వభావముగలవాఁడు గాడు.——

ముప్పదియొకటవ అధ్యాయము.

(31)

నెపోలియన్ అపాయస్థితి. ప్రష్యారాణి
రష్యాప్రష్యా ప్రభువులప్రమాణము ఆస్టిర్లిడ్జ్ యుద్ధము.
ఆస్ట్రియా రష్యాచక్రవర్తులతో
సంభాషణ. సఖ్యము

1805 సం. అక్టోబరు తే 20 ది (Ulm) అమ్స్వాధీనమయినది ఈదండయాత్ర యింతజయవంతముగ నుండినను, నెపోలియన్‌కు మఱియొక యపాయ మెదురు జూచుచుండినది ఒకలక్ష పదియాఱువేల సైన్యములతో, రష్యాచక్రవర్తి పోలండు మీదుగ వచ్చుచుండెను. ఇంతేగాక, వీరిం గలియుటకై, ఆస్ట్రియాసేనలు నలు దిక్కుల వచ్చుచుండెను. రష్యాచక్రవర్తి స్వయముగ బర్లిన్ నగరమునకేతెంచి, రెండులక్షలసైన్యములు తనలో గలియున ట్లేర్పాటుజేసికొనెను.

ఆ ప్రష్యారాణిగారు బుద్ధిశాలియు, గర్వబోతును, దురాశాగ్రస్తురాలును, గనుక, యీ యిద్దరుచక్రవర్తుల స్నేహ మెప్పటికిని, భంగము గాకుండుటకై, యీ చక్రవర్తులిరువురు, ఫ్రెడరిక్ ది గ్రేట్ (Frederik the great) గారిసమాధి సన్నిధిలో యొకరాత్రికాలమందు గలిసి, ఉభయులు ప్రమాణముజేసికొనున ట్లొడంబఱచి, ఆప్రకారము జేయించినది. ఇదియునుంగాక, వీరలసైన్యముల గలియుటకు హానోవరువద్ద యింగ్లీషువారి 30 వేల సైన్యము లుండినవి.

ఇట్టి విషమస్థితిలో, వెనుకకు మఱలుటో లేక రక్షణగలచోట నాగుటో, విధిగ నెపోలియన్ జేయవలసి యుండును. అట్లు జేయక, అడవులు, కొండలు, నదులు, అని యెంచక, యొకగంటగూడ విశ్రామమివ్వక, తనసైన్యముల శత్రుమధ్యమునకే నడపించుచుండెను ఇది జూచి, యూరపుఖండమంతయు నాశ్చర్యపడిరి. మూడవరోజున, బవేరియారాష్ట్రము ప్రవేసించి, అక్కడ యొకగంటకూడ నిలువక, సర్వసేనాసమేతుడై, ఆస్ట్రియా రాజధానియగు వియన్నామీదికే సైన్యముల నడపి చుచుండెను. *పిడుగుబడినట్లు అకస్మాత్తుగ దటస్థించిన యీ సంకటమునకు,

యాదేశమంతయు తత్తరిల్లినది. రాజు పాఱిపోయెను. నగరమంతయు క్షోభిం-
యల్లకల్లోల మయినది ఫ్రెంచిసేనలు నగరప్రవేశమగుటం జూచి, అక్కడనుండిన
ఆస్ట్రియా రష్యాసేనలు పాఱిపోయి, సహాయమొచ్చుచుండిన రష్యనుల గలియ
బోయిరి మార్చి తే 13 ది యుదయమున, వియన్నానగర బహిఃప్రదేశమందుండు,
యున్నతప్రదేశమునీద, ఫ్రెంచిసేనలు తళతళమని మెఱయు నాయుధములతో
దృష్టి గోచరమయిరి. పురజనులు వెంటనే నెపోలియన్ను దర్శించి, ప్రాణదాన
మొసంగుడని ప్రార్థించిరి. నెపోలియన్ సమ్మతించి, వారి ప్రాణధనముల కేమాత్రము
తొందర గలుగనివ్వ దయ్యెను.

అంతట వియన్నానుండి బయలుదేఱి, ఉత్తరమున వచ్చుచుండిన శత్రుసేన
లను ఆస్టర్లిడ్జ్ (Auster lidz)వద్ద దాకెను ఇక్కడికి పారిసునగరము పదియై-
వందల మయిళ్లదూరమున యున్నది ఇద్దరుచక్రవర్తులు లక్షసైన్యముల నడపించుకొను
వచ్చుచుండిరి నెపోలియన్ వద్ద 70 వేలుమాత్రమే గలరు. డిసంబరు తే 1 ది ఉ-
యమగుసరికి ఉభయులకుమధ్య, కనుచూపుమేరలో నుండిరి వారిసైన్యములు గద-
టలు బరీక్షించి జూచి, వారు ఏభాగమం దేదిక్కున, తనను దాకదల
చినదియు గమనించి, తనకే జయమగుననియు, రేపు సూర్యాస్తమయ మగు
లోపల, యా శత్రుసైన్యములు తనస్వాధీనమగుననియు- జెప్పెను. -పహారయం
నశ్వారూఢుడై, యుత్తరువులిచ్చుటలు, అవిజరిగించబడెసా లేదా యని జూచు
టలతోడనే, గడచినది. వ్యూహములుబన్ని సేనల నడపుచుండెను. ఆరోజు నెపో
లియన్ చక్రవర్తిగారి పట్టాభిషేకసంవత్సరజయంతి ఆరాత్రి యొకసైనికుడు త-
పడకకై యిచ్చియుండినగడ్డిచుట్టి, కాల్చి, పైకియెత్తెను వెంటనే సైన్యమంతయు
నావిధముననే జేసి, తమసంతోషమును వెలిబుచ్చిరి. అప్పటికి నిశీధిరాత్రి అయి-
యుండినది. అపుడు తాను తిరుగ డేరాలోనికి వెళ్లి యీక్రిందిప్రకటన జెప్పి ప్ర-
యించి సైన్యముల కంపించియుండెను.

'సైనికులారా, అమ్ (Ulm) నందు మీ రాస్ట్రి
యనులకు గలిగించిన పరాభవమునకై, మీమీద
బగతీర్చుకొనుటకై, రష్యాసేనలు మిమ్మెదురింప వచ్చి
యున్నవి మీరు (Hollabrum) హాల్లా బ్రన్లో
జయించినవీ సైన్యములే మనము మంచిరక్షణగలిగి
యున్నారము. నేను మీసైన్యభాగముల నడపుచుం

దును. శత్రువులు నాకుడి భాగమున దిరుగునప్పుడు వారిపార్శ్వసైన్యములు మీసూటికి గుఱియగును. మీ సహజధైర్యములతో, వారిని చీకాకుపరచి, మొదటి దెబ్బలోనే జయమొందకపోతిరేని, మీచక్రవర్తినే, వారు తొలిముద్దగా దెబ్బగొట్టుదురు. ఈసమయములో జయము సందేహములో నుండరాదు.'' అని వ్రాసిపంపెను.

ఉదయము నాలుగుగంటలకు శత్రుసైన్య భాగములు, బారులుదీరుట కారంభమ యినవి. నెపోలియన్ కుడిభాగమందుండు సైన్యములను, శత్రువులు దాక నిశ్చయించి . ఇట్లు జేయుటచే తమ మధ్యభాగము బలహీనమగు నని వారెఱుగకుండిరి. ఫ్రెంచి సైన్యములును వ్యూహములు బన్నికొని బారులుదీరినవి. అప్పటికింకను నక్షత్రము ండినవి తెల్లవారకుండినది శత్రుసేనలు తప్పువ్యూహముల బన్నికొనుటంజూచి న సేనల నిరువది నిమిషము లాగమనెను. వారిని తొందరం జేయగూడ నెను. రష్యాసేనల గుండ్లధ్వని విని, ''యిప్పుడు గదలు''డని యాజ్ఞనిచ్చెను ాను గుఱ్ఱముమీద పఱుగెత్తుచుండెను. సేనలు వెంబడించినవి ''శత్రువులు తెలివి గానులై మనబారిఁ దప్పించుకొనలేరైరి. కాల్చుడు'' అని యఱచుచు, పఱుగెత్తి ఫురి ాల్పుచుండెను. రక్షణలేని యా శత్రుమధ్యమందు, ఫ్రెంచిసేనలు జొఱబడి, సవ్యాప వ్యముల దిరిగి నరికి చెండాడి నాశనమొనర్చినవి. శత్రుసేనలు, గుఱ్ఱములు, నాశన యిరి. మఱియొక యవస్థముంగూడ దటస్థించినది.

ఆ యుద్ధరంగ సమీపమున, అగాధలోతుగల యొక చెరువుండినది. మంచుచే ్లపేఱి, గడ్డకట్టియుండినవి. దిక్కుదోచక దానిమీదుగ శత్రుసైన్యములు,గుఱ్ఱములు న్నిరో వేలు దాటి ప్రాణములు దక్కించుకొన దలచి, యాపేఱుడుమీద బాఱిపో చుండినవి. ఈసైన్యముల బరువునకు, అద్దము వలె పేఱియుండిన యామంచు, పగు టు కారంభించినది. ఇంతలో,ఫ్రెంచివారు గుండ్లవర్షము గురిపింప నారంభించిరి ఈ ండుకారణములచే, పేఱియుండిన మంచుపగిలి, మీదనుండినవేలకొలది సైనికులు, ఱ్ఱములు, సామానులు నొక్కసారిగా నాయగాధములో మునిగి పోయిరి. వెంటనే ారిపయిన, యథాప్రకారము మంచు పేఱిపోయినది. ఈఘోరమగు దుర్మరణములు ష్యా ప్రష్యాచక్రవర్తులు దూరముననుండి జూచుచుండిరి. కొందరి భటులను వెంట మకొని, వీరును యాపాఱిపోవువారిని గలిసి, యుద్ధరంగము విడచి పఱుగెత్తిపో ఆరాత్రి చీకటిలోనే మొరేవియా (Moravia) మైదానమునం బడిరి, ఈవిధ

ముగ, ఆస్టర్లిడ్జి యుద్ధసమాప్తమయినది శత్రువులలో 15 వేలజనులు చచ్చి యు, 20 వేలుఖయిదీలుగను చిక్కియుండిరి. 180 ఫిరంగులును జిక్కినవి. ఫ్రెంచిసేన 45 వేలమందినిమాత్రమే యుద్ధరంగమున కంపినది. ఈవిధమున శత్రువుల 90 వే సైన్యములను నెపోలియన్ యోడించి యుండెను. ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి సర్వనాశనమగు నీయపజయమునకు, ఖిన్నుడై, (Prince John) ప్రిన్సు జాన్ అనువారిని సంధి నిమిత్తము నెపోలియన్ వద్ద కంపి యుండెను యుద్ధమాపుడని గోరెను ఆయనవచ్చు నప్పటికి, నెపోలియన్ స్వయముగ, గాయపడిన సైనికుల కుపచారాదులు గావించు చుండెను. వణుకుచుండినవారికి, తన చేతులతో గుడ్డలు గప్పుచుండెను. ఆస్ట్రియా రాయబారివచ్చెనని మనవి జేసిరి. సంధికి తనకు సమ్మతమనియు, రేపటి యుదయమున ఆస్ట్రియాచక్రవర్తిని చూడగలుగుదు నని జెప్పుమనియు జెప్పి పుచ్చెను

ఈలోపల పాఱిపోవు శత్రువుల వెంబడించుట కుత్తరవుచేసి యుండెను. నెపోలియన్ సంకటము లింకను విముక్తిగాకుండినవి. ఉత్తరమున నుండి, రష్యాచక్రవర్తి గారి గొప్పసైన్య మొకటి వచ్చుచుండినది నెపోలియన్ వెనుక భాగమందు ఫర్డినాండ్ ప్రభువు (Prince Ferdinand) 80 వేల సైన్యముతో వియన్నా సమీపించుచుండెను. యింకను గాక, 2 లక్షలసైన్యము సిద్ధపరచి తనవెనుక, ప్రష్యా సమయముకొరకు గాచియుండెను. ఇట్టిసంకటములతో గూడియుండెను.

మఱునటియుదయమున, ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి ఆఱుగుఱ్ఱముల గట్టిన బండినెకి, నెపోలియన్ శిబిరమున కఱుదెంచెను. ఆకాలమందు నెపోలియన్ సైనికుల చలిమంటలవద్ద నిలచియుండెను. చక్రవర్తి బండి దిగుటతోడనే, నెపోలియన్ గౌరవపూర్వముగ నాహ్వానించి, రెండుమూసములుగ తానే నగరునందు నివసించుట్లేర్పడినదో, యీనగరునందే చక్రవర్తిగారి నాహ్వానింపవలసిన ట్లేర్పడినదని వినోదసంభాషణ గావించి యుండెను. చక్రవర్తిగారును, దానికి మీరట్టి యోగ్యతగల్పించి సౌకర్యయోగ్యముగ జేసికొంటిరి గదా! యనిసమయానుకూలమగు జవా బిచ్చె ఉభయులును, రెండుగంటలకాలము సంభాషణలో నుండిరి. ఇంగ్లీషువారు వర్తకజాతి గనుక, లోకవాణిజ్యమంతయు దా మాక్రమింపదలచి, ప్రపంచమును యుద్ధములో ముంచివేయుచున్నారని చెప్పెను ఇట్లు సంభాషణ జరిగి, తన కనుకూలమగు షరతుల నేర్పరచికొని తనమిత్రమగు రష్యాచక్రవర్తిని గురించి ప్రసంగించెను. అందున రష్యాసైన్యములు ముట్టడింపబడి యున్నవనియును, మరలిపోవుట కొకడును గూడ లేకుండునట్లు జేయబడుననియు చెప్పి, అయినను, యీచక్రవర్తి కుదురుగ రష్యా వెళ్లిన ట్లాడంబడునని, మీరు వాగ్దాన మొనర్చితిరేని నాసైన్యములు, వారిని దాట

కుండున ట్లొపెద ననెను. అట్లే జేయుదునని, ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి ప్రమాణము గావించెను.

నెపోలియన్ వెంటనే జనరల్ సావెరి (General Savary) అనువానిని రష్యాచక్రవర్తికడ కంపగ, ఆయన వీనిని సన్మానించి తాను రష్యాకు వెళ్లిపాదునని యును, ఫ్రెంచిసేనలు తనమీాద బడకుండజేయమని ప్రార్థించితిననియు, జెప్పి పంపెను. ఎపుడైన సెంట్ పీటర్సుబర్గునకు రమ్మని యీజనరల్‌ను యాహ్వానించియుండెను.

ఇపుడు, శత్రుత్వమున కొకయంత మేర్పడినది. పరాజితులగు శత్రుసేనలు, యితరబాధల నొందక తమదేశములకు బోగలిగినవి. నెపోలియన్ వియన్నాకు వచ్చుచుండగ, మార్గమందు గాయపడిన శత్రుసైనికులు ఔషధాలయములకుం గొని రాబడుచు నెదురైరి, వారినిజూచి. బండి దిగి, టోపినిదీసి, "యాపదలోనున్న ధైర్యవంతులగు మీాకు వందనములు" అని చెప్పి గౌరవించెను.

ఇప్పటి యుద్ధఖర్చులన్నియు ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి భరించున ట్లొప్పికొనెను. ..రియా, వర్టంబర్గు ప్రభువులకు రాజబిరుదు ..చ్చి శత్రుదేశములగు రష్యా, ప్రష్యా ..్రియాలమధ్య స్వతంత్రరాజులుగ జేసియుంచెను. ఆస్ట్రియాఫ్రాంసునకు చాల ..రమం దుంచదలచి (Venice) వీనిసు ను ఇటలిలో గలిపికొని, యందునకు బదులుగ ..tratsburg) స్ట్రాట్‌స్‌బర్గు నిచ్చివేసెను. ఇదిఅంతయు ఫ్రాంసును శత్రుదాడులనుండి ..ప్పించి, భద్రముగ నుంచుట తప్ప వేఱుగాదు. సంధిపత్రములు సంతకము లయినవి. తన ..ల దేశసేవాదుల గూర్చి బ్రస్తుతించి, నెమ్మదిగా కొద్దిమజిలీలుగ బ్రయాణములు సాగించి పారిసునకు రండని యాజ్ఞాపించి, తాను ఏకాయకీన, పారిసునకు బ్రయాణ ..య్యెను. వీరి నాహ్వానించుటకు పారిసులో విశేషప్రయత్నములు జరిగించి గాచియుండిరి గాని, ఏరికిని దెలియకుండ, యొక రాత్రికాలమందు రక్షకభటులునుగూడ ..సే పారిసునకుం జేఱియుండెను.

ఈ శత్రుపరంపరత్వము సర్వము, ఇంగ్లండుమంత్రియగు 'విల్లియంపిట్టు'గారిచే రేపింపబడి, నెపోలియన్‌చే హతమగు చుండెను. ఆస్టర్‌లిడ్జి యుద్ధానంతర ..వార్త, పిట్టుగారు విని, నిర్విణ్ణుడై, యూరపుఖండ పటమట్టె నెగాడిగ జూచి, ..న్నుడై, యేబదిసంవత్సరములపర్యంతర మాపటమట్లనే యుండగలదని యనెనట. ..వల గంటగంటకు యా'పిట్టుదొర' దేహారోగ్యము క్షీణమగుచు, 1806 సం॥ జనవరి 23 దిన నలువదియేడుసంవత్సరములువయస్సున లోకాంతరు డయ్యెను.

సైన్యములలో ధైర్యవంతులకు నెపోలియన్ బహుమానముల నిప్పించెను. చని పోయిన సైనికుల బిడ్డలందరు తనబిడ్డలనియు, వారికందరికి 'నెపోలియన్' అని పేరు పెట్టించి, వారి విద్యాపోషణలు తానే భరించుచుండెను. చనిపోయిన సైన్యోద్యోగుల భార్యలకొక్కరికి, సం 1-కి,6000, 2500,1250,750, ఫ్రాంకులువంతున సంవత్సరిరాళములను వారివారి హోదాలనుబట్టియు, సైనికులభార్యలకు 200 ఫ్రాంకులవంతును, విరాళ మిప్పించుచుండెను.

ఇట్టి యుద్ధసమయములందు గూడ, జోసఫయిన్ కు త్తరములు వ్రాయుచుండెను. సహజముగ తప్పెటపలకలమీదను, గుఱ్ఱపుజీనులమీదను, కాగితములనుంచి నిలిచి ఫిరంగిగుండ్లు చుట్టును బడుచుండగ, వ్రాయుచుండును. వాటిలో కొన్ని నీ క్రింద నుదాహరింపబడినవి.

2 అక్టోబరు. 1805.

10 గంటలు. ఉదయము

నేను క్షేమము స్ట్రట్‌గార్డునకు బయలుదేరుచున్నాడను రాత్రికి జేరుదును పెద్దయుద్ధ మారంభము. బాడన్ వర్టంబర్గు సేనలు నన్ను గలిసినవి. నేను రక్షణగా మంచిస్థానమం దున్నాడను. నిన్ను ప్రేమించితిని.

నెపోలియన్

12 అక్టోబరు 11 గంట-
మధ్యరాత్రి.

నాసేనలు మ్యూనిక్ చేరినవి. శత్రువునుగొట్టితిని. ఇంతత్వరలో జయప్రదాయిన యుద్ధమేదియు నే నాడలేదు. గాలి తీవ్రముగ నున్నది. రెండురోజుల కొకసారే, యుడుపులు విడుచుట నిన్ను ప్రేమించి గవుగలించితిని.

నెపోలియన్

మఱియు, అక్టోబరు 19, నవంబరు తే 3 ది రాత్రి 10 గంటలకును, 15 నవబరున 9 గంటలకును 16 నవంబరు, డిసంబరు తే 3 దిన తే 5 దినునుగూడ నామె గారికి వ్రాసియుండెను.

10 డిసంబరు 1805.

నీవద్దనుండి సమాచారమెుచ్చి చాలకాలమయినది జేడన్, స్టట్‌గార్డ్ మ్యూనిక్‌లోని విందులు తమాషాలును, వానకుతడిసి నెత్తురు బురదలలో సింధుకొయీసైనికులను మరపింప జేసియుండును. నేను వియన్నాకిప్పుడె బోవుచున్నాడ-

రష్యనులు వెళ్లిపోయిరి. చావుదప్పి కన్నులొట్టబోయి దేశముంబడ, పాఱిపోయిరి. నిన్ను జూచుట కాతురపడుచున్నాడను శుభము ప్రియా

నెపోలియన్.

జాబు వ్రాసియుండలేదను కోపముతో నీ క్రిందివిధమున వ్రాసియుండెను.

ఓ సార్వభౌమిని, 19 డిసంబరు.

స్ట్రాస్‌బర్గుదుండి తమరు వెళ్లినతరువాత యుత్తరమే గానను. బాడన్, మ్యూనిక్ స్ట్రీట్‌గార్డులగుండ తాము వెళ్లునపు డొకమాటయిన వ్రాయరైతిరి. అది ప్రేమాంతఃకరుణాసూచనగా నేరదు. నేను బ్రన్‌లోనే యున్నాడను. రష్యన్‌లు వెళ్లిపోయిరి. యుద్ధ మాపుకొంటిమి. మీ సార్వభౌమోన్నత పదవిలో, కొద్దికాల మీబానిసలకై యుపయోగించ సమ్మతింపబ్రార్థించు,

నెపోలియన్.

ముప్పది రెండవ అధ్యాయము.

(32)

ఆస్టర్ లిడ్జినుండి వచ్చుట. యూరపురాజుల దౌష్ట్యము. టాల్ఫల్గార్ యుద్ధము. ఫాక్సుద్వార సంధి ప్రయత్నములు. విఫలము.

నెపోలియన్ జోసఫయిన్ తో గలసి పారిసు జేరునప్పటికి నిశీథిరాత్రి అయి చీకటిగ నుండినది వచ్చి యొకనిమిషమయిన విశ్రాంతినొందక, బొక్కసమంత్రిని బిలుపించి, యా రాత్రియంతయు లెక్కల బరీక్షించుచుండెను. గందరగోళముగ నుంచబడిన యా లెక్కలలోనితప్పులు గనిపెట్టి యుండెను. మఱుదినమున 11 గంటలకు, రాచబొక్కస యధికారులందరు సభ జేర నాజ్ఞాపించి, 9 గంటలకాలము వారితో యాలెక్కలం బరీక్షించుచుండెను. యుద్ధరంగమం దెంతబుద్ధికుశలత గనుపఱచెడునో, రాచకార్యములందును, యంత నిపుణత్వము గలిగియుండెను

ఇంగ్లండుతప్ప సర్వరాష్ట్రములతో నిప్పుడు సంధి కుదిరినది. ఇగ్లండు, ప్రలెంత జెప్పినను మొండివహించిసంధినొల్లకుండెను. నెపోలియన్ మొదటికాన్సలన్నను చక్రవర్తియన్నను, రాష్ట్రపాలనాసూత్రములన్నియు స్వరాజ్యాదర్శములు. నెపోయన్ జనపక్షపాతి. ప్రభువులపదవిఁ దగ్గించి. ప్రజలసమానహక్కు స్వాతంత్ర్యము నెలగొల్పుటే, యాయన యాశయము.

ఇట్టిసమయములందుగూడ, పూర్వరాజుల సమాధులు, దేవాలయములు బాగుజేయించుచుండెను. శత్రువులనుండి లాగికొని యుండిన ఫిరంగులతో నొకకట్టడమును గట్టించి, ఆందుమీద నొకశాంతి దేవతావిగ్రహప్రతిష్ఠ జేయనెంచి యుండెను ఫ్రెంచిజను లా స్తంభముమీద, నెపోలియన్ విగ్రహప్రతిష్ఠ జేయనెంచిరి. అట్లే జేయుబడినది గాని, పాతికశతాబ్దములు ఘోరరణములతో దేశముచు నెత్తుటముంచి నెపోలియన్‌ను పదభ్రష్టుని జేసినయనంతర మావిగ్రహమునుఁ దీసివేసిరి. గాని నెపోలియన్ యనంతరము సింహాసనారూఢులయిన యా ఫ్రెంచిరాజులు, పునః పదభ్రష్టత నొందగనే మఱల నావిగ్రహ మక్కడ ప్రతిష్ఠింపబడినది.

ఆకాలమందు లవరీ టులరీస్ (Louvre and Tuileries) రాజభవనములు రెండునుగలిపి ప్రపంచమం దద్వితీయముగ జేయసెంచెను. పారిసునగరమందలి విజయద్వారము లగురెండును, యిపుడే యారంభింప బడినవి. ఆస్టర్లిడ్జి వంతెనయును, పారిసునగర నీటివసతికై గొప్పయంత్రములను, స్థాపింపజేసెను. రాష్ట్రమందంతయు కాలువలు త్రవ్వించి యుండెను. క్రొత్తబాటలు వేయించుటలు, ఆరంభించి యుండినవి, పూర్తిజేయించుటలు, 'రూయన్ని'నుండి లయిన్సు'న కొక రాజబాటయు, రైన్ నదీప్రాంతముననే, ఆల్ప్స్ పర్వతములమీదను, యెన్నియోబాటలు వేయించెను. ఇంతేల, జనోపయోగమగు నెన్నియోజేయుచు, దేవాలయములు మతములు, పునరోద్ధారణ గావించుచుండెను. విద్య నభివృద్ధిజేసి సర్వకళాశాల నొకటి నిర్మించి, ప్రతిపాఠశాలయందును మతవిద్య బోధింపజేసెను. 1806 సం జనవరి మొదలు జులైలోపల నీవిధమున, జనోపయోగకరము లగుకార్యముల పాటుబడు చుండగనే, ఫ్రాన్సుమీద దాడి వెడలుచుండిన ఇంగ్లండుబాధనుండి, దేశరక్షణగూడ జేసికొనవలసి యుండెను.

జినోయా (Genoa) యనునది, యొక చిన్నరాష్ట్రము. ఈరాష్ట్రజనులు ప్రజాస్వాతంత్ర్యాభిలాషులై, బలవంతులగు, నొకగొప్ప రాష్ట్రమువారి సహాయసంపత్తిని గోరియుండిరి. ఇయ్యది, ఫ్రాన్సున కనతిదూరమందుండుటచే ఫ్రాన్సు జేరవలెనని యుండినది. గనుక, కొందరిని నెపోలియన్ వద్దకంపిరి. నెపోలియన్ వారి యాశయమునకును, వారి యభీష్టమునకును యానందించి, జినోయా వచ్చునట్లు జెప్పి పుచ్చి వెళ్లియుండెను ఆపుర సమీపవర్తియగుటతోడనే, పట్టణ నాధికారులు యెదురువచ్చి, కోటతాళముల సమర్పించిరి. పట్టణమంతయు దీపములతో నలంకరించిరి. ఆరాష్ట్రమును ఫ్రాన్సులో నొకభాగముగ నంగీకరింపబడెను. నేపిల్సు 80 లక్షల ప్రజలు గలరాష్ట్రము. ఇక్కడ ఫ్రెంచిరాజవంశస్థులు నిరంకుశాధికారము గలిగియుండిరి. వీరు, పలుమారు శత్రువులం జేరి నెపోలియన్కు బెదర గలిగించుచుండిరి. అక్కడికి వెయ్యిమయిళ్లదూరమున ఆస్టర్లిడ్జి యుద్ధము నుండగ, యీదుర్మార్గు డగుప్రభువు వెనుకభాగమందు, ఫ్రెంచిసేనలం దాకనుండ్లకు త్తుశయి యుండెను. నిర్నిమిత్తముగ ఇంగ్లీషువారిని తనరేవులను రప్పించి, 50 వేల సైన్యములతో శత్రుసహాయ మొనర్చియుండెను. ఈసంగతులన్నియు ఆస్టర్లిడునుండి రాగనే తెలియవచ్చినవి

యూరపురాజులందరు, నెపోలియన్ను చట్టవిరోధి (Outlaw) యని దీర్ఘాదలచిరి. సంధి కనర్హుడనిరి. ఇప్పటివరకు జరిగియుండిన సంధిపత్రములన్నియు,

పనికిరాని కాగితములనిరి. ఆయన సింహాసనముపై, దిఱుగబడ బురికొల్పుచు, క్రోధాగ్ని ప్రజ్వరిల్ల జేయుచుండిరి. యుద్ధమాడగనే యుద్ధరంగమందు పాదాక్రాంతులయి తమప్రాణములం గాపాడ బ్రార్థించుచుండిరి. ముఖము మఱలింపగనే, వెనుకనుండి పోటుంబొడ్వ యత్నించుచుండిరి నాలుగుకోట్లజను లేకగ్రీవముగ నాయనను సింహాసన మధిష్టింప జేసియుండినను, 'చక్రవర్తి' అనిబిలువ నోర్చరయిరి. త్రాగుబోతనియు, వ్యభిచారియనియు, హంతకుడనియు, నెత్తురుదాహాకుఁడనియు, యెన్నెన్నియో నేరముల నారోపించిరి యంత్రముల, బాంబులమూలమున హత్యగావించుటకు ద్రవ్య మిచ్చియుండిరి. విషములఁ బెట్టింప బ్రయత్నించిరి. ఆయుధములచే సాధ్యమయిన జంపుటకును ద్రవ్యము వెచ్చించిరి. ఇవిఅన్నియు, నెపోలియన్‌కుఁ దెలిసి లక్ష్యపెట్టక, తనమానునఁ దాను బని జేయుచుండెను.

ఆ కాలమునకు మూడుపర్యాయములు యీ నేపిల్సురాజుయొక్క ద్రోహము దెలిసియు ప్రాణములం గాపాడియుండెను ఇక నూరకుంటఁబాడిగాదని, యీ క్రింది యుత్తరువు సాదరు జేసియుండెను.

సైనికులారా,

"గడచిన దశాబ్దములుగ నేపిల్సురాజునకు నాచేతనయినపంతయుంజేసి ప్రాణదానం బొసంగియున్నాడను. తన నాశనమునకెంత జేసికొనవలయునో నంతయుం జేసికొనియున్నవాడు లోడి, డీగో, మాందొవి యుద్ధముల యనంతరము, యితను బలహీనుఁడుగ నుండెను. వీని మాటనునమ్మి, కరుణించియుంటిని. 'మెరెంగో' యుద్ధానంతరము, దానికి కారణభూతుఁడగు నీతడు, తన మిత్రపరాజయము c జూచి, నన్ను బ్రతిమాలికొనెను. రెండవమారును రక్షించితిని. కొద్దిరోజులక్రిందట, మీరు నేపిల్సునగర ద్వారముల నుంటిరి. అప్పుడు వీనిదుర్మార్గము దెలిసియు, నూరకుంటిని. తటస్థముగ నుండమంటిని. మిమ్మున నేపిల్సు వదలి రమ్మంటిని. ఈవిధముగ మూడుమారులు రక్షించితిని కారణ గౌరములనఁగ నెట్టివో యెరుఁగని నమ్మకద్రోహియగు నీరాజును, నాలుగవమారును విడిచివేయ వలసినదేనా? లేదు. లేదు. ఇక నేపిల్సురాజ్య

మంతరింపకుండినచో ఫ్రాన్సునకు సెమ్మదిగలుగబోదు.
గనుక యంతరింపబడినది."

అని ప్రకటించెను. తక్షణమే తన సోదరుడగు జోసఫ్‌నకీ క్రిందియుత్తరము వ్రాసియుండెను.

"ఫిబ్రవరి యారంభమందు నేపిల్స్ ప్రవే
శించి, ఆనెలాఖరులోపల, ఫ్రెంచిజండా లారాజధాని
యందెగురుచున్నదని నాకు వర్తమాన మంపవలయును.
సంధిసమాధానము లేవియు మీరు జేయరాదు. ఆ
రాజు లారాష్ట్రపాలనలో నుండగూడదని నాయభీ
ష్టము. నావంశస్థునొకని యారాజ్యపాలకునిగ, నియ
మింపవలసియున్నది. మీకిష్టమగునేని మీరు లేనిచో,
మరియొకరు."

అని వ్రాయించెను. వెంటనే జోసఫ్ సైన్యములం దీసికొని, నేపిల్సు ప్రవేశించెను. ఆయన సమీపింపగనే, రాజకుటుంబము వెంటదీసికొని, ఇంగ్లీషువారు పాఱిపోయిరి. ఈవిధముగ నేపెల్సు నాక్రమించికొనిరని, యూరపురాజుల క్రోధ మతిశయించినది అయితే, యారాజులనే యుండనిచ్చినచో, యూరపుశత్రువు లేనాడులేచిన, యానాడే వీరును వారింజేరగలరు. గనుక యిట్లుజేయుటే, మంచిదిగ దలంచెను. రాజవర్గమంతయు, అసూయాగ్రస్తులయి యుండుటంజేసి, సింహాసనములమీద స్నేహితులనెక్కించి, తన బలము నూర్జితపఱచికొనుట యుచితమని దలంచెను.

హాలెండుదేశ మొకపల్లపు బురదనేల చుట్టును సముద్రము బోర్లిరాకుండ, కట్టలచే నాపుకోబడియున్నది. ఈప్రజలు ఫ్రాన్సుజనులవలె తాము, స్వరాజ్యాభిలాషులై యుండి నందుకు, ఇంగ్లీషువారు ద్వేషించి, వారి మిత్రమండలితో గూడి, యాదేశము నాక్రమించి, ఖండాంతరములనుండు వీరిభూముల నాక్రమించి, సముద్రముమీద వాణిజ్యనాశనమొనర్చి, ఆదేశరేవులనన్నిటి నాక్రమించి యుండిరి. స్వల్పరాష్ట్రమయి, యితర సహాయహీనులయి యుండుటచే, శత్రువుల నెదిరింప శక్తి లేకుండిరి. గనుక ఫ్రాన్సును సహాయము గోరియుండిరి. నెపోలియన్ సహాయపడి శత్రువుల వెళ్లదరిమెను. గనుక బలవంతుల సహాయమావశ్యకమయి, ఫ్రాన్సువలెనే తమకొక రాజు నేర్పాటుజేసికొనదలచి, నెపోలియన్ తమ్ముడగు "లూయిబొనపార్టీ"ని (**Louis Bonaparte**) రాజుగనుండమని ప్రార్థించిరి. ఈయనబుద్ధిశాలియు, గౌరవస్తు

డును, మనస్సాక్షిని మించినడచు వాడును గాదు. ఆయనను జనులు ప్రేమించిరి. రా
జయ్యెను.

ఇటలీలోని జనప్రభుత్వమగు 'సిసల్ ఫయిన్'నకు, ఇటలీరాష్ట్రమని పేరుండిన
ఇది స్వల్పరాష్ట్రమగుటచే, నెపోలియన్ సహాయములేక నొకగంటగూడ నిలుపుకో
జాలని యసమర్థతలో నుండినది. పుండువంటి చలికాలమధ్యలో, ఆల్ప్స్ పర్వతము
లు దాటివచ్చి 400 మంది సభికులు ఏకగ్రీవముగ, నెపోలియన్ సహాయముగోరిరి
గనుక వారిమనవి నంగీకరించి,తానేరాజయి, తన తదనంతరము 'యూజిని' (Eugenie
ఆరాజ్యపీఠమెక్కున ట్లేర్పాటుజేసి యుండెను. యూజిని యీరాజ్యమును చక్ర
బరిపాలించియుండెను.

పీడిమాంట్ రాష్ట్రమును, పైరాజ్యముల వలెనే ఫ్రెంచివారి సహాయముం గో
వశవర్తను లయినందున, ఫ్రాన్సులో గలిపికొనబడినది. పోపుగారి యాధిక్యతకు భం
ము గలుగకుండునట్లు గావించియుండెను.

పైమార్పులన్నియు 1802 మొదలు 1806 మధ్యలో జరిగింపబడినవి. రైన్ న
పాఱు చరియలలో, పదియాఱు చిన్న చిన్న రాష్ట్రము లుండగ వాటినన్నిటిని అమెరికా
లోని యునైటెడ్ స్టేట్స్‌మాదిరి, యొకప్రభుత్వముగ మార్చి, నెపోలియన్ యా
ప్రభుత్వరక్షణ కంగీకరించెను.

ఈపరిస్థితులకు ముందు పదిరెండువత్సరముల పూర్వమే, స్పెయిన్ దేశ
ఫ్రాన్సుతో నొకసంధిజేసికొని యుండినది. అందుచే నవసరమయినపుడు, సేనల స
య మంపవలసి యుండెను కొంతకాలమున కావల సైన్యసహాయమునకు బదులు7½
కోట్లఫ్రాంకులను ప్రతిసంవత్సరమును ఫ్రాన్సునకిచ్చున ట్లొడంబడి యుండినది. తటస్థ
జ్యమగు నీస్పెయిన్ యింతమొత్తము శత్రుదేశమగుఫ్రాన్సున కిచ్చుచుండుట జూచి
ఇంగ్లండు యోర్వజాల కుండెను ఇపుడుస్పెయిన్ కొకసంకట మేర్పడినది. మామూలు
ఫ్రాన్సున కిచ్చుచుండినమొత్తము నివ్వకుండెనా ఫ్రాన్సువారితో యుద్ధమగును యివ
బూనెనా? ఇంగ్లండుసేనలు తమతీరముల నాక్రమించును. ఇట్టి విషమావస్థలో స్పెయిన్
రాజప్రార్థనలు విజ్ఞప్తులు, యింగ్లండు బెడచెవినిపెట్టి, యుద్ధప్రకటన గావింపకనే
స్పెయిన్ యోడల నాలుగింటిని బట్టికొనినది. ఒకయోడను ఫిరంగులతో గాల్చి ముంచిరి.
అందులో 250 మంది జను లుండిరి. మిగత మూడింటిలో అయిదుకోట్ల ఫ్రాంకులుండ
బట్టికొని తీసికొనిరి.

ఈచర్యల నింగ్లండుజనులే యక్రమమని ఖండించిరి. ఫాక్సు మొదలగు ప్రముఖు
చర్యలు, యింగ్లీషుజాతికంతరాయ తలవంపులు గలిగించిన వనిరి.

గనుక స్పెయిన్, ఇంగ్లండుమీద విధిలేక యుద్ధప్రకటన గావించినది యుద్ధమారంభమయినది. ఫ్రాంసుస్పెయిన్ యుద్ధనావలు ముప్పది శత్రువులును అదేసంఖ్య గలిగియుండిరి. ట్రాఫిల్గార్ (Battle of Trafalgar) అగ్రమువద్ద 1805 అక్టోబరు తే 21 ది పోఉజరిగి ఫ్రెంచిస్పెయిన్ యోడలు హతముగావింపబడి ఇంగ్లీషు వారు జయమొందిరి.

ఇట్లుండగ, మంత్రిగారగు విల్లియంపిట్టు మరణించి,ఫాక్సుగారు ఇంగ్లండుమంత్రి పదవికి వచ్చియుండెను. ఈయన నెపోలియన్ స్నేహితుడు. వీరు మంత్రిపదవిలోనుండగ, యొకదుర్మార్గుడు, తానునెపోలియన్ను జంపెదనని వచ్చియుండెను. వానిని బట్టించి ఫ్రాంసునకు నెపోలియన్ వద్దకంపి, వారియిష్టప్రకారము శిక్షింపవచ్చునని వ్రాసియుండెను. ఈనడవడి, పూర్వమంత్రుల నడవడికి కేవల వ్యతిరిక్తము.

ఈకాలమందే, నెపోలియన్ ఫాక్సుగారి కొకయుత్తరమును, తనమంత్రియగు టెవిరాండుగారిచేత వ్రాయించి, అందులో మన యుభయదేశములు ఇంకను యుద్ధమాడుచుండవలసినదేనా ? సంధిగాకూడదా ? యని వ్రాయించగనే యాక్షణముననే, తానుసంధికి సమ్మతించినాడనని జవాబు వ్రాసియుండెను. సంధిషరత్తుల విషయమయి, కొంత కాలయాపన గావలసియుండెను. హానోవరు పూర్వ మింగ్లండువారిది. నెపోలియన్ దానిని తీసికొని, ప్రష్యాకిచ్చియుండెను దానిని తిరుగ తమ కివ్వమని, యింగ్లండు గోరుచుండెను. ప్రష్యా సమ్మతింపకుండినది. అదియెట్లనో తీర్మానముగాదగి యుండినది గాని, యింతలో ఫాక్సు దొరగారి కకస్మాత్తుగ రుగ్మతగలిగి స్వర్గస్థుడయ్యెను. ఇంతటితో సర్వ సంధిప్రయత్నములును విఫలమయి పూర్వ శత్రుత్వమే శేషించినది.

ముప్పదిమూడవ అధ్యాయము.

(33)

యూరపునందలి కక్ష్యలు వాటి న్యాయాన్యాయములు.

ప్రష్యారాజుగారికి వ్రాయబడిన యుత్తరము.

స్పెయిన్ మోసము జీనా ఆర్‌స్టాట్

యుద్ధము. పీమార్ రాణి

ఇంగ్లండు, రష్యా, ప్రష్యారాజులందరు ఏకస్థులయి, నెపోలియన్‌ను అణవేయ పునః నారంభించిరి. నెపోలియన్ జయించిన యుద్ధములకును, యాయన యూక్రమించిన దేశములకునుఁజూడ, దేశ మతిస్వల్పము. ఇదియునుగూడ వారుసహింపలేరైరి. ఒకపుడు "మానిటయర్"యను పత్రికయం దీక్రిందివిధముగ వ్రాయబడినది. ఇది నెపోలియన్ స్వయముగవ్రాసి ప్రకటించినదై యుండుటచే, చదువరులే యుద్ధన్యాయాన్యాయములు, వాటికింగల కారణములును, దెలియగలరు.

"రష్యా ఫ్రాంసుదేశముల కేల యుద్ధము? రెండు రాష్ట్రములును స్వతంత్రములయినవి. ఒకరినొకరేమి జేయుటకును యసమర్థులు ఉభయులు నైకమత్యులగుదురేని, యుభయులకును లాభకరము. ఫ్రెంచి చక్రవర్తి పలుకుబడి ఇటలీలోఁ గలదనెదరా? రష్యా చక్రవర్తి పలుకుబడి, టర్కీపర్షియాదేశముల నింతకంటె నెక్కువగ గలదు. ఫ్రాంసు అధికారపరిమితి నిర్ణయింప, రష్యాకు హక్కుగలదని వర్తించెనని యంటిరా? అట్టిహక్కు రష్యావారిమీద ఫ్రాంసునకునుఁ గలదు. రష్యాపోలండును పంచికొనియుండలేదా? గనుక బెల్జియం, రైన్ నదీతీరముల, ఫ్రాంసు గీసికొనుట కెట్లాక్షేపింపగలదు? క్రిమియా, కాకసస్, పర్షియా వుత్తరభాగమును, రష్యాదీసికొని యుండ

లేదా! గనుక ఫ్రాన్సు తమదేశ రక్షణలకొరకు, యూరపులో నంతదేశమును గోరుటలో నేమితప్పు? గడచిన ఏబది సంవత్సరములుగ, ఏఏ దేశములవారు ఏఏ దేశముల నాక్రమించిరో, నాయాదేశములను పూర్వపు హక్కుదార్లకు నిచ్చివేయుటకు, ప్రథమమున యారంభింపుడు. పోలండును పంచికొనియున్న వారా యా భాగములవదలి, పూర్వమువలె నుంచుడు. ఫీనిన్‌ను వదలుడు ట్రినిడాడ్, స్పెయిన్ వారికిని, జార్జియా, కాకసస్, పరీష్యాకును, మైసూరును టిప్పు సుల్తాన్ కుమారులకును, మహారాష్ట్రదేశమును, యాదేశ స్వంతదారులకును యిచ్చి, అపుడుఫ్రాన్సును నీ పూర్వ ఎల్లలలోనికి బొమ్మని జెప్పుట సమంజసమును, ధర్మమగునేగాని, వేఱువిధముగ గానేరదు. ఫ్రాన్సు దురాశాగ్రస్తురాలుగ నున్నదని మాట్లాడుట, యొక యాచారమయినది. ఫ్రాన్సుదేశము దమజయముల మూలమున, దేశమాక్రమింపదలచి యుండెనేని, ఆస్ట్రియాలో నర్ధబాగమును, వీనిస్, నెపిల్స్ రాష్ట్రములును ఫ్రాన్సు స్వాధీనములోనుండి యుండును. వాస్తవములో ఫ్రాన్సుయెల్లలు రైన్ (Rhine) ఏడిజ్, (Adige) వరకు వ్యాపించియుండినవి ఇపుడా యెల్లల నేమయిన దాటివచ్చినదా? ఆయెల్లలు, సోల్జా (Solza) డ్రేవ్ (Drave) వరకు వచ్చిననుగూడ, యుద్ధజయాతిక్రమణదోషము గానేరదు. అని వ్రాయబడినది. ఇందునకు యూరపురాజు లెవ్వరును జవాబివ్వ సాహసింపజాలక యూరకుండిరి.

రష్యాచక్రవర్తి పసివాడును, దురాశాగ్రస్తుడును అయి లెక్కలేని సైన్యముల గలిగి యుండెను. ఆస్టర్‌లిడ్జియందు గలిగిన పరాజయమునకు సహింపలేకను, ప్రష్యా తన పూర్వ గౌరవాధిక్యతలకు లోపమేర్పడినదని యారాణిగారి ప్రోద్బలము వల్లను, ఇంగ్లండు, తాను రెండు మహాఖండములో, మితిలేని దేశముల సంపాదించి యుండియు, నెపోలియన్ దురాశాగ్రస్తుడయి యున్నాడను నెపముతోడను, కడ కీముగ్గురును, తిఱుగ నేకస్థులయి దండెత్తబూనిరి.

ప్రష్యా రెండులక్షలసైన్యములతో బయలువెడలి సాక్సనిప్రవేసించి సాక్స రాజును బలవంతపఱచి లోబఱచికొనినది. రష్యా పోలండుమార్గమున త్వరప్రయాణములతో వచ్చుచుండినది. ఇంగ్లండు తన నావికాదళమును బెట్టుకొని మధ్యధరాముద్రతీరమందు సమయముజూచి పైబడుటకు పొంచియుండినది.

ఈఘోరమగు తుపాను రేగుటఁజూచి, నెపోలియన్ యిట్లు చింతించెను. "కొద్దికాలముక్రిందటనే, ప్రబల యుద్ధము జేసివచ్చి, కొంత నెమ్మదితో నుండదలచితిని. అయితే, ఒకటిపోయియు పోకనుయుండగనె, మఱియొకటి సిద్ధమగుచున్నది." అని యొకగంటకాలముమాత్రము చింతాపరవశుడై కడకా చింతఁ బాఱదోలి, తటాలున పేనాయెత్తికొని, హాలెండు నేపిల్సులలోనుండు తన సోదరుల కీ క్రిందివిధము వ్రాసిపంపెను.

> "మీరు భయపడనక్కరలేదు ప్రష్యాయొక్క ప్రస్తుత వివాదము త్వరలోనే పరిష్కరించెదను. ప్రష్యాను, వారిమిత్రమండలిని, సర్వనాశన మొనర్తును. ఈ మాఱు,యూరెపుతో పూర్తిపరిష్కారము గావింతును. ఇక దశాబ్దములవరకు, నాశత్రువులు బయటకాలుబెట్టకుండ జేసెదను"

అని వ్రాసి, ఏకముఖముగ 48 గంటలకాలము గదిలోగూర్చొని యుద్ధవిధానములు, ఏర్పాటులు, మకాములు, మొదలగునవి సర్వము నిర్ణయించి, ఆవల మఱి రెండురోజులు, విశ్రామమనునది యెఱుగక, రెండువందల యుత్తరముల జెప్పి వ్రాయించియుండెను. ఈజాబులు, సైన్యనాయకత్వముల గురించియు, రాష్ట్రపాలనావిషయములఁ గురించియు నయి, అద్భుతజ్ఞానవంత మయినవిగ నుండుటచే, యాాయం రము లన్నియు, ఫారిసునం దిప్పటికిని దాచియుంచబడియున్నవి. ఆఱువారములలోపల, సర్వసైన్యములు దినమునకు 60 మయిళ్లచొప్పున ప్రయాణము జేయునట్లొనర్చి, రైన్ నదీతీరముల జేఱబంపి యుండెను.

1806 సం॥ సెప్టంబరు తే 24 ది, తానును భార్యయుఁ గలిసి, నగము రాత్రి కాలమందు బయలువెడలి సైన్యములఁ జేఱబోయెను. మార్గమందు 'మెయిన్సు' (Mayence) వద్ద, భార్యనువదలి కొద్దిరోజులు ప్రయాణముసాగించి, తనసర్వసైన్యములతో ప్రష్యాసేనల వెనుకభాగమున జేఱి, వారుపఱుగెత్తి వెళ్లకుండునట్లును ఆహారములు రాకుండునట్లును, గావించి యుండెను. జయము నిశ్చయముగ లభించునని చెప్పియుండెను.

ఆకాలమందును, ప్రష్యారాజుగారికీ కింది యుత్తరమును వ్రాసి పంపియుండెను.

"నేనిపుడు సాక్సని రాష్ట్రగర్భమం దున్నా
డను మీసేనలు, చాలకాలము జయవంతముగ నుండ
జాలవు. అంతటిపనికి గావలయు సైన్యసమేతుడనై
యున్నాడనని దెలియగోరితిని అయితే అంత నెత్తు
రేల వృథాజేయవలెను? ఏలాభముకొరకు? మన ప్రజ
లొకరినొకరు గొంతులు గోసికొనునట్లేల జేయవల
యును? నాబిడ్డలగు సైనికులను, బోగొట్టికొని సంపా
దించు జయము, నాకప్రియమయినసంగతి నేనిప్పుడే
యుద్ధములోదిగుచుండు నూతనస్థుడుగ నున్నపుడును
యుద్ధమంగలి జయాపజయములకు భయపడువాడనై
నప్పుడును, యీవ్రాతకంత ప్రాముఖ్యత యుండదు
గాని, ప్రభో, నిశ్చయముగ మీకపజయమే గలుగ
గలదు. ప్రస్తుతమందే, సంధిజేసికొంటిరేని మీకు మన
శ్శాంతిగలిగి సైన్యముల ప్రాణవ్యయము గాకుండును.
ఇపుడు మీగౌరవలోపము గాకుండ నాతో సంధిజేసి
కొనవచ్చును. ఒకమాసముగడ చనులోపల, మీరే
సంధిజేసికొనెదరుగాని, అది వేఱువిధముగ నుండ
గలదు. ఈనాలేఖ రాజపదస్థులగు ప్రతివానిని ఆగ్ర
హపఱుపగలదని నే నెఱుంగుదును అయితే, ప్రకృత
స్థితులలో, దాపఱకము లేక నిర్మొగమాటముగ వర్తింప
వలసి యున్నది.

ఈనాలేఖ ప్రాణుల నెత్తురు వ్రయపడుట కిష్టములేక వ్రాయబడినదేతప్ప, వేఱు యుద్దేశముగాదని, యూహింపప్రార్థించితిని. ప్రభో, అన్నయ్యా, భగవంతుడు కాయురారోగ్యముల నిచ్చుగాక

ఏలినవారి ప్రియసోదరుడు.

నెపోలియన్.

ఈయుత్తరమునకు జవాబివ్వలేరైరి. అయితే యీయుత్తరము, ప్రష్యా యధికారి కొలికివ్వబడినట్లును, జీనా (Jena) యుద్ధము జరుగనున్న యుదయమువరకు, నీ ర[illegible] తర మాచక్రవర్తిగారికి జేరనట్లును దెలిసినది.

గనుక, తనసైన్యములలో దీసికొని, జీనా ఆర్‌స్టాట్, పాళెము (Jena Auerstadt) దగియుండిన ప్రష్యాయొక్క ప్రబలసైన్యములఁ దాకియుండెను. అ- అక్టోబరు తే 13 ది సాయంత్రము. అక్కడనుండు (Land Graphen berg) ల్యాం గ్రాఫన్ బర్గు''అను చిన్నకొండమీద ప్రష్యావారి బహిస్సేనలుండినవి. ప్రథమమున వారి వెళ్లగొట్టి యాకొండ నాక్రమించెను. అయితే యాకొండమీదికి ఫిరంగులనెత్తించు బహుకష్టతరముగ నుండినది. ఆకొండ శిఖరమునుండి జూచిన శత్రుసేన లగుపడుచుం నవి. ఈ ఆర్‌స్టాట్ మయిదానము, 12 మయిళ్ల విశాలము గలది. కొండమీా ఫిరంగుల నెత్తించుటకై లాందరవెలుతురున, నెపోలియన్ స్వయముగ, తనచేతిగు లితో బండల బగులగొట్టి ఇంజనీరువలె త్రోవసరాళముగ జేసి, యొకఫిరంగి నాశిఖ మునకు జేర్చి, మిగత, తనసైన్యములం జేర్చమనెను. ఆరాత్రి తెల్లవారులోపల ఫి గులన్నియు జేర్పబడినవి. ఆరాత్రి చీకటిలో, వారివారి నిర్ణయస్థలములలో, నానా సైన్యభాగములువచ్చి, కదలకుండ, నేలమీాద బరుండవలసినట్లు జేసియుండెను ప్రష్యన్ సేనలు, వెనుక వెళ్ళిపాఱిపోకుండుటకై గాచియుండుటకు, ''సౌట్,'' ''నే. అనునాయకులు, కొంతసైన్యముల దీసికొని వెళ్ళియుండవలసిన ట్లాజ్ఞాపించి, బం యుండెను

ఈవిధముగ, సగమురాత్రి వఱకును యుత్తరువులఁ జేసి, సర్వము సమకూరి పంపి డేరాలోనికిపోయి, 'మెడెంకాంపెన్ గారు' పారిసులో పెట్టదలచి యుం బాలికాపాఠశాలకు, పాఠములు, ఏమేమి, ఏఏవిధమున, బాలికలకు ఏఏతరగతులం జెప్పవలసినందుకు నొకవిధానము నేర్పఱచుచుండెను. చూచితిరా? ఈమానవునిమనో యింద్రియ మెంతవిచిత్రమయినదో! ఏకార్యములోనున్నను, ఏ ఆలోచనలోనున్న- ఏసమయమున ఎంతటి కష్టములోనున్నను,తనమనసు తటాలున మఱియొకవిషయమున త్రిప్పి,ఆవిషయమును నిశ్చింతతో,పూర్ణముగ నాలోచింప సామర్థ్యముగలది.ఇది అదు- తము. అతివిచిత్రము. అమానుషము. యుద్ధము జఱుగుచుండుకాలములో కొన్నినిమి ములు సందుజేసికొని, ఫ్రాన్సు యభివృద్ధికరమగు విషయములకును రాజ్యాంగవిషయి ములకును, యుపయోగించుచుండెను.

అట్లు యాబాలికాపాఠశాలపని జూచి బయటవచ్చువరకు, ప్రష్యాసేనల చలిగాచుకొనుటకు వేయుచుండిన మంటలనే, కనుచూపుకుమించిన దూరముగా చుట్టును మండుచూ, ఆకాశ గుడారము వెంబడి చుట్టు నొక వడ్డాణమువలె, ఎఱ్ఱగ కనుబడినది. ఫ్రెంచిసేనలువచ్చి మధ్యనుండినవి. చలిగాలి వీచుచుండినది. అంత

నొకదుప్పటిఁ గప్పికొని, తనసైనికుల తోఁపాటు తానును యొకగంటకాలము నేల మీఁద బరుండిలేచెను.

ఇప్పటికి, స్వదేశమువదలి బహుదూర మఱుచెంచియుండెను. తెల్లవారిగలుగ గల జయాపజయములమీఁద, తన సామ్రాజ్య మాధారపడి యుండినది ప్రబలులగు ముగ్గురు శత్రువుల నెదుర్కొనవలసి యుండినది. అపజయమాయెనా, స్వల్పరాష్ట్రములు గూడఁ దిఱుగబడి నాశన మొనర్చును ఇట్టి సంకటసమయములోనే, శత్రువుల జాబులు త్రోవలో పట్టికొనబడి, నెపోలియన్ వద్దికి గొనిరాబడినవి శిబిరపుమంటల వెలుతురులో వాటెని జదివికొనెను అందులో ట్రాఫిల్ గార్ యుద్ధానంతరము స్పెయిన్ రాజు ఇంగ్లీషువారిని జేఱుటకు లోలోపల దీర్మానించికొని, వుత్తరప్రత్యుత్తరములు జఱుపుచూ, పైకిమాత్రము ఫ్రాంసుతో సఖ్యముగ నటించుచున్నట్లు తేలినది. ఇంతే గాక, యీరాజు ఇంగ్లీషువారి సహాయముతో పిరనీస్ పర్వతములఁ దాటి నెపోలియన్ వెనుక వచ్చితాకుటకును, యేర్పాటుగా బడియున్నట్లుయుఁ దేలినది. ఈజాబులఁ జదివికొని, ఇక ఫ్రెంచి రాజసుమాట, యుండగూడదని నిశ్చయించికొనెను. స్పెయిన్ రాజు, ఫ్రెంచిరాజు వంశస్థుడు. ఈజాబులన్నియుఁ జదివికొని, తిఱుగ ఱుప్పటిబిగించికొని, పాదములు మంట వెంబడి వెచ్చగనుంచికొని, 'సెంట్ క్లవుడ్'రాజాంతఃపురసౌధమందలి హంసతూలికాతల్పమున నిద్రబోయినట్లు గుఱకబెట్టి ద్రపోవుచుండెను.

ఉదయము, నాలుగవగంట కొట్టుసరికి గుఱ్ఱముపై నుండెను. 6-వ గంటకు యుద్ధమారంభమయినది పోఱు ఘోరముగనుండినది మధ్యాహ్నమగుసరికి, ప్రష్యాసేనానాయకుడు తనకు జయమునిశ్చయమని దలంచెను. నెపోలియన్, ల్యాండుగ్రాఫన్ బర్గుకొండ మీఁదినుండి జూచుచు యుత్తరువుల నంపుచుండెను.అప్పటికి, సాయంత్రము నాలుగుగంటలయినది. ఆఖరుసమయ మాసన్నమయినదని, నెపోలియన్ గుర్తెఱిగి, తక్షణమందు 12 వేల గుఱ్ఱములదీసికొని, మూరట్ నువెళ్లి తాకి, చెండాడమని యుత్తరువుజేసెను. అట్లే దాకిరి. ప్రష్యన్ సేనలు నాశనమయినవి. నెపోలియన్ సంపూర్ణజయమొందెను. శత్రుసైన్యములు చెల్లాచెదరై పాఱిపోవుచుండగ, ఫిరంగులొకప్రక్క వారిని నాశనమొనర్చునవి. ఏప్రక్కబోయినవారిని, యాప్రక్క నెపోలియన్ చే నుంచబడిన సైన్యములు నరికివేసినవి. జీనా మైదానములో నిట్లుండగ, అక్కడికి 12 మయిళ్లదూరమునసుండు, ఆర్ స్టాట్ యుద్ధరంగమందును, యిదేవిధముగ నుండినది ఈరెండు రంగములందును, పరాజితులగు సేనలు, దారిడొంకలేక పఱుగెత్తుచుండగా, వారిని'మూరట్' వెంబడించి, ఫిరంగిగుండ్లు తుపాకిగుండ్ల వర్షములఁ గురిపించుచుండెను. సమీపస్థులను నరికివేసిరి.

ఇంతలో చీకటిపడినది. అప్పటికిని వదలరైరి. ఏ ప్రక్కపోయినను, అక్కడ నెపో లియన్ సేనలుండి తుండించివేయుచుండినవి. ప్రష్యాచక్రవర్తి కంపలు,గనిమెలు దాటి కొని, యొకగుఱ్ఱమెక్కి పఱుగెత్తుచు,తెల్లవారువఱకు అపాయస్థానముల దప్పించికొని వెళ్లిపోయెను. ప్రష్యనులు 20 వేలమంది జచ్చియుండిరి 20 వేలు ఖయిదీలయి- నెపోలియన్ గాయపడినసైనికుల కుపచారముల జేయుచుండెను. పదునాలుగురోజు లు, ప్రష్యాసేనల వెదకి వెదకి నాశనమొనర్చి, ప్రష్యాకోటలనన్నిటిని, స్వాధీనపర కొనియుండెను. ఇంతయు ఫారిసువదలిన మాసమురోజులలోపల పరిసమాప్తిజేసికొని ప్రష్యారాజధానియగు బర్లిన్ నగరమందలి రాజసౌధములో నారాత్రి నిద్రించియు- డెను. యీసమాచారముదెలిసి యూరపుకంప మొందసాగినది

ప్రష్యావారితో యుద్ధసమాప్తియయినను, రష్యాచక్రవర్తి, రెండులక్షల దిట్ట యిన సైన్యములతో పోలండుమీదుగా వచ్చుచుండెను మధ్యలో 'హెస్సియలెక్ట (The elector of Hessey) అను దుర్మార్గుడుండి యుండెను వీనికి 32 వేలసైన ముగలదు. రష్యావారు వచ్చుచుండు మార్గమందే వారినిదాక నెంచెనుగాని యొకం బ్బంది రానుండినది. పైనచెప్పినదుర్మార్గుడు మధ్యలోనుండగా వీనిని వెనుకనుంచికొని వారిని దాకుటసరిగాదని, తక్షణమే హెస్సిరాష్ట్రమును, ఆయలెక్టరుపాలననుండి దొ గించితి మనియు, ఫ్రాంసునకు జేర్చుకొనబడినట్లును శాసించి, ఆరాష్ట్రస్వాధీనమునొం టకును, ఆయన సైన్యభాగముల బగులగొట్టి బంపివేయుటకును, 'మార్షల్ మార్టియర్' అను యుద్యోగుని బంపియుండెను.

వీమర్ రాష్ట్రప్రభ్వీణి (Grand Duke of Weimar) రష్యాచక్రవర్తియు, అలెగ్జాండరుగారి తోబుట్టువు. ఈయమ, నెపోలియన్ మీద యుద్ధమాడ పురికొని నదై యుండెను. నెపోలియన్ పురప్రవేశము గావింపగనే, ఆయమ నెపోలియన్ గారి దర్శించి రక్షింప బ్రార్థించియుండెను ఆనగరమును ఫ్రెంచిసైనికు లప్పటికే, చాల భాగము నిర్మూలము గావించియుండిరి. ఆయమను, మర్యాదగ నాహ్వానించి "యుద్ధ మనసెట్టిదో చూచితివా యమ్మా" యనిమాత్రము వెలిబుచ్చి తనకోప మణంచికొనెను.

అక్టోబరు నెల తే 28 ది, నెపోలియన్ బర్లిన్ పురప్రవేశము గావించి, రా నగరునందే తాను బసజేసెను. గౌరవమర్యాదల లెస్సగ నెఱిగినవా డగుటచే, రా గారి యంతఃపురగదిమాత్ర మెవ్వరు నాక్రమింపగూడదని, కఠినయుత్తరువు యుండెను. పాపము! ఆరాణిగారు ఎక్కడివస్తువు లక్కడనే యుంచి తనజాబు గూడ నట్లేవిడిచి, పాఱిపోయి యుండినది. ప్రష్యా నెపోలియన్ చే జయింపబడిన దగుటచే, వారికి హక్కుగలదిగ నేర్పడిది.

నెపోలియన్ యీ బర్లిన్ నగరము సమీపించునప్పటికి, యీ పురరక్షకుడు (The Prince of Hatzfield) 'హట్జ్ ఫీల్డుప్రభువు' ఎదురువచ్చి కోటతాళము లొప్పగించి శరణుజొచ్చెను. కొన్నియుత్తరములు జిక్కినవి అందులో యీయన స్నేహితునివలె నటించుచు, యిక్కడిపరిస్థితులు, వలసపోయిన ప్రష్యారాజునకు దెలియ జేయుచున్నట్లు తేలినది. ప్రప్రథమమున, తాను సెమ్మదిగ నుండునట్లును, ఫ్రెంచి సైన్య విరోధముగ వర్తింపకుండునట్లును, ప్రమాణ మొనర్చియుండెను. గనుక వీనినిఁబట్టి కొని కోర్టుమార్షల్ విచారణఁ గావించిరి. రెండుగంటలలోపల నాతనిఁ గాల్చి వేయ నుండిరి. ఇంతలో నెపోలియన్ గుఱ్ఱముఁ దిగుచుండగ, నాదురదృష్టునిభార్య వచ్చి నెపోలియన్ పాదములంబడి, పతిభిక్షనొసఁగమని యేడ్చి ప్రార్థించినది. నెపో లి_ _ = మనసు కరఁగినది. పశ్చాత్తాపపడి, జేబులోనుండిన జాబునుఁదీసి యీయమ చేతికిచ్చి "ఇది నీభర్తగారి హస్తాక్షరములవునా, కాదా," యని యడిగెను కంపమొంది _ంచుచు అవునని యొప్పుకొనెను. ఆప్రక్కననే యొకపొయిలో మంట మండుచుండి ___ నెపోలియన్, ఆమెవంక జూచి, "నీచేతిలో నున్నదానిని ఆమంటలోఁ బడవే యుము" అనెను. పాప మామె యేమిచేయుటకునుఁ దోచక నిలువబడియుండగ, _మె చేతిలోనియుత్తరమును తాను దీసికొని యామంటలో వేసి, మండి మసి అయిన ___ తరము "ఇపుడు నీభర్తమీద సాక్ష్యములేదు గనుక నీభర్త బ్రతుకగలిగెను." _ చెప్పి మన్నించి బంపియుండెను.

ఈకాలములోనే, పాట్స్డం (Potsdam) లోనికి వెళ్లి, అక్కడనుండు _డరిక్ది గ్రేట్'గారి సమాధిని దర్శించియుండెను. ఇక్కడనే రష్యా ప్రష్యారాజులు _పోలియన్ మీద నెత్తినకత్తి వరలో బెట్టకుండునట్లు యన్యోన్యప్రమాణములు జేసి _యుండినది. ఇట్టి యుద్ధరంగములలో నుండియు, పారిసులోని సుందరమగు మెడి _ _దేవళమును గట్టించుటకు, పటముల వ్రాయుచుండెను. 1806 డిసంబరు తే 6 దిన, _ంసన్ గ్రామమందుండి, ఫ్రాంసుదేశమందు భాషాభివృద్ధి విషయమయి, తనమంత్రు వ్రాసియుండెను భార్యయగు జోసఫయిన్ గారికి, చాంబర్గు, జీరా (Gera) _నా (Gena) వీమార్ మొదలగు రణశిబిరములనుండి యుత్తరముల వ్రాసియుండెను. చూచితిరా! ఆయన మనోవ్యాప్తి.

ముప్పదినాలుగవ అధ్యాయము.

(34)

ఇంగ్లీషువారు ఫ్రాంసువ్యాపారము నడుగంటజేయ ప్రయత్నము.

బర్లిన్ డిక్రీ విస్ట్యులా నదీప్రాంతమున

'అయిలా' ఘోరయుద్ధము.

కల్లోలము.

దురదృష్టుడగు ప్రష్యారాజు, రాజధానికి 500 మయిళ్ల దూరమందుండు ...ండు యడవులలోనుండి, చెదరిపోయిన యిరువైయైదువేల తన సైన్యములఁ గూ... కొనుచుండెను ఆ కాలమందు, రష్యాచక్రవర్తి సేనలతో వచ్చుచుండగ, వారినిగ... ప్రాప్తించిన దురవస్థబాపికొన దలచియుండెను. రష్యాచక్రవర్తి వీరికి గలిగిన దు... ష్టమునకు చింతించి, యాదరించి, యుభయులును గలిసి నెపోలియన్ న్నెదిరింప దిరి. వారివారి శక్తిసామర్థ్యములకొలది సైన్యముల గూర్చుచుండిరి.

ఇంగ్లండు, వారి పాలునకు సైన్యములను, ద్రవ్యమును, మందుగుండును, ఓ... జిక్, కొనిగ్సుబర్గురేవులఁ జేర్చుచుండినది. ఇంతలో చలికాల మారంభమయి... ఫ్రాంసునుండి నెపోలియన్ 1000 మయిళ్ల దూర మెచ్చియుండెను. శత్రువు... చాలదూరమం దుండిరి. చలికాలము వెళ్లులోపల చాలినంత సైన్యముల జేర్చికొని ... తీవ్రముగ పైబడగలరు.

ఇట్లుండగ, ఇంగ్లండు, నెపోలియన్ విజయసంపత్తిని జూచి యోర్వలేక, ... శమువారును ఫ్రాంసుతో వ్యాపారము జేయగూడదనియును, శత్రువోడలు సముద్ర మీద బట్టికొనవలసినదనియు, వాటిలోనుండు జనులను ఖయిదీలుగ జేయవ... ననియు, నొక సముద్రచట్టము నమలులోనికిఁ దెచ్చెను.

పారిసులోని విదేశమంత్రి, యీవర్తమానమంతయును నెపోలియన్ కు వ్రాయు... చుండెను. ఆ బర్లిన్ నగరమందుండి యీక్రింది డిక్రీని సాదరు చేయించెను. దీని 'బర్లిన్ డిక్రీ' అని యందురు.

బర్లిన్‌లోని మహారాజశిబిరము.
26. నవంబరు 1806.

ఫ్రాన్సుసామ్రాజ్యచక్రవర్తియు, ఇటాలీరాష్ట్రప్రభువును నగు నెపోలియన్ యీ క్రింది కారణములచే, యనగా —

(1) నాగరికతగల సర్వరాష్ట్రము లవలంబించు న్యాయచట్టము నింగ్లండు గౌరవింపకయుండుటచేతను,

(2) శత్రుదేశమునకుసంబంధించిన ప్రతిమానవుకును, శత్రువునిగ భావించియు, యుద్ధనావలలోని జనులే గాక వాణిజ్యపడవలలోని వారిని గూడ, శత్రువులుగభావించి నిర్బంధించుట, బేహారులనుగూడ నిర్బంధించుటవలనను,

(3) శత్రురాజసొత్తుల కన్వయింపజేయబడు చట్టమును,వ్యాపారసొత్తులకును జనులసొత్తులకును అన్వయింపజేసి స్వాధీనపఱచికొన్నందునను,

(4) నాగరికతగల సర్వదేశములును, మామూలుగ కోటలు గల రేవుస్థానములకుమాత్ర మన్వయించు ముట్టడివిధులను, నదీముఖద్వారములకును, సామాన్యరేవులకును గూడ అనువర్తింప జేయుటచేతను,

(5) యుద్ధనావ యొకటియు లేనిస్థళములకు గూడ, ముట్టడి విధులు గల్పించియుండుటవలనను,

(6) ఫ్రెంచితీరము లన్నియు ముట్టడిలోనున్నట్టు శాసించుటవలనను,

(7) ఇట్లు చేయుట, ఫ్రాన్సు వాణిజ్యనాశనము గావించు దురుద్దేశమే తప్ప, వేఱుయుద్దేశము లేకుండుటబట్టియు,

(8) ఫ్రెంచిసరుకులతో వ్యాపారము జేయువారందరు శత్రువులని యేర్పఱచుటవల్లను,

(9) ఈకుతంత్రము లన్నియు ఇంగ్లండునకు లాభకరమును, ఫ్రాన్సునకు బాధకరముగ నుండుటవలనను,

(10) శత్రువు లేయేమార్గముల నేయే ఆయుధముల నుపయోగింతురో, అట్టి పరికరములతోనే వారిం దాకుట న్యాయసమ్మతముగ నున్నందున, ఇంగ్లండు జేసియుండు చట్టమునే యనుసరించి, ప్రతిచట్టము నొకటి ఇంగ్లండువారి కన్వయింపజేయఁ దీర్మానించికొని, యీ క్రింది ప్రకారము, డిక్రిని సొంతరు జేయిడపుయినది. యుద్ధచట్టము,భూమిమీదను సముద్రముమీదను నొకే విధమున యుండుననియు, ఆచట్టము సామాన్యపు జనులకుగాని వారియాస్తికిగాని అన్వయింపదనియు,కోటలుగల స్థానములకే సముద్రముట్టడి అన్వయింపవలసినదనియు, యీనియమమును ఇంగ్లండు యొప్పుకొనక యుండునంతకాలమును, మేముచేయు యీక్రిందిడిక్రిఅములలో నుండవలసినట్లు యీక్రిందివిధమున శాసించడమయినది.

గనుక మేము జేయు డిక్రి ఏమనగా.—

(1) బ్రిటిషు ద్వీపములన్నియు ముట్టడిలో నున్నట్లు ప్రకటించడమయినది.—

(2) బ్రిటిషుద్వీపములతో నెవ్వరుగాని వ్యాపారము జేయకూడదు—గనుక ఇంగ్లీషువారికి పంపబడు యుత్తరములును, వస్తువులును, మరి ఇంగ్లండులో కాపురముండుయెవ్వరికి వ్రాయబడి లేక పంపబడినదైనను, లేక ఇంగ్లీషుభాషలో వ్రాయబడియున్నను, గూడ పంపబడక పట్టికొనబడవలెను.

(3) ఇంగ్లండు వాస్తవ్యుడుగనుండి, వాడెంత ఘోదా ఏస్థితివాడయినను మన దేశమందుగాని, లేక మనమిత్రదేశమందుగాని ఎక్కడనున్నను పట్టికొని, ఖయిదు జేయవలసినది.

(4) ఇంగ్లీషువారినిగిడ్డంగులను, అంగడులలో ఎంచి తాలూకు సర్వవిధసరకులును, లేక ఇంగ్లండువి, లేక ఇంగ్లండు ఖండాంతరము (Colonies) లలో తయారైన

యేసరకులున్నను, పట్టుబడి దిక్కొని ఫ్రెంచివారిసొత్తుగా రాజ్యమున జేర్చికొనబడవలయును.

(5) పైపేరాల ననుసరించి రాజసొత్తుగా నేర్పడు వస్తువులలో సగము, ఫ్రాంసువర్తకయోడల నింగ్లండు బట్టికొనుటచే, నష్టపడిన ఫ్రెంచివర్తకులకు, నష్టము క్రింద నివ్వవలసినది.

(6) ఇంగ్లండునుండిగాని, ఆదేశ కాలనీలనుండిగాని, వచ్చు యేయోడలను యేరేవునను రానివ్వకూడదు.

(7) ఏయోడగాని, తప్పుపేరు పెట్టికొని చట్టవ్యతిరిక్తముగ నడచునో, దానిని ఇంగ్లీషుయోడగనే భావించి, పడవలను అందులోనిసరకులను తీసికొనబడును.

(8) ఈవిషయములు గలుగగల హక్కు తకరార్లు ఫ్రాంసుదేశమునకు సంబంధించినంతవఱకు, పారిసులోని మా ప్రైజుకోర్టువారును, ఇటలికి సంబంధించినవి. మిలన్ ప్రైజుకోర్టువారును, ఆఖరు తీర్మానముచేయుటకు అధికారమివ్వడమయినది

(9) మావిదేశమంత్రి, యీమాడిక్రిని, స్పెయిన్, నేపిల్సు, హాలెండు, ఎటూరియా ప్రభువులకును, మా జయములవలనేర్పడు యిష్టమిత్రరాజసభలకును బంపవలయును.

(10) మావిదేశమంత్రులు యుద్ధనావికామంత్రులు కోశాధికారులు, పోలీసువారు, పోస్టుమాస్టరు జనరలు, వారివారి శాఖలకు సంబంధించినంతవరకు యీశాసనములు చలాయించవలసినది.

(Signed) నెపోలియన్.

ఇందుచే, విదేశవర్తకము ఫ్రాంసులో దిగుమతి లేకపోయినది. గనుక బీట్ (బీట్‌వేరు) నుండి చక్కెరదీయ గనిపెట్టిరి. ఒకదినమందు నెపోలియన్ తన

క్రింది యుద్యోగులను జేర్చి, వారిభార్యలు ఇంగ్లీషువస్తువులు, గుడ్డలు, కాపి, మొగునవి, వాడకుండునట్లు చేయించమనిచెప్పి చేయించెను

బర్లిన్ డిక్రి అయిన కొన్నిమాసములకు, ఇంగ్లండు మఱియొక డిక్రినిచే ఫ్రెంచివారి మిత్రమండలి వారి, రేవులగూడ ముట్టడిచేసితిమని ప్రకటించిరి ఇంనకు ప్రతిడిక్రి నొకటి 1807 సం॥ డిసంబరు 17 దిన నెపోలియన్ మిలన్ నుండి జాజేసియుండెను.

ఇపుడు రష్యాచక్రవర్తిని, పోలండులో నెదుర్కొనవలసివచ్చినది. చలికాలముగ నున్నందున సైన్యములు బద్ధగించినవి. ఇది తెలిసి, నెపోలియన్ ప్రోత్సహించ అతియుత్సాహవంతులై బయలుదేరిరి.

బర్లిన్ నుండి, పోలండులోని వార్సా(Warsaw) 400 మయిళ్లలోనున్న ముద్ద గట్టిపొయ్యెడి యాచలిలో నుత్తరదేశమగు పోలండు బోవుట గష్టతర ఆకాలమందు శత్రువులు విస్ట్యులా నదీతీరములనుండిరి. పోలండు నిదివరకు రష్యా ప్రష్యాప్రభువులు బంచికొనియుండిరి.

ఆదేశజనులా ప్రభువుల క్రిందనుండ నిష్టపడక నెపోలియన్ వద్ది కఱుదెంచి వారిపాలన క్రింద నుంచుకొమ్మనియును, నెపోలియన్ కు టుంబీకులనెవ్వరినైన యాదేశప్రభువుగ జేయమనియును బ్రార్థించిరి. అయితే ప్రకృతపరిస్థితులలో, సరిగాదని, వారిప్రార్థన నంగీకరింపడయ్యెను

కష్టప్రయాణముల జేసి, సైన్యములనడపించికొని, జనవరిమాసారంభమందు విస్ట్యులానదీతీరమందలి, యడవుల బ్రవేశించి, అడవులునరకించి, శిబిరముల నేర్పరచియుండెను సర్వవస్తుసామాగ్రియు పుష్కలముగ నుంచబడినవి ఎన్నియో సారాయి సీసాలును, గుడ్డలు, ఉడుపులు సర్వవస్తువులు సేకరించి యుంచిరి రోగులు పరుండుటకు 6000 వేలు పడకలుండినవి ఎన్నియో కంబళ్లు తెప్పించుటేగాక, ప్రష్యలవద్ద లాగికొనియుండిన, డేరాగుడ్డల జింపించి, గాయపుకట్లకును పడకలకును యుపయోగింపజేసెను. జనిపోవువారికి మంత్రోపదేశమునకై గురువుల నుంచియుండె వీరోగి నేదికోరిన నది తెచ్చియిచ్చుటకు ద్రవ్యము సిద్ధముగ నుంచియుండెను.

నెపోలియన్ యొక వామిదొడ్డిలోని కొరాములో నొకగదిలో బసయుండెను అయ్యదే భోజనశాల శయనమందిరము సభామందిరముగ దానినే యుపయోగించికొనుచుండెను.

ఇప్పుడు యుద్ధ మారంభమయినది. శత్రువులు గుండ్లవర్షము గురిపించిరి. ఫ్రెంచి సేనలు లక్ష్యపెట్టక నెదిరించిరి. ప్రబలయుద్ధము జరుగుచుండినది శత్రువులు విడుప

పోఱుచుండిరి. ఈవిధముగ శత్రువుల నాతీరమునుండి, 245 మయిళ్లు తఱిమిరి. అప్పటికి రాత్రి అయినది. చీకటి. శత్రువులు అప్పటికి అయిలామైదానము జేరి, సేనలగూర్చికొనిరి. ఆరాత్రి, యాకాశము మేఘములతోగూడి, గాలివాన రానుండినది. రష్యన్లు బారులుదీరుచుండిరి. 500 ఫిరంగుల నెత్తించియుండిరి. ఆరాత్రి నిశీధిసమయమునకు, నెపోలియన్, సేనలతో నచ్చట జేఱవచ్చెను.

ఆచీకటిలోనే ఉదయమున రాగల యుద్ధమునకై తగుఏర్పాట్లగావించి తగుమయినచోట్ల 200 ఫిరంగుల నెత్తించియుంచెను. ఈఫ్రెంచి సైన్యములకు ఎగువభాగమందు 80 వేల రష్యనులు పరుండి యుండిరి. వారియెదుటి మయిదానమందు 60 వేలమంది ఫ్రెంచివా రుండిరి. ఈవుభయులలో నెవరు గుండుగాల్చినను,గుండు పోగలయర్థరములో, నీయుభయలు నుండియుండిరి. ఒకరిని మోసపుచ్చి యొకరు దాకనిశ్చయించికొని యుండిరి. భూమిమీద మంచు నిండియుండినది. ఆకాశమందలి మేఘగర్జనలు, చలిగాలి, గుఱ్ఱముల గిట్టలధ్వనులు, సైన్యకోలాహలములు గలసి, సముద్రఘోషముగ నుండినది.

ఆరాత్రి నెపోలియన్ కుర్చీమీద నొకగంటమాత్రము పరుండిలేచి, గుఱ్ఱమెక్కి– సైముల బారులు దీర్చుచుండెను. తెల్లవారకముందె యుద్ధ మారంభమయినది. ఉఱుములవలె ఫిరంగులు గాల్పబడుచుండెను. తుపాకుల గాల్చుచుండిరి. గోళములు గుండ్లు ఢమీలుమని ప్రేలుచుండినవి. సైన్యభాగము లుఱ్ఱూతలూగుచుండినవి. గాలి గంధకపొగచే నిండిపోయినది. ఒకరినొకరు గుర్తింపజాలనంతటి పొగ, మంచు, గుఱ్ఱములొకప్రక్క, సైనికులొకప్రక్క, ఫిరంగు లొకప్రక్క ఒకరినొకరు గాల్చికొనుచు, కత్తులతో నఱకుకొనుచుండగ తెల్లవారినది. మధ్యాహ్నమయినది. అస్తమానమయినది. చీకటిపడినది. పోఱు నిలచినదికాదు. నెపోలియన్ గుఱ్ఱను మీద నిక్కడికక్కడికి బఱుగిడుచుండెను. ఈవిధముగ, 18 గంటలకాలము విడువని పోఱు జరిగినది మంచు సర్వము నెత్తురుమయమయినది. గాయపడి పడిపోయినవారు అఱచుచుండగ, గుఱ్ఱములు త్రొక్కి పఱుగెత్తుచుండినవి హాహారవములు, ఏడ్పులు, కేకలు, పురిగోల్పులు, ఫిరంగిస్వనులు, వీటికి తోడు అయి లాగ్రామము యొకప్రక్క దహనజ్వాలలతో నగ్నిహోత్రున కాహుతి యగుచుండినది. పురజనులు, బిడ్డలు, ముసలివాండ్రు, ఆడవాండ్రు ఏడ్చుచు, రొమ్ముల బాదుకొనుచు, పాఱిపోవుచుండగ, గుండ్లుదగిలి పొలములలో జచ్చుచుండిరి. యుద్ధమాపబడక జరుగుచుండినది. నెపోలియన్ గుఱ్ఱముమీద గూర్చొని సర్వము జూచుచుండెను. చుట్టును గుండ్లుపడి ప్రేలుచుండినవి. ఉద్యోగస్తులాయనను దూరము వెళ్లుమనిరిగాని, నెపోలియన్ గదలకుండెను. 30 వేల రష్యన్లు

యుద్ధరంగమున బడియుండిరి. 10 వేలు ఫ్రెంచివారు నశించిరి. పదివేల గుఱ్ఱపు ములు బడియుండినవి. అప్పటికి రాత్రి 10 గంటలయినది. ఆకాలమందు క్రొత్త సైన్య భాగమొకటి వచ్చి గలిసికొనినది. యీ భాగ మాదినమంతయు ప్రయాణముఁ జేసి చీకటిలో ఫిరంగి ధ్వనులే మార్గమును జూపుచుండగ, వచ్చి గలిసికొనినది.

రష్యనులు నిలువలేక, యింతకాలము నిలచి యుద్ధమాడి యుండుటే, జయ యనుచు వెళ్లుచుండిరి. నెపోలియన్, యుద్ధరంగముననే యుండియుండెను. నెపో లియన్ గూడ, అంతకుపూర్వ మిట్టిఘోరయుద్ధము జూచి యెఱుగడట. అంతట వా వెళ్లి గాయపడినవారిని జూచి, మాట్లాడి, యుపచారాదుల గావించి, సంతోష యుండెను. చనిపోవు సైనికులు, "చక్రవర్తి చిరంజీవి యగుగాక" యని ఆశీ చుచు ప్రాణముల విడచుచుండిరి. ఇట్టియుద్ధములలోగూడ, సందు దొరకినపుడు భార్య కుత్తరముల వ్రాయుచుండెను.

ముప్పదిఅయిదవ అధ్యాయము.

(35)

ప్రష్యాచక్రవర్తితో సంధిప్రయత్నములు. స్వెయిన్ ద్రోహము. నెపోలియన్ అన్నగారియుత్తరము. అందులకు జవాబు. స్త్రీపాఠశాల కిచ్చిన సలహా. తమ్మునికొమారుడు గతించుట. ప్రిడ్‌ల్యాండు యుద్ధము.

నెపోలియన్ అయిలా (Eylau) లో వారమురోజులుండి, గాయపడినవారికి చికిత్సలు, సైన్యముల కావలెరపదార్థములు, సేకరించుటలలో గడపుచుండెను. రష్యా ప్రష్యా చక్రవర్తులు సంధిప్రయత్నము లేమయిన గావించెదరో యని దలంచుచుండెను గాని, ప్రయోజనము లేదాయెను. కడకు తానే ప్రష్యా చక్రవర్తికొక యుత్తరమును వ్రాసి, సంధి జేసికొనుట యుక్తమును, లాభకరమని, సూచించెను. ఈవ్రాతను జూచి, నెపోలియన్ దుర్బలత్వమే, దీనికి కారణమని యనుకొనిరి. శత్రువులు మరికొన్ని సేనల జేర్చుచుండిరి. స్వీడన్ రాజునకు సంధి యుక్తమని వ్రాయించినందునకు దానిని శత్రువులు విఫలముగావించిరి. ఇట్టి స్థితులలో సంధి సాధన లగుపడనందునను, శత్రువులు 'సిమెన్' నదీ ప్రాంతములకు తఱుమబడియుండుటవలనను, విస్టులా శిబిరమున విడెంచియుండెను. ఆ కాలములో సైన్యములు గదలుపఱుకను, అయిలాలోనే యుండి రోగులకు డోలీల నేర్పాటుగావించి సర్వము గదలువరకును యుండి గదలించి, సావల తాను ప్రయాణమయి యుండెను.

ఆస్ట్రియా, ఫ్రాన్సుతో జేసికొనియుండిన సంధి ననుసరించి, కత్తి దూయక యుండవలసినవిధియయ్యును, ద్రోహియై, శత్రువులం జేరియుండెను. ఇపుడు, తా కారణములవలన వారిని జేరవలసివచ్చినదియు, సమాధానముల జెప్పుచూ, నొక యుత్తరము వ్రాసికొనియుండెనుగాని, నెపోలియన్ యామోసపు వ్రాతల నమ్మకుండెను.

ఆదేశాలమందు, ఫ్రాన్సులోని 'కాంబెసెర్సు' (Cambeceres) మంత్రికి 80 వేలసైన్యములం దయారు జేసియుంచుడని వ్రాయించెను. వీరిని యుద్ధరంగమునకు బంపుటకు గాదనియును, పసివాండ్రనుంచికొని యుద్ధమాడువాడను గాననియు, అయితే

ఆస్ట్రియా చక్రవర్తి కత్తి, క్రిందబడవేయున ట్లొనర్చుట కిది యావశ్యమనియు
యీవుత్తరువును పారిసులోని యేసభవారును నాక్షేపింపగూడదనియు ఖండిత
వ్రాయించెను.

ఈ డిక్రిని ఆస్ట్రియా చక్రవర్తికి బంపునట్లు టెలిరాండుమంత్రితో
దానిం జూచి, ఆస్ట్రియా చక్రవర్తి శత్రువులం జేర భయపడి, యూరకుండెను.

స్పెయిన్ రాజును, నెపోలియన్ మీదఁ బురికొల్పిరి. నెపోలియన్,
డులోనుండి ప్రాణములతో తిఱుగ రాజాలడని, నచ్చజెప్పిరి. గనుక యూరా
యుండెను. నెపోలియన్ 1000 మయిళ్ల దూరమందుండుటచే, ఆయనను వెనుక
మందు దాకవలసినదిగ, నింగ్లండు బురికొల్పినది. యూరా జందుల కంగీకరించి,
లించెను. సైన్యములు తయారయినవి. ఈ సన్నాహసమాప్తి అయిన రెండవదివస
'జీనా' యుద్ధమందలి నెపోలియన్ విజయవార్త వచ్చినది. దానిని వినగనే
వణకి, ఈనీచుడు, ఒకవేళ తమకు సహాయమేమయిన గావలసివచ్చునేమో
సైన్యముల సిద్ధపఱచియున్నానని నెపోలియన్‌కు జెప్పిపంపెను. ఆయన, న
యందలి ప్రేమాగౌరవములకు వందనము లర్పించితిననియు, 15 వేల సైన్య
సహాయార్థము బంపమని వ్రాయించి, ఈసైన్యముల ఫ్రాంసు కోటలలో
నుంచమనియు, వారికి ఆహార మొసగుచుండమనియు, పారిసులో
కుత్తర్వు జేసియుండెను.

ఆకాలమందు, నెపోలియన్ సోదరుడగు జోసఫ్, నెపెల్సు నగర
వ్రాసిన యొక యుత్తరమొచ్చినది. అందులో, తాను కష్టపడుచున్నానని వ్రా
డెను. అందునకు జవాబుగా, తాను 15 రోజులుగ మోజాలు విడిచియుండలే
మంచు, బురదలలో తినుటకు రొట్టెగూడను లేక, ఉర్లగడ్డలు, పచ్చిమాం
యాహారమయి, రాత్రింబగళ్లు నడచుచు, సుఖమెట్టిదో, నెఱుగక, సర్వదా
దెబ్బలు, కత్తులు తుపాకులతోనే సహవాసము జేయుచున్నాననియు, తన సై
సైనికోద్యోగులు, కొందరు రెండుమాసములుగ, కొందరు నాలుగు మాసములుగ,
వులు విడిచియుండలేదనియు వ్రాయించి యుండెను.

ఈకాలమందు, నెపోలియన్ బస అక్కడనుండు యొకవాములదొడ్డి
పారిసునుండి, తనమంత్రులంపెడి రాచవ్యవహార కాగితముల నెప్పుడు
చి, ఉత్తరువుల జేసి బంపుచుండెను. ఈకాలమందే ఫ్రాంసు దేశ
గమనించి యిట్లు వ్రాసిపంపెను.

"యకోవెన్ (Ecoven)నగరమందు స్త్రీ పాఠశాల నేర్పాటుజేయున ట్లున్నది. ఆ పాఠశాలలో భార్యలు, తల్లులు, ఎట్లు వర్తింపవలసినదియు, బోధింప నుద్దేశింపదలచిన ట్లున్నయది. ఆవిషయములు వారు పూర్ణముగ నమ్మునట్లు జేయుట కర్తవ్యము. సహజముగ వారి జ్ఞానహీనత, వారి చపలయుక్తమగు తలంపులు, నాగరికతగల సభలయందు వారిహీనస్థితి, దొలగించుట ముఖ్యావశ్యకము. వారిని, దానదయాపరులుగ జేయుట ముఖ్యము. ఇందునకు దైవబోధ యావశ్యము. పాఠశాలలు, వారిని సొగసుగత్తెలఁ జేసి లోకమునకు బంపబడునవిగా నుండకూడదు. సుగుణవంతులఁ పనివారి జేయునవిగ నుండవలయును. వారి వేషభాషలు, జనుల నాకర్షించునవిగా నుండక, వారి మనోసుగుణములు మాత్రమే జనుల నాకర్షించున ట్లుండవలయును. వారికి చరిత్రభాష, ప్రపంచతత్వము, వైద్యము, స్వభావశాస్త్రము, ఆట, (నాటకములందలి యాటలు గాక సామా) ఇట్టిపనియు నేర్పవలెను. వారి యిండ్లను వారే చక్కబెట్టుకొనుటయును, తమ చొక్కాయిలు, తమబిడ్డల యుడుపులఁ దామే తయారుజేసి కొనుటయును సమర్థులుగ నుండవలెను."

అని సలహా నొకటి వ్రాసిపంపెను. ఈసమయములోనే ఫ్రాన్సు దేశమందలి యొక రసాయన శాస్త్రజ్ఞుడు "యం బర్తెలాట్" యను పండితుడు ద్రవ్యహీనతచే చాల చిక్కులలో నున్నాడని పత్రికలద్వారా తెలియవచ్చి తక్షణమే క్రిందివిధమున వ్రాసిపంపెను.

"మీకు ఒకలక్ష ఏబదివేల ఫ్రాంకులు గావలసి యున్నవని తెలిసినది. ఆమొత్తమును మీ కివ్వవలసి నదిగ, నాబ్యాంకరుకు నిప్పుడే వ్రాసినాడను. ఇది మీకు సహాయకారి యగునని తలంచెదను మీయందు నాకుగల గౌరవమున కిదే సాక్ష్యమునుడీ."
అని వ్రాసెను.

నెపోలియన్ తమ్ముండగు 'లూయిస్' నకు (Louis) హార్టెంసివలన కుమారుడు గలిగియుండెను. ఆబిడ్డడు 5 సంవత్సరముల వయసుగలిగి సుందరముగ ను నందున, యాకుఱ్ఱవాడే తనయనంతరము,సింహాసన మధిష్టింపగలడని దలంచియుండెను. ఈకాలమందే, యాబిడ్డ యకస్మాత్తుగ మరణించెనను వార్తవచ్చినది. ఇది విని మగ్నుడై యెన్నియో గంటలకాలము విచారసాగరమున మునిగియుండెను. రును, ఆయనతో బలకరింప సాహసింపలేకుండిరి. ఇక వారసు లెవ్వరు గలరా యను చింత యేర్పడినది. జోసఫయిన్‌ను విడనాడి, మఱియొక పెండ్లి జేసికొనవలసివ నేమో యని దుఃఖసముద్రములో నుండెను. ఈవర్తమానమునుగురించి దుఃఖప దని 'జోసఫయిన్ హార్టెంసీ'ల కుత్తరములు వ్రాసి పంపెను

ఇట్టి మనస్సంకటములో నుండియు, శత్రువుల మార్గములు, తనసైన్య యేర్పా టులు, పారిసునందలి రాచకార్యములు, వీటి కేలోటును లేకుండ పని చేయుచుండెను.

ఈసమయములోనే, అకస్మాత్తుగ, ఇంగ్లండు నావికాదళము టర్కీలోని నోపిలు జేరినది. వారిఫిరంగుల నగరముమీదికి బారుపెట్టించి, మీరు ఫ్రై మంత్రిని వెళ్లదఱిమి మాతో జేఱికొని ఫ్రాన్సుమీద తిఱుగ బడితిరా, సరి, లేని నగరనాశన మెనర్తుమని తురుష్కులం బెదిరింపసాగిరి. అక్కడనుండిన ఫ్రెంచి రాయ బారి బుద్ధిశాలి గనుక, ఆపురరక్షకస్థానముల బలపఱచి, 917 పెద్ద ఫిరంగులను చిన్నఫిరంగులను కోటగోడల నెక్కింపగనే, ఇంగ్లీషువారు విధిలేక పలాయను ఇందుచే ఫ్రెంచివారికిని తురుష్కులకును మిత్రత్వము బలపడినది.

డాంజిక్ (Dantzic) లో 25 వేల శత్రుసైన్యములు జేఱియుండినవి. పట్టణము జయించుట యావశ్యకముగ నేర్పడినది. గనుక ముట్టడి యారంభి యేబదియొకరోజు ముట్టడి సాగింపగ, శత్రువులు శరణుజొచ్చిరి. నెపోలియన్ 1 మయిళ్లదూరముననుండియు సేనలకు గావలయు నాహారపదార్థములు ముందుగనే రించి, కొదువలేకుండ జేసియుంచెను.

నెపోలియన్ సైన్యములను, 150 మయిళ్లపొడుగున అక్కడక్కడ నుం యుండెను. శత్రువులసైన్యము, ఒకలక్ష నలుబదివేలు. నెపోలియన్ సైన్యపరిమితి బదివేలు మాత్రమే. జూన్ నెలారంభమందు యుద్ధమారంభమయినది. ప్రతిచో పోటు జఱుగుచుండినది. రష్యన్ సేనలు ప్రతిగ్రామమందుండుటచే ప్రతిచో త్రింబగళ్లు యుద్ధమాడుచుండిరి తే 10 దిన 'హిల్‌స్‌బర్గు' మైదానమందు, శ వులు తొంబదివేల సైన్యముల నుంచికొని, నెపోలియన్ సేనలం దాకిరి. శత్రువుల గు లుండెను.

ప్రాణములు దెగించి 30 వేల ఫ్రెంచిసైనికులు ఫిరంగి నోళ్లయెదుటికే బయలుదేరి 'మూరట్ నే' (Murat Ney) అను నాయకులు వీరిని నడపించిరి. శత్రువులు ఫిరంగులం గాల్చిరి. ఫ్రెంచిసేనలు, పూర్వకోతగ కోయబడుచున్నను వదలక, పోటు సల్పిరి. ఇట్లుండగ, శత్రువుల 10 వేల గుఱ్ఱపుదళమొచ్చి పైబడినది. ఆదినమంతయు జయాపజయములు, పాటు, పోటుగ నుండినవి. రాత్రి అయినది. చీకటిబడినది గంధకపుపొగలచే కండ్లు గానరాకుండెను. ఫిరంగి ప్రేలునప్పటి వెలుతురే తప్ప, వేఱు వెలుతురు గానరాదు. అర్ధరాత్రమయినది. క్రమేణ ధ్వనులు నశించినవి. సైనికులు అలసి ఆ శవమధ్యమందే తుపాకులు నేలవైచి పరుండిరి. కొంతసేపగువరకు, నెపోలియన్ గుఱ్ఱమెక్కి పయిగెత్తివచ్చి, రంగస్థలమును జూచి, యీఘోరజన నాశనమగునట్లు సైన్యముల నడపించిన నాయకుల జ్ఞానహీనతనుగురించి జింతింపసాగెను.

ఉదయమయినది ఇరుప్రక్కలనుండు సేనామధ్యమందు పదునెనిమిదివేల శవములు భూమిమీద బడియుండినవి. కొన్ని అంగమొలలతోడను, కొందరు, కాళ్లు చేతులు తలలు పోయి, రంగస్థలమందు భయంకరముగ బడియుండిరి.

తిఱుగ యుద్ధ మారంభమయినది. శత్రువులకు రక్షకస్థానము లుండియుండెను. ఫ్రెంచివారన్నునో మైదానమం దుండిరి. నెపోలియన్ యుద్ధపద్ధతి, నెత్తురు ఖర్చుగాకుండ యుద్ధమాడుట, గనుక, తక్షణమే తనసేనలు, శత్రువుల వెనుకభాగము జేఱగలుగున ట్లొకవ్యూహము పన్నెను. దీనింజూచి, శత్రువులు వారిస్థానముల వదలి, ఫ్రెంచివారు వెనుక జేఱకుండుటకై, వీరును వెనుకకు నడువసాగిరి. ఇట్లుభయసేనలు నడచి నడచి, రష్యావారు (Fried land) ఫ్రీడ్ల్యాండు మయిదానముం జేరిరి. తే 14 ది ఉదయమున, తిరుగ యుద్ధ మారంభమయినది. అపుడు నెపోలియన్, అక్కడికి 10 మయిళ్లదూరమందుండి, ఫిరంగి ధ్వని వినుటతోడనే గుఱ్ఱమెక్కి పయిగెత్తివచ్చి, ఒక సంవత్సరము క్రిందట యీరోజుననే మనము మారెంగో యుద్ధమాడినదినము గనుక మనకు జయమగునని జెప్పెను.

నెపోలియన్ వచ్చునప్పటికి, 80 వేల శత్రువులతో, "లాన్నెసు" 26 వేల సైన్యము మాత్రమే గలిగి, బోఱుచుండుట జూచెను. ఒక ఎత్తైనచోట నెపోలియన్ యుండగా నొకసేనాని పయిగెత్తివచ్చి "అయ్యా నాసేనలు అలసియున్నవి. కొంత సహాయ మిప్పించితిరేని, శత్రువుల నానదిలోపడున ట్లొనర్చెదను" అని యనగనే "లేదు. లేదు. శత్రువులు రెండుమాఱులుగ జిక్కబోరు. యూరకుండుము" అనిచెప్పి సేనానుల కొందరిని బిలిచి, యీవిధ మీవిధముగ శత్రువుల దాకుడని యాజ్ఞాపించి, తనప్రక్కనుండిన (నే) (Ney) అనునాయకుని రెట్టబట్టి యీడ్చికొనిపోయి, దూరముననుండు ఫ్రీడ్ల్యాండు (Friedland) నగరముం జూపి యిట్లు జెప్పెను.

"అదియేమన గమ్యస్థానము. ఇటునటుజూడక సయిన్యములతో నక్కడికి బఱుగెత్తుము. దాని ప్రక్కనయుండు సైన్యగుంపులలో జొఱబడుము. నగరములో దూకుము. వంతెనల స్వాధీనపఱచికొనుము. నీ వఱుగునప్పుడు, నీ కుడి ఎడమవైపులగాని, నీవెనుకగాని యేమి తటస్థించుచున్నను లక్ష్యపెట్టకుము. అది యంతయు నేను జూచికొనెదను."

అని చెప్పగనే, యాతడు సేనలతో బఱుగెత్తుచుండెను. అట్లు బఱుగెత్తువా జూచి "ఆమనిషి పురుషసింహము." అనెను. వెంటనే 'ప్రీడుల్యాండు' దహనజ్వాలాహుతి యగుచుండినది. యుద్ధరంగము ఫిరంగిధ్వనులతో గజగజ వణకినది. కొన్ని స్యభాగముల మాత్రము నెపోలియన్ వెంటనుంచికొని, సర్వము గమనించి జూచు చుండెను. అపుడొక ఫిరంగిగుండు బఱ్ఱని నెపోలియన్ శిరోపరిభాగమందు బో చుండగ, ప్రక్కనయుండు సైనికుడు దానిం దప్పించికొనురీతిన వంగియుం వానింజూచి నెపోలియన్ నవ్వుచు, "అది నిన్ను జంపవలసినవిధి యుండెనేని, 100 అడుగులలోతున యున్ననుంగూడ, అక్కడికివచ్చి నిన్నుదగిలి జంపును" చెప్పెను. ఇంతలో రాత్రి అయినది. యుద్ధము భయంకరముగ నుండినది. రష్యనుల వేలమందిని పోగొట్టికొని, పాఱిపో మొదలిడిరి. వారివెనుక నదియుండెను. నెపో యన్ బుద్ధికుశలతచే, వంతెనలు ముందుగనే నాశనమయి యుండినవి. నదిలో దూ దూకినవారిని ఫ్రెంచిసేనలు గాల్చుచుండిరి. నదీప్రవాహము నెత్తురులతో బారుచుండినది. పాఱివచ్చుసైన్యములకు, నదిలో దూకుటతప్ప వేరుగత్యంతర లేకుండినది. వేలకొలది యాప్రవాహములో గొట్టికొని పోబడుచుండిరి. అనేక మయి పొడుగున శవములు తేలుచుండినవి.

ఈవిధముగ శత్రుసేనలు పూర్ణనాశన మయినవి. హతశేషులు, రష్యాయు లకు బఱుగెత్తి తలదాచికొనిరి. రష్యాసైనికులును, నాయకులును సంధిజేయమని డిరి. యుద్ధమాపుడని రష్యాచక్రవర్తి యొకరాయబారి నంపించెను. నెపోలియన్ ఱించి, యుద్ధమాపుదలకు సమ్మతించెను ఈవిధముగ పదిదివసములలో యుద్ధము మాప్తమాయెను.

ముప్పదియాఱవ అధ్యాయము.

(36)

రష్యాచక్రవర్తిసంధిగోరుట. టిల్‌సిట్‌సంధి. షరత్తులు. ప్రష్యా రాణి నెపోలియన్‌ను దర్శించుట. పారిసునకు నెపోలియన్ వచ్చిచేరుట.

ఇప్పుడు, నీమెన్ నదీ తీరమందు, చెఱియొక ప్రక్క నుండియుండిరి. రష్యా, ప్రష్యా, చక్రవర్తి ద్వయ ముత్తరపుయొడ్డున, పరాజితులయి శేషించిన సైన్యముల తో నుండియుండిరి. నెపోలియన్, దక్షిణపుటొడ్డున, విజయవంతమగు సైన్యసమేతుడైయుండి యుండెను. ఈనది కెడమవైపున, టిల్‌సిట్ (Tilsit) అను చిన్నపట్టణమొకటిగలదు. ఆనగరమందు, పదివేలజనులు మాత్రమేగలరు. నెపోలియన్ అపుడే వచ్చి యుండెను. రష్యాచక్రవర్తి వ్రాసినజాబు నొకదానిని ఆయనచేతికిచ్చిరి. అది సంధివిషయమయి యుండినది. ఉభయులును జూన్ తే 25 దిన సమావేశమగునట్లను కొనిరి.

అప్పటికి ఒక సంవత్సరముగ, ఒకరినొకరు చంప జూచికొనుచుండిన యిద్దరు చక్రవర్తులిపుడు, సమావేశమయి సమాధాన వర్తులగుటకు, సమ్మతించిరి. నదీ మధ్యభాగమందు, చెఱిసగము దూరమం దొకపడవనుంచి, అందులో తివాసులు రత్నకంబళ్లం బరిపించిరి. నది కిఱుప్రక్కల, వారివారిసైన్యములు,బారులుదీరి యుండినవి. పురజనులు వేలకొలది, యీ వింతజూచుట కొచ్చియుండిరి. మధ్యాహ్నము 1 గంటకు, చక్రవర్తుల రాక దెలుపు చిహ్నమగు ఫిరంగులు గాల్చుటతోడనే, ఆయాతీరముల నుంచబడిన పడవలనెక్కి నదీమధ్యభాగమం దమర్చబడి యుండు పడవం జేఱిరి. ముందు నెపోలియన్ పడవం జేఱి, రష్యాచక్రవర్తి నాహ్వానించెను. ఇద్దరును గాఢాలింగనము గావించికొనిరి. సేన లిరువంకల జయధ్వనులగావించిరి. అలెగ్జాండరు మొదట ప్రసంగమారంభించి, "మీ రింగ్లీషువారి నెంత యసహ్యించుకొనెదరో, నాకును వారియం దట్టి అసహ్యాము. వారిమీద దాడికి నేను మీకు సహాయపడెదను" అని యనుటతోడనే, "అట్లయిన అన్నియు సులభముగ తీర్మానమగును" అని యనెను. తమ యుంభయులకును మధ్య, సందేశరాయబారి యొకడక్కరలే

దనియు, యిద్దరు సమక్షములో ప్రత్యక్షముగ సర్వము దీర్మానించికొనవచ్చునని నెపోలియన్ జెప్పగ, నందుకు సమ్మతించెను.

అలెగ్జాండరు 30 సం॥ ప్రాయము గలిగియుండెను. లోకప్రఖ్యాతిగాంచి యొకరు, తనను బహూకరించి మాట్లాడినందులకు, రష్యాచక్రవర్తి యానందించె. అంతట పీ రుభయులు, టిల్‌సిట్, నగరమందుండి సంధి షరత్తుల పూర్తిజేసికొ నట్లనుకొనిరి. ఆగ్రామములో నొకభాగమందు రష్యాచక్రవర్తియు, మఱియొకభాగమందు నెపోలియన్ యును, బసగావించికొనునట్లనుకొనిరి. రష్యాచక్రవర్తిగా గావలయువసతులన్నియు, నెపోలియన్ గావించియుండెను.

ప్రష్యాచక్రవర్తి, రష్యాచక్రవర్తితోగూడ, నెపోలియన్ దర్శనార్థమై వచ్చి దర్శించి, తాను శత్రువులఁగలియుటకు యేమేమోకారణములు జెప్పికొనసాగెను. నెపోలియన్ సర్వము విని, అంతయుఁ దెలిసియున్నందున, వృథాగా వారిమాటల విని పోతిరని మాత్రము హెచ్చరించి యూరకుండెను

మఱురోజు సాయంత్రము అయిదుగంటలకు, టిల్‌సిట్‌లో బస జేయుటకు రష్యాచక్రవర్తి యావలితీరమునుండి,బయలుదేఱగనే నెపోలియన్ ఎదురేగి యాహ్వానించి పిలిచికొని వచ్చెను. సైన్యములు గౌరవించిరి. చక్రవర్తి నెపోలియన్ బసలో భోజనము చేయునట్లును తీర్మానించికొనిరి

ప్రతిదినమును, వుభయులును అశ్వారూఢులై, స్వారిబోవుచుండిరి. చక్రవర్తులీవిధమున నుండగ, సైన్యాధికార్లును, సైనికులును యిఱుకక్షులవారును అత్యంతమైత్రిగలిగి యుండిరి చక్రవర్తు లిద్దరు, గంటలకొలది, ప్రపంచపటముల ముందునుంచుకొని జూచుచుండిరి. రష్యాచక్రవర్తిని, ఇంగ్లండు మిత్రత్వమునుండి దొలగింపవలయునని. నెపోలియన్ యుద్దేశము ప్రసంగవశాత్తు నెపోలియన్ రష్యాచక్రవర్తితో నిట్లు చెప్పియుండెను. "ఇంగ్లండు అభీష్టమేమంటిరా,అందరికిని సమానస్వాతంత్ర్యతా హక్కులుగల సముద్రములమీద వారికే హక్కు గలిగియుండవలెననియు, వాణిజ్యమంతయు తమ చేతులనుంచికొని, యిష్టమొచ్చినధరలకు తమదేశసరకుల నమ్మవలెననియు తమ కిష్టమయినచోట, తాము కాలిడుట కెవ్వరి యభ్యంతరముండగూడదనియు ...హోప్, జిబ్రాల్టర్ జలసంధి, మాల్టాద్వీపము యివిఅన్నియు తమస్వాధీనమందుండవలయుననియు, దురాశాపీడితమై యున్నది" అని నచ్చజెప్పెను

కా తనకును ఇంగ్లండునకును మధ్యమధ్యస్థిగ నుండుడని గోరెను. నెపో

లియన్ బుద్ధికుశలత వాక్చాతుర్యముల కాశ్చర్యపడి, రష్యాచక్రవర్తి నెపోలియన్ చెప్పినదానికంతయు సమ్మతించెను

ప్రష్యాచక్రవర్తిస్థితి కడుదీనమై నీచముగ నుండినది. సైన్యమా లేదు. రాజ్యమా సున్న. నెపోలియన్ దయదలచి యిచ్చెడు బిచ్చముమీద నాధారపడి యుండవలసినగతి యేర్పడినది. ప్రతిదినమును, యీముగ్గురు నశ్వారూఢులై స్వారి వెళ్లుచుండిరి ప్రష్యారాజు తెలివితేటలు లేనిపూర్ఖుడు. సహజముగ నెపోలియన్ కిఱుప్రక్కల రష్యా ప్రష్యాచక్రవర్తులగుఱ్ఱములు పోవుచుండెడివి ప్రష్యాచక్రవర్తి వారిద్దరితోపాటు గుఱ్ఱమును బోనివ్వలేక వెనుక పడుచుండువాడు.

ఈదినములలో, నొకసమయమందు, రష్యాచక్రవర్తి, తాను టర్కీజయించ నుద్దేశమున్నట్లును, అందునకు నెపోలియన్ సహాయపడవలయునని గోరగా, "లేదు, లేదు, టర్కీని యితర్లు జయించున ట్లుండగూడదు. అందునకు నేను సమ్మతింపను" అని చెప్పెను.

ప్రష్యాచక్రవర్తి భార్య వీ రిక్కడనుండగనే వచ్చి, నెపోలియన్ను దర్శించి, భర్తగారియందు దయాపూర్ణుడవగుమని ప్రార్థించెను గాని, అంతకుపూర్వమే నాసంధి తీర్మానమయి, సంతకము లయియుండుటచే, యేమియుఁ జేయలే ననెను. ఆమె మూవల కొద్దిదివసములలోనే యీదుఃఖముతో, నీలోకవియోగము నొందినది.

ఈసంధినే, చరిత్రలో "టిల్‌సిట్‌సంధి" యని పిలిచెదరు. ఈ సంధివలన ప్రష్యాచక్రవర్తికి సగమురాష్ట్ర మివ్వబడినది. ఇదివరలో పోలండును ప్రష్యా పంచుకొనినప్పుడు, రాబడినభాగమును ప్రత్యేకరాష్ట్రముగ జేసి, దానికి 'వార్సా,' యని బెట్టి, సాక్సనిప్రభువున కిచ్చివేయబడెను. ఖయిదులో నుండినవారినందరిని నెపోలియన్ విడుదలగావించి, బానిసత్వము రద్దుచేసెను. ఎవ్వరైనను, తమయిష్టమొచ్చిన మతస్వీకరణమున కనుజ్ఞయివ్వబడెను. యూధులను బాధపెట్టకూడదని తీర్మానించికొనిరి. రష్యాచక్రవర్తి,ఫ్రాన్సు ప్రభుత్వమునుఅంగీకరించిరైన్ నదీతీరపర్యంత మారాష్ట్ర యెల్లగనుండున ట్లంగీకరించెను. నేపిల్సు, హాలెండు, వెస్టుఫేలియా (Naples, Holland, Westphalia) దేశప్రభువులు రాజులుగ నంగీకరింపబడిరి. ఫ్రెంచివారిపక్షమున, ఇంగ్లండుతో రాయబారము జఱుపుటకు, రష్యాచక్రవర్తి మధ్యస్థిగ నుండునట్లును, రష్యాపక్షమున, టర్కీ స్తులాన్ తో రాయబారము వహించుటకు, నెపోలియన్ మధ్యస్థిగ నుండుటకును, రష్యా, ఫ్రాన్సు, చక్రవర్తులు స్నేహితులై యొకరి కష్టనష్టములం దవస రాదుకొనునట్లును యొడంబడిరి.

ఇట్లు సర్వముఁ దీర్మానించికొని, జూలై 27 దిన, యెరికిని దెలియకుండ పియన్ పారిసునకువచ్చియుండెను. తెల్లవారగనే, చక్రవర్తి పురప్రవేశముండె ఫిరంగులు గాల్చుటచే, నగరమందు నెపోలియన్ రాక దెలియనాయెను. వెంటనే యొకగంట అయిన యాలస్యముం జేయక, సెంట్ క్లవుడ్ నగరునకువెళ్లి మం చుట్టును గూర్చికొని, స్వారి వెళ్లివచ్చినవానిరీతిగ రాచవ్యవహారముల మగ్ను డగుండెను.

ముప్పదియేడవ అధ్యాయము

(37)

నెపోలియన్ తమ్మునికి వ్రాసినజాబు. ఆయనవివాహము. సభలయందలి మార్పులు పాలనాభివృద్ధులు

ఒకదివసమయిన యలసట దీర్చికొనకయు, తాను గెలుపొందిన యుద్ధవిజయములకు తా ననుభవింపదగినసుఖ మనుభవింపకయు అట్టితలంపునుగూడలేక, ఫ్రాంసు శాభివృద్ధికై నెపోలియన్ పాటుపడుచుండెను. యూరపుఖండమందలి రాజసభలకు, ఐదిమంతులు ప్రజ్ఞావంతులు నగు రాయబారుల నంపియుండెను తటస్థరాష్ట్రములు —, ఇంగ్లండుసరకుల కొనగూడదని ప్రకటించెను హాలెండు దేశమందు, దొంగతనముగ ఇంగ్లండు సరకులు దిగుమతి యగుచుండునట్లు వర్తమాన మొచ్చినందున, దానాపవలసినదిగ, తనసోదరుడగు హాలెండురాజునకు కఠినముగ వ్రాయించెను.

యటూరియా రాజ్యమునకొకరాజును, నెపోలియన్ సింహాసన మెక్కించి యుండెనని చదువరు లెఱిగియున్నారు. ఆరాజు గతించినందున, పశిబిడ్డడగు కుమారునిపక్షమున యూరాణి రాజ్యము జేయుచుండెను ఆమె దుర్బలత్వము సాధారము జేసికొని, ఆదేశపు రేవుపట్టణమగు 'లెగ్‌హారన్' (Leghorn) గుండ, ఇంగ్లీషువారు [illegible] రకులదింపి, యితరదేశములతో వ్యాపారము జేయుచుండిరి. తక్షణమే, 4000 సైన్యములతో అప్పెనయిన్సు (Appenines) ను దాటి, లెగ్‌హారన్ మీదఁ బడి, ఇంగ్లీషుసొత్తుల బట్టికొనవలెననియు, శత్రువుల నెదిరించుటకు తగుబందోబస్తుతో నుండమనియుం, 'యూజిని' కాజ్ఞాపించి పంపెను.

నెపోలియన్ కట్టకడపటితమ్ముడు 'జిరోమి'. ఇతని కిపుడు యిరువదియొక్క సంవత్సరములప్రాయము. ఇతను దయార్ద్రహృదయుడేగాని తెలివిహీనుడును, దూబర తిండికాడును. ఇతనింజూచి నెపోలియన్ అసహ్యపడుచుండెను. ఈయనను e miscreant) "దుర్మార్గపు కుఱ్ఱవాడు" అని పిల్చెడివాడు. ఒకదినమందు తనకు [illegible]మంపుమని వ్రాసికొనిన యుత్తరమున కీక్రిందివిధమున జవాబిచ్చియుండెను.

"నావికోద్యోగియగు దొరగారు" తమజాబు జూచితిని. తమరు వుత్తరకాలమందు ప్రసిద్ధినొందగల నావికాశిక్షణపొంది యుద్ధనావమీద యున్నారని వినుటకు కుతూహలపడుచున్నాడను. బాల్యమందే నీవు జచ్చియుంటివేని నాకు కొంత మనశ్శాంతి గలిగి యుండును. నీవొకవేళ భూమిమీద అఱువది (60) సంవత్సరములు బ్రదికియున్ననుగూడ, నీ జీవదశ దేశసేవ జేయకను, నీకీర్తిప్రతిష్ఠలు దేశమందే లేక, నీవు చనిపోవునట్లాయెనేని, నీవు జన్మమెత్తకనే యుండిన చాల శ్రేయస్కరముగ నుండియుండగలదు."

అని వ్రాసిపంపెను. ఇట్లాకుఱ్ఱవాడు దేశయాత్రం జేయుచు న్యూయార్ (New York) నగరముంజేరి అక్కడ (Baltimore) బాల్టిమోరులోని యొక వ[illegible]కుని కుమార్తెయగు సుందరమగు నొక పడుచును వివాహమాడెను ఫ్రాంసు దేశచట్టమనుసరించి, రాజకుటుంబములకు, రాష్ట్రప్రభువులతో సంబంధ భాంధవ్యము లుండవలెనేగాని, యిచ్చవచ్చినచోట వివాహమాడరాదు. గనుక యీ వివాహమును, [illegible]లియన్ అంగీకరింపడయ్యెను. పాప మాచిన్నది. తన చిన్నికుమారునితో తిఱిగి పుట్టినింటి కేగవలసినదయ్యెను ఆవల నాచిన్నవానికి, వర్టంబర్గు రాజు కొమార్తె[illegible] వివాహము గావించిరి. ఈ దంపతులకు యొకకొమారుడు జన్మించి, లూయి (Lo[illegible] కొమారుడు చనిపోయినందున,యీబిడ్డడు ప్రిన్స్ నెపోలియన్ (Prince Napol-[illegible] యయ్యెను.

ఫ్రెంచి రాజ్యాంగములు, సెనేట్, ట్రిబ్యునేట్, లెజిస్లేటివ్, అను మూ[illegible]భలవారిచే, పాలింపబడుచుండెను. వీటిని సవరింపదలచి కడపటి రెండును నొకజేసెను. ఈ సభను శాఖలుగ విభజించి, ఒక్కొకశాఖ భాష, కళలు, శిల్పము, [illegible] విద్య, చర్చి, చట్టములు వీటినిగురించిన విషయములు, సభాతీర్మానమున కంపునట్లు నియమించెను. ఫ్రాంసురాష్ట్రమునకు లోబడిన దేశములందు, ఆరితేరిన అనుభవ[illegible]రగు వారిని సభికులుగ నియమించెను. సభలో, సహజముగ తానే యధ్యక్షుడుగ [illegible] యుండెను. సభలు టులరీస్ భవనమందే జరుగుచుండెను. ఎపుడయిన, చక్రవర్తి సెంట[illegible] క్లౌడ్ నగరునందుండ తటస్థించెనేని, అక్కడ సభ జరుగుచుండును. ఒక అడుగు ఎత్తు[illegible] గల కుర్చీమీద, నెపోలియన్ గూర్చుండి, తనయెదుట సభ్యులందరు నాసీనులగుచుండిరి. నెపోలియన్ లేని సమయములలో, వైస్ చాన్సెలర్, నాయకత్వమంగీ-

పనులు జరుపుచుండెను. ఉదయము 9 గంటలు ప్రభృతి, సాయంత్ర మయిదుగంటల పర్యంతము, సభాకార్యములు చర్చింపబడుచుండెను ఏదేని యొకచట్టనిర్మాణమునకై శాసనము జేయవలసినపుడు, నెపోలియన్ అతిత్వరగ జెప్పుచుండగ, వ్రాయబడుచుండెను. కొన్నిసమయములందు, రాత్రి 10 గంటలమొదలు ఉదయము 5 గంటలవరకు, సభలు జరుగుచుండెడివి. తిఱుగ సవరింప నవసరములేని వాక్యపద్ధతితో, నెపోలియన్ జెప్పి వ్రాయించుచుండెడివాడు. గంభీరోపన్యాసము సభయందు దాకాలములో బనికి రాకుండెను కాలువలు, వంతెనలు, కోటలు, సమాధులు, స్తంభము లెన్నియో గట్టించెను. దూది మొదలగు పైర్లు వృద్ధిజేయుటకు యోగ్యమయినభూముల వెదకించి, ఆపైర్లు వృద్ధిగావింప జేసెను అనేకపాఠశాలలు, సర్వకళాశాలలు, దేశమం దేర్పరిచెను. ఎన్నియో యిటువంటి జనోపయోగకార్యములందు శ్రద్ధతో పాటుబడుచుండెను.

న్యాయశాస్త్ర మభ్యసించుటకును, ఉచితముగ దేశమంతట వైద్యము నేర్పించుటకును, పాఠశాలల నేర్పరిచెను. ఈవిధముగ రాష్ట్రాదాయ, జనోపయోగకరములగు పెక్కుకార్యములఁ జేయుచుండెను.

ముప్పదియెనిమిదవ అధ్యాయము.

(38)

నెపోలియన్ వ్రాతలు. మధ్యదేశమంత్రికి వ్రాసియుండిన జాబు. పాలనాశక్తియోగ్యతలు.

నెపోలియన్ బుద్ధికుశలతయు దాని నుపయోగించువిధమునుఁ జూడ, నది మాన్యమానవసహజము గాజాలదు. ఇప్పటికిని, ఫ్రాంసుపుస్తక భాండాగారమందు, ... యుత్తరములు మొదలగు వ్రాతలెన్నియో సంపుటములు, దాచియుంచబడి యు... ప్రతివిషయమందును, ఆయనబుద్ధి ప్రకాశమాన మగుచుండెను మానవస్వభావ గ్రహించుటలో నాయన, అద్వితీయుడు. యుద్ధకుశలత, ప్రభుత్వము, విద్యా... త్యము, రాష్ట్రాదాయము, ఆర్థికస్థితి, చట్టము, తత్వము, యంత్రకౌశలము, మొ... ప్రతివిషయమందును, సమానపాండిత్య ముండెను తాను ప్రభుత్వపదవిలోనుం... రువది సంవత్సరములలో, స్పెయిన్, ఫ్రాంసు ఇంగ్లండురాష్ట్రములలో ప్రసిద్ధివడ... పీగా, వాల్టేరు, సర్‌వాల్టరు యీముగ్గురు గ్రంథకర్తలు వ్రాసినగ్రంథములకు మిం... నెపోలియన్ స్వయముగ వ్రాసినదేమి, చెప్పి వ్రాయించిన వ్రాతలేమి, యెన్ని సంపుటములు గలవు

1796 సం॥ మొదలు 1798 సం॥ ల మధ్యకాలములో, డైరెక్టరి ప్రభుత... వారికి వ్రాసినయుత్తరములు ఏడు పెద్దసంపుటములయి యున్నవి. వాటిని 1819 సం॥ నచ్చువేయించి, రాష్ట్రపుస్తకభాండాగారమం దుంచియున్నారు. నెపోలియన్ మంత్రులకు వ్రాసియుండిన యుత్తరములలో నొకటిమాత్రము మాదిరికొఱకు క్రి... గనుపర్చబడినది. దీనివల్ల నెపోలియన్ ఆశయములు, బుద్ధికుశలత, గంభీరత, దే... మానశ్రద్ధాసక్తులు చదువరులకు బోధపడగలవు.

"మధ్యదేశమంత్రియగు మార్‌షియర్ క్రిటేట్ గారికి, ఋణవిముక్తికొఱకు సేకరింపబడియుండుద్రవ్య ములోనుండి, 80లక్షలఫ్రాంకులను పారిసునగరమునకు, ఋణమివ్వవలసినదిగ చేసిన నాయుత్తర్వు మీకం ...డును.ఆపనులు త్వరలో బూర్తిజేయుటకు,

మీరు శ్రద్ధవహించి యున్నారనియు, అవి, నగరము వలన రాబడుయాదాయ మభివృద్ధిజేయగలవనియు, తలచుచున్నాడను పణ్యవీథులయందును, పశుచ్ఛేద నాస్థలములందును, తాళ్వారములు నిర్మించుటలుగూడ వీటిలో జేరినవే. అవియును నగరాదాయమును కొంత సమకూర్పగలవు. అట్లుచేయుటకు మీరు త్వరపడ వలెను. విక్రయశాలల నిర్మించుటకు ద్రవ్యమిచ్చియుం టిని. ఇంతవఱ కారంభించి యుండగానను. నీటిబుగ్గల (Fountains) కివ్వబడియుండు ద్రవ్యమును దీసికొని యుందువనితలచెదను. సర్వము త్వరలో పూర్తిజేయు ము నగరాదాయాభివృద్ధికొఱకు జేయబడిన యీ పనులు, నగరాలంకారములుగగూడ నుండవలెనని గమ నింపుము. నేను కాలువలు త్రొవ్వింపవలసి యున్నది. అనగా డైజక్ నుండి పారిసునకును, రైక్ నుండి సోని కిని,(Rhine to Soni)రైక్ నుండి షెల్ట్ కును,త్రొవ్వ వలసి యున్నది ఇవి సాధ్యమగు నంత పట్టువలతో గావలసియున్నది. రాష్ట్రాదాయములోఁ వీటికినివ్వబడు ద్రవ్యమేగాక, వేఱువిధమునగూడ ద్రవ్యోత్పత్తిగావ లసియున్నది ఇందునకై సెంట్ క్వెంటిక్ కాలువ నమ్మి, ఆద్రవ్యమును బర్గండికాలువ కుపయోగింపదలచితిని. లంగ్ డాక్ కాలువపనుగూడ నమ్మివేసి, రైక్ సోనికాలు వల కుపయోగించెదను. సెంట్ క్వెంటిక్ 80 లక్షల ప్రాంకులకును, 'లాయిక్ గ్' అంతే మొత్తమునకును, లంగ్ డాక్ జాస్తిమొత్తమునకును వెల బోవచ్చును. అపుడు యీమూడుకోట్లప్రాంకులతో, మూడు కాలువ లు త్రొవ్వవచ్చును. X X X రాష్ట్రాదాయమువల్ల మాత్రమే, మన మనుకొనినంత త్వరలో, నివి పూర్తి కాజాలవు ప్రతిసంవత్సరము, మన మెంతెంతఖర్చు జేయగలుగుదుమో చెల్పుము ఇతరపనులకు భంగము గాకుండ, ఒకటిన్నర, లేక, రెండులక్షల ప్రాంకులు,

మనము ఖర్చుపెట్టవచ్చునని దోచుచున్నది. ఈ మూడుకాలవల క్రింద, మనకు ప్రస్తుతము దిగుమతుల మీద నెంత వచ్చుచున్నది, తెలియపఱుపవలెను. పూర్తి అయియుండుకాలువ లెంత మొత్తమునకు అమ్ముడు బోగలవో, దెలుపవలెను. మీ రిపోర్టులో, పుజ్జాయింపున యెంతఖర్చు గావలసియుండునో తెలుపుము. అదిజూచి మన మెంతఖర్చు పెట్టియున్నారమో జూచెదను. X X X ఈపనులన్నియు, జనోపయోగముకొరకును, నాతృప్తికొరకును, త్వరలో ముగియవలయును. ద్రవ్యము లేకపోలేదు. పను లాలస్యముగ జఱుగుచున్నవి. సంవత్సరములు గడచిపోవుచున్నవి. మనమీప్రపంచము వదలి పోవులోపల, మన శాశ్వత కార్యములు భూమిమీదనుండి తీఱవలయును. నేనొక మాసముపర్యంతము బైట వెళ్లుచున్నాడను. ౨౦-బరు తే 15 దికి అన్నిహంశములకును జవాబుతో సిద్ధముగ నుండవలసినది. దేశమునుండి భిక్షాటనము తఱిమివేయవలయును. డిసంబరు తే 15 దిలోపల 60 లేక నూఱు (100) బిక్షకుల శరణాలయములు కట్టబడవలయును. స్థళములు నిర్దేశింపవలయును మూడునాలుగు నెలల కాలముపొడుగున నన్ను సలహా లడుగుటలో వృథా పుచ్చకుము. నీయొద్ద బుద్ధిశాలురగు యంత్రజ్ఞులు, లేఖర్లు మొదలగువా రుండియున్నారు. అందరి శక్తి సామర్థ్యములుపయోగించునట్లు జేయుము. పనివేళలో నిద్రబోకుము. X X X రానున్న చలికాలమందలి సాయంత్రులు దీర్ఘములు మీశాఖకు సంబంధించిన విషయములలో సిద్ధముగ నుంటివేని, ఆ సాయంత్రముల — యీమూడుమాసములు మనము జర్చించికొనగలుగుదుము."

నెపోలియన్

యం.డారు(M Daru) అను ఆయనరాష్ట్రకార్యదర్శిగ(Secretary of State, ండెను. అతను ఎద్దువలె కష్టపడి పనిచేయువాడు. ఒకదినమం దర్ధరాత్రికాలమం దయనను బిలుపించి, తాను జెప్పుచుండు నొకయుత్తరువును వ్రాయమనెను. అట్లా న వ్రాయునపుడు, అలసటచే వ్రాయుచుండిన పేనా క్రిందపడిపోగా, యా కాగి -మమీాదనే తలనుంచి నిద్రబోయెను. తిఱుగ తాను మేలుకొనునప్పటికి, చక్రవర్తి నప్రక్కనగూర్చొని వ్రాయుచుండెను. చూచి దిగులుపడియుండగ, నెపోలియన్ వ్వుచు, "దీనిని నీవు జేయనందున యాపని నే జేయుచున్నాడను. బహుశః రాత్రి ంచిబోజనమై సాయంత్రము తమాషగ గడచినది గాబోలు! అయినను వారివారి త్యములుమాత్ర మలక్ష్యము జేయరాదు" అని యనెను. అందునకు "అయ్యా చాలరోజులుగ నిద్రలేక పని జేయుచుంటిని. దానిఫలితము ఏలినవారు జూచితిరిగదా - చింతించుచున్నాడను." అని చెప్పికొనెను. అది విని "ఈసంగతి నాకెం డునకు జెప్పవైతివి.నిన్ను జంపవలయునని నాకోరికెగాదు.' గుడ్ నైట్"(Goodnight) పంపించెను.

ఛేదనశాలలు పారిసునగరమధ్యమం దుండుటచే దుర్గంధములు వెదజల్లుచుండి -టిని పురబహిర్ద్వారములకు దూరమున నిర్మించునట్లు గావించెను. ఈకాలమందు ాణిగారగు జోసఫయిన్ పాలకతల్లి 'మార్టినీకో'.నగరమందు జనిపోయినది.ఆమె -నుండిన బానిసలనందరిని విడిపించున ట్లాజ్ఞాపించెను. తన సైన్యములవెంబడి, పాపండితులు, సర్వకళల నారితేరిన పండితులుగూడ, వచ్చున ట్లేర్పాటు జేసినది, ప్రపంచములో మొట్టమొదట నెపోలియన్. ఇంతేల, యాకాలమందు, నెపోలియన్ కు ంచినవక్త. సేనానాయకుడు, రాజ్యపాలనా దురంధరుడు, న్యాయవేత్త, లేఖరి, వీరియొకరు ప్రపంచములోలేరని విదేశీయులే పొగడియుండిరి.

ముప్పదితొమ్మిదవ అధ్యాయము.

(39)

టులరిస్ నందు సర్వసభాసమావేశము. నెపోలియన్ యుపన్యాసము. బాలికాపాఠశాల బరీక్షించుట.

1807 సం॥ ఆగస్టునెల తే 15 ది నెపోలియన్ యొక్క 38-వ జన్మదివసము. ఆదినమందు టులరిస్‌నగరునకు, నగరమందలి మహామహులందరు రఱుదెంచి యుండిరి. పారిసుపురజనులు పరమానందవశులై నగరోద్యానమం దెల్లెడల నిండియుండిరి. దర్శనార్థమై, పలుమాఱు కేకలువేయుచుండిరి. అపుడపుడు సౌధోపరిభాగమున కరుదెంచి దర్శన మొసగుచుండెను. రాణిగారు వెంటనంటి వచ్చుచుండెను. వారిదర్శన మగుటతోడనే, లక్షలకొలదిజనులు జయధ్వానములు గావించుచుండిరి.

ఆదినమందు, తన స్నేహితునొకనిని రెట్టబట్టి యీడ్చికొని సౌధముం మాఱువేషముతో నెపోలియన్, యా జనసమూహములో దూరెను. యొకప చక్రవర్తికి జయమని యఱచుచుండెను. వానినెత్తికొని, యెందున కట్లు చ గొట్టెదవని బుజ్జగించి యడిగెను అందునకు "మా తల్లిదండ్రులు, చక్రవర్తి నాశంస్వ దించుమని జెప్పిరి" అని యనెను వానితల్లిదండ్రు లగుపడిరి వారు, ఇంగ్లండు క కాలములో బాఱివచ్చి, యీ పారిసుపట్టణమందు నవుకరి సంపాదించుకొని, జీవనము జేయువారమని జెప్పిరి. మఱునటిరోజున, చక్రవర్తిగారివద్దనుండి యొ బహుమాన మంపబడగా, నిన్నటిదినమందు సంభ్రమించినవారు చక్రవర్తియని అపు వారికి దెలిసినది.

ఆ మఱుదినమందు, తనశిబ్బందితో బయలువెడలి, రాజసభ, మహామహు శాసనసభ యీ మూటియొక్కసభ్యులు సమావేశమయి యుండుచోటి కఱుదెం యిట్లు ప్రసంగించెను.

"మహాశయులారా, కడపటి మీసమావేశమున కీవల, నూతనయుద్ధములు, నూతనజయప్రాప్తి, నూతనస మాధానములును,యేర్పడి, యూరఖండ రాజపరిస్థితు

లనే మార్పుజేయగలిగినవి. దేశాంతరములలో, ఇంగ్లండు రాష్ట్రపలుకుబడి తలయెత్తకుండ నాశనమగుటకు సర్వరాష్ట్రములవారును కుతూహలులై గాచియున్నవారు నేజేసినదంతయు, నాకీర్తిప్రతిష్టలకంటె, నా దేశజనుల క్షేమలాభములనే మనస్సుననుంచికొని జేసినాడను. సముద్రవిషయమయి సంధిగావలయునని నా యభీష్టము. అది పూర్తియగుపఱకు ఎయ్యదియైనను నన్ను నిలుపజాలదు అయితే యీసముద్రవిషయమయి, ప్రాప్తమెటు పరిణమించినను, నాజనులయందు నా ప్రేమ, అట్లనే యుండగలదు వారును, నాయం దట్లే యుండగలరు. మీచక్రవర్తి 1500 మయిళ్లదూరములో నున్నపుడు, మీనడవడి నాయాధిక్యత సౌన్నత్యము నకుఁ దేగలిగినది. మీరు నాయందుజూపిన ప్రేమాగౌరవములు, నాకు సంతోషమును, గగుర్పాటును గలిగించినవి. మనరాచస్థానములను, తగినమార్పులతో నభివృద్ధి జేయదలచినాడను ప్రసిద్ధినొందినవారికిని, దేశసేవయందు ప్రఖ్యాతివడసినవారికిని పూర్వకాలమందలి రాజబిరుదులవలె గాక, మనచట్టములననుసరించి గౌరవించుటకు, విధుల నేర్పరచినాడను. నా మధ్యరాష్ట్రవిషయముల మంత్రి, రాష్ట్రమం దారంభించినట్టియు, పూర్తి అయినట్టియు, దేశోపయోగమయిన పనులను గురించి మీకు జెప్పగలడు. చేయవలసిన మహాత్కార్యమింకొకటి గలదు. నా సామ్రాజ్యములోని అన్నిభాగములయందును, ఆఖరునకు పల్లెటూళ్లలోను రైతులకునభివృద్ధి గలుగునట్లును, భూములకు ధరలుగలిగియుండునట్లును, జేయదలచితిని. ఇందునకు పెద్దమనుష్యులారా! మీసహాయ మావశ్యకము మీమీఁద నాధారపడుటకును నాకు హక్కుగలదు.''

అని ప్రసంగించగనే జనులు కరతాళధ్వనులు జేసిరి. శాసనసభాధ్యక్షుడు జనుల సర్వజనామోదమును గంభీరముగ వెలిబుచ్చెను.

(Ecoven) ఎకోవెన్‌లో నేర్పఁబడిన స్త్రీ పాఠశాలవిషయమయి, నెపోలియన్ అతిశ్రద్ధవహించి, యొకదినమున దానిం బరీక్షించుటకు వెళ్లినప్పటికి, బాలికలందరు కుట్టుపని జేయుచుండిరి. ప్రతితరగతిని జూచునపుడు, యొకచోట నొకచిన్నది కుట్టుచుండెను ఆ చిన్నదానిం జూచి "యొకచొక్కాయిని గుట్టుట కెన్నిసూదుల దారము గావలసియుండు"నని ప్రశ్నించెను అయ్యా! "ఆదారము చాలనిదుపుగ నుండెనేని యొకటేచాలునని వెంటనే జవాబు చెప్పెను" అందులకు సంతోషించి, ఆచిన్నదాని కొక బంగారుగొలుసును బహుమాన మిచ్చివెళ్లెను.

ఆవల కొంతకాలమునకు, ఫ్రెంచిరాజులు పునః సింహాసన మధిష్టించినపుడు, నెపోలియన్ దినములలో నుండునదంతయుఁ దీసివేయ వలసినదిగ నుత్తరువుఁ జేసిరి. బిడ్డల కివ్వఁబడియుండు బహుమానములుం గూడ లాగికొనిరి. ఈచిన్నది తనగొలుసును మాత్ర మివ్వకుండెను. అందున కామెను ఖయిదులో నుంచిరిగాని, అపుడును, చక్రవర్తిగా రిచ్చినది తనప్రాణాంతమువఱకు నివ్వజాలనని జెప్పెనట.

రష్యాలోనుండిన ఫ్రెంచిరాయబారి సెంట్ పీటర్సుబర్గు, (St Peters burg) నుండి అక్కడిపరిస్థితు లపుడపుడుఁ దెలియజేయుచుండెను. రష్యాచక్రవర్తి యొక స్త్రీవలలోబడి, కాలమంతయు నామెతో గడపుచున్నాడని వ్రాసియుండగ అతనికి, యితరరాచవిషయములగురించి నొకయుత్తరమును వ్రాయుచు, అందులో కడపట నిట్లు వ్రాసియుండెను.

> "చక్రవర్తిగపుట్టిన వారిగుణాగుణములు గమనించక, నే నలక్ష్యముగనుండరాదు. ఒకస్త్రీ మాత్రాలు, రష్యాచక్రవర్తి బుద్ధిని మరలింపగలిగె గదా? ప్రపంచములోని స్త్రీలందరుఁ గూడ, న న్నొకగంటకాలమైనను, తమవంకకు ద్రిప్పికొనజాలరు. అక్కడి ప్రతిసంగతినాకు వ్రాయుచుండుము ఒక్కని (Private life) రహస్యనడవడి అద్దమువంటిదై అందులో ననేకసంగతులు ప్రతిఫలింపగ మనము కనుగొనవచ్చును" అని వ్రాసియుండెను.

వర్టంబర్గు రాచకొమార్తెను నెపోలియన్ సోదరుడగు జిరోమి పెండ్లియాడెను తమరాష్ట్రమగు వెస్టుఫేలియా (West phalia) కు బోవుసమయమందు అక్కడ ఎట్లు వర్తింపవలసినది మొదలగు నీతి సంగతులం బోధించి పంపివేసెను.

నలుబదియవ అధ్యాయము.

(40)

ఇంగ్లండు. సంధిని రాకరించుట ఇంగ్లీషువారు కొప్పన్ హేగన్ను నిర్మూలించుట. తురుష్కుల దుర్మార్గములు ఘోరము.

టిల్‌సిట్ (Tilsit) సంధికాలమందు రష్యాచక్రవర్తి జేయుమధ్యస్థమునకు ఇంగ్లండు అనుకూలింపనిచో ఫ్రాన్సు రష్యాచక్రవర్తు లిద్దరు, ఇంగ్లండుమీద కత్తిగట్టుటకును, టర్కిసుల్తాన్ నెపోలియన్ మధ్యస్థమున కొప్పనియెడల వీ రుభయులుం గలసి ఎర్కిమీద బోవుటకును, యొడంబడి యుండిరి. ఇంగ్లండుతో బోఅవలసిన ట్లేర్పడినచో, స్వీడన్ డెన్‌మార్కు పోర్చుగల్ ఆస్ట్రియాలసహాయముతో వారిసరకుల నేదేశరేవుల రానివ్వకుండునట్లును రహస్యముగ నొడంబడియుండిరి.

రష్యామధ్యస్థముయొక్క పర్యవసానము నిరీక్షింపుచూ టర్కికి నెపోలియన్ తన రాయబారి న్నంపియుండెను టర్కి యీమధ్యస్థమున కొప్పికొని యుద్ధప్రసక్తి విరమించికొని యూరకుండెను

ఇపుడింగ్లండు తన పూర్వస్నేహితులు తనను విడనాడిరనిఁ దెలిసికొని టర్కితో నైకమత్యమునకు జొచ్చి, రష్యా, టర్కిదేశ మాక్రమింపదలచినదని బోధించి, చీలదీసినది. ఇందుచే, తిఱుగ యుద్ధ ముపక్రమించుటవలన నెపోలియన్ మధ్యస్థము విఫలమగున ట్లేర్పడినది. రష్యాచక్రవర్తి ఇంగ్లండుతో జేసిన మధ్యస్థమును యిట్లనే విఫలమయినది.

ప్రథమమునుండియు, డెన్‌మార్కు తటస్థముగ నుండినను, ఫ్రాన్సు ప్రాబల్యమునకు భయపడి తనకుండు కొద్దిసైన్యమును తనదేశయెల్లల నుంచికొని, భయరహితముగ నుండుటచే తీరములలో కాపుంచినది గాదు

ఇంగ్లండుతో యుద్ధప్రాప్తి యగునేని, యూరపుఖండమందలి పలురాష్ట్రములు ఏదోనొకప్రక్క జేఅవలసివచ్చునని మాత్రము దెలియబరచి యుండెను ఆకాలమప్పటికి ఇంగ్లండు, డెన్‌మార్కులు మైత్రిగలిగి యుండిరి. ఫ్రాన్సు, యీ డెన్‌మార్కును

తమపక్షమున జేర్చికొందురను భీతితో, డెన్మార్కు దేశపు యుద్ధనావలను దొంగ తనముగ నింగ్లండు స్వాధీనపరచికొనినది ఇవి (Coppenhagen) కోప్పెన్ హేగన్ రక్షకస్థానమందు లంగరువేయబడి యుండినవి. డెన్మార్కునకు 5000 సైన్యములు మాత్రమే కోటలో నుండినవి.

రహస్యముగ నీదేశముపై, ఇంగ్లండు దండయాత్రఁజేయబూనినది 25 యుద్ధ నావలు, 50 ఫిరంగులు, 377 సామానుయోడలును బయలువెడలినవి. ముప్పదివేల సైన్యము నావలలో నుండెను డ్యూక్ ఆఫ్ వెల్లింగ్టన్ [అప్పటికి (Sir Arthur Wellesley) సర్ ఆర్థర్ వెల్లస్లి] యాధిపత్యముక్రింద సముద్రముననుండియు మెట్టమీదనుండియు యాపట్టణమును ముట్టడిగావించి, కోటను, నావలను స్వాధీన పర్చవలసినదిగ ఇంగ్లడువారు రాయబారి నంపిరి. ఈరాయబారి జాక్సన్ అనువాడు ఈయనవెళ్లి ఫ్రెంచివారిచేతికి జిక్కకుండుటకై తీరమును, నావలను దీసికొనవలసి యావశ్యత గలిగినదనియు వీటిని స్వాధీనపఱచుడనియుఁ గోరెను. అపాయాంతము సర్వము తెలుగ స్వాధీనపర్చెదమనియుఁ జెప్పెను ఈ యగౌరవమునకు డెన్ మార్కు ప్రభువు కోపావేశుఁడయ్యెనే గాని. ప్రయోజన మేమున్నది? బలవంతులకు స్వల్పులు లొంగవలసిన విధియని రాయబారి జెప్పెను త్వరలో మాట లంతమయినవి. యెవరిత్రోవన వారు లేచివెళ్లిరి. ఇంగ్లీషురాయబారి, శిబిరముం జేఱగనే సేనల కుత్త రువు లివ్వబడినవి.

జనాకీర్ణమగు నగరనాశనముకంటె, భయంకరమగునది వేఱొకటి గానరాదు గుండ్లు, రవలు దయాదాక్షిణ్య మెఱుగవు. రోగి మంచమనిగాని పసిబిడ్డడి యుయ్యా యనిగాని, గుండు వెనుక తెలుగబోదుగదా? కోప్పన్ హేగన్ నగరమందు యొకలక్ష పురజను లుండిరి సెప్టంబరునెల తే 2 ది, అందరు రాత్రికాలమందు సుఖముగ నిద్రబోవుచుండగ, నీఘోర మారంభ మయినది గుండ్లు, రవలు, వివిధము లగు గోళము లను, యానగరముమీద గురిపెంచిరి ఆ ఫిరంగిధ్వానములకు, నగరమంతయు నుఱ్ఱూ లూగినది. ఆరాత్రియంతయు, మఱునాడు మధ్యాహ్నమువఱకును, నగరనాశన మ చుండెను. పలుచోట్ల యిండ్లుగాలుచుండినవి. వందలకొలది గృహములు తునకలయి నేల గూలుచుండినవి స్త్రీలయొక్కయు శిశువులయొక్కయు శోణితప్రవాహము వీధులప్రవహించి, వీధులు యెఱ్ఱగనుండినవి. మండెడు యిండ్లనుండివెడలు ధూమజాల ములచే, నాకాశములో నల్లగ గూడుగట్టుచుండినది ఇంతయు జరిగినతర్వా యాఘోర మాపుదల జేసిరి. ఈదుర్మార్గమునకు భయపడి శరణుజొచ్చెద

యొంచిరి. ఆ పురరక్షకుడు జనరల్ పేమాన్ (General Peymann) యీఘోర ముచే కడుపుమండి, కోపావేశుడైయుండెను. పునః సాయంత్రమగుటతోడనే, ఘోర మారంభించిరి. యారాత్రియు, మరునా డహోరాత్రములును యీ దుర్మార్గమును నిలుపరైరి. రెండువేల పురజనులు మృతులైరి. దివ్యభవనము లెన్నియో నేలగూలినవి. ప్రతిచోటను పీనుగుపెంటలుగ నుండినవి. గోళము లిండ్లమీదబడి,యిండ్లు గూలుటచే, అందులోని జనులెందరో నొక్కుమాఱుగ జనిపోవుచుండిరి. ఇండ్లలో గాయపడి తప్పించుకొని బయటవచ్చి, యింతలో దహనజ్వాలలు చుట్టుకొనగనే తప్పించుకొనలేక జనిపోవుచుండిరి. కుమారుని దేహము చీలికలగుచుండగ! జూచి తల్లి యేడ్చుచుండెను. తండ్రి కౌగిలిలోవున్న కుమార్తె ఎగిరిపడి తునకలగుచుండెను. ఆకాలమందు ఫిరంగి ధ్వానములు గోళములు ప్రేలుటలు ఇండ్లు కూలునప్పటిధ్వని అగ్నికాహుతియగు చుండిన గృహములు యీపిరి ద్రిప్పికోజాలని ధూమజాలములు పిల్లవాండ్ర యొక్కయు స్త్రీలయొక్కయు రోదనధ్వనులు నెత్తురుమడుగులు తెగిపోయి పడి యుండెడిదేహఖండములు యివి అన్నియు నెప్పుడు కనివినని మహాభయంకర ప్రళయ ముగ నుండినవి. ఈఘోరమును జూడజాలక జనరల్ పేమాన్ గత్యంతరము లేక రసావ్యాధీనమున కొప్పికొనెను.

అంతట సైన్యములు నగరములో దూకిరి. ప్రతియిల్లును నాశనమయి యుండెను. నగరములో నెనిమిదవపాలు బూడిదెయయి యుండినది. కాలుచుండిన మంటలం జల్లార్చిరి. సర్వమును దోచికొనిరి. అపుడు దోచికొనిపోయినధన మొకకోటిరూపాయ లుండునట. ఇట్లు నాశనపూర్తిగావించి ఇంగ్లండు జేఱ నరిగిరి. నెపోలియన్ గోరియుండిన దేశప్రజాసౌఖ్యనెమ్మదులకు ఇంగ్లండువారిచ్చిన ప్రత్యుత్తర మీవిధముగ నుండినది.

డ్యూక్ ఆఫ్ వెల్లింగ్టన్, ఇండియానుండి వచ్చినతరువాత, యూరపు ఖండమందలి ప్రథమ యుద్ధమిద్దియే పీ రింగ్లండు జేరినతరువాత యింత సులభముగను యింత నేర్పుగను జయించిన యీ మహానాశనమునకు పార్లమెంటువారు వందనములు గావించిరట! ఆ ఇంగ్లండుదేశమందే, లార్డు గ్రినవెల్లి 'అడ్డింగ్టన్' 'షెరిడాన్' మొదలగు మహామహులు యీ దుర్మార్గముచుగురించి యతి తీవ్రముగ ఖండించిరి.

ఇక సంధిమాటే తలపెట్టగూడదయ్యెను. ఇంగ్లండువా రొకప్రక్కను, నెపోలియన్ యొకవంకను తగు సన్నాహములలో నుండిరి.

డాన్యూబ్ నదిమీదనుండు మొల్ దేవియా, వల్లాచియా, యను రాష్ట్రములను టర్కివద్దనుండి లాగికొనవలయునని రష్యాచక్రవర్తి సమయముగాచి యుండెను. టర్కికి యితరసహాయసంపత్తి లేకుండుటచే, యీదుండగము మాన్పజాలదయ్యెను. రష్యావిహిత

ము నాలోచించి నెపోలియన్ యిందునకు సమ్మతించి సమ్మతింపన ట్లుండసాగెను తత్క్షణమే, యీసంధిగ్గము నాలోచించి, యీరాష్ట్రములను రష్యా యాక్రమించుటకు, సహాయమొనర్చెదమని ఇంగ్లండు రష్యా కొకరాయబార మంపినది. ఆస్ట్రియాయను, యొకరాయబారినంపి రష్యాకు, అడ్డము రావద్దని జెప్పిపంపిరి లాము డెన్మా ర్కునకు గలిగించిన నష్టమునకు రష్యా జెప్పినప్రకారము పరిహారమిచ్చెదమని గూడఁ జెప్పిపంపిరిగాని రష్యా చక్రవర్తి యీ యింగ్లండు దుర్మార్గమును సహింపలేక యీరాయ బారమునకు సరి అయిన సమాధాన మివ్వనయ్యెను. అంతటితో నా రాయ రము లంతమయినవి.

రష్యా చక్రవర్తి ఫ్రెంచిరాయబారి యగు జనరల్ సావేరి యనువానిని పిలు పించి, టిల్‌సిట్ సంధి ననుసరించి సర్వదా నెపోలియన్‌కు సహాయమొనర్తునని చెప్పి నెపోలియన్ యొక్క గుణాతిశయములు పొగడియుండుటేగాక ఫ్రెంచిఆయుధా మునుండి కొన్ని ఆయుధముల విలువకు గొనుటకు సెలవివ్వమని గోరి వెంట్రుకల నేయబడిన కొన్ని వస్తువులను గూడ నెపోలియన్‌కు బహుమానముగ నంపియుండెె

ఇప్పుడొక విషమస్థితి యేర్పడినది. రష్యా చక్రవర్తి యభీష్టపూర్తి యగునేని కాన్‌స్టాంటినోపిలు రాజధానిగ నొకసామ్రాజ్య మేర్పడగలదు. రష్యారాజ్యప్రాబ ల్యము యూరపునాశన హేతువుగ బరిణమింపగలదు. నార్తుపోలునుండి,కుడిచేత బాల్టిక సముద్రమును, ఎడమచేత డార్డనెల్సును బట్టికొనియుండెనేని ప్రపంచమంతయు రష్యాకు లొంగిపోవలసివచ్చునంతటిదుస్థితి ప్రాప్తింపగలదు అయితే రష్యాస్నేహమా అత్యావశ్య కముగనున్నది అయిననుయిట్లు రష్యా ప్రబలించుటకు నెపోలియన్ సమ్మతింపడయ్యెను. అంతట నెపోలియన్ కలెన్‌కోర్టు అనురాయబారిని, కొన్నిబహుమానములతో రష్యాకు బంపి టర్కిమీద యుద్ధప్రయత్నప్రస్తావము లేకుండ స్నేహము గుదుర్చికొని రష్యని చక్రవర్తి కొకజాబును వ్రాసి యిచ్చిపంపెను.

డెన్మార్కు ఇంగ్లండుజరిగించిన దుండగములకై నెపోలియన్ రక్షణగోరి ఫ్రాన్సులో గలిసికొనెను ఆ దేశరక్షణకై నెపోలియన్ సేనల నంపియుంచెను.

టిల్‌సిట్ సంధికాలమునుండి నెపోలియన్‌యందు రష్యా చక్రవర్తి అతిప్రేమా గౌరవములు గలిగియుండుటంబట్టి యాదేశమందలి ప్రభువులు దమపదవులు నేల గలసి జనపాలనాప్రభుత్వ మగునేమోయని శంకితులై యొకకోటీ గట్టియుండిరి. గనుక యాదేశమందు రెండుకక్ష్య లేర్పడియుండినవి.

రష్యా పరిస్థితు లీవిధముగ నున్నవనియును, రష్యాచక్రవర్తి ప్రకృతమందు మనపక్ష మవలంబించియున్నను, స్థితుల నాలోచించగ యంతగ నమ్మగూడకున్న దనియును,

మొల్ దేవియా, వల్లాచియా, రాష్ట్రములు తనకొచ్చినగాని వీలుపడదను పట్టుదలతో యున్నాడనియు కలెన్ కోర్టు రష్యానుండి నెపోలియన్కు వర్తమాన మంపియుం డెను. రష్యాస్నేహము, యత్యావశ్యకము. రష్యా ప్రబలించుటనుగురించి భయపడ వలసి యున్నది. నెపోలియన్ కేమిచేయుటకును దోచకుండెను.

ఇట్లుండగ నెపోలియన్ మిత్రుడగు 'సలీంసుల్తాన్' ను తురుష్కులు ఖయిదు చేసి చంపి, ఫ్రాంసుస్నేహితులను శిరచ్ఛేదన గావించుచుండిరి ఈ దుండగములను ఇంగ్లీషువారు జేరి బురికొల్పుచుండిరి. అక్కడ జరుగుచుండుసంగతులకు తమజవాబు దారి లేదనిరి.

వితర్కించి వితర్కించి, టర్కిరాష్ట్రములు రష్యా దీసికొనుటకు తనలో సమ్మ తించెను. ఏలననగ, ప్రథమములో, వీటిని టర్కివారు ఆయుధాగ్నులతో సంపా దించిరి. ఇట్టి అక్రమ దుర్మార్గములమూలమున సంపాదింపబడినందున, వాటినుంచి కొనుటకు టర్కి కర్హతలేదని తీర్మానించికొనెను "అయితే రష్యా రాష్ట్రప్రాబ ల్యము సహింపరాదు టర్కి యింతకంటె దుష్టురాలు. ఇదియునుగాక, ప్రకృతమందు టర్కి మనశత్రువులగు ఇంగ్లండుతో జేరి, మనమీద కత్తిగట్టుచున్నది గనుక, టర్కికి రక్షణ నొసగజాలము. నా మధ్యస్థమును, పెడచెవినిబెట్టి రష్యామీద యుద్ధమాడ బ్రయత్నించినది టిల్ సిట్ సంధి ననుసరించి నేను రష్యాకు సహాయపడ వలసి యున్నది," గనుక యిట్టి సంధర్భములలో రష్యాచక్రవర్తితో స్వయముగ మాట్లా డుటకు సమావేశము గావలసియున్నదని తనరాయబారికి వ్రాసిపంపెను.

ఆజ్ఞను రష్యాచక్రవర్తి జూచి యతిసంతోషపడి, యీపరిస్థితులు తా ముభయులుంగలిసి తీర్మానించికొనవలసినదే ననియు, వారెక్కడ గలియమనియెదరో అక్కడికివచ్చెదమనియు, పారిసునకుగూడ రావలయునని కోరికగద్దనియు, అయితే రాజాలకున్నదనియు, వెమార్ (Weimar) నగరముగాని యెర్ఫర్ట్ (Erfurt) గాని, యీరెంటిలో నొకటి బాగుండుననియుం జెప్పుమని, చెప్పిపంపెను.

రష్యామంత్రియు, ఫ్రాంసురాయబారియునుం గలిసి, నెపోలియన్ చిత్తగింపు కొరకు, రెండువిధానముల వ్రాసిపంపిరి.

(1) టర్కిలోని కొంతభాగముకు బంచికొనుట
డార్డనెల్సు బాస్పరస్ను ఆశియాలోని వారి
భూభాగములుమాత్రము టర్కికి వదిలివేయుట, మా
ల్దెవియా, వల్లాచియా, లను బల్గేరియారాష్ట్రమును
రష్యా కిచ్చునట్లును, ఆస్ట్రియావారు సర్వియా బోస్ని

యాలను దీసికొనునట్లును, గ్రీసును టర్కీలోనుండి దొలగించి, ఫ్రాంసు అధికారముక్రింద నుంచునట్లును యొకవిధానము.

(2) యూరపులోని టర్కీయావత్తును, ఆశియామైనరును పూర్తిగ తురుష్కులనుండి లాగికొనుట అనగా రష్యా, కాన్‌స్టాటునోపిల్సును, బాస్‌పరస్ కిరుప్రక్కల నుండుదేశముల నాక్రమించునట్లును, గ్రీసు, అర్కీపిలగోద్వీపములను, డార్డనెల్సు, సైప్రస్ సిరియా, ఈజిప్టు వీటిని ఫ్రాంసు దీసికొనునట్లును. ఇది రెండవవిధానము.

ఈ రెండువిధానములక్రింద సంతకములుజేయక రాయబారిచేత నెపోలియ కడ కంపించిరి.

నలుబదియొకటవ అధ్యాయము.

(41)

ఇటలిగుండ ప్రయాణము. మిలన్‌లో నెపోలియన్ యుపన్యాసము. స్పెయిన్ రాజు రాణి వ్యభిచారము. స్పెయిన్‌రాజు కుటుంబసహితము పారిసునకు వచ్చుట రాజ్యతీర్మానము.

1807 సం॥ నవంబరు నెల తే 16 ది, నెపోలియన్ పారిసు నగరమువదలి, ఇటలి రాష్ట్రపర్యటనార్థమై బయలువెడలెను అంతకు ముందురాత్రి, తే 15 ది, యర్ధరాత్రము వఱకును టులరిస్ భవనమందు గొప్పసభ జరుగుచుండెను. సభనుండిలేచి వెళ్లునపుడు సమీపవర్తియగు నొకసేవకుని జూచి (Carriages at six for Italy) 'ఇటలికి బండ్లు ఆరుగంటలకు' అని మాత్రము జెప్పుచు వెళ్లిపోవుచుండెను ప్రయాణమును గురించి తెలియుటకదే ప్రథమ వర్తమానము. జోసఫయిన్‌నకుగూడ అంతకుముందు ప్రయాణముసంగతి దెలియకుండెను.

బయలుదేరి యొక పట్టణమునుండి మఱియొకపట్టణ మఱుగుచుండెను. తే 21 ది, ఉదయమగుసరికి నెపోలియన్ బండిచక్రములు మిలన్ నగరవీథుల దబదబ బోవుచుండెను. ఆరోజు మధ్యాహ్నమప్పుడు యూజిని భార్యను సందర్శించి ఆసాయంత్రమొక నాటకము జూడ నరిగెను. ఆ రాత్రికాలమందే శాసనసభ్యుల నాహ్వానించి యీక్రిందివిధమున యుపన్యసించియుండెను.

> "పెద్దమనుష్యులారా, మిమ్మున నాసింహాసనముచుట్టును జూచుటకు నాకు సంతోషము గలుగుచున్నయది. గతమూడువత్సరములుగ జనులలోగలిగియుండు యభివృద్ధినిజూచి సంతసించినాడను. మన పూర్వులు జేసియుండినపొరబాట్లు మాసిపోవుటకును, రానున్న మహోన్నతపదవి కర్హత గలిగియుండుటకును యెంతయో జేయవలసియున్నది. ఆత్మ

స్తుతిపరాయణత్వమువలనను, వారివారి జన్మాభిమాన
ములవలనను, వారువారు నివసించు స్థలాభిమానముల
వలనను,మనపూర్వులలో శాఖోపశాఖలు యేర్పడి మన
హక్కులు క్రమేణ నశించుటకు కారణభూతములయి
నవి. పూర్వకాలమందలి మనపూర్వులు ఆయుధ
ధైర్యసాహసాదిసంపత్తిచే గడించి మనకొప్పగించి
యుండిన గౌరవమర్యాదలను బోగొట్టికొని యున్నా
రము. అట్లు బోగొట్టికొనియుండు కీర్తి సుగుణముల పును
బొందునట్లు జేయుటయే, నా ప్రభుత్వోద్దేశ్యము "
అని ప్రసంగించెను.—

ఆ నగరమందుండిన మిగత మూడురోజులు రాచవ్యవహారములలో నిమగ్నుడై లెక్కలేని యుత్తరువుల సాదరు చేయుచుండెను. ఆల్ప్సు పర్వతములలో తాను వేయించియుండు బాటలలో, తగుసౌకర్యముల జేయుట కుత్తర్వులిచ్చి, యితరులు నెలలకొలది జేయగలపనులన్నియు కొద్దిరోజులలో ముగించుకొని, జూను 10 తేదీని వినిస్కు ప్రయాణమయ్యెను

బ్రిషియా, వెరోనా, పాడ్వియా (Brescia, Verona, Padna) లగుండ ప్రయాణము గావించి మార్గమందు బవేరియారాజును రాణిగారిని దర్శించెను. వినిస్ పురజనులు, నెపోలియన్‌ను గౌరవించి యాహ్వానించిరి. ఈ దినములలోనే, వినిస్ వాణిజ్యయోగ్య మగుకాలువలు, దెబ్బదినాలుగు యుద్ధనావలు నిలుచుటకు రేవును యేర్పరచి, ఆనగరమునకు భూషణప్రాయమయి యుండిన సెంటుమార్కును బాగుచేయించెను వైద్యశాలల నిర్మించెను ఈవిధముగ నెన్నియో యుత్తమగుపనులను గావించెను.ఎన్నియోసంవత్సరములు ఆస్ట్రియా ప్రభుత్వములోన బడి బాధపడుచుండిన వీనిసును, కేవల యౌన్నత్యదశకు తేగలిగెను.

వీనిసువదలి, యిటలిలోని కోటలన్నియు జూచివచ్చి, యాంట్వర్పు జేరి, అక్కడినుండి మిలన్‌కు వచ్చిచేరెను అక్కడికి వచ్చువఱకు, అక్కడి వ్యాపార వర్తకము నశించియుండినది. వారిసరకు లమ్ముబడకుండెను. లయన్ లోని వర్తకులు దివాలా లగుచుండిరి. యంత్రకర్మాగారశాలలు మూయబడినవి. కూలివాండ్రకు పని లేదయ్యెను ఇదిఅంతయు బర్లిన్ డిక్రీ ఫలితము. ఇదిచూచి యింగ్లండు గూడ పంత పట్టు బట్టి సాధింపనెంచి, విదేశసరకులమీద నూటికి యిరువైయయిదువంతున పన్ను వేసి చిరి. ఏదేశపువారైనను ఫ్రాన్సునకు సరకులంపినచో పట్టుకొనబడు నని. ఈ...

నెపోలియన్ విసిమిలన్ నగరమందుండి మఱియొకడిక్రిని సాదరు జేసెను. దీనినే మిలన్ డిక్రీయని పిలిచెదరు ఇందువలన, భూమిమీద నెక్కడనయినను సరే, ఇంగ్లీషుసరకుల బట్టికొనవలసినదిగ డిక్రి చేసెను.

మఱియు, కోప్పన్ హేగన్ నుండివచ్చిన ఇంగ్లండు సైన్యములు పోర్చుగలు మీదికి బంపబడినట్లును, జిబ్రాల్టరులో సైన్యములు గూడుచున్నట్లును, యిక్కడ యుండగనే తెలియవచ్చినది వెంటనే, స్పెయిన్ రాజునకు సహాయమంపి తాను సీడ్ మార్కట్, ట్యూరెన్ నగరమార్గముల 1808 సం॥ జనవరి తే 1 ది, పారిసునకు వచ్చిచేరెను పోర్చుగలు చిన్నరాజ్యమగుటచే, ఇంగ్లండు రక్షణలమీద నాధారపడి యుండినది గనుక వారిసరకులు, యోడలు, ఇంగ్లీషువర్తకుల గిడ్డంగులు, యాదేశమం దుండినవి. గనుక అందరితోపాటు ఫ్రాంసుపక్షమున జేరి, యింగ్లీషువారిపడవల రానివ్వక, వారిసంకుల బట్టికొని, ఫ్రాంసునకు మిత్రుడుగ వర్తించుటో, లేక, వ్యతిరిక్తుడుగ చరించుటో, యేదో యొకమార్గము, స్పష్టముగ దెలుపవలసినదిగ వ్రాసెను ఈరాజు యీసంగతులు, యెప్పటికపుడే, ఇంగ్లీషు మంత్రివర్గమున కంపజేయుచుండెను. వారు జెప్పినట్లెల్ల కాలయాపనజవాబుల నివ్వబూనినందున, పోర్చుగలుమీద నెపోలియన్ సైన్య మంపించెను ఒక నెత్తురుబొట్టుగూడ క్రిందబడక పోర్చుగలు స్వాధీనమయినది. ఎట్లన్న రాజధానియగు లిజ్బన్ (Lisbon) లోని సభవారు, కొంద రింగ్లండుసహాయముతో నెపోలియ నెదిరించుట యుక్తమనిరి. కొందరిది, మహోపద్రవ మనిరి గనుక, తమకుండు ద్రవ్యముం దీసికొని దక్షిణ ఆఫ్రికాలోని ప్రముభూభాగమగు (Brazil) బ్రెజీలునకు బోవుటయుక్తమని సభవారు తీర్మానించిరి. ఇంతలో, నెపోలియన్ సైన్యములు, జూనట్ నాయకత్వముక్రింద, రెండుమూరోజులలో పట్టణములో నాక్రమించునని దెలిసినది గనుక 1807 నవంబరు తే 27 ది, ఆపోర్చుగలు రాచకుటుంబముపమూర్తులు, కుమారులు, గొప్పవారు, ఆడవారు, ప్రజలు, పసిబిడ్డలతో తమతమసొత్తుంగీసికొని నవుకర్లుసహా యెనిమిదివేలజనులు పడవలనెక్కి వెళ్ళిపోయిరి. ఈపడవలు దాటిపోవుసమయ మప్పటికి, 'జూనట్' తన సైన్యముంతో నగరము బ్రవేశించెను. మూడులక్షలజనులు యానగరమం దుండిరి. ఒక్కరైనను యెదిరింపకుండిరి. ఆరాజధాని, కలలో యుట్టిపడ్డట్లు ఫ్రెంచివారి స్వాధీనమయినది.

స్పెయిన్ రాజు, పూర్వపు ఫ్రెంచిరాజవంశస్థుడైనందున,సమయ మొదవినప్పుడు, నెపోలియన్ మీద పగ సాధింప నుద్యుక్తుడై యుండెనని, చదువరు లెఱింగియున్నారు. ఈరాజు నాలుగవ చార్లెసు (Charles IV) తిండిపోతుతనము, వృద్ధత్వము, మనో

వైకల్యము, అసమర్థత, వీరి నావహించియుండినవి. వీరిభార్య 'లూసియా, మేరియా' యనుయామె మానావమానములు విడిచినదై యుండినది. ఆరాజునకు, యొకపోడుగాటి యందగాడగు యొకసైనికుడు 'గోడాయి' అనువాడు రక్షకభటుడుగ నుండెను. వీడును మానావమానము లెఱుగనివాడు. పాటకుడు. ఆరాణి వీనిని మోహించి, కట్టకడ కారాజ్యమును, రాజును, తనదేహమును, వానిస్వాధీనము జేసియుండెను. ఈరాజునకు ముగ్గురుపుత్రు లుండిరి. ప్రథముడు ఫెర్డినాండు (Ferdinand) 25 సం॥ ప్రాయముగలిగి యుండెను వీడును తండ్రివలె పిచ్చివాడును, తల్లివలె వ్యభిచారియునై యుండెను. ఈపురుషుడు, సింహాసన మధిష్ఠింపదలచెను. జను లీయన యందు ప్రేమగలిగి యుండిరి. రాజాంతఃపురమందలి దురాచారవ్యభిచారములకు జనులసహ్యాపడి, యితరులెవ్వరు రాజ్యమునకొచ్చినను మేలేయని దలంచియుండిరి. ఈ నీచప్రముఖుడయిన 'గోడాయి'ని, అణుగద్రొక్క దలంచియుండిరి. నగరులో, కుట్రలు ప్రతికుట్ర లారంభమయినవి. స్పెయిన్, సర్వయూరపుఖండమునకుఁ దలవంపులుగ నుండినది. ఇట్లుండగ, కుమారుడగు ఫెర్డినాండు, తండ్రిని, తల్లిని, మంత్రిని విషముబెట్ట యత్నించినట్లు, 'గోడాయి'చే నేరము మోపబడి, వానిని ఖయిదున నుంచిరి. గోడాయియందుండు అసహ్యతచే, జనులు ఫెర్డినాండుపక్ష మవలంబించి, వేలకొలదిజనులు గుంపులుగూడి, కత్తులుకటార్లం దీసికొని, గోడాయియుండిన నగరును ముట్టడివేసిరి రాజుగారిసైన్యము లా జనులనెదిరింప సమర్థతలేక యూరకుండిరి. ఈదురాత్ముడు దప్పించుకొని, యొకనగరి కాపులరాణా (Garret)లో, సాలెపురుగుల గూళ్లుగల రౌకవరాలన, పైన పాతచాపలవేసికొని, గనుపడకుండ పడియుండెను. జనులు నగరంతయు శోధించిరి. వీ డగుపడ డాయెను ఈమూకలు, వానినగరు బ్రవేశించి, తలుపులఁ బగులగొట్టి, అందులోని కుర్చీలు, సోఫాలు, పటములు సర్వము కిటికీలగుండ బాఱవేసిరి. వాటిని క్రిందనెత్తివేసి తునకలుగ బగులగొట్టిరి. ఆశబ్దమును గోడాయి వినుచుండెను. తనచావు సిద్ధమనుకొనెను గాని, ఆచింపిచాపలు వాని నాకాలమునకు రక్షించినవి. రాత్రి వచ్చినది. తెల్లవారినది. చింపిచాపలలో ఆకలిదప్పితో నల్లాడుచుండెనుగాని, బయట రాగూడకుండెను. 36 గంటలకాల మీవిధమున కదలమెదలక యుండి, మూడవనాటి యుదయమున, దాహమునకు తాళజాలక తిన్నగ బయటకు, మెట్లు దిగుచుండగ, నొకరుగనిపెట్టి యఱచుటతోడనే, గుంపులు తిఱుగ నగరిమీదఁబడి వానిం బట్టికొనిరి వీనిగుడ్డలు చినిగి, మట్టితోమాసి, జుట్టు విరియబోసికొని, గడగడ వణకుచుండగ వానిని వీధిలోనికి నెట్టికొని వచ్చిరి. అంతట వానికాళ్లు త్రాడు బిగించికట్టి, యాత్రాటిని, గుఱ్ఱపుగౌతులు తమజీనులకు దగిలించి, గుఱ్ఱములబఱు

గె త్తించుచు, యీదుర్మార్గుని యీ రాజమార్గముల, గలమీద నొరలొరగుచుపడి సీడ్చికొనిపోయిరి. జనసమూహములు వానివెంబడి అఱచుచు చప్పట్లుగొట్టుచు వెంబడించి పోవుచుండిరి ఈగాయములతో, సగముచావగా, వానిని సమీపములోనున్న యొకగదిలో వేసి, జనులకు జిక్కకుండ జేసిరి. అంతట, జనులు 'రాజనగరు' రాజనగరని కేకలు వేయుటతోడనే. రాజకుటుంబముండిన సౌధముమీదికి దూకిరి ఫ్రెంచి కల్లోలమువలెనే యిక్కడను ప్రారంభమయినది రాజును రాణియు భయపడిరి శిరచ్ఛేదనాయంత్రము. తీ వ్రాహ్వానించుచున్నదని దలచిరి జనులపౌరుషాగ్ని శమింపజేయుటకై, తత్క్షణమే, గోడాయిని త్యాగము జేసితినని యు. కుమారుని రాజుగాజేసి, తాను రాజ్యపాలన విరమించుకొన్నాననియు, ప్రకటించెను. ఇది యత్యాశ్చర్యకరమైన బహిరంగ మోసమే గాని వేఱుగాదు.

తాను, కుమారునికి రాజ్యమిచ్చితినని నెపోలియన్‌కు వ్రాసికొని, ఆయన సఖ్య సహాయములమీద, తనజీవ మాధారపడియున్నదని వినయముగ వ్రాసికొనెను.

లోగడ (Land graphenburg) లాండు గ్రఫన్ బర్గు మీద నుండగ, యీ స్పెయిన్‌రాజువిషయమయి, నెపోలియన్‌కు వచ్చియుండిన యుత్తరమును, అందులో నీతడు చేయబూనికొనియుండిన దుర్మార్గమును, చదువరు లెఱిగియున్నారు. గనుక, యిప్పుడు నెపోలియన్ యేమిచేయుటకును దోచక, త్రొక్కటపడసాగెను. తండ్రికుమారులలో నెవరికి సహాయపడినను, ప్రమాదహేతువుగా నుండినది ఏలననగ, ఉత్తరశత్రువులు పైకివచ్చినపుడు, యీస్పెయిన్ వెనుకనుండి పోటుబొడవ సమర్థముగ నుండెను. గనుక, తండ్రి కుమారులనిద్దరిని దొలగించి, తన యిష్టమొచ్చిన మఱియొకనిని, స్పెయిన్ సింహాసనమెక్కించుట క్షేమకరమని భావించెను అయితే, దీనిని వెలిబుచ్చక, ఫెర్డినాండుమీద రాబడిన విషప్రయోగనేరము విచారింపబడునదనియు, అంతవఱకును, అట్టివారితో సఖ్యసంబంధము జేసికొనుట క్షేమకరములేదనియు వ్రాయించెను. ఈ ఫెర్డినాండునకు, తగుకన్యకను వెదకి వివాహమొనర్చి, యీవిధముగ, స్పెయిన్ ఫ్రాన్సునకు లోబడియుండునట్లు జేసికొనదలంచెను. తనతమ్మునికి, ప్రథమ భార్యసంతతియగు నొకచిన్నది యుండియుండెను! నెపోలియన్, త్వరపడి సంబంధ బాంధవ్యముల జేయువాడు గాదు. గనుక, యీమెగుణములు గనిపెట్టుటకై పోస్టులో నీమెకు వచ్చుయుత్తరముల గనిపెట్టవలసినదని, పోస్టుఉద్యోగుల కుత్తర్వు జేసియుండెను. ఆమె తల్లిని, తమ్ములను, ఏదో కార్యసంపర్కముల బిలిపించినట్లు పిలువనంపి, యీచిన్నదానిని జూచెను. ఈమెయందు, స్పెయిన్ పట్టపురాణియగుటకు దగిన సుగుణసంపత్తిలేదని గనుగొని, వారిని బంపివేసెను. గనుక, ప్రస్తుత సమయమునందు,

ములబట్టి స్పెయిన్ రాజ్య మంతరింపజేయుటకన్న, వేఱుమార్గ మగుపడదాయెను. ఇట్లుచేయుట, అలౌక్యమనియు, యధర్మమనియుఁ దలంచుచుండెను. 'మూరట్' సేనానాయకత్వముక్రింద, కొంతసైన్య మదివరకే స్పెయిన్‌లో బ్రవేశించియుండెను. ఇపుడు మాడ్రిడ్ (Madrid) నగరమును, ఫ్రెంచిసైన్యము లాక్రమించికొనినవి ఆదేశప్రభుత్వము నెపోలియన్‌మీద నాధారపడి యుండినది. ఏమిజేయుటకును ఆయనకుఁ దోచకుండెను. అంతట, మాడ్రిడ్‌లోనుండిన 'మూరట్' నకొకయుత్తర మును వ్రాసి, అక్కడి స్థితిగతులం దెలియజేయుమని వ్రాయుచు, నీ క్రిందిసంగ తులుఁగూడ వ్రాసియుండెను.

'ఫెర్డినాండు ఫ్రాన్సునకు విరోధి. ఆకార ణమున నే యతడు రాజగుటకు బ్రయత్నించుటలు వీనిని సింహాసన మెక్కించితిమేని, పూర్వపుకక్ష్యలే, పునః రాగలవు సంబంధముతో, సఖ్యము జేయు దమంటిమా, అదియును నామకార్థముగ నుండగలదు అయితే, ముందుమిగిలి మనమేమియుం జేయరాదు. గనుక సైన్యములమాత్రము, ఎల్లల జాగరూకతతో నుంచుము. పరిస్థితు లెట్లు దారిజూపునో యట్లు నడువవలసియుండును. మీరు తొందరపడి 'మాడ్రిడు' నాక్రమించుట, నాకంత రుచించినది గాదు. 15 మ యిళ్లదూరములో సైన్యముల నుంచియుండుము ఏమి జేయవలసినందులకును, నా యాఖరుతీర్మానమును వెను కనుండి తెలిపెదను రాజును, రాణిని, గోడాయిని, గౌరవముగ జూడుము. నే నెవరిపక్షము జేఱునదియు, జనులకు దెలియరాకుండునట్లు వర్తింపుము. స్పెయిన్ దేశాభివృద్ధే, నెపోలియన్ ఆశయమని నచ్చజెప్పుము ఫ్రాన్సుదేశ మిపుడెట్టి భాగ్యసుఖసంపదల ననుభవించు చున్నదో జూడుడని, జనులకును, యధికార్లకును నొక్కి జూపజెప్పుము ఇత్యాదివిధముగ నీసంభాషణ లుండవలెను. త్వరపడి యేదియును జేయరాదు. మన సైన్యములు, నగరమం దేమాత్రమును, యల్లరుల జేయగూడదు. ఆదేశసైన్యములఁ గౌరవముగ జూడ

వలయును. ఆసైన్యములను చాలదూరములో విడి
యుంచుము. ఏ ప్రమాదము చెలరేగెని, యుద్ధము రాకే
నా. దాని నార్పజాలము. జాగ్రత్త"

అని వ్రాసియుండెను.

ఇట్లు వ్రాసిన నాలుగవరోజున నెపోలియన్ బయలుదేరి, పిల్లిలుమాంటి
పిరనిస్కొండల పాదభాగమందలి 'బాయన్ని' గ్రామమందు విడిదిచేసి మరుసటిరోజు
స్పెయిన్ రాచకొమారుడగు ఫెర్డినాండున కీవిధమున వ్రాసియుండెను.

"ప్రస్తుతపరిస్థితులలో, నేను నిష్కాపట్యము
గను, సత్యముగను, మీతో మాట్లాడ నెంచు సంగతుల
యును. రాజులుగనుండువారు, తమప్రజలచే నెత్తుటి
గార్పింపజేయుట, కలవాటుపడుచుట, ప్రమాదకరము.
మీ తల్లిదండ్రుల జోక్యములేక, గోడాయి మీద నెట్లు
చర్యబుచ్చుకొన వీలగును? సింహాసనప్రాప్తి మీతల్లి
ద్వారా మీకు లభించినది. ఈ విచారణలో మీతల్లి
పరాభవము బయటవచ్చెనేని, మీహక్కునకు భంగ
కరము. 'గోడాయి' వ్యభిచారము రుజువగునేని మీ
హక్కు నాశనమగును. మీతండ్రిగారి సింహాసనవిసర్జన
మనఃపూర్వకమయిన దగునేని, నే దానినంగీకరించి
మిమ్మును స్పెయిన్ రాజునుగ జేయుదును."

అని వ్రాసెను.

ఇంతవిపులముగ నెపోలియన్ వ్రాసియున్నను, మీతల్లి వ్యభిచారిణియనియు, విచారణగావించి గోడాయిని శిక్షించుడనియు గోరియుండెను. కట్టకడకు, కుమారుని సముఖముననే, ఆయన రాజుగారికి బుట్టియుండలేదని, అనేకుల సమక్షమునందు తల్లి నిర్భయముగ జెప్పినది.

అంతట, ఫెర్డినాండు రాచకొమారుడు తక్షణమే ప్రయాణమయి కొందరు స్నేహితులతోగూడ, నెపోలియన్ దర్శనార్థమై వెళ్లెను. ఇది విని, రాజును, రాణియు, తమ యిద్దరికుమారులను వెంటదీసికొని వారును నెపోలియన్ను దర్శింపబోయిరి. ఈ యుభయులను అతిసన్మానగౌరవములతో నాహ్వానించి గొప్పవిందులు చేయించెను.

(Charles IV) చార్లెసు ప్రభువు నెపోలియన్‌ను దర్శించి మాట్లాడె.. తాను దుర్మార్గుడగు కుమారునికి రాజ్య మొప్పగించుటకన్న, నెపోలియన్ కొప్పగిం దలచియున్నానని జెప్పెను గనుక నెపోలియన్ ఎవరి నేర్పాటుజేసిన వారికొప్ప- గించెదనని స్పష్టముగ జెప్పికొనెను. అంతట నెపోలియన్, ఫెర్డినాండుగారితోవచ్చిన యుపాధ్యాయుడును, మంత్రియునగు, యస్కాయిక్విజ్ (Escoiquiz) అనువానిం బిలుపించి యిట్లు జెప్పపంపెను.

"నాశరణుజొచ్చిన యాదురదృష్టుడగు రాజు గారిప్రార్థన, వ్యర్థాపుచ్ఛలేక యున్నాడను. ఆరాజు, నిర్బంధముచే రాజ్యవిసర్జన గావించెనేగాని, వేఱుగాదు. నాసేనలప్పుడు స్పెయిన్‌లో నుండినవి ఇందునకు నే గారణభూతుడనని జను లనుకొనగలరు. అటువంటి నిందె నా కాపాదింపకుండ, గాపాడికొనవలసిన విధి యేర్పడినది మఱియును, ప్రస్తుత మాదేశయావశ్యతను బట్టి, ఫ్రెంచిరాజవంశస్థు లాదేశమును వదలిపోవలసి నది యావశ్యకముగ నేర్పడినది. మీ దేశప్రజలును, అదే గోరుచున్నవారు. ప్రస్తుతస్థితులలో తనపుత్రులు, రాజ్యముజేయ నసమర్థులుగ నుండుటచే, యారాజ్య మును నాకు దత్తముజేయుటకు సిద్ధపడియున్నవాడు. నాకు ఫెర్డినాండుగారియందు గౌరవ మున్నయది ఆయనకు, యింతమూలమున గలుగగలనష్టమునకు ప్రతిఫలమొనర్చెదను. గనుక యారాజ్యమును తనకు గాని తనవారసులకుగాని లేకుండ, వదలుకొనుట యుక్త మని జెప్పుము ఇందునకు ప్రత్యామ్నాయముగ, యెట్రూ రియారాష్ట్రమును, రాజబిరుదుతో నొసంగెదను ఇందున కాయన యొప్పడయ్యెనా, ఆయన, యొక్కయు ఆయన తమ్ములయొక్కయు ప్రస్తావనలేకనే, రాజులతో నొడంబడికె జేసికొందును అపుడు వీరికేమియు ప్రతి ఫల మివ్వబడదు నేనుగోరిన ట్లాయన యొడంబడు నేని, స్పెయిన్‌కు స్వాతంత్రత, చట్టములు, మతము

నోసంగబడును. స్పెయిన్ దేశములో నొక్కగ్రామ
మయినను నా కక్కరలేదు" అని చెప్పెను

రాజును, రాణియు, గోడాయియు సంతోషముతో యొకనగరును, వేటాడు చోట్లు, యిష్టమొచ్చినట్లు చరించుటకు గావలయునంతటి ద్రవ్యమును, నెపోలియన్ వద్ద దీసికొని, సుఖహీన మగు యీ స్పెయిన్ రాజ్యకిరీటమును, నెపోలియన్ కొప్ప జెప్పిరి. ఫెర్డినాండును, యాతనితమ్ములును, కొంత సేపు సమ్మతింపకుండిరి. ఒకదినమందు తల్లియు, తండ్రియు, కుమారుడును, యేకస్థలమందు సమావేశమయి తగుపలాడు చుండిరి. నెపోలియన్ కొంతసేపుమాత్రము విని, బయటవెళ్లుచు, యీ సాయంత్రము లోపల, మీసింహాసనమునకు నీకుండుహక్కును, మీతండ్రివశపఱచి హక్కు విడదల గావింపవైతివేని. అల్లరికుమారుడవై తండ్రియగు రాజుప్రాణములఁ దీయ బ్రయత్నించితివను, రాజద్రోహ నెరముక్రింద పట్టుబఱచికొనబడి, విచారింపబడుదువని, తిన్నగ జెప్పుచు నా గదివిడచి వెళ్లిపోయెను.

ఫెర్డినాండు నేరస్థుడగుట సత్యము గనుక, న్యాయస్థుడగు నెపోలియన్ విచారణలో, తనకేమి ప్రాప్తించునో యని భయపడి, ఫ్రాంసుదేశమందలి, నవారి (Navary) యను గ్రామమందొకరాజసౌధమును సం॥ 1-కి పదిలక్షల ఫ్రాంకులు తనకును 4 లక్షల ఫ్రాంకులు తమ్ముల కిద్దరికిని నీసికొనుచు నెమ్మదిగ నుండున ట్లొడంబడెను.

అంతట నీముగ్గురిని ఫ్రాంసున కంపి, వీరిని తగుమర్యాద గౌరవాడంబరముతో నాహ్వానింపుమని వ్రాయించి, మఱియొకయుత్తరములో, వీరిని జాగ్రతగ గనిపెట్టి, తగుబందోబస్తుతో కాపుదల దెలియరాకుండున ట్లుంచవలసినదనియు, ఫెర్డినాండును ఆటపాట లాదిగాగలవినోదముల వాని యిష్టమొచ్చినట్లు వర్తించుట కనువగు అన్ని సౌకర్యముల నేర్పఱుపవలసినదనియు, యిట్లు మే, జూన్, వఱకుంచినచో, అప్పటి పరిస్థితు లెట్లుండునో యట్లు చేసెదమనియు, తనమంత్రి యగు 'టెలిరాంకు'గారికి వ్రాయించెను.

ఇట్లతిసులభముగ, స్పెయిన్ రాజ్యమును సంపాదించి, తనసోదరుడగు జోసపు నారాజ్యపీఠ మెక్కించియుండెను.

నలుబదిరెండవ అధ్యాయము

(42)

లంగ్డాక్ కాలువ యంత్రజ్ఞుని బుద్ధికుశలత. ఆస్ట్రియా యుద్ధసన్నాహము. స్పెయిన్ పోర్చుగలు. దేశయల్లరులు

ఇంతయు సమగ్రముగ దీర్మానించికొని, నెపోలియన్ పారిసు జేరవచ్చెను. ఒకరోజు తనసామ్రాజ్యములోని దక్షిణభాగమును జూడనరిగి, యాసమయమందు లంగ్డాక్ (Languedoc) కాలువ వంతెనమీద తా నాజ్ఞాపించిన మేరకు పని జరిగింపబడినదా, లేదా, యని తనఖీజేయబోయెను ఆపని కార్యకర్తుడగు యధికారి నక్కడికి వచ్చియుండవలసినదిగ నాజ్ఞాపించెను. ఆపని జరిగించియుండు యంత్రజ్ఞుడును (Engineer) అక్కడ వచ్చియుండెను. వారితో నీవిషయమగుసంభాషణ జేయుచు, ఆపని నెరవేర్చుటలో తటస్థమగుకష్టముల నెత్తిచెప్పి, అవు డెట్లుజేసితిరని యడిగెను వీరిద్దరును, యూ ఖోలుపొందెఱుగనివా రైనందున, తమక్రిందనుండు మఱి యొకయుద్యోగి, యాపని జేయించెనని యొప్పికొనిరి. అంతట వానిని బిలిపించిరి. చక్రవర్తి యడిగినవాటికంతయు, నాతడు సమాధానముఁ జెప్పగలిగెను. నెపోలియన్ దానిని మెచ్చుకొని యి ట్లనెను.

> "నేనే స్వయముగ నీపని జూచుటకు వచ్చినందునను, నాకు సంతోష మగుచున్నయది. లేనిచో, యీపని నెరవేర్చినది నీవని, నాకు దెలియకుండుటే గాక, నీబుద్ధికుశలత కర్హ మగుబహుమతి నీ కందకుండెడిది."

అని చెప్పి ఆయనను ప్రధానయంత్రజ్ఞునిగ నభివృద్ధి జేసి (Chief Engineer) పారిసునకు దీసికొనివెళ్లెను.

1808 సం॥ ఆగస్టునెలలో, నెపోలియన్ పారిసునకు వచ్చియుండెను. బహు కాల అంతశ్శత్రువగు ఆస్ట్రియా, అపజయములచే పరాభవమొంది, యీ జనపక్షపా

తియు, రాజశత్రువునయగు నెపోలియన్ మీద, పునః పైబడుటకు సమయము వేచి యుండెను. స్పెయిన్ తిఱుగ బడనున్నదని దెలిసికొని, నెపోలియన్ బుద్ధి యావంక ప్రసరింపగలదని నమ్మి, నెపోలియన్ యందు కొంత యసూయాభావము గనుపరుపసాగెను. ఆస్ట్రియా, స్పెయిన్ ను తార్కాణముగ గొని, పురాతనముగనుండు రాజులకెల్లరకు నెపోలియన్ వలన గలుగబోవు దుర్గతి యిట్లుండుననిచెప్పి, అట్లే అయినచో ఆస్ట్రియా, కత్తిచేతిలో నుండగా ప్రాణములు విడుచునేగాని స్పెయిన్ వలె తెగ తేఱకు లొంగిపోవునది గాదనిగూడ జెప్పసాగెను. ఆస్ట్రియా తక్షణమే దేశమందంతట యుద్ధ సన్నాహములు గావించుచుండెను. 14 వేల గుఱ్ఱములను 10 లక్షల తుపాకులను క్రయమునకు దీసియుండెను. కొంతసైన్యముల ఫ్రాన్సుయెల్లల నుండబంచెను. జాతీయోత్సాహముం బురికొల్పసాగెను. ఫ్రెంచివా రగుపడిన యవమానింపసాగిరి.

నెపోలియన్, తిఱుగ నొకయుద్ధము రానున్నదని భయపడెను. ఇందుచే, తన సామ్రాజ్యమందు, తా జేయదలచిన కార్యముల కెన్నటికో భాధకరముగ నుండెను. ఆస్ట్రియామంత్రియగు 'యం మెట్టర్నిక్' (M Matternich) గారిని, యనేకదేశ రాయబారుల సమక్షమం దడుగగ, యీ ప్రయత్నములు నెపోలియన్ ను జెదిరించుటకు గాని, యుద్ధము జేయుటకుగాని గావనియు, కేవల తమదేశరక్షణకొరకేనని ఆయన జెప్పియుండిరి.

మఱునాడు, యీ ప్రయత్నముల మానవలసినదిగ, నాస్ట్రియారాజునకు వ్రాయించమని మంత్రుల కాజ్ఞాపించి, రైన్ నదీతీరమందలి రాజులు తగుజాగ్రతగ నుండవలసినదిగగూడ వ్రాయించెను

ఇంతలో స్పెయిన్ పరిస్థితులు చీకాకుగ నుండినవి. దేశమందంతట కలహాగ్ని ప్రజ్వరిల్లినవి. స్పెయిన్ జాతికే గౌరవహాని గలిగిన ట్లెంచసాగిరి. ఫ్రెంచివారిని వారి స్నేహితులను నరికివేయసాగిరి. ఫ్రెంచికల్లోల మప్పటిచక్కరే, యిక్కడ నారంభమయినవి. అయితే నక్కడ రాజపేరము నూడబెరుకుట, నిక్కడ యాజ్ఞితపరుప బ్రయత్నించుటేగని, కార్యక్రమమొక్కటే. ఇట్లిక్కడ జఱుగుచున్నను, నెపోలియన్ రైన్ నదీతీరమందలి సైన్యభాగముల బిలువక, నూతనముగ సైన్యముల జేరినవారిని, స్పెయిన్ నకు బంపియుండెను. నూతనప్రభువగు జోసపు క్రింది యుద్యోగు లీనూతనసేనల నమ్మజాలకుండిరి.

స్పెయిన్ తీరమందలి సముద్రములోనుండిన ఇంగ్లీషువారు, వారిప్రభుత్వపు వారియనుత్తరువునగూడ బొందకనే, స్పెయిన్ అల్లరిమూకల గలిసికొని, అల్లరి బురికొల్పసాగిరి. ఇంగ్లండు ప్రభుత్వమువా రన్ననో, యీకల్లోలముల కానందించుటేగాక,

తను కార్యోత్సాహములను స్పానియర్డులందరిని వదలి, యామాకల గలియమనిరి. వారికి దుస్తులనాయుధముల నిచ్చిపంపిరి. కావలయు ద్రవ్యసహాయముఁ జేయుటే గాక, ముప్పదివేల సైన్యముల నంపిరి. వీరికి డ్యూక్ ఆవ్ వెల్లింగ్టన్ నాయకుడు

నెపోలియన్ సోదరుడగు జోసపు, యీస్థితులను జూచి భయపడి, తా నసహాయుడుగానున్నాననియు, 50 వేల సైన్యములను, అయిదుకోట్లఫ్రాంకుల నంపవలసినదిగ వ్రాసికొని యుండెను ఆలస్యమగునేని, లక్షసైన్యమును 1250 లక్షల ఫ్రాంకులును, గావలసియుండునని వ్రాసికొనెను. ఇతనికి జవాబుగ ధైర్యము విడవాడవద్దనియు, మన సైన్యముల దూషింపవద్దనియు, కావలసిన ద్రవ్య మంపెదనను మొదలగుసంగతులతో వ్రాసియుండెను.

ఉత్తరమున ఆస్ట్రియా సన్నాహపడుచున్నపుడు, ఆదిశనుండి సేనలరప్పించుట యవజ్ఞతయని దలంచి రప్పింపడయ్యెను గనుక నూతనస్తుల పంపవలసివచ్చినది. ఇక్కడ దుర్మార్గములు దినదినాభివృద్ధి యగుచుండినవి స్పెయిన్ పోర్చుగలులిద్దరు గలిసికొనిరి. స్పెయిన్‌లో ఫ్రెంచిజనరలు డ్యూపంట్ (Dupont) క్రిందనుండిన ఇరువదివేల సైనికులను ముట్టడి గావించిరి. ఆహారములు లేవయ్యెను ఆఖరునకు ఫ్రెంచిసేనలు శరణుజొచ్చిరి ఇట్లగుట కిదే ప్రథమము ఈవర్తమానము విని, నెపోలియన్ పడిన పరితాపదుఃఖములు వ్రాయ నలవిగాదు.

జోసపుగారిస్థితి అపాయకరముగ నుండుటచే, మాడ్రిడువదలి, ఈబ్రో (Ebro) తీరమున తానబందోబస్తుతో నుండుట యుచితమని, జనరలుసావేరి సలహా యిచ్చెను. అయితే, అన్నగారట్టినడవడికి కోపగించుననగా, వారికి సాధ్యమగునది, అందరికిని సాధ్యముగాదు గనుక శెల్లమని చెప్పినే, మాడ్రిడువదలి (Ebro) ఈబ్రోతీరము జేరి, అన్నగారి కీక్రిందివిధమున వ్రాసికొనెను.

> "నాపక్ష మవలంబించు స్పానియర్డొకడయినను లేడు. నేనొక సేనానాయకుడుగ నుంటినేని, మీక్రింద యనుభవజ్ఞు లగుసైనికులతో, శత్రువులమీదబోయియుందును. ఈరాజపదవి సహింపగూడకున్నయది. కొందరి జనులతో, నాజనులనే నేను జంపుకొనవలసి యున్నది నేను రాజుగనుంట యిష్టములేనిజనులను నేబాధించుటకు నా కిష్టములేదు. ఓడిపోయి, రాజ్యము జేయుచుండుటయు, నా కసమ్మతము. మీక్రింద యనుభవశాలురగుసైన్యముల నంపితిరా, మాడ్రిడునకుబోయి

స్పాని యర్డులపని బట్టెదను. లేదా, నెమ్మదియగు నే
పిలుసినకు న న్నింపుడు, సుఖపడియెదను" అని వ్రాసి
కొనెను.

ఇందునకు జవాబుగ (Be worthy of your brother) "నెపోలియన్
తమ్మునివలె వర్తింపుము" అను మొదలగుసంగతులలో జవాబు వ్రాసియుండెను.

వెంటనే యొకలక్షసైన్యమును రైన్‌నదీతీరములనుండి బిలుపించి, వారు పిరనీస్
పర్వతముల దాటి, తనయుత్తరువులకును దాను వచ్చువరకును, గాచియుండవలసినదిగ
నాజ్ఞాపించెను. వారాప్రకారము వచ్చి స్పెయిన్‌యెల్లల గాచియుండిరి. నెపోలి
యన్ తనస్వంతఖర్చుల మట్టసముగ వెచ్చించునే గాని, రాజాడంబరములలోను
ఫ్రాన్సు ఔన్నత్యభాగ్యసంపదలకును, లోటుపడియున్నట్లగుపడనివ్వక, తగిన యాడం
బరములతో నుండవలసినదిగ, రష్యాలోని తనరాయబారికి వ్రాయుచుండువాడు.

నలుబదిమూడవ అధ్యాయము.

(43)

రష్యాచక్రవర్తి నెపోలియనును గలియుట యర్ ఫర్ త్ నందుసంధి జోసఫయిన్ కు వ్రాసినయుత్తరము నెపోలియన్ పునర్వివాహప్రశంస లెక్కల బరీక్షించుట. ఇంగ్లండు ప్రభువునకు వ్రాసినయుత్తరము.

రష్యా ఫ్రాంసుచక్రవర్తు లిరువురును, 1808 సం॥ సెప్టంబరు తే 27 దిన, యర్ ఫర్ త్ (Erfurth) నగరమందు సమావేశమగుటకు దీర్మానించికొని యుండిరి. యూరప్ఖండరాజులందరు, నీసమావేశపర్యవసానము లెట్లు పరిణమించునదియు, కనుగొనునాశతో, నెదురు జూచుచుండిరి. ఈయసమాన సమావేశమును దిలకింప, దేశమందలిప్రభువులు, రాజులు, సభికులు, రాయబారు లనేకు లరుదెంచియుండిరి. ఫ్రాంసుచక్రవర్తి వీరినందరి నాహ్వానించెను.

మానవమాత్రుడగు నేరాజును వెడలి యెఱుగనంతటిపరిధవభటసమూహములతో, నెపోలియన్ ఫారిసునుండి ప్రయాణమయ్యెను అక్కడ జేఱగల యతిథుల యానందగౌరవసౌఖ్యములకు, లోటులేకుండ కావలయు నన్నిపరికరముల నొడగూర్పించి యుండెను.

ఉదయము 10 గంటలకాల మప్పటికి, ఆగ్రామము జేరియుండెను. పురవీథు లప్పటికే వివిధదేశపురాజులు, రాచకుమారులు, రాయబారులు, మతగురువులు, సైనికోద్యోగులు, రాష్ట్రమంత్రులు లోనగువారితో గ్రిక్కిరిసియుండినవి. నెపోలియన్ యశ్వారూఢుడై, భటసమూహములును, సాక్సనిప్రభువును వెంటవచ్చుచుండగ, చక్రవర్తిని గలియ నెదురేగెను రష్యాచక్రవర్తి చాందినియాచ్ఛాదనలేని (Ppen carriage) యొకబండిలో వచ్చుచుండెను. రథదప్పన మగుటతోడనే, నెపోలియన్ తనగుఱ్ఱమును బఱుగెత్తించి యుభయులుం గలిసికొనిరి. వెంటనే వారువారు తమవాహనముల దిగి ఆలింగన మొనర్చికొనిరి. రష్యాచక్రవర్తి, వారికొరకు తేబడిన యశ్వమునెక్కగ, యిద్దరుచక్రవర్తులును క్షేమలాభముల బ్రసంగించుచు,

యర్ ఫర్ త్ జేరిరి. వెంటనే, జేరియుండిన గొప్పవారిని సందర్శింపజేసి వారివిడిదికిం దీసికొని వెళ్లి దించివచ్చిరి ప్రతిదినము నెపోలియన్ తోఁగూడ విందారగింపవలసిన ట్లనుకొనిరి. పట్టణమంతయు దీపములతో నలంకరించిరి ఆరాత్రి, ఫ్రెంచినాటకులచే, శోకరసపూరితమగు (Trajedy) యొకనాటక మాడబడగ, యుభయులును దానిం జూచుటకు వెళ్లియుండిరి వీరిద్దరు వెంబడివెంబడి నాసీనులయిరి. ఆ కథాసందర్భమున (The friendship of a great man is a gift from the Gods) ఒక గొప్ప వానిస్నేహితము దేవదత్తము. అని యొకనాటకు డనుటతోడనే, రష్యాచక్రవర్తి లేచి, నెపోలియన్ హస్తముబట్టికొని తలవంచి నమస్కరించి, ఆ వాక్యయదార్థ మును నేను ప్రత్యహము స్మరించికొనుచున్నా ననియెను. అక్కడ నున్నజనులు, రాజులు, ప్రభువులు, జయజయధ్వానచప్పట్లఁ గొట్టిరి

రష్యాచక్రవర్తి టర్కిలోని కాన్‌స్టాంటినోపిలు నేవిధముగనైన హరింపవలెనను కోరికగలిగి యుండెను. ఇదివరకే ప్రాబల్యముగనుండు రష్యా, దానిం దీసికొనుటకు, నెపోలియన్ యెంతమాత్రమును సమ్మతింపకుండెను.

అయితే, రష్యాచక్రవర్తిని సంతోషపరుపవలయునన్న కోరికెగలదు. ఇరువది రోజు లీసమావేశము జరిగినది. ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి సాహాయ్యము జేయకుండిరి. అయినను, యిద్దరుచక్రవర్తుల సమావేశసమయమందు తన యభివందనము లర్పింపద లచితినని మిషజెప్పి ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి యొకరాయబారి నంపియుండెను. వాస్తవ ములో నిక్కడ జరుగుసంగతుల గనిపెట్టుటకేగాని వేరుగాదు. నెపోలియన్ యారా యబారి నాహ్వానించి గౌరవించి, మీరాజు మామీద యుద్ధసన్నాహముల గూర్చు చుండుటచే, ఆయనను బిలువనైతిమి. మాసఖ్యముఁ గోరెనేని, సఖ్యుడుగ నుండవల యునే గాని, సన్నాహ మేల? ఇంగ్లండుపక్షము బో దలచెనేని, అట్లే బోవచ్చునని మాత్రము మందలించెను ఆ సమావేశమప్పుడు వారిద్దరు చక్రవర్తులును వారిమంత్రు లిద్దరుతప్ప యితరుల రానివ్వకుండిరి.

ఈసమయమందు, జర్మనిలోని భాగ్యభోగసంపన్నులందరు యీచిన్ననగరమున గ్రిక్కిరిసి యుండిరి. అందరికిని భోజనాదివసతులు నెపోలియన్ జేయించియుండెను. ఆటలు, పాటలు, నాటకములతో రాత్రింబగళ్లు యీజనులు ప్రొద్దు బుచ్చికొనుచుం డగ, ప్రకృత రాజ్యాంగవిషయముల నాలోచించుటలో నెపోలియన్ గడపుచుం డెను. అపుడా చిన్ననగరమునకు, ప్రష్యారాణిగారి చెల్లెలును అతిసౌందర్యవతియు నగు 'టూర్' (Princess of Tour) రాచకన్యకయు, భాష, కళాపండితులును, రసవాదజ్ఞులు, గ్రంథకర్తలును, పండితోత్తములునగు వీలాండు, గెటి (Wieladn,

Goethe) గార్లును, స్విస్‌చరిత్రాపండితులగు ముల్లర్ (Muller) గారును, యీమొదలగు నెందరో వచ్చియుండిరి. నెపోలియన్ యీపండితుల గౌరవించి సంభాషింపుచుండెను.

అలెగ్జాండరు, యాటపాటలయం దభిరుచి గలవాడు. ఒకనాటి సాయంకాలమపుడు ఆయన వెస్టుఫేలియా (West phalia) రాణిగారితో నాట్యమాడుచుండెను. వీ రిట్లుండగ, నప్పుడు నెపోలియన్ వర్టర్ గ్రంథకర్తయగు గెటి (Goethe) గారితో బ్రసంగించుచుండెను. ఆసాయంత్రము జోసపయన్‌కు వ్రాసియుండినయుత్తరములో నిట్లు వ్రాసియున్నాడు

"వేమారులో నొకనాట్యమునకు పోతిమి అలె
గ్జాండరుచక్రవర్తి నాట్యమాడినాడు. అయితే నేను ?
లేదు ! నలభయిసంవత్సరములు నలభయిసంవత్సరములు
I have attended a ball in Weimar The
Emperor Alexander danced. But I; No!
Forty years are forty years.")

(బహుశాః, 39 సంవత్సరములు నాట్యాదుల వృథాకాలయాపనలతో కాలముపుచ్చక యెట్లుంటినో అట్లనే యీ నలుబదవసంవత్సరమందును వున్నాడనని వారి అర్థముగాబోలు)

ఈ (Erfwrth) యర్ఫర్త్‌నగరమందు, అతిసౌందర్యవతియును సుశాగ్రబుద్ధియునగు నాటకురాలు, యీ రష్యాచక్రవర్తిమనసు నాకర్షించినది. ఆమె సహవాసములో నేమయిన యిబ్బందిగలుగునా యని నెపోలియన్‌ను అడిగెను. "లేదుగాని యీవిధముగ నిన్ను పారిసునగరజను లెఱుగునట్లు దటస్థించును. అని నెమ్మదిగ యనెను. నీవామెను సందర్శించునప్పటి వివరములతోగూడ రేపటిపత్రికలలో బహిరంగ మగును " అని చెప్పెను. వెంటనే రష్యాచక్రవర్తి తనయుద్దేశమును విరమించికొని యూరకుండెను.

జీనా యుద్ధరంగమగు మైదానమం దొకవిందు నేర్పాటుజేయించెను. రెండుసంవత్సరముల క్రిందట అక్టోబరు తే 19 ది, తాను పరుండియుండిన (Land Graphen burg) ల్యాండు గ్రాఫన్‌బర్గు శిఖరముమీద నొక డేరావేయించి ఆమైదానమంతయు గుఱ్ఱమెక్కి తిరిగివచ్చెను. ఆభయంకరదినమం దీ చిన్ననగర మతికష్టనష్టములకు బాల్పడినందున, పరిహారముగ 3 లక్షలఫ్రాంకుల నా నగరవాసుల కిప్పించెను.

కడపట నీయిద్దరుచక్రవర్తులును, సంధివిషయములు దీర్మానించికొని సంధిపత్రమున సంతకములు బెట్టిరి. సంధిషరత్తులీక్రిందివిధముగ నుండెను. రష్యా ఫ్రాంసుల మిత్రత్వము, పునః స్థిరపరచికొనబడినది. స్పెయిన్, నెపోలియన్ సోదరుడగు జోసఫున కుండునట్లును, ఇంగ్లండు సంధిజేసికొనవలసినదిగ యుభయుల సంతకములతో వారికి వ్రాయుటయును, ఫిన్లాండు, మొల్డెవియా, వల్లాచియా, (Finland, Moldavia and Wallachia) రాష్ట్రముల రష్యా దీసికొనునట్లును, అయియుండెను. ఇంగ్లండురాజుగారికి బంపవలచిన యుత్తరముకు నెపోలియన్ హస్తాక్షరములతో వ్రాసి, యిద్దరుచక్రవర్తులు సంతకములు జేసిరి.

ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి, యీసందర్భమున లా నాహ్వానింపబడనందునకు గోపించియుండెను. నెపోలియన్, వారి రాయబారిని పంపి, యొకజాబును వ్రాసియిచ్చెను. అందులో కుట్రలతో ప్రయోజన మునకపాలదనియు, 15 సం॥ క్రిందటనే యుద్ధములు తీర్మానించియుండవలసినగవలు, పునః ప్రశంసాసర్హములనియు, అనుకూలురుగ వర్తించితిరేని తమసహాయము గలిగియుండునన్నియు, ఆస్ట్రియాను ఛిన్నాభిన్నముగ జేయగలవీలుండినను జేయనైతిననియు, నిష్కాపట్యముగను సత్యముగను వర్తించుట ధర్మమనియు, మొదలగుసంగతులు వ్రాసి యీరాయబారి చేతికిచ్చి పంపెను

ఈసమయమందు, నెపోలియన్ జోసఫయిన్ను విడనాడి రష్యాచక్రవర్తి తోబుట్టువును వివాహమాడదలచియుండిన వదంతు లుద్భవమయినవి. నెపోలియన్ తాను నిస్సంతుగ గతించెనేని, ఫ్రాంసు రాజ్యస్థిరమునకై, పునః కలత లారంభమయి, ఫ్రాంసు సకల కష్టనష్టములకు పాలయి, జననాశన మగునను భీతితో, యొక రాజకుటుంబములో సంబంధముగలిగి, యొక వారసు గలిగెనేని, యీరాజశత్రుత్వ మంతరించునని నెపోలియన్ పలచియుండెను. రష్యాచక్రవర్తి తోబుట్టువును నెపోలియన్ కిచ్చి వివాహముగావించిన యుక్తమని, టెలిరాండను మంత్రి రష్యాచక్రవర్తితో ప్రస్తాపించియుండెను. అందునకు తనకిష్టమేననియు అయితే, తన తల్లిగారియొక్కయు మఱి కొందరియొక్కయు ఆటంకము లేమయిన గలుగునోయని సూచించెను ఈవిషయములు లిన్నతిన్నగ జోసఫయిన్ చెవుల బడియుండినవి

నెపోలియన్ సర్వజ్ఞుడని చెప్పవగును. సర్వశాస్త్రములు, ధర్మములు, గ్రంథములు, భాష, సముద్రయానము, యుద్ధకుశలత, గణితము, చరిత్రలు, రాజ్యాంగ విధానములు, పాలనాశక్తి, మేధాశక్తి, సుగుణసంపద యీమొదలగునవి న్నియు, ఆయనయందు మూర్తీభవించి యుండినవి. ఆయన జ్ఞాపకశక్తి యద్భుతము. ఒకానొకసమయమున, ప్రస్తాపవశమున, పాపలురాష్ట్రడిక్రి (Golden bull)

యొకరు 1409 సంవత్సరమున గాబడినదని యనగనే, కాదు, తప్పు. అది 1330 సంవత్సరములో నాల్గవచార్లెసుగారు ప్రకటించిరని చెప్పెను.

ఫ్రాంసురాష్ట్రమందలి నామకులగు ప్రతివానియొక్క రహస్యనడవడి ఆయ నకు దెలియనిదే లేదు. వారివారిగుణములు, రహస్యనడవడి, యోగ్యతలు సర్వము తాను విచారించినదియు మంత్రులచే దెప్పించికొనియు, సర్వము వ్రాయించియుంచియుండెను. దీనికి (Moral Statics of the Empire) 'రాష్ట్రజనుల యోగ్యతపట్టి' యని పేరు. దీనిని ఆయాకాలములలో దెలియవచ్చుసంగతుల ననుసరించి సవరింపజేయుచుండెను.

ఆయనకువచ్చెడి యుత్తరములనన్నిటిని స్వయముగ జదివికొని, సంగతులు జ్ఞాపక ముంచికొనుచాడు నిద్ర బహుస్వల్పము. యెంతబాహుళ్య మగులెఖ్ఖలయి నను, అంకెల నొకసారి పైనుండి క్రిందికిజూచినచో, ఆమొత్తముల నిక నెన్నటికిని మఱచిపోవుట యెఱుగడు. తాను రాజ్యము జేసియుండునంతకాలమును, ఏఏసంవత్స-మెంతెంతవరుంబడి, యేయేవిధముగ, రాష్ట్రమున కొచ్చియుండునది జ్ఞాపక ముం నట. లెక్కల బరీక్షించునప్పుడు పొరబాటు తక్షణమే కనుగొనుచుండెను ఒకనాడు యుద్ధఖర్చువిషయమయినలెక్క బరీక్షించుట దటస్థించినది కొంతకాలముక్రింద నెప్పుడో యొక సైన్యభాగము, యొకప్రదేశమందుండగ నింతఖర్చు అని వ్రాయబడి యుండెను వెంటనే "ఆనాడాసైన్యభాగ మక్కడలేదు అది తప్పు" అనెను. ఆయుద్ధమంత్రి, నెపోలియన్ ఆదినములలో నక్కడలేరని దెలిసికొని, లెఖ్ఖ యదార్థమని వాదించెను ఆఖరున నెపోలియన్ చెప్పినది నిజమయి, లెక్క మోసమని తేలినది. దానిని తయారుజేసియుండువానిని వెంటనే నిల్పుదల జేసియుండెను.

అక్టోబరు తే 14 ది యుదయకాలమందు చక్రవర్తులగు నెపోలియన్, అలెగ్జాండరులు గుఱ్ఱములనెక్కి యర్ఫర్త్ వదలి ప్రయాణ మయిరి. సైన్యములు బారులు దీఱియుండినవి. ఇద్దరును కొన్నిమయిళ్లు బోయి, గుఱ్ఱముల దిగి, వాటిని గుఱ్ఱపురౌతులు బట్టికొనివచ్చుచుండగ, కొంతదూరము రహస్యసంభాషణ జేయుచు నడచి, యుంభయులు నాలింగనము గావించికొనిరి అంతట రష్యాచక్రవర్తి బండినెక్కగ, నెపోలియన్ గుఱ్ఱమెక్కి యిద్దరును చప్పట్లుగొట్టికొని విడిపోయి యెవరిత్రోవన వారు వెళ్లియుండిరి. నెపోలియన్ యర్ఫర్త్ తిఱుగవచ్చెను. వీ రుభయులు మరల గలియ రైరిగాని, కొద్దిదినములలోనే యుభయులసేనలు మాస్కోదహనజ్వాలలో నొకరితో నొకరు బోరాడవలసి వచ్చినది.

ఆనాడుమధ్యాహ్నమే బండినెక్కి పారిసునకు బ్రయాణము సాగించి, తే 18 ది యుదయమునకు సెంట్క్లవుడ్ నగరుం జేఱియుండెను. లోగడ ఇంగ్లండ

రాజున కంపదలచిన యీ క్రిందిసందేశమును, రష్యా ఫ్రాంసుమంత్రు లిరువురుదీసికొని వారికి సమర్పించుటకై ఇంగ్లండునకు బ్రయాణమైరి.

"ప్రభో, యూరపుఖండమందలి ప్రకృత స్థితులు యర్ఫర్త్‌నందు మమ్మున సమావేశ మొనర్చ నవి సర్వదేశీయుల యభీష్టము ననుసరించి, తమతో సమాధానపడి, యూరపు కష్టముల నివారింప దగుమార్గ ములు వెదకికొనుటే, మా ప్రథమోద్దేశమయి యున్నది. దేశమును తల్లడింప గలిగినయుద్ధము అంతమయినది. దిఋుగ రాజాలదు. యూరపుఖండమం దనేకమార్పులు గలిగి, యనేకప్రభుత్వములు నాశనమయినవి. ఇందు లకు, సముద్రవాణిజ్యము నిలిచిపోవుటచే గలిగిన యసూ యాకష్టములే గారణములు. విశేషగొప్పమార్పు లింకను గలుగగలవు. అవియన్నియు ఇంగ్లండురాచరికమునకు ప్రతిభాధకముగ నుండును. కాబట్టి సమాధానమనునది సర్వదేశములకువలె మీకును సామాన్యావశ్యకము. ప్రజాప్రార్థనల చెవియొడ్డి వినుటకును, కోపము శమిం చుకొనుటకును, వివాదాంశముల హక్కుభాధ్యతుల సరి జేసికొనుటకును, యూరపుక్షేమమును,ఈశ్వరాజ్ఞచే మాక్రిందనుండు దేశక్షేమమును ప్రజాక్షేమమును గాపాడుటకును, మే ముభయులుంగలిసి తమరిని బ్రార్థించుచున్నారము"

నెపోలియన్.

అలెగ్జాండరు.

ఈసందేశము నొకకాగితపుసంచిలో నుంచి (cover) ముఖ్యమంత్రియగు (canning) 'క్యానింగ్' గారిపేరిట పైవిలాసమును వ్రాసిపంపిరి. చక్రవర్తులిద్దరువ్రాసి నట్లు పైనసే వ్రాయబడియుండెను దీనిం గీసికొని యీదేశమంత్రు లిరువురు నొక ఫ్రెంచియోడమీద బయలుదేరిరి గాని, తోవలో సంధిజండాగల పడవలగూడ రానివ్వగూడదని యింగ్లండు యుత్తరువు జేసియుండెను. ఫ్రెంచియోడయధికారి యెట్లనో దప్పించికొని, ఇంగ్లండు చేఋగలిగెను. వీరి నింగ్లండుదేశమున దిగనివ్వరైరి. కష్టముమీద రష్యా రాయబారిమాత్రమే లండన్‌కు బోనిచ్చిరి ఫ్రెంచిరాయబారి

పడవలో నుండెను. ఆవల యెట్లనో ఫ్రెంచిరాయబారిని గూడ రప్పనిరి. ఉభయులను మర్యాదగ జూచిరేగాని, ఒక బ్రిటిష్ యుద్యోగిని కాపుదల యుంచియుండిరి. 48 గంటలకాలము ఇంగ్లండుమంత్రివర్గము, యీసందేశము జేరినదనియు, దేశమందలి సర్వరాష్ట్రములును, ఇంగ్లండు మిత్రకోటియు, ఆఖరుకు స్పెయిన్ అల్లరిగ్రాండునుం గూడ జేరినగాని, సమాధానమునకు వలనుపడదని తప్పించుకొని తొలగద్రోసికొను జవాబొకటి వ్రాసిపంపుచు, అదుగున, ఇద్దరుచక్రవర్తులలో నొకరు ఇంగ్లండువారిచే నొప్పికొనబడి యుండనందున, ఇద్దరికి నిజవాబిచ్చిన ట్లన్వయింపగూడదని యొకషరా వ్రాసిరి.

ఇట్టి నిరాదరణతోగూడిన యగౌరవమునకు సహా నెపోలియన్ యోర్చికొని, ఎట్లయిన సంధి క్షేమకరమని భావించి, ప్రయత్నించెను గాని ప్రయోజనము లేదయ్యెను. స్పెయిన్ దుర్మార్గులుతప్ప మీమిత్రమండలినంతయు జేర్చికొనుట కాక్షేపణలేదని నెపోలియన్ వ్రాయించెను ఈమాటువ్రాసిన జవాబులో మీలోనొకరు యొకరాజును పదభ్రష్టత గావింపగ రెండవవారు దానిని హర్షించియుండుటం బట్టి, మీ యిద్దరితోడను సంధిపొసగదని ఖండితముగ వ్రాసిపంపెరి ఈవిధముగ, సంధి ప్రయత్నములు విఫలమయి, యూరపుయుద్ధాగ్ని మఱియొకమాఱు ప్రజ్వరిల్లినది. ఇంగ్లండు ద్రవ్యసహాయములు, యింకొకసారి ఆస్ట్రియాను బురికొల్ప సమర్థమయి చెలరేగిన యుద్ధతుపాను లీయూరపుఖండమును నిర్మూలము గావించినవి.)

నలుబదినాలుగవ అధ్యాయము.

(44)

నెపోలియన్ రాజసందేశము. స్పెయిన్ మీాద దాడి. రాయబారి సందర్శించుట చీవాట్లతో బంపుట. విపరీత మగు వర్తమానములు.

స్పెయిన్ దేశమందలి యల్లరులు, ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి కోపము, ఇంగ్లడునకు త్సాహజనకమయి, వారిని ప్రోత్సాహపఱుపసమర్థమయినవి. వారిచేత నయినంతచెఱుపును జేయదలచిరి. నెపోలియన్ తనచేత నయినంతమట్టుకు సంధికి బ్రయత్నించియు, ఫలమయినందున విధిలేక, మఱల కత్తిబట్టవలసిన ట్లేర్పడినది.

స్పానిషుదండ యాత్రాపూర్వము, పారిసులోని శాసనసభనాహ్వానించి యీక్రిందివిధమున జెప్పెను.

> "నే నీసంవత్సరమందు 3000 వేల మయిళ్లకుపైన నాసామ్రాజ్యమధ్యలో బ్రయాణము జేసియున్నాడను. శాఖోపశాఖలుగనుండిన యీ ఫ్రెంచికుటుంబములు, నే దైకమత్యులయి యుండుట జూచి సంతోషించితిని. ఫ్రాంసు సుఖముగా నుండనిచో, నాకుసుఖముండదు. నాసైన్యములు, స్పెయిన్ లోనుండు ఇంగ్లీషువారిమీాద దాడి బోవుచున్నయవి. ఇప్పటివఱకును, మనలరక్షించిన యాభగవంతుని కృపాకటాక్షమే, ఇంగ్లీషువారిని సముద్రమువదలి, మెట్టమీాదవచ్చునట్లు జేసినది. సేనాధిపత్యము వహించి, అక్కడికి బోయి, స్పెయిన్ రాజును, పీఠమెక్కించి, మనపతాకలను లిస్బన్ (Lisbon) కోటమీాద నెగిరింపవలసియున్నది. రష్యాచక్రవర్తియు, నేనును గలిసి, సమా

ధానపడినారము. ఆపత్సంపదల నొకరికొకరు సహాయ
కారులగునట్లు దీర్ఘానించికొన్నారము.''

అని చెప్పి, సైన్యముల కుత్సాహపూరితములగు మాటల జెప్పి, అక్టోబరు తే 29 దిన బాయన్ని (Bayonne) కి బ్రయాణమై వెళ్లెను. మాడ్రిడు (Madrid) పారిసు నకు 700 మయిళ్లదూరము విశేషవర్షములు కురసి, నెపోలియన్ బండిచక్రములు కుండలవఱకు దిగబడుచుండు నాత్రోవలలో బోవుచుండెను ఈప్రయాణ మాలస్యముగ నున్నందున, బండివదలి గుఱ్ఱముమీద బ్రయాణము సాగించి నవంబరు తే 3 ది పగలు రెండుగంటలకు, బాయన్నిగ్రామము జేఱియుండెను

గుఱ్ఱమును దిగి, సేనానాయకుని బిలిచి, పరిస్థితులం దెలిసికొని, జొఱబడి వచ్చుచున్న యాశత్రువుల, బ్రస్తుతమే యాటంకము లేక రానివ్వమనెను. సైన్యములకు గావలయు యాహారాదులు దెప్పించి యిప్పించెను. ఆపగలంతయు అన్ని యేర్పాట్లంగావించి, అస్తమానమగుటతోడనే, గుఱ్ఱమెక్కి కొండలలో 60 మయిళ్లు గుఱ్ఱముమీద బోయి, 'టోలాసా'యనుగ్రామము జేఱి, యిక్కడ తే 4 ది రాత్రియగు వరకుండి శత్రువుల నెదిరింపగావలసియుండు తగుయేర్పాట్ల గావించి, మఱునాడు 30 మయిళ్లలోనుండు విట్టోరియా జేఱియుండెను. ఈ స్పెయిన్ దేశమందు తానొక సైనికోద్యోగిగనే యుండదలచెను.

'విట్టోరియా' జేఱుసరికి, రాత్రి ప్రొద్దుబోయినది. గుఱ్ఱమునుండి దూకి, డేరాల దూరి, పటముల దెప్పించి, ముందుబఱచికొని, తానేప్రదేశమం దెపుడు శత్రువుల దాకుటకును, నిశ్చయించెను. తగుయుత్తరువుల నంపియుండెను. తనపార్శ్వములందు గాచియుండుటకు కొంతసైన్యముండున ట్లేర్పరచి, నవంబరు తే 11 ది 50 వేలసైన్యమును వెంటనిడికొని, శత్రుమధ్యమున జొఱబడెను. పోరు బలమయినది. శత్రువులు పలాయనులయిరి. పఱుగెత్తుకొలదిని వెంబడించి, వారు బాఱవేసియుండు మందుగుండు, ఫిరంగుల సేకరించుచు, యస్క్విెనోగ్రామంబువఱకును దఱిమియుండెను. మఱునాడు తిఱుగ యుద్ధమయినది. శత్రువు లోడిపోయి, ఆగ్రామమందలి కుసందులలో బఱుగెత్తుచుండగ వెంబడించి చీల్చి చెండాడిరి ఆయూరి వెంబడి 'టూౌబా'నది బాఱుచుండినది. దానినిదాటుట కొకచిన్నవంతెన గలదు. ఈదురదృష్ట లావంతెనమీా బోవుచుండగ, గాల్చి చంపిరి. అనేకు లానదిలో దూకిచచ్చిరి. శత్రునాశన మయినది. స్పానియర్డులు మఱియొకమాఱు దలపడిరిగాని, అపుడును యోడిపోయి, ఆయుధముల బాఱవేసి, పలుత్రోవల కొండలలోనికి బోయిరి.

స్పానియర్డు సేనలస్థితి యిట్లుండగ, ఇంగ్లీషు సేనానాయకుడు (Sir John Moore) సర్ జాన్ మూర్ యాధిపత్యముక్రింద సైన్యములు పీరిసహాయార్థమై పోర్చుగల్ యుత్తరదిశనుండి వచ్చుచుండెను. ముందు, స్పానియర్డుల నాశన మొనర్చి, ఆవల వారిమీద తిఱుగదలచెను గనుక విరామమెఱుగని యోచికతో, సైన్యములను, రాజధానియగు మాడ్రిడుమీదికే నడపించి, డిసంబరు తే 2 దిన ఆపురగోడలయెదుట వచ్చి జేరెను. కోటలో 60 వేలసైన్య ముండిరి. ఆనగరమందు ఒకలక్ష 80 వేల జనులు గలరు. నగరనాశనమగుసేని, యింతమంది నిరపరాధులు హతులగుదురని, యీఘోరమునకు మనసొప్పక, గుఱ్ఱముమీద నిశ్చేష్టితుడుగ గూర్చొని, యాలోచించి, గుఱ్ఱముమీద నగరమంతయు వెలుపల బ్రదక్షిణముగ జుట్టివచ్చెను. నెపోలియన్ యిట్లు బోవునపుడు, కోటలోనుండి కాల్చెదుగుండ్లు, గుఱ్ఱములకాళ్లమధ్య బడుచుండినవి. అట్లుబోయి, పురజనుల కపాయములేక శత్రువుల భయపరుపగల ప్రదేశ మొకటి గనిపెట్టి యక్కడ ఫిరంగుల నెక్కించెను. ఆరాత్రి సగము గడచినతరువాత, శరణుజొచ్చి కోట స్వాధీనపరుపవలసినదిగ సందేశ మంపెను. వారు దిరస్కరించిరి. వెంటనే ఫిరంగులు గాల్చబడెను ఇట్లుండగ, నగరవాసులు తిఱుగబడి, ఫ్రెంచివారన్న నఱికివేయసాగిరి. ఈ మతగురువులు, వీరిని వెంటఁదీసికొని, ప్రతి మూలను ఫ్రెంచివారిని హత్యగావించిరి ఇంతలో తూర్పు దెల్లవారినది. నగరనాశన మొనర్చుదని నెపోలియన్ యుత్తరువు లిచ్చెను. నాశన మగుచుండినది అపుడైనను శరణుజొచ్చి సంధి జేయమనెను. పురజనులు సంధికై యల్లాడిరి. అంతట స్పెయిన్ సభవారు నెపోలియన్ శిబిరమునకు యిద్దరు రాయబారుల నంపిరి. అందులో నొకరు 'తామస్ డి మోర్లా' (Thomas de Moıla) యను అండలూశియాపాలకుడు (Andalusia). ఈత డిదివరలో బేలన్ (Beylon) సంధిషరత్తుల దిరస్కరించి, ఫ్రెంచిఖయిదీల నతిక్రూరముగ జూచియుండెను. నెపోలియన్, రాయబారులను కోపముగ నీక్షించగనే యాతడు వణక నారంభించి, జనులు శరణుజొచ్చునున్నారనియు, ఫ్రెంచిసేనల విరమింపజేసినగాని, జనులకోపాగ్ని శమింపజేయ సాధ్యముగాకున్నదను మొదలగు ప్రసంగము జేయగనే, వానికీవిధముగ జెప్పెను

"వృథాగ జనులపేరు బ్రస్తాపించెదవు. వారిని
శాంతిబఱచుటకు నీచేత గానందులకు కారణము,
మొదట నీవే వారిని బురికొల్పియుండియుండవలెను.
మీమతగురువు లాదిగాగలవారిని జేర్చికొని, యీగం
ట మొదలు ఉదయ మాఱుగంటలుకొట్టులోపల నగర

మును స్వాధీనపరచకుంటివేని, యీమాడ్రిడ్, నగర మీభూమిమీద నుండబోదు. నాసైన్యములను, నగర నాశనకృత్యమునుండి మఱలింపంగూడదు మఱలింపను. నీచేతుల జిక్కిన ఫ్రెంచివారిని క్రూరముగ జంపి యుంటివిగదా! రష్యా రాయబారులతో నుండిన ఫ్రెంచిసేవకుల నిద్దరిని ఫ్రెంచివారుగ నున్నదోషము నకై, వీధులలో వేటాడినట్లు హత్య జేసినది మొన్న మొన్ననేగదా! బేలన్ (Beylon) యుద్ధరంగమందు శరణుజొచ్చి, అవ్యక్తుడగు జనరల్, సంధిజేసి సైన్యముల నీచేతి కొప్పగింపగ, షరత్తులదప్పి ఆజనరల్కు, "దొరగారు" తాము వ్రాసినయుత్తర మెటువంటిది? నీవు 1795 సం॥ లో రోశిలన్ (Roussillon) నగరము ప్రవేశించి, స్త్రీల బలత్కారముగ గొంపోయి, మీసైనికులకు బంచిపెట్టిన తమరు నగరనాశనమునుగూర్చి మాట్లాడదగునా? ఇపుడు సంధిమాటలు మాట్లాడ నో రెట్లువచ్చెను? బేలన్ (Beylon) సంధి నేటగలిపిన నీవు యిపుడు సంధిమాట లెట్లు మాట్లాడ గలవు? స్నేహితుని రక్షణ గోరివచ్చినమాదిరి వచ్చి (Cadiz) కేడిజులోనుండిన నా నావికాదళమును నాశన మొనర్చితివిగదా? నాచేతజిక్కిన స్పానియర్డుల నే నట్లుజేయలేదు వారిని వెళ్లిపోనిచ్చితిని. ఇంగ్లీషువారునుగూడ యిట్టియక్రమమునకు వెఱతురు. దుర్మార్గములంజేసిన యపరాధులకు, అవి తిఱిగి, తమకే యెట్లు జుట్టికొనునో జూడుము. నమ్మకగౌరవముల దప్పిపోవుటకంటె తొమ్మిదివేలశత్రువులతో సైనయుద్ధ మాడెదనేగాని మాటతప్పువాడను గాను. మాడ్రిడునకు వెళ్లిపో! రేపుసాయంత్ర మాఱుగంటలవఱకుం గడు విచ్చితిని. తిఱుగ వచ్చి జనులుగినులు అనుమాటల జెప్పక, నగరముస్వాధీనము జేసికొనవచ్చుననుమాటే జెప్పుము సుమా! లేనట్టయిన, నిన్నును, నీసైన్యమును, నాకత్తి కాహుతియిచ్చెదను."

ఆతను తిఱుగవచ్చి స్వాధీనపరచికొనవచ్చునని జెప్పెను. ఫ్రెంచిసేనలు పట్ట ణము జొచ్చి స్వాధీనపఱచుకొనినవి. సర్వజనులకు నెపోలియన్ క్షమాపణ నొసగి, అభయమిచ్చి, యీవిధముగ నైదువారములలో స్పెయిన్ తిఱుగ స్వాధీనపఱచి కొనెను.

పోర్చుగలునుండి వచ్చుచుండిన ఇంగ్లీషుసేనాని యిదివిని వెనుకకుదిరిగి వెళ్లి పోయెను. ఈసమయములో ఇద్దరు, ఫ్రెంచిసైనికు లొకయాడమనిషిపై, దుర్మార్గము జరి గించిరని బట్టికొనబడి నెపోలియన్ ఎద్దికి గొనిరాబడిరి. విచారించియుద్ధ సభజేర్చి గాల్చివేయించెను.

ఫ్రెంచిప్రభువర్గమునకు జేరిన సెంట్సైమన్ (The Marquis of St. Simon) స్పానిషు దుర్మార్గులం జేర్చికొని, యుద్ధమాడుచుండగ బట్టికొనబడి, మిలిటరి కమిషన్ విచారించి, మరణదండన విధించియుండిరి ఆయనకుమార్తె యగుచిన్నది నెపో లియన్ సముఖ మెట్లనో జేఱగలిగి, గుఱ్ఱముముందు నేలబడి యేడ్వసాగినది. గుఱ్ఱమును నిలిపియడిగెను. ఆచిన్నది తనదురదృష్ట దగుతండ్రి మరణదండనలో నున్నాడనియు, ప్రాణదానమివ్వమని యతిదీనత్వముతో బ్రార్థించినది. మనసుకరిగి, ఆయనశిక్ష నాప వలసినదిగ నుత్తరువుజేసి వెళ్లిపోయెను ఇంగ్లీషుసేనానియగు జనరల్ మూర్, తనసైన్య ములతో స్పానియర్డుల గలియబోవుచున్నందున, నెపోలియన్ డిసంబరు తే 22 ది, 40 వేలసైన్యములం దీసికొని వెన్నంటెను స్పానియర్డులు పాఱిపోయిరి ఇంగ్లీషువారు, స్పానియర్డుల పిఱికితనమునకు దీనులై, వీరును వారిమార్గమే యవలంబించిరి. నెపో లియన్ వెంబడించి వారిని కొండలకు దఱిమియుండెను. ఆకొండలనెక్కి ఇంగ్లీషువా రిని వెంబడించుటలో నెపోలియన్ బడినకష్టములు, మంచు, వానలు, సైన్యములకష్ట ములు, ఆల్ప్స్‌పర్వతముల దాటునప్పటివిగ చదుపరులు తెలియగోరితిని

ఇట్లు బోవునపుడు, పారిసునుండి వచ్చినయుత్తరములను వారికి దెచ్చియిచ్చిరి. వాటిలో, నెపోలియన్ స్పెయిన్‌లోనుండుటయు రైన్ తీరమందలి లక్షసైన్యముల బిలిపించియుండుట నాధారముగ గొనియు, ధైర్యముగలిగి, ఇంగ్లీషువారిసహాయ ముతో, ఉత్తరముననుండి దాడి రానున్నదనియు, రష్యా ప్రాంసుమీద దండెత్తనున్న దనియు టర్కి యాగ్రహించి యున్నదనియు, రష్యా రాజమాతయు, దేశమందలి ప్రభువులును, నొకకొటీ గట్టియున్నారనియు, అలెగ్జాండరుమాత్రము స్నేహవైకల్యము రాకుండ వర్తించుచున్నాడనియు వ్రాయబడియుండెను ఇదిచూచి, పునఃరానున్న యుద్ధ సంప్రాప్తికి జింతించి, తనశక్తిని రైన్ తీరములవైపునకు మరలింప నిశ్చయించికొని, స్పెయిన్‌లో దగువారిని నియమించి పారిసునకు బ్రయాణమయ్యెను.

నలుబదిఐదవ అధ్యాయము.

(45)

ఇంగ్లీషువారు యోడిపోవుట. సర్ జాన్ మూర్ పలాయనము. స్పెయిన్ భయంకరస్థితి పునః ఆస్ట్రియా ప్రబల సన్నాహము రష్యావారి విముఖత యుద్ధవార్తలు. ప్రయాణము.

నెపోలియన్ యాజ్ఞమేరకు మార్షల్ సౌట్ (Marshal Soult) గత అధ్యాయములోని 'మూర్' సేనలవెంబడించి కొండలలోనికి దఱుమునపుడు, వారివద్దనుండిన బంగారునాణెములు త్రోవలో కొల్లలుగ బడియుండినవి ఈ ఫ్రెంచిసైన్యములు వాటిని నేరికొనుచు దఱుముచుండిరి. మార్గమధ్యమందుండు 'కొరన్నా' గ్రామమునకు కొంతదూరములో నాలుగువేలపీపాయిల తుపాకిమందు జేర్చియుండిరి దీనిని శత్రుజేతుల బడకుండుటకై తగులపెట్టగ నది యొకయగ్నిపర్వతమువలె ధమీలున ప్రేలి, కొన్నిమయిళ్లవఱకు భూమివణకించి పర్వతములలోనిరాళ్లు పునాదినుంచి లేచి, యెంతగానో దూరమున బడునట్లు జేసినది ఇక్కడనే ఇంగ్లీషువారికిని, ఫ్రెంచివారికిని, యుద్ధమయి, దీనిలో 'సర్ జాన్ మూర్' ఫిరంగీ దెబ్బచే తునకలయి జనిపోయియుండెను ఇంగ్లీషువారిలో 6 వేలుజచ్చియు గాయపడియు హతులైరి. 3 వేల గుఱ్ఱములను వారే జంపివేసిరి. హతశేషులతో నెవ్వరికి దెలియకుండ పడవలెక్కి స్వస్థానమునకు వెళ్లియుండిరి. స్పెయిన్ అల్లకల్లోలముగ నుండినది ఫ్రెంచిశిబిరములలో తప్ప, అల్లరులు జరుగుచుండినవి. నెపోలియన్ (Valladolid) వల్ల 'విడోలిడు' నుండి బయలుదేరి మొదటి అయిదుగంటలు, గంటకు 17 మయిళ్లుచొప్పున 85 మయిళ్లు గుఱ్ఱముమీద సవారియుండెను త్రోవలో నక్కడక్కడ అంచెగుఱ్ఱము లుండినవి. ఇట్లొచ్చి బాయన్నిగ్రామమందు గుఱ్ఱమువదలి బండినెక్కి రక్షకసైన్యమును రెన్ నదీతీరముల కంపి, జనవరి తే 22 ది రాత్రి పారిసునకు వచ్చిచేరెను.

ప్రతిమూలనుండియు, ఆస్ట్రియన్ల ప్రబలసన్నాహములు దెలియవచ్చుచుండినవి, గనుక, రాగల యపాయావశ్యతల గూర్చి, సందేహమే లేదయ్యెను. ఇంగ్లాండు

యుద్ధనావలు, తీరములనింకను గాచియుండినవి.ఎన్నియోమాయలు ఆస్ట్రియాను మన్నించియు ప్రయోజనము గానరా దయ్యెను అప్పటికిని, వారిమంత్రి పారిసులోనే యుండెను. తిరుగ నాస్ట్రియాకు వ్రాయించుట యుక్తము గాకుండెను.

యుద్ధమిప్పుడు విధిలేక జేయవలసిన ట్లేర్పడినది. గనుక ఫ్రాంసులో తగుయేర్పాట్ల జేయనియమించి, బవేరియా, సాక్సని, వర్టంబర్గు, వెస్టఫేలియారాష్ట్రములు తగుజాగ్రతతో నుండవలసినదిగ వ్రాయించెను. ప్రష్యారాజును నమ్మలేక సంధి ననుసరించి, 42 వేలకుమించిన సైన్యముంచ రాదని వ్రాయించెను. ఫ్రాంసుదేశమంతయు, రానున్న యుద్ధమునుగురించి సంకట పడసాగినది విరామ మెరుగక, అహర్నిశలు, మంత్రులకు, సామంతులకు, యంత్రజ్ఞులకు, సేనానులకు, రాయబారులకు, వారివారి పనులనుగురించివ్రాయించుచు, సైన్యములను, మందుగుండుసామానులను సేకరించుటయుండెను ఫిరంగిబండ్లు బోవునపుడు, త్రోవల సవరించుటకై 50 వేల గడ్డపారలు, పారచిప్పల సిద్ధపఱచెను యుద్ధఖర్చులకు గావలసిన 89 కోట్లఫ్రాంకుల సమకూర్చియుంచెను.

ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి సమాధానముకు రాదయ్యెను. రష్యాచక్రవర్తి, తల్లిగారి ప్రోద్బలముచే, తటస్థుడుగనుండు సూచన లగుపడుచుండెను ఇట్లుండగ, టర్కి, ఆస్ట్రియా ఇంగ్లండులతో జేరికొనినది. ఈకారణములచే, రష్యా జయింపదలచియుండిన స్థళములు తనకు లభ్యపడుట సందేహముగ నేర్పడినందున, ఫ్రెంచివారిస్నేహము తనకు లాభకారిగాదని దలప నారంభించెను

రష్యాచక్రవర్తిని తనలో జేరవలసినదిగ, నాస్ట్రియా, రాయబారుల నంపియుండెను. ఆరష్యాచక్రవర్తి యొకడుతప్ప, రాజ్యమందలి సర్వజనులు ఫ్రాంసునకు విముఖత్వము నవలంబించిరి. చక్రవర్తిమాత్రము ఆస్ట్రియాయుద్యమ మంగీకరింపనని యారాయబారికి జెప్పి, అక్కడనుండిన ఫ్రెంచిరాయబారితో, ఆస్టర్లిడ్జిలో తోడుగయుద్ధమాడిన పూర్వస్నేహితునితో యుద్ధ మాడననియు, యెట్లయినను, ఆస్ట్రియాయుద్ధ మాపుకొనునట్లు బ్రయత్నించెదననియు జెప్పెను.

నెపోలియన్ లక్షకుమించిన సైన్యములను రాటిస్‌బన్ సమీపమందుంచి, బవేరియా (Bavaria) రాష్ట్రయెల్లలనుండి తన టులరిస్ భవనమువఱకును తంతిమార్గ మేర్పఱచి, ప్రయాణము తటస్థించిన సిద్ధముగ నంచె గుఱ్ఱముల నేర్పరచి యుంచి, ఆస్ట్రియా ప్రతిదినచర్యయు కనుగొనుచు, పారిసు వదలవలసివచ్చుసమయ మాసన్నమగువఱకు, రాష్ట్రవిషయ మగుకార్యములఁ జూచికొనుచు, పారిసునందే గాచియుండెను.

ఆస్ట్రియా బవేరియాలమధ్య "ఇన్" అను నదిగలదు. ఈతీరమందు రెండుల క్షలసైన్యముతో ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి పాళెము దిగియుండెను. 1809 యేప్రెల్ తే 10 దిన ఆస్ట్రియాసేనలు నదిదాటి బవేరియా ప్రవేశించినవి. ఈనదికి 600మయిళ్లు దూరమందుండిన పారిసునకు ఆరాత్రి 10 గంటల కీవర్తమాన మందినది. మమ్ము తెలుగ వియన్నాలో జూడగలుగుదురనిజెప్పి ఆ మధ్యరాత్రికాలమందే జోసఫయిన్‌తో గూడ పారిసునుండి ప్రయాణమై స్ట్రాస్‌బర్గు (Strasburg) త్రోవబట్టి బోవు చుండెను.

—∾—

నలుబదియాఱవ అధ్యాయము

(46)

యక్మల్ యుద్ధము. రాటిస్బన్ స్వాధీనపరచికొనుట. ఆస్ట్రియన్లు పలాయనమగుట. నెపోలియన్ యుద్ధమందు గాయపడుట

ఆస్ట్రియా సైన్యములు బవేరియా ప్రవేశించిరన్న వర్తమానమందిన యొకగంట లోపల, నెపోలియన్ బండి గదలిపోవుచుండెను. జోసఫయిన్ గూడ వెళ్లియుండెను. మార్గమం దొకచిన్న యుద్యోగియింటిలో బసజేయుట దటస్థించినది. ఎక్కడ బసచేసి నను ఆయింటివారి యోగక్షేమముల విచారించువాడు. ఆయుద్యోగి తనకొక కుమార్తె గలదనియు, అరణమిచ్చినగాని వివాహము గాకున్నదనియు, తనకాశక్తి లేదనియు, తనసంసారకష్టములం జెప్పికొనెను. తనసహజమగు యుదారముతో, గావలయునంత ద్రవ్యమిచ్చి వెళ్లియుండెను.

తనవెంట నొకభటుడైనను లేక, రాత్రి విశేషప్రొద్దు బోవునప్పటికి, డిల్లింజన్ (Dillengen) గ్రామము జేజేయుండెను బవేరియారాజు తన రాజధానియగు (Munich) మ్యూనిక్ నుండి పాఱివచ్చి యీగ్రామమందుండిన తననగరులోదాగి యుండెను. చక్రవర్తి వచ్చునను వార్త తెలియక నిద్రించుచుండగ, తెలిసి, వచ్చి యొకగంటకాలము మాట్లాడుచుండెను అంతట తిఱుగ నెపోలియన్, గుఱ్ఱమెక్కి- అక్కడికి 40 మయిళ్లలో నుండు (Donauworth) 'డోనావర్తు' యను గ్రామము జేఱి, యాకాలమపుడు సేనానుల సభగూర్చి, సైన్యముల స్థితిగతులం దెలిసికొనెను. సైన్యాధికార్ల తెలివిహీనతచే నక్కడక్కడనుంచిన సైన్యముల గుమిగూర్చి, యుద్ధ మారంభించెను యుద్ధము జరిగియుండిన మూఁడురోజులలో, షుమారు 20 వేల ఆస్ట్రియన్లు హతమయిరి. ఇంతలో (Davoust) డేవవుస్ట్, సేనాని కొంతసైన్యములతో వచ్చి నెపోలియన్ను గలిసికొనెను వెంటనే సకలసైన్యముల బయలువెడలించి, (Eckmuhl) యక్మల్ మైదానమందు నిశ్చయముగ నిద్రబోవుచుండిన శత్రుసేనల దాకెను. యుద్ధ మతితీవ్రముగ జరిగినది. (యుద్ధఘోరము లిదివఱకే చదువరు లెఱిగియున్నందున వ్రాయక విరమించితిని. ఫ్రెంచివారు జయమందిరి. ఆస్ట్రియన్లు పలాయనమయిరి.

యుద్ధము, నాలు గహోరాత్రములు విరామమనునది లేక జఱిగినది. ఈతరుణమందు నెపోలియన్ కొన్నిగంటలేమయిన నిద్రబోయియుండును. ఫ్రెంచివారు రాటిస్‌బన్ నగరమును స్వాధీనపఱచికొనిరి. ఈ యపజయమయినవెంటనే, ఆయాస్ట్రియా సేనలు డాన్యూబ్ నదిం దాటి, అక్కడనుండిన తమసేనలగలియ బ్రయత్నించినవిగాని ఫ్రెంచి సేనలు బోనియ్యక వారి నడ్డగించెను.

ఈ రాటిస్‌బన్ యుద్ధమందే, యొకతుపాకిగుండు నెపోలియన్ ఎడమపాదము దాకి గాయపఱచినది. అయితే ఎముకదగలక పుండుమాత్రము జేసినది. ఇట్లు నెపోలియన్ గాయపడినవార్త విని పదియైదువేల ఫ్రెంచిసైనికులు, తమయపాయమును బాటింపక, నెపోలియన్ క్షేమమఱయుటకై బఱుగెత్తి వచ్చియుండిరి. ఇంతకుముందే గాయమునకు కట్టుగట్టికొని, తిఱుగ గుఱ్ఱముసెక్కి సైన్యబారులవెంబడి బఱుగెత్తుచుండెను. గాని, త్రోవలో శోషపోయి పడిపోయెను. కొంతసేపటికి తిఱుగ స్మారకమొచ్చి, యశ్వమెక్కి సేనల నడపుచుండెను.

నలుబదియేడవ అధ్యాయము

(47)

నెపోలియన్ శకటవర్ణన. నెపోలియన్ అవధానశక్తి. సిరియా సైనికుని గుర్తించుట వియన్నాకోటపాలకునికి వ్రాయబడిన యుత్తరము. వియన్నాదహనజ్వాలలు. రాజకుటుంబము నగరువిడచి పాఱి పోవుట శస్త్రజ్ఞుని దుర్నడవడి. విచారణ శిక్ష.

వాటర్లూ (Waterloo) యుద్ధమందు దీసికొనబడిన నెపోలియన్‌యొక్క శకటరాజము నేటికిని లండన్ వస్తుప్రదర్శనాలయమం దుంచబడియున్నది ఆబండియేర్పాట్లన్నియు ఆయన చక్రవర్తిత్వమునకు దగినట్లున్నయవి విస్తారాడంబరములేక,సామాన్యమయినదిగ నుండి, యందులో గావలయు సౌకర్యములన్నియు నమర్పబడి యున్నవి. ఆబండిలో నొకప్రక్కలాగినచో, వ్రాయుట కొకబల్లయేర్పడును. ఒకమూల కాగితములు మొదలగుపరికరము లుండుపెట్టె యొకటిగలదు బండిలో, వలయాకారముగ పుస్తకములుంచుటకును, పటములకును, వుత్తరములకును ప్రత్యేక ఆరలున్నయవి.రాత్రిగాని పగలుగాని జదివికొనుటకు వెలుతురిచ్చు దీపమొకటి వెనుకభాగమం దమర్పబడియున్నది. ఆనుడుకుర్చివలె పరుపులుంగలిగి మధ్యనొకయాసన మమర్పబడి యున్నది. బండి చోవుచుండగ, సేనానులు, మంత్రులు, రాయబారులు, సామంతులు బంపికొని యుండు యుత్తరముల జదివి కిటికీలగుండ జింపి బాఱవేయుచుండును. ఆసంగతులన్ని యుమాత్రము జ్ఞాపక ముంచికొనును. నెపోలియన్ బోవుమార్గమందంతట, కాగితముల తునకలు గానవచ్చుచుండును. బాషయందుగాని కళలయందుగాని, పారిసునగరమందు ప్రచురింపబడు ప్రతిపుస్తకమును, నెపోలియన్ తనకంపవలసినదిగ యుత్తర్వు జేసియుండెను. అట్లురాగనే చదివి, యది పనికిమాలినదిగ నుండెనా, బండిగవాక్షముల గుండ, రస్తాన బాఱవేయుచు బోవుచుండును. తాను ఏమండలముగుండ బ్రయాణము జేయుచుండునో యాజిల్లాపటము తనయెదుట బండిలో వ్రేలాడుచుండును.

తాను యెక్కడ మకాముజేయ దటస్థించినను, అక్కడ యొకరాజసభ కను వగుచిహ్నము లేర్పరుపబడియుండును. సౌకర్యమగు గదియొకటి ఆయనరాజసభజరుపు టకు, యేర్పడియుండును. సభామధ్యమందు యొకబల్లయు దానిమీద తనసైన్యములు నడచుచుండు దేశముల పటములుంచబడి, సైన్యము లెక్కడెక్కడయుండునది గనుప ర్చబడి యుండును. ఆపటములో, రహదారులు, నదులు వంతెనలు గుర్తులుంచబడి యుండును. శత్రుస్థానములు వారిశిబిరములు మొదలగునవి, ఎరుపు, నలుపు, నీలపురం గులుగల గుండుసూదులు గ్రుచ్చబడియుండును. ఇవియంతయు నెపోలియన్ యెపుడు ఏగంటకువచ్చినను సిద్ధపరచబడియుండున ట్లాజ్ఞాపించియుండుటచే, నట్లు సిద్ధపరుపబడి యుండును. తనగదిలోని నాలుగుమూలలయందు తనసెక్రటరీలు వ్రాయుటకుబల్ల లేర్ప ర్చబడి యుండును. వీరినలుగురిలో నొకనితో, సైన్యముల నడపించుమార్గములు మొద లగుసంగతులు తన సేనానులకును, యొకనితో రాష్ట్రాదాయవిషయములనుగురించి తన మంత్రికిని, యింకొకనితో విదేశములనుండు తనరాయబారులకును, మఱియొకనితో తన స్వంతసంగతులనుగురించియు, యీవిధముగ నలుగురికి నొకేమాఱుజెప్పి వ్రాయించు చుండును. ఈకాలమందు చేతులు వెనుకనుంచికొని యిటునటు పాదచ్ఛాయలు వేయుచు, తిరుగుచు జెప్పుచుండును. ఇట్లు జెప్పి, వెంబడే నొక పేనాదీసికొని, కొన్నిపంక్తులు తనభార్యకు వ్రాసి, తటాలునలేచి సదా ద్వారమందుంచబడియుండు బండినోగుఱ్ఱమునో యెక్కి వెళ్లిపోవుచుండును.

రాటిస్‌బన్ యుద్ధమయిన మఱుదినమందు, తనసేనల వీక్షించుటకువెళ్లి జయ మొందిన యీసేనలకు బహుమానము లిచ్చియుండెను ఈరాటిస్‌బన్ నెపోలియన్ మిత్రుడగు బవేరియా రాజుగారిది. ఇట్లు బహుమానములిచ్చు యీకాలమందు, యొక సైనికుడు, "నన్ను గుర్తించితిరా" అని యడిగెను. నిన్నెట్లు గుర్తింపగలనని తిఱుగ నెపోలియన్ బ్రశ్నించెను. సిరియాఎడారిలో యొకనాటిరాత్రి, నారొట్టెను మనము భయులము బంచికొనియున్నారముగదా యని యనగనే, జ్ఞాపకమువచ్చి తక్షణ మత నికి సం. 1-కి వెయ్యిఫ్రాంకులవేతనముతో నైట్‌పదవి కభివృద్ధి జేసెను. ఈయుద్ధములో తే 19 ది మొదలు తే 22 డి రాత్రివఱకును, గుఱ్ఱముమీదనో లేక యుత్తరములు వ్రాయించుచునో, దినమునకు 18 గంటలవంతున పాటుబడుచుండెను.

శత్రువులకును, నెపోలియన్‌కును మధ్య డాన్యూబ్‌నది గలదు. రాటిస్‌బన్ నగరము దక్షిణమున నున్నయది. ఇందుండి 'వియన్నా'కు 200 మయిళ్లదూరముగలదు. త్రోవలో శత్రువులు నదులుత్తరించి, వంతెనల నిర్మూలముగావించి ఆయాతీరముల రక్ష ణల నేర్పరచికొని, ఫ్రెంచివారి రాకనడ్డగింప సిద్ధపడియుండిరి. ఇక నిట్టిసంకటము

లతో 200 మయిళ్లలోనుండు వియన్నామీద బోవుటెట్లు? అట్లున్నను, శత్రువులు ఫిరంగులు గాల్చుచున్నను, పాడుబడినవంతెనల గట్టికొనుచు, సైన్యముల దీసికొని, నదులు దాటికొని బోవుచుండెను. త్రోవలో నొకనిమిషమయిన గాలహరణము జేయక, పోయిపోయి, 'యబర్స్‌బర్గు' (Ebersberg)వద్ద శత్రువుల జయించి మేనెల తే 10 ది తనసైన్యములతో, వియన్నా కోటగోడలముందు వచ్చినిలచెను. ఈపట్టణము డాన్యూబ్ నదికి రెండుమయిళ్లలో దానియొక్క చిన్నశాఖాతీరమున గట్టబడియున్నది. వలయాకారముగనుండు ముఖ్యనగరములో నొకలక్షజనులు వాసము జేయుచుండిరి. దీని చుట్టును ఇటుకతో గట్టబడిన కోటబురుజులుగలిగి రక్షింపబడుచున్నది ఒకసుందరమగు పూదోటవలె నగరముచుట్టును రెండువర్లాంగుల వెడల్పున చెట్లగుంపులు రమ్యముగ నుండియుండెను. ఈపట్టణమునకు సంబంధించియుండు పేటలలో రెండులక్షలజను లుండిరి. ఈపేటలును బురుజులచే రక్షింపబడి యున్నవి వీటి చుట్టుకొలత 10 మైళ్లు

ఈ నగరనిర్మూలమునకు నెపోలియన్ మనసిచ్చగింప దయ్యెను అపుడును సంధిజండా నంపియుండెను. ఈపోయిన రాయబారినిచుట్టికొని హత్యగావించిరి. ఈహంతకుడొక కసాయివానికొడుకు. ఈమహత్కార్యము గావించినందులకు వీనిని యాయుద్ధోద్యోగిని గుఱ్ఱమెక్కించి యూరేగించిరి నెపోలియన్ యీదుర్మార్గమునకు కోపావేశుడై, తక్షణమే సైన్యముల బురుజులనెక్కించి, పురాతన నగరగోడలకును, బురుజులకును మధ్యనుండు మైదానము జేర్పించునపుడు, శత్రువులు కోటబురుజులనుండి గాల్చుచుండిరి. తక్షణము శరణాగతులై, కోట స్వాధీనపరచవలసినదిగ జెప్పిపంపెను. ప్రతిపేటలోనుండు కొందరిజనులనుగూర్చి వారిమూలముగ కోటలో నుండువారివద్ద కీవర్తమాన మంపియుండెను. ఆపుర రక్షణోద్యోగియగు ఆర్చిడ్యూక్ మేక్సుమిలన్ (Archduke Maximilian) నకు ఫ్రెంచిసేనాని, యీక్రిందివిధముగ వ్రాసి ఆ పురజనులచేతనే బంపియుండెను

"మహాశయా" మాంటిబెల్లో ప్రభువుగారీయుదయమున సంధిజండా నిచ్చి, తప్పెటవానితోగూడ నొకసైన్యాధికారిని మీయొద్దకు బంపియుండెను. ఆయధికారి యిప్పటివఱకును తిఱుగ రాగానము. ఆయనను మీరెప్పుడు బంపదలచితిరో వినగోరుచున్నాడను. ఇట్టి మీయసాధారణ నడవడిచే, మీ పురజనులచేతనే సంధిసందేశములు జఱుపగల యావశ్యకత యేర్పడినది.

మాచక్రవర్తిగారును, నాప్రభువును యుద్ధావసరము
లచే, నీవియన్నాకు రావలసిన ట్లేర్పడినది. ఈ పుర
వాసులనాశనమునకు మనసొప్పక సంకటపడుచున్న
వారు. మీరింకను కోట నొప్పగింపక మొండి వహిం
చితిరేని, యూరపుఖండమందలి నగరరాజములలో
నొకటియగు యీనగరరాజనాశనమునకును,అందులోని
రక్షణార్హులగు యీబాలవృద్ధనాశనమునకును, మీరే
కారణభూతు లగుదురు. ఎక్కడపోయినను, ప్రథమ
మున నిరాయుధులుగ నుండువారి ప్రాణరక్షణజేయుటే
మా ఏలినవారియభీష్టము. ఇదివరలో, వారు దయ
దలచి గాపాడియుండిన యీనగరమునకు రానున్నదుర్గ
తిని దలచికొని, దుఃఖించుచున్నవారు మీ కోటబురు
జులనుండి గాల్చబడుగుండ్లు నిరపరాధు లగు మీపుర
జనులనే నాశనమొనర్చునే గాని, మీశత్రువులఁ దాక
జాలవు ఈదివసమంతయు మాసేనలను పేటలలో
జొఅనివ్వక, ద్వారములమాత్రము గాచి యుండవలసి
నదిగను, దుర్మార్గములు లేకుండ బందోబస్తుచేసియు
గాపాడియున్నారము ఇంకను. మీరు కోటగాపాడ
బ్రయత్నింతురేని మాఫిరంగులతో పట్టణమంతయు
36 గంటలలో నాశనమగును పేటలలోనివారిని మీ
కోటబురుజులనుండి కాల్చబడుగుండ్లే నాశన మొన
ర్చును. ఈసంగతులు మీ యాలోచనార్హమయి
మీయత్నములు మానుకొందురని మాచక్రవర్తిగా రభి
ప్రాయపడి యున్నవారు మీయాఖరు తీర్మానఫలిత
మును త్వరలో దెలియపర్చ ప్రార్థించుచున్నాడను.

బర్తియర్

ఈ సందేశవాహకులగు తమజనులమీదనే కోటగోడలనుండి ఫిరంగులగా
జంపికొనుచుండిరి ఇక వేఱుమార్గము లేదయ్యెను. పేటలనయిన గాపాడదలచి, నెపో
లియన్ గుఱ్ఱమెక్కి కొద్దిజనులుమాత్రము నివసించు ప్రదేశమొకటి గనిపెట్టి, అక్కడ
కోటనాశనమునకు యత్నింపదలచి, తగుకట్టడముల గట్టించి, ఫిరంగులనెక్కిం

అపుడునుగూడ సంధికై వర్తమాన మంపెనుగాని, యావర్తమానమునకు వారి ఫిరంగి గుండ్లే ప్రత్యుత్తరమయినవి.

ఇపుడు యుద్ధ మారంభమయినది. పదిగంటలకాలము విరామములేక నాశన మగుచుండెను. మూడువేలగోళము లానగరమున తాండవమాడగ, గలిగిన ఘోరమింత యనిజెప్ప నలవిగాదు నగరమంతయు దహనజ్వాలలు, గోళములతో నిండి ఇండ్లు కాలి కూలుచుండినవి ఎగయుచుండిన నల్లటిపొగ లాకాశమున గూడుకట్టి, యొక యగ్నిపర్వతమునుండి వెలువడునట్టి వేగముతో, నాకాశమున బోవుచుండెను. ఫిరం గుల గాల్చునప్పటిధ్వనులు,ఇండ్లుకాలి కూలుచుండెడుధ్వనులు,యీకల్లోలములో గాయ పడినవారి హాహారవములు, రెండులక్షలసైనికుల యుద్ధకేకలు, యివియొకప్రక్క నా కాశములో ప్రతిధ్వనించుచు, యీమహాదహనజ్వాలలచే నాకాశము యెఱ్ఱగమాఱి పోయి, యుండు నాసమయందు, కోటద్వారములు తెఱువబడి, సంధిజండాయొకటి బయటవచ్చినది. ఆరాయబారులు చక్రవర్తిసన్నిధికి గొనిరాబడిరి. ఫ్రెంచిశిబిరముల కెదురుగ రాజునగ రుండినది అందులోని రాజకుటుంబము నగరువిడిచి వెళ్లియున్నా యు, అందులో వ్యాధిగ్రస్తురాలగు నొక రాచకన్నియమాత్రము రుగ్మతతో నున్నదనియు, యారాయబారులు నెపోలియన్‌తో జెప్పిరి నెపోలియన్ వచ్చు చున్నాడని తెలిసి, రాజకుటుంబము నగరువెడలి పోయియుండిరి. వ్యాధిగ్రస్తురాలగు డ్డనుగూడవదలి పాఱిపోవలసినంత దుస్థితి దటస్థించినది.

నెపోలియన్ యామాట విని, రాజనగరుమీదగాల్చుట తక్షణ మాపివేయిం -ను. ఈ రాచకన్యయే, కొంతకాలమునకావల నెపోలియన్‌గారి పట్టపురాణి అయిన చిన్నది. పురరక్షకుడు ఖయిదీగా జిక్కవలసియుండుననుభీతితోపాఱిపోయి, డాన్యూబ్ నది వంతెనమీద నావలితీరము జేఱి, వంతెన నాశనము గావించియుండెను ఒక చిన్నయుద్యోగిమాత్రము నగరమందుండి, యుద్ధ మాపవలసినదిగ బ్రార్థించుటచే, నెపో యన్ సమ్మతించెను. నెపోలియన్ రాజనగ రాక్రమించి అందులో బసజేసియుం ను. సైనికు లల్లరి చేయకుండునట్లును,పురవాసుల ధనప్రాణములగాపాడి రక్షణ చేయ వలసినదిగను నాజ్ఞాపించెను. 'జనరల్ ఆండ్రియోసి' (General Andriossi) యను వారిని పురపాలకత్వమునకు నియమించి సర్వవిధముల పురజనుల సౌకర్యములకు తగు యేర్పాట్లు గావించియుండెను.

ఇక్కడ నిట్లుండగ, ఇంగ్లండు, ఆస్ట్రియా స్పెయిన్‌రాష్ట్రములు గుమిగూడు ండినవి. ఇదిగాక మఱియొకకష్టము బయల్పడినది. రష్యా, ఫ్రాంసుతో నైకమత్యము

గనున్న ట్లభినయించి, కొంతసైన్యమును నెపోలియన్ సహాయార్థమని బంపినది. ఆసేనలు సాక్సనిలోనుండగ నాస్ట్రియనులు వారి నోడించియుండిరి.

ఖయిదిగచిక్కిన యొకయాస్ట్రియన్ చారునివద్ద నొకజాబుండినది. అది నెపోలియన్ సహాయ మఱుదెంచినట్లు నటించిన రష్యన్ సేనాని, ఆస్ట్రియాసేనాని వ్రాసినది. అందులో పైజయమున కభినందించితిననియు, త్వరలో రష్యన్ సేనలు ఆస్ట్రియాను జేరగలుగునని తాను దలచుచున్నాననియు, వ్రాయబడియుండినది. ఈ యుత్తరమునుగురించి యేమియు వ్రాయక, దానిని రష్యాచక్రవర్తిగారికిమాత్రము బంపియుండెను. ఆయన యావుద్యోగుని రష్యాకు రప్పించికొనియుండెను.

ప్రష్యారాజు టిల్‌సిట్ సంధిననుసరించి ఫ్రాంసుమీద కత్తిగట్టకుండునటు యొడంబడియుండియు, కుట్ర జేయుచుండెను. పోలండురాష్ట్రమును ఆస్ట్రియా ప్రష్యా, రష్యాలు బంచికొనియుండగ, వాటిని నెపోలియన్ ప్రత్యేకస్వతంత్రరాష్ట్రములుగ జేసియుండుటచే యీముగ్గురికిని, నెపోలియన్ సామాన్యశత్రువుగ నేడియుండెను. టైరల్ రాష్ట్రము పూర్వ మాస్ట్రియాకు జేరినదై, ప్రెస్‌బర్గుసంధి బవేరియా కిప్పింపబడియుండెను మతసమత్వమును నెపోలియన్ హర్షించి యాదరించుటచే, రోమన్ మతగురువుల కదిరుచింపక, యసూయాగ్రస్తులయి యుండిరి. యొకప్రక్క మిత్రదేశమగు హాలెండుమీద నింగ్లండు దారివెడల సిద్ధమగుచుండినది. ఆ ఇం లకు విల్లియంపిట్టు తమ్ముడగు 'చాతాం' నాయకుడుగ నుండెను. ఇది యిట్లుండ, ఇ లీలో నెపోలియన్ రాజప్రతినిధియగు యూజినియొక్క 50 వేల సైన్యముల 'అర్చిడ్యూక్ జాన్' 80 వేల ఆస్ట్రియాసైన్యములతో నోడించియుండెను ఈసంగ యూజిని స్వయముగ వ్రాసియుండెను ఈవిధముగ నెపోలియన్ చుట్టును యాప రంపర లభివృద్ధి యగుచుండినవి.

నెపోలియన్ వియన్నాలోనుండగ నొకచిన్నసంగతి నడచినది. సైన్యములోని శస్త్రజ్ఞుడొకడు (Surgeon) యొకఫిరంగి గాల్చువానియింటిలో బసజేసియుండి, త్రాగి కైపెక్కి, ఆ యింటివానిభార్యకు యమర్యాదసంగతులు గలయుత్తరమొకటి వ్రాసియుండెను ఆమె దాని నాపురపాలకున కంపగ, ఆయన నెపోలియన్ కంపెను. అదిజూచి మరుసటియుదయమున, శస్త్రజ్ఞులందరు హాజరగుట కాజ్ఞాపించి, వారట్లు జేసియుండగ, గుఱ్ఱమెక్కివచ్చి వారియెదుట నిలిచి, యీ జాబువ్రాసియుండు ......ముందునకు రమ్మనెను. అత డట్లురాగనే కోపముతో "ఈ యవమానకరమగు జాబును నీవేనా వ్రాసినది" అని యనెను.

"ప్రభో! క్షమింపుడు. నేనపుడు త్రాగియుండు టచే వివశుడనై యేమివ్రాసితినో తెలియదు." అని యనెను. "దుర్మార్గుడా! యుద్ధములో భర్తనుబోగొట్టి కొని దురదృష్టురాలయి, మానవతిగ నుండుయామెపై నిట్టిదుర్మార్గమునకు బూనితివిగా! నీసంజాయిషి నొప్పను. నీపదవినుండి తగ్గించితిని, ఆ బహుమానగౌరవపదవి కీ వనర్హుడవు. "జనరల్ డొసన్ని" యీ నాయుత్తరువు నములుజరుపుము.వయసురాలగు నామె కట్టిపరాభవము చేయబూనితివా? వయసువచ్చిన స్త్రీలందరు నాతల్లుల వలెనే భావించువాడను"అనిచెప్పి వెళ్లిపోయెను.

ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి సోదరుడగు ఆర్చిడ్యూక్ జాన్ ఇటలిలోని యూజిని సైన్యముల నోడించినానను గర్వముతోనుండగ, రాజధానే నాశనమయినదని, అన్న గారివద్దినుంచి వర్తమానమొచ్చి పఱుగెత్తిపోయెను. పోలండులోనుండిన ఆర్చిడ్యూక్ నాండును, వియన్నా నాశనవర్తమానముం దెలిసి, పఱుగెత్తుచుండెను.

నెపోలియన్, ఆస్ట్రియామధ్యలో వియన్నా నగరమందుండి యుండెను. చుట్టును యీాయనస్థితి యపాయసహితముగ నుండినది.

నలుబదిఎనిమిదవ అధ్యాయము.

(48)

డాన్యూబ్ నది. ప్రవాహముమీాద వంతెనగట్టుట. దాటించుట. తెగిపోవుట. సేనానాయకుడు లాన్నెసు మరణము దుఃఖము

నెపోలియన్ వద్ద 90 వేల సైన్య ముండినదిగాని, వియన్నానగరమున కభిముఖముగ, డాన్యూబ్ నది యావలిగట్టున, ఆర్చిడ్యూక్ చార్లెసు యొకలక్షసైన్యముతో విడిసియుండెను. ఆస్ట్రియాకు అన్నిదిశలనుండి శత్రుసైన్యములు రాసాగినవి. యన్నాకెదుట, డాన్యూబ్ నది మంచుకొండలు కరగివచ్చెడు ప్రవాహవేగముచే ప్రవహించు చుండెను. ఎదుట నట్టిశత్రుబలముండగ, నది దాటు టెట్లు? వారితో ఢీకొను టెట్లు? అను గొప్పఅంశములు నెపోలియన్ జర్చించి దీర్ఘాలోచింపవలసినదిగ నుండెను.

ఈవియన్నా దిగుభాగమందు కొంతదూరములో, డాన్యూబ్ నది రెండుపాయలయి, తిరుగ కొంతదూరము పోయి, రెండును గలియుచుండును ఈ రెండు యలమధ్య 'లోబా' (Lobaw) యను భూభాగ మొకద్వీపముగనున్నయది. ఇది వియన్నాకు ఆరుమైళ్లదూరమం దుండెను

నెపోలియన్ సైన్యముండినప్రక్కనుండి మొదటపాయ 960 గజము దాటిన, యాద్వీపము జేరగలుగుదురు. ఆవలిప్రక్క రెండవపాయ 180 అడుగులు మాత్రమే గలదు అది దాటినట్లయిన మార్షఫీల్డుమయిదాన మున్నయది. దానిచివరన ఆస్పరన్, ఎస్లింగ్ అను (Aspern and Essling) రెండుగ్రామములు టొకటికి మయిలుదూరములో నున్నయవి

మొదటిపాయదాటుటకు పడవలు లేవు కొయ్యలు చాలినన్ని దిక్కునుగాని వీటిని తెప్పలుగగట్టుటకు మోకులుగాని తాళ్లుగాని లేవయ్యెను ఆనదిమీాద సమీ॥

మున నుండినవియు, దూరమననుండి దెప్పించినవియు గలిసి షుమారు 90 పడవల సంపాదించిరి. నది ప్రవహించుచుండినది. వీటిని నీటిమీదనిలిపి సైన్యముల దాటించు టెట్లు? లంగర్లకు ఫిరంగుల నుపయోగించిరి. ఇవిఅన్నియు గట్టుగజతగించి మే నెల తే 19 ది రాత్రి పదిగంటలకు, ఆద్వీపమునకు సైన్యములు ప్రయాణమయినవి. విశేష కష్టము లనుభవించి సైన్యము లాద్వీపమును జేరి, తే 21 ది యుదయమునకు ఆద్వీప మున కావలనుండు పాయదాటి యిరువదివేలమంది జేరియుండిరి. శత్రువులకు లక్షసైన్య ముండినది. ప్రవాహ మధికమగుచుండెను. ఇంతలో వా రేర్పరచికొనియుండిన వంతెన తెగిపోయినది. ఆకాల మప్పుడు దాటుచుండిన కొన్ని గుఱ్ఱములుమాత్రమే యీావలియొ డ్డునకు వచ్చినవి. మిగతవి తిఱుగ నాద్వీపమునకే బోయినవి ఆరాత్రి వంతెన నట్టపడి బాగుజేసిరి. మరునా డుదయమునకు 60 వేలమంది జేఱగలిగిరి. యుద్ధ మారంభమయినది. ఆస్పరన్ బట్టికొని అక్కడనుండి, 'మెస్సినా' శత్రువుల నెదిరించు చుండెను.

ఇస్లింగుబట్టికొని 'జనరల్ బాడెడు' శత్రువులఁ దాకుచుండగ, లాన్నెసు,) వేల సైన్యములు ఆఱువేలగుఱ్ఱములతో శత్రువుల మధ్యభాగమును దాకుచుం డెను. ఆస్ట్రియన్ సేనలు చిందరవందరైనవి ఆర్చిడ్యూక్ చార్లెసు, జండాతానే బట్టికొని, ముందునడచుచు, సైన్యముల బురికొల్పుచుండెనే గాని ప్రయోజనము లేదయ్యెను.

ఇట్లుండగ గుండెలవియు వర్తమానమొకటి వచ్చినది. ఏమన, కట్టియుండినవంతెన ప్రవాహములో గొట్టుకొనిపోయినది మందుగుండు యాద్వీపమునుండి రావలసియుం డినది. ప్రవాహము ఘోరముగ నుండినది. ఈవలియొడ్డున మందుగుండు సమాప్తమయి నది. ఇట్టిస్థితిలో సగముసైన్యముతో శత్రువుల లక్షసైన్యముతో పోరాడవలసి యుం డెను. నెపోలియన్ ధైర్యమొందువాడు గాదు గనుక యేమియుఁ దటస్థించనట్లే సహజ ధైర్యముతో, తనయొద్దనుండిన రక్షకభటునొకనిని లాన్నెసువద్దకుఁ బంపి, యుద్ధమాపి, సైన్యములతో వచ్చిగలియమని చెప్పిపంపెను తిన్నగ నేర్పుతో సైన్యముల మరలించి కొని వచ్చుచుండగ, యొకఫిరంగిగుండు దెబ్బదగిలి, లాన్నెసుగారి రెండుకాళ్లును విరిగిపోయి, నెత్తురువారలగుచుండు నామొండెములతో నెపోలియన్ పద్దికిఁ గొనిరా బడెను.

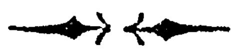
ఈ దురదృష్టమునకు నెపోలియన్ మిక్కిలి చింతించి, చనిపోవుచుండు లాన్నె సువద్దకు వెళ్లి, ఆయనచేతిని దనరొమ్మున యుంచికొని, "నేనెవ్వరో దెలుసునా? నేను

బోనపార్టిని. నీ స్నేహితుఁడను” అని గట్టిగ నఱచిచెప్పెను. ఆమాటవిని కంగా
చూచి, “నీయొక్కయు, దేశముయొక్కయు సేవజేయుటకై జీవింపఁదలఁచితి
అయితే, యొకగంటకు నీప్రాణమిత్రుఁడు మరణించును. నీవయినను జీవించి, సై
ములఁ గాపాడుదువుగాక” యని చెప్పి జీవములువిడచివెళ్లెను. ఈమాటలు విని నె
లియన్ ఏడ్వసాగెను.

లాన్నెసు రెండుకాళ్లను గాయపడినమట్టునకు గోసిరేగాని మరణించెను. ఈ
ద్ధమందు 26 వేల ఆస్ట్రియన్‌లు 15 వేల ఫ్రెంచివారును హతులయిరి. అప్పటికి నెపో
లియన్ సైన్యము లాద్వీపములోనే యుండినవి.

నలుబదితొమ్మిదవ అధ్యాయము.

(49)

దాన్యూబ్ వంతెన. వాలెండుమీద ఇంగ్లండువారిదాడి ఆదేశజ్వరమే నెపోలియన్‌మిత్రమై ఇంగ్లీషువారి నోడించుట. ఆస్ట్రియారాయబారితో సంభాషణ నెపోలియన్ హత్యకై వచ్చినకుట్రవాడు పోపు పదభ్రష్టత.

డాన్యూబ్ ప్రవాహము లోకమానమునకుగాని తగ్గుపాడ లగుపడవయ్యెను. గనుక వంతెనగట్టి దాటవలసియుండినది. గనుక సర్వశక్తుల నుపయోగించి మూడువారముల లోపల 12 వందల యడుగులపొడుగును, మూడుబండ్లు యొకేతడవన పోగలిగినంత వెడల్పును గలవంతెననొకటి గట్టింపగలిగెను. దీనికి 100 అడుగులదూరమందు పదాతి సైన్యములు పోవుటకు మరియొకటియు గట్టించెను. ఈరెండును ప్రవాహవేగముచే గొట్టికొని పోకుండుటకై పెనుకట్టడములు వాటిమీద గట్టించియుండెను.

ఉపరినలోయి "వాగ్రాం" (Wagram) వద్ద ప్రబలయుద్ధము జరిగి ఆస్ట్రియనులు పరాజితులయిరి. ఇట్లు వారోడిపోయి సంధిప్రయత్నములు జరుపున ట్లభినయించుచు కాలయాపన జేయుచుండిరి. వీరియుద్దేశమేమన, ఇంగ్లండుసేనలు వాలెండు మీద నడపింపబడుచుండెనని వీరు తెలిసియున్నారు. వారు వాలెండు ప్రవేశించి, తొందరగలుగజేయగ, కానిచో తక్షణమే నెపోలియన్ వెళ్లగలడనియు ఆసమయమందు వీరిమీద విరుచుకబడవచ్చుననియు వీరి యాశయము. నెపోలియన్ బుద్ధికుశలత యంత సులభముగ మోసపోవునది కాదు. వాలెండుమీద నింగ్లండు జూలై 31 ది దండెత్తి నదన్నవార్త వచ్చినది. తక్షణమే, వారినేమాత్రము నెదిరింపవలదనియు [illegible] రానివ్వవలసినదనియు, వారికి యీదేశ జ్వరబాధలే శత్రువులుగాగలరనియు, అట్లావచ్చి వచ్చి యీయిరువనేల జేరగానే, సైన్యములు జ్వరపీడితులై, వారంతటవారే మరలించు ననియు నెపోలియన్ వర్తమానించెను.

అట్లువచ్చిన యీ ఇంగ్లండుసేనల, సాధ్యమగునంత బహుకాలము, జ్వరదేశములో నుండునట్లుమాత్రము జేయవలసినదే మనకర్తవ్యమని వ్రాయించెను.

పదిదినములలోనే 15 వేలమంది సైనికులకు జ్వరము ప్రారంభమయి వేనవేలు చావసాగిరి. మిగత శేషించిన 12 వేలతో తిరుగ నింగ్లండుకు దారిబట్టగ, త్రోవలో ననేకులు జచ్చియుండిరి ఇట్టి దుస్థితిలో యుద్ధసభ నాహ్వానించికొని, హాలెండు మీద దండయాత్రే మానుకొనిరి. ఈవిధమున జ్వరమొకమిత్రునివలె నెపోలియన్కు సహాయపడినందునకు నెపోలియన్ సంతసించెను.

ఇపుడు, ఆస్ట్రియన్లు సంధిచేయక తప్పినదిగాదు ఈమోసగా డిప్పుడు నెపోలియన్ చేతిలో జిక్కియుండెను. అట్లున్నను గౌరవించి, ఆయనరాయబారిని సన్మానించి, వానితో నిట్లు జెప్పెను.

"మీ ఆస్ట్రియాసామ్రాజ్యమును నాశనముగావించి, ఖండించి, ఆస్ట్రియా, బోహిమియా, హంగెరి, యను మూడుతునకల జేసి, ప్రత్యేకరాజుల నేర్పరచుటో, లేక, ఆస్ట్రియాను నాకు మిత్రముగనుండునట్లొనర్చుటో, నాకు విధిలేని కృత్యముగ నేర్పడినది. మూడుతునకలుగ జేయుట నాకిష్టపడకున్నది రెండవ మార్గ మవలంబించెదనన్న, మీ ప్రభువును నమ్మి సంధి జేసికొను టెట్లు? ఆయనయోగ్యుడే! చుట్టునుండెడి దుర్మార్గులవలలో బడియున్నవాడు. మీరాజు, కిరీటభారముచే విసికి దానిని సన్యసింపనున్నట్లు వినియున్నవాడను. ఆయనతమ్మున కిచ్చివేయనున్నచో. అట్లొనర్చునేని, తత్క్షణమే యీదేశమును విడిపోయెదను. అప్పుడొక యంగుళముభూమియైనగాని యొకరాగి డబ్బుగాని నే గోరను ఇప్పటివరకగు నాయుద్ధ ఖర్చులుగూడ నే నడుగను. ఇందువలన [illegible] గినదని సంతోషించెదను. బవేరియారాజు పరిపాలింప సమర్థతలేని యీ 'టైరల్' గూడ నిచ్చెదను. అయితే రాజులకుండు మర్యాదల ననుసరించి, నేనిట్లుసేయు మని చెప్పరాదు. అని చెప్పి, [illegible]

బొహీమియా, [illegible] ఆస్ట్రియా, [illegible] లీదేశములందు
తా నా[illegible]ంప [illegible] సిద్ధపడుదును."

అని చెప్పెను.

ఇంతయు చెప్పి [illegible] వచ్చి, పైనచెప్పిన దత్తములేగాక యింకేవో [illegible] గోరగ, నెపోలియన్ సర్వమునాలోచించి సంధికియ్యకొనెను. [illegible] తే 14 [illegible] సంధిపత్రముల వ్రాసికొని దస్కతులు జేసికొనిరి. ([illegible])

ఈసంధి [illegible] గంటలు [illegible]. 24 గంటలలో సర్వము [illegible]

ఈసంధి [illegible] నడచినది. 19 సంవత్సరముల [illegible] చక్రవర్తిగారి కొకయర్జి పెట్టుకొనదలచియున్నానని [illegible] భటులు [illegible]పల బోనివ్వరైరి. [illegible] నను బోక పలుమారు [illegible]చి, [illegible]చి, బట్టికొని సోదావేసిరి. వాని మొలలో [illegible] ట్లొప్పికొనెను. ఈ సంగతి నెపోలియన్ [illegible] వానితో నెట్లు సంభాషించెను. [illegible] (Staps)

నె:—నన్ను [illegible] జేసితివా?

స్టా.—లేదు. [illegible] యుద్ధమునకే దాని నాశనమునర్చితిని.

నె:—అందు [illegible] విశేష యత్నము [illegible]

స్టా:—అవును. [illegible] చక్రవర్తి [illegible] అయన [illegible] మిమ్ము [illegible] మిమ్ము [illegible] మటిరియొ[illegible]

నె.—నిన్ను క్షమించి [illegible] మాటపై [illegible]?

స్టా.—[illegible] చెప్పు [illegible]!

ఇట్లు సంభా[illegible] వచ్చిన [illegible] యని [illegible] తి [illegible] సంధి [illegible] చెప్పెను. [illegible] చెప్పి [illegible] సంధి [illegible] గాని, యీప్రస్తావము [illegible] యుద్ధసభ [illegible] విచారించిరి.

ఈసమయమందు, స్పెయిన్ దేశములో యుద్ధమతితీవ్రముగ వర్తించియుండినది. ఇంగ్లీషువారు, స్పెయిన్ యల్లరిగాండ్రు, వీరందరు, నెపోలియన్, దూరదేశమందు యుద్ధములోనుండుగ నుండుటచే, యిక్కడి సైన్యములనుగూడి డాన్యూబ్ తీరములకు దీసికొనిపోవునను ధైర్యముగలిగి, నిరంతరముగ ప్రబలుచుండె. ఆ కాలమందు స్పెయిన్ బాలించుచుండు జోసపు బోనపార్టి (నెపోలియన్ సోదరుడు) గొప్పవాడును యోగ్యుడేగాని. సైనికుడు గాడు, గనుక సైన్యాధికారులు [illegible]హములతో బెనుగులాడసాగిరి వారినణచుటకు వీరికి శక్తిచాలకుండెను. ఇంగ్లీషునాయకుడగు 'సర్ ఆర్థర్ వెల్లస్లీ' 30 వేలసైన్యముతో పోర్చుగల్ దేశమునకు దిగియుండెను. వీరికి యా దేశస్థులు డెబ్బదివేలమంది సహాయులైరి. ఈసైన్యములు [illegible] జరిగించిన మహాఘోరములు జెప్ప నలవిగాదు. వారినాపుటకు వారినాయకులకే సాధ్యపడదాయెను.

నెపోలియన్ ఆస్ట్రియాదేశమందు వియన్నాప్రాంతమున నుండగ, ఇటలీలో నుండు పోపుగురువుగారి కమ్మను ప్రోత్సాహములతో, ఇంగ్లీషు యుద్ధనావలు ఇటలీ తీరమందలి సముద్రములో తిర్గాడుచుండినవి. ఈసంగతి నెపోలియన్ [illegible] వచ్చి, పోపుగారి కొకయుత్తరమును వ్రాయించి యందులో "మీరు నన్ను బట్టి మొదట చక్రవర్తితో యుద్ధ ముపక్రమించినట్లు భావింపవలసివచ్చుననియు, [illegible] నెలల, రోమ్ పదభ్రష్టత్వము తప్పదనియు, ఇప్పుడు, మీరు మోక్షమార్గము [illegible] లాభములుగ నార్జించియుండిన పురోహితత్వము [illegible]" ఖండితముగ వ్రాయించెను.

పోపు, పైకి మిత్రతటస్థ వాక్యములాడుచు, లోలోపల [illegible] శత్రువులకు సహాయ మొనర్చుచు, ఆయనకున్న [illegible] పంపుచుండెను. [illegible] చేయుట ముఖ్యావశ్యకమయినది. గనుక ఫ్రెంచిసైన్యము [illegible] ప్రవేశించి, అక్కడ కుట్రలుబన్నుచుండు [illegible], ఆస్ట్రియా [illegible]. నేపిల్సుప్రభువగు 'మూరట్' పోపుగారిని బట్టి ఖైదుచేసి, [illegible] దాటబంపెను. విధిప్రకారము జరుగునని నమ్మకములేని నెపోలియన్, పోపుగారు [illegible] లోనుండగ విని, ఆయనను జనోవా జలసంధి [illegible] 'సవోనా' (Savona) నగరమాయనకు నివాస మేర్పరచి, ఆయనయందుగల [illegible] 1 [illegible] క్షలఫ్రాంకుల వేతన మేర్పరచి, సామానులు, సేవకులు, [illegible] మిచ్చి, యెవ్వరైనను వారిదర్శనార్థ మేగుటకే యభ్యంతరము [illegible].

అంతట, రోమునగర పునరోద్ధారణ గావింపనెంచి, యానగరమందలి కట్టడములు, నగళ్లు, దేవళములు మొదలగునెన్నియో బాగుచేయించి, శోభావంతముగ జేయుచుండెను ఇట్లు రోగము నిర్ముక్తత గావించినందులకు జనులు సంతోషించి వారిని దర్శించి యభివందనము లర్పించిరి యూరపురాజవర్గమువారు నెపోలియన్‌ను యడుగంటద్రొక్క బ్రయత్నించు యాసమయమందు నెపోలియన్ యీవిధమున దేశాభివృద్ధికార్యములం జేయుచుండెను.

ఏబదియవ అధ్యాయము.

(50)

నెపోలియన్ జోసఫయిన్‌ల వివాహబంధవిసర్జన. కారణము. దంపతుల మనోదుఃఖములు. విసర్జనాపత్రప్రదర్శహారంగము. దంపతుల కట్టకడపటి సమావేశము.

నెపోలియన్, పూర్వాచారపద్ధతులు, పాలనావిధానములు, మతవైషమ్యము-దుర్మార్గదురాచారములఁదొలగించి, యొకకట్టుబాటునకు లోబడిన ప్రభుత్వస్థ జేయఁగలిగెనని చదువరులెఱిఁగియున్నారు! అట్టిపాలన పారిసునందు నెలగొ యుండెను. అయితే, తనయనంతర మీపాలనాపద్ధతులు మార్పుజెందునని దలఁచియుం డలేదు గాని, తనతదనంతర మీసింహాసన మెవరధిష్ఠింపవలసియుండు ననువిషయ మాత్రము, నిర్వివాదముగ నుండితీఱవలయునని గోరుచుండెను. అట్టివివాదము, త నంతరమను దురదృష్టసమయమున, యుద్భవించెనేని, శత్రువులకది యొక మంచి కాశమేర్పడి, రాజ్యమే తాఱుమాఱుగాగలదని యూహించి, అట్టిది ప్రాప్తింపకుండ జేయదలచెను.

నెపోలియన్ చక్రవర్తి నిస్సంతుగ నుండెను. జోసఫయిన్‌నకు యిద్దరు సం ముండిరి. వీరు యామెకు ప్రథమ భర్తసంతు గాని, వీరిని హక్కుదార్లుగ జే సాధ్యముగాకుండెను. మఱియు నీయనకు కేవల సన్నిహితులును, ఏకగర్భజనితులు సోదరు లుండిరి. కుటుంబములోనివారినివిడచి, జోసఫయిన్ కుమారునికి తనయనంతర కిరీటాధిపత్య మొసంగుట, కుటుంబకల్లలకు మూలమగునని అట్టివి లేకుండ జేయుట ఆయన ముఖ్యోద్దేశము. గనుక, బలవంతులతో సంబంధబాంధవ్యమును జేసినట్లయిన ఉత్తరకాలమందు, వారు అండగనుండఁగలరని దలఁచియుండెను. ఇంతేగాక, యీరాచ రికబాంధవ్యములు, యుద్ధపరంపరల కొకయంతముగ నేర్పడునని గూడ యూహిం యుండెను.

నెపోలియన్ మనోదుఃఖము లీవిధమున యుండినవి, గాని, వీటిని ప్రియ న్‌నకు దెలియజేయు టెట్లు! ఫ్రెంచిజను లొకప్రక్క, మఱియొక

వివాహము జేసికొని, ఆయనయనంతరము సింహాసన మధిష్ఠింప[illegible] [illegible] లసినదిగ బ్రార్థించుచుండిరి. ఇట్టిస్థితినంతయు నాలోచించి ప్రను [illegible] నిశ్చయించికొనెను.

అంతట 'కాంబెసిరిస్' మంత్రిని బిలిచి తనమనోద్దేశము [illegible] యుంట విధిలేనికృత్యమయినదనియు, జోసఫయిన్ కును తనకును [illegible] ను బహిరంగముగ దొలగించికొనుటే గాని ఆమెయందుండు ప్రేమ [illegible] మియు లోటుండదనియు, ఆమె నివసించుట కొకనగరు [illegible] ందు మరియొకటియు నేర్పరచునట్లును, సాలు 1 కి 30 లక్షల ప్రాంకుల [illegible] గుదుననియు, భవిష్యద్రాణిగా బోవుయామెకువెనుక, రాణి, [illegible] యుండగలదనియు, ఆయమయందు స్నేహవాత్సల్యతలు [illegible] ననియు జెప్పిపంపెను

ఈదుర్వార్త బహిరంగపఱుపనెంచిన 1809 సంనపంబరు తే 30 కి [illegible]. —విషయమయి జోసఫయిన్ యిదివరకే, కర్ణాకర్ణికగా విని దుఃఖమగ్నురాల[illegible] ది. ఆకాలమందు, యీ దంపతులిరువురు 'పాంటెన్ బ్లో' నగరున నుండిరి. జోసఫయిన్ కన్నీటిధారలతో నాయుదయమంతయు తనగదిలోనే [illegible] యన్ ఆయనగదిలో నుండెను. భోజనసమయ మేతెంచినది. ఇద్దరును [illegible], యొకరితోనొకరు మాటాడరైరి. బల్ల కిరువంకలచెటి యొక్కప్రక్కన [illegible] తెచ్చియుంచిన పదార్థములేవియు, వేలువేసి ముట్టరైరి. జోసఫయిన్ [illegible] ప్రతి మారూపముగ నిశ్చేష్టితురాలుగ నుండెను. నెపోలియన్ [illegible] బల్లమీదనుండిన చిన్నకత్తిని దీసికొని, ఖంగుఖంగుమని గాజుగిన్నె [illegible] త్రము లిన్నగ గొట్టుచుండెను. ఈవిధముగ భోజన మాకరించిరి. [illegible] నపోలియన్ తిన్నగలేచి గదితలుపు మూసెను పాలిపోయినముఖముతో, [illegible]. జోసఫయిన్ ను సమీపించి, ఆమె జేయినిదీసి తనరొమ్మున యుంచుకొని.

"జోసఫయిన్, నీయందు నాకుండుప్రేమ తెలుసునుగదా ! ఈప్రపంచములో, నే సౌఖ్యపడిన నిమిషములేమయినయున్నచో, అవి నీవలన గలిగిన సౌఖ్యమే ! నా మనోభీష్టమునకంటె, విధి బలవత్తరముగ నున్నయది. ఫ్రాంసుదేశక్షేమముకొరకు నా ప్రేమాంతఃకరుణలు నే వదలవలసిన ట్లేర్పడినది"

అనియనుటతోడనే, జోసఫయిన్ మూర్ఛబోయి క్రిందబడినది నెపోలియన్ తటాలున వాకిలివద్దకుబోయి సహాయముకొఱకు యఱచుటతోడనే, వచ్చినవా రామె నుతిన్నగ నామెగదికి జేర్చిరి నెపోలియన్ కొంతసేపు యామెవద్దనుండి, చుట్టునుం నవారినిఁగూడ గమనించక, దుఃఖసాగరమున మునిఁగియుండెను. ఆరాత్రి ప్రతిగం టకు నామెస్థితిని విచారించుచుండెను.

ఇటలీలో నుండుకుమారుడు 'యూజిని' అప్పుడే యరుదెంచెను. చెల్లెలుగవుఁ లించి తల్లిగారికి బ్రాప్తింపగలదుస్థితిని జెప్పెను. చక్రవర్తిగారి గదికివెళ్లి తండ్రిగారి నడిగెను. అయన జవాబివ్వలేక, వానిహస్తములఁ బట్టికొని, దగ్గుత్తికతో విధిలేనికృత్య ముగ నేర్పడినదని జెప్పె, యాయుభయులును ప్రక్కననుండు తోటలోనికిఁబోయి విస్తారకాల మక్కడ మాటలాడుచుండిరి.

ఈ దుఃఖకరమయిన దంపత్సంబంధవియోగముఁ బహిరంగపఱచుటకు, 1809 సం॥ డిసంబరు తే 15 ది నిశ్చయింపబడినది. ఆరోజున, టులరిస్‌భవనమందు రాజకు టుంబీకులు, మంత్రులు మొదలగు ప్రసిద్ధపురుషులందరు జేఱిరి. అందరు నిశ్శబ్దముగ దుఃఖమగ్నులయియుండు నాతరుణమందు నెపోలియన్ లేచి, యిట్లుజెప్పెను.

> "భగవంతునిచే ప్రకృతమున నాకొసగబడి యుండు యీ సింహాసనమును, నాయనంతరము నాస్వంతవారసున కొప్పగింపబడవలయునని, రాజ్యా వసరములును, జనాభీష్టములును గలసి గోరుచున్నయవి. నాప్రియమయిన జోసఫయిన్‌వలన నాకు సంతాన ప్రాప్తి యిన్నిసంవత్సరములుగ గలిగియుండలేదు. ఈస్థి తియే, నాపూర్ణాత్మకరుణలను విసర్జించునట్లును, జనుల క్షేమమునే యాలోచింపవలసినట్లును, యీ మావివాహ బంధవిసర్జన గావించుటకును, కారణభూత మయినది. ఇపుడు నేను నలుబదిసంవత్సరములవయసునం దుండు టచే, యింకను కొంతకాలము జీవించి సంతానప్రాప్తి బడయగలుగుదుననుయాస గలిగించినది. ఇట్టి నాసాహ సము నామనస్సున కెంతసంకటము గలిగించియున్నదో, దేవునికెఱుక. అయితే, యిట్లొనర్చుట ఫ్రాన్సునకు క్షేమకరమగునేని యిది బలమయినతెగువ గాజాలదు.

నా ప్రియపత్ని నాకనుకూలవతియై ప్రేమాస్పదురా
లయి యుండెనేగాని, మఱియేలోపము లామెయందు
లేవు.పదియైదుసంవత్సరములనాజీవితము నలంకరించినది
అది నేనెన్నటికిని మఱువకుండునట్లు నాహృదయఫలి
కలోఁ జెక్కఁబడియున్నది నాహస్తముతో నామెశిర
స్సున కిరీటధారణ గావించితిని సర్వదా రాణియను
బిరుదు యామెకుండును. అన్నిటికినిమించి ఆమె నా
పరిపూర్ణ ప్రేమాపాత్రురాలయి నన్నామె తన ప్రియ
స్నేహితునిగ భావింపగోరెవను ”

అని చెప్పగనే, జోసఫయిన్ లేచి, తనచేతిలోనుండు నొకకాగితమును చదువ జూచెను గాని దుఃఖముతో చదువజాల దయ్యెను దుఃఖముతో యాకాగితమును రేనాడ్ (M Reynod) గారి జేతికిచ్చి, చేరుమాలతో దుఃఖము నణఁగొనుచు కుర్చీలోఁ గూలబడెను. ఆయనగా రిట్లుజదివిరి అందులోఁ తనకు సంతానప్రాప్తిగలుగు నని తోచనందున, తన ప్రియభర్తగారియందు తనకుండు ప్రేమాగౌరవములఁ బట్టియు, దేశక్షేమముకొఱకును, ఆమహామహుని సంతతివారే యీఫ్రెంచిజనుల బాలింపవలయు నని తనకును యభీష్టమైనందునను, యీవిసర్జనచే వారియందు దనకుఁడు ప్రేమకు లోప మేమియు గలుగలేదనియు, భర్తగారియభీష్టమే తనకును యభీష్టముగ నుండుటచే, యీ వివాహబంధవిసర్జనకు తా నొప్పికొంటినని వ్రాయబడియుండెను.

ఆమఱుదినమందు మహామహులసభ నాహ్వానింపబడినది. సభావేదికలోఁ నొక బల్లనుంచిరి ఎదుట నొకకుర్చీనుంచిరి. అక్కడ బంగారుసిరాబుడ్లును పేనాలనుంచిరి. నెపోలియన్ పాలిపోయినముఖముతో, రాచదుస్తుల దొడిగి, యొకగుంజ నానుకొని రెండుచేతుల రొమ్మున యానించికొని,మౌనముతో నుండెను ఈసభలోఁ జోసఫయిన్ కొమారుడు యూజని, అధ్యక్షతవహించి, తనతల్లియు, చక్రవర్తియు, తమవివాహబం ధవిసర్జన కంగీకరించియున్నారని సభవారికి దెలియజేసెను.

అంతట ప్రక్కననుండు గదితలుపుదెఱచికొని జోసఫయిన్ ప్రవేశించినది. అందరు గొల్లున నేడ్వసాగిరి హర్టెంసిసహాయముతోకుర్చీవద్దకొచ్చి, విసర్జనాప త్రమును జదువగ విని,ప్రవాహముపలెగారుచుండు కన్నీళ్లచేరుమాలతోదుడిచికొనుచు, కూర్చొని, యా క్రూరకాగితముమీద దస్కతు పెట్టినది ఱిఱుగ, హర్టెంసి సహాయ ముతో తనగదికి గొనిపోబడెను. మాటాడజాలనిదుఃఖముతో నాగదిలోఁ నుండెను.

రాత్రి అయినది. ఈదుఃఖకరమయిన సమాచారముచే నగరమంతయు చింతాసాగరమున మునిగియుండినది. నెపోలియన్ సహజముగ నిద్రించువేళ అయినది. మనోకల్లోలముతో యాపడకమీద, యిటునటు బోర్లాడుచుండెను ఇంతలోచప్పుడులేకుండ తలుపు తెఱువబడినది. జోసఫయిన్ ప్రవేశించినది. ఏడ్చిఏడ్చి, కంప్లించి, వెంట్రుకలు చెదరి, పిచ్చిదానివలె తిన్నగ, గదిప్రవేశించి, తనపూర్వభర్తగారి పర్యంకసమీపమున కఱుదెంచినది. అట్లువచ్చి, నిలిచి, చేతులచే ముఖమునుగప్పి, భోరున నేడ్వసాగినది. కొంతసేపు నెపోలియన్ పడకసమీపింప తనకిర్హతలేదని, దూరముననుండి, శోకావేశ పరవశురాలై, కొంతనిలిచి, సాహసించి, తటాలునబోయి, భర్తగారి నాలింగనముగావించి, ప్రాణనాథా యని యెక్కియెక్కి యేడువనారంభించినది. ఈ దీనాలాపముల వినుటతోడనే, నెపోలియన్ గర్వగాంభీర్యము లెక్కడికో పఱుగెత్తినవి. ఆయనయును బిగ్గరగ నేడువసాగెను. ఆమెను సమాధానపఱచుటకు ప్రయత్నించెను గాని ప్రయోజనము లేదయ్యెను. అంతఃపురసేవకునివెళ్లిపోవనాజ్ఞయిచ్చి వారిద్దరు నొకగంట కాలము ఏకాంతమున నుండిరి ఇదియేవారిద్దరి కట్టకడపటి సమావేశము. ఆవల జోసఫయిన్, తనభర్తగారి నిక ముందెన్నడుగాని సమీపించుభాగ్యమునకు దూరస్థురాలై, సెలవుదీసికొని వెళ్లిపోయినది. అంతఃపురమందలి దీపములార్చుసేవకుడు వచ్చునప్పటికి, నెపోలియన్ పడకమీద గుడ్డగప్పికొని, దుఃఖముతో బడియుండెను. ఈవిధముగ నాదంపతులప్రేమలత లానాటితో యంతరించినవి.

ఆమఱునాడే నెపోలియన్ 'ట్రయినన్'కు(Trianon) ప్రయాణమునియ్యుత్తర్వు జేసియుండెను. గనుక నాయుదయముననే బండ్లు సిద్ధముగనున్నవని మనవిజేయగనే లేచి, టోపి చేతంబట్టికొని, వెంబడియుండు కార్యదర్శిని, కూడదిట్టుని, మెట్లు దిగివచ్చుచు, జోసఫయిన్ గదిలోనికి వెళ్లెను. ఆమెదుఃఖములో నుండినది. చప్పుడువిని లేచి, నెపోలియన్ను గౌగలించికొని భోరున యేడువసాగి యామెమూర్ఛబోయినది. వెంటనే యామెను ప్రక్కనయుండు కార్యదర్శిచేతుల నొప్పగించి తానుబోవువఱకును యామెను వదలవద్దని జెప్పి, వాకిటగాచియుండిన బండినెక్కుటకు త్వరగవెళ్లి పోయి బండినెక్కగనే యాబండి గదలిబోవుచుండెను. ఆయన బోవుచుండుట జూచి, వెంటబఱుగెత్త ప్రయత్నించినది గాని చెలికత్తె లామెను కుర్చిలో గూలవేసిరి.

ఆదినము 11 గంటలకు జోసఫయిన్ ఆపాదమస్తకపర్యంతము గుడ్డగప్పికొని, టులరిస్‌భవనసౌధముల దిగి, నూతనముగ తనకు నేర్పరుపబడిననగరునకు ప్రయా

ణమయి, యాఱుగుఱ్ఱములుగట్ట బడి వాకిటఁ గాచియుండినబండిలోఁ దుఃఖముతోఁ నెక్కి, యీ వియోగదుఃఖమునుజూచి బరితాపబడుచుండిన పూర్వపరిచయులందరితోఁ వందనాపూర్వకమగు దీనత్వముతోఁ యాఖరుసెలవుదీసికొని వెడలిపోయెను.

ఈవిధముగ కార్యావసరములచే విడనాడినను ఆమెయం దత్యంతప్రేమగలిగి ముత్తరప్రత్యుత్తరముల జఱుపుచుండెను.

ఏబదియొకటవ అధ్యాయము.

(51)

నెపోలియన్ నూతన వివాహప్రయత్నము. ఆలోచనలో నుండిన సంబంధములు ఆస్ట్రియా చక్రవర్తికుమార్తెను పెండ్లి యాడుట దంపతుల సమావేశము. ఇంగ్లండు దౌర్జన్యము. సోదరుని విషయమగుచింత. నెపోలియన్ హత్యాప్రయత్నము. హంతకుని విషయమయి వ్రాయబడిన యుత్తరము. రాణిగారి కష్టప్రసవము వైద్యులకలవరము. పుత్రజననము.

నెపోలియన్ భవిష్యత్పట్టమహిషి యెవరు? అనుహంశము ముఖ్యమయి అందరి మనముల నాకర్షించియుండెను. 1810 సం॥ జనవరినెల తే 21 ది టులరిస్ భవనమున గొప్పసభజరిగి యీవిషయ మాలోచింపబడినది. అప్పటికి మూడుసంబంధము లాలోచనలో నుండినవి ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి కొమార్తెయొకరు. రష్యాచక్రవర్తిగారి తోబుట్టువొకరు సాక్సనిరాజుగారి పుత్రికయొకరు-ఈముగ్గురిలో నెవరోయొకరు రాణియగుదురని ప్రస్తావనలో నుండినది.

పోలండురాష్ట్రమును తిఱుగ రష్యాకుజేరుటకు, నెపోలియన్ సమ్మతించెనే ఆయనతో సంబంధముజేయునట్లు రష్యావా రభిప్రాయ మిచ్చియుండిరి. ఇందున నెపోలియన్ సమ్మతింపకుండెను.

మఱియు, నొకకాపువాని కూతురిసంబంధము గుదురునంతత్వరగా రష్యాచక్రవర్తి కుమార్తెసంబంధము కుదరజాలదనియు, ఆలోచించి జెప్పెదమనియు రష్యాచక్రవర్తి తల్లిగారనిరి. ఈనిరాకరణ సహింపలేక, నెపోలియన్ తక్షణమే పేనా దీసికొని, మీస్నేహితుడనగు నేను, మీతోబుట్టువుసంబంధము ప్రప్రథమమున యాలోచింప

న నా సామాన్యబాధ్యతను,యింతటితో నామీదనుండి మీరే దొలగించియున్నారని
లియగోరితినని రష్యాచక్రవర్తికివ్రాసెను. అదేదినమున, ఆస్ట్రియాచక్రవర్తితో పెండ్లి
ాయబారము ప్రారంభమయినవి. తక్షణమాచక్రవర్తి యీసంబంధమునకు సంతోషించి
ంగీకరించెను. వివాహప్రయత్నములన్నియు జరిగినవి. నెపోలియన్ రాయబారి 'బర్తి
యర్' వీరితరపున పెండ్లిపెద్దగ నాస్ట్రియాకుబోయి సంబంధముఁ దీర్మానించికొని వచ్చి
యుండెను.

1810 సం॥ మెనెల తే 11 ది అతివైభవముతో ఆస్ట్రియా రాజధానియగు
యన్నా' నగరమందు వివాహమహోత్సవము జరిగి, పెండ్లికుమార్తెను ఆమె పినతం
్రిగారే, నెపోలియన్ పక్షమున అంగీకరించి, అతివైభవముతో ఫ్రాన్సునకు దీసికొని
ంపెను. 'కాంపెయిన్'(Compiegne) నగరమందలి రాజనగరులో నెపోలియన్
ననూతనపట్టమహిషి నాహ్వానించున ట్లేర్పరచికొని, భవన మలంకరింప జేసెను.
ండ్లికూతురు ఆస్ట్రియానుండి వచ్చుచున్నదని దెలిసి, నెపోలియన్ వారి నెదుర్కొ
టకై, మూరట్ను వెంటదీసికొని, ఎదురుగ బోయియుండెను. దంపతు లన్యోన్య
క్షణ లానాటికెఱుగరు. వియన్నాలో జఱిగినవివాహము, ఆరాజవంశాచారము నను
ించి, పెండ్లికుమారుని యసమక్షములో జఱిగినది.

పెండ్లికూమార్తెబండి సమీపింపగనే, నెపోలియన్ తనబండి దిగి, యాబండి
క యామె నాలింగనముగావించి వెంబడిగూర్చొని దంపతులిరువురు గలిసివచ్చిరి.
భయులు సందర్శించుకొని, రూపలావణ్యయోగ్యతలకు వారువారు ఆనందమగ్ను
యిరి.

వియన్నా వివాహవిషయమయి, పునః యీఫ్రాన్సుదేశమర్యాద ననుసరించి,
ాహము జరుగవలెనా యనుహంశము న్యాయసభవారితో నాలోచించిరి ఈదేశ
-క సామకార్థ మొకవివాహకర్మ గావించిరి. తన పునస్సంధానదినమందు ఆఱువేల
ఁడుచులను ఆరువేలసైనికులు పెండ్లియాడున ట్లేర్పరచి, ఒక్కొకపడుచునకు బొక్కస
ఱనుండి యేడువందలఫ్రాంకులు యరణమిచ్చునట్లు గావించెను.

కాంపెయిన్ రాజనగరునందు మూడునిద్రలయినవెంటనే యేప్రెలు తే 1 ది
సింట్క్లవుడ్ నగరునందు వివాహకర్మ జరుపబడి, యామఱుదినమందు, సామ్రాజ్యమం
ి ప్రభువులు, రాజకుటుంబములు, విహితులు మొదలగువారితో నూరుబండ్లతో
ప్రయాణమయి వచ్చి, యుత్సవముతో పారిసు పురప్రవేశమయిరి. మార్గమందు జయ
జయధ్వానములు జేయుచుండగ, చక్రవర్తినియొక్క హస్తమునుబట్టికొని టులరిస్
- ప్రవేశ మాయెను. ఆ సాయంత్రమపుడు దేవాలయములో నాశీర్వాదముల

బొందియుండెను. ఫిరంగుల గాల్చిరి. గంటలు వాయించిరి. నగరమంతయు సం
సాగరమున మునిగియుండినది.

ఆవల కొంతకాలమునకు, నూతనరాణిగారితో గలసి, నెపోలియన్ తన
జ్యములోని యుత్తరభూభాగముల జూడబోయెను. ఇంగ్లండువారిపై పగనకంతముగా
నుండెను. రాష్ట్రమందు సవరణదిద్దుబాట్లు జేసికొనుటగాక, ప్రపంచములోకెల్ల బలవ
లగు వీరితో, పోరుసల్పవలసినదిగ నుండెను. ఇపుడు ఆస్ట్రియావారితో సంబంధమేగ
నందున, బహుశా ఇంగ్లండువారు సంధికివత్తురని దలచి మఱియొకమాఱు ప్రయత్నిం
దలచెను.

హాలెండులోని ఆంస్టర్‌డాం (Amsterdam)నగరమందు హోప్, కంపె
గిడ్డంగులుండినవి. ఆకంపెని ఇంగ్లండుతో వ్యాపారము జేయుచున్నందున, వారిమూ
ముగ నింగ్లండుయుద్దేశముం గనుగొనుట కేర్పాట్లు గావింపబడినవి. ఇదేకాలమం
పోలీసుమంత్రియగు ఫౌచి, నెపోలియన్ యుత్తరువులేనిదే తానుస్వతంత్రించి
ఆవ్వర్‌డ్ (Ouvuard) అనువానిని, ఇంగ్లండున కంపి అక్కడ యభిప్రాయము
గనుగొనమని జెప్పెను. ఒకేవిషయమయి యిద్దరురాయబారులు వచ్చుటయు, ఒక
గతి యొకరికి దెలియకుండుటయుం జూచి, యిది మోసమని వారు దలచి, యెవ్వరి
జవా బివ్వరైరి. ఫౌచిగారి యధికప్రసంగమునకు విచారించి, "యిట్టి యధికప్ర
మునకు నిన్నురిదీయించియుందునుగాని మన్నించి నిన్ను పనిలోనుండి దొలగించితిని
అని చెప్పి వీనిని మర్యాదగ దేశము దాటబంపదలచి, రోముపాలకునిగ నియమిం
పంపెను.

ఇక్కడిస్థితు లిట్లుండగ, ఇంగ్లీషువారు చెన్నపట్టణములోనుండి కొన్నిపడవ
మీద సైన్యములనంపి, ఖండాంతరములలో ఫ్రెంచివారికి శేషించియుండు యి
టేద్వీపమగు జావాను గూడ దీసికొనిరి. దీనితో ఖండాంతరములలో ఫ్రెంచిసామ్రా
మంతమాయెను.

ఇట్లింగ్లీషువారు దొరకినట్లెల్ల నాక్రమించియు, ఫ్రెంచివారు దురాశ
నున్నారని జెప్పుచుండిరి. హాలెండు రాష్ట్రాదాయము, విశేషించి ఇంగ్లండు వ్యాపా
మీద నాధారపడియున్నది. గనుక నెపోలియన్ డిక్రీ హాలెండున నర్దముగ నేర్ప
దున, యాప్రభువు దాని నామోదించి యములు జరుపకుండెను.

తనమీద నాధారపడియుండు రాష్ట్రములే తనయాజ్ఞ మీరినచో, ఫ్రాంస
ముప్పురాగలదనియు, ఫ్రాంసునాశనమే వారి దేశనాశనమనియు దెలియజెప్ప
తమ్మునికి కఠినముగ వ్రాయించెను. అందులో నసహాయురాలగు హాలెండు, ఫ్రాంసుయొ

గాధారపడియున్నదనియు, తనకుటుంబీకులలో నొకరే హాలెండు ప్రభువుగనుండియు, యిట్లొనర్చుట యక్రమమనియు, యికముందు మీరొక ఫ్రెంచిమనుష్యుడుగ వర్తింపవలెనే, తానొకసోదరుడుగనుండుననియు, మాతృదేశాభిమానమునువదలితిరేని, తాను సోదరాభిమానమును వదులుటలో విపరీతమేమియు నుండబోదనియు, నిష్ఠూరముగ వ్రాసియుండెను.

ఇందున కాయనగిసిసి, సింహాసనమును త్యజించి, హాలెండువదలి వెళ్లిపోయెను. ఈయనకు దేహస్వస్థత చెడియుండుటేగాక, అనుకూలదాంపత్యముగూడ లేక, జబ్బుచనములు సంప్రాప్తించియుండెను. లూయి (Louis) బోనపార్టి గోప్పిష్టి. ఈయన భార్య యోర్పులేనిది. గనుక యుభయులకును సరిపడక యొకవ్యాజ్యమున కవకాశమేర్పడినది. ఆయన కిద్దఱుబిడ్డలుండిరి వీరిని నెపోలియన్ పోషణలో నుంచికొనెను. తమ్ముడగు హాలెండు ప్రభువు నడవడి విని యిట్లు జింతించెను.

> "నావలన వృద్ధికిలేబడిన నాతమ్ముని గుణయోగ్యత లిట్లుండునని నే దలంచనైతిని. పదాతిసైన్యములో నొకలెప్టనెంటుగ నుండి, నాకువచ్చెడు స్వల్పజీతములోనే, వీనినిబెంచి పోషించితిని. నారొట్టెలోనే బంచియిచ్చితిని. అందునకు బ్రతిగా నాకు వీడుజూపి నకృతజ్ఞత యిట్టిది".

అని చెప్పి చింతించియుండెను.

ఇట్టిస్థితిలో హాలెండును ఫ్రాన్సునకు జేర్చక విధిలేదయ్యెను గనుక జేర్పించియుండెను. నెపోలియన్ చుట్టును ఒక్క లభివృద్ధి గాంచుచుండినవి. స్పెయిన్ లో యుద్ధముండినది. రష్యా విరోధము, దినదినప్రవర్ధమాన మగుచుండినది. గనుక రక్షణచేసికొనవలసినది గాదయ్యెను.

ఈసమయమందు, 20 సం॥ ప్రాయముగల (Vonder Sulhn) వాండర్ సలన్ యనుసాక్సనివాస్తవ్యుడొకడుపట్టుబడెను. ఆతనుచక్రవర్తిని హత్యచేయనుద్దేసించినట్లు నేర మొప్పుకొనెను. ఈసంగతి నెపోలియన్ కు వ్రాసిరి. ఆకాగితముమీద నీక్రింది విధమున వ్రాసిపంపెను.

> "ఈమాదిరిగనే, యితరు లవలంబింపకుండుటకై యీసంగతి చాలగోప్యముగ నుంచుడు. వాని స్వల్పవయస్సు వానిని క్షమింపజేయ సహకారియ

యినది. అయితే చిన్నప్పటినుండియు నేరములుజేయ
నలవాటుపర్చబడియుండిననే తప్ప, యింతస్వల్పవయ
సుగలిగి, యీనేరముల కుద్యుక్తుడగు యొకడుండుట
యఱుదు. కొన్నిసంవత్సరములలో వీనిమనోగతి మా
ర్పుజెందగలదు. అపుడీపిచ్చిపసివానిని జంపితి మని
యు,వీనిమూలముగ, వీనిగౌరవకుటుంబమును దుఃఖ
ములపాలు జేయుటేగాక, యాకుటుంబ మట్టిదుర్మా
ర్గులను యపనిందెకుగూడ పాత్రులను జేసితిమని,
మనము జింతించియు ప్రయోజనముండబోదు వీనిని
(Vincennes) విన్సిన్నెసునగరునందు ఖయిదున
నుంచుడు. వీనికి యోగ్యతాబుద్ధిగలుగునట్లు శ్రద్ధదీసి
కొనుడు. జదివికొనుటకు పుస్తకముల నిండు. వానికు
టుంబికుల కీసంగతి దెలుపుడు. మిగతది సర్వము
కాలచక్రమే,జేయగలదు. దీనివిషయమయి, ముఖ్య
మంత్రితోనాలోచింపుడు. తగుసలహా నివ్వగలడు''

అని వ్రాసి ఆకాగితమును తిఱుగ నంపియుండెను. ఈకుఱ్ఱవాడు నెపోలియన్ సామ్రా
జ్య అంత్యదశవరకును ఖయిదున నుండియుండెను.

1811 సం॥ మార్చి తే 19 ది ఐశ్వర్యసంపదలనిగాని రాచపుట్టుకలనిగాని,చక్ర
వర్తిత్వమనిగాని, మినహాయింపులెఱుగని యాప్రసవవేదనలు మేరియా లూయిసా
(Maria Louisa) చక్రవర్తిని నిదర్శించి,ఘోరముగ జుట్టికొని, మంచమునం బడ్డ
నవి.పదిరెండుగంటలకాల మీవిధమున ప్రసవవేదనచే బాధపడుచుండినది. ప్రక్కనె
నుండు వైద్యులు. మంత్రసానులు భయపడసాగిరి. అందులో నొకవైద్యుడు కష్టప్రసవ
మనియు తల్లిగాని బిడ్డగాని బ్రదుకుట దుస్తరమనియుం జెప్పెను.ఈకాలమందంతయు
వెంబడియుండిన నెపోలియన్, తల్లిని గాపాడు డని జెప్పెను. అంతట నిది, యిదివఱ
కెన్నడు వినియుండనంతటి కష్టప్రసవమా? యని ప్రశ్నించెను.

''ఇట్టివి గొన్నిచూచితినిగాని బహుయఱుదు'' అని వైద్యుడనెను. 'మంచిది'
ఒకసామాన్య బీదరాలిప్రసవమందుంచు ధైర్యసాహసములే యుపయోగించి, రాణి
గారను సంగతిమఱచి, పనిజేయుమని జెప్పెను. ఈయోచనగల సలహా సహకారి
అయి, సుఖప్రసవమయి యొక మొగశిశువు గలిగెను.

ఆడపిల్లయినచో 21 ఫిరంగులును, మొగబిడ్డడయినచో 200 ఫిరంగులును గాల్చు రాజాచారము ననుసరించి, యీశుభవార్త ఫిరంగుల ధ్వనిమూలకముగ నగరమందు దెలియజేయఁబడినది. ఫిరంగిధ్వని యగుటతోడనే సర్వజనులు నాలకించి లెక్క బెట్టసాగిరి. 21 అయిన తరువాత నేదో యొకకారణముచే, కొంచ మాలస్యమయినది. పట్నమంతయు నాతురతతో నిశ్చేష్టితముగ నుండిరి ఇంతలో 22-వ ఫిరంగి గాల్చబడినది. సంతోషించిరి 200 ఫిరంగులు గాల్చబడెను. ఆనాటి పురజనులసంతోషమునకు మేఱలేదయ్యెను.

ఈవర్తమానము నగమురాత్రికి జోసఫయిన్‌కు దెలిసి వెంటనే యొకయుత్తరమును వ్రాసిపంపెను. ఆవెంబడే యీవర్తమాన మెత్తికొని నెపోలియన్ వద్దినుండి భటుఁడరుదెంచెను. నెపోలియన్‌కు తనమీఁది ప్రేమ కానందభరితురా లయ్యెను ఈసంతోషవార్త దెచ్చినభటునకు, మొరాకోచర్మనిర్మితమగు నొకపెట్టెను, వజ్రములు చెక్కిన సూదియుం, అయిదువేలఫ్రాంకులను బహుమాన మిచ్చిపంపెను

ఈకుఱ్ఱవాడు జన్మించి కొంతకాలమయినతర్వాత తానునుభార్యయు వానినిముందిడుకొని, ముద్దులాడుచుండువారు. ఆబిడ్డ చేతులఁబట్టికొనినడపించుచు, నేలబడిననవ్వుచూ, కేకలువేయుచు, చప్పట్లుగొట్టుచు, నాపుత్రరత్నముతో నానందించుచుండిరి.

చిన్నవయస్సుననున్నపుడు, అ రాజపుత్రునికి విద్యాబుద్ధులు జెప్ప, మేడెండి మార్టెసిక్యూ అనుయామెను, పాలకురాలుగ నియమించిరి ఆమె మహాపవిత్రనడవడిగల యోగ్యురాలు ఇట్టివారు అరడజన్‌మంది దేశమం దుండిరేని, యెంతయో దేశాభివృద్ధి గలిగియుండెడిదని నెపోలియన్ జెప్పుచుండెను. ఈ కుమారచక్రవర్తిని జూచుటకు వేనవేలుజనులువచ్చి దర్శించుచుండిరి. ఒకనాటిదినమం దీకుఱ్ఱవాఁడు పోటుబెట్టి, పాలకురాలి మాటవినక ఆమెమీఁదికే తిఱుగఁబడెనట. అపుడు ఆమె గదికిటికీలన్నియు మూయించివేసెను. అకస్మాత్తుగ నంధకారమయినది. చూచి, ఏమిటిది యమ్మా, అని యడిగెనట. అందునకామె యిట్లాకుఱ్ఱవానికి జెప్పినది. "నిన్ను జూచుటకై అనేకులు కిటికీలవెంబడి వచ్చియున్నారుగదా! నీవింత కోపదారివని వారెఱుగకుండుటకై యిట్లొనర్చితిని. నీవొకప్పుడు వీరిని బాలించునవసర మేర్పడును నీవింత కోపదారివని వారెఱిగిరేని ని న్నేమనుకొందురు, నీవింత దుర్మార్గుడవని వారికి దెలిసినట్లయిన, రేపు వారు నీకు లోబడియుందురా?" అందుకొ అకిట్లు కిటికీలు మూయించితి ననెనట. అంతట నాపిల్లవాఁడు క్షమింపవేడికొని, యికముం దెన్నటికిని కోపపడనని వాగ్దానము జేసెనట. (చూచితిరా బిడ్డల నెట్లు బెంచవలయునో యెట్టి నీతిగఱపవలయునో.)

ఈ కుమారచక్రవర్తి (King of Rome) బుట్టినతరువాత, వీనికొఱకొక రాజభవనమును సీన్ నదీతీరమందు జీనావంతెన కెదురుగ గట్టింప దీర్మానించికొనెను. ఆ చుట్టుప్రక్కల నుండువాసస్థల నివేశనములన్నియు విక్రయమునకు దీసికొనిరి గాని. ఘుచ్చోటు, పడవలలోనివారికిసముద్రముమీదబోయిసారాయినమ్మి జీవించువానిగుడిసె యొకటిమాత్రము, మిగిలియుండినది. వీని స్థళము 12 వందలప్రాంకుల విలువ జేయునట్లు ఖరీదువేసిరి. నెపోలియన్ యేర్పఱచికొనియుండిన వైశాల్యవసతులకు, తన స్థళము ముఖ్యమని యీదుర్మార్గుడు దెలిసికొని, తన స్థళము 10 వేల ప్రాంకుల విలువజెప్పెను ఈసంగతి నెపోలియన్ నకు జెప్పిరి. "విలువ జాస్తిఅయినను ఆబీదవాడు వానియిల్లువదలి పోవలసివచ్చును" గనుక యట్లే యివ్వమనెను ఈసంగతిదెలిసి ముప్పదివేలప్రాంకులఁ జెప్పెను. ఇదియుఁను వారితో మనవిజేసిరి. మనతో వాడు వేళాకోళము లాడుచున్నట్లున్నయది. అయినను విధిలేదు. అట్లనే యివ్వమనెను అంతట వాడు అయిదు లక్షలప్రాంకు లివ్వమనెను. ఈవర్తమానము నెపోలియన్ కు జెప్పిరి. ఆయన కోపగించికొని, వానియిల్లు నా కక్కఱలేదు. అదియున్నచోటుననే యుండుగాక ! న్యాయచట్టములయందు నాకుండు గౌరవమునకు సాక్షీభూతమగు నొకశిలాస్తంభముగ నుండుగాక! అనిచెప్పి అక్కడనే దాని నుంచికొమ్మనెను. ప్లానుమార్చి ఆ స్థళమును విడచిపెట్టి, చుట్టును కట్టడము నారంభించిరి. సామానులు, పెంటలఁ మధ్య వీని స్థళముండినది. అపుడు వాడు తనదుర్మార్గమునకు జింతింపసాగెను.

నెపోలియన్ పదచ్యుతుడగుకాలమున కీపనులు జరుగుచుండినవి గాని శత్రువులు బడగొట్టి నాశనమొనర్చిరి

సిసిలి (Sicily) రాణిగారు, సిసిలిద్వీపములోని ఇంగ్లీషువారిని హత్యజేయ సిద్ధముగనున్నారనియుఁ తనప్రయత్నము విఫలమయినచో, తలదాచికొనుటకు, నెపోలియన్, దేశమందు చోటిచ్చెనేని, వెంటనే యాపని కుపక్రమింతుననియు నొక సందేశ మంపినది. నెపోలియన్ యిట్టి నీచపుకృత్యములహర్షించువాడు గాడు. గనుక యీరాయబారినిబట్టి విన్సెన్నిస్‌నగరునందు ఖయిదులోనుండునట్లాజ్ఞాపించెను. అతను కారాగృహమందే చనిపోయి యుండెను.

నెపోలియన్ గృహస్థసౌఖ్యముల యిడించి, తిరుగ కత్తిబట్టవలసివచ్చిన మహాఘోరరణమొకటి త్వరలో చదువరులు జదువగలరు.

ఏబదిరెండవ అధ్యాయము.

(52)

ఫ్రాంసు రష్యాలకు విరోధకారణములు. రాణిగారితోగూడి దాడివెడలుట. నెపోలియన్ ప్రాణభయవిషయమయిన నిశ్చితాభిప్రాయము. పోలీసుమంత్రి కిచ్చిన సలహా.

స్వీడన్ దేశమం దొకపిచ్చి ప్రభువు రాజ్యము జేయుచుండగ, జనులు వానిని పదచ్యుతునిగ జేసి, బర్నదొట్టి (Bernadotte) యనువారిని సింహాసన మెక్కించిరి. ఈయన, పూర్వము నెపోలియన్ క్రింది సేనానాయకులలో ప్రముఖుడు. జోసఫ్ బోనపార్టి (నెపోలియన్ సోదరుడు) భార్యసోదరి, వీరిభార్య. ఈయనయందు, నెపోలియన్‌కు మంచియభిప్రాయము లేదుగాని, కరుణతో జూచుచుండెను. రష్యా చక్రవర్తి తాను టర్కిరాష్ట్ర మాక్రమించుటకు నెపోలియన్ సమ్మతింపని కారణముచే, విరోధాంకురము లేర్పడియుండినవి యెనిమిదిరోజులలో పారిసు విడిచివెళ్లవలెనని రష్యారాయబారి జెప్పెను.

గనుక సముద్రముమీద నింగ్లీషువారితోడను, ఉత్తరమున రష్యాసామ్రాజ్యముతోడను, దక్షిణమున ఇంగ్లీషువారిసేనలు ద్రవ్యము వీటిసహాయము లందుచుండిన స్పెయిన్ పోర్చుగలువారితోడను, పోటువలసివచ్చినది.

ఇప్పుడు ప్రతిరాష్ట్రమందును రెండుకక్ష్య లేర్పడియుండెను. రాజవర్గ మొకటి. ప్రజావర్గ మొకటి. ఈ కడపటివర్గమునకు నెపోలియన్ ప్రబలుడయినందున యూరపుఖండమంతయు వణకుచుండెను. ఇంగ్లండునందుమాత్రము ప్రజావర్గ మణగద్రొక్కబడి యుండినది.

నెపోలియన్ తన మిత్రమండలి సహాయముగోరగ, నందఱు సంతోషముతో సహాయపడ నుండిరి. అయిదులక్షలసైన్యములు సిద్ధముగ నుండినవి. ప్రష్యామాత్రము విధిలేకవచ్చి నెపోలియన్ పక్షము జేరినది. పోలండు నెపోలియన్‌ను గలిసినది.

అక్కడ రష్యాచక్రవర్తి బంధువగుసేనలు జేర్చి విక్రయ్ మాసమధ్యమునే 'నీమెన్' నదీతీరములకు వచ్చి దండు విడిసియుండెను.

అంతట నెపోలియన్ పారిసునందొక ప్రతినిధివర్గమును నిలుపించి, ఎవరెవ్వరే యేవిధముగ వర్తింపవలసినదనుటలకు, యుత్తరువుల సారము జేసి. మేనెల తే 9 ది నూతనరాణీగారితో ప్రయాణమాయెను. మార్గమునందు సాక్సని రాజధానియగు డ్రెస్డన్ నగరమందు, సేనలకు గావలసిన ఆహారము, గుర్రపు సామాగ్రిపదార్థములు గూర్చించి యుంచిన యుగ్రాణస్థలమును దనిఖీచేసిన, ఆమార్గమున ప్రయాణము గావింప అక్కడ మామగారగు ఆస్ట్రియాచక్రవర్తియు, సాక్సని, బవేరియా, నేపుల్సు, వర్టంబర్గు, వెస్ట్‌ఫాలియా, రాజులును, యితరజర్మను ప్రభువులును, యీ నూతనగృహస్థుల నాహ్వానించి స్వాగతమొసగి విందులు చేసి కేళిలు గావించిరి. పదునాలుగుదివసములందుండి, సర్వసన్నాహముల సమకూర్చుకొని, మేనెల తే 29 ది డ్రెస్డన్ ప్రయాణమాయెను. డ్రెస్డన్‌లోనుండి, యింతవఱకెన్నడు నెవరు సమకూర్చియుండని మంచి మార్బలములను, సామానులను, నిమెన్ నదీతీరమునకు పంపుచు, స్పెయిన్‌లో యుద్ధక్రమమునుగురించి యుత్తరువు లంపుచుండెను.

ఒకనాటికాలమందు తన స్నేహితులలో నొకరు ప్రసంగవశమున యుద్ధభయము గురించి మాట్లాడినపు డీ క్రిందివిధమున జెప్పియుండెను.

"యుద్ధము నా ప్రాణభయమునకు కారణముగ కలదె దవా యేమి? శత్రుల బల్లెములుండిన కాలమునను యిట్లే నాప్రాణమెప్పుడో బలిగొనబడియుండెను, హంతకులు నన్ను వెంబడించి పొంచియున్నారనియనేక వార్తలుండెడివి. ఒకవేళ వారు గాల్చియుండినను, నావెంబడియుండుభటుని గురితప్పును నేగాని నన్ను దాకియుండదు. ఆకాలమునాటికి బ్రహ్మ నాకు నిర్ణయించి వ్రాసియుండినవిధి వ్రాతనంతయు నేను పరిసమాప్తి గావించియుండను. నా ఆయుష్యమెపుడో, యొక నిమిషములోనో, యంతవఱకును, నే నుండి తీరవలెను. ఆయంతము సమీపించిన యుత్తరక్షణమందు, యొక పరమాణువే, నన్ను జంపగలదు. అంతవఱకును, నేని భూమిమీదనుండి తీఱవలయునుగాని మానవప్రయత్న

ములు నన్ను జంపజాలవు గనుక, నేను యుద్ధరంగమం
దున్నను పారిసులోనున్నను నాకంత ముఖ్యముగాదు
నాకంట సమీపించినపుడు, యొకజ్వరమో, గుబ్బము
నుండి పడుటో, ఫిరంగిగుండు జేయగలపని జేసితీఱును.
మన కాలము సమీపించుచున్నది'' అని చెప్పెను.

పారిసు వదలివచ్చునపుడు, పోలీసుశాఖామంత్రిని పిలిచి, అందరియందును
మీ దాక్షిణ్యములతో వర్తింపుమనియు, నిర్దయాక్రూరములవల్ల, ఏమేలును యెప్పు
ను గలిగియుండలేదనియు, అందులో పోలీసుశాఖవారు ముఖ్యముగ మర్యాదతో
ర్తింపవలయుననియు, విచక్షణరహితమగు పట్టుదలలం జేయవలదనియు, నీవు చలా
ంచుపనులయందు న్యాయమును, ధర్మమును నీవైపున నుంచికొని బనిజేయవలసి
ుండుననియు సలహానిచ్చి వెళ్లియుండెను

1812 సం॥ మేనెల తే 29 ది డ్రెస్డన్ నగరమువదలి ప్రేగ్ వఱకును రాణి
ారితో వచ్చి, ఆమె నక్కడ దిగవిడచి, మందుగుండుసామానులు సేకరించియుంచిన
ాన్ జిక్ జేఱబోయెను.

ఏబదిమూడవ అధ్యాయము.

(5 3)

రష్యామీద దాడి విల్నానగరము వైటెప్, స్మోలన్‌నగరములగు ప్రయాణము. ఎడారికష్టములు. రష్యనులు బాఱిపోవుట. మాస్కో జేఱుట. నెపోలియన్ జ్వరబాధ. మాస్కో దహనజ్వాలలు ప్రాణములు దప్పించికొని బయటవచ్చుట. ఆహారలేమిడి పోలాండునకు తిఱిగి ప్రయాణము.

జూన్ తే 11 ది డాన్‌జిక్‌నుండి ప్రయాణమయి తే 12 దికి కానిగ్స్ (Konigsberg) జేఱగలిగెను. ఇక్కడ సామగ్రి సమకూర్చియుండిరి. ఆ రేయుం గలు సామానుల వినియోగించువిధమును, సైనికుల మజిలీలు, యేర్పాటుజేసి యుం పులిచ్చుచు తాముపోవు దేశములందు ఆహారపదార్థములు దొరుకుట దుర్లభమనియు దొరుకగలవేవియు చాలవనియు, గనుక సర్వము వెంటనుండవలయుననియు హెచ్చ చెను. నాలుగులక్షల ఇరువై వేల సైన్యముండినవి. దీనిని 13 భాగములుగ విభజించి ఒక్కొకభాగము నొక్కొకనాయకునిక్రింద నుంచియుండెను ఈ అయిదులక్షలు 80 వేల గుఱ్ఱపుదళమువారు. ఇదిగాక ఆఱువంతెనల గట్టజాలిన సామానులు, ము కుపయుక్తమగుసామానులు, వేలకొలది సామానుబండ్లు, లెక్కలేని యెద్దులమందలు వెయ్యిన్ని మున్నూట అఱువైరెండుఫిరంగులు యుండినవి అన్నివిధములగు బండ్లు ఇరువైవేలబండ్లును, సామానుబండ్లను లాగునవిగూడ జేరి యెనభైయేడువేల గుఱ్ఱ లుండినవి. ఈ మహాసన్నాహమంతయు గదలిపో నారంభించినది. అపుడు వేసవికా లము. ఆకాశము నిర్మలముగనుండి మంచిగాలి వీచుచుండినది. ఇట్టిమహాసైన్యము లొక్కసారి గదలిపోవుట ప్రపంచమెన్నడును జూచియుండదు.

ఈసైన్యములు మూడుభాగములయి ఒక్కొకభాగమునకుమధ్య నూరుమైళ్ళుం డునట్లు ప్రయాణముజేయుచు, నది దాటవలసియుండుననియు, 'ఆ నీమెన్

రావల 100 మయిళ్లలోనుండు విల్నానగరమందు అందరుఁ జేఱవలసినదనియు నాజ్ఞాపించి పంపెను. రెండులక్షలజనులు చక్రవర్తి వెంటనుండిరి.

ఇట్లు ప్రయాణోన్ముఖులై పోయి, 1812 సం॥ జూన్ తే 23 ది సాయంత్రము న, సర్వసైన్యము లాగమ్యస్థానముఁ జేఱినవి. మఱునాఁ డుదయమున, నెపోలియన్ మిత్తైన యొకప్రదేశమెక్కి, దుర్భిణితో నలుదిక్కులఁ జూచెనుగాని, ఆవలితీరమందు శత్రువులపోబడి గానరాకుండెను. శత్రుసేనలుండుచోట్లు దెలియగల యొకమంటయుం గాడ, గానరాదయ్యెను.

నెపోలియన్ యిట్టి మహాసైన్యసమేతుఁడై వచ్చుటఁజూచి, వీరినెదిరింప సాధ్య ముఁగాదని సైన్యములు వెనుకమఱలున ట్లాజ్ఞాపించి, అట్లు తిఱుగుముఖమయి వచ్చు పుడు, తా వదలివచ్చు గ్రామములన్నియు గాల్చి, నెపోలియన్ కే యాహారపదార్థ ములుఁ దొరకకుండునట్లు, నిర్మానుష్యమగు యెడారిగఁ జేసిరావలసినదిగ, రష్యాచక్ర వర్తి యాజ్ఞాపించి యుండెను.

గనుక నెపోలియన్ తక్షణమే, మూడువంతెనల గట్టించి, తెల్లవారునప్పటికి సైన్యముల యీ 'నీమెన్' నదినిఁ దాటించియుండెను సైన్యములు సామానులన్నియు దాటుటకు రెండురోజు లహర్నిశలు సరిపోయినవి. పాఱిపోయెడు రష్యన్ సేనల వెంబ డించి బోవుచుండిరి.

ఈ విల్నానగరము, పూర్వపు పోలండురాష్ట్రమునకుఁ జేరినదై, రష్యాచక్రవర్తి యాంచికొనియుండినభాగమునకు రాజధానిగ నుండెను ఆపురజనులు నెపోలియన్ను సత్కరవించి, యాహ్వానించి, రష్యావారిచే తాము చెప్పరానిబాధల నొందుచుండిన మనియు, ఏన్యాయముగాని, ధర్మముగాని, యనుమతిగాని లేనిదే, తమదేశము రష్యాలో కలుపఁబడినదనియు, రక్షింపుమనియు బ్రార్థించిరి.

నెపోలియన్, యీ విల్నానగరమందు 18 రోజులుండి, సర్వము సమకూర్చికొను జూలైనెల సగపడునప్పటికి, మేతలేక, పదివేలగుఱ్ఱములు నశించినవి. అప్పటి కింకా యుద్ధమయినను యాడనప్పటికిని, 25 వేల సైనికులు చికిత్సాలయముల నుండిరి.

కాలయాపన జరిగించి, తనసేనల పూర్తిగ మరలించుకొనుతలంపున, సంధి గోర వలెనని చియున్నట్లు, రష్యాచక్రవర్తి రాయబారి నంపియుండెనుకాని నెపోలియన్ సమ్మ తింపకుండెను. రష్యాచక్రవర్తి యిక్కడికి 150 మయిళ్లదూరమున దేశమధ్యలోనుండు డ్రిస్సా' (Drissa) యందు తనసేనల గూర్చుచుండెను. నెపోలియన్ సేనలు, మఱి పోవు రష్యన్ సేనల దఱుముచుండినవి. ఈ పోవుటలలో ఒకటిరెండుమారులు చిన్న యుద్ధములు జరిగించుచు వెళ్లుచుండిరి. ముందు సాగిపోవుచు వెనుకనుండుగ్రామములను,పట్ట

ణములను పరిపాలములను, గాల్చివేయుచు బోవుచుండిరి. ఫ్రెంచిసేనలు డ్రిస్సా స
పించుచున్నవని దెలసి, ఆ స్థలమువదలి, రష్యాసేనలు వెడలిపోయి అక్కడికి నూ
ఱుమైళ్లదూరమున నుండు 'వైటెపు' (Witepsk) లో శిబిర మేర్పరచికొనెను. ఈ
రమును, ఎత్తైనప్రదేశమునుండి దుర్భిణితో నెపోలియన్ జూడగ, నిదియొక సుం.
మయిననగరముగ నుండి, దీనికిసమీపమున డ్వైనా (Dwina)నదీతీరమందు ర
సేనలున్నట్టు గానబడినవి. ఇక్కడ, నది విశాలముచు లోతుగనుండుటచే రక్షణ యు
ముగనున్నట్లు రష్యాచక్రవర్తి భావించియుండెను.

ఫ్రెంచిసేనలు బయలుదేరినవి. నెపోలియన్ తన సైన్యభాగములు పలు త్రో
రావలసినదిగ జేసియుండిన యుత్తరువుమేరకు సరిగ నిర్ణయదినమున నిర్ణయగం
సర్వసైన్యములు వైటెప్‌నగర గోడలక్రింద, వేఱువేఱుమార్గముల వచ్చి గలిసికొనిన
సర్వసైన్యములు నిశ్శబ్దముగ, వారివారి నిర్ణయస్థానముల, ఏర్పాట్లప్రకారము
విడిసియుండిరి.

రష్యావారును ఎదుట నదీతీరమందు సన్నాహముల జేయుచుండిరి. రేపు
యముగ ఘోరయుద్ధము జఱుగునని దలచి, యారాత్రి యెవరుగాని నిద్రాహార
లేక, సర్వ మాయత్తపఱచుచుండిరి. తెల్లవారినది నెపోలియన్ గుఱ్ఱమెక్కెను. జూ
నప్పటికి పూర్వదినమందు శిబిరమ్మునసుండు నొకపురుషైన యగుపడదయ్యెను.
వా రేమార్గమున బోయినది గూడ దెలియకుండునట్టి నేర్పుతో, నిశ్శబ్దముగ
సేనలు వెళ్లి పోయియుండినవి.

గనుక నెపోలియన్‌సేనలు నిరాటంకముగ నాపురప్రవేశము జేసిరిగాని
ణము పాడుబడియుండినది. ఆహారయోగ్యమగు నొకవస్తువు గూడ గానరాదయ్యెను
ఆపురజనులు పఱుగెత్తిపోయిరో లేక రష్యావారు దఱిమివేసిరో తెలియదు
నిర్మానుష్యముగ నుండినది. నెపోలియన్ కలవరపడసాగెను. అంతమెఱుగ
మహోద్యోడారిదేశములో, నెపోలియన్‌యుండునట్లు దట్టించినది. జను లగుపడ
పదార్థములాలేవు. మేతజిక్కక గుఱ్ఱములు చనిపోవుచుండినవి. టిల్‌సిట్‌దాటి
టికే 500 మయిళ్లప్రయాణముఁ జేయుటేగాని, శత్రువు లగుపడకుండిరి. వారిని గ
నుట కెంతదూర మేగవలసియున్నదో తెలియదయ్యెను. వేసవికాలము సగముఁ
పోయినది ఇప్పటికేమియు జరిగినదిగాదు. ఈ పరిస్థితులలో, యుద్ధసభ నాహ్వానిం
యాలోచించిరి. ఆపరాలుకాల మెుచ్చుపఱకును, యక్కడనిలచుట యుక్త
ఇందునకు, నెపోలియన్ యంగీకరింపక, మన సేనల గౌరవప్రతిష్ఠల నిలిపికొనుట
ఖింతదూర మేగుదెంచినందునకును, నేదోనొకటి జేయవలయునని జెప్పెను.

రష్యాచక్రవర్తి అక్కడికింకను, 100 మయిళ్లదూరములో కోటగోడలచే సురక్షితమగు (Smolensk) స్మోలెన్ పట్టణమందు, దండువిడిసియున్నాడను వర్తమాన మొచ్చినది. గనుక ఆగస్టు తే 13 ది తిరుగ సేనలనడిపింప బ్రారంభించెను. ఈదఫా, తనసేనలు పలుమార్గములవెళ్లి రష్యావారు పాఱిపోకుండ యడ్డుపడున ట్లేర్పాటుగావించి పంపెను తే 16 ది ఉదయమునకా నగరగోడల సమీపమందుండెను. ఒకదిబ్బ నెక్కి శత్రుసేనలజూచి సంతోషించెను. యుద్ధ మారంభ మయినది కోటగోడలెత్తును బలిష్టమును గలవి. యుద్ధ మగుచుండగ, రాత్రి అయినది చీకట్లు గ్రమ్మినవి. పోఱు మాత్ర మొక్కరీతిన జరుగుచుండినది. సగము రాత్రి యగుసరికి, దట్టమయినపొగ నగరమం దెల్లెడల లేచి, భగ్గున మండసాగినది నెపోలియన్ తనడేరావాకిట గూర్చొని, ఆభయంకరజ్వాలలం జూచి, విసూవియస్ అగ్నిపర్వతము నేపిల్సుపురవాసుల గాల్చిన ట్లుంటలా యన్నట్లున్నవని జెప్పెను.

తే 18 ది రాత్రి రెండుగంటలకు ఫ్రెంచిసేనలు కోటగోడల త్రోవలేర్పరచి కొని, ప్రవేశించిరిగాని నగరము వదలబడియుండినది. చచ్చిన చావనున్నవారితో మాత్రము నిండియుండినది. ఆ నగరస్థితివర్ణింప నసాధ్యముగ నుండినది.

ఉదయమున నెపోలియన్ ప్రవేశించి, యొకపురాతన గోపురమెక్కి, దుర్భిణితో జూడగ దూరములో నొక రష్యన్ సేనాభాగము సెంట్ పీటర్స్ బర్గుమార్గముననను, మఱియొకభాగము మాస్కో నగరమార్గముననను, బోవుచుండుట జూచెను. మాస్కో నగరమార్గమున బోవుసేనల దాకుటకు 'నే' గారిని నియమించి సైన్యములతో పం: యుండెను. ఈస్మోలెన్ నగరమందు ఒక రష్యా పౌరోహితుడుమాత్రము. చనిపోవువా యుపదేశమంత్రములు జెప్పుట కుండియుండెను ఈయనకు, నెపోలియన్ ఏక రాక్షసావతారమనియు, ప్రపంచమును నెత్తురు, దుఃఖములపాలుజేయ వచ్చినాడనియు బోధించిరట ఆయన నెపోలియన్ వద్దికి గొనిరాబడెను ఆతను నిర్భయముగ నెపోలియన్ను' నిందించియుండెను. అంతయు విని, కరుణారసముప్పొంగి యాయననాదరించి, ఆ రష్యన్ దుర్మార్గు లిట్లు పవిత్ర దేవాలయములు, మందిరములు నాశన మొనర్పకుండినట్లయిన, అన్నింటిను తనసేనలు రక్షించియుండెడివనియు, అందరమును క్రిశ్చియన్ మతస్థులమనియు, వారిదేవుడే తనకును రక్షకుడనియు, జెప్పి వీరివెంట రక్షకభటుల నిచ్చి గుడికంపియుండెను. అక్కడవెళ్లి, నెపోలియన్ను తానుజూచి మాట్లాడితిననియు, తమకు మోసముజేసి, ఆయన క్రూరుడని జెప్పిరేగాని, నిజముగాడనియు, వారికి తమమీద విరోధ మేమియు లేదనియు రాచవిషయి మగువిరోధము, రష్యా సైనికులమీద నేగాని,

పురజనులమీదగాని, యాఁడువారిమీదగాని, బిడ్డలమీదగాని, వారు చేయెత్తెదువారు గారనియు, నచ్చజెప్పి నెపోలియన్‌కు వందనముల లర్పించెను.

ఈవిధముగ పాఱిపోయెడువారిని వెంబడించుటలో కాలముగడచి, అంతటను జయప్రదముగ నుండినను, అపజయముకన్న ఘోరమగుబాధ లేర్పడినవి. పాడుఁబడిన విశాలదేశముమాత్రము శేషించి, యాహారములు లేకుండుటచే, సైన్యములు నానాటికి క్షీణించుచుండినవి స్మోలన్ పట్టణమందు గాలినవిపోను, 15 యిండ్లుమాత్రము నిలిచి యుండినవి. అందులో రోగులు, సైనికులు తలఁ దాచికొనుచుండిరి. అనేకులను విల్నా, వైటెప్‌నగరములలో విడిచి రావలసినవా రైరి గాయపడినవారికి కట్టుగుడ్డలు లేక, డాక్టరులు తమగుడ్డలఁ జింపియు, ఇవియును జాలక, కాగితములఁ జుట్టియు, అవియునుఁ జాలక చెట్లపట్టలు బెట్టియు, కట్లుఁ గట్టుచుండిరి ఉన్నచోటనుండుటా, నాశనహేతువుగ నుండెను. ముందునకు సాగుటా, సాధ్యముగా దయ్యెను. అలెగ్జాండరు అక్కడికి 500 మయిళ్లదూరముననుండు మాస్కోనగరమునకుఁ బోవుచుండెను. గనుక నెపోలియన్ మాస్కో- చేఱదలఁచెను. పురాతననగరమై మూఁడులక్షలప్రజలుగల రాజధానిని గాల్చి నాశన మొనర్ప వెఱతురనియు, అక్కడకిఁ జేఱితిమేని యాహారపదార్థములు పుష్కలముగ దొరుకగలవనియు, అక్కడ శ్రమదీర్చికొనవచ్చునని దలచి, సైన్యముల నడపింపసాగెను.

అలెగ్జాండరు కొద్దిరోజులు మాస్కోనగరమందుండి, నెపోలియ నిక్కడికి ఱదెంచి నగరమును దీసికొనునట్లాయెనా, నగరమును గాల్చిరండని చెప్పి, యేర్పాట్లుఁ జేసి, సెంట్‌పీటర్సుబర్గునకు వెళ్లిపోయి యుండెను.

నెపోలియన్, ఆగష్టు తే 28 ది బయలుదేరి, ప్రతిదినమును మార్గమునశత్రువులతో బోరాడుచు, సెప్టంబరు తే 4 ది వఱకు ప్రయాణముజేయగా, 'బోరాడినో' యనుగ్రామము జేఱగలిగెను ఇక్కడ లక్ష యిరువైవేల సైన్యము రక్షణస్థానము లేర్పఱచికొని, శత్రువులనెదిరింప సిద్ధపడియుండినవి ఫిరంగుల ఎత్తైనప్రదేశముల నుంచి యుండిరి. పార్శ్వములనుగూడ నట్లే ఫిరంగుల నమర్చియుండిరి.

ఒకలక్ష ఇరువైవేల ఫ్రెంచిసైనికులు, పలుత్రోవలవచ్చి యీచోటుననే గలిసిరి. నెపోలియన్ ముందుగ గుఱ్ఱమెక్కి- పోయి శిబిర స్థలనిర్దేశముం జేసి, రేపు యుద్ధమగునని సైనికుల బురికొల్పి, ఆరాత్రిలోఁగడవలె, శత్రువులు బాఱిపోకుండుటకై తగు యేర్పాట్లు గావించి ఆ చలిరాత్రి చీకటిలో సకలసేనాముఖములకు, దగు యుత్తరవుల వ్రాయించుచుండు నా సమయమందు హఠాత్తుగ స్పెయిన్‌లోని సలమాన్కావద్ద

యుద్ధముజరిగి, ఫ్రెంచివా రోడిపోయి రనియు, రాజధానియగు మాడ్రిడును, ఇంగ్లీషు సేనాని 'లార్డువెల్లింగ్టన్' యాక్రమించినా డనియు, వర్తమాన మొచ్చినది.

ఆవల మఱికొన్ని నిమిషములకు వచ్చియుండిన జాబులలో, రష్యాకును టర్కీకిని సంధి జరిగినదనియు, అక్కడనుండిన రష్యన్ సేనలు స్వదేశాభిముఖులయి వచ్చుచున్నా రనియు, మఱియొకవర్తమాన మొచ్చినది ఈసేనలు డాన్యూబ్ నదిమీదుగ వచ్చి ఎదురుదాక నున్నవనియుగూడ దెలిసినది.

ఇంతేగాక నీమధ్య స్వీడన్ పాలకుడుగ నెన్నుకొనబడిన 'బర్నదొట్టి' ద్రోహుడై, తన సైన్యములతో నెపోలియన్ శత్రువగు రష్యాకు సహాయపడి యున్నాడనియు దెలిసినది.

ఇట్లు పలుచోట్లనుండి వర్తమానములు వచ్చి చింతాలోలుడయి యుండగ మెరియాలూయిసారాణిగారు కుమారచక్రవర్తిగారి విగ్రహ మచ్చుబోయించి, పెట్టెలో భద్రపఱచి పంపెన పెట్టెనొక భటుడు దెచ్చి సమర్పించెను. ఈస్థితులలో నాపెట్టెను దెఱపించడనుకొనిరిగాని, వెంటనే దెఱపించెను బిడ్డ యుయ్యాలలో గూర్చొని యొక గంటయు గిన్నెయు ముందిడుకొని ఆడుకొనుచున్నట్లు యావిగ్రహ ముండినది దానిని కుర్చీమీదనుంచి, అందరు జూచునట్లు గావించి, కొన్నినిమిషములుంచి "దీనిని దీసివేయుండు. జాగ్రతగనుంచుడు. వీ డప్పుడే యుద్ధభూమిని జూచుచున్నవాడు" అం జెప్పెను.

ఆరాత్రి నెపోలియన్ నకు శిరోభారమును జ్వరముపు గలిగి, రాత్రి అంతయు దాహముగ నుండినది. ఉదయమున జఱుగనున్న యుద్ధములో, బడలియుండిన తన సైన్యము లెట్లుపోరాడగల వని జింతించు చుండెను. ఇట్లుండియు, సైన్యములకాహారము లందినవో లేవో యని బయటవచ్చి విచారించి, తిఱుగ పోయి బరుండెను. న్నినిమిషముల కొక రక్షకోద్యోగి బోవునప్పటికి, లేచికూర్చొని, ముఖమును చేతులతోగప్పి విచారములో నుండెను.

తూర్పు రేఖలు తెల్లవారకముందే గుఱ్ఱ మెక్కియుండెను. శత్రువులు దగునన్నాహములో నుండిరి. యుద్ధ మారంభమయినది. ఉదయము అయిదుగంటలమొదలు మద్యాహ్నమువఱకును, యుద్ధము పోటుంబాటులుగ నుండినది. ఒకసైన్యభాగమునకు నాయకుడగు 'డావవుస్ట్ (Dawoust) ఎక్కిన గుఱ్ఱము గుండుదెబ్బచే తునకలయి, యాయనక్రిందపడి చనిపోయినట్టు వర్తమాన మొచ్చినది. ఇంతలో తిఱుగ యనలేచి సజీవుడుగ నున్నాడని వర్తమాన మొచ్చినది విని సంతోషించెను.

మఱియొకసేనాని (Rapp) రాప్‌గారు నాలుగు దెబ్బలు దిని నెత్తురుగారు చుండగ గొనిరాబడెను నెపోలియన్ ఇరువదివేల యుద్ధాగే)సరుల వెంటనిడికొని యుండెను ఒక సేనానివచ్చి వీరిని పంపవలసినదిగ గోరెను. "అట్లుగాదు యుద్ధకాల మింకను రాలేదు. అది యిక రెండుగంటలకు రాగలదు. అపుడే వీరిపంపుదును. ఆసేన లిప్పటికి జాలును." అనెను

పోటు ఘోరముగ నుండినది. ఆదినమాతయు యుద్ధము జఱుగుచుండినది సూర్యాస్తమయమగుసమయమందు, రష్యాసేనలు క్రమేణ వెనుకకు మఱలు టారంభించి వెళ్లిపోయిరి.

ఆసాయంత్రము జయమే లభించియుండినను సంతోషమనుమాట లేదయ్యెను. చుట్టునుండిన వారి తమ్ముడో, అన్నయో, కుమారుడో, స్నేహితుడో యెవరోనొకరు జనిపోయి అందరు దుఃఖములో నుండిరి నలుబదిమువ్వ రుద్యోగులును, ముప్పదివేల సైనికులును జనిపోయియుండిరి. ఈ 'బోరోడినా' యుద్ధములో జయమే గలిగినను, యిది పారిసునకు మరణవార్తలు మాత్రమే గొనిపోగలిగినది

యేబదివేల రష్యాసైనికులు యుద్ధరంగమందు నెత్తురులో మునిగి జనిపోయి యుండిరి రాత్రి అయినది. హతశేషులగు సైనికులు గంధకపుపొగలతో ముఖములు నల్లనై నెత్తురు మరకలతో, చచ్చినవారి సంచులలోని యాహారముల వెదకుచుండిరి. గాయపడి ప్రాణములుబోనివారు తిన్నగ జరిగి, పల్లముగ నుండుచోట్లకు దొర్లిపడి యుండిరి. అనేక మయిళ్లపొడుగున, కొండలు, యడవులు, మైదానములు, పీనుగ పెంటలుగ నుండెను. తమనెవరైన వెనకి దీసికొనిపోవువఱకు, అనేకులు కాళ్లుదెగియు, చేతులుదెగియు, అల్లాడుచు పడియుండిరి. కొందరు కాళ్లురెండును, చేతులును దెగి, ప్రాణములతో నల్లాడుచుండిరి ఒక రష్యన్ సైనికుడు గాయపడి, చనిపోయియుండిన గుఱ్ఱపుకళేబరములో దాగి, దానిమాంసమునే యాహారముగ దినుచుండెను (జూచి తిరా యుద్ధమన నెట్టిదో! యుద్ధమెటువంటిదో ప్రత్యక్షముగ జూచినట్లు చదువరులకు బోధపడుటకై యీయుద్ధ వి(?)ంతవిపులముగ వ్రాయబడినది)

నెపోలియన్ యేడురోజు లీవిధమున శత్రువుల వెంబడించి నతిమి తతిమి, ప్రయాణములు జేయగ, సెప్టంబరు తే 14 ది మాస్కోను సమీపింపగలిగెను ఆ పురసమీపమునకు వచ్చుసరికి, నగరము విడిచిపెట్టబడి నిర్మానుష్యముగ నున్నదనువార్త [illegible]ంచివారు నగరప్రవేశ మగుటతోడనే, పట్టణము పరశురామున కాహుతి జేయవలసిన[illegible] [illegible]రుదుర్మార్గులగు ఖయిదీల కాజ్ఞాపించి వెళ్లియుండిరి. వీరుమాత్రమె

నగరవీధుల యగుపడుచుండిరి. ఆ విశాలనగరమంతయు విడిచివెళ్లుదురని నెపోలియన్ దలచియుండలేదు. ఇట్టికౄరము మఱియొకరు జేయజాలరు. నూఱువేల నిర్భాగ్యులగు పురజనులు,రష్యాసైన్యములు బయట వెడలగొట్టగ, యాడవారు, పిల్లలు, ఆకలిచే చలిచే నడవులలో జనిపోయిరి.

ఇట్టి నిర్మానుష్యమగు పాడుపట్టణము బ్రవేశింపనొల్లక, పురమువెలుపల నొక యింటిలో నెపోలియన్ బసజేసెను సైన్యముల బిలుపించి, దోపిడులు జఱుగగూడని యుత్తరువు జేసెను. నివసించుటకు యిండ్లకొరకును, ఆహారపదార్థములకొరకును సైనికులు నగరమున బ్రవేశించిరి. అనేకమంది స్త్రీలు వారివారినగలను, వ్యాపారస్థులు వారివారి బంగారు వెండినాణెములను, బల్లలమీద నెక్కడివక్కడనే యుంచి వెళ్లియుండిరిగాని, యాహారపదార్థము లొక్కటియుఁ గానరాకుండెను. ఆరాత్రి నెపోలియన్‌కు నిద్ర బట్టకుండినది. పారిసునుండి 2000 మయిళ్లు వచ్చియుండెను. ఏదో నొకగొప్పయనర్థకము రాగలదని మనసు కలవరపడుచుండెను. రాత్రి పలుమారు లేచి ప్రమాదమేమయిన ఘటస్తించెనా యని యడుగుచుండెను ఉదయమున లేచి, ప్రయాణ మయి, రష్యాచక్రవర్తులు నివసించియుండిన 'క్రెంలిన్' భవనము జేఱియుండెను. దానినే తన ముఖ్యశిబిరముగ నుంచికొనెను సైన్యములు నగరమందలి పెద్ద కట్టడముల నుండిరి. ఆకాలమందును సంధిగోరి రష్యాచక్రవర్తిగారి కొకజాబు వ్రాసియుండెను.

ఇట్లుండగ, పాఱిపోయినజనులు షుమారు ఇరువది వేలమంది హీనస్థులగు మొగవారు, స్త్రీలు, తిన్నతిన్నగ నగరములోనికి వచ్చుచుండిరి. అపుడు విడుదల జేయబడిన ఖయిదీలు పదివేలమంది, వీధుల సంచరించుచుండిరి.

ఈజనులు దొంగతనముగ, భవనముల క్రింద గోతులు త్రవ్వి వాటిలో మందు గుండ్లు దాచి, దేశముల నుంచుచుండిరి. నెపోలియన్ తన సిబ్బందితోగూడ నివసించియుండు నగరు క్రింద గొయ్యి త్రవ్వి తుపాకిమందు బోసి యాభవన మెగురగొట్టి పాడుజేయ ప్రయత్నములు జేయబడియుండెను. గోశములు, మందు, అక్కడక్కడ పూడ్చియుంచిరి. నీటిసోనలు గొట్టములు నాశనము జేసియుండిరి అగ్నిజల్లార్చు యంత్రములు విఱుగగొట్టబడియో, లేక దూరమునకు గొంపోబడియో యుండినవి. ఈ దుర్మార్గము లన్నియు, దొంగతనముగ నేరవేర్పబడియుండుటచే, ఫ్రెంచిసేనలు గందరగోళముగ పట్టణమున బ్రవేసించుకాలమందు, వీటినంతగ గమనింపరైరి అయినను పట్టణము తగులబడునను పుకారాలుమాత్ర ముండినవి. ఆదినము యేతొందర యును లేక నెమ్మదిగ గడచిపోయినది. రాత్రి అయినది. ఆకాశము మేఘాచ్ఛాదమయి

చీకటిగ నుండినది. ఆనగరమందలి యిండ్లన్నియు, కొయ్యసామానులతో గట్టబడి నవి. ఆరోజు 1812 సం॥ శెప్టంబరు తే 16 ది సగమురాత్రి యగువఱకు, నెపోలియన్ మనోదేహము లలసటచెంది విశ్రాంతిగోరి పరుండెను. ఆనగరి బురుజులనుండి ఘోరున గాలి గొట్టుచుండినది. అకస్మాత్తుగ, "మంటలు, మంటలని" కేకలు వినబడినవి. తూర్పు దిశయందు పెద్దమంటలు, పొగ, రవలు, యాకాశమున కెగబ్రాకుచుండినవి. ధమిా లున గోళములు ప్రేలుటతోడనే, యిండ్లు గూలుచుండినవి. కొన్నియిండ్ల పైకప్పు సామానులు, గోడలు, రాళ్లు, ఆకాశములో యెంతయో।యెత్తునకెగిరి క్రిందబడుచుం నవి. ఇండ్లు గాలుచుండగ వాటిక్రిందనుంచబడిన గోళములు ప్రేలి, కాలెడుమంట లతో నాదూలములు, వాసములు, యెంతయోదూర మాకాశమునకు నెగిరి, ఆకాశ మందలి దివిటీలవలె పోయి మఱియొకచోట బడి అక్కడనుండుయిండ్ల గాల్చుచుం డెను ఈవిధమున యన్నివీధులలోను, అన్నికట్టడములును గాలుచుండెను. కొన్నినిమిష ములలోపల నగరమంతయు నొక యగ్నిసముద్రముగ నుండినది. తే 17 ది పగలును యారాత్రియు,గాలి ఘోరునగొట్టుచుండుట చే మంటలు ప్రబలించుచుండినవి. ఆరాత్రి యాకాశమందు వివిధరంగులతో మంటలు ప్రజ్వరిల్లుచుండినవి. ఫ్రెంచిసైనికులు కొందరి దుర్మార్గులనుబట్టి యామంటలోబడవేసిరి అనేకులుచుట్టునుదహనజ్వాలలచేజుట్టి కొనబడి త్రోవలేక చనిపోవుచుండిరి. అనేకమంది స్త్రీలు ఇద్దరు ముగ్గురు బిడ్డలనెత్తికొ పాఱిపోవుచుండగ, త్రోవలో మంటలలోజిక్కి జనిపోవుచుండిరి. ముసలివాండ్రు గ ములుగాలి యూగులాడుచు నడచునపుడు, మంటలు పైనగ్రమ్మికొని జనిపోవుచుండిరి. ఈసమయమందు నెపోలియన్‌యును సైనికులును, యితరజనులను గాపాడుచుండిరి.

అంతట నెపోలియన్ బసజేసియుండిన నగరుగాల నారంభించినది. నగరి సింహద్వారములు మండసాగినవి. మంటలు జుట్టికొనినవి మార్గము లేదయ్యెను. వెడు కగ నొకదిడ్డికంత యుండినది దానిగుండ నెపోలియన్‌యును శిబ్బందియు తిన్నగ బయట రాగలిగిరి అట్లొచ్చుసరికి, పొగగ్రమ్మికొని మార్గము గానరా దయ్యెను. యాపిరి దిప్పికొనజాల కుండిరి. నెపోలియన్‌కును సిబ్బందికిని త్రోవజూపుచు బోవువాడు మార్గముదప్పి, తోచక నిలువబడెను. అందరును కాల మాసన్నమయిన దను కొనిరి. అపుడునుగూడ నెపోలియన్ తన సహజధైర్యముతో నెమ్మదితో నుండెనేగాని కలవరము జెందడయ్యెను వీరిట్లు త్రోవదెలియక జిక్కియుండు యాసమయమందు, ఫ్రెంచిసేనాని (Marshal Davoust) మార్షల్ డావవుస్ట్, కొందరిసైనికుల వెంట దీసికొని, యామంటలలో నెపోలియన్‌ను వెదకుచు వచ్చుచుండెను. ఆయనను ఖమ నా వెలుతురులో నెపోలియన్ జూచి యుభయులును గలిసికొనిరి. నెపోలియన్

ాలింగన మొనర్చి, తిన్నగ దప్పించికొని పురబహిః ప్రదేశమునకుం జేరియుండిరి. ఈ నగరమునకు మూడుమయిళ్ల దూరమున, 'పిటోస్కాయి' యను రాజభవన ముండగ, నెపోలియన్ అక్కడకుపోయి బస జేసెను.

తే 19 ది మాస్కో దహనజ్వాలలు క్రమేణ నశించినవి. పురాతనమందిరములు, రాజభవనములు, పెద్దమనుష్యుల గృహములు, బీదవారిగుడిసెలు, దేవళములు, యారాధన మందిరములు, పూర్వులసమాధులు, భవిష్యత్ పురజనులుగానున్న బిడ్డలు, రియుయ్యాలలు, యింతేల యిది యదియను భేదములేకుండ, సర్వ మాయగ్నిహోత్రున కాహుతియై, యొకానొక కాలమందు మాస్కో ఔన్నత్యస్థితియం దుండెనను ప్రఖ్యాతిమాత్రమే శేషించి, ప్రత్యక్షస్థితి సర్వము నశించినది.

ఫ్రెంచి సేనలు నగరము వెలుపల నుండిరి. వారు, యీ కాలిపోయిన 'మహాగని' మొదలగు విలువగలకట్టలలో చలిమంటలు వేసికొనుచుండిరి.

రాజాంతఃపురమందలి పరదాలు, తివాసులు, కుర్చీలు, సోఫాలు, సైన్యములు బరుండుటకును, కూర్చొనుటకును, యుపయోగించికొను చుండిరి. కాశ్మీరదేశపుశాలువలు, సైబీరియాకంబళ్లు, పరిషియా, హిందూదేశమందలి ముత్యములు, రత్నములు, సర్వము నేలమీద పారవేసియుండిరి గాని, తినుట కాహారము లేదయ్యెను. వెండిపళ్ళెములలో, గుఱ్ఱపుమాంసమును, బూడిదె నిప్పులలోగాల్చి పెట్టికొని దినుచుండిరి ఇక్కడికి నీమెన్ వేయిమయిళ్లును, అక్కడినుండి ఫ్రాంసుయెల్లలు వేయిమయిళ్లును కూడ రెండు వేలమయిళ్లలో నుండిరి.

నెపోలియన్, యీ పాడుబడినపట్టణముం బాలించుటకును, సైన్యములసౌకర్యము లొడగూర్చుటకును తగుయేర్పాటులయందును గడపుచు, రష్యాచక్రవర్తికడ కొక యుబారి నంపించెను. అందునకు జవాబురానందున, అక్టోబరు తే 4 దిన కవుంట్ లారిస్టన్ అనువారిని బంపించెను. వీరు చక్రవర్తిని సందర్శించుటకు సెలవుచీటి నివ్వరి. ఆయధికారి యీవుత్తరమును తా నంపెదననిమాత్రముం జెప్పిపంపెను.

ఈపరిస్థితుల నాలోచించి, నెపోలియన్ మాస్కోనువదలి, పోలండునకు మఱలివచ్చునట్లు దీర్మానించికొనెను.

ఏబదినాలుగవ అధ్యాయము.

(54)

మాస్కోనుండి మఱలుట. మార్గకష్టములు. తీవ్రమగు మంచు గురియుట. సైన్యనాశనము, పారిసు వర్తమానములు కుట్రలు. పారిసు జేరుట.

మాస్కోపట్టణమందుండిన నాలుగువారములును, సేనలకాహారములు సేకరించుట లోను, రోగుల చికిత్స జేయించుటయందును గడచిపోయినవి. రష్యాచక్రవర్తి సంధి ప్రయత్న మేమయిన జేసెడునోయని దలచియుండెను. ఇంతలో అక్టోబరు తే 13 ది బలమయిన మంచుగురిసి, భూమియంతయు తెల్లగ నుండియుండినది. ఇది జూచి, త్వరగ నీదేశమువదలి వెళ్లవలెను గాని, యీప్రయత్నము శత్రువులకు దెలియకుండ జేయవలసియుండెను. స్మోలెన్‌స్క నగరమునకు దిఱుగ వచ్చుటకు, వేఱుమార్గముగ బయలుదేర నిశ్చయించి, అక్టోబరు తే 18 ది సేనల గదలించెను తే 19 ది ఉదయముగ మాస్కోవదలి, సైన్యములముందు తానుపోవుచు, అక్కడికి 100 మయిళ్లలో ఉండు కలోగా నగరము జేరవలయునని చెప్పెను. 'మార్టియర్' (Mortier) అను సేనానితో సైన్యములు పూర్తిగ పట్టణము విడచువఱకును అక్కడవుండ నియమించి యీ క్రిందివిధమున యాజ్ఞాపించెను.

> " రోగులను, గాయపడినవారిని ముఖ్యముగ గమనింపవలయును సామానులబారవేశి యా బండ్ల మీద వారి నెక్కింపుము. ఆవశ్యకమయినయెడల మీగుఱ్ఱములను వారికి వదలుడు. మొట్టమొదట నధికారులు వారివారి గుఱ్ఱములవదలి పాదచారులు గావలెను. అవి చాలకుండెనేని, గుఱ్ఱపురౌతులును, గుఱ్ఱముల వదలి, వాటిమీద రోగులను గాయపడిన వారి నెక్కింపవలయును. సైన్యనాయకుల నందరిని

గుర్చి యిట్టి దాక్షిణ్యావశ్యతను, నాయుత్తరవును
వారికి దెల్పుము"

అనిచెప్పి వెళ్లిపోయెను సైన్యములవెంబడి వచ్చువారే పలభయివేలమంది యుండిరి.

ఈసైన్యములును, సామానులును, వస్త్రములును మాస్కోయందు దొరికిన సర్వ విధములగు చిత్రవస్తువులతో నిండినబండ్లును యానగరమువదలి వచ్చుటకు కొన్నిదినములు పట్టినది.

మార్టియర్ వద్ద రెపేల సైన్యముమాత్రమే యుండినది. ఆయనవెనుకనుండె యుండెను. ఇంతలో రష్యాగుఱ్ఱపువారు వానిమీద బడిరి. వారితో నాలుగురోజులు పోట్లాడుచు, సైన్యములను సామానులనన్నియు బయటవెడల నంపెను.

ఇట్లు బంపుచు, క్రెంలిన్ నగరులో 183 వేలపౌండ్లమందును గోళములును కోట్లలోనుంచి, నగరమువదలి తానుబోవుసమయమందు, శత్రువు లాక్రెంలిన్ సమీపింపగనే పేలునట్లొనర్చి, తాను సమయము జూచి నిప్పు అంటించుటకు నిశ్చయించుకొని యుండెను. ఆమందు అంటుకొనుటకుగా నేర్పంచియుండు వొత్తి తిన్నగ గాలునట్లును, తాము అపాయములేనంతదూర మేగినతరువాత, యొత్తిలో నిప్పుమందును సమీపించి ప్రేలునట్లును, యేర్పాటుజేసి, సైన్యములను, సామానులను సర్వము దాటించి, యొత్తినంటించి, తానును సైన్యములు నతివేగముతో పట్టణము వదలి బయిలుదేరుచుండిరి

వీ రిట్లు బయిలుదేరుటజూచి, నెపోలియన్ సైన్యములు పారవేసిన సామానులు నేకరించికొనుటకై రష్యాగుఱ్ఱపురౌతులు విడిచివచ్చిన యానగరులో బ్రవేశించిరి. వెంటనే ధమీలుమని యారాజభవనమంతయు నాకాశములోని కెగురగొట్టబడినది. ఆకాశమునుండి చీలినదేహములు, శవకళేబరములు. రాళ్లు, ఫిరంగితునకలు, ఆయుధపుతునకలు వీటివర్షము గురియసాగినది

ఈశబ్దము అక్కడికి ముప్పదిమయిళ్లలో నుండి నిద్రించుచుండిన నెపోలియన్ వీని తటాలునలేచి, క్రెంలిన్ కూలిపోయినదనియు, వెనుకనుండిన మన సైన్యములు గదలి వచ్చుచున్నవనియు జెప్పెను.

తే 23 ది సాయంత్రమునకు, నెపోలియన్ మాస్కోకు 60 మయిళ్లలోనుండిన (Borowsk) బోరాస్క్ జేతి యుండెను. అక్కడికి 12 మయిళ్లదూరమున ముందుగ 'యూజిని' సైన్యములు సాగిపోవుచుండెను. ఆరోజు రాత్రి 4 గంటల సమయ

మందు 'యూజిని' సైన్యములుయలసి నిద్రించుచుండగ నకస్మాత్తుగ యేబదు వేలరష్యనులొచ్చి పైబడిరి. ఆచీకాకు జెప్ప సాధ్యముగాదు. కొన్ని గంట లీవిధముగ బోటుజరుగగ, రష్యన్ సేనల నడవిలోనికి వెళ్లదరిమిరి. మఱునా డు యమున నెపోలియన్ వచ్చికలిసి, యుద్ధరంగమును జూచి యూజినిసైన్యసాహసము లకు సంతోషించెను.

ఇక్కడనుండగ, రష్యాసైన్యములు, దారిగాచి ప్రక్కప్రక్కలనుండు కొండ లలో యొకలక్ష ముప్పయివేలు దాగియున్నా రని నెపోలియన్ కు జెప్పిరి. ఏమి యుటకును తోచకుండెను. తాను పోదలచియుండు మార్గమందు, రష్యన్ లు ఫిరంగుల నెత్తించి, గాచియున్నందున వారిని సాహసించుట నాశనహేతువేగాక వేఱుగానందున, వచ్చినత్రోవనే వెనుక బోవుటకే నిశ్చయించి కొనెను అంతట యుద్ధసభజేర్చి, స్థితి గతుల నాలోచించి, మఱలిబోవుటకే, దీర్మానించికొనిరి తే 28 దిన తిఱుగ బోరా నోకు వచ్చిరి. తే 31 ది వియాస్మా (Viasma) కొచ్చిరి. నవంబరు తె 2 ది అఱువైవేలరష్యన్ లు ఫ్రెంచిసేనలపై బడిరి. యుద్ధమయినది. ఫ్రెంచిసేనలలో నిదివ రకు గాయపడియుండు వారు కట్లుగట్టికొని యుండియు, యుద్ధమాడి శత్రువులం ద మిరి. వెనుకకు సాగిపోవుచుండిరి నెపోలియన్ యిట్లు 10 రోజులలో 300 మయిళ్లు వెనుకకు రాగలిగెను. వెనుక రక్షణనిమిత్తము 'మార్షల్ నె' గా రుండియుండిరి. ముందు సైన్యములు ఫ్రాంసుముఖులై బోవుచుండిరి. ఈప్రకారము వచ్చుచుండగ నవంబరు తే 5 ది రాత్రి ఘోరమగు చలిగాలి, వాన, మంచు, యారంభమయినది. త్రోవ గను పడదయ్యెను. తెల్లవారినది గాని సూర్యోదయ మగుపడదు. మంచుచే కండ్లు గానరా వయ్యెను. సైన్యములకు శ్వాసనిశ్వాసములు బయటరాగనే యవి మంచునకు గడ్డకట్టి గడ్డములమీద పేఱికొనుచుండినవి. చేతులు కాళ్లును తిమ్మిర్లుబట్టి సైన్యములు గదలలే కైరి. ఆయుధములు చేతుల బట్టజాలకుండిరి. తట్టుకొని పడినవారు తిఱుగ లేచుటకి శక్తిలేకుండిరి. ఇంతలో మంచు వారిచుట్టును పేఱికొని వారిని కప్పి బూడ్చివేయుచుం డెను. వీ రిట్లు మంచులో బూడిపోయి, అక్కడక్కడ చిన్నచిన్న మంచుకొండ లేర్ప డుచుండినవి. ఏతట్టుజూచిన నిర్మానుష్యము. మంచుతప్ప వేఱు గానరాదయ్యెను ఆనేకగుఱ్ఱములు, మనుష్యులు,నిలువజాలకపడి చనిపోయిరి. చేతులలోనుండు తుపాకుల వాటంతటవి జాఱిపడిపోవుచుండెను. కొందరి హస్తములందుండు నాయుధముల యాచేతులుం గలిసి మంచుతో గట్టిగ పేఱికొని పోయియుండెను. పడిపోయిన సై కుల కింకను ప్రాణము లుండగనే బోరువలు మందలుమందలుగ వచ్చి ముక్కలతో బొడిచికొని తినుచుండెను.

ఈవిధముగనుండగ, రష్యన్ గుఱ్ఱపువారు పలుమారు గుంపులుగుంపులుగ వచ్చి వీరిమీదపడి కొందరలు గలిగింపుచుండిరి. ఇంతలో రాత్రి యేతెంచినది. తలదాచుకొనుటెక్కడ? మంటవేసికొనుట, కొక యెంతుకొయ్యయు జిక్కదు. ఏప్రక్కజూచినను సముద్రమువలె మంచు తెల్లగ పేఱికొనియుండెను. మంచు తుపానులు విరామము లేక వీచుచుండినవి. దురదృష్టులగు సైనికు లనేకులు పడి మృతిజెందిరి. కొందరు చనిపోయిన గుఱ్ఱముల చర్మముల నొలిచికొని, మీద గప్పికొనిరి. కొంచెము వేడినెత్తురయిన త్రాగి చచ్చెద మని, యనేకులు గుఱ్ఱముల జంపి, యానెత్తురు త్రాగుచుండిరి. ఇట్లు, ఘోరమగు 16 ఘంటలుగల రాత్రి గడచిపోయినది. ఈవిధముగ చెప్పనలవిగాని కష్టములతో 'మార్షల్ నే' వెనుకజిక్కి రక్షణజేయుచు సైన్యముల నడపించుచుండెను.

నవంబరు నెల తే 9 దిన, యిట్టికష్టము లనుభవించి స్మోలన్ కు జేఱగలిగిరి. ఇక్కడ సైన్యములకు యుడుపులును, కుడుపులును. సంపూర్ణముగ నుండుననుకొనెను గాని యావత్తును నాశనమయి, కఱవుతప్పవేఱు లేదయ్యెను. అయితే, వేనవేలు సారాయిసీసా లుండినవి. సైనికులు యొడలెరుంగక త్రాగి, తెల్లవారువరకు యక్కడివాఱక్కడనేపడి జనిపోయియుండిరి. ఈ స్థళమం ఎంతకుబూర్వము, గాపలయువస్తు బారము లొడగూర్పబడి యున్నందుకు, అన్నియు వ్యయపడియు గ్రాణములు ఖాళీగనుండెను ఇంతలో సామానులబండ్లు వచ్చినవి యుద్ధమాడుసైనికులు ముందుగ నాహారములు తినవలయుననియు, యా తదనంతరము మిగతవారు భుజింపవలయుననియు నెపోలియన్ యాజ్ఞాపించెను. సైన్యములవెనుక రక్షణజేయుచు వచ్చుచుండిన నే గారికి రష్యన్ లు పైబడిరాకుండునట్లు కొన్నిరోజు లడ్డుగలిగింపవలసినదని జెప్పింపెను గాని, 24 గంటలకు మించి తఱిమికొనివచ్చు నారష్యన్ సేనల నిలుపసాధ్యమయ్యెను

ఈ స్మోలన్ పట్టణము సమీపించుకాలమందు, పారిసునుండి యొక విశేషవర్తనము (Express) వచ్చినది. అదివినుటకు, సేనానాయకులు మొదలగువారు పుగూడిరి. ఆ కాగితపునంచి (cover) ని విప్పి జదువగ, రష్యాలోని యపజయముచే, ధైర్యమువచ్చి, పారిసులో నొకకుట్ర యారంభమయి, ప్రభుత్వమును పడద్రొబ్బ జేయు దురాలోచన గలిగియున్నదని వ్రాయబడి యుండెను. ఇదియునుగాక, మొలెట్ (Molet) అను యుద్యోగి, నెపోలియన్ చనిపోయినాడని వార్తబుట్టించి, తీయసైన్య మనుపేరుతో కొందరిని జేర్చికొని, ప్రభుత్వమునే, తా నాక్రమింప నుద్యుక్తుం డయినట్లును, వానినిబట్టి గాల్చివేయబడెననియు, వ్రాయబడి యుండినది.

దీనిచే, ఫ్రాన్సుప్రభుత్వమంతయు నెపోలియన్ జీవితముమీద నాధారపడి యున్నదని స్పష్టమగుచుండెను.

వీటిని జదివికొని, నెపోలియన్ విచారమగ్నుడయి, యింతకాలముగ శ్రమకోర్చి కష్టము లనుభవించి, యేర్పఱచియుండు ఫ్రాన్సుప్రభుత్వము, తనయనంతరమందు పూర్వ యరాజకత్వమేగా నున్నదనియు, యీదేశ సుఖసెమ్మదులకొరకై ప్రియపత్నియగు జోసఫయిన్‌నుగూడ విడనాడియుండుటయు, అన్నిటిని మించి తన గర్భవాసమందు జన్మించిన రాచకొమరు డున్నాడనియు, తనవెనుక రాజ్యార్హత గలవాడనియుంగూడ నాలోచింపక, జనులు కలిగింపనున్న చిక్కులనుగూర్చి జింతింప సాగెను.

గనుక, తక్షణము పారిసునకుం బోవుట ముఖ్యావసరమని దీర్మానించికొని, 'జనరల్ రాప్' గారిని బిలిచి తన తీర్మానమునుజెప్పి గోప్యముగ నుంచమనెను.

స్మోలన్‌లో నైపోలియన్ అయిదురోజు లుండెను. యూజిని, 'డావవున్'ట 'నే' 'మూరట్'నాయకులు వారివారిసేనల వెనుకకు మఱలించికొని నడపించుచు త్రోవలో బడరానిబాధ లనుభవించుచు వచ్చుచుండిరి.

నవంబరు తే 14 ది యుదయమున, స్మోలన్‌వదలి నెపోలియన్ బ్రయాణమయ్యెను. గుఱ్ఱములకు గిట్ట లరిగిపోయియు, కొన్నిటికి కాళ్లనుండి బొత్తుగ వీడిపోయియు, త్రోవలో బడిపోవుచుండినవి ఫిరంగిబండ్లను, మనుష్యులే లాగుచుండిరి. పలుమారు బండ్లు, గుఱ్ఱములు. మనుష్యులు జారి దొర్లుచుండిరి శత్రువుల గుండ్లుదెబ్బ కొందరు హతమగుచుండిరి ఈ సంకటములచే 24 గంటలు ప్రయాణము జేసినను, మయిళ్లకు మించి రాజాలకుండిరి ఇట్లు వచ్చుచుండగ, రష్యన్ సేనాని 'కుటుసావ్' అనుఆయన, 90 వేల సైన్యములతో దారి నడ్డగించెను. ఫ్రెంచిసేనలు ప్రాఱబడి పోవుచుండిరి ఇట్లు ముందునడచుచుండిన సేనాభాగములు దాటిపోవగనే, వెనుకవచ్చు-యూజినిసేనల కడ్డుపడిరి యూజినిసేనలు విశేషించి హతమయి,కొద్దిమంది హతశేషులతో వచ్చి, ముందుబోవు సేనలతో గలిసెను. అందరు జనిపోయి 4000 సైన్యములు మాత్ర ముండగ, అస్తమానమయినది ఆచీకటి రాత్రిని, వీచుచుండిన చలిగాలి యాధారముగ జేసికొని, తప్పించికొని సైన్యములు వచ్చుచుండెను. ఇంతలో చంద్రోదయ మయినది. దూరములో నీఫ్రెంచిసేనలు బోవుట, నొక రష్యాసైనికభటుడు జూచి, "యెవరక్కడ నిలువు"మని యనెను. వెంటనే యూజినిసైనికులలో, నొక పోలండుసైనికుడు పఱుగెత్తి వానివద్దకు బోయి, రష్యాబాపతో, "అఱవకుము, మే

రహస్యముగ శత్రువులమీద బోవుచున్నారము" అని యనెను. ఆభటుడు మోసపోయి పలకకుండెను. యూజినిసైన్యములు దాటుకొని ముందునడచుచుండిన సైన్యముల గలిసికొనినవి.

ఇట్లు వచ్చుచుండగ, తెల్లవారువరకు, మఱియొకచోట, శమముందు, యుభయపార్శ్వముల శత్రువులు ఫిరంగులు బార్లుదీర్చి యడ్డగించిరి. అక్కడను, ధైర్యముతో బోరాడి, కట్టకడకు ఆర్చా (Archa) పట్టణము జేరగలిగిరి నెపోలియన్‌ను వెంబడించిన 35 వేల రక్షకభటులకుగాను, ఆఱువేలుమాత్రము శేషించిరి. యూజిని వద్దనుండిన 42 వేలకుగా, 1800 సైనికులు నిలిచిరి. డావవుస్ట్ క్రిందనుండిన 70 వేలకుగా, 4 వేలు నిలిచిరి. 'నే' గారి సర్వసైన్యములు నసించినవి. ఆయన యాహారములేక కృశించి, యుడుపులు జినిగి, కడకొక చొక్కాయియుగూడ లేకయుండగ, నెవరోయొకరు చేరుమాల నొకటియివ్వగ ముఖము దుడిచికొనెను. నెపోలియన్, నే నాయకుడు పడినకష్టములు జెప్పగ విని, (Bravest of the brave) ధైర్యవంతులలో ధైర్యవంతుడని బహూకరించెను. సైన్యములువచ్చు యీమార్గమందు ప్రతిచోటను, శత్రువులు గాచియుండిరి గనుక తప్పించికొనిబోవుటకు దేశపటముల దెప్పించి చూచిరి బోరిసావ్ (Borisoff) యనుగ్రామము, ముందున్నయది. అక్కడ ఫ్రెంచివారు, పూర్వము సామానులనుంచి కొని యుండిరి. ఈసామానుల (శత్రువులు బట్టికొనిరని వార్త వచ్చియుండెను. ఈగ్రామముం జేరవలయునని వీరికోరిక. ఆ బోరిసావ్ వెంబడి 'బెరిసినా' (Beresina) అను నదియున్నది. ఆనదిని దాటుటెట్లు? ఆనదియొడ్డున శత్రువులు రక్షణ లేర్పరచికొని అడ్డగింప సిద్ధముగ నుండిరి.

ఈ బోరిసావ్‌నకు దక్షిణభాగమందు, బెరిసినానది 300 గజములుమాత్రము వెడల్పుగలిగి, ఆరుఅడ్గుల లోతుగలిగి యుండుటచే, నారేవున సైన్యముల దాటించికొనిపోవుటకు తీర్మానించి, సైన్యముల నడపించెను. వారు యానది సమీపింపగనె, కొద్దిదూరములో శబ్దము విననయ్యెను. ఇది శత్రువులధ్వని యనుకొనిరిగాని, విక్టర్ జౌడినాట్ (Victor, Oudinot) అను ఫ్రెంచినాయకుల క్రిందనుండినసేనలు. వీరు, బోరిసావ్‌ను శత్రువు లాక్రమింపగ, వెళ్లగొట్టి, దానిని స్వాధీనపఱచికొని, అక్కడ నుండి యుండిరి వీరినిజూచి సైనికులకుగలిగిన సంతోషమునకు మేఱలేదయ్యెను. యుభయులుంగలిసి యిపుడు 27 వేల సైన్యములును, 40 వేల శిబిరము వెంబడించువారును యుండిరి. ఎట్టికష్టములు వచ్చినను, ఎంత శ్రమపడినను, నెపోలియన్ యందు సైనికులకుండు ప్రేమాగౌరవములు ప్రపంచాతీతమయనవిగనుండెను,

బెరిసినానది, యతివేగముగ బాఱుచుండినది. నదిమీదివంతెన శత్రువు నాశనమొనర్చి యుండిరి. బొరిసావ్‌లో, నెపోలియన్ రెండురోజులుం శత్రువుల మోసపుచ్చి తా మెక్కడ నది దాటునది దెలియకుండులాగున వర్తించు చుండెను.

ఒకరాత్రిసమయమందు, చీకటిలో, చుట్టును యడవిచెట్లు గలిగి, నది బహిరంగముగాకుండు నొకచోట, కంఠములోతునీళ్లలో సైనికులు దిగి, ప్రవాహముల మంచు పెళ్లికలుగ ఘనీభవించి, పాఱుచుండెడు ప్రవాహమధ్యలో బండిచక్రముల నుండిదీసిన యినుపపట్టాలు, గుడిశెలకొయ్యలు, మొదలగుసాధనములతో వంతెన యొకటి గట్టిరి.

నెపోలియన్, అంతకుముందు నదిదాట బ్రయత్నించిన ట్లభినయించిన స్థళ మిచ్చటికి, 18 మయిళ్లలో నుండెను. రష్యన్ సేన లదిజూచి, ఆక్కడదాట బ్రయత్నించుచున్నాడని దలచి, వీరి కభిముఖముగనుండిన సేనలనన్నిటిని, 18 మయిళ్లదూరమునకు గొనిపోవుచుండిరి. దీనిని గనిపెట్టి తనసేనల నిచ్చట దాటించికొని యావలితీరము జేరెను. రష్యన్ సేనలు నెపోలియన్ జేసిన మోసమునకు జేలుపోయిరి.

ఇట్లు వంతెనమీద దాటి, యావంతెన గాల్చివేసిరి. అక్టోబరు తె 29 ప్రయాణము సాగించి, నవంబరు తే 3 ది 'మొలడెక్నో' (Molodeczno) యను గ్రామము జేరిరి ఆక్కడ యాహారపదార్థములు కొల్లలుగ వచ్చియుండినవి. అంతట వ్యాధిగ్రస్తులను, గాయపడినవారిని, విల్నాకు బంపివేసెను. అనేకగుఱ్ఱముల దెప్పించి సైన్యముల కిప్పించెను. ఇక్కడ సైన్యములకు గావలసినదంతయు సమకూర్చికొని బయలుదేరెను.

ఇక్కడ, ప్రష్యారాజు, రష్యాలోగలిగిన పరాభవమున కానందించియున్నాడనియు, ఆస్ట్రియాచక్రవర్తియు గూడ, జనపాలనప్రభుత్వ మంతమొందింప సమయమొచ్చినదని యున్నాడనియుం దెలిసినది సైన్యనాయకులందరు, త్వరగ నెపోలియన్ పారిసుజేరు టావశ్యమని జెప్పిరి. అయినను రెండురోజులు సైన్యములతో గూడనే యుండెను.

ఇపుడు, పోలండుయెల్లలకుం రాగలిగిరి. సైన్యముల తిఱుగుముఖముగ నడపుకొనివచ్చుటలో నుండుకష్టము లంతమయినవి. ఈ ఫ్రెంచిసేన లుండుచోటు, రష్యావా

రికిఁ జేరినదైనను, ఆక్కడి సర్వజనులును స్నేహితులుగ నుండిరి. ఆరాత్రి నాయకుల దరిని, తనతోడ భోజనమునకు బిలిచి, భోజనమయినతరువాత, తాను యీరాత్రి ప్రొంసునకు బయలుదేరుదునని జెప్పెను తాను తిరుగ మూడులక్షలసైన్యముల జేర్చి కొని, మంచుచే నడ్డగింపబడిన యీ దండయాత్రను, పునః నారంభించుదునని జెప్పె ను. అఖిల సేనానాయకత్వము, నేపిల్సుప్రభువున కిచ్చితిని, గనుక, నాయందెట్టి గౌరవమర్యాదల నుంచితిరో, యట్లె, ఆయనయాజ్ఞానువర్తులయి యుండుడని జెప్పి, అందరిని గవుగలించికొని, శలవుదీసికొని బయలుదేరెను. రెండు స్లెడ్జ్ (Sledge బండ్ల నేర్పాటుజేసిరి అందులో నొకదానియందు తానును, కలెన్కోర్టు Calain court) ను, గూర్చుండిరి. 'డ్యూరక్,' 'లాబో,' గార్లు రెండవదాని యం దాసీనలయిరి కొందరు పోలండుభటులను మాత్రము, వెంబడిఁదీసికొని బయలు వెడలెను.

త్రోవలో శత్రువులచే దైవికముగఁ దప్పించికొని, విల్నామార్గమునఁ డిసంబరు తే 10 దికి వార్సాపట్టణము జేరఁగలిగెను. రాత్రింబగళ్లు ప్రయాణములుజేసి డిసం బరు తే 14 ది యుదయ మగునప్పటికి డ్రెస్డన్ వీధులలో నెపోలియన్ బండి బోవుచుండినది. అక్కడ తనమిత్రుడగు సాక్సనిప్రభువుతో కొంతకాలము సంప్రతించి, తిరుగఁ బండినెక్కి డిసంబరు తే 18 ది సగమురాత్రికి పారిసుఁ జేరియుండెను. రాణిగారు రుగ్మతలోనుండి, దైన్యముతో భర్తక్షేమ మెట్లుండునో యను మనోసంకటముతో నప్పటివఱకును మేలుకొనియుండి, యపుడే రెప్పవాల్చి యుండెను.

ప్రక్కనునుండుగదిలో మనుష్యులు మాట్లాడుసందడి, చెలికత్తెయొకరు విని, యేమోగందరగోళముఁ జరుగుచున్నదని యనెను. అది వినినతోడనే, రాణిగారు మంచముమీదినుండి దూకెను. అనిమిషమందు తలుపుఁ తెఱువఁబడి, బూర్నిసు గప్పి కొనియుండు యొకమనిషి కవుఁగలించెను. ఆయనే చక్రవర్తి.

చక్రవర్తిరాక, మఱునాడు నగరమంతయుఁ దెలిసినది. ఆరోజుయుదయము 9 గంటలకు, సభ నాహ్వానించి, రష్యావర్తమానములన్నియు నొక్కటియునుఁ దాచక సర్వము వినిపించెను.

చక్రవర్తి బయలుదేరివచ్చినతరువాత, చలి, యాప్రాంతములందు బలమయి నది. బెరిసీనానదిదాటియుండిన 60 వేలలో 20 వేలువచ్చి జేరియుండిరి. ఈ సైను

బదివేలమందికిగా, 40 వేలుమాత్రమే విల్నా జేఱంగలిగిరి. మిగతవారందరు చలిచే హతులయిరి.

డిసంబరు తే 12 దిన, నీమెన్ నది జేఱి, తే 13 ది వంతెనమీద యావత్తు దాటిరి. ఇక్కడికిఁ జేఱుటకు 37 దినములు పట్టినది సర్వముఁ దాటినతరువాత జనరల్ 'నే' (General Ney) రష్యాయెల్లలఁ దాటి యీవల వచ్చెను. ఈకాలమం దంతయు 'నే' వెన్నివ్వక శత్రువులతోఁ బోరుచు, సైన్యముల వెనుకను నడపెంచుచు వచ్చి చేరెను.

(Grand Army) గ్రాండు ఆర్మిఅను సైన్యభాగములో శేషించినది యీ మార్షల్ 'నే' గారొకరే.

ఏబదియైదవ అధ్యాయము.

—◆—

(55)

రాష్ట్రమంత్రి దేశాభివృద్ధినిగూర్చి నివేదించినపట్టి శత్రురాజు
లందఱు ఏకమగుట లైప్జిగ్ యుద్ధము. డ్రెస్డన్
నగరప్రవేశము చాట్జన్ యుద్ధము
మ్యానెక్ సంధానము. మిత్రద్రోహములు
సత్రులారంభమును మనోవేదన.

నెపోలియన్ బుద్ధికుశలత యుద్ధములయం దెట్లో ప్రభుత్వవిషయములందును యట్లే గనుపఱచుచుండెను. ఆకాలమందు, రాష్ట్రమంత్రి శాసనసభయెదుట నివేదించియుండు ప్రభుత్వస్థితి దెలియగలపట్టిక యీక్రిందివిధముగ నున్నది. దీనిచే దేశ మెట్టి యభ్యుదయము నొందినదియు దేటపడగలదు.

"పెద్దమనుష్యులారా, సముద్రభూరంగముల జరిగినయుండెడు యుద్ధములచే జననాశన మయ్యును, ఫ్రాన్సుజనసంఖ్య యభివృద్ధినొంది యున్నది. ఫ్రాన్సు వ్యవసాయకవృత్తు లభివృద్ధిజెంది యున్నవి. ఇంతవిశాల మగు భూసాగుబడిగాని, జేతిపనుల యభివృద్ధిగాని, సర్వజన ధనసమృద్ధిగాని, మనచరిత్రలో నేకాలమందును యుండినది లేదు. కృషీవలు లెన్నడు యెరిగి యుండని లాభముల ననుభవించుచున్నవారు. వారికి తినగలిగినంత యాహారమును, కట్టుకొన్నన్ని గుడ్డలును పూర్వమునకంటె విశేషించి గలవు. పూర్వము గుడిశెలలో నుండు పేదలు మట్టియిండ్లను గట్టికొనగలిగిరి. కృషీవా

ణిజ్యము లభివృద్ధి జెందినవి. ఉపయోగకర మగువృత్తుల బరీక్షించి, సర్వభూము లెక్కువఫలవంతము లగునట్లు ప్రభుత్వమువారిచే జేయబడినవి దేశమందలి పశువులును, వాటిసంతతియు, నభివృద్ధి గాంచినవి. మిరాసులని, కట్టుబళ్లని, జమీన్‌లని, రైతులకు దానవిక్రయ వినిమయాదుల కర్హతలేని, నిర్బంధముల దొలగించి, సాగుబడిదారులకే, హక్కులు గలిగింపబడినవి. దేశమందలిజనులు భాగ్యసంపన్ను లయిరి న్యాయపాలనయందు వివాదములు శీఘ్రముగ బరిశీలింపబడుచున్నయవి కట్టడములు, రేవులు, రక్షకస్థానములు, రహదారులు, వంతెనలు, కాలువలు, పౌర్లుకట్టలు, పారిసునందలి కట్టడములు, వీటికై యాకాలమందు 100 కోట్ల ప్రాంకులు వెచ్చింపబడినవి,” అను మొదలగుసంగతులుండియున్నవి.

ఇంత యభివృద్ధియగుటకు యెన్నియోసంవత్సరముల నెమ్మదియగు రాజ్యపాలన యుండినగాని, యిట్టియభివృద్ధి గాజాలనప్పటికిని. నెపోలియన్ ద్వాదశాబ్దము కెడతెగనియుద్ధములతో మునిగియుండియు, ఏకమానవుడా ప్రాంసుదేశము నింత మహోన్నతదశకుఁ దేగలిగియుండెను మిలిటరి, శివిలు వ్యవహారములన్నియు స్వయముగ విచారించుచుండెను. రాత్రికాలములందు, రాష్ట్రవరుంబడి లెక్కలు తానే స్వయముగ జూచుచుండెను. ఈయనపాలనకు సంతోషించి మిలన్ పురజను లభిమానపత్రము నొసంగియుండిరి.

ఆస్ట్రియా, ప్రష్యారాజు లిదివఱకు ఫ్రెంచిపక్షమున అయిష్టముతోనుండి, ప్రస్తుతమందు విముఖత్వము వహింపసాగిరి. ప్రష్యా, ఇంగ్లండు రష్యాలం జేఱినది. ఆస్ట్రియా సేనాధ్యక్షుడు ఫ్రెంచిసేనలు రష్యానుండి వచ్చునపుడు, సహాయము జేయకుండుటే గాక, పోలండు సహాయపడినందునకు చీవాట్లు బెట్టియుండెను.

నెపోలియన్ బావమఱదియు నేపిల్సుప్రభువును యగు ‘మూరట్’ సైన్యముల విడిచి ఇటలి జేఱవచ్చెను. ప్రష్యా, రష్యావారింగూడి ప్రాంసుమీద యుద్ధప్రకటన గావించినది. ‘బ్రెస్‌లా’ (Bresslaw) నగరమందు, ప్రష్యారాజులందరు గలిసి, నెపోలియన్ మీద తిఱుగబడున ట్లొడంబడిరి. సాక్సని ప్రభువుమాత్రము వారిం జేరదయ్యె

ను. అందునకే మిత్రమండలి, గినిసి, వారిసైన్యములతో నా రాజధానియగు 'డ్రెస్డన్' ప్రవేశించి ప్రభువును పదభ్రష్టత గావించిరి ఇంగ్లీషువారు కోపెన్ హేగన్ రాజును, 24 గంటలలో తమలో గలియుటో లేక తగుసమాధాన మిచ్చుటో జరుపవలెననిరి. లేనిచో పట్టణము గాల్చివేయుదు మనిరి. ఇదియుగాక, 2500 లక్షల ద్రవ్యమును ఆస్ట్రియా కింగ్లీషువా రిచ్చి, వారిని లోజేసికొనదలచియున్నట్టును, దెలియవచ్చినది. నెపోలియన్ మీఁద దిఱుగబడుటకై జర్మనులకు కరపత్రములఁ బంచిపెట్టిరి సర్వసమత్వమునకై ఇంగ్లండు బోఱుచున్నట్టును, యోగ్యతమాత్రమే గౌరవింపబడుననియు, రాచబిడ్డడనిగాని, బీదవాని కుమారుడనిగాని భేద ముండదనియు, మోసపుమాటలఁ బీదలకుఁ బోధించి, తిఱుగబడుటకు బురికొల్పిరి

ఈ స్థితినంతయు నెపోలియన్ గమనించుచుండెను సంధికుదురుట దుర్ఘటముగ నుండినది. సర్వరాష్ట్రము లొక్కటి యగుచుండినవి. యుద్ధమాడక విధిలేకవచ్చినది. గనుక దేశమందు యుద్ధప్రకటన గావించి, సన్నాహములు సమకూర్ప నెంచెను. ఏప్రిలునెల సగపడువఱకు మూడులక్షలజనులు సంతోషముతో సైన్యముల వచ్చిచేరిరి. యుద్ధాగ్రేసరులగు పూర్వనాయకు లాపాడు చలిదేశమగు రష్యాయందుచనిపోయియుండిరి. ఫ్రెంచిసైన్యములు కొన్ని స్పెయిన్ లో బోరాడుచుండినవి.

యేప్రిలునెల తే 15 ది ఉదయము 4 గంటలకు సైన్యశిబిరమునకు బ్రయాణమయి బండినెక్కుచు, ప్రక్కనయుండు మంత్రియగు 'కలెన్ కోర్ట్' (Calain Court) తో నిట్లనెను

> "నా రాష్ట్రమందుండు యధముడగు కాపు
> వానికుండు సుఖనెమ్మదులు నాకు లేవయ్యెనుగా! వాడు
> సుఖముగ వాని పుత్రకళత్రాదులం గూడి గలిగియున్న
> మట్టుకుఁ దిని,సుఖపడుచున్నవాడు. నావిధి శిబిరము
> నకు బఱుగెత్తి యుద్ధమున జోఱబడుమని వ్రాసియున్నది"

అని జెప్పెను. ఏప్రియల్ తే 25 దికి సైన్యములన్నియు 'యర్ ఫర్ త్' చేఱవలసినట్లు యాజ్ఞాపించియున్నందున, జేఱియుండినవి. శత్రువులు, తమకుండు యుద్ధసామాగ్రికిని యూరపుఖండమందలి రాజవర్గమంతయు జెలరేగియుండుటకును సంతసించి, తమకు జయప్రాప్తి స్వతఃసిద్ధమని దలచి సంతోషముతో నుండిరి.

ఇపుడు యుద్ధ మారంభమయి, ఉభయసైన్యములకు జయాపజయములు నిశ్చయింపరాని పోఱులుజరుగ నారంభించినవి. ఈ యుద్ధములో నెపోలియన్ కత్యంత

ప్రేమాస్పదు డగుమార్షల్ బెస్సియర్సు (Bessieres) మరణించెను. ఆఖరున మేనెల తే 2 ది యుభయసైన్యములు లట్జన్ మయిదానమందు గూడినవి. నెపోలియన్ సేనలు ముప్పదిమయిళ్లపొడుగున బోవుచుండినవి. శత్రువులు దాకుదురని దలచడ య్యెను. శత్రుసేన లక్కడ కొండలలో దాగియుండి, అకస్మాతుగ యెనుబదివేలసైన్యములు వచ్చి ఫ్రెంచిసేనలం దలపడిరి. ఫ్రెంచిసేనలలోనివారు నూతనముగ జేఱినవారు. శత్రువులు ఫిరంగుల గాల్చిరి. నెపోలియన్ వద్ద నాలుగువేలుమాత్రమే గుఱ్ఱములవా రుండిరి. శత్రువులకు 25 వేలు గలరు. ఇంతలో నొకసేనానాయకుడు బఱుగెత్తి వచ్చి, సహాయమురానిచో, సర్వము నాశనమగునని నెపోలియన్‌తో జెప్పెను. "మంచిది. మనకు గుఱ్ఱములు లేవు. పర్వాలేదు. ఇది యీజిప్టు యుద్ధమువంటిది." అని జెప్పియుద్ధము తీవ్రముగనుండుచోటికి, గుఱ్ఱముమీద బఱుగెత్తెను. సేనలు నెపోలియన్‌నుజూచి పరవశులై సాహసముతో బోట్లాడిరి. 8 గంటలకాలము యుద్ధము జఱిగినది గుండ్లవర్షము గురియుచుండినది. గుఱ్ఱములు లేనందున, నిలిచి యుద్ధమాడ వలసినదిగ యాజ్ఞాపించి, సైనికులం జూచి,

> "ఫ్రెంచిమహాజనులారా, దేశాభిమానులగు
> ప్రతివాడును యుద్ధమందు జయమొందుటో లేక చని
> పోవుటో, యేదోనొకటి పరిష్కరింపగలకాల మాసన్న
> మయినది"

అని యనుటతోడనే, ధైర్యోత్సాహులై యుద్ధమాడిరి తుపానువలె గొట్టుచుండు యా గుండ్లవర్షములో నెపోలియన్ గుఱ్ఱమెక్కి బఱుగెత్తుచుండెను. నెపోలియన్ జయమొందెను. శత్రువులు బాఱిపోయిరి. వెంటనే యీ విజయవార్త పారిసున కంపబడినది. శత్రువులు యిరువదివేలమందిని బోగొట్టికొని, తాఱుమాఱయి పఱుగెత్తుచుండగ, నెపోలియన్ సేనలు వానిని వెంబడించి, బాధించుచుండినవి. మేనెల తే 7 దిన శత్రువులు డ్రెస్డన్ జేరి, ఆక్కడను నిలువక, పఱుగెత్తుచుండిరి. డ్రెస్డన్ నగరముచుట్టును కొండలుగలిగి, మధ్య యీనగరమును, యుద్యానవనములును, తోటలును, సెలయేళ్లును గలిగి, వలయాకారమగు నొక నాటకరంగమువలె సుందరముగ నున్నయది. చుట్టునుండు కొండలమీద శత్రువు లెక్కి బోవుచుండిరి. నెపోలియన్ తనసేనలతో పురప్రవేశము జేయగనే, ఆపురోద్యోగు లెదురైరి. జనులు వెడలగొట్టబడిన తమప్రభువు తిఱుగ రాగలిగినందులకు సంతోషించిరి. ఎదురుగవచ్చిన యుద్యోగులం జూచి కోపముతో, 'మీ రెవరని' యడిగెను. పురోద్యోగులమని

మనవి జేసిరి. "మాసైన్యములకు రొట్టెలుగలవా" యని యడిగెను. రష్యా ప్రష్యాసేనలు సర్వమును హరించినవి. దొరుకుట దుస్సాధ్య మనిరి.

"(Impossible) దుస్సాధ్య మనుమాట నే నెఱిగియుండినది గాదు. మీరువెళ్లి రొట్టెలు సారాయి మాంసముల సిద్ధపఱచుడు. జయింపబడిన జనులను జూచినట్లు మీరు జూడబడ నర్హులయినను, మీ ప్రభువునుజూచి మిమ్మున క్షమించితిని. మీప్రాణముల నేడు గాపాడినది. మీ ప్రభువునందు మాకుండు గౌర తయేనని నమ్ముడు. మీకీ శిక్షజాలును." అని యనెను.

అంతట గుఱ్ఱమును దిగి, సాక్సనిరాజుగారిం గలిసి, యిద్దరును నదిసమీపమునకు వెళ్లి పడగొట్టియుండు వంతెనను బాగుజేయించి, ఫిరంగుల నాతీరమం దెత్తించి, పాఱిపోవుసైన్యముల గాల్పించెను. అంతట శత్రువులు ఫిరంగులుగాల్చుట మానిరి. ఇట్లుండుసమయమందు, శత్రువులగుండు, ప్రక్కనయుండు చెట్టునకు దగిలి, చీలినపేడు, నెపోలియన్ శిరస్సునబడి గాయపఱచినది. అది జూచి, "నావక్షమం దది దాకియుండినట్లయిన, నంతయు బరిసమాప్తమయి యుండెడి"దనెను. ఆవంతెన బాగుజేయుసమయమందు, నెపోలియన్ నదీతీరమం దొకరాతిమీద గూర్చొని, సేనల నుత్సాహపఱచుచు బాగుజేయించి యుండెను. ఈవిధముగ తే 11 ది నంతయుఁ గడపి, తే 12 దిన తానును సాక్సనిప్రభువును వైభవముతో 'డ్రెస్డన్'రాజమార్గములఁ జని, రాజభవనముఁ బ్రవేశించిరి. త్రోవలలో పుష్పములఁ జల్లిరి. స్త్రీపురుషులు మార్గమువెంబడి బారులుఁ దీరియుండిరి. మంగళవాద్యములతో సాక్సనిరాజును, వెడలగొట్టఁబడిన నగరములోనికి పునః ప్రవేశబెట్టెను.

ఒకవారమురోజు లీనగరమందుండి, తిఱుగఁ బ్రయాణమయి, పాఱిపోయిన శత్రువులు శిబిరముఁజేఱియుండిన 'బాట్జన్' (Bautzen) సమీపింప నరిగెను. తే 21 ది యుదయమున కక్కడఁ జేఱియుండెను శత్రువులు తగురక్షణ నేర్పరచిగాని, నగరమున కావలివైపున నుండిరి వారికి నాపుదలగ, కుడిభాగమం దొక యడవి యుండినది. గనుక నాయడవికి, యింకాదూరమున, 'నే' గారిసైన్యము లోచ్చునట్లును, ఎడమవైపున ఔడినాట్ (Oudinot) తన సైన్యభాగముతో దాకునట్లును, తానును సౌల్ట్ (Soult) శత్రుమధ్యమం దెదురుగ దాకునట్లును యేర్పాటు గావించి, దాకగనే, శత్రువులు చిందరవందరై, బోహిమియా యడవులబడి పాఱిపోయిరి. ఈయుద్ధము లొకప్రక్క జఱుగుచుండగ నెపోలియన్ యలసటచే, నొక ఫిరంగిదిబ్బ

వెంబడి బరుండి కొంతసేపు నిద్రబోయెను. శత్రువులు 15 వేల మందిని బోగొట్టికొనిరి. ఫ్రెంచిసేనలలో 5 వేలు హతులయి యిరువై వేలు గాయపడి చికిత్సాలయముల నుండిరి.

ఈయుద్ధము జరిగియుండిన మవుంట్ సినిస్ (Mount Cenis) దిబ్బమీద నొకజయ స్తంభము నాటించి, దానిమీద ఫ్రెంచి యిటలీజనుల కృతజ్ఞత నభినందించుచు, మూడుమాసములలో 12 లక్షలజనులు, తమదేశరక్షణకై నడుముగట్టి వచ్చియుండిరని వ్రాయించవలసిన ట్టుత్తరువు జేసియుండెను. అయితే తదనంతరమందు ప్రాప్తించియుండు విపరీతములచే నాయుద్యమము నెరవేరదయ్యెను

ఆరాత్రి అంతయు వుత్తరువులజెప్పి వ్రాయించుచుండి, మఱునాడుదయమున నే గుఱ్ఱమెక్కి సైన్యముల నడపింపసాగెను ఆమధ్యాహ్నమం దతివేగముగ సైన్యమధ్యమున బోవుచుండగ, గంధకపొగచే చీకట్లు గ్రమ్మికొనియుండు యుద్ధరంగమందు, జనరలు 'కిర్గినిరు' (Kirgenir) గారికి గుండుదెబ్బదగిలి జనిపోయెను. డ్యూరక్ (Duroc) గారికి గాయమయినది. ఈసంగతి యొకభటుడువచ్చి చెప్పగనే, వెనుకకు తిఱిగిపోయి, యీదుఃఖకరమగు యుద్ధమున కంతమెపుడోయని జంతించుచు, పడియుండిన డ్యూరక్‌ను గౌగలించికొని ప్రక్కనయుండు వైద్యునితో 'ఆశలేదా' యని యడిగెను. లేదని వైద్యుడు జెప్పుచుండగ, చనిపోవు డ్యూరక్ నెపోలియన్ హస్తమును దీసికొని, ముద్దుపెట్టికొని "ప్రభో నాజీవదశాంతమువఱకు మీసేవజేయదలచితిని ఇకముందు మీకు నిష్ప్రయోజకుడనైతిని." అనిదుఃఖించెను నెపోలియన్ "మఱియొకలోకమున్నది. అక్కడ నాకొఱకు గాచియుందువు. ఒకప్పుడు మన ముభయులమక్కడ గలియుదుము." అనెను అందునకా చనిపోవు సేనాని "అయ్యో! అట్టిదింకను చాలకాలమునకుగాని సంభవింపదు నేను గౌరవముగ జీవించితిని. నాకొక కుమార్తెగలదు ఇకమీద నాచిన్నదానికి మీరే తండ్రిగ నుండవలసియుండును." అని దీనుడై జెప్పుచుండగ, నెపోలియన్ దుఃఖమును బట్టలేక, ఆయనచేతిని తనరొమ్మున కదిమికొనెను. కన్నీటిధారలు నెపోలియన్ నేత్రకమలములనుండి బ్రవహించుచుండినవి. ఆతను నెపోలియన్‌నుజూచి, "ప్రభో" నన్ను విడచివెళ్లుడు. దుఃఖము నాపికొనుడు."అనెను. అంతట లేచి దుఃఖముతో బయటవచ్చి, తన డేరాలోనికివెళ్లి కుర్చీలోగూర్చొని, "ప్రియమిత్రమా ప్రియమిత్రమా" యని బిగ్గరగ రోదించసాగెను.

ఇంతలో, చక్రవర్తిగారిదుఃఖమును జూచి ప్రియభటులందరు బఱుగెత్తివచ్చి, డేరాజుట్టికొని, వారును దుఃఖమగ్నులై యుండిరి. రేపటివఱకును తన సేసంగతి ఖాఖను యడుగకొన్నిమాత్రము జెప్పి చింతతో నుండెను.

తెల్లవారువఱకు డ్యూరక్ లోకాంతరము నొందెను. ఇది విని "కష్టముల నుండి విముక్తుడై వెళ్లియున్నాడు. నాకంటె యదృష్టవంతుడు" అని యనెను.

తక్షణమే, డ్యూరక్ గారిభార్యకును బిడ్డకును సుఖజీవనము జఱుగగల నేర్పాట్లతో నొకడిక్రీని ఫర్మాయించి దాని నఖులు జఱుప పారిసున కంపించెను. ఏ స్థళమందు డ్యూరక్ మరణించెనో, యా భూఖామందును బిలుపించి, యిరువైవేల ప్రాంకుల నిచ్చి, అందులో నాలుగువేలు ఖర్చుబెట్టి సమాధిని గట్టింపుమనియు, మిగత 16 వేలును భూవిలువక్రింద తీసికొమ్మనియు నుత్తరువు జేసెను.

నెపోలియన్ తన ప్రియమిత్రునియందు జూపినకృతజ్ఞతఁ జఱుగనివ్వక, వారి వెనుక రాజ్యమునకువచ్చియుండు ప్రభువు లీద్రవ్యమును వానివద్దనుండి లాగికొని, బొక్కసమునకు జేర్పించిరి.

నెపోలియన్ శత్రువుల వెంటనంటిబోవుచు మార్గమందు బ్రంట్‌లా యను గ్రామము జేరియుండెను. అక్కడ కొద్దిరోజులముందు రష్యా సేనాధ్యక్షుడగు కుయిసాప్ (Typhoid) విషజ్వరముచే జనిపోయి యుండెను. ఆతను శత్రువయినను ధైర్యసాహససంపన్నుఁ డగుటచే, ఆయన కొకసమాధిగట్ట నుత్తరువు జేసివెళ్లెను. చూచితిరా! యీయన గొప్పబుద్ధి. నెపోలియన్ తమరి సిట్లు వెంబడించుట జూచి, ప్రష్యా రాజు భయపడి, ఆస్ట్రియా రష్యన్ సేనలు సహాయార్థ మఱుదెంచుట దెల్సి, యవి తమ్ముఁ జేఱువఱకును కాలయాపన గావింప నెంచి, సంధి కుద్యుక్తులయినట్లు, నెపోలియన్ కడకొక రాయబారి నంపిరి. ఇందునకు, రష్యాచక్రవర్తితో తాను స్వయముగ మాట్లాడినఁగాని, వీలుపడదని జెప్పిపంపెను అందునకు వారు చక్రవర్తిగారింతదూరము రాజాలరనియు రాయబారి నంపుదురనియుఁ జెప్పిరి. ఈవిధముగ కాల విడంబనఁ గావించి, ఆఖరున దుర్మార్గభూయిష్టమగు నీ దుష్టసందేశమంప సాహసించిరి. ఎట్లన్న, ఇల్లిరియారాష్ట్రములు, వీనిసురాష్ట్రమును ఆస్ట్రియా కివ్వవలసినదనియును, హాలెండును, పోలాండును, ఓడర్, యల్‌బ్‌నదులమీదనుండు యన్నికోటలను స్వాధీనపరుపవలసినదనియు, స్పెయిన్ పోర్చుగలుదేశములనుండు ఫ్రెంచిసేనలు వదలివెళ్లవలెననియు, "రైన్ ప్రాంత భూరక్షకుడు" "హెల్విషియన్ జనపాలనాప్రభుత్వ మధ్యవర్తి" యనుబిరుదులను నెపోలియన్ త్యజింపవలసినదనియు, యివి సంధిషరత్తులని దెలిపిరి.

ఈ సందేశవాహకుడును, నెపోలియన్‌యును, విశేషకాల మొకగదిలోగూర్చొని సంప్రతించికొనుచుండిరి. ఈషరత్తుల నొప్పికొనుటచే ఫ్రాన్సు గౌరవనాశనమగుటయేతప్ప వేఱులాభము లేదయ్యెను. మంత్రులగు 'టెల్లిరాండు' కాంబెసేర్సు,

గార్లను యొప్పుకొనజాల మనిరి. ఆఖరున కొద్దిమార్పులతో సంధి కుదిరినది. వ్రాత ముగిసి సంతకములుమాత్రము గావలసియుండినది.

ఈకాలమందు స్పెయిన్‌లోని విట్టోరియావద్ద యుద్ధము జరిగి, ఫ్రెంచిసేన ఓడింపబడెననియు, డ్యూక్ ఆఫ్ వెల్లింగ్‌టన్ లక్షసైన్యములతో ఫ్రాన్సులో [illegible]బడియున్నాడనియు సమాచార మొచ్చినది.

వెంటనే శత్రువులు సంతోషపూరితులై, సంధిమాని యుద్ధమాడుటకే ప్రయత్నించిరి. వారికి జయసూచన లగుపడసాగెను.

రష్యాచక్రవర్తిగారికి 50 వేల సైన్యసహాయ మొచ్చినది. స్వీడన్ పాలకుడుగ నుండిన 'బర్నడొట్టి' క్రూరుడై పూర్వ సహచరులమీదను తన స్వదేశముమీదను దండెత్తి శత్రువులం గలిసికొనెను. పూర్వమొకప్పుడు నెపోలియన్ గరుణించి దేశమునకు వెళ్లిపోనిచ్చిన 'జనరల్ మోరో' అమెరికానుండి వచ్చి, శత్రుశిబిరముం జేరి, ఫ్రాన్సమీదికే కత్తిగట్టెను. ఫ్రెంచిసేనలలో ప్రధాన స్టాఫ్ఆఫీసరు (Staff Officer)గ నుండిన 'జనరల్ బోమిని' యనువాడు, బెనిడిక్టు ఆర్నోల్డ్ వలె, మిత్రద్రోహియై, శత్రుశిబిరము జేరి యిక్కడ ప్రయత్నములు, వ్యూహములు, సైనికస్థితిగతులు మొదలగునవి సర్వము శత్రువుల కెఱుక జేయుచుండెను.

గనుక, యిట్టియనుకూలములు శత్రువుల కేర్పడుటచే సంధి నిరాకరించిరి. ఆగష్టు లే 10 ది రాత్రి ఆకాశమున చిత్రమగు యాకాశనువ్వులు గాల నారంభించినవి. అదివలన యుద్ధ మారంభమయినదని సూచనయై యుండెను.

ఆమఱుదినమందే నెపోలియన్ మామగారగు ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి నెపోలియన్‌పైన యుద్ధప్రకటన గావించియుండెను.

గుమిగూడుచుండు నీ పరిస్థితులన్నియు సహజనెమ్మది స్థైర్యములతో నాలోచించి నెపోలియన్ గంభీరవాక్కుల నిట్లనెను.

> నాకు ప్రాప్తింపజేయదలచిన పరాభవ మను
> భవించుటకంటె, ధైర్యముతో, శత్రుజయకాలమందు,
> యుద్ధరంగమున జచ్చుటే వేయిమడుంగులు గౌరవము.
> విడువక పోట్లాడి, యొకవేళ పరాజయ మొందినను,
> శత్రువులైనను నన్ను గౌరవింపక పోజాలరు. గనుక
> యుద్ధమాడుటకే నిశ్చయించితిని. ఒకవేళ, నే జయిం
> పబడినను, నా యవమాన మే, నాశత్రువుల రాచకా

> ర్యములం గలసి, వారి నికముందు విశేషయత్నము
> లకు సాహసింపకుండ జేయగలదు. నేను జయమొంది
> తినా, అందరిని రక్షింతును. నా జయసూచకము లగు
> కారణము లింకను గొన్నిగలవు నే నధైర్యపడరాదు."

అని గంభీరముగ జెప్పెను.

ఈ బాట్జన్ యుద్ధమునుగురించి, మంత్రియగు కలెన్ కోర్టు, యీవిధమున జెప్పియుండెను.

> "చక్రవర్తి, దేహమనోశ్రమల కెట్లోర్చియుండిరో
> నా కగ్రాహ్యముగ నున్నయది. పగలంతయు, యుద్ధ
> ములు, యొకచోటినుండి మఱియొకచోటునకు బఱుగె
> త్తుటలు, గుఱ్ఱముమీద నుండుటలు, రాత్రికాలములం
> దుత్తరువులు జెప్పి వ్రాయించుటలు, అయియుండినవి.
> ఈ బాట్జన్ యుద్ధము జఱిగియుండు 34 గంటకాల
> మును విశ్రాంతియనుమాట నెరుగడు రెండవదినమున
> గుఱ్ఱమును దిగి, ఫిరంగు లొకప్రక్క ప్రేలుచుండగ,
> నొక చిన్నఏటిగట్టున, ఏటవాలుగ (Slope) నున్న
> యొక చోటబరుండి యొకగంటమాత్రము నిద్రించెను.
> ఒక గంట అయినతరువాత, యుద్ధము జయమయినదని
> నేను లేపితిని లేచి "నిద్రబోవునప్పుడునుగూడ నొక
> సమయమందు మంచి గలుగగలదు"

అని చెప్పి తక్షణమే యశ్వారూఢు డయ్యెను.

ఏబదియాఱవ అధ్యాయము.

(56)

నెపోలియన్ ప్రభుత్వ పూర్వస్థితి వర్తమానస్థితినిగురించి విదేశీయులగు విరోధులు వ్రాసియుండు సంగతులు.

చదువరు లికముందు నెపోలియన్ అంత్యదశ సమీపింపగలరు. గనుక యిక్కడ కొంచమాగి, నెపోలియన్ ప్రభుత్వకాలమునకు పూర్వ ముండినస్థితులును, ప్రభుత్వకాలములో నేర్పడినస్థితులును, నెపోలియన్ బుద్ధికుశలత, యోగ్యతలను గురించియు వారివిరోధులే యెట్లు జెప్పియుండినది గమనించుట యుక్తమగును.

యూరపు చరిత్రకారులగు సర్ ఆర్చిబాల్డు అలిసన్‌గారు (Sir Archbald Alison) నెపోలియన్‌నుగురించి చెప్పుటలో, అత్యద్భుతమగు బుద్ధికుశలత, ధారణాశక్తి, గంభీరము, సకలశాస్త్రపరిజ్ఞానము, వాగ్ధోరణి, దూరదృష్టి, ఇతరులు తనను ప్రేమించునట్లు జేయగలనడవడి, మర్యాద, సరసమయి కారణయుక్తమ వాక్చాతురి, లోకానుభవము, రాజ్యాంగ పరిజ్ఞానము, రాక్షసయోర్పు, దేహదార్ఢ్యము మొదలగు సుగుణసంపదలు ఆయనయందు మూర్తీభవించి యుండెననియు, యుద్ధకౌశలమందు అలెగ్జాండర్ ది గ్రేట్‌తోడను, రాచపరిజ్ఞానమందు బేకన్‌కు వెనుకవాడుగను, రాజ్యపాలనయందు సీజరుతోడను, సరిదూగువాడనియు, ఎట్టి కష్టములయినను యనుభవించి యీజిప్టు యెండలుకును రష్యామంచులకును చలింపని ధైర్యసాహసము లాయనయందుగలవనియు, కొంచమయిన విరామ మెఱుగడనియు అథవా యెప్పుడైన విరామముగనుండెనేని, యాకాలమందు రాయబారములలోనో దేశాభివృద్ధికరమగు విషయములలోనో, సభాచర్చలలోనో కాలము వినియోగించెడివాడనియు, ఉదయమున లేచి సెక్రటరితో ఉదయ భోజనవేళవఱకు పని జూచుచుండెడివాడనియు, ఆయనభోజనము, అరగంటకు మించనిచ్చుటలేదనియు, అంతట సైన్యముల జూడనరిగి, వచ్చి, విదేశరాయబారులతో సంభాషించుచుండుననియు

అంతటఁ రాష్ట్ర విషయ మగుపనులన్నియు జూచువాడనియు, అప్పటికి సాయంత్రము మూఁడుగంటలగుననియు, అప్పుడు రాజసభకువెళ్లి 6 గంటలకు తిఱుగ వచ్చుచుండు వనియు, అపుడు భోజనమునకు లేచి, నలుబదినిమిషములలో తిఱుగవచ్చుచుండె -నియు, రాత్రి 11 గంటలవఱకు రాచకార్యముల జూచుకొని, ఆవల నిద్రించెడు వాడనియు వ్రాసియున్నాడు. ఈయన భాషాపండితులతోడను, శిల్పజ్ఞులతోడను ప్రసంగించుచుండెను. మఱియు నాకాలమందు, దుర్మార్గులు చెలరేగి, కట్టుబాట్ల నతిక్రమించి, అప్పటి డైరెక్టరిప్రభుత్వమును దలక్రిందుజేయుచున్నందున సమర్థుడగు మిలిటరినాయకు డొకండు బయలుదేరి, అప్పటిప్రభుత్వమును గాపాడవలసిన యావశ్యత యేర్పడినదనియు జెప్పిరి.

యం. తియర్సు (M. thiers) గారు నెపోలియన్ ప్రభుత్వారంభమునకు ముందు, యోగ్యతకు గౌరవములేక, బాధింపబడుచుండెననియు, రాష్ట్రపదవులనుండు గౌరవస్థులను దొలగించియుండిరనియు, చోరులు జెలరేగియుండిరనియు, దుర్మార్గులు పదవుల నధిష్ఠించియుండిరనియు, మతగురువులు వణకుచుండిరనియు, ఋణమని పేరు బెట్టి బలవంతముగ సొమ్ము ప్రభుత్వమువారు లాగుచుండిరనియు, హత్యల గావించు ప్రయత్నము లుండెననియు, లొకట్టుగ ననేకుల కారాగృహముల నుంచుచుండి రనియు "దేశ మపాయమం దున్నది" అను మాటనొకటి యాధారము జేసికొని, కొందరుదురాత్ములు లూటీలు, హత్యలు, దగులపెట్టుటలు జరిగింప సంసిద్ధులై యుండి రనియు, జనుల మానప్రాణములకుగాని, ఆస్తికిగాని భద్రములేకుండెననియు, రాష్ట్ర పన్నులు వసూలగుట లేదనియు, సర్వదేశములు ఫ్రాంసుపై దండెత్తియుండెననియు, ఫ్రెంచిసేనలు నశించి, రిపబ్లికు నాశనమగు స్థితియందుండెననియును వ్రాసియున్నారు.

గనుక యిట్టిపరిస్థితులుగల యాకాలమందు, ప్రభుత్వము మార్పుజెందవలయు నని ఫ్రాంసుదేశీయులు గోరుట, ధర్మమేగాని విపరీత మేమియు లేదు.

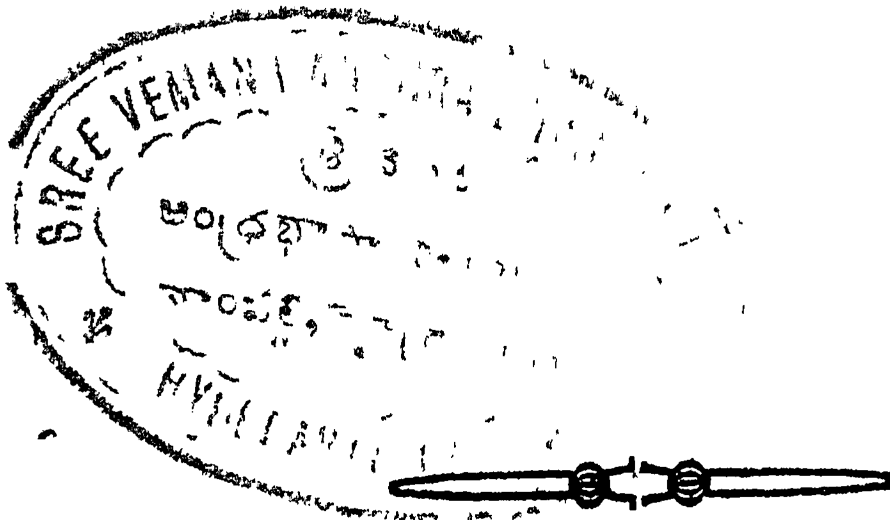
నెపోలియన్ యక్రమముగ, ఫ్రెంచి సింహాసన మాక్రమించెననుమాటయందు సత్య మేమాత్రమును లేదు నెపోలియన్ అరాజకత్వమును పదభ్రష్ఠత గావించెనని జెప్పుట సమంజసము, సత్యము. గాని, రాజుల పదభ్రష్ఠత జేసి, తా నాక్రమించెనను మాటయం దెంతమాత్రముకు సత్యము లేదు గనుక, కాంసులర్ (Consular) ప్రభు త్వము, సర్వజనసమ్మతిమీద నేర్పాటుగాబడెనని,అలిసన్ చెప్పియుండిరి. ముప్పదిలక్షల జనులు ఏకగ్రీవముగ, నెపోలియన్ సింహాసన మధిష్ఠించుటకు తమపూర్ణసమ్మతి నిచ్చి -ఉండిరనియు, వేయిన్ని అయిదునూర్ల అరువైయిద్దరుమాత్రమే, తమ యసమ్మతి గను

పరచిరనియు, యిట్టి ఏకగ్రీవముగ ప్రభువునెన్నుకొనుట ప్రపంచచరిత్రలో మరియె టనుఁ గానరాదనియు జెప్పియుండిరి.

> "ఇదియునుం గాక, సైనికులు, పట్టణస్థులు, వాణిజ్యసంఘములు, అందరును సింహాసన మెక్కుఁడని నెపోలియన్‌ను బ్రార్థించిరి. మహామహులసభ ఏకగ్రీవ ముగ, నెపోలియన్ బోనపార్టిచక్రవర్తి యనుబిరు దుతో జనపాలనాప్రభుత్వమునకు చక్రవర్తియై రాజ్యపాలనజేయ బ్రార్థించిరి"

అని ఇంగ్లండుదేశీయుడగు అలిసన్ గారే వ్రాసియున్నారు

నెపోలియన్ తన ప్రభుత్వకాలములో జేసినదంతయు ఫ్రాంసుదేశ యభ్యు యమునకేగాని స్వలాభమునకు గాదనుమాట నిర్వివాదాంశము. నెపోలియన్ ప్రభు త్వకాలమందు ఫ్రాంసుదేశ మనుభవించిన, ధనభాగ్యసమృద్ధియు, ఔన్నత్యదశ యును, ఏకాలమందును యేదేశమును అంతటిపదవి ననుభవించినట్లు గన్పట్టదు.

ఏబదియేడవ అధ్యాయము

(57)

సైన్యనాయకుల ద్రోహము నెపోలియన్ డ్రెస్డన్ నగరరక్షణ. శత్రునాయకుడగు మోరో మరణకాలమందు భార్యకు వ్రాసియుండు యుత్తరము నెపోలియన్ వద్దగల అకస్మాత్తుగ సంభవించిన యనర్థములు. విధిలేకనాయకత్వము వహించుట.

1813 సం॥ ఆగస్టు తే 12 దిన, నెపోలియన్‌ను అణగద్రొక్కుటకు గుమిగూడు చుండు యా మిత్రమండలిలో ఆస్ట్రియాకూడ జేరినది. ఈ వర్తమానపరిస్థితికి శత్రువులు సంతోషించిరి. ఇపుడు శత్రువులకు అయిదులక్షల సైన్యములు గలవు నెపోలియన్ వద్ద రెండులక్షల అఱువదివేలుమాత్రము గలవు.

జనరలు జోమిని (Jomini) సైన్యములతో శత్రువులు గలిసియుండెనని చదువరు లెఱుగుదురు మోరో (Moreau) బర్నదొట్టి (Bernadotte) వీరిద్దరు దేశద్రోహులై శత్రుకోటికి జేరి, నాయకత్వము వహించియుండిరి. వీరు అందరు నొక్కుమ్మడిగ పైబడక, కొన్నిసైన్యములుమాత్రము మొదట నెదిరించునట్లును, వానిమీద నెపోలియన్ రాగనే, వెనుకకు మఱలునట్లును, యీవిధముగ మఱలిపోవు సైన్యముల వెంబడి నెపోలియన్ వెంటనంటియుండు నాసమయమందు, నెపోలియన్ సహాయమునకు దూరస్థులైయుండు యనాథులగు సైన్యములమీద బడునట్లును, యూహాలు బన్నికొనిరి.

నెపోలియన్, మార్షల్ నే, మాక్‌డోనల్డు (Ney Macdonald) అను నాయకుల క్రిందనుండిన సైన్యభాగముల వెంటదీసికొని, బ్లుచర్ (Blucher) క్రిందనుండిన ౯౦ వేల శత్రువులమీద దూకియుండెను. అంతట వారు బొహీమియాకొండలకు బాఱిపోయిరి. అక్కడనుండి 'డ్రెస్‌డన్' నగరముమీదబడుట కుద్యుక్తులయి యుండిరి. నగరమందు ఫ్రెంచివారి యాహారవస్తువులు మందుగుండుసామాను లుంచియుండిరి.

దీనినొక ఫ్రెంచినాయకుడు 30 వేల సైన్యములతో రక్షించుచుండెను. ఇక్కడ మెడొనల్డుగారిని వుంచి, తాను డ్రెస్డన్ గాపాడికొనుట కతివేగముగ వెళ్లుచుండె తే 25 ది సాయంత్రమునకు శత్రుసేనలు డ్రెస్డన్ ముట్టడించినవి. నగ తయు గంరరగోళముగ నుండినది ఎదిరించుటకు కొద్ది ఫ్రెంచిసైన్యము త్రమే గలవు అవి జాలకుండెను నగరమును శత్రువులపాలుజేసి తమ్ము నెత్తుట ముంచకుండ గాపాడుడని జనులు బ్రార్థించుచుండిరి. తెల్లవారగనే యుద్ధ భమయినది. మందుగోళములు పట్టణమునంబడ నారంభించినవి. నెపోలి సేనలనుండు రెండుభాగములు ద్రోహులై శత్రువుల జేరిరి. ఈరీతిగనుండగ మధ్యా మగునప్పటికి. నెపోలియన్ యాపట్టణము సమీపించెను నగరములోనికి బోవు ందు, శత్రువులగుండ్లు వడగండ్లవలె బడుచు, దారియంతయు దుక్కి రేగియు నది. అంతట దూరముననే బండిదిగి, పాదచారియై గుండ్లు, ముందు, వెనుక, పా ములఁ బడుచుండగ, నగరములోనికి నడచివచ్చెను జనులు చక్రవర్తికి జయ ధ్వని జేసిరి నేరుగ యారాజుగారింటికిఁ జని భయపడ నక్కరలేదనియు, తన సైన్యములు మఱియొక 60 వేలసైన్యమును రాగలవనియు జెప్పెను. ఇంతలో నె యన్ సైన్యములువచ్చి గలసినవి ఆపురజనులు ఫలాహారములు దెచ్చియివ్వగ వాటి దినుటకుఁ గూడ కాలమును వృథాజేయక, సైన్యములు బారులుగీరి యుద్ధ ముప మించిరి. పోరు గాఢమయినది. సమయముజూచి నెపోలియన్ సేనానులలో, మూ సైన్యములు కుడివైపునను, మార్టియర్ (Mortier) సైన్యము నెడమవైపునను గారిసైన్యములు మధ్యను, శత్రువుల దాకున ట్లేర్పాటుజేసెను. యుద్ధము రేగుచుండ ఒకచోట ఫ్రెంచిఫిరంగుల శత్రువులు గీసికొనిరని తెలిసి, నెపోలియన్ గుఱ్ఱ కొందరిభటులతో బయిలుదేరెను కూడావచ్చువారందరు గుండ్లదెబ్బలచే మృతినొ గాని, నెపోలియన్ కొకదెబ్బగూడ దగిలినది గాదు. నెపోలియన్ సైన్యములము శత్రువులు నిలువజాలక పలాయనులైరి దూరముననుండిన శత్రురాజు నెపోలియన్ వచ్చి పట్టణమున నుండియుండునని నిశ్చయించికొనిరట.

రాత్రి అయినది చీకటి, గాఢమయిన మేఘాచ్ఛాదన, కుంభవర్షము. టిలో, ఆ యుదయమున పడుమబడినచోటనే, తిరుగ [illegible] జేసి [illegible] యెత్తుప్రదేశము. ఆరాత్రియంతయు విరామములేక తనసైన్యముల [illegible] ఆయానాయకుల కందజేయుచుండెను సగమురాత్రి అయినది. సైన్యము [illegible] మం దలసి పడియుండిడిరి. అప్పుడు తాను ఒంటరిగ బయటవచ్చి, తనసైన్యములు మెట్లుగాచుచుండినది గనుగొనుటకై, యాచీకటివానలో వచ్చి జూచి వెళ్లెను.

శత్రువులు వేయుచుండిన చలిమంటలచే, శత్రుస్థానముల గమనించి, మఱునాటియుదయమున, ఎక్కడ నెట్లు, వారిం దాకుటకును దనలో నూహాలుబన్నికొనుచుండెను తత్క్షణమే వచ్చి, మఱికొన్నియుత్తరువుల వ్రాయించిపంపెను. తెల్లవారువఱకు నెపోలియన్ సైన్యములు మఱికొన్ని వచ్చి గలసినవి అంతయు జేరి యిప్పటికి ఒకలక్ష ముప్పది వేలసైన్యము ఫ్రెంచివానికి జేరియుండినది తెల్లవారినది. యుద్ధ మారంభమయినది.

ఇంతలో నెదురుగనుండు యొక యెత్తైనప్రదేశమందు షుమారు 2000 గజములదూరములో, కొందరు గుఱ్ఱములనెక్కి, యిటునటు దిరుగుచు, నెపోలియన్ సేనలను, వారిస్థానములను బరీక్షించుచుండిరి. ఇది జూచి, వారిలో కొందరునాయకులేమయినచుందురేమో గాల్చుడని యుత్తరువు జేసెను. ఫిరంగి గాల్చిరి. వారిలో పూర్వ మొకపుడు ఫ్రెంచిసేనలోనుండి ద్రోహియై శత్రువుల జేరియుండిన "జనరల్ మోరో" యుండెను. గుండుదెబ్బతో ఆయన కాళ్లురెండును యెగిరిపోయినవి. అంపట ఆయన నొకడోలిలో వేసికొని వెళ్లిరి త్రోవలో వర్షమునదడిసి తీసుక పోబడి యొకగుడిసెలోని బల్లమీద నుంచిరి మొదట నొకకాలు దీసివేసిరిగాని రెండవదియు నట్లనే జేయవలసి యుండెనట ఈ 'మోరో' చుట్టత్రాగుచు ధైర్యముతో రెండుకాళ్లను తెగగోయించికొనెనట ఈయన నుంచియుండుగుడిసె, నెపోలియన్ సైన్యభాగములనుండి రాగలగుండ్లకు గాహుతియగు నట్లున్నందున, మఱియొకచోటికి గొనిపోబడెను గాని ఆపల రెండురోజులకు చనిపోయెను. ఈయన, చచ్చావునకు ముందు రెండురోజులుక్రింద తనభార్యకొక యుత్తరమును వ్రాసియుండెను అందులో

"నా ప్రియురాలా, మూడురోజులక్రిందట
నొక ఫిరంగిదెబ్బచే నారెండుకాళ్లును యెగిరిపోయినవి
ఆ బోనపార్టిగాడిదె ఎల్లపుడును, యదృష్టవంతుడే
సుమా" (That Raskal Bonaparte is always
Fortunate!) సాధ్యమయినమట్టుకు చక్కగనే
తెగగోసియున్నారు . . ."

అని వ్రాసియుండెను. ఈ 'మోరో' కళేబరము పిష్యాకు గొంపోబడి శత్రుదేశమగు (సెంట్ పిటర్సుబర్గు) నందు సమాధిగాబడియున్నది.

ఆదినము, యీయుద్ధము సాయంత్రము మూడుగంటలవఱకును జఱిగి, శత్రువులు పాఱిపోయిరి 20, 30 వేల ఖయిదిలును, 40 జండాలును, 60 ఫిరంగులును, నెపోలియన్ కు జిక్కియుండెను. 10 వేలమంది జనిపోయిరి.

ఈవిధముగ శత్రువుల జయించి, ఆసాయంత్రము వర్షమున దడిసి, ముద్దఅ తిరుగ డ్రెస్‌డన్ ప్రవేసించియుండెను. పురజనులును, అక్కడి రాజకుటుంబము ఆనందబాష్పములతో నెపోలియన్‌ను యాదరించి యాహ్వానించిరి. తన కత ప్రియమిత్రమగు సాక్సనిరాజుగారిరాజధాని యీవిధముగ శత్రువులఫిరంగులచే పడినందులకు జింతించి, యా నగరవాస్తవ్యులకందరికిని పరిహారద్రవ్య మిప్పించి రోగులకు తగుయేర్పాట్ల గావించి వచ్చునప్పటికి, నగమురాత్రి అయినది. అప్ప 36 గంటలుగా విశ్రాంతియన నెట్టిదో యెరుగడయ్యె ఆరాత్రి వానలోదడిసియుట నిద్ర లేకుండుటచే నెపోలియన్‌కు తీవ్రమగుజ్వరమును, వాంతులును గలిగి సం. పడుచుండెను.

పాటిపోయ్యెడు శత్రుసేనల, మూరట్, మార్మంట్, సెంట్‌సిర్ — డించి దఱిమిరిగాని, శత్రువులు ప్రబలులై సైన్యముల జుట్టికొని, ఫ్రెంచిసేనాని జనరల్‌వందమి (Vandamme) గారిని, ఆయనవద్దనుండిన యేదువేలసైనికుల గూడ, ఖయిదీలుగ దీసికొనిరి. జనరల్ జౌడినట్, (Oudinot) శత్రువులచే పోయెను జౌడినట్ సహాయమునకై బోవుచుండిన, మఱియొక సేనానియు, 1. సైనికులును, సామానులును, శత్రువులచే బడిరి.

శత్రుసేనానియగు 'బ్లుచర్' ను ఒఱుము చుండగ 'జనరల్ మెక్‌డొ- (Macdonald) యొక యిఱుకైనచరియలో జక్కికొని, వేయిమందితోగూడ చేతుల జిక్కిపోయిరి.

నెపోలియన్ రుగ్మతతో, డ్రెస్‌డన్‌నగరమందు మంచములో నుండ నీపరాజయవార్తలు దెలియవచ్చినని ఈవిధముగ, ముప్పదివేలసైన్యము తగ్గి ట్లేర్పడినది.

ఇది యిట్లుండగ, 'నే' గారి క్రింద నుండిన సాక్సనిసైన్యము లకస్మాత్తుగ వుల గలిసిపోయిరి. వారిస్థానములలో శత్రుసేనలు ప్రాఅబడి వారిసేనల రెండుగ జించి నుఱుమాడసాగిరి. ఈయనవద్దనుండిన మిగత 10 వేల సైన్యమును 40 ఫిరంగు శత్రువులకు జిక్కినవి.

ఈవిధముగ నన్ని మార్గముల చిక్కులు సంప్రాప్తమగుచుండినవి. నెపోలియ రుగ్మతయూ బలముగ నుండినది, సంప్రాప్తమగుచుండు యాపత్సరంపరలా, సహా డనివిగ నుండెను. కనుక పడకవదలి, యాస్థితిలోనె, సైన్యముల గలసి, నాయక వహించుట విధిలేనికృత్యమయ్యెను.

ఏబదియెనిమిదవ అధ్యాయము

(58)

శత్రువుల పరాజయములు నెపోలియన్ వ్యూహము నాయకుల అధైర్యము. నెపోలియన్ దుఃఖము. లయిప్సిక్ నకు మఱలుట. యుద్ధము చక్రవర్తి రుగ్ణత బలమగుట రెండవదిన యుద్ధము సాక్సనిసైన్యములు శత్రువుల గలియుట దురదృష్టము లారంభము. పారిసునకు వచ్చుట

సెప్టంబరు తే 4 దిన బాట్జన్ గ్రామమందు నెపోలియన్ 'మాక్ డోనల్డు' Macdonald) గారిని గలిసికొనెను. అక్కడ శత్రువులు బ్లుచర్ నాయకత్వముక్రింద నొకయెత్తగు ప్రదేశ మాక్రమించి యుండిరి ఒకగంటలో సైన్యముల గదలించికొని పోయి, వారినిదాకి అక్కడనుండి వెళ్లదరిమి, మఱునాడంతయు వారిని వెంబడించి నఱుముచుండగ, డ్రెస్డన్ అపాయస్థితియం దున్నదనియు, లెక్కలేని శత్రుసేనలు బోహిమియా కొండలనుండి వచ్చి, నగరముమీద బడనున్నారని.యుం దెలిసినది. వెంటనే వీరినివిడచి, అక్కడికిం బఱుగెత్తవలసి వచ్చినది. గనుక, పోయి వారిని కొండలకు తిఱుగం దఱుముసప్పటికి, మఱియొకమార్గమున శత్రుసైన్యము లానగరము మీదికి వచ్చుచుండినవి. నెపోలియన్ వారిమీదసేనల నడపింపగనే, యీయనను జూచివారు పఱుగెత్తిపోయిరి ఈలాగు పోవునపుడు మార్గమందు ఆస్ట్రియన్ సేనం గొన్నిటిని దాకగ వారును పాఱిపోవుచుండిరి.

ఇట్లు, అంతయు జయప్రదముగ జేసికొని, 'డ్రెసెడన్' ప్రవేశించెను గాని నిష్ఫలముగ నేర్పడినది. ఏలననగ, బార్నదొట్టి, నెపోలియన్ సేనల మించినసేనలతో, పారిసునుండి యాహారపదార్థములుగాని, సమాచారములుగాని, యందకుండ ఎల్బ్ (Elbe) నదీతీరమం దడ్డగించియున్నాడని తెలిసినది. నెపోలియన్ ఆచోటికి బోవు నఱకు, ఆయన డ్రెస్డన్ వైపునకు మఱలిపోయెను. ఈవిధమున నొకమాసపర్యంతము

శత్రువులు డ్రెస్డన్ బట్టికొన ప్రయత్నించుటలు, నెపోలియన్ విఫలము గావించుటల తోడనే, గతించిపోయినది, గాని, యిదమిద్ధమని తేల్పగల సంపూర్ణ [illegible] యవంతమయిన దొక్కటియుం జఱుగకుండెను.

నెపోలియన్ సేనలు బలహీన మగుచుండినవి. శత్రుసేన లభివృద్ధి గాంచుచుండి నవి. రైన్ నదీతీరమందలి ప్రభువులంపియుండు సహాయసైన్యములు, కట్టలుకట్టలుగ సైన్యములలోనుండి విడిచి వెళ్లసాగిరి. యూరప్ఖండంబలి రాజులందఱు కట్టగట్టి, దూఱు చుండుటచే, నెపోలియన్ అంత్యదశ సమీపించుచున్నాడని యెంచి నెపోలియన్ సైన్యముల వీడివచ్చువారికి, బంగారు కొల్లలుకొల్లలుగ నింగ్లండు బంచిపెట్టసాగినది. 'లార్డుకాత్ కార్టు, సర్ రాబర్టువిల్సన్' (Sir Robert Wilson) మొదలగువారు యిందుకొఱకై శత్రుశిబిరములలో నుండి నెపోలియను కెన్నియో దోషారోపణలు జేసి కరపత్రముల నచ్చొత్తించి, బంచిపెట్టిరి. వాటిని కొందఱు నమ్ముచుండిరి. నెపోలియన్ నాశనమయిననే తప్ప, దేశమునకు క్షేమసమ్మదములులేవని భోధించిరి.

ఇట్లుండగ, సెప్టంబరు ఆఖరున బవేరియా రాజుగారినుండి నెపోలియన్ కొకయుత్తర మొచ్చినది. వీరిపుత్రికనే యీ [illegible] 'యూజీని' వివాహ మాడియుండెను. ఆయుత్తరములో, ఆఱువారములనుండి, ఫ్రెంచిసఖ్యము నిలుపు కొనజాలననియును, శత్రువులు జర్మనినంతయు నాక్రమించుకొనుచున్నారనియు, తటస్థ ముగనుండుమాటకు వారొప్పకున్నారనియు, ఫ్రెంచి సఖ్యమును [illegible] వారింజేయుటయో, లేక జయింపబడిన దేశములకు బోలె [illegible] యనుభవింపవలెనో, [illegible] ధ్యానించి కొనవలసి యున్నదని దుఃఖముతో వ్రాసియుండెను. ఈదేశము 10 లక్షలజనులు గలది. నెపోలియన్ సఖ్యవిసర్జన గావించినచో, యీరాజ్యమును ప్రభుత్వమును నిలువబెట్టెదమని శత్రువులనచ్చజెప్పిరి కనుక తప్పుదారాజు [illegible] బహిష్కరించికొనవలసి యుండెను.

వెస్ట్‌ఫేలియాను, జెరోము (నెపోలియన్ సోదరుడు) రాజుగానుండెను. ఆరాష్ట్రజనులు శత్రుసన్నాహముల జూచి భయపడి, రాజుమా [illegible], నగరము వదలి రైన్ నదీతీరముల కీయన బఱుగెత్తియుండెను.

సాక్సనిరాజు నెపోలియన్‌కు ప్రాణమిత్రుడయినను, 10 [illegible] రాష్ట్రజనులు, జయవంతులును ప్రబలులును యగు శత్రువుల [illegible] సిద్ధమయి యుండిరి.

వర్టంబర్గురాష్ట్రమందు 13 లక్షల జనులుండిరి. సుడిగాలివలె సీరాష్ట్రము నెగుర గొట్టెదమని శత్రువులు బెదిరించిరి. జనులు భయపడి శత్రువులతో సంధిజేయమని ప్రార్థించిరి. అనగా, నెపోలియన్ మీద కత్తిగట్టవలెనన్నమాట. తటస్థముగ నుండెద మనగ, శత్రువులు తటస్థపురుమాటే తా మెఱుగమని నా రొప్పకుండిరి.

పరిస్థితు లీవిధముగ బరిణమించినవి నెపోలియన్ ఆశ్చర్యము జెందక, దుఃఖ పడక, నెమ్మదిగ నాలోచించి, యిట్లు దీర్మానించుకొనెను.

ఇప్పుడు రైన్ నదీప్రాంతములకు బోయి, శత్రువులదాకి పోఱుటకంటె, శత్రుసేనలమన్నబడి, ఉత్తరమున ప్రష్యాదేశములకు బోయి వారి ముఖ్యపట్టణములమీద బడవలసినపనియు, అప్పుడు స్వదేశరక్షణార్థమై వారు వెనుకకు దిఱిగిరావలసి యుండు ననియు, గొప్పయాలోచన జేసి, సైన్యములు బర్లిన్ మీద బోవలసిన ట్లుత్తరువు జేసెను కొన్ని సైన్యభాగము లట్లు బ్రయాణ మగుచుండినవి.

ఇంతలో, బవేరియారాజు తాను వ్రాసియుండు ప్రకారము ఆఱువారములయిను, నిదానించక, తనసైన్యములతో శత్రువులం గలసికొనుచుండెను. వర్టంబర్గురాజుగూడ బవేరియారాజు ననుసరించెను. క్రమముగ, నిన్నటిమిత్రు లీనాడు శత్రువులై, పారిసు నుండి యూరోపుయాత్రకు మొదలగువారిని రానివ్వకుండజేయ సమర్థులయి, తోవ నడ్డగింపగలవారైరి. ఉత్తరమునకుపోవు ప్రష్యానుండి శత్రువులకు 80 వేల సైన్యములు వచ్చుచుండినవి. ఇంగ్లీషువారలు 70 వేల సైన్యముతో డ్రెస్డన్ మీదబోవ సిద్ధపడుచుండిరి.

ఇట్టిపరిస్థితులందు, యెవరైననధైర్యపడియుందురు గాని, నెపోలియన్ అధైర్యపడక, పారిసునుండి క్రొత్త సైన్యముల బంపవలసినదని వ్రాసెను. ఈయుత్తరమును రాణిగారు స్వయముగ జదివి రాజసభ్యుల కంపజేసెను సభవారు లక్ష యెనుబదివేలసైన్యము జేయవలసినదిగ శాసించి, యాప్రకారము పూర్చి ఫ్రాన్సు జిల్లల కంపించిరి.

నెపోలియన్, యీయుద్దేశమును తన సేనానాయకులనందరిని జేర్చి తెలియ జెప్పెను. మిత్రులందఱు శత్రుపక్షం జేరుటయు, చుట్టును శత్రువులచే నావరింపబడి యుండుటయు, యిప్పటికి జఱిగియుండుయుద్ధములచే నలసట నొందియుండుటం బట్టియు, నాయకులు నెపోలియన్ యుద్దేశముల కనుకూలింపజాలమని ఖండితముగ జెప్పి, రైన్ నదీప్రాంతములకు తమ్ము నడపింపుడని గోరిరి. నెపోలియన్ యాజ్ఞాతిక్రమ స్వాదమున కిదియే ప్రథమము.

నెపోలియన్ వీరి యాక్షేపణల విని, చాలఖిన్నుడై, మఱుమాటఁ బలుకక, కొంతసేపూరకుండి, నెమ్మదిగ నిట్లనెను.

> "నేను చక్కగ నాలోచించినాడను. బవేరియా శత్రుపక్షమునం జేరినసంగతిని పూర్ణముగ నాలోచించితిని బర్లిన్ మీద దండయాత్రవలని లాభముసు గమనించితిని ఇందునకు వ్యతిరిక్తముగ నడచితి మేని, అది మన నాశనహేతువేగాని, వేఱుగాజాలదు. నాయుద్దేశమున కనుకూలింపనివారు, గొప్పజవాబుదారిని తా మావహించుకొనుచున్నారని దలచెదను మీరుజెప్పునది యాలోచించెదను."

అని జెప్పుచు తనగదిలోనికి వెళ్లిపోయెను.

ఎంతకాలమునకును ఆయన బయట రాకుండెను. గంటలు గంటలు గడచిపోవుచుండెను. రాత్రి అయినది ఆయన బయట రాకుండెను. అంతట కలెన్ కోర్టు యొకచీటిని దీసికొని దానిమీద "నే నిచ్చటనే గాచియున్నాడను. ఏలినవారు నన్ను జూడగలుగుదురా," యని వ్రాసి భటునిచేతి కిచ్చిపంపెను అప్పటికిని జవాబు రాదాయెను అంతట ఆయనే గది సమీపించెను. నెపోలియన్ దుఃఖముతో నొకసోఫామీద బడియుండెను. వస్తువులన్నియు క్రింద బాఱవేయబడి యుండినవి. "ప్రభో! యిట్టిదుఃఖము తమరిని బాధింపగలదు" అని యనెను. నెపోలియన్ పలుకక, కండ్లు మూసికొని, "ఫరవాలేదు" అనిమాత్ర మనెను.

మఱునాడు సూర్యోదయమయినది. నెపోలియన్ మితిలేనిదుఃఖముతో నుండెను. ఆవల కొంతసేపటికి, ధైర్య మవలంబించి, "మంచిది సైన్యముల వెనుకకు ద్రిప్పుడు" అని నాయకులుగోరినట్లే యుత్తరువు లిచ్చెను అక్టోబరు తే 15 ది తన చిన్నసైన్యమును (Leipsic) 'లైప్‌సిక్' చుట్టునురక్షణకుంచున ట్లేర్పాటు జేసెను. ఆదినమే శత్రువులు మూడులక్షల ఏబదివేలసైన్యములు పట్టణముచుట్టును దండు వి[illegible] నవి ఈ యుభయసైన్యముల రక్షకభటులు యొకరికొకరు, తుపాకిగుండు బాఱు[illegible] దూరములో నుండిరి. ఆ రాత్రియంతయు నెపోలియన్ తనసైన్యముల కుత్తరువులిచ్చుచు తగుచోట్ల నియమించుచుండెను. తే 16 ది ఉదయమున 9 గంటలకు లైప్‌సిక్, యుద్ధ మారంభమయినది ఎవ్వరుగాని జయమొందుట దుస్సాధ్యముగ నుండినది. సాయంత్ర మగువఱకు శత్రువులు యిఱువదివేలు హతులయిరి. ఫ్రెంచిసేనలకు రక్షణ యుండుటచే వీరిసేనలంతగ హతము గాలేరి.

ఖయిదీలుగ జిక్కిన శత్రువులలో కపుంట్ మర్ ఫీల్డు (Merfield) గా రుండిరి. ఈయనయొకప్పుడు ఆస్ట్రియారాయబారిగ సంధికొఱకు నెపోలియన్ కడ కంపబడినవాడు. ఈయనను ఖయిదునుండి తొలగించి ఆస్ట్రియా రష్యాప్రభువులకడకు, రాయబారిగ నెపోలియన్ చే నంపబడెను, గాని వారు, అందునకు జవాబునుగూడ నివ్వరైరి. తే 17 దిన యుద్ధ ముపక్రమింపబడలేదు. శత్రువులు 60 వేలసైన్యముల దీసికొని వచ్చుచుండెడి 'బర్నదొట్టి'కొఱకెదురుజూచుచుండిరి. ఆరాత్రి నెపోలియన్ జ్వరపీడితుడై బాధపడుచుండెను కలెన్ కోర్టు, ఆయన దేహస్థితి జూచి వైద్యుని బిలుపించెదనని జెప్పెనుగాని, నెపోలియన్ అక్కరలేదనెను సామాన్యసైనికునికి, వైద్యాలయమునకుం బోవుటకు రహదారిచీటి యివ్వబడునె గాని తనకెక్కడిదని యనెను. ఆ రాత్రియంతయుం జ్వరముచే బాధపడుచుండెను. కలెన్ కోర్టు గారి భుజముపై చేయివేసి యిటునటుతిరుగుచు, ఉత్తరువుల జెప్పి వ్రాయించుచుండెను తే 18 ది ఉదయమయినది. కనుదృష్టి బాఱునంతదూరము శత్రుసేనలు నలుదిక్కులనుండి పట్టణముమీద వచ్చుచుండెను. యుద్ధ మారంభమయినది అయిదులక్షల శత్రుసేనలనుండివచ్చు గుండ్లధ్వనులతో యుద్ధము భయంకరముగ రేగుచుండగ, మధ్యాహ్నము మూడుగంటలకు (బార్నదొట్టి) వచ్చి గలిసికొనెను. అకస్మాత్తుగ సాక్సని పదాతిసైన్యములును, వర్టంబర్గు గుఱ్ఱపుదళమును శత్రువుల గలిసికొనిరి శత్రువులు సంతోషముతో చప్పట్లుగొట్టిరి. ఈవర్తమానము భటుడొకడు పఱుగెత్తికొనివచ్చి నెపోలియన్ కు జెప్పెను. గుఱ్ఱముమీద నిర్విణ్ణుడై గూర్చొని ఆకాశమువంక జేతులెత్తి (Infamous) 'ద్రోహము' అనిమాత్రమనెనే గాని మాఱుమాట యనకుండెను. ఈ దుర్మార్గమునకు ఫ్రెంచిసేనలు సహింపక కోపావేశులై బర్నదొట్టిసైన్యములఁ దాకిరి. పోరు తీవ్రముగ నయ్యెను. ఇట్లాదినమంతయు, యుద్ధము జఱిగినది. ఉభయకక్ష్యలవారును యలసి, యానాటికి యుద్ధము మానికొనిరి. తే 16 దినను తే 18 దినను జఱిగియుండు యుద్ధములలో రెండులక్షల యిరువైవేల ఫిరంగిగుండ్లు ఖర్చుపడియుండెను. శత్రువులు ప్రబలులుగ నుండిరి. ఫ్రెంచిసైన్యములు వెనుకకు తిఱుగకుండుటకు సాధ్యము గాదయ్యెను. మందుసామాగ్రి లేదయ్యెను. సైన్యములు డస్సియుండిరి. తక్షణమే యుద్ధసభ నాహ్వానించిరి. అందరు నాయకులునుఁ జేఱిరి. బర్లిన్ మీదబోవుటకు సమ్మతింపని అవ్యక్తమునకుఁ గలిగిన ఫలమిట్టిదిగనుండియు, ఒక్కమాటయిన వారి నన్నవాడు గాడు. అందరు చింతాగ్రస్తులై సమావేశమయిరి. కర్తవ్యము నాలోచించిరి ఈమధ్యలో నెపోలియన్ యలసటచే కుర్చిలో నిద్రబోయెను. 15 నిమిషములలో మేల్కొనెను. వెనుక దిఱుగుటకే దీర్మానించికొనిరి.

ఈ 'లయిప్ సిక్' నగరమందు 40 వేల జనులుండిరి నగరమువెంబడియుండు (Elster) యల్ స్టర్ నది దాటి వెనుక బోవలసి యుండెను ఆనదికి ఒక్కటేవంతెన

గలదు. అదియును, కుసందుగనున్నది. ఒకగంటలోపల సైన్యములు వెనుకకుతిరుగు టారంభించెను. వెనుక రక్షణనిమిత్తమై 'మేక్డొనల్డు' గారినియుంచి, సైన్యము మఱలించెను. శత్రువులకు దెలియరాకుండునట్లు మామూలువిధమున చలిమంటలు వేయబడుచు, ఆరాత్రి సైన్యములు దాటిపోవ నారంభించినవి. అన్నివీథులయందును, గుఱ్ఱములు, బండ్లు, మనుష్యులు క్రిక్కిరిసి యుండిరి. ఇవియంతయు ఆయొక్కవంతెనమీద బోవలసినవిగ నుండెను

తెల్లవారునప్పటికి ఫ్రెంచిసేనలు వెనుకకు దిఱిగిపోవుచున్నవనుసంగతి శత్రువులకు తెలిసినది. ఆనగరమును పాడుజేయవలదని నెపోలియన్ సంధిజండా నంపెను గాని, జయవంతులగు సైనికులకు దాక్షిణ్యా మెక్కడిది?. శత్రువులు మీద రాకుండ జేయుటకై నగరమునకు నిప్పునంటెంచెద మని నెపోలియన్ సైనికులుజెప్పిరి. నెపోలియన్ సమ్మతింపడయ్యెను. శత్రువుల మందుగోళములవర్షము గురియుచుండగ, నెపోలియన్ సాక్సనిప్రభువుగారిని జూచుటకు వెళ్లెను ఈయన డ్రెస్డన్ నుండి నెపోలియన్‌తోగూడ వచ్చియుండెను. తనసైన్యములు శత్రువుల జేఱినందునకు జింతించెను. వీరిట్లు మాట్లాడుచుండగ, ఫిరంగిధ్వనులు సమీపమున వినబడుచుండినవి నెపోలియన్‌ను త్వరగవెళ్లుడని, రాజును రాణియు కన్నీళ్లు ధారలుగ నేడ్చుచు బ్రార్థించిరి. మీకు 'శుభమగుగాక'యని జెప్పి నెపోలియన్ గుఱ్ఱమెక్కెను. ఏత్రోవన'యానం జేయుదమన్నను, మార్గములలో గ్రిక్కిరిసి జనులును, బండ్లును యుండుటచే, సందు లేకుండెను. ఆవల నొక కాపువాడు కొన్నిచేలసందున నెపోలియన్ గుఱ్ఱముముందుదారి జూపి నడపించికొని తిన్నగ నా వంతెనసమీపమునకు జేర్చెను.అంతట వంతెన మీద దాటిపోగలిగెను ఇంకను 20-30 వేల సైనికులు, సామానులు దాటవలసి యుండినవి.

ఇక్కడ మఱియొకదురదృష్టము తటస్థించినది ఆ వంతెనమీదనే సర్వఫ్రెంచి సైన్యములు సామానులు దాటిరావలసి యుండినవి. అట్లుదాటినయనంతరము, ఆ 'యల్‌స్టర్' వంతెన కమానుక్రింద, కొన్నిపీపాయిల తుపాకిమందును బోయించి సర్వము దాటివచ్చినతర్వాత, నిప్పు యంటించవలసినదని 'కర్నల్ మాన్‌ట్‌పోర్డు' అనుఆయనకుత్తరువు జేసియుండెను.

నెపోలియన్ యీ వంతెనదాటిన యుత్తరక్షణమందు శత్రువులు పట్టణము బ్రవేశించిరి. వెనుకనుండు రక్షకసైన్యములు ప్రతియంగుళస్థళమున బోఱుచు వెనుకవెనుకగ నది సమీపించుచుండిరి. ఈవిధముగ శత్రువులు వెనుకభాగమందు తఱుముచుండుట! వెనుకవెనుకగ ముఖముత్రిప్పి సైన్యములు పోఱుచూ సాగిపోవుచుండుట, అంతయు నొకేవంతెనమీద బోవలసియుండుట, అదియును యిరుకుగనుండుటచే సైన

ములును, గుఱ్ఱములును, బండ్లును గ్రిక్కిరిసి వంతెనబట్టకుండ వచ్చుచుండగ, శత్రువు లచే గాల్చబడుగుండ్లు యీ దాటివచ్చు సైన్యములమీదబడి చీకాకుబరచు చుండెను.

'కర్నల్ మాంట్‌పోర్డు' లనకు నియమింపబడిన యీవంతెన నెగురగొట్టుపనిని తాను స్వయముగజేయక, యొకకార్పొరల్ నలుగురు మందుగాల్చువారికిని యొప్ప జెప్పి, తాను ముందువచ్చి యుండెను. శత్రువులు గాల్చుగుండ్లు దాటుచుండిన సైన్యములలోబడుటచే గలుగుచుండిన గలభాలవలన గలవరపడి, ధైర్యము నిల్పుకొనజాలక, యీ పాపాత్ముడు తటాలున నిప్పు నంటించెను తత్క్షణముననే, ధమీలున యీవంతెన యీకాశములోని కెగిరిపోయినది. 25 వేల ఫ్రెంచిసైనికులును, 200 ఫిరంగులును, ఆహారసామానులబండ్లును నిరాధారమయి, ముందుసాగుటకుగాని, వెనుకనిలిచి రక్షించికొనుటకుగాని శక్తిచాలనిదుస్థితి సంప్రాప్తమయి, యీవలియొడ్డుననే నిలిచిపోవున ట్లేర్పడినది. తఱుమబడి త్వరతో వచ్చుచుండెడిగుఱ్ఱములు, సైనికులు, బండ్లు తటాలున నెట్లు నిలువగలవు? అందరు నదిలో దూకిరి. ఇవ్విధముగ నా యగాధనదిలో గొందరు ప్రాణము లర్పించిరి

మేక్‌డోనల్డు గుఱ్ఱముతోగూడ నదిలోదూకి యీదికొని యీవలిగట్టునకి వచ్చిచేరెను. నది అవ్వలితీరమందు, పోలండుదేశస్థుడగు 'పోనియటొస్కి' అనునా యకు డుండియుండెను. వంతెన యిట్లాయినదని కత్తిదీసి "పెద్దమనుష్యులారా! మనవ గౌరవముగ జనిపోవలయును" అని చెప్పి తనవద్దనుండిన కొద్దిసైన్యమును దీసికొని శత్రుమధ్యమున దూరి వచ్చుచుండగ, శత్రు దెబ్బదగిలి ఒకచేయి యెగిరిపోయినది. ఒక్కచేయితో మఱియొకమార్గమునుండి వచ్చి, యీయల్‌స్టర్ నది దాటదలచెను. మధ్యలో నొకయేరు దాటవలసియుండినది. శత్రువులు దఱుముచుండిరి. కనుక గుఱ్ఱముతోగూడ నానదిలో దూకెను గుఱ్ఱము వెల్లువలో గొట్టుకొనిపోయినది. ఈయ యొకచేతితోనే యీచిన్నయేరు నీదికొని, గట్టెక్కి, అక్కడ రాతుక్రింద బడినందు నిలిచియుండిన యొకగుఱ్ఱముండగ దానినెక్కి పఱుగెత్తివచ్చి, యల్‌స్టరునదిలో దూకెను. ఆగుఱ్ఱ మానది నీది, గట్టునకుజేఱి గట్టెక్కుచుండగ జాఱి తలక్రిందుగబడుటచే, పోనియటొస్కిపైన యీగుఱ్ఱము బడుటచే మృతినొందెను. ఆయనబడినచోట నొకసమాధి గట్టింపబడియున్నది. ఈతని ధైర్యసాహసములను గురించి, నెపోలియన్ సెంట్‌హెలీ నాలోనుండగ

"ఆయన గొప్పగుణవంతుడును గౌరవనీయుం

డును ధైర్యసాహసములు గలవాడు. నేను రష్యాయుద్ధ

ములో జయించియుండినట్లయిన ఆయనను పోలండు రా
జుగ జేసియుండెడివాడను"

అని జెప్పెను. ఇపుడు శత్రువులు జయవంతులగుటచే, సంతోషముతో, లయిప్‌జిక్ పట్టణ మధ్యనుండు చతురశ్రమ మయిదానమందు సభగూడిరి. అప్పుడు ఆ నగరమందుండిన దుస్థితి వర్ణింప సాధ్యము గాకుండినది వీథులంతయు పీనుగులతో నిండి, యెక్కడజూచినను పడిపోయిన యిండ్లు, విరిగిపోయిన యుద్ధసామానుబండ్లు తుపాకులు, ఫిరంగులు, వివిధ యుద్ధపరికరములు, సైనికులేగాక నగరమందలి యాడువారు, మొగవాండ్రు, చిన్నబిడ్డల కళేబరములు, గుఱ్ఱములు యీ మొదలుగునవి అన్నియును చెదరి పడియుండెను. మార్గమందు నెత్తురుపాఱి పేఱుకొనియుండినది. ఇంతలో రష్యా ప్రష్యా, ఆస్ట్రియా-రాజు లాడంబరముతో దక్షిణద్వారమున వచ్చుచుండిరి. తూర్పు ద్వారమున బర్నడొట్టి ప్రవేశించుచుండెను నగరమందుండు ప్రభువర్గము త్తరకాలమందు, యీ ప్రభుత్వము తమకు లభించునని సంతోషపూరితులై యీ నూతన రాజుల నాహ్వానించి గౌరవించుచుండిరి. జనప్రభుత్వాభిమోదకులు వారివారిండ్లలో దాగికొనియో లేక ఫ్రెంచిసేనలలో గలసియో పోయియుండిరి.

నెపోలియన్ తనవద్దనుండు స్వల్పసైన్యమును దీసికొని, అక్కడికి 100 మయిళ్లలో నుండు (Erfurth) యర్‌ఫర్‌త్ జేఱ నఱుగుచుండెను.

నెపోలియన్ శత్రుకోటి, ఆయనగౌరవప్రతిష్ఠలనణచవలెనను నీచోద్దేశమునకు లోనయి, వచ్చెడు తనసైనికులనయిన జంపి తనప్రాణముల గాపాడికొనదలచి, నెపోలియన్ వంతెన నెగురగొట్టించెనని యూరపుదేశమందు ప్రకటించిరి. అయితే సత్యము నెంత అణచిపెట్టినను, అన్నిటి నడుగునకుద్రొక్కి, యేకాలమునకైన బయటు రాగలదు. కనుక యాదుర్వాదుక యమగంటి సత్యమే తుదకు బయల్పడినది.

అట్లు నెపోలియన్ బయలుదేరి, మఱుదినమునకు లట్‌జన్ మైదానమునకు వచ్చిజేరెను. ఈస్థలమందే అయిదునెలల క్రిందట నెపోలియన్ విజయమొందినది. శత్రువులు 'యెల్‌స్టర్" దాటి వెంబడించుచుండిరి. నెపోలియన్ అయిదవరోజునకు యర్‌ఫర్‌త్ జేఱగలిగెను. ఇక్కడ మూరట్ (నెపోలియన్ బావమఱది) ఫ్రెంచిసేనలతోనుండి, నెపోలియన్ స్థితి క్షీణించుచున్నదనియు, దానితో తనప్రభుత్వముగూడ నంతమొందుననియు, నీచాలోచనజేసి రహస్యముగ శత్రువులతో లోలోపల నుత్తరప్రత్యుత్తరముల జరిగించి, తాను నెపోలియన్‌ను విడనాడి వారింజేరునట్లును, తనప్రభుత్వమును వారు స్థిరపఱచులాగునను, యేర్పాట్లు జేసికొని,

కొత్తసైన్యముల తనదేశమందు జేర్చికొనివచ్చెదనని నెపోలియన్‌తో బొంక, నెపోలియన్‌ను విడచి నేపిల్సునకు వెళ్లిపోయెను వీనిపెచతుర్యము దెలిసియు, యొక్కమాటయిన నెపోలియన్ అనడయ్యెను. పనికష్టముల నితరు లనుభవింపువని నిర్ధంధించుటగాని, అట్టి కోరికెగాని, ఆయనకు లేదు 'మూరట్' సెలవుదీసికొని వెళ్లు సమయమందు నెపోలియన్‌ను దర్శించెను ఇక ముందెన్నటికిని గలియుట దుర్ఘటమని యన్నట్లు గవుగలించి బంపియుండెను.

1814 సం॥ జనవరి తే 11 దిన, శత్రురాజులును మూరట్‌యును జేసికొనియుండిన యొడంబడికె ననుసరించి, మూరట్ ముప్పదివేలసైన్యముల దీసికొని ఆస్ట్రియాయిచ్చిన 60 వేలసైన్యముల గలిపికొని 90 వేల సైన్యముతో బయలువెడలి, మిలన్‌నగరమందుండిన నెపోలియన్ రాజప్రతినిధియగు యూజినిని, నెపోలియన్‌కు సహాయపడకుండున ట్లాటంకపఱచెను.

ఈ మిత్రద్రోహమే శేషించినదిగాని, యొడంబడికప్రకారము మూరట్‌నకు రాజ్యమునుమాత్రము నిలువనిచ్చిన వారు గారు.

ఇట్టి కష్టసమయములందుగూడ, నెపోలియన్ యొక్క అసమానగంభీరగౌరవ గుణముల కీక్రిందివర్తన యొకతార్కాణముగా గలదు.

నెపోలియన్ వద్ద 80 వేల సైన్యములుమాత్రమే గలవు ఆఱులక్షల సైన్యములతో ప్రవాహమువలె శత్రువులు పైబడనుండిరి తన మిత్రరాజులకు సహాయమంపుటకా, ఆయనకు సాధ్యము గాకుండెను. వారు యీయనను విడువకుండిరేని, వారికి నాశనమే తప్ప వేఱులాభము లేదయ్యెను. గనుక తనవద్ద సహాయార్థమై వచ్చియుండిన జర్మన్‌సేనల బిలుపించి, వారికిం గావలయు యాహారపదార్థములును, ద్రవ్యమును యిచ్చి, వారివారిదేశములకు వెళ్లిపోవ సెలవిచ్చెను వీరువెళ్లి తిఱుగ తనమీదికే రాగలరని దెలిసియు యిట్లు చేయుటచే, ఆయనయోగ్యత యెట్టి ఘనమయినదో చూడుడు.

బవేరియా శత్రుపక్షముం జేఱినదని చదువరు లెఱుగుదురు. ఇప్పుడు ఫ్రెంచి సేనలు తిఱిగిపోకుండ నారాజు యుద్ధముజేయుచుండెను. ఈ బవేరియాసైన్యములు, తనకడనుండినవి గొన్ని, నెపోలియన్ యందలి యభిమానముచే, వీరిని వదలకుండినవి. ంతట వారిని పిలుపించి వారు తనయందు జూపినప్రేమకు సంతోషించితిననియు, ఆయితే మీరు మీరాజుగారి యాజ్ఞానువర్తులగుట ధర్మము గనుక, వెళ్లిపొండని సెలవిచ్చి, యీ క్రిందియుత్తరమునుమాత్ర మారాజునకు వ్రాసి, యిచ్చిపంపెను.

" బవేరియా, యేలాటి హెచ్చరికలేనిదే
ఫ్రాంసుమీద యుద్ధ ముపక్రమించిన కారణముచే,
యీసైన్యములను ఖయిదీలుగనుంచుట నాకు యుద్ధధర్మ
మై యున్నను,సైనికులకు నాయం దుండునమ్మకమునకు
భంగకారణమగునని, అట్టి ప్రత్యపకారమును నీకుఁ
జేయజాలనైతిని"

అని వ్రాసియుండెను ఆసైన్యములు విశేషదుఃఖముతో నెపోలియన్‌ను వదలి వెళ్లిరి.

పోలండు సేనలనుగూడ అట్లే వెళ్లిపొమ్మనెను గాని, వారు నెపోలియన్‌నువదలి వెళ్లమనియును, తమప్రాణసమర్పణకు సిద్ధముగ నున్నారమనియుఁ జెప్పి వెళ్లిపోరైరి. స్పెయిన్, పోర్చుగలు దేశములందు, యింగ్లీషువారు 250 కోట్లఫ్రాంకులను ఖర్చు పెట్టియు, ఆదేశములకు విశేష ధనమిచ్చియు, వారిసేనలకు గావలయుయాహారములు, వస్త్రములు, ఆయుధములు, సర్వము వారే భరించుచుండిరి. వారి నావికాదళము, ఫ్రాంసుతీరములం బడుచుండిరి. ఈసైన్యములను డ్యూక్ ఆఫ్ వెల్లింగ్‌టన్ నడపించు చుండెను. వీనిని ఫ్రెంచినాయకుడగు జనరల్ సౌట్ (General Soult) చేతనయి నంతమట్టుకు నెదిరించుచుండెను.

యర్‌ఫర్‌త్‌లో నెపోలియన్ రెండురోజులుండి లెయిగ బ్రయాణము సా చెను. త్రోవలో శత్రువుల గుఱ్ఱపురౌతు లాటంకములఁ గలిగించుచుండిరి. ఇటు అయిదురోజులు 200 మయిళ్లు బ్రయాణము జేసి, అక్టోబరు తే 30 దికి 'హేనా' యనుగ్రామము జేఁరగలిగెను. ఇక్కడ బవేరియారాజు 60 వేల సైన్యములం జేర్చి కొని, నెపోలియన్ బోకుండ నడ్డగించుటకు సిద్ధముగనుండెను. అయితే, ఫ్రెంచిసేనలు కోపోద్రేకులై, శత్రువుల నుఱుమాడి దారిజేసికొని ముందునకునడచి రెండురోజులకు ఫ్రాంకుఫోర్టునకు జేఱిరి. నవంబరు తే 2 ది యుదయమునకు 'మేయన్సు' గ్రామము జేఱి నవంబరు తే 4 ది రాత్రి పారిసునకు బ్రయాణమయి, మఱునటిదినము సాయంత్రము 5 గంటలకు పారిసులోని సెంట్‌క్లవుడ్ భవనము జేఱియుండెను.

'మేరిలూయిసా.' రాణి చింతాక్రాంతురాలయి భర్తను గవుగలించికొని యేడువ సాగినది. ఆమెతండ్రిగారే సైన్యములతో ఫ్రాంసుమీదికి దాడివచ్చుచుండెను.

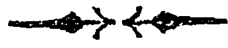
శత్రువులు జర్మనిరాష్ట్రములనన్నిటిని యాక్రమించి వారిజండాల నెత్తింగా ...కుందు 30 వేలసైనికులతో 'సెంట్‌సిర్' (St Cyr) యను ఫ్రెంచ). ఆయనను సైన్యములతోగూడ వెడలిపోనిచ్చుటకును, అ

శత్రువులమీఁద యీయన చేయెత్తఁగూడదనియు శత్రువు లోడంబడిరిగాని, ఆయన నగరము వెలువడినవెంటనే, అట్టి గౌరవషరత్తుల తా మంగీకరింపజాలమని, ఫ్రెంచి వారిని ఖయిదీలుగజేసి వారి నాస్త్రియా కంపివేసిరి. ఈవిధముగ 36 వేలు ఖయిదీలుగ జిక్కిపోయిరి 1796 సం మాంట్యుయామిట్టడిలో, నెపోలియన్ శత్రుసేనానాయకుడగు 'వంజర్' న కెట్టిగౌరవము జూపెంచియుండెనో, యిపుడు వీ రెట్లువర్తించిరో చదువరులు గమనింపగలరు.

నవంబరు తే 29 దిన, 'జనరల్ రాప్' (Rapp) 15 వేల సైనికులతో డాంజిక్ లో నుండగ, వారిని ఫ్రాంసునకు తిరిగిపోనిచ్చునట్లు ప్రథమమున యొడంబడియు, వారు లోబడినయనంతరము, వెంటనే ఖయిదీలుగ జేసిరి.

నెపోలియన్ వెనుకభాగమందుండిన 80 వేలుగల సైన్యభాగములు, వొకటొకటిగ శత్రుజేతులఁ జిక్కియుండెను. ఇప్పుడు సర్వము సమాప్తమయినది. 10 లక్షల శత్రుసైన్యములు ఫ్రాంసులో జొఱబడి, జనపాలనా ప్రభుత్వమును హతమొనరించి, పూర్వపుబోర్బన్ లనే తిరుగ సింహాసన మధిష్ఠింప జేయుటమాత్రమే, కొఱవడి యున్నది.

ఏబదితొమ్మిదవ అధ్యాయము.

(59)

ఫ్రాంసులో కుట్రలు సెనేటుసభ నాహ్వానించి స్థితిగతులు దెలుపుట. శత్రువుల తీర్మానము టెలిరాండు మంత్రిద్రోహము జోసఫ్ గుణవర్ణన

ఇప్పుడు నెపోలియన్‌ను పదభ్రష్ఠతగావించి, జనప్రభుత్వ మనుమాట నిర్మూల మొనరించుటే, శేషించిన వివాదాంశముగ నేర్పడినది. ప్రతిరాష్ట్రమందును ప్రభువర్గ సానుభూతు లనేకులు శత్రువులం జేఱ సిద్ధముగ నుండిరి. శత్రుసేనలు రైన్‌నదీప్రాంత ములకు త్వరితముగ వచ్చుచుండినవి. వలసబోయి, సకలకష్టము లనుభవించుచుండిన ప్రభుకుటుంబీకుల నెందరినో తిఱుగ రానిచ్చి, యభయ మొసంగి, నెపోలియన్‌చే సంరక్షింపబడినవారు, దుర్మార్గులై, యీ కష్టసమయమందు నెపోలియన్ మీదికే దిఱు గబడుట కుద్యుక్తులయిరి. వీరు శత్రువులతో నుత్తరప్రత్యుత్తరముల జరుపుచును, ఆయుధముల బంచిపెట్టియు, నెపోలియన్‌ను అనేకవిధముల దూషింపసాగిరి. మత గురువులు,తమ పదవిప్రతిష్టలు నాశనమయి,జింకలవలె వేటాడబడుచుండిన కాలములో, సంరక్షించియుండు నెపోలియన్‌నే బాధింప నుద్యుక్తులయిరి. ఆదుర్మార్గుడగు 'టెలి రాండు,' తా నేదయిన, గొప్పపదవిని సంపాదించికొనదలచి, శత్రుపక్షముం జేటి యుండి, సమయమొచ్చినపుడెల్ల శరణుజొచ్చుట మంచిదని సలహా నివ్వసాగెను.

అంతట డిసంబరు తే 20 ది నెపోలియన్ సెనట్‌సభవారి నాహ్వానించి యిట్లు జెప్పెను.

> " ఈదండయాత్రలో ఫ్రెంచిసేనలు జయ మొందినవి. అయితే, సాటిలేని మిత్రద్రోహములచే, నివి ఫలవంతములు గాకున్నవి. ఆద్రోహులే, యిపుడు మనమీద తిఱుగబడుచున్నవారు. అయితే, ఫ్రాన్సు ఐకమత్యముగ నుండక పోయినట్లయిన, యిప్పటికి

ఫ్రాంసు అపాయస్థితియం దుండియుండెడిది. ఈస్థితు లలో మిమ్మునందరినిఁ జేర్చి, మీతో నాలోచింపదల చితిని. మీ ప్రేమాసముఖము లనునవి, నామనస్సు నాకర్షించినవి. ఐశ్వర్య మెపుడును నన్ను మోసపుచ్చ జాలినది గాదు. కష్టములనన్నిటిని జయింపగల సామ ర్థ్య మున్నది. నెమ్మది నెఱుగని దేశములకు నెమ్మది నిచ్చితిని. నేనుజయించిన కొన్నిరాష్ట్రములకు, కొంద రిని ప్రభువులుగ జేసితిని. వారు ద్రోహులై నన్ను విడ నాడిరి. ప్రపంచము సుఖవంతముగనుండుటకై గొప్ప గొప్పయాలోచనలఁ జేసియుంటిని. నేనొక ప్రభువును, తండ్రిని యగుటచే, నెమ్మదే రాజులకును, సంసారు లకును, సుఖదాయకమని యెంచితిని. నే నెన్నడును, నెమ్మది కడ్డుపడియుండినవాడఁ గాను. మీరందరు సింహాసనాంగములవంటివారు. మన వెనుకటివారు మనల శ్లాఘించున ట్లొకతీర్మానమునకొచ్చుట ముఖ్యము. దేశాభివృద్ధిని నాశనపఱచి, నాలుగుశతాబ్దములుగ ఫ్రాంసు నోడంబడ ప్రయత్నించిన, ఇంగ్లండువారిచట్ట ములకు, లొంగిపోయిరని, మనసంతతివారు మనల నన కుండునట్టి గౌరవతీర్మానమునకొచ్చుట యావశ్యకము" అని చెప్పెను.

ఆవెంటనే, తనకును శత్రువులకును జరిగియుండు యుత్తరప్రత్యుత్తరములను, సెనట్, శాసనసభలవారి కంపియుండెను వాటివలన సాధ్యమయినంతవరకు తాను సంధిచేయ గోరుచుండెనని స్పష్టమగుచుండెను.

ఫ్రాంసుదేశ మిపు డధైర్యపడసాగినది. గొప్పసైన్యమొకటి రష్యాలో నాశన మయి యుండెను. మఱియొకటి సాక్సనీమయిదానమందు హతమయి యుండెను. పన్నులవలనను, బలవంతముగ సైన్యముల జేఱవలసివచ్చుటలచే, జను లసంతుష్టులయి యుండిరి. సర్వ యూరపుఖండమంతయు చెలరేగి ఫ్రాంసుమీఁద రానుండినది. ఈకా రణములచే, నిక యుద్ధమాడ సాధ్యపడదని యాసభలు దీర్మానించినవి. ఈతీర్మానమును నెపోలియన్‌కు దెలియజేసిరి. నెపోలియన్ యిట్టియధైర్యమునకు జింతించెను.

ఇట్లుండగ, నెపోలియన్‌కును, జనులకునుయుండు నైకమత్యభంగమునకై, ఇంగ్లీషువారు సర్వప్రయత్నములఁ జేయుచుండిరి. యూరపుఖండమందంతట నెపోలియన్‌మీద దూషణలువ్రాసి ప్రకటించిరి. నెపోలియన్‌మీద దిఱుగబడువాని కెవ్వనికైనను, యపార ధనమిచ్చుటకు, యింగ్లీషువారును వారి మిత్రకోటియు సిద్ధముగ నుండిరి తాము దేశనెమ్మదిం గోరగ, నెపోలియన్ భంగపఱచి నెత్తురువారలు గావింపుచున్నాడనియు, ఫ్రాంసుదేశముమీద, తమకు యుద్ధమే లేదనియు, అక్రమముగ రాజ్యమాక్రమించి, తనస్వలాభమునకై దేశమంతయు నెత్తురులోముంచి తేల్చుచుండు యీ నెపోలియన్‌మీదనే తమ యుద్ధమనియు, కరపత్రములం బంచిపెట్టిరి. ఈ పరిస్థితులన్నియు నెపోలియన్ గమనించియుండెను

అంతట నెపోలియన్ 'కలెన్‌కోర్టు'ను బిలిచి, శత్రురాజసముఖమునకుం బోయి, సంధిప్రయత్నము జేయుడనియును, అయితే ఫ్రాంసు గౌరవమునకు భంగములేకుండునట్టి షరతులతో సంధి గుదిర్చుకొనిరమ్మనియు బంపించెను అక్కడనే గంటలో, యేమిజరుగునది, వర్తమాన మంపునట్టియేర్పాట్లఁ జేసిపంపెను ఆ యాజ్ఞానుసారమే బయలుదేరి వెళ్లియుండెను.

రాష్ట్రోద్యోగముల నుండువారు, తమకాయుధముల నిప్పించినచో, యుద్ధమాడెదమని నెపోలియన్‌కు వ్రాసికొనిరి.

ఫ్రాంసులోని యల్లరిమూకలు, తమ్ము నెపోలియన్, తమపక్షమునం జేర్చికొని తమపాటలకును, తమచేష్టలకును, చట్టము లన్వయింపకుండ జేసిరేని, నెపోలియన్ పక్షమున జేఱి, యుద్ధమాడెదమని చెప్పిరిగాని, యీ దుర్మార్గులసహాయ మక్కఱలేదని నిరాకరించెను.

పదభ్రష్టుడయిన స్వీడన్‌రాజు, యీవిధముగ తనరాజ్యమును,'బర్నదొట్టి' వద్దనుండి లాగికొన వీలగునని, నెపోలియన్‌కు సహాయ మొచ్చెదననెను గాని, అంగీకరింపడయ్యెను. బంధువర్గములోని కొందరు విదేశములకుబోవ యత్నించుచుండిరి. అన్నియు విపరీతముగ బరిణమింపసాగినవి.

అరువదియవ అధ్యాయము.

(60)

రాణిగారిని కుమారచక్రవర్తి సంరక్షకురాలుగ నియమించుట. పారిసునుండి ప్రయాణము. బ్రియన్ని యుద్ధము. కరెక్ కోర్టుమూలమున సందేశము శత్రువుల దుర్మార్గదాడులు. అక్రమపరత్తులతో సంధి నుపపాదించుట. శత్రువులు పారిసుమీఁదఁ బడుట. నెపోలియన్ పాంటెన్‌బ్లోఁ జేరుట.

1814 సం॥ జనవరి తే 24 ది ఉదయమున, రాష్ట్రమందలి గొప్పపదవుల నుండు పదస్థులనందరిని టులెరిస్‌భవనమునకు బిలుపించి సభ జేర్చెను. రాణిగారును కుమారచక్రవర్తినిఁ దీసికొని సభాభవనమున కేతెంచినది. వారివెంబడి నెపోలియన్ గూడ యరుదెంచెను. అందరు నాసీనులయిరి. ఆబిడ్డ మూఁడువత్సరములవయసు నుండెను. సభాసదులందఱును నిశ్శబ్దముగ నుండి, అందరుఁ దుఃఖముతో నుండిరి. ఆ పిల్లవానిరక్షణకు రాణిగారే సంరక్షకర్తగ నియమించిరి. అంతట నెపోలియన్ కుమారుని చేతిని బట్టుకొని ముందునకు నడిపించి, తాను వానివెంబడి, సభవారి యెదుట నిలిచి, యిట్లు జెప్పెను.

"పెద్దమనుష్యులారా, నాసేనల నాయకత్వము వహించుటకై, నే నీరాత్రి వెడలిపోవుచున్నాఁడను. నాభార్యను, యీ చిన్నబిడ్డను నిక్కడ మీవద్ద విడిచి వెళ్లుచున్నాఁడను. వీరు మీయత్యంత ప్రేమాసంరక్షణక్రింద నున్నారని నిశ్చింతతో వెళ్లుచున్నాఁడను. ఫ్రాంసునకు రెండవదిగ నా కత్యంతప్రియమగున దెద్దిగనో, అట్టి యీ పుత్రరత్నమును మీచేతులం బెట్టి పోవుచున్నాఁడను. రాచవిషయమగు యభిప్రాయభేదములుండిన నుండుగాక. వాటిని మఱచిపోండు. మీ

విధికృత్యముల నెఱవేర్పకుండునట్లుఁ జేయఁగల శత్రు
ప్రయత్నము లుండఁగలవు. అట్టిప్రయత్నములకు మీరు
లోఁబడరని నేనమ్మెదను. ప్రతివాఁడును, జనులయాస్తికి
భంగము లేకుండునట్లును, అల్లరి లేకుండునట్లును, దేశా
భిమానముఁ గలిగియుండునట్లును, బ్రయత్నింతురుగాక"

అని చెప్పుచుండఁగ దుఃఖముతో నోరు తడబడుచుండెను. అందరునుఁ గన్నీరు బెట్టిరి. అంతట లేచి, సమీపమున నుండినవారితో "మీకు శుభమగుఁగాక, బహుశా యొకవేళ పునర్దర్శనప్రాప్తమేమయిన గలదేమో అని యనుచూ గదిలోనికి వెళ్లి పోయెను. తే 25 ది పుదయముననే తన స్వంతకాగితములను, జాబులను గాల్చివేసి, భార్యను కుమారుని, కట్టకడపటి కౌఁగలింపుగ కౌఁగలించికొని, తనసేనలం గలియబోవుటకై, టులరిస్ భవనము వెడలి వెళ్లిపోయెను. ఆయన తిరుగ తనరాణిగారినిగాని బిడ్డనుగాని జూచెడుప్రాప్తమే లేకపోయినది.

శత్రువులు రైన్ నదిదాటి యడ్డులేకుండ వచ్చుచుండిరి. ఏ ఫ్రెంచి దేశస్థుడైనను ఆయుధము చేతంబట్టెనేని, దొంగగ భావించి గాల్చివేయబడుననియును, ఆటంకమున గాసిజేయ సాహసించెడు ఏనగరముగాని, గ్రామముగాని, నిర్మూల మొందింపబడుననియుఁ బ్రకటించిరి.

నెపోలియన్ బండి, పారిసునకు తూర్పుగ 100 మయిళ్లు బ్రయాణము జేసి, 'సెంట్ డిజియర్' (St. Dizier) జేరినది. ఇక్కడ శత్రువులగుఱ్ఱపుదళ మెదిరించిరిగాని వీరిని హతమొనరించి, యిక్కడికి 50 మయిళ్లదూరమున 'బ్లుచర్' (Blucher) బలమయిన సేనతోనున్నట్లు తెలియవచ్చుటచే, అక్కడికి అడవి మార్గముగ బయలుదేరి వెళ్లెను. తే 29 ది మధ్యాహ్నమునకు 'బ్రియన్ని' జేరియుండెను. ఇక్కడ బ్లుచర్ 60 వేల ప్రష్యన్ సేనల గూర్చికొని యుండెను. నెపోలియన్ వద్ద 20 వేల సైన్యముమాత్రమే గలదు. ఇచ్చటనే నెపోలియన్ బాల్యావస్థలో విద్య గఱచినది. పోరు యారంభమయినది. సాయంత్రమగుపఱకు శత్రువులు 10 వేల సైనికులను బోగొట్టికొని, కొన్నిమయిళ్లదూరముననుండిన తమ సైన్యభాగములం గలియుటకు పాఱిపోసాగిరి.

అట్లుపోయి మఱునాడు శత్రుసేనలు రెండునుగలిసికొని లక్ష యాభయి సైన్యములు బ్రియన్నికి 9 మయిళ్లదూరమందు, నెపోలియన్ నెదిరించుటకై వచ్చుచుండెను. ఇక్కడ నెపోలియన్ వద్ద 40 వేల సైన్యములుమాత్రమే గలవు. ఆ పగ—

తయుఁ గష్టపడి, తమస్థానముల నిలిపికొనగలిగిరి గాని, రాత్రియగువఱకు ఆఱువేల ఫ్రెంచిసైనికులు హతులయిరి. శత్రువులు జయమొందిరి. ఆరాత్రి శత్రుసేనానాయకులందరుఁ గూడి, సంతోషముగ కాలము గడపుచుండిరి.

ఇప్పుడు, నెపోలియన్ స్థితి విషమావస్థ నొందినది. శత్రువులు నలుదిక్కుల నుండి మితిలేనిసైన్యములతో పారిసునగరముమీదికి నడచుచుండిరి. దుఃఖకరమగు అపజయవార్తలే రాసాగినవి. పారిసునకు బోవుట కొకయుత్తరదిశన తప్ప, వేఱుమార్గము గానరాకుండెను. సంధివిషయ మగుమాట లింకను జఱుగుచుండినవి. గనుక, యేవిధముగనైన సంధి గావించికొని రమ్మని కలెన్‌కోర్టుగారికి వ్రాసెను గాని, శత్రువులు సంధి కిష్టములేకుండిరి నెపోలియన్ సంధి గుదరనివ్వక యుద్ధమాడెనను యపకీర్తి, ఆయనతల జుట్టవలెనని పట్టుబట్టి నెపోలియన్ గౌరవముగ నొప్పుకొనజాలనిషరత్తుల నుపపాదింప సాగిరి. అందులో నొక్కటేమన్న, నెపోలియన్ సింహాసన మెక్కినదాదిగ, సంపాదించియుండు దేశమంతయు వదలుడని జెప్పిరి. దీనిచే, ఫ్రాంసు గౌరవనాశన మటుండగ, శత్రురాజులే నిమిషమందైన, ఫ్రాంసును తమనోట బడవేసికొన సమర్థులగుదురు. ఇట్టిసంధికి నెపోలియన్ యంతటి మానుషస్తు డెట్లు సమ్మతింపగలడు? దీనినిగుఱించి చింతాక్రాంతుడై, గదిలో గంటలకొలది యాలోచింపసాగెను. సేనానాయకు లిందుకు నొప్పుకొమ్మనిరి. మిన్నువిఱిగి నేలబడినట్లు, ఆపదలమీద నాపదలు రానుండినవి. దుఃఖపడి దుఃఖపడి, యీషరత్తులను పారిసులోని మంత్రులకడ కంపెను. ఒకరుతప్పు, మిగత సభికులందరు నంగీకరించి, యొప్పుకొమ్మనిరి వీరి అన్నగారును ఎవ్విధముగనైన సంధికొప్పుకొనుడని వ్రాసిరి. అంతట విధిలేక, పారిసును గాపాడికొనదలచి, యీ సంధిపత్రమున చేవ్రాలుజేయుమని, కలెన్‌కోర్టునకు వ్రాసియిచ్చెను.

ఇప్పుడు, నెపోలియన్ తాము విధించినషరత్తుల కొప్పుకొనియున్నందున, శత్రురాజులు తమ దుష్టబుద్ధితో, జనపాలనాప్రభుత్వముతో సంధి యనుమాట, తమ యుద్దేశ గౌరవములను హానికరమనియును, ఆషరత్తుల రద్దుచేసికొనినట్లును, సింహాసన మెక్కినతరువాత సంపాదించినదే గాక, ఫ్రెంచికల్లోలమున కీవల, ఫ్రాంసునకు జేర్చబడియుండు భూభాగముల నన్నిటినిం గూడ వదలవలెనని తిఱుగ జెప్పిపంపిరి. ఈ దుర్మార్గషరత్తులకు నెపోలియన్ సమ్మతింప డయ్యెను. తాను సింహాసన మధిష్ఠించునప్పటికి, యుండినరాష్ట్రముల గూడ వదులుకొనుటకన్న యుద్ధమాడుటే చాల గౌరవమనియు, యోడిపోయినను జింతింపననియుఁ దీర్మానించికొని, సంధి నిరాకరింపబడినదని కలెన్‌కోర్టునకు వ్రాయించి, శత్రువులకు తెలియజేయ మనెను.

శత్రువులు నెపోలియన్ నాశనము నిశ్చయమని నమ్మి, తమసేనల ముందునకు నడపించిరి. నెపోలియన్ 40 వేల సైన్యములతో, సీన్ నది పల్లపుభూములనుండు 'నోజంటు' (Nogent) జేరి యుండెను. అక్కడికి 75 మయిళ్లదూరమున నుండు ట్రాయిసు(Troyes) నగరమందు రెండులక్షల ఆస్ట్రియాసైన్యము లుండినవి. (ఈనగరము పారిసునకు తూర్పున సీన్‌నదిమీద యున్నది.) శత్రువు లీసైన్యముతో నెపోలియన్ వెంటబడి, తఱుముకొని పారిసు జేరుటకు సిద్ధపడి యుండిరి.

సీన్‌నదికి వుత్తరమున 'మార్న్' అను దీని యుపనది గలదు. ఇవిరెండును వరుసగ దక్షిణ తూర్పు దిశలలోబుట్టి ఒకటొకటికి 50 మయిళ్లదూరమందు ప్రవహించుచు వచ్చి పారిసుకద్ద రెండును గలియును. మార్న్ నది వెంబడే 70 వేల సైన్యములతో బ్లుచర్ పారిసుమీదికి వచ్చుచుండెను. మార్న్ వుత్తరమునను, సీన్ దక్షిణమునను యున్నది మారన్‌నదిమీద వచ్చెడుసేనల కడ్డములేకుండెను.

దక్షిణమునుండి వెల్లింగ్టన్ ప్రబలసైన్యముతో వచ్చుచుండెను. ఈయనకు బన్నదొట్టిసైన్యములతో ముందుదారి జూపుచుండెను. బ్లుచర్ సేనలు తూర్పున వచ్చుచుండెను. ఇవిగాక, యింగ్లండు నావికాపెళము తీరములనుండి ఫ్రాన్సునగరముల మీద బడుచుండెను. ఇట్టి పరిస్థితులలోగూడ నెపోలియన్ ధైర్యము విడనాడడయ్యెను. చక్రవర్తిసభికులు వెలవెలబోయి, యెట్లయిన వారు [illegible]నర్తిన నొప్పుకొమ్మనిరి నెపోలియన్ సమ్మతింపకుండెను.

రక్షణమే 10 వేలమందిని శిబిరమున విడిచి మిగిలిన 30 వేలమందితో మార్న్ మాగాణములగుండ బోయి, 2 లక్షల ఆస్ట్రియన్లను దాకెను. అప్పుడు వారు నెమ్మదిగగూర్చొని వంట జేసికొనుచుండిరి. ఫ్రెంచిసేనలు బోయి పడి, వారిని నుఱుమాడి, వెళ్లదరిమిరే గాని, నెపోలియన్‌కు సహాయసైన్యములు లేకుండెను. అందరు నలసియుండిరి. మఱుదినమందు యీపాటిసోయినవారు [illegible] గలసికొని 60 వేల సైన్యములు నెపోలియన్‌మీద వచ్చిరి. ఈసమయమున [illegible] తీరమందు నెపోలియన్ యుద్ధమాడుచుండగ పారిసులోనుండు ప్రభువుల [illegible], బోర్బన్లకు మిత్రుడునయగు మార్క్విస్ ఆవ్ విట్రోలెస్ అనువాడు [illegible] శత్రు శిబిరముం జేఱవచ్చి సాధ్యమయినంతత్వరలో సైన్యముల పారిసుమీద నడదనియు, పారిసులోని ప్రభువర్గమంతయు సహాయులగుటకు సిద్ధముగనున్నారని సందేశముం జెప్పెను. ఈ మార్క్విస్ దారిద్ర్యదశలోనుండగ నెపోలియన్ [illegible]పించి జీవన మేర్పరచియుండెను.

పదిరోజు లవిచ్ఛిన్నముగ యుద్ధములు జరుగుచుండినవి. నెపోలియన్ జయ మొందుచుండెను. సర్వదా శత్రుగుండ్లు బహుచోటులలో దిరుగుచుండెను. నాయకు లీయనను నిరపాయప్రదేశమునకు బొమ్మని యనినపుడు "నన్ను జంపు గుండింకను వేయబడలేదు" అని పలుకువాడెను.

'మాంటిరో' గ్రామమునందు ప్రబలయుద్ధము జరిగినది. అక్కడను జయ మొందెను. నెపోలియన్ 10 వేల సైన్యములతో లక్షసైనికుల నోడించెను. వారా యుద్ధరంగమునుండి పారిపోయి 100 మైళ్లదూరములో దాగికొనిరి. గాని, రానున్న గొప్పయవస్థమునకు ఈ కాలమానములు కేమియు విశేషమగు ప్రయోజనము గానరాకుండెను. శత్రువులకు పాలెక సైనికు లుండిరి. ఒకవేళ వారిలో కొందరు హతమయిన నేమి? ఈ యుద్ధములు శత్రువులకు కొంతనష్టము గలిగించునవే గాని, సైన్యహీనుడగు నెపోలియనుకు లాభకరములయినవి గాకుండెను.

ఈ యుద్ధములన్నియు జరుగుచుండగా జోసఫయిన్ నివసించుచుండు మెల్ మెయిసన్ నగరమునకు వచ్చినపుడు అక్కడికి వెళ్లి యామెతో కొన్ని నిమిషములుమాత్రము గడపి యీ క్రిందివిధముగ జెప్పియుండెను.

"గతకాలమునందును యీ ప్రపంచములో నే
సుఖానుభవమును పొందియుండని యదృష్టవంతుడుగ నుం
టిని. అయితే నాసౌభాగ్యము లోపములు సుమిగూడదు
నన్ను సంతోషపెట్టగలవారెవరు? ఈ విశాలప్రపంచము
లోపల నాయొక్క సౌఖ్యమునకు ప్రాణి నీ వొక్కతెవే
సుమా."

అని చెప్పి యశ్రుపూర్ణుడై, బయలుదేరెను. ఇవియే కట్టకడపటి కనుచూపులు. నెపోలియన్ కొద్దిసైన్యముల మాత్రమే కలిగియు పోరాడుచుండెను గాని తన యసహాయస్థితినిగూర్చి చింతించుచుండెను.

పారిసునగరముచుట్టును కొన్నిమైళ్లదూరములో యుద్ధము జరుగుచుండినది. గాయపడిన ఫ్రెంచిసైనికులు వందలకొలది వైద్యశాలలకు వచ్చుచుండిరి. మెల్ మెయిసన్ లోనుండి జోసఫయినును యామె సహచరులును రోగుల కుపచారార్థమగు గుడ్డలు, వస్త్రములు పంపుచుండిరి. పిదప, మానవంతు లగుస్త్రీలు దుర్మార్గులగు సైనికుల యత్యాచారముల నుండి తప్పించుకొనుట ప్రమాదకరముగ నుండెను. ఒకదినమందు వర్షము కురియుచుండగ, బండినెక్కి జోసఫయిన్ నగరమునకు పోవుచు,

'నవారి' నగరునకు బాఱిపోవుచుండినది. ముప్పదిమయిళ్లు ప్రయాణానంతరము గుఱ్ఱపు రౌతులు కొందరి కేకలు వినబడి తటాలున బండినుండి దూకి, పొలములలో దాగి కొనెను. ఇంతలో వారు ఫ్రెంచిసేనలనితెలిసి తిఱుగవచ్చి బండినెక్కి వెళ్లియుండెను.

యుద్ధసమయములందు సైనికులు జేయుదుర్మార్గములు మితిమేర లెఱుగవు. ఒకపు డీయుద్ధములో నొక ఫ్రెంచినాయకునిభార్యను, దుర్మార్గులగు ముగ్గురు రష్యన్ సైనికులు బట్టికొని, యఱచుచుండగ నామెను యడవిలోనికిం గొంపోవుచుండిరి. అప్పుడు 'లార్డు లాండన్‌బెర్రి' (Londonberry)గారు కొందరిసైనికుల వెంటదీసి కొనిపోయి, ఆమెను విడిపించెను. అప్పుడింకను యుద్ధము జఱుగుచుండుటచే, నామె తనడేరాలో నుంచి, రక్షకభటుల నిచ్చిపంపువఱకు నుండుడని చెప్పెను. ఆమె భయాక్రాంతురాలై వణకుచుండినందున, యామెను తనముందు గుఱ్ఱముమీద నెక్కించికొని యామె భర్తవద్దకుం గొంపోవుచుండగ, మఱియొక దుర్మార్గగుంపువచ్చి ఆయననుపొడిచి క్రిందదొర్లించి, యామెను లాగికొని వెళ్లియుండిరి. ఆమెగతి యెట్లయ్యెనో చదువరు లూహింపగలరు. యుద్ధసమయములందు జఱుగు దుర్మార్గములలో నిదియొక దృష్టాంతముమాత్రమే.

ఇపుడు శత్రువులందరును సభజేఱిరి. ఆస్ట్రియానాయకులు, తమసైన్యములలో సగముచచ్చియో గాయపడియో నశించిరనియును, యాహారములు దొరకుటలేదనియు, జర్మనిలో ప్రవేశించి, సహాయమొచ్చువఱకు నిలుచుట యుక్తమనిరి. ఇందునకు చా భాగ మేకీభవించిరి గనుక సంధిజండానొకటి నెపోలియన్ కడ కంపెరి. ఆకాలమందు నెపోలియన్ యొక కాపువానిగుడిసెలో నుండియుండెను. రాయబారి వచ్చుట తోడనే గౌరవించి యాహ్వానించెను. మామగారివద్దినుంచి యొకరుకాగ్ తెచ్చి యుండెను అందులో నెపోలియన్ శక్తియుక్తుల కభినందించినట్లు వ్రాసియుండెను. నెపోలియన్ రాయబారితో నిష్కాపట్యముగ సంప్రతించి యుద్ధమాపుదల కొ కొనెను. ఆస్ట్రియా, రష్యా ప్రష్యా మూడురాష్ట్రములకు ముగ్గురురాయబారులు లూసిగ్ని (Lusigny) నగరమునం గూడున ట్లాడంబడిరి.

ఈ తంత్రమంతయు శత్రువులు తమబలములం జేర్చికొనుటకును, సైన్యములలసటదీర్చికొనుటకును బన్నినతంత్రములని చెప్పినం జాలును.

యుద్ధము తిఱుగ నారంభింపబడినది. శత్రువులు తమసైన్యముల రెండుభాగములుగ విభజించి, యీరెండును సీన్, మార్న్, నదుల గట్లవెంబడినే వచ్చి, పారిస్సులో జొఱబడున ట్లేర్పాటు జేసికొనిరి, ఈ రెండునదులకును సారిసు సంగమసా

మని జదువరు లెఱుఁగుదురు. (ఇప్పటికే యుద్ధములు జూచిజూచి చదువరులు విసుగు జెందియుందురని, భయంకరవివరములు మాని, యుద్ధస్థలములు జయాపజయముల మాత్రమే వ్రాయఁబడినవి.)

నెపోలియన్ ట్రాయస్‌లో పదివేలమందిని విడిచి 20 వేలమందిని కూడఁదీసి కోని బ్లుచర్‌ను వెంబడించెను. యుద్ధమయ్యెను. నెపోలియన్ జయమొందెను గాని, యింతలో రష్యన్ సేనానియగు బర్నదొట్టి వచ్చి గలియుటచే నెపోలియన్ సైన్యము లోడిపోయినవి. నెపోలియన్ 'రీంస్' నగరమునకు వెళ్లిపోయెను.

నెపోలియన్ బ్లుచర్‌తో బోరాడుచున్నందున తన కాటంకముండదని ధైర్య మవలంబించి, మఱియొక సైన్యభాగమున కాధిపత్యమువహించి నడపించుచుండిన రష్యన్ సేనానియగు ష్వాట్‌జన్‌బర్గు సీన్‌నదిమీదనే రెండులక్షలసైన్యములతో పారిసుమీదఁ బోవుచుండెను. డ్యూక్ ఆవ్ వెల్లింగ్‌టన్, ఇంగ్లీషు పోర్చుగలు స్పెయిన్ సైన్యములతో పారిసుమీదికే, వచ్చుచుండెను. మఱియొక శత్రుసైన్యము, ఆల్‌ప్స్‌పర్వతములఁ దాటి 'లయన్‌సు'వఱకును వచ్చియుండెను.

గనుక యేప్రక్కజూచినను కష్టములే గన్పట్టుచుండినవి. కడకు, వర్తమానము లందుటగూడ దుర్ఘటముగ నుండినది. ఈ విషమస్థితిలో, రాణిగారగు మేరియా లూయిసాచేత యామె తండ్రిగారగు ఆస్ట్రియాచక్రవర్తికి వ్రాయించి, నెపోలియన్ విషయమై జోక్యము గలిగించుకొని సాయపడునట్లు జేయించుడని జెప్పిరిగాని, యీ యగౌరవవర్తన కాయన సమ్మతింపక, కఠినముగ నిరాకరించెను.

శత్రుసేనలకును ఫ్రెంచివారికిని (Arcis) ఆర్‌సిస్‌నందు గొప్పయుద్ధము జఱిగినది. ఇక్కడను నెపోలియన్ జయమొందెను. ఇదిజూచి నెపోలియన్ జర్మనిలో జొఱబడునేమోనని శత్రువులు భయపడసాగిరి.

నెపోలియన్ యిపుడు పారిసునకు 200 మయిళ్లదూరమం దుండెను గనుక పారిసును గాపాడ యతిత్వరగ పారిసు జేఱదలచి, తఱిమినడచుచు మార్గమందు శత్రువుల దప్పించికొనుచు, యుద్ధమాడుచు, మార్చి తే 29 ది సగమురాత్రికి 'సీన్' మీదనుండు ట్రాయసు (Troyes) తిఱిగి జేఱగలిగెను. మరుసటిదినమందు 15 మయిళ్లు వచ్చి, గుఱ్ఱముమీద సవారిజేయజాలక త్రోవలో నకస్మాత్తుగలభించిన యొక బండినెక్కి సెన్‌సు (Sens) నగరము జేఱియుండెను. ఆరాత్రి చీకటి గాలి వీటితో నగరము భయంకరముగ నుండినది. అపుడా పురదండనాయకులు మొదలగు నుద్యోగుల బిలుపించి, వెనుకవచ్చుచుండు తనసైన్యముల కాహారముల నేర్పాటుజేయ నియమించి, యాచీకటిలోనే ఫాంటెన్‌బ్లో నగరిమార్గమున గుఱ్ఱమును బఱుగెత్తించెను,

ఇది యిట్లుండగ, అక్కడ పారిసునగరమందు భయంకరస్థితు లేర్పడియుండి నవి. ఫిరంగిగుండు పారగలదూరములో, పారిసుచుట్టును, శత్రుసైన్యములు జేఱియుం డిరి. ఆ పురరక్షకులగు 'మార్టియర్' మార్మంట్ నాయకులు యెదిరించిరే గాని ప్రయో జనము లేదయ్యెను. వారివద్దనుండిన మందుగుండు క్షీణించియుండెను సైన్యములు హతమయి యుండినవి. గనుక విధిలేక పురవీధులలోకి తిరుగ పోచ్చపాఱిరి 'మార్మంట్' సేనాని కత్తివిఱిగియు గుండ్లదెబ్బలచే సంభ్రములుపడిన టోపీయుదుస్తుల తోడను, గంధకపుపొగచే ముఖము నల్లనై, యుక్తుగడునకు శత్రువులతో బోఱుచు పట్టణములో జొఱనివ్వ కుండెను. తనవద్దనుండిన 8 వేల పదాతులు 800 గుఱ్ఱపుదళ ములతో, 55 వేల శత్రుసైన్యములను 12 గంటలకాలము మాటంపపెచి యుండెను ఈ భయంకరపోఱులో గాయపడి, చచ్చి, యుండు శత్రుసైన్యములు సంఖ్య 14 వేలు. నగరులోనుండిన రాణియు, ముఖ్యోద్యోగులు, లనవద్దనుండిన చెరికత్తెలు నవుకర్లతో, ప్రాణరక్షణకొరకు 'బ్లాయస్' (Blois) నకు పాఱిపోయిరి.

చక్రవర్తికొమారుడగు యా సుందరమగు బిడ్డకుమాత్రము, వాని తండ్రిగుణ ములే వానియొద్దావిర్భవించియుండుటచే, గదులలోని పరదాలను బట్టికొని యెంత జెప్పినను నగరువదలి రాడయ్యెను. "నాతండ్రిని వా రనాయ్యము జేయచున్నారు. నేను రాను. ఈ నగరువదులుట నా కిష్టములేదు. ఇక్కడనుంచి నేను పోను. మానాన్న యూరలేనపుడు నేనుగదా యీ యింటియజమానిని" అని యనుచు నగరువదలి రాడయ్యెను. అక్కడనుండు వా రెవ్వరును యాబిడ్డను నగరులోనుండి బయటకు గీసికొనిరా సమర్థులు గారైరి. అంతట యారాచబిడ్డను పెంచెడుదాది 'మెడంమార్ టెస్‌క్యు' అనుయామె బుజ్జగించి "నిన్ను తిరుగ దీసికొనివచ్చెద" నని నచ్చజెప్పగ, కష్టముమీద వచ్చియుండెను. ఆ రాజపుత్రునికండ్లు యేడ్చియేడ్చి ఎఱ్ఱగ నుబ్బియుండెను. మెరియా లూయిసా చింతతో మునిగి నిర్వణ్యురాలయి తన కష్టగళను గూర్చి మవునముతోనుండగ వారెక్కియుండుబండి గదలిపోయినది

శత్రుఘటంగులు మాంట్ మార్టిర్ మొదలగు దిబ్బలమీద నెక్కించి, పారిసు మీద గుఱిపెట్టి గాల్చుచుండగ యాగుండ్లు పారిసువీధుల బడుచుండెను. నెప యన్ అన్న జోసపు, ఇంక నెదిరించి ప్రయోజనములేదని, నగరము నొప్పజెప్ప మనెను. అంతట 'మార్టియర్' నాయకుడు కాగితమును [illegible] కొన్నిపంక్తులు వ్రాసి, శత్రుసేనానాయకున కంపించెను అందు 24 [illegible] మీయుద్ధము నాపవలెననియు, యీలోపల సంధి జేసికొందుమనియు, అట్లుగానిచో చచ్చేదువఱకు నీ పురగోడలక్రిందనే, యుద్ధ మాడుదుమనియు వ్రాసిపంపెను. మఱి

యొక సైన్యాధికారియగు మార్షల్ మార్మంట్ గారును అదేవిధముగా వ్రాసిపంపెరి. ఈవర్తమానములఁ దీసికొని సంధిజండాతో శత్రు శిబిరములకుఁ బోవఁ బ్రయత్నించిరి. గాని గుండ్లతాకుడు తీవ్రముగనుండి యీజాబులఁ గొనిపోవుచుండిన యుద్యోగస్తులు గుండ్లదెబ్బలచే జనిపోయిరి. వారికి యేడుగుండ్లు వారిదేహముబఁ దగిలినవి. గనుక వర్తమానము వారికిఁ జేఱకుండెను. సేనానాయకుఁడగు మార్మంట్ గారికి యొకచేయి బొత్తుగ నెగిరిపోయియు, నొకటి చీలియుండెను. ఆ దినసవారిలో నయిదుగుఱ్ఱములు గుండ్లదెబ్బలతో జనిపోయి యుండెను అలసి తిన్నగ వెనుకకు రావలసిన బ్లేర్పడినది.

ఆరాత్రి పీకటిలో నెపోలియన్ పారిసు జేఱుటకై త్రోవలోనుండు ఫాంటెన్ బ్లోను గుఱ్ఱముమీదఁ బఱుగెత్తివచ్చుచుండగ, రాత్రి 12 గంటలకు 'లాకోరు' గ్రామమందు త్రోవలో కొన్ని ఫ్రెంచిసైన్యము లగుపడినవి. వెంటనే వాటిమధ్యకుఁ బఱుగెత్తించి, యిల్లొచ్చుటకుఁ గారణమేమని యాతురముతో నడిగెను. అప్పుడు, సేనానియగు 'జనరల్ బిల్లియరడ్' అనుఆయన యొక్క గుడిసెలోనుండి, యీకంఠధ్వని విని బయట వచ్చి, "పారిసు లొంగిపోయినది. ఈసైన్యములు హతశేషములు. తమ రక్షణకై ఫాంటెన్ బ్లోకు వచ్చుచున్నవి రేపు యుదయమయిన రెండుగంటలకు శత్రువులు నగరమునఁ బ్రవేశింతురు" అని చెప్పెను. అంతటఁ నెపోలియన్ పట్టరాని దుఃఖముతో మాటాడలేక నిర్విణ్ణుఁ డయ్యెను. అంతట ముందుకు నాలుగడుగులు పెట్టెను. నిలుచుండెను. వెనుకకు తిరిగెను. మఱి కొన్నియడుగులు పెట్టెను నాభార్య యెక్కడ! చిన్నబిడ్డ! సైన్య మేమయిరి. రక్షణసైన్య మేమయినది! అందరు నక్కడ జనిపోయియుండగూడదా! అను చింతాపరవశమగు మాటలాడుచు యిటునటు తిరుగుచుండెను.

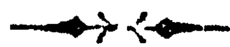
ఇట్లు కొన్నినిమిషము లుండి, 'మంచిది. ఇంకను రాత్రి యున్నదిగదా' రేపు యుదయమునందు వారు బ్రవేశించునది. "నాబండి" "నాబండి." ఈనిమిషముననే పోవలెను. 'బిల్లియర్డ్' నావెంట రమ్ము. మనము ముందుబోవుచుండగ సైన్యములు రాగలవు' అని యనుచుండగ, "ప్రభో, లోబడునప్పుడు పారిసుననుండు ఫ్రెంచిసైన్యములు ఫాంటెన్ బ్లోకు వెళ్లిపోవలసిన ట్లొకషరత్తు" అని మనవిజేసిరి. ఇది విని 'ఆహా! పట్టణము శత్రుచేతుల కొప్పగించుటా! ఎంత పిఱికిమూకలు! జోసప్ బాడ పాఱిపోయెనుగా, నాపొరపాటు. కడకు తోడ బుట్టినవానిని, నగరమును, ప్రభువును, యూరపుఖండమంతయు చూచుచుండగ, యపకీర్తి పాల్పడి, శత్రువుల వశపఱచెనుగా; అని చెప్పుచు కొన్నిదై మవునముగ నుండెను. అంతట 'కలెన్ కోర్టు'ను పిలిచి, నీవు శీఘ్రముగ పారిసునకు వెళ్లుము. యా సంధిపత్ర మింకను చేవ్రాలు అయియుండదు.

అయియుండెనేని, "నా యసమక్షమమున నేనులేనిదే జేయబడినసంధి గనుక దాని నాక్షేపించుహక్కు నాకు గలదు. గనుక నిలుపుడని జెప్పుము. పఱుగెత్తుము." అని చెప్పగనే ఆయన గుఱ్ఱమెక్కి పఱుగిడెను గాని శత్రువులు త్రోవలో బోనివ్వరైరి. తనపేరు చెప్పికొని, రహదారినివ్వుడని బ్రార్థించెను. వారు వినరైరి. గనుక వృథాగ తిఱుగ రావలసినవా డయ్యెను.

అంతట తిఱుగ బిలుపించి, ఎట్లయిన సందుజేసికొని పారిసులోనికిఁ బోయి రిష్యాచక్రవర్తినిం గలియుము ఈకాలమందు నీవుతప్ప నాకు మిత్రులెవ్వరు లేరు. పొమ్ము అని చెప్పి ప్రార్థించెను. అంతట "చిత్తము. ఆలాగ పొయ్యెదను. చచ్చెదనో! లేక ప్రాణములతో వచ్చెదనో! ఎట్లయినను పోయి అలెగ్జాండరుతో మాట్లాడెదను" అని కృతనిశ్చయుడై తిఱుగ బయలుదేరి వెళ్లెను. అప్పటికింకను సగమురాత్రియుండి నది. గుఱ్ఱముమీద మఱియొకమార్గమున పారిసునకు బోయెను. నెపోలియనుయును గుఱ్ఱమెక్కి ఫాంటెన్‌బ్లోమార్గమున బోయి తెల్లవారుఝామున నాలుగుగంటలకు చేరి, యొకగదిలోనికిఁ బోయి మంచముమీద బడియుండెను. ఇప్పుడే పారిసునం దోడిపోయిన సైన్యశేషము లొచ్చి చేరినవి. అవి షుమారు 50 వే లుండును. ఈసైన్యములు తమ్మున శత్రువుల మూడులక్షలసైన్యములమీద నడిపింపుడని యాతురపడు చుండిరి.

అరువదియొకటవ అధ్యాయము.

(౬1)

పూర్వరాజులు నగరప్రవేశము. కలెన్‌కోర్టు సందేశప్రయత్నములు కష్టముమీద పారిసుజేరుట. అలెగ్జాండరుతో సంభాషణ మిత్రద్రోహములు. సింహాసన విసర్జనాపత్రము శత్రుతీర్మానములు. ఎల్బాకు బంపుట.

ఏప్రిలునెల తే I ది ప్రత్యూషామునకు కలెన్‌కోర్టు పారిసు సమీపించుచుండెను. ఇంకను చీకటిగ నుండెను. పాంటెన్‌బ్లోకు తిరిగివచ్చెడు ఫ్రెంచిసేనలు త్రోవలో నగుపడె. చక్రవర్తి యెక్కడనని యాతురముగ నడుగుచుండిరి "ఆయన జీవించియుండెనా వచ్చి మమ్మున శత్రువులమీద నడిపింపుము. మాశవముల ద్రొక్కికొని శత్రువులు పారిసు బ్రవేశింపవలసినదే గాని అంతవఱకును రానివ్వగాలము. ఆయన మరణించియుండెనా, యొకసంగతి జెప్పి మమ్ము నడిపింపుము. మాచక్రవర్తి మరణమునకు, ప్రతీకారముగ శత్రువులమీద మాపగ దీర్చికొందుము" అని నెపోలియన్‌యందు తమకుగల విశ్వాసమును నాతురముతో వెల్లడించుచుండిరి. చూచితిరా; సైన్యముల యభిమానము. ఇదియె ప్రతియుద్ధమందును పట్టణములందును ప్రబలు, భాగ్యవంతులు, బీదలు [illegible] మెరసి అంపరిసినట్లు సైన్యములం జేరునట్లు చేసినది. సైన్యములచే నిట్టి విశ్వాసగౌరవము లనుభవించినరాజు, నెపోలియన్‌తప్ప మరి మరెవ్వరు నుండజాలరు.

కలెన్‌కోర్టు పారిసునకు వచ్చునప్పటికి శత్రుసేనలు చుట్టును విడిసియుండినవి. ఏమార్గమున రాబోయినను, నగరములోనికి రానివ్వరైరి. నెపోలియన్ వద్దినుంచివచ్చు నెవ్వరిని రానివ్వగూడదని యుత్తరువు జేసియుండిరట. ఇంతలో తెల్లవారినది. శత్రుసేన లుత్సాహముతో పారిసువీధుల జొరబడుచుండిరి. బోర్బన్‌రాజులు శత్రురక్షణలతో వారును నగరప్రవేశ మగుచుండిరి. పూర్వపురాజులు, రాచకన్యలు, స్నేహితులు బండ్లలోగూర్చొని వీధుల వచ్చుచుండిరి. ఇట్లుండియు నగరము దుఃఖమయమయి

యుండినది. ఇంతలో రాత్రి అగుచుండినది. సైనికులు వివిధదేశస్థులగుటచే పలువిధ ములగు యుడుపులు ధరించి నగరమంతయు నిండియుండిరి. వారు సంతోషసాగర మున దేలుచుండిరి.

అక్కడ జేరియుండు శత్రురాజు లందరిలో నొక్కరష్యాచక్రవర్తి 'యలె గ్జాండరు' మాత్రమే నెపోలియన్‌యందు గౌరవాభిప్రాయము గలవాడు. మిగత రాజులందరు, నెపోలియన్‌ను యణగద్రొక్కి బోర్బన్ల సింహాసన మెక్కింపవలెనని యున్నను, యీయనమాత్ర మందునకు సందేహించుచుండెను. ఏలననగ, బలవంత మున జనులనెత్తిమీద నొకరాజునుంచుటచే, జనులాతని యాజ్ఞానువర్తు లగుదురా యని సందేహించుచుండెను

ఆనగరమందు నెపోలియన్ విగ్రహ మొకటి ప్రతిష్ఠింపబడి యుండిన ప్రభువర్గ పక్షపాతులు దానిం దీసివేయ బ్రయత్నింపగ, జనులు దానిం దీసివేయ నివ్వకుండిరి.

ఆదినమంతయు సైన్యములు నగరము స్వాధీనపరచికొనుచుండగ, కలెన్‌కోర్ట యానగర బహిః ప్రదేశమందొక కాపువానియింటిలో నుండియుండెను. చీకటి పడిన తరువాత తిన్నగ బయటవచ్చి, నగరము బ్రవేశింప బ్రయత్నించెను ప్రతిచోట్ల లోపల జొరనివ్వకుండిరి విధిలేక వెనుకకు బోవలసిన ట్లేర్పడినది. ఇంతలో నకస్తుగ రష్యాచక్రవర్తి సోదరునిబండి యగుపడినది ఆయన గ్రాండుడ్యూక్ కాన్‌స్టా టెయిన్ (Grand duke of Consantadine) ఈయన ఫ్రెంచిరాయబారిగ ... లోనుండగ పరిచయస్థుడు గనుక కలెన్‌కోర్టును బండిలో నెక్కించికొని, 'టెలిరాం నెపోలియన్‌ను వదలివచ్చి బోర్బన్ల జేరికొని, శత్రురాజుల యాలోచనల.. నెపోలియన్ పక్షమువారి నెవ్వరిని, రాకుండ జేయుచున్నాడని నిష్కపటముగ జెప్పెను. కలెన్‌కోర్టు ప్రార్థన నిరసించలేక తన పట్టుదుప్పటి నాతనికి గప్పి, రష్యా వారు ధరించు నొకటోపీని బెట్టి, తన వెంబడి నెక్కించికొని మాఱువేషముల తిన్నగా సైన్యముల దాటించికొని, తమ అన్నగారు బసజేసియుండు (Elysse 'యెలైసి' నగరునకుఁ దీసికొని వెళ్లి, బండిని బయటనుంచి దానిలో భద్రముగ గూర్చొనియుండుడని జెప్పి, బండినెవ్వరు సమీపింపకుండదని యుక్తి జేసి, తా మాత్రము దిగి నగరులోనికి వెళ్లియుండెను. ఆకాలమందు ఆ న.. వాకిట బయలుప్రదేశమందు వచ్చేడు పొయ్యేడుబండ్లకు మేఱలేకుండెను. లోపల నగరు.. ఆస్ట్రియా, ప్రష్యా, రష్యా ప్రభువులుజేరి మాటలాడుచుండిరి.

నేపటికిని పోయియుండిన కాన్స్టెంటాయిన్ గారు తిరిగి రాలేదు. గుర్రములిద్దరి యనకుండ బండిలో కలెక్టర్ గారొక్కరే యుండెను. సంతాలవారి కాలము [illegible] పోవుచుండినది. తెల్లవారుజామునకు వచ్చి, [illegible] రవ్యాచంద్ర [illegible] ను రహస్యముగ దర్శనమిచ్చునట్లు [illegible] వని చెప్పి, [illegible] గారొక నర్సులతో నే నగరిలోనికిం గొంపోయి, ఎవ్వరేగాని [illegible] ప్ర[illegible] యొక గదిలో నుంచెను. అక్కడికి, రవ్యాచంద్ర[illegible] "[illegible]" [illegible] వీరిని [illegible] వారిచి, కలెక్టర్ గారు [illegible] హస్తములు [illegible] హస్తములు బట్టికొని, "మీకొరకు నామనస్సు జాలుసంకట పడుచున్నది. మీ [illegible] నన్ను నమ్ముము ఆ[illegible] నే నేమి చేయనగును" అని [illegible]

క.—నా [illegible] నక్కరలేదు ప్ర[illegible] [illegible] మంచి [illegible].

ఆ.—అందుకే [illegible] వ్యర్థా జేయవలసి యున్నది. నెపోలి యన్ [illegible] నేనేమి [illegible] మిత్రములైనవారు నన్నట్లు బద్ధ[illegible] [illegible].

క.—[illegible] పైగా ఆస్ట్రియా [illegible] మీతో [illegible] చుట [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] గోరుచుంటిని.

ఆ.—ఆస్ట్రియా [illegible]! అయ్యో! నెపోలియన్ ఫ్రాన్సురాజుగ [illegible] మాత్రము యొప్పుకొనుచున్నది. [illegible] నెపోలియన్ [illegible] బద్ధ[illegible] [illegible] ప్రయత్నించుట నిష్ప్రయోజనము.

[illegible] లెక్ [illegible], [illegible] అది యట్లుండనిమ్ము. రాణి గారిని [illegible] ఆ[illegible] మీ[illegible] గాం[illegible]గదా, అని యడిగెను.

[illegible]—ఈపని [illegible] నెపోలియన్ [illegible]? ఇప్పుడు [illegible] బట్టి ఆమెను [illegible]! [illegible]. యూ[illegible] [illegible] గా[illegible].

[illegible]—ఆ[illegible] నెపోలియన్ [illegible] తీర్మాన[illegible] దేనా?

[illegible]—[illegible] [illegible] బ్రయత్నించిరి [illegible]? [illegible] గోరినపుడు నే [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] గారి [illegible]. ([illegible] [illegible] నెపోలియన్ సన్మానింపబడియెను.)

క:— రాజులలోనెల్ల మాన్యులగు మీరు కష్టదశలోనుండు యూరోప్పువానికి సహాయ పడగోరితిరి. యాకీర్తి మీరు పొందవలసియున్నది.

అ— నే నట్లనే యుండదలచితిని. ప్రమాణముగ నా కట్టియభిప్రాయ మున్నది అయితే నామాట గడ్డకట్టదు. ఇక్కడ ప్రతివాదును బోర్బన్ లనే తిఱు పదస్థులుగ జేయదలచియున్నవారు. వారివలన మాకు యుద్ధభయమే లే... ఫ్రెంచివారు వారి యిష్టమగు ప్రభువు నెన్నుకొనవలయునని మాయిష్టము.

క:— ప్రభో! బోర్బన్ ల తిఱుగ రాజ్య మెక్కింపవలయునని జనాభీష్ట మెంత... త్రమును గాదు. పదవుల కాంక్షించు కొందరిమాటలే యివి. అట్లయిన, ప్రతి చోటను ఎవరు రాజుగ నుండగోరెదరో తెలియగల అనుమతిలెక్కల నుంచ మనుడు. (Record of Votes) అప్పుడు తెలియగలదు.

అనుటతోడనే, యలెగ్జాండరు యామాటల నాదరించి.

"అవును మీరు జెప్పెడిదే యుక్తమని దోచు చున్నది అయితే యట్లుగావించుట యాలస్యమగును. పరిస్థితులు శీఘ్రములో తీర్మానముగా నున్నవి. అది యును గాక ఆస్ట్రియాచక్రవర్తి యిచ్చుట లేదు. నేనీ సంగతుల నుపపాదింతునేని, ఆఖరున నామాట బల పర్చగలవాడునుగూడ లేడు. మిమ్మున జూచినప్పటినుం డియు నామనస్సు త్రొక్కట పడుచున్నయది. ఇందు లకే నన్ను మిమ్మున జూడవద్దనిరి. నే నేమిజేయుదును! అయినను బ్రయత్నించెదను. రేపు మయినరు పిల్లవానిని రాజుగ జేయువిషయమై నే నుపపాదింతును. అయితే యది సఫలమగునని నమ్మకము. ప్రయత్నించెద."

అని చెప్పి వెళ్లియుండెను

ఈ సంభాషణంతయు జరిగినది. నెపోలియన్ యుండుకాలమున వారి శ... నమందిరము. అలెగ్జాండరు వెళ్లగనే, ఈయన యొకసోఫామీద నలసి పడియుండగా గదితలుపు వేయబడియుండినది. ద్వారముముందు యనేకులు వచ్చుచు బోవుచు నెపోలియన్ బోవుసమయమం దెట్లుండినగది, యట్లనే యుండినది. బల్లమీద రష్యా పటములు, సగమువ్రాసియుండెడి వ్రాతకాకితములు, పడియుండినవి. ఆకాగితము లన్నియు కలెక్ కోర్టు యేరి, చింపి, వెంబడియుండిన నిప్పుపొయిలో గాల్చివే

ఆవల కొంతసేపటికి కాన్ స్టెంటెయిన్ వచ్చెను. ఇద్దరును గలిసి ఆగది మూ కొని భోజనము జేసిరి. సాయంత్రము 6 గంటలకు రష్యాచక్రవర్తి తిఱుగ వచ్చి...

[illegible]కై నేనొక రాయబారిగ [illegible] [illegible] పోయి, ఆయన సింహాసనము కుమారునికి యొప్పగించి [illegible] [illegible] ఉంచుకొని [illegible]" అని చెప్పెను.

క:—ప్రభో! నెపో[illegible]యన్ [illegible],

అ:—"కలెన్[illegible]ర్టు! మీరు [illegible] [illegible] [illegible]. ఆయన క[illegible]రవప్రాప్తి[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] కీర్తానించి [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ఫాం[illegible]డన్ [illegible] వద్దకు [illegible] [illegible]."

అని యనెను. అప్పటి [illegible] [illegible] [illegible] అప్పుడు [illegible], కాన్ స్టెంటెన్ గూడ రా[illegible], యిద్దరు [illegible] ప్రదే[illegible] తోటలో[illegible] చెట్ల నీడల నెవ్వరును [illegible] [illegible]. [illegible] ఏర్పాటు ప్రకారము [illegible] యుండెను బండినెక్కి, [illegible] [illegible] "మిత్రమా! నీవు జేసిన మహోపకారము [illegible] [illegible] సర్వావస్థలయందును మఱచిపో[illegible]." [illegible] [illegible]మార్గముం బట్టి పోవుచుండెను.

యారాత్రి [illegible] [illegible] [illegible] చేరవచ్చెను. సైన్యములు చలిమంటల వేసికొ[illegible]. [illegible] [illegible] యేమో వ్రాయుచుండెను. కలెన్[illegible] [illegible] 10 [illegible]యున్నట్లు తోచినది' యని చెప్పెను. ఇద్దరును [illegible] [illegible] [illegible] కొంతసేపు మాట్లాడ జాల దయ్యె[illegible] [illegible] [illegible] సైన్యము ఎట్టిస్థితికిని సిద్ధపడి యున్నాడను" [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] జేజుపర్యంతము జరిగియుండ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ఈమాటలు జెప్పునపుడు [illegible]లియన్ [illegible] [illegible] యున్నగ్నే[illegible] [illegible], [illegible] రెండు చేతులతో [illegible] [illegible] [illegible]. అక్కడిస్థితులు [illegible]రాజుల [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], సర్వము [illegible]నుపించి, [illegible] [illegible] [illegible] వ్రాసియుద్వవలయునను [illegible]డెలవియు వర్తమానము [illegible] [illegible] [illegible], నెపో[illegible] పరితాపము [illegible] [illegible]లేక, తాను [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] పునర్దర్శనము జేసెదనని మనః జేసి వెళ్లి[illegible]డెను.

పదిగంటలకాలమందు తిరుగ కలెన్‌కోర్టు వచ్చి దర్శించెను. ఈవిషయమయి వా రుభయులును చాలసేపు సంప్రతించుచుండిరి. కట్టకడపట "రాజ్యవిసర్జన చేయవలసినట్టె వారి యభిప్రాయము. ఆవల తమయిష్టము" అనిచెప్పి కలెన్‌కోర్టు విరమించెను.

సైన్యములలోని పసివాండ్రగు నాయకులుమాత్రము శత్రువులమీదబోవుటకు సంతోషముతో సిద్ధపడియుండిరి గాని, వయోవృద్ధు లగునాయకులు మౌనముగ నుండిరి.

అక్కడ పారిసులో సెనెట్‌సభాధ్యక్షుడగు 'టెలిరాండు' యీసమయమందు నూతనప్రభుసన్మానములం బడయనెంచి, యొకహంగామా (Temporary) ప్రభుత్వము స్థాపింపవలసినట్లును, యీ ప్రభుత్వనాయకుడుగ తా నుండునట్లును యొకతీర్మానమును సభవారిచే తీర్మానింప జేసెను.

నెపోలియన్ ఆదినము 12 గంటలపుడు యీసేనల జూడనరిగి నాయకులతో నాలోచించినపుడు, యుద్ధము చేయ ఏమకిష్టములేనట్టి యభిప్రాయముల నే సూచించిరి.

నెపోలియన్ ఒంటరిగ గదిలోనికి వెళ్లి, జరుగుచుండిన పరస్థితులను గూర్చి దుఃఖించి, శత్రు యభిష్టానుసారము జరిగింపక విధిలేదని, రాజ్యపీఠమును విసర్జించిన ట్లొకకాగితమును వ్రాసి, కన్నీళ్లు పటపటగార్చుచు, సంతకముంజేసి, యీకాగితమును కలెన్‌కోర్టువద్ద నిచ్చెను. అందులో నిట్లు వ్రాయబడియుండినది.

> "మిత్రమండలియగు ప్రభువులు, నెపోలియన్ దేశనెమ్మది నెలగొల్ప యనుకూలించి రాక యడ్డపడుచున్నాడని ప్రకటించికొనుచుండుటచే, నెపోలియన్‌చక్రవర్తి యిందుమూలముగ, దేశక్షేమార్థమయి, తనసింహాసనమును ఫ్రాంసురాజ్యమును, ఆవశ్యకమగునేని తనప్రాణములను వదలుటకు సిద్ధముగనున్నాడని తెలియజేయుచున్నారు. అయితే, యీ రాజ్యపీఠము తనరాణిగారి యాజమాన్యముక్రింద తనకుమారునికి సంక్రమించిచట్టములు గౌరవింపబడు షరత్తునకు లోబడే యీవిసర్జన గావింపబడినదని తెలియవలయును,

1814 సం॥ యేప్రిలునెల తే 4 ది మా ఫాం
టెన్ బ్లో రాజశిబిరమునుండిసాదరు చేయబడినది.

ఈసందేశమును కలెన్ కోర్టు గైకొని మేక్ డొనల్డు, 'నే' గార్లతోగూడ పారిసునకుఁ బోయి శత్రురాజసభలో నివ్వవలసిన ట్లేర్పాటు జేసెను. అంతట వీరందరును బయలుదేరి పారిసుమార్గముం బట్టి బోవుచుండిరి

ఇంతలో నిక్కడ నెపోలియన్ యొకభటుని బిలిచి, "నీవుపోయి 'యుస్సొన్ని' (Essonne) గ్రామమందు 12 వేల సైన్యములతో ఫాంటెన్ బ్లో రక్షణార్థమయి పాళెము దిగియుండు మార్షల్ మార్మంటు (Marshal Marmont) గారిని రావలసినట్లు కబురుజేయుము" అని పంపియుండెను. ఆభటు డారాత్రికి తిరిగివచ్చి ఆయన సైన్యసమేతముగ శత్రుకోటింజేరి పారిసునకు బోయియున్నవాడని వర్తమానముఁ దెచ్చెను.

ఇపుడు ఫాంటెన్ బ్లోను రక్షించుటకు సైన్యముగూడ లేకపోయెను. ఈద్రోహి యిట్లొనర్చునని నెపోలియన్ తలంచియుండలేదు.

ఈ 'మార్మంట్' తన క్రిందిసైన్యముల మోసపుచ్చి పారిసునకు ముందుసేనల నడిపింపుమని చక్రవర్తిగారి సెలవయినదని జెప్పి, నడిపించుచుండెను. కొంతదూర మేగగ, యీమోసముఁ దెలిసికొని సైన్యములు వెనుకకు రాఁగడంగిరి. అంతట నీద్రోహి యడ్డపడి ఒట్లుపెట్టికొని, వారిని మోసగించి నడిపించికొని పోయి, శత్రువుల కొప్పగించెను. చూచితిరా స్వామిద్రోహము!

కలెన్ కోర్టును యిద్దరుసేనానులును [illegible] పారిసుజేరిరి. వారికి మార్మంట్ జేసినట్టుండుద్రోహము తెలియకపోయెను. శత్రురాజసమూహము [illegible] సామ్రాజ్య చక్రవర్తిని జూచుటతోడనే. ఆయన యీసంగతిమును [illegible], [illegible] తాను కలెన్ కోర్టుతో మాట్లాడిన [illegible] అపొస్థితులు [illegible], నెపోలియన్ అసహాయుండై శత్రువులచేత [illegible] బడినస్థితి [illegible] రాజకుటుంబములవారను తొలగింపక సమ్మతింపరనిని స్పష్టముగ చెప్పెను. [illegible] గుండెలు బగిలిపోయినవి. అంతట కలెన్ కోర్టు "[illegible] 'మార్మంట్' [illegible] జేసినది! ఇప్పటికిని 80 వేల సైన్యము లున్నవి" అని యనగనే, "సామ్రాట్ చక్రవర్తి, నెపోలియన్ క్రింద నుండు నాయకులందరు తమసేనలతో వచ్చి గలసికొనుటకు సిద్ధముగ నున్నామని

వ్రాసికొని యుండు సంగతులును, ఫ్రెంచినాయకుడు 'మార్మంట్' సైన్యసమేతముగా వచ్చి కలిసి యుండుటలు, తేటదెల్లముగ తెలియజెప్పెను.

ఇట్లు వీరు మాటలాడుచుండగనే, అచ్చటకే మార్మంట్ వచ్చి శత్రువులతో గలిసి యుండెను. ఇంకేటి సందేహము! టేలరాండు తీర్మానముం గూడ తెలియ జెప్పెను

ఇప్పుడు నెపోలియన్ స్థితి చాల విషమావస్థనొందినది. రక్షణసైన్యము గూడ లేదయ్యెను. కొందరు రష్యాసైనికులు నెపోలియన్‌ను గనిపెట్టియుంచుటకై 'సీన్' నదిమీదనే బోవుచుండిరి.

ఇట్టి విషమస్థితిలో నెపోలియన్ యేషరత్తులనుం గోరకనే, రాజ్యము వదలు కొనవలసినట్లు వారు గోరిరి. అట్లు జేయడయ్యెనేని, ఆయనప్రాణములకే ముప్పువచ్చు నంతటిస్థితి యేర్పడియుండినది.

ఈప్రకారము యొప్పుకొనవలసినదిగ శత్రురాజులు జేసియుండు యీ కఠిన తీర్మానమును, నెపోలియన్‌కు అందజేయవలసినదిగ ఫ్రెంచి రాయబారుల చేతికే యిచ్చిరి. ఈసందేశముంగొంపోవ నెవ్వరికిని ధైర్యము లేదయ్యెను. విధిలేక కలెన్‌కోర్టు గారే యీవర్తమానము దీసికొని పోయి నెపోలియన్ కెఱుంగపఱచిరి. అప్పటి నెపో లీయన్ దుఃఖమునువర్ణింప నసాధ్యము కలెన్‌కోర్టుతో, నెపోలియన్ ధైర్యమును విడ నాడక, తాను దేశమధ్యమున బోయి, జనులం జేర్చికొని, యుద్ధమాడెదనని జెప్పెను గాని, కలెన్‌కోర్టువినక, యయ్యది దుస్సాధ్యమని, బహువిధముల ప్రార్థనయొనర్చి, మనవి జేసెను. అంతట తనవద్దనుండు సేనానాయకులం జేర్చి యీవిధముగ జెప్పెను.

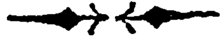
> "నేను వారు గోరినప్రకారము నాసింహాసన మును సన్యసించితిని. ఇపుడు శత్రువులు నాకుటుంబ మునకుండు హక్కులనుంగూడ వదులుకొమ్మనిరి. నా భార్యకుంగాని, నా బిడ్డకుంగాని, అన్యసంబంధులగు మఱియెవ్వరికే గాని, హక్కులేదని వ్రాసి యిమ్మ మనిరి. ఇందులకు మీ రొప్పుకొందురా? నాచుట్టును గాచియుండు శత్రుసేనలమధ్యనే దారిం జేసికొని పోగ లను. అట్లుంబోయి ఫ్రాన్సుదేశమంతయు నుద్రేకింప గలను. నేను 'ఆల్ప్స్‌ను' దాటి ఇటలీలోనికిం బోయి, 'యూజినిసిం' గలసి మీ సహాయసంపత్తితో

నూతనసామ్రాజ్య ప్రతిష్ఠాపనఁ జేయఁగలను. మనలఁ
దెలుగు ఫాలింప బ్రార్థించుకాల మాసన్నమగుపర్యంత
ము, నా సహచరులకు తగినపదవుల నివ్వగలుగుదును.
నాలోఁగూడ వచ్చెదరా?"

అని యడిగెను. ఈమాటల నొక్కరును హర్షించి జవా బివ్వరైరి. మౌన
ముగ నుండిరి. నెపోలియన్ సర్వము గమనించి, సేనానుఁ గీసికొని సర్వము సన్న
సించితినని యుత్తరం బొకటివ్రాసి సెనేటరెల్లోర్డునకిచ్చి గంభీరముగ నెమ్మదితో, తా
నొంటరిగ నుండదలఁచితినని చెప్పి, లేచి, శయనగృహ మునకు వెడలిపోయెను.

అరువదిరెండవ అధ్యాయము.

(62)

కలెన్‌కోర్టు విసర్జనాపత్రము దీసికొని పారిసుబోవుట ఎల్బాకు బోవలసినట్లు తీర్మానము ప్రయాణ సన్నాహము. దుఃఖముతో సహ చరుల సెలవుదీసికొని బయలుదేఱుట

కడపటిఅధ్యాయమునందు జెప్పబడియుండు సంగతులు, యేప్రిలు నెల తే 6 ది సాయంత్రమున జఱిగినవి. మఱునా డుదయముననే, కలెన్‌కోర్టు యూకాగిత ముం దీసికొని బ్రయాణమయి పోయి, ఆదివసముననే మిత్రమండలివారి కందజేసెను. అంతట ఫాంటెన్‌బ్లోమీద దండువెడలుట లాపబడినవి. ఇక నెపోలియన్‌విషయ మేమిజేయవలయు ననుహంశము చర్చనీయమయినందున అందరును సభజేరిరి.

బోర్బన్‌లు, వీరిని ఫ్రాంసునకుదూరముగ సెంట్ హెలీనాకు బంపుట యుక్త మనిరి. కొందరు కార్ఫ్యు, కార్సికా ద్వీపాంతరవాసములు యుక్త మనిరి. ౘందరు 'ఎల్బా' కు బంపుదమనిరి. కలెన్‌కోర్టు ఎల్బాద్వీపమే దీర్మానించుడని ప్రార్థించెను. ఇందునకు బోర్బన్‌లు భయపడిరి గాని, రష్యాచక్రవర్తిగారు లేచి ఎల్బాయే యుక్తమని పట్టుబట్టుటచే, తీవ్రమగు చర్చజఱిగి, కట్టకడకు రష్యా చక్రవర్తిమాటే గెలిచి, నెపోలియన్ జీవించియుండువఱకును చక్రవర్తి యను బిరుదుతో, ఆ యల్బాద్వీపమును వారికి సర్వహక్కులతో సంక్రమింపవలసినట్లు తీర్మానమయినది.

ఇంతలో, నెపోలియన్ తాను కలెన్‌కోర్టుపరముగ నిచ్చియుండిన హక్కు విడదలకాగితమును వారికివ్వ బనిలేదనియు, వారు తనకు చక్రవర్తిగ భావించి సంధి జేయనొల్లక, వారియిష్టానుసారము తనదేశదేహముల బరిష్కరింప బూని యుండువా రితో సంధియేలేదనియు భటునిమీద భటుని బంపుచుండెను. ఈవిధముగ నేడ్గురుభ

టులు వచ్చియుండిరి. వీరు వచ్చులోపలనే, కలెక్టు కోర్టుచే నాకాగితము వారి కివ్వ బడి, వారు దానిని పత్రికలలో గూడ బ్రకటించికొని యుండిరి.

కొన్ని దినము లీవిధముగ రాయబారపుచర్చలు జఱిగి జఱిగి, కడకు ఏప్రి యలు తే 11 ది సంధిపత్రము సిద్ధమయినది. అందులో నెపోలియన్ యును ఆయనరాణి గారును, వారివారి జీవదశాంతమువఱకు, చక్రవర్తి, చక్రవర్తిని యనుబిరుదు లుంచి కొనునట్లును, తల్లి, తమ్ములు, తోబుట్టువులు, వీరిసంతు, రాజపుత్రులు, రాజపుత్రిక లను బిరుదు లుంచికొనునట్లును, ఎల్బాద్వీపప్రభుత్వము నెపోలియన్ కుండునట్లును, సాలు 1-కి 25 లక్షల ఫ్రాంకులు ఫ్రాంసు రాష్ట్రాదాయమునుండి నెపోలియన్ కివ్వవలసి నట్లును, పర్మా, ప్లసెంటియా, గాస్టలా, యను మూడురాష్ట్రములు జక్రవర్తినిగారి ప్రభుత్వముక్రింద నుండి, ఆమెయనంతరము యామెకుమారునికి జెందవలసినట్లును, సం॥ 1-కి యీక్రిందివిధమున మనవర్తి రాజకుటుంబీకుల కివ్వబడవలసినట్లును, యెవ రెవరి స్వంతవస్తువులు వారువారు అనుభవించికొనునట్లును దీర్మానించిరి.

నెపోలియన్ తల్లిగారికి	300,000	ఫ్రాంకులు
జోసప్ ఆయన భార్యగార్లకు	500,000	,,
లూయి (Louis) గారికి	200,000	,,
హార్టెంసి, యామెకుమారునికి	400,000	,,
జిరోమి, ఆయనరాణిగారికి	500,000	,,
ప్రిన్సెస్ యలైజా	300,000	,,
,, పాలయన్	300,000	,,
జోసపయిన్ గారికి	1000,000	,,

నెపోలియన్ నిర్ణయించియుండు 3000,000 లలోనుండి యీమొత్తము నకు తగ్గించబడినవి.

ఫ్రాంసులోని కొన్నిరాష్ట్రము లీమనవర్తులకై ప్రత్యేకింపబడి వాటి వరుంబళ్లు జవాబుదారి జేయబడినవి. నెపోలియన్ గారి స్వంతవస్తువులన్నియు రాజ్యమునకు జేర్చికొనబడినవి.

మఱియును, 12 వందల సైనికులు నెపోలియన్ వెంటజని పడవ నెక్కింపవల యుననియు, ఆయనతోగూడ బో నిష్టపడు 400 మందిని వారు దీసికొని వెళ్లవచ్చు ననియుం దీర్మానించిరి.

తే 11 ది సాయంత్రమున నీ తీర్మానకాగితమును దీసికొని, నెపోలియన్ సంతకనిమిత్తమై కలెన్‌కోర్టు పాంటెన్‌బ్లోకు ప్రయాణమై వచ్చెను తన హక్కు విడదల కాగితమును దిఱుగ దీసికొనిరానందులకు, నెపోలియన్ కోపగించెను గాని, అప్పటిపరిస్థితులలో నదియడుగుట యుక్తముగాదని కలెన్‌కోర్టు విరమించికొని యుండెను.

ఈవిషయమయి నెపోలియన్ చాల దైన్యముతోడను, కోపముతోడను, విసుగుతోడను సంభాషింప జొచ్చినందున, తాను పారిసునుండి గొనివచ్చియుండు సంధిపత్రము నాయన బల్లమీదనుంచి, శ్రమదీర్చికొని పునర్దర్శనము జేసెదనని చెప్పి, కలెన్‌కోర్టు వెళ్లిపోయెను. ఈయన యిందులకు సమ్మతింపకుండెనేని, చెడుసంకటము లాయనకు ప్రాప్తించునని కలెన్‌కోర్టు బహు దుఃఖపడసాగెను.

ఆసాయంత్రమునకు తిఱుగ కలెన్‌కోర్టు వచ్చి దర్శింపగ, చక్రవర్తి బహు దైన్యముతో నుండియుండెను. ఆయనదుఃఖమునువర్ణింప సాధ్యముగాకుండెను. ఈయన యీషరత్తుల నొప్పకుండినచో గొప్పయనర్థక మేర్పడునట్లుండెనది. ఎంతయో కష్టపడి పదభ్రష్టుడగు రాజునకు యీమాత్రపుసౌకర్యములతో సంధి నేర్పాటుజేసికొని వచ్చియు, విఫలమగునేమో యని కలెన్‌కోర్టు చింతించుచుండెను. కొన్నిగంటల కాలముమాత్రమే గడువు శేషించియుండెను. గడువుమీరినచో- శత్రువు లిష్టమొచ్చినరీతి వర్తించుట కడ్డులేకుండెను. అంతట కలెన్‌కోర్టు

> "ప్రభో' ! అని గట్టిగ నేడ్చి, తమ ప్రతిష్ఠ కొఱకే యింత ప్రాకులాడుచున్నాడను. పరిస్థితులు విపరీతమయినవి ప్రభో! నామనోవేదన నన్నుగాల్చుచున్నది. మీ ప్రాణమిత్రుడు, మీ కలెన్‌కోర్టు, మీ పాదములంబడి ప్రార్థించుచున్నవాడు. మీకు ప్రాప్తింపగల చిక్కుల నాలోచించిమిమ్మున నింతబలవంతము జేయుచున్నాడను."

అని యనగ, నెపోలియన్ మొగమెత్తి ఆయనవంకఁ జూచి,

"నన్నేమి జేయమనెదవు !"

అని యడిగెను. అంతటనెపోలియన్ కొంతసేపు యిటునటుదిరుగుచు,

"మంచిది. తీర్మానించికొంటిని. చెప్పు. కలెన్‌కోర్టు."

అనుమాటల ననియుండెను. అప్పు[illegible] మయినది. నెపోలియన్ కరస్పర్శ జేసి ఆయన [illegible]. నెపోలియన్ [illegible] వేడిగ మండుచుండెను. ఆనాడు నగమురాత్రికాలమందు చక్రవర్తి [illegible] కొకభటుడు వచ్చెను.

ఆయన పోవునప్పటికి నెపోలియన్ పడకమీదం బరుండి, కండ్లవెంబడి బొట్టుపడుచుండెగ, ముఖముం బట్టి [illegible] పండ్లసందున నోటిలోం దుఱి మిపెట్టికొని ప్రార్థించుచుండెను. [illegible] నున్నట్లు భావించియుండెను. కలెక్ [illegible] రాగనె ఆయనవట్టు [illegible]

"నేను [illegible] నాభార్యయు బిడ్డను
నీ [illegible] గాపాడుము,
ప్రాణములు ధరించు [illegible]."

అని యనెను.

అంతట [illegible] నీటి నిచ్చుటతోడనే, యా కడుపు [illegible] నుండిరి. కొన్నినిమిష ములు [illegible] నటులాగి, పడకమీదం గూర్చొని, [illegible] చుచు కొంతసేపుండి, తటాలున [illegible]

"నేను [illegible] బ్రదికియుండ
[illegible] మచున్నయిది" అని
[illegible] ప్రాణముల [illegible] లేనందు
[illegible] మా! మాన
[illegible] సిగించినది."

అని యమ్మ [illegible] "యీదినము సంధి [illegible]" "నే," [illegible] ముచ్చు, కుర్చీనుండి లేచి, [illegible]

"[illegible] నా [illegible]
[illegible] సీ"

29

ప్రత్యుపకారముం జేయ నేనిప్పుడు ధనహీనుడ నయి
యున్నాడను అయినను, నాజ్ఞాపకార్థము నీకొక
కత్తినిచ్చెదనని, వెంటనుండిన సేవకునితట్టు జూచి,
ఈజిప్టుయుద్ధమందు 'మురాడ్ బే' నాకొసగియుండు
కత్తి నిటు గెమ్మని, యాజ్ఞాపించి, దానిం దెచ్చుట
తోడనే, యందుకొని, మేక్డొనల్డువారి కిచ్చి, "నీకు
నేనివ్వగల దిదియొక్కటే నావద్దనుండునది. నీవు
నామిత్రమవు"

అని యనెను.

ఆయన దానినందుకొని, రొమ్మున కానించికొని,

"ప్రభో! నా ప్రాణావసాన పర్యంతముఁ
గాపాడికొని, అనంతరము నాకొకకుమారుం డుండె
నేని, వాని కిచ్చిపోగల పిత్రార్జిత ధనమిద్దియే."

అని యనెను. అంతట నెపోలియన్ యాతని నాలింగనమొనర్చి దుఃఖించెను.

ఈరాయబారు లీకాగితమునుం గినికొని పారిసునకుం జేరిరి అక్కడ దానిని
సమర్పించిరి పారిసులోనుండు కొందరికి గొప్పబహుమతుల నిచ్చెదమని మిత్రమండలి
యాశలుగల్పించి యుండిరి కొందరికి పదవుల నిచ్చుచుండిరి. కొంద రాయక్రమ
గాథముల కాసింపరైరి ఈస్థితిగ నుండినది.

నెపోలియన్ త్వరగ నీదేశమునువిడచి తనవిధి నిర్ణయించుచోటికేగ నాతుర
పడుచుండెను. నెపోలియన్ను వెంబడించుటకు, రష్యా, ప్రష్యా, ఆస్ట్రియాలు,
ఒక్కొక కమిషనరుచొప్పున ముగ్గురుకమిషనర్ల నంపునట్లుఁ దీర్మానించికొని యుండిరి.
ద్వీపాంతరమున కంపబడు నెపోలియన్ను జూచి జనులు కోపావేశులగుదు రనుభయ
ముచే, బాహుళ్యమగుసేనల వెంట నంపవలె ననుకొనిరి.

ఫ్రెంచురాజ్యపేరము దనకు లభించునను యాశాపరుఁడగు బార్నదొట్టి యాస
నిరాశయయినది పారిసువిధులలో సీత దగుపడినపుడెల్ల "ఆబండాఖోరు దేశద్రో
హునిఁ జంపుడు" అనుకేకలు వేయబడుచుండెను. కట్టకడ కాతనియింటినే ముట్టడించిరి.
గనుక, పారిసునుండి తప్పించికొని స్వీడన్ దేశమునకు వెళ్లిపోయెను.

కరెక్టోర్టు, తే 16 ది ఉదయమునకు పాంటెన్బ్లోకు వచ్చిచేరెను. దుఃఖ
ములో మునిగియుండు కొందరు భటులుమాత్రమే చక్రవర్తియందలి ప్రేమచే వదల

యుండిరి ఆనగరులోని రాజమందిరములు, సభామంటపములు, శయనమందిరములు పాడుబడిన ట్లుండినవి కొద్దిరోజుల క్రిందటివఱకు, జనులతో గ్రిక్కిరిసియుండిన యా రాజభవనము, నేఁడు నిర్జనమయి భయంకరముగ నుండినది అన్నిటికిని మించి, మఱియొకసంగతి నెపోలియన్ మనసును కలవర పెట్టసాగినది. ఏమన్న 'బెర్తియర్ అనుఆయన నెపోలియన్ తోడ సకలదండయాత్రలలో నుండి, అత్యంతస్నేహితుఁడయి' సర్వదా నెపోలియన్ పంక్తిభోక్తగనుండి, ఆయనడేరాలోనే నిద్రించుచు, యింత కాలముగ జీవికాజీవముగ నుండియు, యారాత్రి గుట్టుగ దొంగతనముగ, కడకు వెళ్లుచున్నాడనని గూడఁ జెప్పకనే, ద్రోహియై వెళ్లియుండెను. ఈసంగతి నెపోలియన్‌ను మఱింత సంకటపెట్టసాగినది.

నెపోలియన్ ప్రయాణసన్నాహమంతయు సిద్ధమయినది. ఇట్లుండగ, నొక సైనికుడు ముందునకు వచ్చి చక్రవర్తియెదుట నిలిచి,

> "ప్రభో! నాకు న్యాయముగలిగింపవలెను. నాకిప్పుడు 36 సం॥ వయస్సు. 22 సంవత్సరములు తమ సేవఁ జేసినాడను. నాకు గౌరవపట్టానుగూడ నిచ్చి యున్నవారు ఇట్లుండియు, దేవరవారితో బోవు శిబ్బందిలో నాపేరు జేర్పఁబడలేదు. నన్ను వెనుకకు బంపితిరేని, తమసేవకులలో నొకనిం జంపి, యాస్థానము, నే నాక్రమింతును"

అని యనెను.

అంతట నెపోలియన్

> "అయితే నీవు నావెంట రావలయుననియా నీ యభీష్టము. ఈవిషయమై బాగుగ నాలోచించితివా? ఫ్రాన్సును మీకుటుంబమును, నీ యుద్యోగాభివృద్ధిని వదలుకొనవలసి వచ్చునుసుమా! నీవు క్వార్టరుమాస్టరువుగదా?"

అని యనెను. అందున కాసైనికుడు

> "ప్రభో! అది నాయభీష్టమే గాదు. అయ్యది నాహక్కు. నా గౌరవము. గనుక నాకొసగుడని

నే నడిగెదను. నా కభివృద్ధి యనవసరము. నా కుటుం
బమంటిరా, యిరువైరెండువత్సరములుగ ఏలినవారే
నా కుటుంబము"

అని యనెను.

"మంచిది. నిన్ను అట్లనే వచ్చులాగున నేర్పా
టుజేసెద"

అని యనగ, నెపోలియన్ చక్రవర్తికి వందనములర్పించి యాభటుడు దొలఁగియుండెను.

ఇక్కడిపరిస్థితు లివ్విధముగనుండగ, రాణియు, కుమారచక్రవర్తియు పారిసు నకు 100 మయిళ్లదూరమున 'బ్లాయసు' (Blois) నందు దుఃఖసముద్రమున మునిగియుండిరి. భర్తగా రిట్లు పదభ్రష్టులయినట్టు విని నమ్మజాలకుండినది. తనతండ్రిగారిట్టియన్యాయమున కొడిగట్టి యుండజాలడని దలచియుండెను ఆమె అసహాయురాలయ్యెను. గనుక రష్యన్ సేనల నంపి ఆమెను పారిసునకు 30 మయిళ్లలోనుండు రాంబలట్ (Rambouillet)నగరునకు రప్పించిరి. అక్కడ తండ్రిగారిని గలిసికొనెను. ఆమె నచ్చటినుండి ఖయిదిగ 'వియన్నా' కు దీసికొనిపోయిరి. ఆమెగతి ఏమయినది, యిపుడు నిర్ణయించుటకు సాధ్యముగాదు.

నెపోలియన్ విదేశావాసమునకు బయలుదేరుటకు ఏప్రిలు తే 20 ది నిర్ణయింపబడినది. ఈ మధ్యకాలములో నెపోలియన్ శాంతుఁడై చింతాసాగరమగ్నుఁడై దారాపుత్రాదులఁ గూర్చి పరితాపపడుచుండెను.

తే 19 ది ప్రయాణమునకు సర్వము సిద్ధమయినది. సర్వము త్యజించి పోవలసి వచ్చు యాగంట సమీపించుకొలది, నెపోలియన్ శాంతుడైయున్న ట్లగుపడుచుండినను, మనస్సులో కుంది కుములుచుండెను. పూర్వము తనసహచరులై యుద్ధకష్టముల ననుభవించిన స్నేహితులనందర నొకమాఱు జూడదలచెను గాని, వా రెక్కడయుంన్నారు? శత్రుశిబిరముల యాటపాటల వినోదించుచుండిరి. వారిలో కొందరైనను, యీసమయమున వచ్చెదరనుకొనెను గాని, ఒక్కరును రారైరి. వారిని గురించిగాని, వారి నడతనుగురించిగాని, యొక్కమాటఁగూడ యనినవాడు గాదు. ఆదినము 12 గంటలకు, కలెన్ కోర్టు వచ్చియుండెను ఆయనను జూచి "రేపు 12 గంటలకు నేను బండినెక్కుదును గదా! అని యనెను. కొంతసేపు యూరకుండి, ఆయనముఖ మట్టె జూచి, చెయిబట్టుకొని, 'కలెన్ కోర్టు' నాగుండె బగిలిపోవుచున్నది. మనమిద్దర

మెన్నడు నెడబాయకూడదు.” అని యనుటతోడనే, నేను మీతోడ వచ్చెదను. ఫ్రాంసు నా కసహ్యమయినది” అని కలెక్ కోర్టుగా రనిరి. నెపోలియన్ కొంతవడి యూరకుండి,

“అట్లుకాదు నీవు ఫ్రాంసును వదలగూడదు. నీవు యిక్కడనుండి నాకుపకరింతువు. నా కుటుంబము యొక్కయు నా సేవకులయొక్కయు క్షేమమఱయు వారింకెవ్వరు గలరు. పోలండుయొక్క నా ప్రియ సైన్యములహక్కులు గౌరవింపజేయువా రెవరు? బాగుగ నాలోచించుము. వారిహక్కుల గౌరవింప మేని, నాకును, నీకును, ఫ్రాంసుదేశమంతకును, యప కీర్తి రాగలదు నా రక్షకభటులకును, నా గృహపరి చారకులకును, కొంత ద్రవ్య మివ్వవలసిన ట్లేర్పాటు జేసినాడను అయితే వారునాయందుజూపిన యప్రతి హతమగు భక్తివిశ్వాసబుణములు, భూములతో, ద్రవ్యములతో,గీర్పంబడునవి గావు. అయితే ప్రస్తుత స్థితిలో నేనింతమాత్రమే వారి కివ్వగలిగితిని. వారు జేసిన సేవకు ప్రతివానిని జ్ఞాపకముంచుకొందునని జెప్పు ము. ఇవిసర్వను క్రమముగజరుగనట్లు గనిపెట్టి యుండుము.”

మఱియొకనిమిషము నిదానించి

“కొద్దిరోజులకు ఎల్బాద్వీపమందు నా సామ్రా జ్యములో నుందుముగదా! త్వరగబోవుట శ్రేయము. నేను ఫ్రాంసున కేమేమియో జేయదలచితిని. కాలము మోసపుచ్చినది. ఫ్రెంచిజాతికి కష్టమనుభవింపగలసామ ర్థ్యత లేదు. ధైర్యవంతులును, బుద్ధిశాలురును యగు నీజాతి పట్టుదల యనునదెట్టిదో యెఱుగరు. అపజయ మనుటతోడనే, దిగులుపడి గూర్చుందురు. షోడశా బ్దములపర్యంతము జయవంతులుగ నాతోడుసీడల నుం

డిరి. ఒక్కసంవత్సర యపజయము వారిని, అంతయు మఱచిపో జేసినది గదా !

మఱికొంతసే పూరకుండి

'వారు నాకుఁ జూపియుండుమర్యాద నిందార్హమయినది. నా భార్యబిడ్డలనుండిగూడ నన్నెడ బాపిరి. పదభ్రష్టుడయిన ప్రభువును, ఆయన దారాపుత్రాదులనుండిగూడ, పదభ్రష్ఠత జేయవలయునని, వారిదుర్మార్గ రాక్షసధర్మశాసనములో నేమయిన నున్నదా ? భగవంతుడు గూర్చియుండువారిం దొలగించు హక్కు వీరి కెక్కడినుండి వచ్చినది'? చరిత్ర నాపగ దీర్చికోగలదు. సైనికుడుగానుండి నెపోలియన్ జయమొందియు, పరాజితుల దయాగౌరవములతో నాదరించియుండెననియు, ఆయన జయింపబడిన సమయమందు, యూరపురాజు లాయనన మర్యాదగజూచిగనియు, చరిత్రే వ్రాసిపెట్టగలదు.

మఱికొంతసే పూరకుండి

''ఇదియంతయు ముందుఏర్పాటు గదా ? మీకట్లు దోచదా! నన్ను తుపాకితో గాల్చివేయు ధైర్యములేక, కొద్దికొద్దిగ నన్ను హత్యగావింప నెంచిరి.నన్ను జంపవలెనన్న యెన్నిమార్గములు లేవు ?

ఈ మాట లనుచుండగ నెపోలియన్ కండ్లనుండి కన్నీళ్లు ధారలుగ పడసాగినవి. కలెన్ కోర్టు దుఃఖశాంతి యగుమాటలం జెప్పుచుండెను. (ఈదుఃఖకరమగు ఆయన మనోతాపములు చదువరుల బాధించగల వనుభీతితో విశేషించి వ్రాయ జాలనైతిని)

కడపట కలెన్ కోర్టు హస్తముం బట్టికొని,

''మిత్రమా! మనమిక విడిపోయి దూరస్థుల మగుదుము. రేపటిదివసమున నా సైనికులచే, సెలవు దీసికొనుసమయమందు, నేను ధైర్యమునుఁ బూనవలసి

యున్నది. వారెట్టి ధీమంతులు! నా యాపత్సంపదల యందు, యెంత భక్తివిశ్వాసములం జూపిరి! రేపు వారిని కడచూపులుగ దర్శించవలెను గదా! ఇది నామనస్సును బహుసంకట పెట్టుచున్నయది. అని దగ్గుత్తికతో జెప్పుచు, పెదవులు తడబడుచుండగ, మిత్రమా! కలెక్ కోర్టు, మనమిద్దర మొకప్పుడు మఱల గలియగలము.”

అని జెప్పి యేడ్చుచు గదిలోనికి వెళ్లిపోయెను.

కలెక్ కోర్టు ఆదుఃఖముతో బండిలోకి వచ్చి పడియుండగ బండి గదలి పోవుచుండెను. పాంటెక్ బ్లోవదలి మూడుమయిళ్లువచ్చువఱకు కలెక్ కోర్టు స్మృతి లేక పడియుండెను. నెపోలియన్ ఆవల కొంతసేపటికి, సైనికులను, తనవెంట నింకను గాచియుండు విశ్వాసవంతులగు నుద్యోగులను, గదిలోనికి రప్పించి, వారితో నిట్లు జెప్పెను.

“ పెద్దమనుష్యులారా! నేను మిమ్ము వదలి పోయి, మీదగ్గిర నేనుండ వీలులేక, మఱియొకప్రభుత్వముక్రింద మీ రుండవలసి వచ్చుతరుణమందు, మీరు నాయందెట్టి భక్తివిశ్వాసములతో సేవజేసి యుంటిరో, అట్టి భక్తివిశ్వాసములనే, మీ నూతన ప్రభువులయందును నిష్కాపట్యముగ నుంచవలయును. అట్లు జేయుండని మిమ్ము బ్రార్థించుటే గాక, నే నుత్తరువు జేసినాడనని యెంచుడు గనుక పారిసునకుం బో నిచ్చగలవారందరును, బోవచ్చును. నేను సెలవిచ్చుచున్నాడను. నావద్ద నెవ్వరైన నుండదలచినచో, అట్టివారుమాత్రము మీయభిమతమును, యా నూతన ప్రభువులకుం దెలియపఱచుడు.”

అని చెప్పెను.

తే 20 ది ఉదయమయినది. ఆ పగటిపూట నెపోలియన్ యొంటరిగ గదిలో నుండెను. బయలుదేరు గంటయగునప్పటికి, నగరిముందు విశాలప్రదేశములో, రక్షక సైన్యములు బారులుదీరి తమ కడపటిసందర్శనమునకై వేచియుండిరి. చుట్టుప్రక్కల

నుండి యనేకులు జూడవచ్చిరి. శత్రురాజులచే నియమింపబడిన కమిషనర్లు, ఆయ రక్షణోద్యోగులు, మొదలగుపరిజనులు, వీరందరు ఆయనగదిముందు దుఃఖముతో నిలిచియుండిరి. భవన, ముఖ్యరక్షణోద్యోగి (Grand marshal of the palace) యు, సెంట్ హెలీనాలో జనిపోవువరకును వెంబడి గాచియుండిన ప్రాణమిత్రుండును యగు జనరల్ బర్ట్రాన్ డుగారు, సిద్ధమయినదని చక్రవర్తితో మనవిజేసెను. నెపోలియన్ శాంతిగంభీరములతో బయట యడుగిడెంచెను. అందరును దుఃఖమగ్నులయిరి. నిశ్శబ్దముగ నుండినది. మెట్లు దిగివచ్చి, యుభయపార్శ్వముల బారులుదీరియుండు సైనికులం జూచి, కుడిఎడమవైపులకు తలవంచి నమస్కరించుచు వచ్చుచుండగ, సైనికు లాయనహస్తములం బట్టికొని, కన్నీటిధారలతో ముంచివేయుచుండిరి. ఇట్లు వచ్చి, సోపానాంతముననుండు బహిఃప్రదేశమున, కొంతవడి నిలిచి, చతుర్దిశల నుండు సైన్యములను జనసమూహమును, అట్టె చూచి, కండ్ల నీరుపెట్టెను అప్పుడు స్మశానవాటికయందలి నిశ్శబ్దముం బోలి అందరు నిర్విణ్ణులయి నిశ్శబ్దముగ నుండిరి. సైనికు లేడువసాగిరి. వారినాయకులు దుఃఖముతో తలలువంచి వందనముల నర్పించిరి వారివెంట జనియెడు యాస్వల్పసైనికుల యదృష్టమునుఁ గూర్చి శ్లాఘించిరి.

నెపోలియన్, మఱియొకమాఱు సైన్యముల నందరినిం జూచి, వారిని సమీపింపగనే, తప్పెటలు వాయించిరి. వెంటనే నెపోలియన్ దృష్టి యావంక ప్రసరింపగనే, వాయించుటలు మానిరి. నిశ్శబ్దమయినది. అంతట సర్వజనులకు వినబడున ట్లీవిధమున జెప్పెను.

"నాయకులు, ఉద్యోగులు, సైనికులును యగు మీయందఱకును శుభమగుగాక. 25 వత్సరములుగ మీరు గౌరవప్రతిష్టాసహిత మగుమార్గముల నడచియుండుట నేనెఱుగుదును మంచిదినములలోవలె, నీ కష్టదినములయందును, మీరు భక్తివిశ్వాసముల కుదాహరణలుగ నుండగలిగితిరి. ఇట్టి మీరుండగ, మన ప్రయత్నములు సఫలముగాకుండెడివి గావు. అనేక సంవత్సరములు, యంతఃకలహముల గలిగించి యుండగలుగుదుము. అయితే మనదేశము దుఃఖపాటునకు భాల్పడి, సుఖహీనముగ నుండును. గనుక దేశక్షేమా

ర్థమయి నాక్షేమమును త్యజించినాడను. మిమ్మున విడిచి
వెళ్లుచున్నాడను. మీరు, ఫ్రాంసు అంగీకరించియుండు
యీ నూతన ప్రభుత్వమును విశ్వాసముతో సేవింతురా?
ఫ్రాంసు దేశక్షేమమే నా యభీష్టము దానికే సదా
భగవంతుని ప్రార్థించుచున్నాడను. నా దురదృష్టము
నకై మీరు చింతింపకుడు. మీరు క్షేమముగనున్నారని
వినునంతకాలము నాకును క్షేమమే. నేనింకను జీవిం
పఁదలచుట, మీ గౌరవాభివృద్ధి గలుగగలదనియే.
మనము గలసి జేసియుండు ఘనకార్యములఁగురించి
యొకచరిత్ర వ్రాయఁగలుగుదునని నమ్మెదను. నాబిడ్డ
లారా! మీకు శుభమగుఁ గాక! మిమ్మునందరిని, కౌఁగ
లించికొనవలయునని యున్నది. కడకు మీనాయకు
నిని, మీజండాను, మీ యందరిమాఱుగ కౌఁగలిం
చికొనియెద''

అని కౌఁగలించికొనియెను.

అందరును దుఃఖమగ్నులయిరి. కొందరు యెక్కి-యెక్కి- యేడ్చుచుండిరి. ''నాస్నేహితులగు మీకందరికిని శుభమగుగాక! అని చెప్పి యేడ్చుచు బండి నెక్కెను. అందరును ఏడ్చిరి. బండిలోనం గూర్చొని, దుఃఖపడుచు, ముఖమును రెండుహస్తము లతో మూసికొని దుఃఖించుచుండగ యా ఫ్రాంసుదేశ పుత్రరత్నమును ద్వీపాంతర ముల దించుటకు నెక్కించికొనియుండిన యాబండి, పాఱిపోవుచుండెను.

అరువదిమూడవ అధ్యాయము.

(63)

నెపోలియన్ ధైర్యము జోసఫయిన్ మరణించుట. ద్వీపాభివృద్ధి యేర్పాట్లు పారిసునుండి గూఢచారులువచ్చి పారిసు రమ్మని ప్రార్థించుటలు. ఎల్బా విడుచునట్లు నిశ్చయించికొనుట

నెపోలియన్ పారిసునకు 700 మయిళ్ళదూరముననుండు 'ప్రీజిస్' అను రేవు స్థలమున పడవ నెక్కవలసియుండినందున, యా రేవుజేరుటకు 8 రోజులు ప్రయాణము జేయవలసియుండినది ప్రయాణమందలి ప్రథమ మజిలీలలో, జనులు గుంపులు గూడి చక్రవర్తికి జయమని కేకలు వేయుచుండిరి. ఎక్కడ సంచెగుఱ్ఱముల మార్చెదరో, నాచోట్లలో నంతయు నీవిధమున జయధ్వనులం జేయుచుండిరి. కడపటి మజిలీలలోమాత్రము నెపోలియన్ పేరు విశేష మగుపడక, పూర్వరాజుల పలుకుబడి మఱువకుండుటచే, రాజుగారికి జయమనుచుండిరి.

నెపోలియన్ యిప్పుడు ధైర్యమునుబూని సంతోషముగ నుండసాగెను. తన రక్షకభటులముందు, తాను గుఱ్ఱమెక్కి జనులతో సంభాషింపుచు, నవ్వుచు, బోవుచుండెను. తే 27 దిన ప్రిజిస్, రేవుజేరి, తే 28 దిన ఇరువదియొకటి ఫిరంగిగుండ్లు గాల్పబడుచుండగ, "అండాన్ టెడ్" అను ఇంగ్లీషుపడవ నెక్కెను. ఫ్రెంచిరాజుగారి పడవయు సిద్ధముగ నుండినదిగాని దాని నెక్కడయ్యెను. వారితోగూడ, ఇంగ్లీషు, ఆస్ట్రియాకమిషనర్లు వెంబడించిరి

ఇట్టి కష్టసమయములందుఁగూడ, నెపోలియన్ జోసఫయిన్‌ను మఱువక, పలుమారు యుత్తరముల వ్రాయుచుండెను. ప్రీజిసునకు బయలుదేరుటకు నాలుగు రోజులుముందు యీ క్రిందియుత్తరమును వ్రాసియుండెను.

"ప్రియా, జోసఫయిన్, ఈనెల తే 8 దిన
నీకు వ్రాసియుంటిని. బహుశా యది నీ కందియుండ

దు ఇంకను విరోధములుగ నుండుటచే, యాజాబును శత్రువులు బట్టికొనియుందురు. ప్రస్తుతమందు వర్తమానరాకపోక లేర్పడవలసియున్నది. నేను తీర్మానించికొన్నాడను. ఈరుక్కా నీకు జేరగలదు. నీకు జెప్పియుండునదే తిఱుగవ్రాయజాలను. అప్పుడు నా స్థితిని గూర్చి దుఃఖించితిని. ఇప్పుడు నాతలనుండి గొప్ప బరువు వదలిపోయినది. నాపదచ్యుతి గొప్ప దురదృష్టమేగాని, అదియును, కొందరు జెప్పుప్రకారము, లాభకరమే గావచ్చును. నావిరామకాలమందు, కత్తికిబదులు నాపేనా నుపయోగింతును నాప్రభుత్వచరిత్ర యద్భుతముగ నుండగలదు. ప్రపంచము నన్ను కొద్దిగ పైపైనమాత్రమే జూడఁగలిగినది. నా పూర్ణత్వమునుఁ జూపదలచితిని. నే నెన్నిసంగతులు బహిరంగపరచవలసియున్నది! పొరబాటున గొప్ప వా రనుకొనబడువా రెందరోగలరు. అనేకమంది నిరాధారులకు నే నభయమిచ్చితిని. అందరు నన్ను ద్రోహముఁ జేసిరి. వీరిలో, నీకుమారుఁడనఁదగు యూజినిని మాత్రము జేర్పఁగాలను. నీకు శుభమగుఁ గాక! జోసఫయిన్ నే నుండినట్లే నీవును ధైర్యముతో నుండుము. నిన్ను మఱచిపోనట్టియు, పోజాలనట్టియు, వానిని నీవు మఱచిపోకుము."

'నెపోలియన్.'

తాజాకులం నీవద్దనుండి నేను యెల్బాలో వినగోఱుచున్నాడను. నేను మిక్కిలి ఖులాసాగా లేను.

ఈజాబుఁ జదివికొని జోసఫయిన్ యేడ్చి, యేడ్చి, యెవ్విధముగనయిన వారిం గలియవలయునని జింతించుచుండెను గాని, ఆయన రాణిగారగు 'మేరియ లూయిసా' (**Maria Louisa's**) చిత్తవృత్తి యెట్లుండునో నని సంకోచించి, నెపోలియన్ కొకయుత్తరమును వ్రాసి యందులో వారు రమ్మనినతక్షణమే బయలుదేరివచ్చెదనని వ్రాసికొనెను.

ఈజాబు వ్రాసిన కొద్దిరోజులకే, యీ దుఃఖముతోనే మంచమెక్కి అవసాన కాలమందు యూజని, హార్టెన్సీలను బిలిచి, 'నేను ఫ్రాన్సు దేశక్షేమమునే యభిలషించియుంటిని. "నెపోలియన్ ప్రథమరాణి యగునేను ఒకరిని కండ్లనీరుబెట్టులాగు జేసియుండలేదని జెప్పగలను" అని చెప్పి, నెపోలియన్ పటమునుదీసికొని, మూచి, దాచి తనరొమ్మున యదుముకొని, 'భగవంతుడా' వారిని నాబిడ్డలను రక్షింపుమని ప్రార్థించుచు, నెపోలియన్ యెల్బాజేరి నాలుగువారములుగూడ గాకముందే, మే నెల తే 29 దిన స్వర్గస్థురాలయినది. ఆమెకళేబరము నాలుగురోజు లానగరునందుండెను. రాజులు పెద్దమనుష్యులు రాష్ట్రోద్యోగులు మొదలగు 20 వేలజనులు ఆమె కడపటి దర్శనార్థమై వచ్చియుండిరి. ఈ మెల్మెయిసన్ నగరునకు రెండుమయిళ్ల దూరమునందుండు రూయల్ (Ruel) గ్రామమందలి పురాతనగుడియందు ఆమె సమాధిగా బడియున్నది.

ఎల్బాద్వీపము, ఫ్రాన్సుతీరమునుండి రెండువందల మయిళ్లదూరమున నున్నది. (కార్సికాకుతూర్పున ఇటలీకి పడమర) గాలి చల్లగవీచుచుండగ పడవలోనివారితో సంతోషముగ మాటలాడుచు అయిదురోజులు బ్రయాణముజేసి, మే నెల తే 3 ది సాయంత్రమున నాద్వీపముం జేరిరి. పడవ, దరిజేరిన యనంతరమందు, పడవనావికులకు, 200 నెపోలియన్ నాణెములు బసదనముగ నిచ్చియుండెను. ఆ యోడయజమాని, నావికు లందరిమాటుగ, టోపినిం జేతపుచ్చుకొని' నెపోలియన్ చిరాయువుగనుండి మఱియొక మంచియదృష్టము లభించుగాక యని యాశీర్వదించెను.

మఱునా డుదయమున, ఫిరంగులు గాల్చుచుండగ, పడవదిగి, తన స్వల్పరాజ్యముం జేరెను. ఆదినము సూర్యుడు ప్రచండముగ బ్రకాశించుచుండెను. సామానులన్నియు దిగువరకు రెండుగంటలు తీరమందుండి, గుఱ్ఱమెక్కి, 'యుషర్' (Usher) నాయకుడు వెంబడించగ, యాద్వీపముం జూడబోయెను. అక్కడి జనసంఖ్య పదమూడువేలుమాత్రమే, జనులు వీరినింజూచి సంతోషించిరి. కాపులు మోకాళ్లమీదబడి వందనము లర్పించిరి. 2-3 రోజులలో సర్వస్థలములం జూచివచ్చెను. ఆ చిన్నరాజ్యములో నప్పుడే సర్వయభివృద్ధులు జేయింపసాగెను. రస్తాలు, వంతెనలు, ఔషధశాలలు, వీటి నేర్పాటుజేయించి, ఉప్పుజేయు నేర్పాట్లంగూడ గావించెను. ఈద్వీపమునకు కొద్దిదూరములో దొంగల కునికిపట్టుగ నిర్జానుష్య మగుద్వీప మొకటియుండినది. తక్షణమే తనరక్షకభటులు ముప్పదిమందికి అక్కడ నివాస మేర్పాటుజేయించెను.

జూన్ మాసారంభమున నెపోలియన్ తల్లియు, తోడబుట్టువు నగు, పాలయన్ యును జూడవచ్చిరి ఆసమయమందే నెపోలియన్‌తో గూడనుండిన ఆస్ట్రియాకమి షనరు సెలవుదీసికొని 'వియన్నా'కు వెళ్లియుండెను. అక్కడనుండిన ఇంగ్లీషు కమిష నరుకుమాత్రము, తనస్థితి తనకే చిన్నతనముగ దోచుచుండెను గాని, ఈయన అక్కడ నుండి వర్తమానములు తెలియజేయుచుండవలసినదిగ ఇంగ్లండువా రాజ్ఞాపించి యుండిరి.

నెపోలియన్ యీ ద్వీపమందుండుటచే, నిదియొక యాత్రాస్థానముగ మాఱి, అనేకయాత్రికులు వీరినిదర్శింప వచ్చుచుండిరి. ఫ్రెంచి, ఇటలీ, పోలండు దేశము లందలి యుద్యోగులు దర్శనార్థమై వచ్చుచుండిరి. ఆద్వీపజనులు వీరిని తండ్రిభావ నతో జూచుచుండిరి. తననగరు వెంబడి కొంతదూరములో నొకనాటుపురశాల నిర్మించి, యక్కడికి బండిమీద తానును తల్లియు బోవుచుండిరి. అప్పటికి తల్లిగారికి 70 సం॥ వయస్సు. నెపోలియన్ స్వల్పముగ నిద్రించుచుండెను వేకువజామున నే లేచి చదు వుటో వ్రాయుటో జేయుచుండెను 10-11 గంటల మధ్యకాలములో ప్రాతఃకాల భోజనము గావించి, కొద్దివిశ్రాంతిదీసికొనుచుండెను. ఆ వేసవికాలమంతయు త్వరలో సుఖముగ గడచిపోయినది.

నిరంకుశులగు శత్రురాజులు, యింకను 'వియన్నా' లో నుండి, కొల్లగొట్టిన వస్తువుల విభజించికొనుటలో తగవు లాడికొనుచుండిరి బోర్బన్ రాజులు, తమ పూర్వాచారమగు రాచరిక క్రూరమార్గముల నవలంబించుటచే, ఫ్రాంసుదేశమందు జను లసూయాగ్రస్తులయి యుండిరి. అప్పటి ఫ్రాంసుప్రభువగు 18 వ లూయికి (Louis XVIII) కొంత పశ్చాత్తాపహృదయముతో జనుల బాలించుమని రష్యా చక్రవర్తి సలహా నిచ్చియుండెను గాని, ఆ హితోపదేశము తలకెక్కక, తాను సర్వస్వతంత్రుడనియు, ఒకరిమూలమున నీరాజ్యము తనకు లభించినది గాదనియు, తన జ్యేష్ఠభ్రాతయు వానికుమారుడును గతించుటచే, వంశానుగతమగు సంప్రదాయము ననుసరించి తనకు లభించినదనియు, గర్వపోతుదనమున నుండసాగెను.

18 వ లూయి, 60 సం॥ వయస్సుగలిగి కీళ్లనొప్పులబాధతో నడువలేకుండెను. అట్లు న్నను, వీరికి దుస్తుల ధరింపజేసి, వీరిని శత్రురాజులు పారిసువీధుల నూరేగించి, టులరిన్ భవనప్రవేశముం గావించునప్పుడు, జను లీయననుజూచి నవ్వి, కడ కసహ్యింప జొచ్చిరి కొంతకాలమున కీతనిని శుద్ధఅప్రయోజకుని క్రిందగట్టి, నెపోలియన్ రత్నమును

బోగొట్టికొని నందులకు జింతింపసాగిరి ఆఖరున, 18 లూయిని 'పంది' యనియు, బోర్బన్ రాజులా 'పందిపిల్లలనియు యాజనులు బిలువసాగిరి.

ఇంపీరియల్ గార్డు యనురక్షక సైన్యముల నిలిపివేసిరి. జనులవల్ల తనకు రాజ్యము లభించియుండలేదనియు. దైవికముగ లభించినదనియు. యీరాజు జెప్పికొనసాగెను. శత్రురాజులకు అపార ఘనదేశముల నిచ్చినందునకు, జనులు గోపించిరి. ఈమూలముగ నూట యాభయిలక్షల మున్నూరువేల జనసంఖ్య గలదేశమును, ఫ్రాంసునుండి విడదీసి శత్రురాజు లపహరించిరి 12 వేల ఫిఱంగులను, మందుగుండును, శత్రువులు దీసికొనిరి. కోటల నెత్తివేసిరి. సైన్యములు ౨0 వేలకు దగ్గించిరి ఈవిధముగ, ఫ్రాంసు రెక్కలు విఱచి అనాథగ జేసి, యీ బోర్బన్ రాజుల కొప్పగించియుండిరి ఈపరిస్థితులం జూచి, జనులు పలుచోట్ల దమయసూయత వెలిబుచ్చుచున్నందున ముద్రణాయంత్రము జనులయసూయత బ్రచురింపగూడదని, యాజ్ఞాపించికోవలసి వచ్చెను. బర్నదొట్టిని తమవంక కీడ్చికొనదలచి 'నార్వే' (Norway) నాతని కిచ్చెదమని జెప్పిరి గాని, నార్వేజను లందులకు సమ్మతింపరైరి ఇంగ్లండు, సైన్యములనంపి, వారిని చంపి, నార్వేను లోబఱచికొని, స్వీడన్ కు జేర్చిరి. సాక్సనిరాష్ట్రము రుష్యాలో జేర్చికొనిరి. వార్స్యారాష్ట్రమును కాళ్లుజేతులంగట్టి రష్యా కొప్పజెప్పిరి. స్వతంత్ర మనుభవించిన మిలన్ రాష్ట్రముు ఆస్ట్రియాకు వశపఱచిరి

ఈ రాష్ట్రములన్నియు ఏకపురుషుని బుద్ధికుశలతచే స్థాపింపంబడి, ఆపురుషుడు బడిపోవుటతోడనే, అన్నియుం బడిపోవున ట్లేర్పడినది. సాక్సని ప్రభువగు అగస్టస్ ఫ్రెడరిక్ (Agustus Frederick) జనపాలనా ప్రభుత్వాభిలాషియయిన నేరమునకై, ఆయనను, ఫ్రెడరిక్స్ ఫీల్డు (Frederick's field) నందు రాజఖయిదిగ నుంచి, ఆయన రాష్ట్రములోమూడింట నొకభాగముదీసి ప్రష్యాకిచ్చి, మిగతరాష్ట్ర మాతని కిచ్చియుండిరి.

ఈమూలమున యూరోపుదేశమందంతట జనులలో నసంతుష్టి ప్రబలమయినది. జనులపలుకుబడి పూర్ణనాశనమయి, నిరంకుశత్వమే ప్రబలించి యుండినది

ఈ వర్తమానములన్నియును నెపోలియన్ వార్తాపత్రికలలో జదువుచుండెను. ఇంతలో తెఱగ వేసవికాల మారంభమయినది నెపోలియన్ వద్ద ద్రవ్యము లేకుండెను. తెచ్చియుండుద్రవ్యము ఖర్చుపడిపోయనది ఫాంటెన్ బ్లో సంధిననుసరించి యివ్వవలసియుండు పయికమును ఫ్రాంసురాజు లివ్వరైరి గనుక దానుజేయదలచిన ద్వీపాభివృద్ధులను నిలిపి, ఖర్చు మట్టసపరచెను. ఇంతలో చలికాల మారంభమయినది. చక్రవర్తి తన పుస్తకములతోడను, ఆద్వీపమందు తనను జూడవచ్చినవారితోడను ప్రసం

గించుటయందును కాలము గడపుచుండెను వీరిలో 'లార్డు యబ్రింగ్టన్ (Lord Ebrington) తోడ విశేషకాలము సంభాషింపుచు కాలము గడుపుచుండెను.

ఇప్పుడు ఫ్రాంసుజనుల కనుదృష్టి 'యెల్బా' మీద పలుమాఱు ప్రసరింపసాగినది. ఈబోర్బన్ సింహాసన మనప్హ్యించుచుండిరి. 18-వ లూయియును వారిస్నేహితులును భయపడసాగిరి. నెపోలియన్‌ను భూమిమీద లేకుండ జేసినంగాని, తమకు క్షేమము లేదనుకొనిరి గనుక ఆయనను హత్యగావించుట కెన్నియోకుట్రలం బన్నుచుండిరి. ఇవి సర్వము నెపోలియన్‌కు దెలియవచ్చుచుండినవి

ఇంగ్లీషుమంత్రివర్గము, నెపోలియన్‌ను యుంచియుండుద్వీపము, యూరపునకు చాలినంతదూరముగ నుండవలెనని, యత్నింపసాగంభించిరి. సెంట్ హెలీనా ద్వీపమును దమకిచ్చ్వడని, ఇంగ్లండుమంత్రివర్గము ఈస్టిండియా కంపెనివారిని గోరుచుండిరి. ఈద్వీపమును లార్డువెల్లింగ్టన్, ఇండియానుండి వచ్చుమార్గమున జూచియుండి ఈపాశుద్వీపము బాగుండునని జెప్పియుండెనట గనుక నెపోలియన్‌ను యల్బానుండి సెంట్ హెలీనాకుం గొనిపోవుదు రనువార్తలుండెను.

ఇంగ్లండులోని 'లేడిహాలెండు' (Lady holland) దొరసాని, కొన్ని వార్తాపత్రికలను రెండుకట్టలగట్టి, ఆయనకు బంపించియుండెను ఆపత్రికలలో నొకదానిలో నీవార్తనున్నట్టు వ్రాయబడియుండినది.

చూచితిరా ! మద్యధరాసముద్రములోని యొక ద్వీపాంతరమందు, ఆయుధహీనుడై, ద్రవ్యము(లేక) తనగదిలో గూర్చొని, పుస్తకములం జదివికొనుచు, ద్వీపకాపులతో కాలముగడపుకొనుచుండు నెపోలియన్ నామమహత్మ్యముచే, యూరపుఖండమందలి సర్వజనులాయనను ప్రేమించి రక్షింపగలుగుననియు, యొకసమయమున యాజనులు తమమీదికే దిఱుగబడి తమ్మున పదభ్రష్టులుగ జేయగలరని, యారాజులు భయపడసాగిరట ! ఇది ఏమియాశ్చర్యము. ఆహా ! జనులకు నెపోలియన్ యెడల నెట్టిభక్తివిశ్వాసము లుండునది. యీసంగతి జెప్పకయే జెప్పుచున్నది.

ఇప్పుడు ప్రిబ్రపరిమాసాంతరము గావచ్చినది. ఎల్బాలోనుండి యిప్పటికి పదిమాసము లయినది. కేవల మసాయస్థితిగం బరిణమించి, ఏనిమిషమందైనను హంతకుని ఖడ్గమున కాహుతియగుటకుగాని, లేదా కొందఱు దుర్మార్గులాయననెత్తికొని యేకారాగృహమునకైనం గిసికొనిపోవుటకుం గాని, సాధ్యమయి యుండినది. ఇట్టిసంగతుల నెన్నియో యాలోచించి, కట్టకడకు, తాను తిఱుగ ఫ్రాంసునకు బోవలసిన ట్లే నిశ్చయించికొనిఅట్లుపోయి, జనులను జూచునట్లును, వారు తనను సింహాసన మెక్కించుటో, లేక,

జంపివేయుటో, అనుయంశము జనుల తీర్మానమునకే విడుచునట్లును, దీర్మానించి కొనెను.

నెపోలియన్ వద్దకు వచ్చునపుడు పాలయన్ ఫ్రాంసుదేశమునుండి వచ్చియుండెను. ఆమె వచ్చి, పూర్వము నెపోలియన్ క్రిందనుండిననాయకు లగుపడిరనియు, ప్రస్తుతరాజపక్షమున జేరినందులకు దుఃఖించిరనియు, తిఱుగ నెపోలియన్‌ను ఫ్రాంసునకు రమ్మని, ప్రార్థించిరనియుఁ జనులందఱు నేకగ్రీవముగ వీరిని తిఱుగ సింహాసన మెక్కించ సిద్ధపడియున్నారనియుఁ జెప్పినది

ఇదియునుం గాక, పూర్వము నెపోలియన్ సభామంత్రులలో నొకడగుచిన్న వాడు మాఱువేషము వేసికొనివచ్చి నెపోలియన్‌ను రహస్యముగ దర్శించెను. ఉభయుల కీక్రిందిసంభాషణ జఱిగినది వాని పేరు "బేరన్ చాబొలన్" (Baron Chubolan)

నె:—నీవు ఫ్రాంసునుండిపుడే వచ్చినట్లు వినినాడను. ఫ్రాంసువర్తమానములు ఏమి; నా స్నేహితులవద్దినుంచి యుత్తరములేమయిన గొని తెచ్చితివా ?

చా:—లేదు ప్రభో !

నె.—అందరివలె వారును నన్ను మఱచిరిగాబోలు !

చా:—ప్రభో ! ఫ్రాంసు మిమ్మేలాగు మఱువనగును. నిజమయిన ఫ్రెంచిదేశస్థులెల్లరు తమయందు భక్తివిశ్వాసములతో నుండియున్నవారు.

నె:—నీవు పొరబాటు బడియున్నవాడవు. ఇప్పుడు వారి నూతనప్రభువు, వారి విధి కృత్యములు వారిసుఖమును, నన్ను మఱచిపో జేసియుండును. పారిసులో నామీద నెన్నియోకథలు గల్పించియున్నవారు. నన్ను మాల్టాకుగాని, సెంట్ హెలీనాకుగాని,బంపదలచిరట. మంచిది వారిని బాగుగ నాలోచించుకోనిమ్ము. నావద్ద ఆఱునెలలకువలయు వస్తుసంభారములును, మందు, గుండు, నన్నురక్షించగల ధైర్యవంతులు నాకు గలరు. ఈ దుష్టప్రయత్నముం జేసినందునకు విశేషప్రతిఫల మనుభవించుదురు. అయితే, యొకరిని బాధపెట్టవలెనను తలంపుగాని కోంకెగాని లేక, యొంటరివాడనగు నామీద దారివెడలిరను యశకీర్తి కీయఖిలయూరపుఖండము బొల్పడునని నే నమ్మజాలను. మనవెనుకవచ్చువారు మనల ననుకొందు రనుభీతి రష్యాచక్రవర్తికి గలదు, గనుక యింతటి యన్యాయమున కాయన యొడిగట్టడు. ఒకసంధి ననుసరించి నాకీ యెల్బారాజ్య మిచ్చియుండిరి. నేనిక్కడ నాయింటిలో నుంటెని. నే నొకరిమీది

బోనపుడు నాయింటిలోనుండు నన్ను నిర్బంధించుట కెవరికి హక్కుగలదు? బోర్బన్ రాజులసంగతి యేలాగున్నది.

చా:—మహాప్రభో, ఫ్రెంచిజాతి వారియందసూయాగ్రస్తులయి యున్నవారు. అతృప్తి దినదినాభివృద్ధి గాంచుచున్నది.

నె:—అయితే + + + నాకెందులకు వ్రాయడయ్యెను ?

చా:—ఆజాబులు నావద్దనుండిన యెవరైనఁ బట్టుకొందు రనుభీతితో వ్రాయడయ్యెను. అయితే మీకును + + + కునుమాత్రమ దెలిసియుండు కొన్నిసంగతు లాన వాలుగ నాకు జెప్పి, దీనివలననే నాంతర్యుడనని మీ నమ్మకమునకై జెప్పి యున్నవాఁడు.

ఇట్లు కొంతసంభాషణ జఱిగి,తఱువాత తాను బంపబడిన కారణమును + + గారు జెప్పిపంపినసందేశమును అక్షరప్రతియక్షరమును విని, తత్కాలసందర్భముల నెట్టి తన మనోభీష్టములు, యుద్దేశములు తనకారోపించియుండు దోషములనుగురించి మనసువిప్పి చెప్పదొడగెను.

"నేను సింహాసనముద్యజించు యాకాలమందు యీ బోర్బన్ రాజులు దుర్మార్గదుస్సలహాలకు లోనయి 1789 వత్సరమున తమ నాశనహేతువులగు తప్పిత ములే, తిఱుగ జేసి, నాశనమగుదురని యనుకొంటిని. అయితేమిమ్మునందరిని జక్కగబెట్టికొని, రాజ్యము జేసి యుండెనేని; పూర్వతప్పితముల మీరు మఱచియుందు రు.వారు వచ్చినదాదిగ నాశనమే గలిగెను. యేప్రెలు తే 23 దినాటిసంధికంటె అన్యాయపుసంధి వేఱొకటి లేదు గదా? ఒకపేనాను దీసికొని, కల్లోలములకీవల ఫ్రాంసుదేశ మార్జించియుండు దేశములనన్నిటిని లాగి కొనిరిగదా? బెల్జియమును లాగిరిగదా ? రేవుపట్టణము లు, కోటలు, ఆయుధాగారములు, నావికాదళము, ఆ యుధములు, మందుగుండు, నే నేకరించినదంతయు లాగికొనిరిగదా ? ఆ దుర్మార్గుడగు టెలిరాండు యెంత కొడిగట్టెను? వారివలె 'నేనును ఫ్రాంసు నాశనముజేసి యుంటినేని, యీనా డీరాజులు సింహాసన మెట్లెక్క

యుందురు? నాకీర్తియు, ఫ్రాంసుగౌరవమును, నాశన మగుకాల మొచ్చియున్నప్పు డీపాడుసింహాసన మెందు కని త్యజించితిని. నేను సంధి కనుకూలింపలేదని లోక మంతట జాటనారంభించిరిగదా! నేను నెత్తురుపీనుగ పెంటల సదా గోరునట్టి పాపాత్ముడగు పిచ్చివాడనని సాటించిరిగదా! నీచేతుల నొకకుక్క జిక్కి, దాని నుఱిదీయుచుండగ, నెవ్వరేని యాక్షేపించినచో, అది పిచ్చికుక్కయని జెప్పినట్లున్నది. అయితే యూర పుఖండమునకు నిజము దెలియకున్నదా? ఘోరలుగప్పి యుండు యా యింగ్లీషు, రష్యా, ఆస్ట్రియావారి కీ దృఢహస్తముతో నాపోరలు దీయించుదును. అప్పుడు యూరపుఖండము, యెవరు మోసగాండ్లయినదియు, నెవరు నెత్తురుపీనుగల దాహము గొనియుండినదియు, న్యాయముగ బరిశీలింపగలదు. నేనప్పుడే నేనలతో 'లోయర్' (Loire) వెనుకభాగమున తిఱిగి, సంతృప్తిగ యుద్ధమాడి యుండెడివాడను. అయితే, పీనుగ పెంటలం జూచి జూచి విసిగియుంటిని. నాపేరును, ధైర్యవంతులును విశ్వాసపాత్రులు నగు నా నాయకుల పేర్లును, శత్రురాజుల వణకించినది. నాకు ఇటలిరాజ్య మిచ్చెదననిరి. ఫ్రాంసురాజ్యము జేసినయనంతరము, మఱియొకరాజ్యముఁ జేయుట నా కిష్టములేకుండెను. ఈయల్బా నాకు సుఖముగ నున్నది. ఇక్కడనుండి, ఫ్రాంసును, యూరాజులను, గనిపెట్టియుండ వీలుగ లదు. నే జేసినదంతయు ఫ్రాంసు కొఱకే జేసితిని. ప్రపంచమందు ఫ్రాంసునుఁ బోలురాజ్యము మఱియొ కటి లేదనుకొనునట్లు జేయదలచితిని. నాసుఖమే నే జూచికొనియుండువాడనైతినేని, ఏనగర మందైనా సుఖ ముగ నుండియుందును."

చెప్పి కొంతవడి యూరకుండి "వలసఁపోయి తిఱిగి వచ్చియుండినవారు

నే నిక్కడ నున్నవాడనని తెలిసి, నామీద ద్రోహులై, నాప్రాణములఁ దీయదలఁచిరి. నన్ను జంపుటకై యొకహంతకుని, కార్శికాద్వీపమునకుఁ బంపియున్నారట. ఒకవేళ వానిచేతిలోనే దప్పించికొనినను దప్పించుకోగలను గాని, నాచేతిలో వాడు దప్పించికొనజాలడు. ఇంకొకనికి బుద్ధిగలుగులాగున, నాభటులనంపి వానిని గాల్పింతునని వారిం దెలిసికొమ్మనుము."

ఇట్లు మఱికొంతసేపు సంభాషణ జరిగి, కడపట చాబోల్ తానుదెచ్చియుండు రహస్యసందేశము నీక్రిందివిధమున విన్నవింప తా నాజ్ఞాపింపబడినట్టు జెప్పెను.

> "ప్రభుత్వమందు జను లసూయపడియున్నవారు. సైన్యము లసూయపడి యున్నవి. ఇట్టి యసూయాగ్రస్త మగుస్థితిలో ప్రభుత్వ మిక నెంతమాత్రమును నిలువజాలనిస్థితి యేర్పడియున్నది. నెపోలియన్ లేకపోయెనే యనుదుఃఖముతప్ప వేఱుమాట గానరాదు ఆయనమీద యాస నిలుపుకొనియున్నారు. ఆయన యాలోచించి ఏమి జేయగలందులకును ఆయనే తీర్మానించికోగలఁడు."

అని పిలినవారికి విన్నవింపవలసినదిగఁ జెప్పిరి, యని తనసందేశముం జెప్పిముగించెను.

ఈమాటల విని, నెపోలియన్ ఆలోచనాపూరితుడై, మాటాడక, యిటునటు దిరుగుచు, కొంతసేపటికి "నేదాని నాలోచించెద. రేపు 11 గంటల కిక్కడికి రమ్ము" అనిమాత్రము జెప్పి పంపియుండెను.

నిర్ణయగంట కాయనవచ్చియుండగ, ఆయననుఁజూచి తాను దీర్మానించికొన్నట్లును, ప్రమాణమై తగురక్షకులతో వచ్చునట్లును, ఏప్రియలు తే 1 దినగాని, అంతకుముందుగనేగాని ప్రయాణమై వచ్చెదనని + + + గారికి జెప్పుమనెను.

అరువదినాలుగవ అధ్యాయము.

(64)

ఎల్బానుండి వచ్చుట. త్రోవలో శత్రువులదప్పించికొని పారిసు జేరుట. శత్రుసైన్యముల అడ్డగింపు. నిరాయుధుడై ఎదురేగుట. బోర్బనులు భయభ్రాంతులగుట. నెపోలియన్ ఔదార్యము.

ఫిబ్రవరి తే 26 ది ఉదయమున, అక్కడనుండు సేనానాయకులకును, యాద్వీపముం జూడవచ్చిన విదేశీయులకును, యాద్వీపకాపులుగనుండు గొప్పవారికిని, 'పాలయన్ రాచకన్య' యొకవిందు జేసినది. వినోదార్థ మాద్వీపమునకువచ్చియుండు యింగ్లీషువారితో చాలసేపు నెపోలియన్ సంభాషింపుచుండెను. తనయూహలన్నియు మనసులో నుంచుకొనెనే గాని, యెవ్వరికిని జెప్పకుండెను. ఆసాయంత్రము ప్రొద్దుబోయినతరువాత, జనరల్ బెర్ట్రాండు, జనరల్ డ్రూయట్ (General Bertrand, General Druet) గార్లను వెంటదీసికొని, వెళ్లి రహస్యముగ నిట్లు జెప్పెను.

"రేపు యీద్వీపమును విడచివేయుచున్నారము. లంగరులో నుండుపడవలను బట్టుపఱచికొని, రక్షకభటులను వాటిలో ప్రయాణముం గానిండు. మనము సముద్రములోనికిం బోవువఱకును, యీ తీరములనుంచి, యొకపడవనుంగూడ బోనివ్వగూడదు. నాయుద్దేశముల నెవ్వరికిం దెలియనివ్వకుడు."

అని చెప్పెను. ఆనాయకు లిద్దరును, యారాత్రియంతయు నీయుత్తరువులనములు జఱిగింపుచుండిరి. మఱునాడు సూర్యోదయ మగుసరికి, ఉద్యోగులు, సైనికులు అందరుంగలిసి వెయ్యిమందిజనులు "ఇంకంట్టాంట్ (Incom tant) అనునొక యోడ పైనను, మూడు వర్తకయోడలలోను ప్రయాణ మయిరి. ఆసైన్యములు యుద్ధకట్టుబొట్టు యనుభవజ్ఞు లగుటచే, యాజ్ఞ శిరసావహించి, బయలుదేరిరే గాని, ఎక్కడికిందునిమిత్తముం బోవునది, యొక్కరికిం దెలియదయ్యెను.

ఆమధ్యాహ్నము, యొకపడవ తీరమునకు వచ్చి, ఫిరంగిగుండ్లు గాల్చి, నెపోలియన్‌గారి నెక్కించికొనెను. అంతట పడవలు లంగరులెత్తి, సబురు సాగించినవి. గాలి రమ్యముగ వీచుచుండగ, సైనికులు పాటలు బాడుచుండగ, పడవలు బోవుచుండినవి.

నెపోలియన్, ముఖము సంతోషపూరితమై ధైర్యముగ నుండెను. నెపోలియన్ సాహస మతిచిత్రము. అద్వితీయము తనవద్దనుండు యీ స్వల్పసైన్యముతో, యూరపు దేశమందలి రాజులందరు పట్టుబట్టి, ఎక్కించియుండు సింహాసనమునుండి, 'బోర్బన్'ల క్రిందికినెట్టి, తిరుగ నాసింహాసనము, తా నాక్రమింపబూనుట మహా సాహసకృత్యము. అయితే, యిట్టిసాహసమునకుం బూనుటయందును, విపరీత మగుపడదు. ఏలనన, విధిలేక యిట్టిసాహసమునుఁ బూనక వేఱుగత్యంతరము లేదయ్యెను. ఆద్వీపమందు నిర్భయముగ నుండుటకా, వీలు లేదయ్యెను. శత్రురాజులా, వారి యొడంబడికెలనువారు జఱుపరైరి మనవర్తి నివ్వరైరి. వారప్రమాణీకులై, నెపోలియన్ దేహమునే, దొంగలించికొనిపోవు బ్రయత్నములం జేయుచుండిరి. మాఱువేషము వేసికొని, దొంగవలె పాఱిపోవుటకు నెపోలియన్ సమ్మతించువాడు గాడయ్యెను. గనుక ధైర్యముగనే, ఫ్రాంసుజనుల ఎదుటికే బో దలంచెను. గనుక నెపోలియన్‌యొక్క తీర్మానము గౌరవగంభీరయుతమనుటకు సందేహ ముండజాలదు.

ఓడలు యీ ద్వీపమునుదాటి చాలదూర మేగినవుడు, యోడ పైభాగమున నాలుగువందలసైనికులు చుట్టునుండుసమయమందు, "స్నేహితులారా, మనము ఫ్రాంసు నకును పారిసునకును బోవుచున్నవారము" అని చెప్పెను ఈమాటవిని సైనికులు చక్రవర్తికి జయమని కేకలువేసిరి. అందరితోడను సంతోషముగ సంభాషింపుచు, బ్రయాణము జేయుచుండగ, చీకటి పడినది. అంతట నెపోలియన్ తనగదిలోనికిఁ బోయి, వ్రాయగలయందరిని గదిలోనికిఁ బిలిచి, దాను జెప్పబోవుదానిని, అందరు అన్ని ప్రతుల వ్రాయుచుండవలసినదిగఁ జెప్పి, యిటునటుఁదిఱుగుచు, నీ క్రిందివిధమున, యొకటి సైనికులకును, మఱియొకటి పారిసువాస్తవ్యులకును, రెండు రాజసందేశముల వ్రాయించెను. సైనికులకువ్రాయించిన సందేశమందలి ముఖ్యవిషయము లీవిధముగ నుండినవి.

"సైనికులారా, మనము పరాజితులమయి
యుండలేదు. మనసైన్యములలో నిద్దరు, ద్రోహులై
వారిప్రభువును, వారి జీవనదాతను, వారిదేశమును,

మోసపుచ్చి, 25 సంవత్సరములుగ విదేశములనుండి శత్రువులను మనమీదికి పురిగొల్పి మనల సకలకష్టములపాలు గావించియుండు యారాజులకే, మన దేశమును గట్టిపెట్టిరి. మనము గష్టపడి యార్జించియుండు మన దేశములను మనహక్కులను, మన ప్రతిష్టలను వారి కొప్పగించి యూరకుందుమా ? వారి ప్రభుత్వమే స్థాపించబడితిమేని మనసర్వస్వము నాశనమగుటయేగాక, మనవిజయములం గూడ మఱచిపో గలరు. నేను ద్వీపాంతరమున నుండగా, మీకంఠధ్వని విని, అపాయములం దెన్నింటి నెంచకొని, మీ సముఖమున కఱుదెంచినాడను. మీ నాయకుడును, జనులవలనను, మీ ఆయుధబలము చేతను, సింహాసన మెక్కింపబడినవాడును, తెలుగు మీ కివ్వబడియున్నవాడు. 25 సంవత్సరములుగ, మీ రిసహ్యించియుండిన యాగుర్తుంబికి పాఱవసి, మీ విజయములయందు, మీరు ధరించియుండిన మూడురంగులుగుర్తులను ధరించుడు. అల్మ్, ఆస్టర్ లిట్జ్ మొదలగు యుద్ధములయందు, మీరుధరించిన మీగుర్తులను మీరు ధరింపుడు ఆరాజు లెక్కడనుండి వచ్చియుండిరో, అక్కడికి వెళ్లుమనుడు. ఇష్టమయిన యెడల, యీ 19 సంవత్సరములు యేరాజ్య మేలియుండెరో, ఆరాజ్యమునే యేలుకొమ్మనుడు. వీరు మన శత్రువులు. వీరిని త్యజించుటకేగదా అన్నియుద్ధము లాడితిమి. సైనికులారా మీనాయకునిం జుట్టికొనుడు. మిమ్మున విడచి ఆయన యుండజాలడు. మీయొక్కయు, జనులయొక్కయు కష్టసుఖములే ఆయన కష్టసుఖములు. ఆయన కీర్తి, గౌరవము, క్షేమము, అంతయు మీ నాధీనమైయున్నది. మనజండా, యొకచోటినుండి మఱియొకచోటి కెగురుచు, నాటర్ డెం (Notre dame) మీద నెగురవలసి యున్నది. అపుడే మీరు కీర్తిమంతులు, సాహసవంతులు, దేశభక్తులు, దేశోద్ధా

రకులు నగుదురు మీ వృద్ధాప్యదశయందు మీవిజయ
వార్తలు జెప్పుచుండగ, మీవెనుక వచ్చువారు
విని యానందింతురు అపుడు మీరు,వియన్నా,బర్లిన్,
మాడ్రిడ్, నగరముల బట్టికొనిన గ్రాండు ఆర్మికి
(Grand Army) జేఱినవారమనియు, ఫ్రాంసును
ద్రోహబలముచే, శత్రువు లాక్రమించిన దోషమునుండి
విముక్తిజేసి, పవిత్రవంత మగుదేశముగ జేసితిమనియు,
మీరు జెప్పికొన గలరు. మీదేశమునకును, మీకును
కీర్తిగలిగి, మీ దేశద్రోహులకు శాశ్వతమగు అపయ
శస్సు గలుగునుగాక."

"నెపోలియన్."

అను మొదలగుసంగతుల వ్రాయించియుండెను. ఫ్రాంసు దేశస్థుల కీక్రిందివిధమున వ్రాయించెను.

"ఫ్రెంచిజనులారా, కాస్టిగ్లియోని (Castiglioni) పాలకుడు ద్రోహియై, లయన్సునగరమును శత్రువుల కొప్పగించియు, రాగూసా (Duke of Ragusa) పాలకుడు పట్టణ మొప్పగించియు, యీవిధముగ నీయిద్దరు సేనానులయొక్క ద్రోహము, యుద్ధమును తాఱుమాఱు జేయఁగలిగినది. అప్పుడు శత్రువుల కాహారపదార్థములుగాని, మందుగుండుగాని, లేక వారియుగ్రాణములు దూరములో నుండునట్లును దట స్థించియుండినది. ఈ యిద్దరు సేనానులు, యీవిధముగ వారిదేశమును, వారిప్రభువును, వదలివేయుటచే, యనర్థకము సంభవించినది. ఈసంగతులు నామనస్సును పీల్చి పిప్పి జేసినవి గాని నాయాత్మ స్థిరముగ నున్న యది. నా దేశక్షేమమునే, యాలోచించి, నేను సముద్రములోని యొక రాతిగుట్టమీద నాజీవదశఁ గడప నొప్పికొంటిని. నాజీవితము మీ కుపయోగకారి యగునని జీవముల భరించియున్నాడను. నాకష్ట

ములలో మీరును పాల్గొందుమని, యెల్బాకువచ్చెద
మని మీరు జెప్పితిరి గాని, మీరు ఫ్రాంసులోనే
యుండుట దేశోపయోగమని దలంచి, తగుపాటివారిని
మాత్రమే నారక్షణకై దీసికొని వెళ్లియుంటిని. మీ
అనుమతి యిష్టములమీద రాజ్యమెక్కియు, మీ
యనుమతిఁ బొందక జేసియుండునదంతయు, అశాస్త్రీ
యము. ఫ్రాంసుదేశము, క్రొత్తలాభములు, క్రొత్త
ప్రతిష్టలు, సంపాదింప గలిగినవి. ఆవియన్నియు,
మీ జాతీయ ప్రభుత్వముమీదనే నిలువఁగలవు.
మీమీద, యుద్ధముఁజేసిన శత్రుసైన్యము, లెక్కించి
యుండు యాపీరమును, ఆయన నిలుపుకోజాలదు.
మన జాతీయసమూహములు, నిరాకరించియుండు
మనశత్రువులగు కొందరికే, ఆయన ప్రభుత్వము లాభ
కర మగును. మీకు దేశనెమ్మది లేకపోవుట యట్లుం
డగ, లోకమందు మీ కీర్తియుఁగూడ నశించును. ఓ
ఫ్రెంచిజనులారా! నావిదేశావాసమందుండగ, మీ
కష్టములను, మీయభీష్టములను నేను వినినాడను.
ప్రజాయిష్ట మగు ప్రభుత్వమే ధర్మశాస్త్రసమ్మత
మయినది. నే నింతకాలము నిద్రబోతుండితిననియు,
మీ క్షేమములను మఱచిపోతిననియు, మీరు నిందిం
చితిరి. అపాయముల దప్పించికొని సముద్రములం
దాటి, మీ కడకఱుదెంచినాడను. మీ హక్కులన
దగు నాహక్కులను, నే బొందదలచితిని. వారు
పారిసును దీసికొనినదిమొదలు, నావిషయమయి వ్రాసిన
వ్రాతలు, జెప్పినమాటలు,అన్నియు నేను మఱచి వారు
జేసిన కార్యములుమాత్రమే జ్ఞాపక ముంచికొన్నా
డను. ఫ్రెంచిజనులారా, ప్రపంచములో జనులెంత
స్వల్పులయినను, బలవంతముగ తమ కేర్పడిన ప్రభు
వులకు లోబడియుండు జాతి, యొక్కటియుఁ గాన

రాదు 7-వచార్లెను, ప్రభుత్వమునకు వచ్చినపుడు తాను తనజనులచేతనే కిరీటధారణ జేయబడినట్లు, చెప్పికొనియుండుట[illegible]న, నేను మీకును మీసైన్యము లకును ఋణపడియున్నాడను."

నెపోలియన్.

అని వ్రాయించి యీసందేశములవ్రాయగల నూరుమందిని పిలుపించి, వెయ్యి ప్రతులను వ్రాయించి, వీటిని తాను రేవుచేరగనే బంచిపెట్ట దలంచెను. మఱునాడు గాలి సరాళముగ వీచకపోవుటచే, తిన్నగా పోవుచుండగా, ఆసాయంత్రమునకు ఫ్రెంచి వారి యుద్ధనావయొకటి గనుపడినది. ఓడలోని మనుష్యులనందఱిని క్రిందదాగునట్లు జేసి, అనుమానరహితముగ నొనర్చిరి. పడవనాయకు లిద్దఱుమాత్రమే మాట్లాడుటకు సాధనములగు తప్పెట్లు చేతబట్టుకొని, ఓడపైభాగమందు నిలచియుండిరి. కొన్నిమాటలు యీరెండుపడవలవారికి జరిగినతదనంతరము, యుద్ధనావనాయకుడు "చక్రవర్తి ఏలాగునున్నవాడు" అని యడిగెను. అపుడుగనే, నెపోలియన్ ఆతప్పెటను తన పడవనాయకుని జేతినుండి తీసికొని 'ఆయన మిక్కిలి ఖులాసాగా నున్నాడు" అని వాయించి జెప్పెను. మఱునాడు తెల్లవారువఱకు, 74 ఫిరంగులు గలయుద్ధనావ మఱియొకటి యెదురయినది. దీనిని తప్పించుకొనుట దుర్లభమని భయపడుచుండిరి గాని, ఆనావ, యీ వ్యాపారమోడిలోనుండు సులభసాధ్యమగు మహాధనమువిషయమై తెలియదై, దానిత్రోవన అది వెళ్లిపోయెను. ఆపల కొంతసేపటికి, 'బెర్ట్రాండ్' నాయకుని పిలిచి, సైన్యములకు సందేశములు వ్రాయించెను.

"సైనికులారా, అంపిరును ఆయుధములు పూనవలసిన రణభేరులు మ్రోగుచున్నయవి. మేము [illegible]మాత్రము బయలుదేరినాము. చక్రవర్తిని వారి జండాలను గలియరండు. ఇదివఱకు మన ఆయుధములను జూచి పాఱిపోయినవారు, మనల నద్దుపఱచి నేని, మన నెత్తురుపాఱించి జయమొందవలసిన దరుణము, మఱియొకటి మనకెక్కడ దొరకగలదు? [illegible], [illegible], తోడ్పడవ సైన్యభాగ[illegible] సైనికులారా,"

> టులన్ మర్సెయిలిస్ శిబిరములనుండి విముక్త
> లగు యుద్యోగులారా" మీరందరు నాచే నాహ్వానింప
> బడుచున్నవారు మనహక్కు అయినట్టి యాసింహాసన
> మును తిఱుగ సంపాదింపఁ బయలుదేఱుడు. విదేశీ
> యులు స్వదేశద్రోహుల సహాయముతో దేశమాక్రమిం
> చి, అవమానకరమగు నొక కాడిమానును, మాపూర్వుల
> మూపురముల నిడినప్పుడు, ధైర్యవంతులగు మాపూర్వులు
> లేవగనే, శత్రువులును వారిసైన్యములును నిర్మూలమయి
> రని, రాబోవు మనవంశస్థులు చెప్పికొనునట్లుఁ జేయుడు.
> బయలుదేరుఁడు !

అని వ్రాయించెను.

సాయంత్ర మగువఱకు, నీలమగు ఫ్రాంసుదేశకొండలు గనుపించినవి. ఆ పడవ లోనివారు సంతోషించి, టోపీలు, కుళ్లాయిలఁనెత్తి యాకాశమం దాడించిరి. అపుడు మూడురంగులగుర్తులు ధరించుమని చక్రవర్తి జెప్పగనే, ఎల్బాదేశచిహ్నములు సముద్రములో బీకి పాఱవైచి, మూడురంగులు గలగుర్తు తమటోపీలం ధరించిరి. సంతోషముచే నారాత్రి యెవ్వరును నిద్రఁబోరైరి. మఱునాడు, కనికనని చీకటియుండగనే పూర్వమొకప్పు డీజిప్టునుండివచ్చి దిగియుండినరేవుననే పడవలు దిగినవి. ఆదినము మార్చి తే 1 ది. ఉదయము 5 గంటలకే చక్రవర్తి పడవ దిగిపోయి, సమీపమున నుండు ఓలివ్ చెట్లుగల నొకతోపులో, తన యాచిన్నసైన్యముతో దిగియుండెను.

కొందఱుకాపులు, అకస్మాత్తుగ జనులు దిగియుండుటం జూచి, జాగ్రతగ వారిని సమీపించిరి. వారిలో నొకకాపు, పూర్వము నెపోలియన్ వద్ద నవుకరుగ నుండెనట. వాడు వీరిని గుర్తించి, తనను వారిభటులలో జేర్చికొమ్మని ప్రార్థించెను. అంతట నెపోలియన్ తనసేనానాయకునిం జూచి, "ఇదిగో, అప్పుడే మనకు సైన్యములు జేరుచున్నవని" నవ్వుచు జెప్పెను.

కొన్నిగంటలలో పడవలలోని యాఱునూర్లజనులు, 2-3 ఫిరంగులతో, దిగి యాతోపులో నలసటఁ దీర్చికొనుచుండిరి. ఇక నీ చిత్రమగుదండు, 700 మయిళ్ల దూరము, 300 లక్షల జనసంఖ్యగల దేశమధ్యమందు బోయి, యూరపుఖండమంతటికిని, ప్రసిద్ధమయిన యొకరాజధానిని, బట్టికొనవలసి యున్నది మార్గములో రెండు లక్షల శత్రుసైనికులుఁ బలమయిన దుర్గములలో నుండియుండిరి. ఇదియునుఁ గాక, యూరపునందలి నిరంకుశప్రభువుల సైన్యములు, రెండులక్షలుఁ జేతుల నాయుధముల

ధరించి మెఱపించుచుండిరి. వా రెట్లయిన, నా బోర్బన్‌లగాపాడ బద్ధకంకణులయి యుండిరి. ఇట్టిపరిస్థితులలో, యీ చిన్నదండుతో దాడివెడలుట యనునది, లోకమం దిదివఱకును నెవ్వరుం గనివిని యెఱుంగియుండరు. అయిననుయిది చక్కఁగ నాలో చించి, బూనినయత్నమేగాని వేఱుగాదు. జనులు, నెపోలియన్‌ను దైవముగ భావించు చుండిరి ఇది ఆయనకుం జక్కఁగ దెలిసియుండెను. సాధనసంపత్తి తనకనుకూలముగ నున్నదనియు దెలిసియుండెను ఆదినము 11 గంటలవఱకు, యీసైన్యము బయలు దేఱజాల దయ్యెను. నెపోలియన్ రక్షకభటులు, గుఱ్ఱములం దెచ్చుటకు సాధ్యపడ నందున, గంతలుమాత్రమే దెచ్చియుండిరి. వాటిని భుజములమీద వేసికొని, పోవు చుండిరి. ఇందునకుదోడు, వారివారి సామాను లుండినవి. ఈబరువుతో ప్రయాణము సాగిపోవుచు, త్రోవలో, నెక్కడనైన గుఱ్ఱములు క్రయమునకు దొరికినపుడు, వాటి మీద నొక్కొకరుగ నెక్కిపోవుచుండిరి పట్టణములలో రాజసైన్యము లుండుననని, కొండల ప్రక్కమార్గములంబడి నడచుచు, 50 మయిళ్లు ప్రయాణముం జేసి, మఱు నాడు (Grassey) 'గ్రాసి,' యనుగ్రామముం జేఱియుండిరి. ఆరాత్రి యక్కడనుం డిరి. చక్రవర్తి వచ్చుచున్నవాడనువార్త, యూరుయూరికి బ్రాకి, అనేకజనులు వచ్చి చూచి నెపోలియన్‌తోగూడ వచ్చెదమనిరి. అయితే, మనుష్యులు, ఆయుధములు వీటిసహాయ మాసించక, తనయందు ఫ్రాంసుజనులకుండు ప్రేమాసహాయముచేతనే, జయింప నిశ్చయించికొనెను. మూడు, నాలుగు, తేదులయందు 60 మయిళ్లును, యీ మఱుదినమందు 30 మయిళ్లును, ప్రయాణము జేసి గాప్ (Gap) అనుగ్రామముం జేఱియుండెను. జనులందరు, సంతోషముతో నెపోలియన్‌పక్షమున నున్నందున, మార్గమందు పోలీసువారివలన గలుగగల భయ మంతరించినది.

ఈ, గాప్‌నగరమందు జనులు, ఆడవాండ్రు ముసలివాండ్రు అందఱు జేరి, సంతోషముతో బాష్పముల గార్చుచు, చక్రవర్తి నభినందించిరి. ఇదిజూచి, ఆ నగరపాలకులగు రాజోద్యోగులు పలాయను లయిరి

జనులం జూచి, "పౌరవ్యులారా, మీరు నాయందుజూపిన వాత్సల్య తచే నామనస్సు మిక్కిలి సంతోషించినది. నేను, ఫ్రాంసు గౌరవము కొఱ కును, యీదేశం సౌఖ్యముకొఱకును, జీవించియుండుటచే, నన్ను మీరు 'తండ్రి' యని బిలుచుట సహజమేగాని, విపరీత మేమియు లేదు. నా ప్రస్తుతరాక, మీసంకట ముల బాఱదోల సమర్థమగును సర్వసమానత్వమునకును, మీఆస్తి ప్రాణముల భద్రత కొఱకును, నారాక ప్రూచిపడియున్నది. మీపూర్వులు, యొక పాతికెశతాబ్దములు

కష్టపడియార్జించిన హక్కు_బాధ్యతలే, యిప్పటిని మీ కుంపినలవు'' అని చెప్పెను.

పడవలలో సముద్ర ప్రయాణసమయమున, [illegible] ప్రదేశముల నిక్కడ, అచ్చువేయింపెను. [illegible] నల్లొని పోయినవి దేశము [illegible], [illegible]. నెపోలియన్ పురో భాగమునం [illegible] రాజసైన్యములు [illegible].

ఆదినము [illegible] ప్రయాణము [illegible]. ఆ [illegible] మును చక్రవర్తి [illegible].

నెపోలియను [illegible] రాజసైన్యములతోను [illegible], ప్రాణోప ద్రవము గలిగింతురని [illegible] సైన్యములను రక్షించు బలము [illegible] బలముయిన సైన్యము [illegible] ఆయన వాటిని గలియునవసర [illegible] ప్రార్థించిరి. నెపోలియన్ [illegible], తానెవరిని గలియవలసివచ్చునో, [illegible].

నెపోలియన్ యిప్పుడు గ్రనోబిల్ (Grenoble) [illegible]. [illegible] శిబిరనాయకుడు జనరల్ మార్చాండ్ (General marchand) ఆయన ఆయన [illegible] వేలసైన్యములలో, నెపోలియన్ [illegible]. ఈ సైన్యములు [illegible] మార్చి లే 7 వ [illegible] నెపోలియన్ సమయస్ఫూర్తి [illegible] నిలువ దని [illegible] యుద్ధ [illegible]. నెపోలియన్ [illegible] 1000 [illegible] సైన్య ములు [illegible] నుండెను. [illegible] సైన్యము [illegible] 10 [illegible] మార్పములోనికి వచ్చి [illegible] సామాన్య

యుదుపులనే [illegible] సైన్యనాయకుడు, గాల్చుమని యుత్తరువు నిచ్చెను. వారు, [illegible] ప్రతిసైనికుడును లనతుపాకిని. భుజమున [illegible] ఆ [illegible] అప్పు డాసైన్యములలో నెవ్వడైన నొకడు [illegible] నపా బహుమానముల నందియుండును.

[illegible] గుంపు [illegible] గుఱిపెట్టిన తుపాకుల [illegible] [illegible] చొక్కాయిని తొలగ దీసి, యిట్లు చెప్పెను.

"Soldiers if there is one among you who would kill his Emperor, let him do it. Here I am."

"[illegible] [illegible] నెవ్వడేని, యిందుండెనేని వాడు జంపవచ్చు [illegible] నున్నాడను. అని యనెను. ఒకనిమిషము [illegible] వాల్చబడినది. ఆవల యొకటి, మఱియొకటి, [illegible] హస్తములనుండు తుపాకులను క్రింద వాల్చబడి [illegible] ప్రతిసైనికుడు, చక్ర వర్తి [illegible] లు, సర్వజనులు, [illegible] జయజయ ధ్వను లు [illegible] నాయకులు, [illegible] వచ్చిన, కాపులు సర్వజనులు [illegible] దివి. [illegible] డిలో, బోర్బన్ సేనానాయకుడు, [illegible] గ్గనయనంతరము, [illegible] నష్టము. సమాపాక మీసముబట్టికొని, "మా [illegible] (Little Corporal) ను జంపుటకు నీకు మనసెట్లు బుట్టె నోయ్," [illegible] క్రింద్ల నిడుపెట్టి, తుపాకిలోనిమందు [illegible] నొక్కి [illegible] ఇది బారుతలేనిది అని [illegible] జేయుటకుదునెమో [illegible] పెట్టి [illegible]

[illegible] జేర్చి, యాక్రింద [illegible]

[illegible] లయుందును, నా [illegible]

[illegible] హొందిరిమాత్రమే
[illegible] వచ్చినున్నాడను. బోర్బన్ లకీరము

కష్టపడియార్జించిన హక్కు-బాధ్యతలే, యిప్పటికిని మీ కుండగలవు" అని చెప్పెను.

పడవలలో సముద్ర ప్రయాణసమయమున, వ్రాయించియుండిన సందేశము-నిక్కడ, అచ్చువేయించెను. మెఱుపుతీగలవలె నవి దేశమంతటను వ్యాపించి పోయినవి. దేశమందలి సర్వజనులును, యభిమానపూరితులై, నెపోలియన్ పురోభాగమునం బోవు రక్షకసైన్యములుగ మాఱి, ముందుగనడువ నారంభించిరి.

ఆదినము పగలు రెండుగంటలకు ప్రయాణము సాగించిరి. ఆ జనోత్సాహమును చక్కగవ్రాయుట దుస్సాధ్యము. చదువరులే గ్రహింపగలరు.

నెపోలియన్ను తోవలో రాజసైన్యములేమయిన నెదిరించి, ప్రాణోపద్రవము గలిగింతురని భయపడి, అట్టి సన్నివేశ మగుపడినతక్షణమే సర్వజనులును రక్షణకు బయలుదేఱునట్లు సూచనలుగా. గంటలు వాయించవలసిన ట్లనుకొనిరి. తోవలో బలమయిన సైన్యశిబిరము లుండియుండినయెడల జేసి, వ్వరిలో మార్గపశాత్తు ఆయన వాటిని గలియునవసర మేర్పడగలదనియు, గనుక జనులు వారిని వెంబడించెదమనియు ప్రార్థించిరి. నెపోలియన్ వారిని సుఖముగ నిండ్లయందుండుడనియు, తానెవరిని గలియవలసివచ్చునో, వారే తనరక్షకులు గాగలరనియుం జెప్పి నిలిపివేసెను.

నెపోలియన్ యిప్పుడు గ్రినోబిలు (Grenoble) సమీపించుచున్నాడు. ఇక్కడి శిబిరనాయకుడు జనరల్ మార్చండ్ (General marchand) అనుఆయన ఆఱువేలసైన్యములతో, నెపోలియన్ నెదిరించి, అడ్డగింప బ్రయాణమయ్యెను. ఈ సైన్యముల కిరుపార్శ్వములందు, యొకప్రక్క కొండలును, యొకప్రక్క నొకతటాకమును యుండుటలాగున, మధ్యయడ్డముగ, బారులు దీర్చియుండెను. ఇది మార్చి తే 7 ది ఉదయమున, సర్వముం దీర్మానింపగల విషమస్థితి సంస్థించినది. నెపోలియన్ సమయస్ఫూర్తి అద్వితీయముగదా! తక్షణమే వెంబడించి వచ్చెడుసైన్యముల నిలువుడని యాజ్ఞాపించి, యొంటరిగ, గుఱ్ఱమును వడిజేసి శత్రుసైన్యముల యెదురు నడచెను. ఈవింత జూడవచ్చియుండుకాపులు వేనవేలు విరిసి [illegible], చక్రవర్తికి జయముని జయధ్వనులు జేసిరి. నెపోలియన్ తనగుఱ్ఱమును షుమారు 100 అడుగులదూరమున పఱుకుంబోనిచ్చెను. తళతళమని మెఱయునాయుధములతో, కోటగోడలవలె శత్రుసైన్యములు బారులుదీరి, త్రోచ్చుటకు సాధ్యముగాకుండ త్రోవకడ్డముగ నిలచియుండిరి. అక్కడ గుఱ్ఱముం దిగి, కళ్లెమును తనవెంబడించియుండు యొకభటునిచేతి కందిచ్చి, చేతులంగట్టికొని, రొమ్మున కానించికొని, యొంటరిగ, సైన్యముఖమున 10 యడుగుల దూరములోనికి వచ్చి, అందరియెదురుగ నిలచియుండెను. ఒకక్షణంచివాని సామాన్య

యుదుపులనే ధరించి యుండెను. సైన్యనాయకుడు, గాల్చమని యుత్తరువు నిచ్చెను. వారు, ఆజ్ఞానువర్తులగుచున్న ట్లగుపడి, ప్రతిసైనికుడును తనతుపాకిని, భుజమున కానించికొని ఆయనరొమ్మునకు గుఱిపెట్టిరి అప్పు డాసైన్యములలో నెవ్వడైన నొకఁడు గాల్చియుండెనేని, బోర్బన్ రాజులచే నపారబహుమానముల నందియుండును.

నెపోలియన్ యొకనరమైనను చలింపక, తనరొమ్మునకు గుఱిపెట్టిన తుపాకుల నోటిముందరకే, నేగుచుండెను. అక్కడ నిలచి, రొమ్ముమీది చొక్కాయిని తొలఁగ దీసి, యిట్లు జెప్పెను.

"Soldiers if there is one among you who would kill his Emperor, let him do it. Here I am."

"సైనికులారా, మీచక్రవర్తిని జంపుకొనువా డెవ్వడేని, యిందుండెనేని వాడు జంపవచ్చును నేనిక్కడ సిద్ధముగ నున్నాడను. అని యనెను ఒకనిమిషము స్మశాననిశ్శబ్దముగ నుండి, యొకతుపాకి మట్టుక్రింద వాల్చబడినది. ఆవల యొకటి, మఱియొకటి, మఱియొకటి, యిట్లు సర్వసైనికుల హస్తములనుండు తుపాకులను క్రింద వాల్చబడినవి. సైనికులు కండ్ల నీరు పెట్టిరి గద్గదస్వరముతో నొకసైనికుడు, చక్రవర్తికి జయమనుటతోడనే, సైన్యములు, కాపులు, సర్వజనులు, ఘోరున జయజయ ధ్వనులు గావించిరి. అగ్రినోబిలుసైన్యములు, నాయకులు, చూడవచ్చిన, కాపులు సర్వజనులు బఱుగెత్తి వచ్చి, చక్రవర్తిని కౌగలించిరి. ఈసందడిలో, బోర్బన్ సేనానాయకుడు, గుఱ్ఱమును బఱుగెత్తించికొని పాఱిపోయెను. ఈసందడి కొంత తగ్గినయనంతరము, తనయెదుటనుండిన యొక ముసలిసైనికుని నవ్వుచు, తమాషాగ మీసముబట్టికొని, "మీ చిన్నకార్పొరల్ (Little Corporal) ను జంపుటకు నీకు మనసెట్లు బుట్టె నోయ్," అని యనగనే, యా ముసలివాడు కండ్ల నీరుబెట్టి, తుపాకిలోనిమందు ఘట్టనజేయు యినుపకడ్డీని గొట్టములోనికిం బోనిచ్చి, గరగరత్రిప్పి, యిది బారులేనిది అని తెలియపఱచి, "దీనితో మీకేమయిన యపకారముఁ జేయగలుగుదునెమో జూడుడు. అన్ని తుపాకులును యట్టివే." అని యనెను

నెపోలియన్. అంతట, నక్కడయుండు సైనికులను, కాపులను, అందఱిని జేర్చి, యీ క్రిందివిధమున జెప్పెను.

"మీయందును, జనులయందును, నా కుండు నమ్మకముచే, ధైర్యశాలురగు కొందఱినిమాత్రమే వెంటఁదీసికొని వచ్చియున్నాడను. బోర్బన్లపీరము

> చట్టసమ్మతమయినది గాదు. జనాభిప్రాయసమ్మతముగ లభించినదియును గాదు. మనఃపూర్వకముగ నిచ్చినదియునుఁ గాదు. జనక్షేమకరమయినదియునుఁ గాదు. పెద్దలగు మీవారిని, యింకొందఱను గుఱించి చేసికొనుడు. వారినోటనుండి ప్రస్తుతమందున్న స్థితిగతులు తెలియగలరు. ముఖ్యముగ నిరంకుశాధికారములను, తమ కృత్యములకు తెలిసి సాధింపనున్నారట."

అని సంప్రతించి, అక్కడనుండి ప్రయాణము సాగించెను. మార్గమందనే కులువచ్చి కలియుచుండిరి. ఈ గ్రనోబిలు సైన్యములు, ప్రత్యర్థి పురోభాగస్థ సైన్యములుగ మాఱి నడచుచుండినవి. గ్రనోబిలు నగరము సమీపించుచుండఁగ, ఆపుర జనుల సంతోషములకు మేఱలేకపోయెను. పురప్రవేశము జేసిన రాత్రియంతయు వేడుకలు జరుగుచుండెను. ఇది జూచి నెపోలియన్, "నా గమనం పారిసులో నున్నట్లే" అని యనెను. ఆ గ్రనోబిలు పురవాసులు, పురద్వారముల తాళముల నిచ్చుటకు తమవద్ద లేకుండుటచే, కోటద్వారములనే సమర్పించిరి. నెపోలియన్‌తోగూడ వచ్చియుండిన జనులు, సైన్యములు, పర్వతప్రదేశములలో నడచి యలసట జెందియుండుటచే, యిరువదినాలుగు గంటలకాలము వారికి విశ్రాంతి నిచ్చి, మార్చి తే 9 దిన బయలుదేరి, లయన్సు నగరమునకు వచ్చుచుండెను. దారికిరు ప్రక్కల గ్రిక్కిరిసియుండు జనులు, పార్శ్వములందు నిలచి నెపోలియన్‌కును వారిసైన్యములకును, త్రోవఁ జేయుచుండిరి. ఈ ప్రకారముగ, లయన్సు గ్రనోబిలు నగరముల మధ్యనుండు యొక చిన్ననగరమందు రాత్రి నిలచి, మరునాడు ఉదయముననే లేచి ప్రయాణమయి వచ్చుచుండగ, నీవార్త పారిసునకు చేరియుండెను. బోర్బన్లును వారిస్నేహితులును భయభ్రాంతులయిరి. నెపోలియన్ పక్షమువారి నణచిపెట్టిరి. చక్రవర్తి యభిమానులగు గొప్పవారినిబట్టి ఖైదుచేయ ప్రయత్నములు తీవ్రముగసాగించిరి. 'బౌయన్ని' యను వానిని ఖైదుచేసిరి. ఈతఁడెవరన్నఁ పూర్వము నెపోలియన్‌వద్ద అంగరక్షకుఁడుగా నుండి, ప్రస్తుతము నేరమునకై నిలుపుదల గాఁబడినవాఁడు.

లయన్సు నగరము పారిసునకు, 250 మైళ్ల దూరమునందుండి, లక్షలకొలఁది జనసంఖ్యగలదై యున్నది. 18 వ లూయికి, నెపోలియన్ వచ్చుచున్నవార్త

తే 5 దిన వెడలి, కవుంట్ ఆర్టాయిస్ (Count Artois) గారిని (ఆయనే పదియవ చార్లెసు) [illegible] సైన్యము [illegible], నెపోలియన్‌ను నాశన మొనర్చి [illegible] నెపోలియన్ లయన్సుపురద్వారములం జేయుటకు [illegible] అక్కడ నొకపదాతి సైన్యము. (Infantry) యొక్క [illegible] (Cavalry) మాత్రమే యుండినది. ఆనగరమందు, [illegible] యుసైన్య[illegible] 20 [illegible] యుండిరి. ఈ కవుంట్ గారిని, అక్కడి సైన్యములుగాని, ప్రజలుగాని, [illegible] త్సాహముగ నాదరింపకుండిరి. వారికి [illegible] నుద్రేకింపగా, వారు తప్పత్రాగి, "లిటిల్ [illegible]" యని కేకలువేసిరి. ఇదివిని నిర్విణ్ణు డయ్యెను. సైనికులు [illegible] ని తాము జంప [illegible]. చక్రవర్తికే జయమని కేకలు వేసిరి [illegible], [illegible] సైన్యములు గెలసిపోయె. ఈయన, చావు దప్పించి కొని, [illegible] వాటరాగా, పట్టు [illegible]. ఇచ్చట నెపోలియన్ [illegible] కవుంట్ గారిని, ఆపత్సమయ మందు [illegible] వెంట [illegible], నెపోలియన్ గౌరవబిరుదు నిచ్చెంచెను. ఆ కవుంట్ గారి [illegible] సైన్యము, నెపోలియన్ కడ కేలెంచి, వారిసేవ జేసెదమని [illegible] క్రిందివిధమున జెప్పియుండెను

"కవుంట్ ఆర్టాయిస్‌గారివిషయమయి [illegible]
[illegible], నా దురదృష్టకాలములో,
[illegible] ప్రత్యక్ష సాక్ష్య
[illegible], [illegible] నంగీంరింపజాలను.
[illegible] వందనములు.
[illegible] వెళ్లిపొందు."

అని చెప్పెను.

[illegible] క్రమముల [illegible] యొక్క యభీష్టములకు విరోధముగ, [illegible] పెట్టబడినవా రగుటచే, వారిని [illegible] మొగాని, రాజదేహ [illegible] సులై, [illegible], స్వామి [illegible] లు తప్ప చేయుచుండిరి.

[illegible] నెపోలియన్ గారిని వదల, [illegible]

జేఱి యుండెను అపుడాయన రష్యా చక్రవర్తిని జూచినపుడు, "మేము పారిసునకు వచ్చినపుడు నీవు పురద్వారముల నుంటివిగదా? అని యనెనట. అందున కాయన "దురదృష్టవశాత్తు సమయమునకు మే మచ్చటికి రాజాల మైతిమి" అనెను. ఇందు నకు రష్యాచక్రవర్తి "ఏమి దురదృష్టమా" అయితే నన్నిక్కడజూచుటకు దుఃఖ పడుచున్నావన్న మాటగదా! అని అనెనట. అందులకు, 'పసివాడయ్యును, అనేక విజయములొందియుఁ, దురాశలకుఁ బాల్పడని యుద్ధనాయకునిఁ జూచిన యీకన్ను లతో, ఇపుడు నాదేశ మొకరిచే జయింపబడిన ట్లోకవిజయుడు, నా దేశములోను- డగా జూచుటకు బహుదుఃఖముగ నున్నదని నిర్భయముగ లేఫబరుగారు జెప్పిరి అందునకు రష్యాచక్రవర్తి, లేఫబర్ గారి దేశాభిమానముఁ గొనియాడి గౌరవించెను. ఇపుడు నెపోలియన్ రాగనే, పారిసుననుండిన లేఫబర్ గారు వచ్చి నెపోలి యన్‌తో జేఱెను.

అరువదియైదవ అధ్యాయము.

(65)

జయధ్వనులతో పునః ఫ్రాంసు బ్రవేసించుట. లయన్సు ప్రవేశము. నెపోలియన్ హత్యకై ప్రయత్నములు. పాంటెన్‌బ్లో జేరుట. పారిసుఁ జేరుట మూరట్ మరణము.

తే 10 ది మధ్యాహ్నము నాలుగుగంటలకు, జనులు, ఆడవాండ్రు, పిల్లవాండ్రు, సైన్యములతో నెపోలియన్ "రోన్" నది వంతెన సమీపించుచుండెను. 'జనరల్ మేక్‌డొనల్డు' అను ఆయన, చక్రవర్తిసింహాసనముఁ ద్యజించుపర్యంతము వారియొద్దనుండి, యనంతరమందు బోర్బన్‌లక్రింద నుద్యోగమునం జేఱియుండెను. ఈవంతెనం దాటి రానివ్వక గాచుటకై రెండుసైన్యభాగములతో వచ్చియుండెను. గాని, సైనికులు నెపోలియన్‌ను జూచినవెంటనే, చక్రవర్తికి జయమని కేకలువేసిరి. అందరు నెపోలియన్ సైన్యములం జేఱిరి. నాయకుడు గుఱ్ఱమును బఱుగెత్తించికొని పాఱిపోయెను. అంతట 'లయన్సు' (Lyons) నగరవీథులగుండ, జను లిరువంకల జోహారు లొనర్చుచుండగ, బ్రవేసించెను. ఆరాత్రి నగరమంతయుఁ దీపములతో నలంకరించిరి. ఆనగర మతగురువుగారి భవనమందు బసజేసిరి. పురజనులే, నెపోలియన్ దేహరక్షకులై యారాత్రి పహరాలిచ్చి గాపాడుచుండిరి. పాఱిపోయిన 'కవుంట్ ఆర్టాయిన్' గారి భవనమం దారాత్రి నిద్రించెను. ఆసాయంత్రము 9 గంటలకు పూర్వపు మంత్రివర్గమునకుం జేరిన బేరన్‌ఫ్లూరి (Baron Flury) గారిని పిలుపించి పారిసునందలి రాష్ట్రవర్తమానములగురించియు చనిపోయిన జోసఫయిన్‌ను గురించియు, రష్యాచక్రవర్తి యుదారగుణమును గురించియు 'మార్షల్ నే' గారిని గురించియు విశేషకాలము సంప్రతింపుచుండెను.

నెపోలియన్ నాలుగుదినములు లయన్సునగరమం దుండియుండెను. ఆకాలమందు, ఆపట్టణమందలి సంతోషవినోదములకు మేఱలేకుండెను. ఈదినములలో నల

నట దీర్చికొనుటయందు వృథాపుచ్చక, రాజ్యపీఠమును జనాభిప్రాయానుసారము పున రోద్ధారణ జేయుటయందు గడపుచు, వుత్తరువులమీద నుత్తరువుల జెప్పి వ్రాయి చుచుండెను. ఇవి జనుల నుద్రేకింపసాగినవి. రాష్ట్రమందలి దండనాధికార్ల తిఱు నియమించుచుండెను. మూడురంగులజండాలఁ దిఱుగ నేర్పాటు గావించెను. బోర్బన్ రాజుల రెండుసభలనుఁ దీసివైచెను.

లయన్ సునగరమం దీవిధమున నుండగ, అక్కడ పారిసులో, నెపోలియన్ ద్రోహిఅనియు, అతనిం జంపువానికి గొప్పబహుమానము లివ్వఁబడుననియు, ఆయనను జేరినవారందరు ప్రత్యక్ష యల్లరిమూకలుగ బరిగణింపబడెననియు, నొకయుత్తరువు సాదరు గాబడినది. ఇదియునుం గాక, మహావైభవముతో నెపోలియన్ యొక ప్రక్క గ్రినోబిలు బ్రవేశించుచుండగ, బోర్బన్ రాజుల పలుకుబడే జయప్రదముగ నున్న దనియు నెపోలియన్ వెంటవచ్చినవారందరు ఆయనను విడనాడిపోయి రనియు, ఆయన యడవులలో దిఱుగుచున్నాడనియు, కొద్దిరోజులలో ఖయిదీగ బట్టికొనబ ననియు, బోర్బన్ రాజులకు జెప్పిరి.

'మార్షల్ నే' యొక పల్లెటూరినివాసమందు నెమ్మదిగ కాలముఁ గడపుచు చుండగ, ఆయనను బిలుపించి, సైన్యములగిసికొని నెపోలియన్ రాక నడ్డగింపవల నదిగ బ్రార్థించిరి. వారు సైన్యాధికారముం బూని, బేసన్ కన్ (Basoncon గ్రామమునకు వెళ్లి సేనలఁ జూచెను. సైనికులను నెపోలియన్ మీద యుద్ధమాడజే దుస్సాధ్యమని సైన్యాధికారులు జెప్పిరి. సైన్యము లాయనను జూచి చక్రవర్తికి జయ మనిరి. ప్రతిగంటలో, నెపోలియన్ జయవంతముగవచ్చు వర్తమానములే, వినవచ్చు చుండెను. ఫ్రెంచిజాతివారందరు, ఆయన నాహ్వానించుచుండిరి. బోర్బన్ లస్థితి ఆపా యములోనికి వచ్చినది పూర్వమొకప్పుడు రష్యాయుద్ధమం దొకజనరల్ "సముద్ర పొర్లివచ్చుచున్నపుడు, చేతులతో నెట్టిన వెనుకకు మఱలునా" అని యన్నట్లు, నెపోలియన్ మహాసముద్రములోని, సర్వజనాభిప్రాయమను మహాతరంగముల, వెనుకకు నెట్టి, నెపోలియన్‌ను దాకుబెట్లు? అను గొప్పవిషయ మేర్పడినందున, సైన్యాధి కారులు నెపోలియన్ నెదిరించుట దుస్సాధ్యమనిరి. అంతట, 'నే'గారు తనకర్తవ్య మును విడచి, తానును జనులతో నేకీభవించి తత్కాలసందర్భముల వ్యామోహములో నీతఁడు జిక్కికొని, యీ క్రిందియుత్తరువును సాదరు జేయించెను. ఇయ్యది, యా యన శాశ్వతయపకీర్తికిం గారణమయినది.

"సైనికులారా, బోర్బన్ రాజుల యధికార
మంతమయినది. ఫ్రెంచిజాతివారు గోరికొనియుండు
శాస్త్రసమ్మతమగు ప్రభుత్వమే తిరుగ సింహాసన మధి
ష్ఠింప నున్నయది. రమ్యతరమగు మన దేశపాలనహక్కు
మనప్రభువుగారగు నెపోలియన్ గారిదే. స్వతంత్రమే
కడకు జయప్రద మయినది. నెపోలియన్ దానిని
శాశ్వతముగ జేయనున్నారు, సైనికులారా! మిమ్మున
సర్వదా జయమొందునట్లె నడపించుచుంటిని. ఇపుడు
నెపోలియన్ పారిసుమీద నడపించుసైన్యములం గలి
యుటకే మిమ్ము నడపించుచున్నాడను. అది కొద్దిరోజు
లలో సంభవించి, మనకు శాశ్వతసుఖనెమ్మదులు గలు
గం గలవు చక్రవర్తికి జయమగుంగాక! అని వ్రాయం
బడి యుండెను దీనిని సైన్యములలో జదువునపుడు,
సైనికుల సంతోషము జెప్ప తరముగాకుండెను.

ఈయుత్తరువు సాదరుగాబడిన మార్చి తే 13 దిననే, నెపోలియన్ లయన్సునుండి ప్రయాణ మయ్యెను. బయలుదేరుటకు ముందు, సౌధోపరిభాగమున కఱుదెంచి, క్రిందనుండినజనుల కీసందేశము జెప్పియుండెను.

" లయన్సుపురజనులారా! నారాజధానికిం
బోవుటకై మీనగరమును వదలనున్న యీసమయ
మందు, మీరు నాయందుజూపిన ప్రేమావాత్సల్యము
లచే, నా యభిప్రాయములను మీ కెఱుగింప నుచితమని,
దలచినాడను. మీరు సర్వదా, నా కరుణాపాత్రు
లగుటకు, ప్రథమస్థానము నాక్రమించి యున్నవారు.
నేను సింహాసమున నున్నప్పుడేమి, విదేశావాసమం
దున్నప్పుడేమి, అట్టిప్రేమనే నాయందు గలిగియుంటిరి.
దేశము మఱికొంత నెమ్మది నొందియుండుసమయమున
మీ వాణిజ్యము, మీ పట్టణస్థితులను, యాలోచించు
టకు మఱియొకమాఱు వచ్చెదను. లయన్సు పురజను
లారా! మీరనగ, నాకు ప్రేమ." అని చెప్పెను.

ఇది విని సర్వజను లానందభాష్పముల విడచిరి. జయధ్వనులం జేసిరి. ఆయ బయలుదేరి 25 మయిళ్లు ప్రయాణముసాగించి, యారాత్రి నిద్రజేసి, మఱునాడు 60 మయిళ్లుబోయి చాలంసు (Chalons) జేఱియుండెను. ఇక్కడ నిది విశేషజనసంఖ్య గలదేశము. ఆనాడు విశేషవర్షముగ నున్నను జనులు గుంపులుగుంపులుగ వారి దర్శనార్థమై యఱుదెంచుచుండిరి. తే 15 దిన 30 మయిళ్లు సాగి, ఆటన్ జేరి, అక్కడనుంచి 60 మయిళ్లు బోయి, అవలన్ జేరి, తే 17 దిన ఆక్సరిగ్రామముం జేఱియుండెను ఈ ప్రయాణములందు ఆచ్ఛాదనారహితమగు నొకబండిలో ప్రయాణముఁ జేయుచుండెను.

ఆక్సరిఁజేరిన కొన్నిగంటలకు 'మార్షల్ నే'గారు వచ్చి గలసిరి. వా రుభయులు మాటలాడుచుండిరి. 'నే' నెపోలియన్‌ను విడచి వెళ్లినందునకు తనకుండు గారణములు, క్షమాపణలు యేమేమియో జెప్పికొనెను. ఆయనయందు తనకు పూర్తి నమ్మక మున్నదనియు తే 20 దికిగాని లేదా తే 25 దిన గాని, తాను పారిసుఁ జేర దలచియున్నట్టును నెపోలియన్ జెప్పెను.

ఆదిన ముదయమున పారిసునుండి కొన్నివర్తమానములు వచ్చియుండినవి. అందులో నెపోలియన్‌ను హత్యజేయుట కేర్పాట్లు జరిగియున్నవనియు, దేశాభిమానులందరు నాతురపడుచు నెపోలియన్ రాక కెదురుజూచుచున్నామనియు వ్రాయబడియుండినవి. 'నే' గారితో, తనరాక కొన్నికలహములకు కారణభూతమగుననియుం ఆయితే నొకఫ్రెంచివాని నెత్తురుబొట్టయినను చిందకూడదనియు, అ ట్లెంతమాత్రము జరుగకుండునట్లు, మిాస్నేహితుల కిపుడే వ్రాయమనియు నేగారికి జెప్పి వ యుండెను. ఆయననుజంపుట కిట్టిప్రయత్నములు జరుగబడియున్నట్లు దెలియవచ్చినను, నిర్భయముగ జనసమూహములలో నొంటరిగ దిఱుగుచుండెను.

ఈ బోర్బన్‌ల దుష్ప్రయత్నములం జూచి తన వద్ద నుండిన 'బేరన్ ఫ్లాం' గారితో నిట్లనెను.

> "పలుమాఱు నాచేతులలో జిక్కియుండిన వారునన్ను హత్యగావింప బ్రయత్నించుట నే నూహింపజాలకున్నాడను. ఈవిధముగ వారిని ముగింపదలఁచియుంటినేని, యాబోర్బన్‌ల జంపిగాని, ప్రాణములతో కాళ్లుజేతులఁ గట్టిగాని నావద్దికి దెప్పించియుందును గదా! నే నట్లు జేయువాడను గాను. వారు నన్ను చట్టద్రోహియనియు, నను జేరినవారందరు అటువంటి

> వారనియు, దీర్ఘానించినందునకు నాకు మండు
> చున్నది. ఇది సైన్యములలో దెలియునా? అని యడి
> గెను. అందున కాయన దెలిసియున్న దనియు,
> యిందునకు ప్రతిగా, సైన్యములు వారిని వారిపక్షము
> వారినిం జంపనున్నారనియు, ఆయన జెప్పెను. అది
> విని, తత్క్షణమందు, పురోభాగమునబోవు సైన్యాధి
> కారి కిట్లు వ్రాయించెను." పారిసుడిక్రీలను మీసైన్య
> ములు విని వాటికిప్రతిగ, యీరాజులను, వారిపక్ష
> మునం జేరియుండువారిని, అగుపడినట్లే జంప బూని
> కొనియున్నట్టు వినినాడను. మీ కగుపడబోవువారం
> దరును ఫ్రెంచిదేశస్థులు. ఒకతుపాకియునుం గూడ
> వారిమీద గాల్చగూడదు. మీసైన్యముల శాంతింబఱ
> చుడు. సైన్యములు వినియుండినసంగతు లబద్ధములనిం
> జెప్పుడు. వారిఆయుధములు ఫ్రెంచి సెత్తురుతో మరక
> లేర్పడినచో, నేను ఫారిసునకు వారితోగూడ రానని
> చెప్పుము."

అని వ్రాయించి యిదేరీతిన 'జనరల్ కాంబెన్ని'గారికిని వ్రాయించిపంపెను.

తే 19 దిన ఆక్సరికి 70 మయిళ్లలోనుండు ఫాంటెన్ బ్లోమార్గమునం బోవు చుండెను. నెపోలియన్ బండిముందు 'జనరల్ డ్రాట్'గారును, వెనుకభాగమందు 'బేరన్ ఫ్లూరి'గారును వచ్చుచుండిరి ఈబండ్లకిరుపార్శ్వములయందు పోలీషు గుఱ్ఱపురౌతులు (Polish cavalry) బఱుగెత్తుచుండిరి. సైన్యములు దూరమున వెనుకభాగమందు వచ్చుచుండెను. త్రోవలో కొన్నిసైన్యములు వచ్చి మూడురంగులజండాలతో గలిసి కొనినవి. ఆరాత్రియంతయు ప్రయాణముజేసి మఱుసటియుదయమున నాలుగుగంట లకు ఫాంటెన్ బ్లో వచ్చిజేరెను అప్పుడు రెండువేల రాజసైన్యములు అడవులలో దాగియున్నారని వర్తమాన మొచ్చినది.అది విని ఆకాశమువంక జూచి,"మనవిధివ్రాత, అక్కడ వ్రాసిపెట్టబడియున్నది" అని యనెను.

ఆ ఫాంటెన్ బ్లోనగరు మందరితోటలో మవునముగ దిఱుగుచు, తాను జోస ఫయిన్ తో గూడి గడపినదినములం జ్ఞప్తిందెచ్చికొని, సంవత్సరముక్రిందట తన కష్ట శయందు తా నుండినచోట్లు, అన్నియుం జూచుచుండెను.

నెపోలియన్, ఫాంటెన్‌బ్లో ముందునుండు యడవిఁ బ్రవేసించుచుండగ పారిసునగరమందు 18-వ లూయి. జనులయుత్సాహముం జూచి భయపడి, బండినెక్కి కొందరిని వెంటనిడికొని, పాఱిపోయెను. అట్లు బోయి, తమసైన్యముల నం. ఫ్రాంసును మఱియొకమాఱు నాశనమొనర్చుదని ఆ యూరపుఖండరాజులగు రష్యా, ప్రష్యా, ఆస్ట్రియారాజులం బ్రతిమాలుచుండెను

ఆదినము మధ్యాహ్నము బండినెక్కి నెపోలియన్ పారిసునకు బ్రయాణమాయెను. పారిసు,ఫాంటెన్‌బ్లో మధ్యననుండు మేలన్, అనుగ్రామమందు నెపోలియన్ న్నెదిరింప రాజసైన్యములు జేఱియుండినవి. షుమారు ఒకలక్షజను లుండిరి. 'డ్యూక్ ది బెర్రి'అనుఆయన సేనాధిపత్యము వహించియుండెను.మధ్యలో నొక ఎత్తైన ప్రదేశము.. దు. దానినెక్కగ క్రిందిభాగమం దొకమైదానము గలదు. నెపోలియన్ సామాన్య పౌరవ్యునివలె బండినెక్కి, సైన్యములను వెనుకవదలి, బారులుదీరియుండు యా శత్రుసైన్యములయెదుటికే వచ్చుచుండెను. ఆ యెత్తుదిబ్బమీద చెట్లమధ్యనుండి కడకు యొకగూడులేనిబండి, కొద్దిమంది గుఱ్ఱపురౌతులు వెంటగలిగి యగుపడినది. బండి వడివడిగ వచ్చుచుండెను. నెపోలియన్ బండిలోనిలువబడి, తనబిడ్డల నాహ్వానించుచున్నట్లు, రెండుచేతులం జాపి వచ్చుచుండెను. సైన్యము లీయనను జూచి, చక్రవర్తికి జయమని కేకలువేసిరి. ఈసమయమందు నెపోలియన్ సేనలు దిబ్బనెక్కినవి వారు వారిజండాల నాడించిరి. చక్రవర్తి పురప్రవేశమగు పాటలఁబాడ నారంభించిరి. సైన్యకట్టుబాట్లం బోనాడి, సర్వసైనికులును వచ్చి, నెపోలియన్ దర్శనజేసి వందనాలింగనముల నొనర్చిరి. బోర్బన్ సైన్యనాయకులు, యీస్థితిం జూచి, కలవరమొంది, గుఱ్ఱముల బఱుగెత్తించికొని పాఱిపోయిరి.

నెపోలియన్, ఆవెంబడే ప్రయాణముసాగించి, సైన్యములు వెనుకవచ్చుచుండగ, ఉభయపార్శ్వముల దివిటీలవారు వెంట బరుగిడుచుండగ, సాయంత్రము 9 గంటలకు పారిసుఁ బ్రవేసించెను. నగరముఖస్థలమునసుండు కాంకర్డి వంతెన దాటి పూర్తివఱుగున గుఱ్ఱము బఱుగెత్తుచుండగ, టులరిస్‌నగర ముఖద్వారమునసుండు యుద్యానవనములో నెపోలియన్ బండి బ్రవేసించినది. అక్కడ సంతోషపూరితు లగు స్నేహితులు, పురజనులు, గుంపుజేరి యుండిరి.

బండిఁ దిగుటతోడనే,ఆవెంబడియుండినజనులు, చెవులు దిమ్ముపట్టునట్లు జప్పట్లు గొట్టుచు, జయధ్వనులు జేసి, వారిని భుజములమీద నెక్కించికొని, భవనసోపానములమీద దీసికొనివెళ్లి, రాజసభామందిరమువద్ద దించిరి. అక్కడ ప్రముఖులగు అనేక

మంది దొరసానులు ఆయన నాహ్వానించిరి. ఆయన చేతులను, బుగ్గలను, ఆఖరున కాయనధరించియుండు యుడుపులను ముద్దు బెట్టికొనిరి.

ఈవిధముగ యిరువదిరోజులలో, యేడువందలమయిళ్లదూరము ఫ్రాంసు మధ్య దేశముగుండ బ్రయాణము జేసి, తిఱుగ టులరిన్ రాజభవనముఁ జేఱగలిగెను. మార్గమందు, ప్రతియూరు, పట్టణము, పల్లెయను భేదమెఱుగక, సర్వస్థలములయందును యింతింతని యనరానియుత్సాహములతో నాహ్వానించిరి. ఆయన యొకతుపాకి గాల్చవలసినయవసరముగాని, కత్తి చేతబట్ట నవసరముగాని లేక, ఏకాకియు నిరాయుధుడునునై, 300 లక్షలు జనసంఖ్యగల ఫ్రాంసు దేశమును జయించి, సింహాసన మధిష్ఠింపగలిగెను. ఆయన నెదిరించుటకు పంపబడిన సర్వసైన్యములను, ఆయనయందుండు ఫ్రాంసుదేశపుప్రేమ యనుసైన్యసహాయముతోనే జయించి, బోర్బన్ రాజులను సింహాసనమునుండి పాఱదోలెను. ఇట్టి హాశ్చర్యకరమగు దండయాత్రయు, విజయమును, యిదివఱకెన్నడును ప్రపంచము వినియుండినదిగాని, యికముం దెన్నడుగాని యుండబోవునదిగాని యుండదు. ఒకమానవుడు యింతమందిజనుల ప్రేమాపాత్రుడయి, వారి మనముల నాకర్షించియుండుట ప్రపంచమెన్నడును యెఱిగియుండదు.

బోర్బన్‌లు నెపోలియన్ ప్రాణముల దీయుటకు, బహుమతుల నేర్పాటు జేసియుండినను, వారి కేమాత్రమును బాధగలిగింపగూడదని కఠినయుత్తరువులఁ జేసియుండెను. వారిని సులభముగ జిక్కించికొని ఖయిదుననుంచి,వారి మిత్రకోటిని జెప్పిన రీతిని వినునట్లు జేయ సావకాశముండియుం జేయకుండెను.

18-వ లూయి స్మశానవాటికకు బోవువారివలె, కుటుంబస్థులను, మంత్రులను, బండ్లలో నెక్కించికొని, ఫ్రాంసు ఉత్తరభూములకుఁ పాఱిపోయెను. అక్కడనుండుసైన్యములు నెపోలియన్ రాక విని, వారినిఁజేఱుటకై యాతురపడి, మూడురంగుల జండాలఁధరించి, చక్రవర్తికే జయమనిరి. బోర్బన్‌లు, సైన్యములను బ్రతిమాలిరి. భంగపోయిరి. దుఃఖపడిరి ప్రార్థించిరి ప్రయోజనము లేకుండెను. అందరు నేకగ్రీవముగ నెపోలియన్‌కు జయమనుచుండిరి. సైన్యములు వారిని నిరాకరించిరి. గనుక, నెదర్‌ల్యాండునకు బోయి తల దాచికొనెను. హాలెండు ప్రభుత్వమువారు యిాక్షేంచి రాజులకు, పాడుబడియుండు 'గెంట్' అనునగరముం జూపి అక్కడ నివసింపమనిరి

'బోర్డో' నగరమందు, మేరియా అంటియనొట్టిగారి కుమార్తెయగు డచస్ ఆవ్ అగలోమి అను ఫ్రెంచిరాచస్త్రీ 10 వేలసైన్యములతో నుండినది. ఈమె నెపోలియన్ రాక విని తనసైన్యములతో నెదిరింపవలసినదని యధికార్లకు త్తరువు జేసియుండెనుగాని, ఒక్కడునుఁ బోడాయెను. తనస్థితి దిక్కులేనిదిగ నేర్పడినందున, ఒకయిం

గ్లీషు యుద్ధనావనెక్కి, లండన్‌కు పాఱిపోయెను. ఆమె బయలుదేరి వెళ్లగనే, సైన్యములు చక్రవర్తికిఁ జయమని చప్పట్లఁ గొట్టిరి. ఆమెభర్తగారు 13 వేలమం సైనికులఁ దీసికొని, లయన్సు గ్రినోబిలును తిఱుగజయించి స్వాధీనపఱచికొనుటకై బయలుదేరెను. జనులు గంటలు వాయింపగనే, అందరును లేచి చక్రవర్తికి జయ మనిరి. ఆయననుబట్టి ఖయిదుజేసిరి

పారిసులో మార్చి తే 6 దిన జేసియుండుడిక్రిని చదువరు లెఱిగియున్నారు. అందుచే నెపోలియన్‌గాని, ఆయన సహచరులుగాని, ఎవరివలననైనను చంపబడ నర్హులు. ఇట్లు తనమీద జేసియుండుడిక్రి యట్లుండగ, ఖయిదులో నుంచబడియుం యాప్రభువును సురక్షితముగ 'శెట్టి'యనురేవునకుం దీసికొనివెళ్లి పడవ నెక్కింపవలసిన దనియు, ఆయనదేహమున కేయపాయమును లేకుండ గాపాడవలసినదనియుం ఫ్రెం జాతివారికి హక్కుగలిగి వారిస్వాధీనమందుండు వజ్రములనుమాత్రమే దీసికొనవల దనియు, నుత్తరువు సాదరు జేయించెను.

'హార్‌టెంసి' రాణియు, ఆమె యిద్దరుబిడ్డలును, టులరిన్‌నగరునం దుండిరి. వారితో కొన్నినిమిషము లానందించుచుండెను మఱునా డుదయమున 9 గంటలకు భవనపురోభాగమందలి యుద్యానవనమును బయలు ప్రదేశమును, సర్వముజనులతో గ్రిక్కిరిసి నెపోలియన్‌గారి దర్శనమునకై యాతురపడుచుండిరి. పలుమారు బయట వచ్చి దర్శన మొసగుచుండెను. ఎల్బానుండి వెంటవచ్చిన రక్షకసైన్యములు యా త్రికి టులరిన్‌భవనమునకు వచ్చి చేఱినవి.

మధ్యాహ్నము నెపోలియన్‌సైన్యములఁ జూచివచ్చెను. జాతీయరక్షక సైన్య లను, లోగడజేసినద్రోహమునకై, పూర్వము నెపోలియన్ రక్షకులుగా నుండియుం వారు, యెత్తిపొడవ నారంభించిరి. ఇది నెపోలియన్‌కు దెలియవచ్చి, యుభయు విందునకు బిలిచి, సమాధానపఱచి పంపించెను.

మూరట్ (murat) తనరాజ్యమును నిలిపెదమని శత్రురాజులు జెప్పియు మాటలకు మోసపోయి, ఆపత్కాలమందు బావమఱదియగు నెపోలియన్‌ను నాడి శత్రువులం గలిసియుండుట జదువరు లెఱిగియున్నారు. అయితే తనయ ద్రోహములకై, తానే క్రమశః దుఃఖపడుచుండెను శత్రురాజు లీయనను మోసగిం వీరిని పదభ్రష్టునింజేసి, బోర్బన్‌వంశస్థులకే, నేపిల్సురాజ్యమివ్వవలయునని లోలో దీర్మానించికొనిరి. ఇందునకు సమాధాన మి ట్లేర్పరచికొనిరి. "మూరట్ తనస్వలాభా పేక్షికయి, తమతో గలియవచ్చెనేగాని, ఆయనవలన తమకేమియు లాభించియుండ దనిరి.

వియన్నాలో నుండునపుడే, ఇంగ్లండు, ఫ్రాన్సు, ఆస్ట్రియా, రాజులందరుఁ గలిసి, నేపిల్సునుండి మూరట్‌ను వెళ్లవఱుమునట్లును, పిచ్చివాడగు ఫర్డినాండుకును దుర్నడతగల ఆయనభార్యకును, సింహాసనము కట్టిపెట్టునట్లును, రహస్యముగ దీర్మానించికొని యుండిరట.

తనకు యీవిధముగ ప్రాప్తింపనున్న పదభ్రష్టతం దెలిసి, త్రొక్కటపడుచుండు సమయమందు, అనగా మార్చి తే 4 ది, రాణిగారిమందిరములో మంత్రివర్గముతోనుండు సమయమున, నెపోలియన్ 'కాన్నెసు' రేవున పడవ దిగెననియు, పారిసునకు వచ్చుచున్నాఁడనియు, భటుఁడు వర్తమానము దెచ్చెను. ఇది విని మూరట్ అతిసంతోషపూరితుఁడై నెపోలియన్ సలహానైనను బొందక, శత్రువులఁ దాక నిశ్చయించెను. ఇట్లు జేయుట, తనపూర్వదోషమునకు పరిహారక్షమాపణల నొసగగలదని దలంచుటేతప్ప వేఱుగాదు. శత్రువులు లక్షసైన్యములతో నున్నారనియు, వారింబోరుట కష్టంబనియు మంత్రివర్గ మెంతజెప్పినను వినక తొందరపడి యుద్ధముపక్రమించి పరాజితుఁ డయ్యెను. గుండ్లదెబ్బలచే జావవలయునని ప్రయత్నించెనుగాని యొక్కటయినను వానిం దగులదయ్యెను. అంతట నోడిపోయి నగరున కరుదెంచి భార్యం గవుఁగిలించికొని, సర్వము నాశనమయినదని జెప్పగ, నామె మన గౌరవము పోజాలదని జెప్పెనట.

నెపోలియన్ విజయముతో పారిసునకు వచ్చుచుండగ, మూరట్ మాఱు వేషము ధరించి పల్లెవాండ్లపడవలో నెక్కి నేపిల్సునుండి పాఱిపోవుచుండెను. ఆయన తిన్నగ ఫ్రాంసునకు జేరగలిగెను గాని, ఆవల కొలదికాలములోనే, నెపోలియన్ పదభ్రష్టుడగుట గస్థించుటచే మూరట్ ప్రచ్ఛన్నవేషములో దిరుగుచుండగ బట్టికొనబడి కోర్టుమార్షల్ విచారణ అయి, మరణదండన విధింపఁబడినది. మూరట్‌నకు శిక్షజెప్పుచుండగ, నెమ్మదిగ విని కూర్చొని, భార్యకీక్రిందియుత్తరమును వ్రాసి యుండెను.

"నా ప్రియమగు కెరొలయిన్!" నా కడపటి గంట మ్రోగినది. కొన్నినిమిషములలో నా ప్రాణములు బోఁగలవు. ఇఁక నీకు భర్త లేదు. నన్ను మఱచిపోకుము. నాజీవదశ న్యాయవ్యతిక్తమై కళంకమయినది గాదు. అకిలి, లెటీషియా, లూసియన్, లూయిసా మీకు శుభమగుఁగాక! మీరు నా ప్రతిష్ఠను గాపాడుఁడు. మీకు

రాజ్యముఁగాని, ఆస్తిగాని, లేనిదుస్థితిలో శత్రుమధ్యమందు మిమ్మున విడచివెళ్లుచున్నాడను. మీ రైకమత్యులరై యుండుడు. దురదృష్టముల నతిక్రమింపగలిగి రనుఖ్యాతి నొందుడు. నన్ను నిందింపకుడు. ఈనా యంత్యదశయందు, నాకుండు చింతయంతయు నా బిడ్డలకు దూరస్థముగఁ జనిపోవుచున్నాననియే నని నమ్ముడు. మీతండ్రి, ఆశీర్వాదములు. నా కౌగలింపులను, మీదుస్థితికై వగచు నాకన్నీళ్లను నంగీకరింపుడు. దురదృష్టుఁడగు మీతండ్రిని జ్ఞాపకముంచికొనుఁడు.

ఫిజ్జో 13 అక్టోబరు 1815 (Joachim) జొయాచిమ్, అని వ్రాసి, మతగురువును పిలుపించికొని భగవత్కీర్తన గావించి, పీఠమెక్కి, యొకనిమిష మాలోచించి దీర్ఘసాధనముం జూచి నవ్వి, తనభార్యా, బిడ్డల ఛాయాపటముల ముద్దుబెట్టికొని, రొమ్మున గాల్చుమని జెప్పెను. వెంటనే గాల్చిరి. 'జొయాచిమ్‌మూరట్' చచ్చిపడి యుండెను.

అరువదియాఱవ అధ్యాయము.

---

(66)

సైనికులకు సందేశము. సెనట్ సభ్యుల తీర్మానము శత్రురాజుల సభ. టెలిరాండు వాదము. శత్రురాజులకు నెపోలియన్ వ్రాసినయుత్తరము. ఎల్బానుండివచ్చుటకు కారణములు ప్రకటన.

బెట్రిప్రభువుగారివద్దనుండిన సైనికులు బోర్బన్ జండాలను కాళ్లక్రిందవేసి త్రొక్కి, యేకముఖముగ పారిసున కేతెంచి, చక్రవర్తిని దర్శించి వారికి వందనము సర్పించిరి. నెపోలియన్ గుఱ్ఱమెక్కి సైన్యమధ్యమునం బోయి సద్దుజేయకుడని చేసైగ జేసి, అందరినిం జుట్టునుజేర్చికొని, వారితో నీవిధమున జెప్పెను.

"సైనికులారా, ఫ్రెంచుజనులు నాయందునెల కొల్పియుండు ప్రేమాతిశయమును, నాపూర్వసైనికులు నన్ను మఱచియుండరనియును, నమ్మి 600 గురు మనుష్యులనుమాత్రమే వెంటదీసికొని యీ ఫ్రెంచుదేశ గర్భమునం బొచ్చినాడను. నా యాశాభంగముగాకుండ మీరు వర్తించి నందులకు నావందనములు. మనము జేసియుండిన దంతపుఁగలిగిన కీర్తిప్రతిష్ఠలు ఫ్రెంచి జనులకును మీకును జెందవలసియున్నవి. మీరు నాయందు ప్రేమావాత్సల్యత గలిగియుండెదరను ప్రతిష్ఠమాత్రమే నాకు జెందిఁగుచున్నది. బోర్బన్లు సింహాసనమధిష్ఠించుట చట్టసమ్మతమయినది గాదు. అది జనాభిప్రాయములకు విరుద్ధమై, మనహక్కుల భంగిపరుపదలచియుండిన, కొద్దిమంది పొగరుబోతులగు ప్రభువర్గము వారికిమాత్రమే లాభకరమైనది. జనులహక్కులఁ గాపాడఁగలిగిన దీచక్రవర్తి సింహాసనమే. విదేశీయుల

కనుపర్తులై యుండు యా ప్రభువులఁ దఱిమివేయుటకు దాడి సాగింపనున్నారము. ఫ్రెంచిజాతివారందరును మాతో నేకీభవించి మామార్గము నవలంబింపనున్నవారు. నేనును, వారును, మీసహాయముమీద నాధారపడి యున్నారము. విదేశీయుల దేశవ్యవహారములతో మనకేలాటి జోక్యమునుఁ బనిలేదు. మన దేశవ్యవహారములలో లేనిపోని జోక్యముఁ గలిగించికొనువారికి తప్పక ముప్పుగలుగును.”

అని యుపన్యసించెను.

ఇది విని జయజయధ్వనులు జేయబడి పారిసు వీథులందంతట ప్రతిధ్వనించుచుండగ, నెపోలియన్ టులరిన్ భవన సోపానములెక్కి తన సభామందిరము జేరెను. అక్కడకొద్దినిమిషముల క్రిందటివఱకునుండిన ప్రభువగు(LouisStanislas Xavier) ‘లూయిస్ యస్ క్సావియర్’గారు, పఱుగెత్తిపోవుటలో,ఆయన యాగదియందుండెనని జ్ఞాపకగుర్తులుగ, నొకమూల ఆయన గూర్చునియుండు గొప్పకుర్చియును, వారి స్వంత కాగితములును,రహస్యకాగితములుగల నొకసంచియు బల్లమీద నుండినవి. నెపోలియన్ గౌరవబుద్ధిచే నొకరి రహస్యకాగితములం జూడనొల్లక తక్షణమె వాటిని కట్టగట్టించి మొహరువేసి వాటి స్వంతదారుడగు యారాజుగారికి బంపించెను. ఒకదుర్మార్గుడు ...ర్బన్ రాజువలె బొమ్మను జేసి, అవమానకర మగుస్థితి గనుపఱచుచు, నెపోలియన్ ...ద్దకుం దెచ్చుటతోడనే గోపించి, దానిని దీసివేయించెను.

అంతట ఫ్రాంసుదేశపటమునుముందుబఱచికొని, ప్రస్తుతమందు సంధిమూలముగ ...గ్గింపబడియుండు యా ఫ్రాంసుదేశముం జూచి దుఃఖించి, కొంతసేపు, కర్లెన్ ...ర్టుగారితో, ప్రస్తుతపరిస్థితులంబట్టి దేశమందు నెమ్మదినెలగొల్ప నావశ్యముగ నేర్పడినదనియు, ప్రస్తుతపరిస్థితులలో దీని నిట్లె యంగీకరింపక విధిలేదనియు, తనరాణి ...గారికి వ్రాసియున్నట్లును, ఆమె త్వరలో తనను గలియరాగలుగునను మొదలగు ...షయములు ముచ్చటించుచుండెను.

నెపోలియన్ రాష్ట్రనెమ్మది గోరుచుండెను. ఇపుడయినను ఫ్రాంసుస్వాతంత్ర... ఇతరరాష్ట్రము లంగీకరించునేమో యని యూహించుచుండెను. అయి... ...వులు ఏనిమిషమందైన, మిడుతలదండువలె తమసైన్యముల ఫ్రాంసుమీదనడపింప ...మర్థులయి, యెల్లల గాచియుండిరి. ఫ్రాంసులోని సైన్యములు విడుదల గాబడియుం...

నవి. ఆహారములా లేవు. ఒకవేళ సైన్యములం గూర్చు ప్రయత్నము లేమయిన జేయుదమంటిమా దీనినే కారణముగా గొని, శత్రువులు దాడి సాగింతురు. గనుక యీ ప్రయత్నముల నిలిపి సంధికొరకే యితరరాష్ట్రములవారికి వ్రాయుటయుక్తమని వ్రాయించెను.

నూతనప్రభుత్వ మేర్పఱచి, యుద్యోగముల కనుభవశాలురై ప్రసిద్ధిజెందిన రాజకార్యదురంధరుల నియమించెను.

తాను తిఱుగ పదవి నధిష్ఠించుటకు ముందు జనుల యనుమతులు గనుగొన లయుననియు, బలవంతపఱచెను.

రాచకార్యసభవారు (Council of State) 1815 మార్చి తే 25 దిన తమ గ్రొత్తనయధికారము నొంది యీవిధముగ నొకడిక్రీని సాదరుజేసిరి. అందులో యీ క్రింద వివరించినసంగతులు మొదలగునవి గలవు.

" ప్రభుత్వపాలన జనుల స్వహక్కనియు,
నేమంతట తాము పాలించుకొను స్వరాజ్యహక్కును,
తాము 1789 సంవత్సరములలో తిఱుగ రాబట్టికొని
రనియును, వంశపరంపరా యనుహక్కులను రద్దుజేసి,
జనప్రతినిధులమూలమున పాలించుకొనుటకై, చట్ట
సమ్మతమైన ప్రభుత్వముస్థాపింపబడి, జనాభిప్రాయాను
సారము, 1799 సం॥ లో నెపోలియన్ బోనపార్టికి
యీప్రభుత్వనాయకత్వ మివ్వబడినదనియు, 1802
సం॥ ఆగస్టు తే 2 దిన ఆయనను వారి జీవితాంతము
వఱకు, ఆపదవిలో నుండవలయునని దీర్మానింపబడె
ననియు, 1804 మార్చి తే 18 దిన మహామహులసభ
వారు చక్రవర్తియని బిరుదునిచ్చి, ఆపదవి వంశపరం
పరా వారికుటుంబములోనుండ దీర్మానించిరనియు,
యీ మూడువిధానములును 40 లక్షల జనసమ్మతిమీద
జఱుగబడియుండినవనియు, బోర్బన్లు పదభ్రష్టు
లయిన 22 సం॥ లుగా వారిహక్కులు నశించిపోయిన
వనియు, వారు యీకాలమందు ఫ్రాన్సును బాలించి
యుండలేదనియు, వారు కొందరుసభికులను తమ

వంకకు ద్రిప్పికొని సింహాసనమును తలక్రిందుజేయ
బ్రయత్నించిరనియు, నెపోలియన్ సింహాసనవిసర్జన,
తత్కాలమం దుండినయుద్ధములు ద్రోహపుకుట్రలవల్ల
విధిలేక జేయబడినదనియు, వా రట్లు గావించి,
యుండుట అంతఃకలహములను, తద్వారా గలుగగల
ప్రాణనష్టముల నాపుటకొఱకేననియు, నెపోలియన్
గారి రాజ్యవిసర్జన, జనుల యంగీకారమునను సరించి
జేయబడియుండనందున అది జెల్లదగినది గాదనియు,
ఆ కారణముచే, యిదివఱకు జనులకును చక్రవర్తిగారికిని
యీ యుభయులమధ్య జఱిగియుండిన పవిత్ర
మగు యొడంబడికె రద్దుగా బడలేదనియు,
ఒకవేళ నేకారణమువల్లనైనను, నెపోలియన్ విసర్జన
వారి స్వంతవిషయమున కన్వయింపగలిగినను, వారి
తదనంతరము సింహాసన మధిష్ఠింప హక్కుగలుగజేయ
బడిన వారికుమారుని హక్కులనుగూడ భంగపఱచు
టకు నెపోలియన్ గారికి హక్కులేదనియు, (Louis
Stanislas Xavier) లూయిస్ స్టానిస్లాస్ క్సావి
యర్ ఫ్రాంసుదేశమునకు వచ్చి, సింహాసన మక్రమ
ముగ నాక్రమించెననియు, విదేశీయు లా కాలమందు
దేశమందు బ్రబలియుండుకారణముచే, జనులు వారి
యభీష్టములంజెప్ప భయపడియుండిరనియు, శత్రు
సేనల సహాయముతో తననుసింహాసన మెక్కించి
నందునకు వారికి వందనములు సమర్పించుచు, జనాభి
ప్రాయము ననుసరించి జఱుగబడియుండు పై చర్యల
న్నియు కల్లోలమువల్ల నావిర్భవించినవని, పైనజెప్పిన
వారు తనసింహాసన మధిష్ఠించుకాలమందు జేసియుండు
రాజప్రకటన, అశాస్త్రీయమనియు, యిదియునుగాక,
ఈయుత్తరువులు, శత్రుసేనలు దేశమంతటనుండి విదే
శీయుల పలుకుబడి పూర్ణముగ నున్న కాలములో,

నిర్బంధముమీఁద జరుగఁబడియుండుటచే, అవి చెల్లకుండవనియు, అవి జనులమర్యాదకును, గౌరవమునకును, స్వాతంత్ర్యమునకును, జన్మహక్కులకును, విరోధమయినవి గనుక చెల్లనేరవనియు, జనులచే నెక్కింపబడిన సింహాసనమును పునః నెపోలియన్‌గా రెక్కుటలో, జనులకుండిన పవిత్రములగు పూర్వహక్కులను తిరుగ స్థాపించుట తప్ప వేఱుగాదనియు, ఫ్రాంసుదేశ మంగీకరించి, గడచిన 25 సం॥ లుగ స్థాపించికొనియుండిన పాలనకే తిరుగి నెపోలియన్ వచ్చియున్నాడనియు, అందునకు యీసన్నంది యధికార్లను ప్రమాణపూర్వకముగ బద్ధులయియున్నారనియు, అట్టిబాధ్యతను తొలగించు హక్కు జనులకుమాత్రమే గలిగియున్నదనియు"

నొకడిక్రీని సాదరు చేసిరి. ఇట్లు సభవారు నిర్ధానించినను, తనసింహాసన మధిష్ఠించుటలో, జనాభిప్రాయమును కనుగొనవలయునని నిర్బంధించినందున, యీవిషయము, సమ్మతుల కోరఁగబడినవి. (Votes) అప్పుడును 10 లక్షలజనులు వారిసమ్మతి నిచ్చిరి. ఇట్లుండినను, నెపోలియన్ దోపిడిగాడని శత్రువు లనసాగిరి.

టులరీస్ నగరునను, నగరమందును గొప్పమనుష్యులు గుంపులుగుంపులుగ వచ్చియుండిరి. అందులో లోగడ నెపోలియన్‌ను పదచ్యుతి గావించితిమని, దీర్ధానించియుండు సెనట్‌సభికులుగూడ నుండిరి. వారి నేమియుననక, చరిత్ర యీవిషయమై వ్రాయగలుగుననియు, లోనాసంగతులు మఱచిపోతిననియుఁ జెప్పి గౌరవించెను.

ఈకాలములోనే, తాను స్థాపించియుండిన బాలికాపాఠశాలను జూచుటకై యికోవెన్ (Ecoven) గ్రామమునకు వెళ్లియుండెను. ఇక్కడ జనిపోయినసైనికుల బిడ్డలు చదువుచుండిరి. వారు వీనిని తండ్రిగభావించి జూచి సంతోషించిరి.

'వియన్నా'లో సభగూడియుండిన శత్రురాజులు తాము జయించుకొనియుండిన రాష్ట్రవిభాగమందు అనేకనెలలుగ పంపకములు గురించి, తగవులాడుచుండిరి. దీనింజూచుటకు లక్షలకొలదిజనులు వచ్చియుండిరి. 80 వేలసైన్యము లానగరమందుండినవి. 700 రాయబారులు యీచర్చలలో పాల్గొనుచుండిరి. పోలండు, ఇటలి, సాక్సని, రాష్ట్రములపంపకములు గురించి, ఆఖరునకు, యొకరిమీఁదనొకరు యుద్ధ

మాడుకొనునట్టి స్థితియేర్పడి, హోరాహోరీగా వాదించుకొనుసమయమందు, నెపోలియన్ 'ఎల్బా' నుండి వెళ్లిపోయెనను వర్తమానమును, యొకభటుడు లార్డు కాసిల్ రే గారితో (Lord Castle reagh) వచ్చి చెప్పెను. అపుడు 'టెలిరాండు' ఒక నాట్యమునకు బోవుటకై సొగసు జేసికొనుచుండెను. ఇద్దరుమంగలీలు, యీయన వెంట్రుకల జుట్టుచు, రంగువేయుచు నుండిరి. ఇంతలో ఆయన మేనకోడలొకచిన్నది, యొకజాబును పట్టుగెత్తుతు తెచ్చియిచ్చినది. కవరుమీద 'రహస్యము పైగాతొందరలో' (Secret and in haste) అని వ్రాయబడి యుండినది. టెలిరాండు దాని నామెచేతికే యిచ్చి జదువమనెను. ఆమె చదివి "భగవంతుఁడా! బోనపార్టి యెల్బానుండి వెళ్లినాడు!" నాట్యముగతి ఏమి! అనెను. మంచిది పర్వాలేదు. నీనాట్యము జరుగును." అని చెప్పెను.

వియన్నానగరునందు జరుగు నాట్యమధ్యలో, ఫిరంగిగుండు పడిననుగూడ, నెపోలియన్ వచ్చుచున్నాడన్న మాటవలన గలుగగల భయకంపములు గలిగియుం జాలవని 'ఆలిసన్'గారు జెప్పియున్నారు.

నెపోలియన్ యేమార్గమున ఎక్కడదూకునో యని, యొకరికిం దెలియక, అయిదురోజులవఱకును, మాఱుసమాచారము దెలియకపోవుటచే, కలవరపడుచుండిరి అన్నివేడుకలు, నాట్యములు, సంతోషములు, మాయమయిపోయి, యూరపుఖండమంతయు, యీయొక్క మనిషినిఁగూర్చి భయపడసాగినది. ఎక్కడనో, మద్యధరా సముద్రపుటలలో తేలాడుచు, ద్రవ్యహీనుడై, సైన్యహీనుడై, ఆయుధహీనుడై ద్వీపాంతరవాసస్థుడగు యొకమానవుని నామమహాత్మ్యము, అఖండ యూరపుదేశ మందలి మూర్ధాభిషిక్తులను, సైన్యములను, వణకింపగలిగి యుండెను. చూడుడు.!

మార్చినెల తే 5 దిన, నెపోలియన్ జయవంతముగ, జనోత్సాహసముద్ర మహాతరంగములలో, పారిసు జేరినాడనువార్త వచ్చినది. శత్రుమండలివారు త్వరణమే సభజేసిరి. ఫ్రాంసుజనులయందు కోపావేశులయిరి. అయితే జనాభిప్రాయమున కెదిరించి ప్రయోజనముఁ లేదనుకొనిరి. బోర్బన్ల రాజులుగఁజేయుట నిష్ప్రయోజనమనిరి. ఆఖరునకు పోలండును పంచికొనినట్లు, ఫ్రాంసును బంచికొనుటో, లేక తమ యిష్టమగు శక్తివంతుడగు నొకప్రభువును యేర్పాటుజేయుటో, యుక్తమనుకొనిరి యుద్ధములతో విసిగియున్నాననియు, తానింక యుద్ధమాడజాలననియుం, ఆస్ట్రి చక్రవర్తి జెప్పెను బోర్బన్ల పక్షవాదియగు 'టెలిరాండు,' యెట్లయిన

మాడి, ఫ్రాంసుజనుల జయించుడని గోరుచుండెను. మార్చి తే 13 ది వచ్చినది. ఈదినమం దేదోయొక కడపటితీర్మానమున కొచ్చున ట్లనుకొనియుండిరి. అప్పటి సారాంశ మిట్లుండినది.

1. పోలాండుమాదిరి ఫ్రాంసును ఖండించి విభజింపవలసినదేనా ?
2. లేక, మన కనుకూలుడును, బోర్బనులకంటె శక్తివంతుడును పలుకుబడి గలవాడును, యగు బొర్నదొట్టివంటివానిని యేర్పఱచుదమా ?
3. లేక, బోర్బనులనే తిఱుగ సింహాసన మెక్కింపవలయునా ?

అనుమాంశములు తీర్మానింపబడవలసి యుండెను.

ఫ్రెంచిజనుల స్వాతంత్ర్యతనుగురించిగాని, వారి ప్రభువు నేర్పాటుచేసికొనుట యందు వారికుండు హక్కులనుగురించిగాని, ప్రస్తాపనే లేదయ్యెను. టెలిరాండు, యారాత్రియంతయు యీ విషయమునుగురించి యాలోచించికొని, మఱునాడు సభకువెళ్లుచు, తన మేనకోడలితోడను తన కార్యదర్శి (సెక్రటరి) తోడను, యిట్లు జెప్పివెళ్లెను.

> "మిమ్మున సంకటముతో విడిచివెళ్లుచున్నాడను. కడపటిప్రయత్నముం జేయుదును నాప్రయత్నము విఫలమయ్యెనా, ఫ్రాంసును గోలుపోవుటే గాక, నాకుఁగాని, బోర్బనులకుఁగాని, నిలువ నీడయుఁగూడ నుండబోదు. సభావిషయ మగుసంగతులు యామందిరముఁదాటి బయటఁ బోగూడదు. గనుక నేను మనిషిచే కబురంపజాలను నాబండి వచ్చునప్పటికి మీారు కిటికి వద్ద నుండుడు. ప్రయత్నము విఫలమయ్యెనా, బండి గవాక్షములు మూసికొని యుండును. సఫలమయ్యెనా, యొకతెల్లకాకితము నాజేతం బట్టికొని, బండిగవాక్షములగుండ యాడించుదును."

అని జెప్పి వెళ్లియుండెను.

ఆదినము ఉదయప్రభృతి, విశేషశ్రద్ధ బొంద పఱచును సభ గూడియుండెను, టెలిరాండుగారివాదన ప్రాముఖ్యత వహించినది. ఆయన, ఫ్రాంసుదేశము, సంపూర్ణ మయినది గాదనియు, అట్లు జేయుటచే ఫ్రాంసు కోపావేశమునను మీారు [illegible]

వలసివచ్చునని యు, వంశానుగతముగ వచ్చుచుండు రాజులను దొలగింపగూడదనియు. అట్లు జేయుటచే మీమీరాజ్యములకే వందరాగలదనియు, ఫ్రాంసును బంచికొంటిరేని, యది జాతీయద్రోహ మగుననియు, బోర్బన్ల దొలగించితిరేని, యది సర్వసింహాసన-ద్రోహ మగుననియు ఖండితముగ వాదించి, ఫ్రెంచిజాతినుండి 'నెపోలియన్'ను విడ బఱచి, నెపోలియన్ మీదమాత్రమే పగసాధించి, ఫ్రెంచిజాతివారికి నెమ్మదిగలిగి చుట యుక్తమయినమార్గమని, ప్రబలముగ వాదించెను. ఈవాదనకు శత్రుమండ యంగీకరించి యీక్రిందివిధముగ నొకడిక్రీని సాదరు జేసిరి.

"నెపోలియన్ 'ఎల్బా' నుండి దప్పించికొని ఆయుధములతో ఫ్రాంసులోనికి వచ్చియున్నందున, మిత్రమండలిప్రభువులు జనక్షేమముకొఱకును, తమ గౌరవభంగముగాకుండ రక్షించికొనుటకును, యీ క్రిందితీర్మానమునకు విధిలేక రావలసినట్లేర్పడినది.

ఎల్బాద్వీపములో నుండవలసినట్లు జేసికొని యుండు యొడంబడికెను దప్పిపోయినందున, నెపోలియన్, ఆయన ప్రాణరక్షణహక్కును బోగొట్టికొని యున్నవాడు. ఫ్రాంసుప్రభుత్వమును తాఱుమాఱు జేసి, దానిని భ్రష్టపఱచు నుద్దేశముతో, ఫ్రాంసునకు వచ్చియుండుటచే, చట్టములు తనకు రక్షణ నొసగ జాలకుండునట్లు జేసికొని యున్నవాడు. గనుక యట్టి వారితో సంధిగాని, యుద్ధమాపుదల యొడంబడికె గాని యుండజాలవు.

గనుక 'నెపోలియన్ బోనపార్టి' యాపత్తు నాగరికజనసంఘముల సంబంధమునకుఁ దూరస్థుడయి యున్నవాడు. గనుక ఆయన, శత్రువుగను, ప్రపంచ యల్లరిగాడుగను, భావింపబడినందున, ఆయనమీద యితరు లెవ్వరైనను బహిరంగముగ బగదీర్చికొన నర్హులయియున్నారని, యిందుమూలముగఁ దీర్మానిం చడమయినది."

ఈవిధముగఁ దీర్మానించి, కట్టకడపటివఱకును అందరును తమతమ శక్తి నంతయుఁ ధారవోసి, జనులచే నంగీకరింపబడియుండు యా ప్రభువును హత మొనర్పఁ బ్రమాణములం గావించికొనిరి. ఈఁడిక్కిని, ఆస్ట్రియా, స్పెయిన్, ఫ్రాన్సు, ఇంగ్లండు, పోర్చుగల్, రష్యా, ప్రష్యా, స్వీడన్ రాష్ట్రములవారు దస్కతులం జేసి యుండిరి.

ఈరీతిగ నేకమానవునిమీదికి యింతమందిరాజులు యేకకాలమందు పైబడ నుండిరి. వీరీవిధమున 10 లక్షలసైన్యములఁ సమగూర్చిరి. ఇంగ్లండు నావికాదళము, ఫ్రాన్సునుఁజుట్టికొని నెపోలియన్ పాఱిపోకుండఁ గాచియుండెను బ్రిటిషు పార్లమెంటువారి తృప్తికొఱకుమాత్రము, ఫ్రెంచిజాతివారు, వారిప్రభువుల నేర్పఱచుకొనుటలో తాము జోక్యము పుచ్చుకొన దలంపులేదని, ఇంగ్లండువారు బ్రకటించికొనుచుండిరి.

ఇవ్విధమున శత్రుమండలి యుద్ధమునకై యత్నించుచుండగ, నెపోలియన్ సంధికై బ్రయత్నించుచుండెను. జర్మనిగుండ శత్రుసేనలు ఫ్రాన్సుయెల్లల వచ్చుచున్నపుడును, ఫ్రెంచినావల, నింగ్లీషువారు, అగుపడినవాటినెల్ల బట్టికొనుచున్నపుడునుఁ గూడ, యుద్ధబాధలనుండి యూరపును దప్పించుటకై. నెపోలియన్ సంధికై యత్నించుచుండెను. పారిసులోని ఆస్ట్రియారాయబారి, నెపోలియన్ పారిసు జేఱుటతో డనే వెడలిపోయెను. ఆయన బోవునపుడు, నెపోలియన్ తనభార్య కొకయుత్తర మిచ్చియుండెను. అది ఆస్ట్రియాచక్రవర్తిగారిచేతి కివ్వబడినది నెపోలియన్ తన భార్యను బిడ్డను యెట్లయిన రప్పించుకొనునేమోనని, యా మాతాశిశువుల తననగరునకు బంపించి, యామెమీద గాపుంచెను. భర్తగారిమీద యనురాగములేకుండ జేయుటకై, నెపోలియన్, అనేకమంది సుందరవతులగు స్త్రీలోలుడైయున్నాడని గల్పించిరట. నెపోలియన్ సంధికొఱకుబంపు రాయబారములు తమకు జేఱకుండునట్లు జేసియుండిరి. నెపోలియన్, తనకుమార్తెయగు 'హర్టెంసీ'ని రష్యాచక్రవర్తివద్దకు రాయబారమంపినందునకు ఆయన తనవలన ప్రయోజనము లేదనియెను. అంతట తనఅన్నగారగు 'జోసఫ్' గారి నంపినను ప్రయోజనము లేదయ్యెను.

ఆఖరున సంధి నభిలషించి యీ క్రిందియుత్తరమును వ్రాసి ఆస్ట్రియా, రష్యా, ప్రష్యా మొదలగురాజులకు నలుగురివద్దకు ప్రత్యేక రాయబారుల నంపియుండెను.

"ప్రభో, అన్నగారు,

పారిసు
1814 సం॥ ఏప్రిల్, 4 ది.

గడచినమాసమందు నేను ఫ్రాంసు తీరముం జేఱుటయు, పారిసు బ్రవేసించుటయు, బోర్బన్‌లు వెళ్లియుండుటలు మీకుం దెలిసియుండవచ్చును. ఈవిషయముల నిజస్వభావము యిప్పటికి, ఏలినవారికి దెలిసియుండగలదు. తమహక్కులను తమకర్తవ్యములం దెలిసిన యొకగొప్ప జాతీయోద్యమమగు సర్వజనాభిప్రాయమే దీనికిం గారణము. బలవంతముగ నేర్పరుపబడిన ప్రభుత్వము వారికి రుచింపదయ్యెను. బోర్బన్‌లకు, జనులయం దభిమానముగాని, మర్యాదగాని లేకుండినది. గనుక, ఫ్రాంసు, వారినుండి విడిపోదలచినది. నేను సర్వము సన్యసించి, చూడదలచిన యీసామ్యప్రయత్నము విఫలమయినది ఫ్రాంసు తమవిముక్తికొఱకు న న్నాహ్వానించినందున, నేను తిఱుగ వచ్చినాడను. నేను ఫ్రెంచినేలమీద యడుగుపెట్టిన చోటినుండి, నన్ను, నా జనులప్రేమయే నా రాజధానిగర్భమునం జేర్పగలిగినది. వారు నాయందు జూపియుండు ప్రేమకు ప్రతిగా, వారికి శాంతినెమ్మదుల నివ్వవలయునని నాయభీష్టము. ఫ్రెంచివారి క్షేమలాభములకు, చక్రవర్తి సింహాసనపునరోద్ధారణే, యావశ్యకము. ఆమూలముగ, సర్వ యూరపుదేశములకును నెమ్మది గలుగగలదని నమ్మెదను. వివిధజాతీయరాష్ట్రములకును, వారివారి వంతుల ప్రకారము, చాలినంత కీర్తిప్రతిష్ఠలు రాగలిగినవి అదృష్టమందలి మార్పులచే, సమయానుకూలముగ, చాలినన్ని జయాపజయములును గలిగినవి. ప్రభువులందరు బ్రవేసింపగల మిక్కిలి కీర్తివంతమగు మఱియొకరంగస్థల మిపు డెదురు జూచుచున్నయది. అందులో ప్రపంచమునకు గొప్పయుద్ధముల ప్రద

ర్శింపజేసినయనంతరము, వారివారి శత్రుత్వముల మఱచి, ఆయాదేశములలో, నెమ్మది నెలగొల్పుటయందు, ఒకరి నొకరు మించ ప్రయత్నించుటే మిగుల హర్షింపదగు విషయము ”

“ఫ్రాంసు ముఖ్యోద్దేశమగు నీయభిప్రాయమును బహిరంగపఱుప గర్వపడుచున్నయది. వారికి తమస్వతంత్రతయం దెట్టి యభిమానమున్నదో, ఇతర జాతీయస్వాతంత్ర్యమందును, అట్టిగౌరవ మున్నయది. ఏలినవారి స్వాభీష్టములును, అట్లనేయుండునని దలచితిని. అప్పుడు దేశము చిరకాలము నెమ్మదినొంది యుండగలదు మఱియు నాయారాష్ట్రములందలి న్యాయపాలనలే మనయెల్లల గాపాడగలవు.”

నెపోలియన్.

యీయుత్తరముల గొంపోయెడు రాయబారులలో నొకరిని ‘స్ట్రాస్‌బర్గు’ దాటి పోనివ్వరైరి. ఇటలికి బంపిన నొకరిని ‘ట్యూరిన్’ దాటి పోనివ్వరైరి. జర్మనికిం బోవుచుండినయొకరిని మెయిన్సుదాటి పోనివ్వకుండిరి. ఈవిధముగ నెపోలియన్ వ్రాసియుండుయుత్తరములగూడ వా రంగీకరింప నిష్టపడరైరి. సర్వదేశములు యుద్ధసన్నాహముల నుండిరి.

ఇట్లుజేయుచు, నెత్తురుదాహకుడగు నెపోలియన్ సంధికి రాడనియు, సర్వదా యుద్ధమే గోరుననియు, యెన్నెన్నియో దోషారూపణలం జేసి, పత్రికలు, కరపత్రముల నచ్చొత్తించి, వేనవేలుగ బంచిపెట్టుచుండిరి. సంధికొరకు జేయబడిన ప్రయత్నము విఫలమయినందున, విధిలేక సైన్యములంగూర్చికొని తిఱుగబడుయావశ్యత యేర్పడినది.

నెపోలియన్ జూన్ నెల తే 1 దిన ‘చాంప్‌డిమారెస్’ అనుచోట పునః పట్టాభిషిక్తుం డయ్యెను. ఆనాడు పురజను లభిమానపత్రము నొసంగిరి. అందునకు, నెపోలియన్ తనసర్వమునకు, జనులకును సైన్యములకును ఋణపడియున్నానను మొదలగు సంగతులతో జవా బిచ్చియుండెను. అందునకు సర్వజనులును సంతోషించిరి. జయధ్వనులం జేసిరి.

ఇప్పుడు సర్వము సిద్ధముజేసికొనవలసి యుండెను. వ్యవధి చాలదయ్యెను. కాల మతితీవ్రముగ గడచిపోవుచుండెను. బెల్జియందేశమందు శత్రుమేఘములు గూడు గట్టుచుండెను. గనుక ప్రభుత్వ పాలనాపద్ధతుల సవరించుటకుగాని, మఱియే యుపయోగకార్యములకుగాని, కాలము వెచ్చించుటకు చాలినంతలేదయ్యెను.

శత్రుకోటి సాదరు గావించియుండు తీర్మానమునకు ప్రతిగా, నెపోలియన్ యీ క్రింది జవాబును వ్రాయించి యూరపుఖండరాజులకు దెలియ పఱచెను.

ఫాంటెన్ బ్లోసంధి మిత్రమండలివారిచే నిరాదరించబడినది.

(1) చక్రవర్తినికిని యామె కుమారునకును రహదారీలిచ్చి రక్షక భటుల నిచ్చిపంపెదమని వాగ్దానమొనర్చియు, యాప్రకారము జరిగింపరైరి. కష్టదినములలో భార్యాపుత్రాదుల సమక్షముచేనయిన కొంత మనశ్శాంతినొందుటకు, యెంతటి ధైర్యవంతులుగూడ నభిలషించుట సహజమయియుండగ, భర్తనుండి భార్యను, తండ్రినుండి కుమారుని ఎడబాటు గావించిరి.

(2) నెపోలియన్ యొక్కయు వారికుటుంబముయొక్కయు, సేవకావళియొక్కయు ప్రాణముల గాపాడెద మనిరి. అట్లుండియు, ఫ్రెంచిరాజుల కండ్లముందర, ఆయనను, ఆయనతమ్ములను, వారిభార్యలను హత్యగావింప హంతకసమూహముల నేర్పాటుజేసిరి.

(3) ఫర్మా, ప్లసెంటియా, (Parma, Placentia) రాష్ట్రములను, రాణిగారికిని ఆమెపుత్రునకును వారివారసులకు నిచ్చెదమని కాలము జరిపి, యావల నిరాకరించి హరించిరి.

(4) యూజినికి ఫ్రాంసునుండి సరిఅయిన శిబ్బంది నిచ్చెదమని నిరాకరించిరి.

(5) నెపోలియన్ వద్దనుండిన ధైర్యవంతులగు సైన్యములకు జీతములిచ్చెదమని యివ్వరైరి.

(6) చక్రవర్తిగారికుటుంబమునకు సంబంధించిన స్థిరచరసొత్తులు గాపాడెదమని, ఆవల సర్వము హరించిరి.

7. చక్రవర్తికి సం॥ 1-కి 25 లక్షల ఫ్రాంకులను, ఆయన కుటుంబమునకు 25 లక్షల ఫ్రాంకుల నిచ్చెదమనిరేగాని యివ్వలేరి. జినోవా, ఇటలీలోని బ్యాంకులు దయయుంచి 6 కోట్లు ఋణమిచ్చియుండనియెడల, తన రక్షకభటులనుఁగూడ నిలిపివేయవలసివచ్చునట్టి దౌర్భాగ్యస్థితికి ఆయనను దెచ్చియుండిరి.

8. ఎల్బాద్వీపమును సర్వహక్కులతో నిచ్చియుండియు వియన్నా కాంగ్రెసునందు దానినిఁ దొలగింపఁ దీర్మానించిరి. భగవత్కటాక్షము సహాయపడి యుండనియెడల, నెపోలియన్ ప్రాణములకును, స్వేచ్ఛకును, భంగపరచు ప్రయత్నములు యూరపు జూచియుండును. ఆయనను సెంట్ హెలీనాలో ఖయిదున నుంచదలచిరి.

ఈవిధముగ మిత్రమండలి యొడంబడికె దప్పిపోయి, వారి మానప్రాణముల కపాయస్థితికి దెచ్చియుండగ, నెపోలియన్ జేయవలసిన దెద్ది? అవమానదూషణల కోర్చియును, యీ యొడంబడికెషరత్తులుగూడ జరుపక దప్పినపుడును, యీవిధముగ భార్యాబిడ్డల, సేవకుల దురదృష్టములపాలు గావించి, తాను, తనకు వారేర్పరచు యన్యాయగతికి లొంగియుండవలసిన దేనా?

ఇదియునుంగాక, 25 వత్సరములుగ యుద్ధమాడి సంపాదించియుండు ఫ్రాంసుదేశములను లాగుకొంటిరి. జనులక్షేమార్థమయి నెపోలియన్ సింహాసనము త్యజించియుండెనేగాని వేఱుగాదు. చట్టముల నాశన మొనర్చిలిరి. ఫ్రాంసు అల్లరిదేశమని ప్రకటించికొంటిరి. జనుల యభీష్టముగాని యనుమతిగాని లేనిదే యొక ప్రభుత్వమును వారినెత్తినం బెట్టితిరి. సైన్యముల వెళ్లగొట్టితిరి. అధికార్ల ఖయిదుననుంచితిరి. ఇట్లెన్ని మార్గములనో బగ దీర్చికొంటిరి. సైన్యములకివ్వబడుజీతములు మనవర్తులను నిలిపితిరి. యీ మొదలగు అన్యాయ అకృత్యముల జరిగించితిరి. పూర్వ యక్రమప్రభుత్వమునే మఱల స్థాపించితిరి. మతవిరోధములు తెఱుగ ప్రారంభమయినవి. నెపోలియన్ జను

లచే నెన్నుకొనబడి ప్రభువుగ గౌరవింపబడుచుం డెను జనులు స్వేచ్ఛాసమానత్వముల కలవాటుపడి యుండిరి. ఇపుడు కొందరు ప్రభువుల క్రింద జనులు బానిసలుగ నుండవలసినట్లు పునః దటస్థించినది.

ఇట్టిపరిస్థితులలో నెపోలియన్ ఎల్బానుండి రావలసివచ్చినది. ఆయన యుద్ధమెన్నడును గోరి యుండలేదు. 700 మయిళ్లు ఒంటరిగా, నిరాటంకముగ దేశమధ్యమున ప్రయాణము జేసివచ్చి బోర్బన్లు విడచి పాఱిపోయిన సింహాసనమును సర్వజనసమ్మత ముగ తిఱుగ నధిష్టించెను. ఇందేమితప్పు? చక్రవర్తి యీఫ్రాంసుదేశబంధవిముక్తి కరుడెంచియున్నవాడు."

అను మొదలగుసంగతులతో ప్రకటించియుండెను.

అఱువదియేడవ అధ్యాయము.

(67)

యుద్ధప్రయత్నము. వెల్లింగ్టన్ బ్లుచర్ శిబిరములు. నెపోలియన్ వ్యూహము. విఫలము. వెల్లింగ్టన్ నిరాధారస్థితి. వాటర్లూ యుద్ధము అపజయము. పారిసునకు రాక.

యుద్ధసన్నాహముల జేయుటయందు ఒకనిమిషమయినను వృథాపుచ్చగూడ కుండెను. సర్వప్రయత్నములం జేసి రెండులక్షల యెనుబదివేల సైన్యముల జేర్పగలిగెను. అయితే యిందులో లక్ష యిఱువదివేల సైన్యములమాత్రమే దీసికొని ఫ్రాన్సు యెల్లలకుఁ బోయి పైనవచ్చెడు 10 లక్షల శత్రుసైన్యముల దాకనెంచెను. శత్రుసైన్యము లన్నియును పారిసుమీదికే ప్రయత్నపడి వచ్చుచుండిరి. రష్యాసేనానియగు 'స్వార్ట్ జన్‌బర్గు' రైన్‌నదీతీరమందు రెండులక్షల అఱువదివేల సైన్యములతోడను, బ్రస్సెల్సు (Brussels) వద్ద వెల్లింగ్టన్, బ్లుచర్, (Wellingtom, Blucher) రెండు లక్షలసైన్యములతోడను విడిసియుండిరి. ఇవిగాక రెండులక్షల రష్యన్‌సైన్యములు జర్మనిదేశమధ్యనబడి వచ్చుచుండినవి. ఇంతేగాక ఆల్ప్స్‌పర్వత పాదభాగమందు ఆస్ట్రియా, అఱువదివేలసైన్యములతో ఫ్రాన్సులో జొఱబడ గాచియుండినది. మఱియును విధిలేక అయిష్టముతో స్విట్జర్‌ల్యాండు ముప్పదివేలసైన్యముల ఫ్రాన్సు మీదికై బంపియుండెను. ఇంగ్లండు యుద్ధనావలు, ఫ్రాన్సుతీరమందు జెప్పరాని యల్లరుల జేయసాగినవి. చూడుడు! ఇంతమందిరాజులు యిట్టి మహాసైన్యములతో ఏకమానవునిమీదికి దండు వెడలియుండిరి.

ప్రపంచాతీతమై మహదాశ్చర్యకరమగు ధైర్యసాహసములతో నెపోలియన్ యింతమంది నెదుర్కొనవలసి వచ్చినది. ఆయన యేకాంగిగ నుండెను. జోసఫయిన్ జనిపోయియుండినది తనభార్యయు, పుత్రుడును శత్రురాజులచేతుల నిర్బంధావాసులుగ నుండిరి. 'యూజిని' పదభ్రష్టుడై మామగారగు బవేరియారాజుగారి చెఱసాలలో

నుండియుండెను. 'మూరట్' ప్రతిగంటలోను తనను గాల్చుదురనుభీతితో మాఱువేషముతో దిఱుగుచుండెను. నెపోలియన్, ముఖ్యసేనానాయకులగు 'లాన్నెసు', 'బెస్సిరస్', 'డ్యూరక్' గార్లు జనిపోయియుండిరి నాయకుడగు 'బెర్తియర్' తనపూర్వయజమానియగు నెపోలియన్ను జూడవెఱచి బోర్బన్లతోగూడ తానును బోయియుండెను. 'మూర్మంట్' ద్రోహియై గెంట్ నగరమందుండి యుండెను 'ఔడినట్' 'మేఁడొనల్డుగార్లు వారికర్తవ్యము ననుసరించి బోర్బన్ల క్రింద నుండియుండిరి. 'నే' అప్రమాణికుడై, తనయవమానమునకు సిగ్గుపడి ఖిన్నుడై పరువుప్రతిష్ఠల బోగొట్టికొయుండెను.

ఇట్టిస్థితులలో రెండేమార్గములు గన్పట్టుచుండినవి శత్రువులను, ఫ్రాంసుదేశము గుండ రాబట్టి, తన స్వల్పసైన్యముల పారిసువద్ద నుంచికొని అక్కడ యుద్ధమాడి యిటో అటో తీర్మానించికొనుటో, లేక, దేశఎల్లల సమీపించి, యకస్మాత్తుగ శత్రుసేనల మీదఁ బడి, వారిని సంధిజేసికొనునట్లు బలవంతపఱచునంతటి స్థితికిదెచ్చుటో, అను రెండు హంశములుమాత్ర ముండియుండెను. ఇవి రెండును కష్టతరములే. అయినను, రెండవది తక్కువ కష్టమయినదిగ దోచెను. కనుక, బెల్జియంలోనుండిన వెల్లింగ్టన్, బ్లుచర్ సైన్యముల దాకి వారికి సహాయ మొచ్చులోపల వారిని నాశనపరచ దలంచెను

జూన్ తే 11 ది రాత్రియంతయు తగునుత్తరువుల నిచ్చుటయందును, తన మంత్రులకు వ్రాయించుటయందును గడపియుండెను. మంత్రులను వదలి శెలవుదీసికొనుచు నీక్రిందివిధమున జెప్పి వెడలియుండెను.

> "ఈరాత్రి నేను వెళ్లుచున్నాడను. మీరు మీ కృత్యములం జేయుడు. సైన్యములును నేనును మా కృత్యముల మేము జూచికొందుము. మీ రైకమత్యముతోడను, పట్టుదలతోడను, శక్తివంతముగను బని జేయుడని జెప్పుచున్నాడను. పెద్దమనుష్యులారా! స్వతంత్రత, కట్టుబొట్లనునవి విచ్చలవిడి, యరాజకత్వములుగ మాఱకుండునట్లు జాగ్రతగ గనిపెట్టియుండుడు. ఐకమత్యతమీదనే, మనజయ మాధారపడియున్నదని మనసులో జ్ఞాపక ముంచికొనుడు"

అని చెప్పి వెళ్లెను.

తే 12 ది తెల్లవారుఝామున మూడుగంటలకు టులరిస్ భవన సోపానములు దిగి వచ్చి, ప్రక్కనయుండు కలెన్ కోర్టు చేతింబట్టికొని, దుఃఖగంభీరములతో

“కరెక్ కోర్ట్సు, నీకు శుభమగుగాక. మనకు జయమో, లయమో, తీర్మానింపగల సమయ మాసన్నమయినది.” అని యనెను. సోపానములన్నియుం దిగివచ్చి యొక నిమిష మానగరు నట్టెదిలకించి, బండినెక్కెను. ఆనాటిపగలును రాత్రియు 150 మైళ్లు బ్రయాణము జేసి, తే 13 ది ఉదయమునకు అవెస్ నెస్. (Avesnes) గ్రామము వచ్చిచేరెను. ఇయ్యది ఫ్రాంసుచివరన యెల్లమీద నుండియున్నది. ఇక్కడికి సర్వ సైన్యములును వచ్చి గలియున ట్లేర్పాటు జేసియుండెను. ఎంతత్వరగ శత్రువులాదాకిన, జయమంత సులభసాధ్యముగ నుండినది. కడకు కొన్నిగంటల యాలశ్యముమాత్ర మయినను అపజయము గలిగింప సమర్థమయి యుండెను.

అక్కడజేరియుండినసైన్యములు నెపోలియన్‌ను జూచి జయధ్వనులం జేసిరి. అక్కడికి చాయ నుత్తరదిశయందు 50 మయిళ్లదూరమందు, వెల్లింగ్‌టన్, బ్లుచర్ సైన్యములు, మార్గమున వచ్చుచుండిన రెండులక్షల రష్యాసేనలకొఱకు గాచియుండి శిబిరమం దప్రమత్తులయి యుండిరి.

నెపోలియన్ అక్కడజేరిన యొకగంటలో, సైన్యములు గదల నారంభించినవి. ఈసైన్యములు పలుమార్గములం బోయి, ‘అవెస్ నెస్’కు 35 మయిళ్లలోనుండు ‘చార్లరాయ్’ (Charleroi) నకు, ఫలానాగంటకు జేరవలయునని యుత్తరువు జేసెను. ‘జనరల్ బోర్మంట్’ అనువానిక్రింద కొన్నిసైన్యము లుండినవి. ఈయన మొదట బోర్బన్‌లపక్షమందుండి, నెపోలియన్ యెల్బానుండి తిఱుగ వచ్చినతరువాత, ఇంపీరియన్‌గార్డు నాయకత్వ మివ్వమని బ్రార్థించి యుండినవాడు. ఈతనిని నెపోలియన్ నమ్మడయ్యెను గాని, ‘నే’ యొక్కప్రార్థన నిరసింపలేక యీయనను నాయకునిగ జేసియుండెను. ఈదుర్మార్గుడు నెపోలియన్‌స్థితి అపాయసహితముగ నున్నదని, నీచుడై, విడనాడి, ద్రోహియై సంధి రాయబారివలె శత్రుశిబిరముం జేరి, చక్రవర్తిసైన్యములు, సన్నాహములు, కదలుటలు, వ్యూహములు మొదలగు యుద్ధమర్మములన్నియు శత్రువులకు వెలిబుచ్చెను.

ఈప్రవర్తమానమును నెపోలియన్ తన సహజశాంతముతో విని యూరకుండెను. ఈద్రోహిని శత్రునాయకుడగు బ్లుచర్ గౌరవించెను. బోర్బన్‌లు బహూకరించిరి. ఈద్రోహముచే నెపోలియన్ తనవ్యూహముల మార్చికొనవలసి వచ్చెను. మార్షల్ ‘సౌట్’ (Souht) గూడ పూర్వము బోర్బన్‌లపక్షముననుండి వచ్చినవాడు. వీనిని సైన్యములు నమ్మకుండిరి. నెపోలియన్ వీనిని నిర్దోషియని జెప్పుచుండెను.

తే 14 ది సాయంత్రమునకు నెపోలియన్ చార్లరాయి సమీపమున కఱుదెంచి యుండెను. అక్కడ 10 వేల ప్రష్యన్‌సేన లుండినవి. తే 15 ది వుదయమున నే

వారిందాకి యోడించి, చార్లరాయిని స్వాధీన పఱచికొనెను. శత్రువులు రెండువేల మంది హతులయి వారి ప్రధానసైన్యములం జేరబోయిరి వారిసైన్యములు అక్కడికి ముప్పదిమయిళ్లదూరమున నుండు బ్రస్సెల్సులో నుండినవి ఈచార్లరాయ్ గ్రామము నకు 10 మయిళ్లదూరమందు బ్రస్సెల్స్‌కు బోవుమార్గమందు క్వాటర్‌బ్రాస్ (Quatre-Bras) అనుగ్రామ మున్నయది. [బ్రస్సెల్సుకు దక్షిణదిశయందు ఆగ్నేయ మూలన, 'నామూర్' యున్నయది. ఈ రెంటికినిమధ్య క్వాటర్‌బ్రా సున్నయది చదువరులు బెల్జియందేశపటమును చూడనగును]

బ్రస్సెల్సు

వాటర్లూ

క్వాటర్‌బ్రాస్

నామూర్

క్వాటర్‌బ్రాస్‌వద్ద రెండుమార్గములు + ప్లసు గుర్తుమాదిరి యెదురుగలియుంటచే దీనికీపేరు గలిగినది. నలువదివేలసైన్యముల దీసికొని పోయి, ముందు క్వాటర్‌బ్రాసును యాక్రమించి యుండవలసినదిగ మార్షల్ 'నే' గారి కుత్తరువు జేసి పంపెను.

> "అక్కడ నీసైన్యమంతయుం గూర్చుము. రక్షక
> స్థానముల గట్టింపుము. ఈ నిమిషముననే గదలి,
> నగమురాత్రికయినను స్వాధీన పఱచుకొంటివేని యెట్టి
> ప్రబలసేనలనైన నెదిరింపవచ్చును."

అని చెప్పిపంపెను.

'జనరల్ బ్లుచర్' సాంబర్, మ్యూస్ అను రెండునదుల సంగమస్థానమగు నామూర్‌కోటయందు సైన్యములతో వచ్చియుండెను. పైజెప్పిన క్వాటర్ బ్రా దీసికొనియుండినయెడల బ్రస్సెల్సులోని 'వెల్లింగ్టన్' క్రిందనుండు లక్షసైన్యముంకును బ్లుచర్ క్రిందనుండు లక్ష ముప్పయివేలసైన్యములకును సమావేశమగుటకు లే మధ్యయడ్డు యేర్పడియుండును.

నెపోలియన్ కొద్దిసైన్యమును వెనుకనుంచి, తక్కినవారితో బ్రస్సెల్సునుండు వెల్లింగ్టన్ సైన్యముల దాకి నఱకివేసి, ఆవల నామూరునందుండు 'బ్లుచర్ పని బట్టదలచెను. అప్పుడు, బెల్జియన్లు వచ్చి నెపోలియన్‌తో జేఱగలుగు

దలంచియుండెను. బలవంతముగ శత్రుపక్షమునం జేఱియుండు సాక్సని, హంగేరి, పోలండు రాష్ట్రముల సైన్యములు, తనపక్ష మవలంబించునని జెప్పియుండెను.

జూన్ నెల తే 15 ది సాయంత్రమువఱకును, నెపోలియన్ వ్యూహము లన్నియు జయప్రదముగ నుండినవి. 'నే' క్వాటర్బ్రాసును స్వాధీనపరచికొని యున్నాడనని వర్తమాన మంపియుండెను దానిని నమ్మి తే 16 ది యుదయముననే బయలుదేరి నామూర్ క్వాటరు బ్రాసుమధ్యనుండు 'లిగ్ని' మార్గమున నడచుచుండగ, నకస్మాత్తుగ వెల్లింగ్టన్ సైన్యముల గలియబోవుచుండు 'బ్లుచర్' సైన్యము లగుపడినవి. ఆ దుర్మార్గపుద్రోహియగు 'బోర్మంట్' యిక్కడి వ్యూహములన్నియు శత్రువులకుఁ జెప్పియుండుటచే, బ్లుచర్ నామూర్నుండి దప్పించుకొని వెల్లింగ్టన్ను జేఱవచ్చుచుండెను. నెపోలియన్ వద్ద 60 వేల సైన్యములుమాత్రమే యుండినవి. ఈ యుభయుల కును లిగ్నివద్ద ఘోరమగుయుద్ధము జరిగినది. పగలంతయు యిటునటు యని జెప్పవీలుగాకుండినది. రాత్రి అయినది. నెపోలియన్ ప్రతిచోటను జయమొందెను. శత్రువులలో 20 వేలసైన్యములు నాశనమయి, 10 వేలు ఖయిదీలుగ జిక్కి, శేషించినవారు పలాయనమయిరి. గాని, నెపోలియన్ యుత్తరువుజేసి యాజ్ఞాపించియుండుమేఱకు, 'నే' క్వాటర్బ్రాస్ జేఱియుండి, యీ పాఱిపోవు ప్రష్యన్ సేనల (బ్లుచర్ సేనల) దాకియుండెనేని, యొక్కడునుఁగూడ దప్పించికొనిపోజాలక, నాశనమయి వాటర్లూ (Waterloo) యుద్ధమే లేకపోయ్యెడిది. 'లిగ్ని' మయిదానమందు నెపోలియన్ను విడిచి, చదువరులగు మనము యొకనిమిషము 'నే' గారిస్థితి విచారింతము

తే 15 ది సాయంత్రమునను, నే, క్వాటర్బ్రాస్ సమీపించుచుండగ రాత్రి అయినది. ఆనాటిరాత్రి చీకటి, గాలి, కుంభద్వార మగువర్షము. సైనికులు అప్పటికి రెండుదివసములుగ నడచి అలసియుండిరి. ఈ క్వాటర్బ్రాస్నకు కొద్దిమయిళ్ల దూరములోనికి వచ్చువఱకుగూడ అక్కడ శత్రువులగుపడరైరి. క్వాటర్బ్రాస్నకు చారుఁ పంపగా శత్రువు లచ్చటలేరని కబురు దెచ్చిరి గనుక నిర్భయముగ రేపటియుదయమున యా స్థలము నాక్రమించికొనవచ్చు ననునమ్మకముతో, యా స్థలము తన స్వాధీనమఁ పట్టె భావించికొని, చక్రవర్తికి తానా స్థల మాక్రమించియున్నాడనని వ్రాసి, కొన్ని మయిళ్లలోనే దండు విడిసెను. అలసటచే సగము జచ్చియుండు యా సైనికులు, తమ అపాయకష్టముల మఱచి, యా బురదనేలలనే బరుండిరి. ఈ కొద్దిగంటలకాల విశ్రాంఁ నెపోలియన్ సింహాసనమును, ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యమును, అఖిల యూరపుదేశమంద జనస్వాతంత్ర్యతను, నాశనముజేయసమర్థమగునని వారు దలచియుండ రైరి.

ఈ ఫ్రెంచి స్వతంత్రరక్షకు లగుసైన్యములు (National guard) యీ బురదనేలలో నిద్రించుచుండగ, బ్రస్సెల్సునగరమందు డ్యూక్ ఆవ్ వెల్లింగ్టన్ ఒకనాట్యమం దుండియుండెను. ఆయన యొక్క ప్రభువు (Lord) తో కిటికివద్ద మాట్లాడుచుండగ నొకభటుడు దరుదెంచి, నెపోలియన్ యెల్లలందాటి బ్రస్సెల్సునకు 10 మయిళ్లలో వచ్చియున్నాడని రహస్యముగ చెవులో జెప్పెను ఈ మాట వినగనే, వెల్లింగ్టన్ ముఖము పాలిపోయినది ఆకాలమందు డ్యూక్ ఆఫ్ బ్రన్సువిక్ (Duke of Brunswick) గారియొడిలో నొకబిడ్డ నిద్రబోవుచుండెను. ఆయన యీమాట విని, ఒడిలో బిడ్డయున్నసంగతింగూడ మఱచి, భయముతో నులికిపడి, తటాలున లేచుటచే, యాబిడ్డ విసురుతో నేలబడి యుండెను. ఈవర్తమానము తక్షణమే అందరికిని దెలియవచ్చి, ఆటలు నిలిపి యెక్కడివా రక్కడ బయలుదేరిరి. బాకా లూదిరి. తప్పెట్లు వాయించిరి సైనికులు వచ్చిచేరిరి. ఫిరంగిబండ్లు, సైన్యములు, సర్వము నొకగంటలోపల యా బ్రస్సెల్సునగరవీథులలో గ్రిక్కిరిసి నడచుచుండినవి.

ఆరాత్రి కాఱుచీకటి, గాలివాన, మార్గములన్నియు బురదనీళ్లతో నిండి యుండినవి. బ్రస్సెల్సుకు దక్షిణమున 15 మయిళ్లదూరములో నీ క్వాటర్ బ్రాసు గలదు. ఆ స్థలప్రాముఖ్యత నెపోలియన్ వలె వెల్లింగ్టన్ గమనించి, తక్షణమందు, యాచీకటి గాలివానలోనే సైన్యముల నడపెంచికొని వచ్చి యాస్థలము నాక్రమించికొని యుండెను.

తెల్లవారినతరువాత, లోగడిరాత్రె యావర్షములో వెల్లింగ్టన్ యాస్థలము నాక్రమించి యున్నాడని దెలిసి మార్షల్ 'నే' వెలవెల బోయెను. చింతించి ప్రయోజన మేమున్నది! బలవంతముగ, తిఱుగ నాక్రమింపదలచుట దుస్సాధ్యముగ నుండినది.

ఇక్కడస్థితి యిట్లుండగ, లోగడిదినమందు 'నే' బంపినవర్తమానము నమ్మికొని, క్వాటరుబ్రాసులోనుండు కొంతసైన్యమును బంపి బ్రస్సెల్సుకు పాఱిపోవుచుండెడు బ్లుచర్ ను అడ్డగింపమని నెపోలియన్ వద్దనుండి 'నే' గారికి యుత్తరువు వచ్చినది. ఆ యుత్తరువులో "ఫ్రాంసుయదృష్టము నీచేతిలో నున్నది" (The destiny of France is in your hands) అని వ్రాయబడి యుండినది.

'నే' యీపాఠిష్ఠి యజాగ్రత చేసియుండనియెడల, బ్లుచర్ యొక్క సైన్యములు నాశనమయి యుండెడివి. మఱుదినమందు నెపోలియన్ సైన్యములు వెల్లింగ్టన్ సైన్యములమీద బడి పాడుజేసియుండును. బెల్జియన్ మొదలగు రాష్ట్రసైన్యము

నెపోలియన్ వంక దిఱిగి యుండెడివారు. వారు అయిష్టముతో శత్రుపక్ష మవలం బించి యుండిరి. ఇట్టి ఆకస్మికములమీదనే జనులయదృష్టములు యాధారపడి త్రేలా డుచుండును సుమా.

బ్లుచర్ సేనల నడ్డగించుటకు బదులు 'నే' క్రిందనుండు సైన్యములు, తిఱుగ క్వాటర్‌బ్రాస్ స్వాధీనమునకై అతిసాహసముతో బోరాడుచుండెను. వెల్లింగ్‌టన్ సైన్యములును ప్రాణముల దెగించి పోఱుచుండినవి.

'నే' యొక్క జ్ఞానహీనతను గురించి నెపోలియన్ చింతించినయుండెనే గాని, వారి నేమియు ననక, గతజలసేతుబంధన మవ్యక్తమని, వుండినసైన్యములతో తగు కర్తవ్యముల నాలోచించుచుండెను.

క్వాటర్‌బ్రాసునందు 'నే' గారిసైన్యములు ఆరాత్రి వెల్లింగ్‌టన్ సేనలతో యుద్ధ మాడుచుండగ, బ్లుచర్ పక్కప్రక్క పాఱిపోవుచుండెను. ఈతని వెంబడించి, వెల్లింగ్‌టన్ సేనల గలియకుండునట్లు గాచియుండుడని మార్షల్ 'గ్రౌచి' గారిని నియమించెను.

తాను స్వయముగ క్వాటరుబ్రాసులో నుండువెల్లింగ్‌టన్ సైన్యముల దాకుట కును నేగారికి సహాయపడుటకును క్వాటర్‌బ్రాసునకు వచ్చుచుండగ, వెల్లింగ్‌టన్ సేనలు అక్కడినుండి వెనుకకు మఱలి వాటర్లూకు బోవుచుండినవి. (ఈవాటర్లూ క్వాటరుబ్రాసున కుత్తరమునను బ్రస్సల్సుకు దక్షిణమున, మధ్యలో నున్నయది.) నెపో లియన్ యును వారిని వెంబడించి బోవుచుండెను.

వెల్లింగ్‌టన్ సేనలు పోయి, ఆ పగటిపూటనే వాటర్లూమయిదానమందు జేఱి నవి. ఇక్కడ రక్షకస్థానముల నేర్పరచికొని, బ్లుచర్ సైన్యముల రాకకై నిరీక్షించు చుండిరి కొన్నిగంటల ప్రయాణ మాత్రపుదూరముగల 'వేవర్' (Wavre) గ్రామమందు బ్లుచర్‌సైన్యములతో నుండియుండెను. వీరిద్దరిసైన్యములును గలసి లక్ష ఏబదివేలసైన్య మగును. ఫ్రెంచిసైన్యములు 71 వేలకుం తగ్గియుండెను.

ఆరాత్రికి యలసి, గాలివాన బురద చీకటిలో నెపోలియన్‌సైన్యములు, ఆ మయిదానమునకు వచ్చిచేరినవి. సర్వసైన్యభాగములును వచ్చి జేరునప్పటికి, విశేష రాత్రి అయినది. ఆచీకటి గాలిని చూచి, నెపోలియన్ దైన్యపడసాగెను. శత్రుసేనలు వేయుచుండు మంటలవెలుతురున, సురక్షిత మగుతావుల వారుండుట గమనించి, వారిని తగుస్థలముల నెదిరించుటకై, సైన్యములు వచ్చుకొలదిని అక్కడక్కడ నియు మించుచుండెను. 'బ్లుచర్' క్రిందనుండు ప్రష్యన్‌సైన్యములం దఱుముచు, చక్ర

వర్తి సైన్యములకు సమాచార మందగలదూరములో నుండవలసినట్లు గ్రౌచిగారికి వ్రాయించెను.

13 గంటలకాలము, నిద్రాహారవిశ్రాంతుల నెఱుగక, నెపోలియన్ యాదిన మందు బనిచేయుచుండెను. సైన్యములు గాలివాన చలిచే వణకుచు, మంటలయెదుట చలి గాచుకొనుచుండగ యీాయన చలి గాచికొనసైన బ్రయత్నింప దయ్యెను. ఆరాత్రి కుండలతో ముంచిబోసినట్లు వాన గురియుచుండగ, రాత్రిఅంతయు గష్టపడుచుండెను.

వెల్లింగ్టన్ సైన్యములు మొత్తము 72-90 వేలవఱకుండి, యొక యడవి ప్రదేశముగూడ వారికి రక్షణ యుండినది. ఇదియునుగాక నొక మిట్టప్రదేశమందు శిబిరము గూడియుండిరి ఫ్రెంచిసైన్యములు, 65 లేక 75 వేలుమాత్ర ముండిరి. ఒక పల్లప్రదేశమందు, శత్రుసైన్యముల కెదురుగ ఫిరంగిగుండు బారగల దూరమం దుండి యుండిరి కడకా భయంకరరాత్రి గడచని, యుదయ మయినది. అది జూన్ తే 18 ది ఆదివారము ఈ వాటర్లూ మైదానమం దంతకు పూర్వము, దున్ని పైరుజల్లి యుండిరి. వారమురోజులుగ గురియుచుండు వర్షములచే భూమి నాని, దానికిదోడు. యీాసైన్యములచే బండ్లు, గుఱ్ఱములచే, త్రొక్కబడి, యా స్థలమంతయు నొ బురదగుంటగ నుండినది గుఱ్ఱములు మోకాళ్లవఱకును దిగబడుచుండినవి. ఫిరంగిబం చక్రములకు మట్టి పెఱుచుకొని కుండలవఱకును దిగబడుచుండెను. ఇట్టిస్థితిలో ఫ్రెంచి సైన్యములు బోయి మిట్టలమీాది శత్రువులఁ దాకవలసిన ట్లేర్పడినది. శత్రుసైన్యము లెత్తుదిబ్బలమీాద, నుండుటచే, 'బ్లుచర్' తమను గలియువఱకును, దెబ్బలు దప్పించు కొనవలసినంతటి యావశ్యతే గాని, జొఱబడి యుద్ధమాడవలసిన ప్రసక్తి వారికి లేకుం డినది. ఉదయమున 8 గంట లగునప్పటికి, యీా భూలోకమందలి మానవు డొకమాన వునకు జేయు యమానుషకృత్యములం దిలకింప నిచ్ఛపొడమి, స్వర్గమందలి దేవత పరజాల నావల దీసిరా యన్నట్లు, యెక్కడిమేఘము లక్కడ హ్రస్వమయి సూర్యు-శుభ్రముగ బ్రకాసింప సాగెను. పదిన్నరగంట యగుసరికి సర్వసన్నాహములును జఱిగింపబడి, సైన్యములు వారివారి స్థానములందు, నిశ్శబ్దముగ నుండిరి. చి[illegible] శాలలు సైన్యముల వెనుకభాగమం దేర్పఱుపబడి యుండినవి. చికిత్సకులు కత్తులు, రంపములు, కట్టుగుడ్డలు, దూది మొదలగు పరికరములతో నుండిరి. నెపోలియన్ గుఱ్ఱమెక్కి సైన్యముల ముందుజూచుచు బోవుచుండగ, ప్రతివారును 'భగవంతు డీయనను రక్షించుగాక,' యని ప్రార్థన జేయుచుండిరి. 70 వేల సైనికుల నోళ్ల--

ఏకగ్రీవముగ నేకమనస్సుతో బయలువెడలు, యీ జయధ్వనులు ఆరంగస్థలమం
తయు నిండి, శత్రువుల చెవులం ఘట్టిగ వినబడుచుండినవి 11 గంటలకు యుద్ధ మారం
భమయినది. ఉభయపక్షములందును మానవశక్తిసాహసములు జేయగలుగునంతయు
జేయబడియుండినది. గంటగంటలో, చక్రవర్తికి జయమను కేకలతో సేనలుదాక
నారంభించినవి. ఫిరంగి నోళ్లముందరికే బయిగెత్తి, యుద్ధమాడుచుండగ, ఫ్రెంచిసేన
లూచకోతలుగ గోయబడుచుండినవి. ఆలయకాలమహాభూతమున కానాడు, పండు
గగ నుండినది. ఫిరంగుల మూతులనుండి వెలువడు ప్రతిగర్జనయును, యెంతయో
దూరముననుండు పేనవేల సైనికులభార్యలకు, వైధవ్యసందేశమో, లేక, చిరకాల
దారిద్ర్యనాశయో, తల్లులకును తోడబుట్టువులకును, తరింపరాని దుఃఖసందేశమో,
లేక, బ్రతికినంతకాలపు దారిద్ర్యదశయో, యీలాటిసందేశముల నంపుచుండెను.
గోళములు, గుండ్లు రవలు పీటితుపాకు వీచుచు, అనేకగంటలకాల మీవిధమున
యుద్ధము నడచునప్పుడు, గుఱ్ఱపురౌతుల తాకుడులలో చచ్చిన చావనున్నవారు యీ
నెత్తురుబురదలో త్రొక్కివేయబడు చుండిరి. ఆవిశాలమగు రంగస్థలమం దెక్కడజూచి
నను, పెనుగరాసులుగ నుండినవి. ఫిరంగి ప్రేలునప్పటి వెలుతురులు, చెవులు చిందర
పోవు తుపాకిధ్వనులు, చనిపోవువారి కేకలు, హాహారవములు, సగమురాత్రియందలి
చీకట్లవలె గ్రమ్ముకొనియుండు గంధకపొగలు, సైన్యముల మరికొల్పు కేకలు, ఈలలు,
పలాయను లగువారిని గుఱ్ఱపురౌతులు వెంబడించి నరకుటలు, యివి సర్వమును జూడ,
భయంకరమగు మహాఘోరప్రదర్శనముగ నుండినది.

ఇట్టిభయంకర యుద్ధమధ్యలో వెల్లింగ్టన్ సైన్యము లోడిపోయి, బ్రస్సెల్సు
మార్గముబట్టి వెనుకకు బాఱిపోవుచుండెను. నెపోలియన్ జయము నిశ్చయ మను
కొనెను. ఇంతలో దూరమున నడివైపున, షుమారు 30 వేలకు మించినసైన్యములు,
ఆడనిం బొడివచ్చుచుండగ, నెపోలియన్ గారు ది, 'మార్షల్ గ్రౌచి' తనసహాయార్థ
మరుదెంచుచున్నాడని పలచి యుండెను గాని ఆసైన్యములు, వెల్లింగ్టన్ను జేఱ
వచ్చు బ్లుచర్ పుటోభాగసైన్యములై అతనిచే నడపింపబడుచుండినవి అప్పటికి నెపో
లియన్ వద్ద 60 వేల సైన్యములకు [illegible] నుండినవి. ఈ వచ్చునవియును జేరి
శత్రువులకు ఒక లక్షసైన్య మేర్పడెను.

నెపోలియన్ను సహాయముగ రమ్మని గ్రౌచికి జెప్పిపంపినను, ఆవుత్తర్వు యద్ద
గింపబడెనో, లేక ద్రోహముచేసెనో, [illegible] మా మన కంవచ్చెను. యుద్ధ
మందలి ధ్వనులు ఆయనకు వినబడి యుండినను, జనరల్ 'యుక్సల్ మేన్' గారును,

కవుంట్ జిరార్డుగారును ప్రాధేయపడినను, తనను బ్లుచర్‌ను వెంబడింపమని యుత్తరువు గనుక, తాను రానని నెపోలియన్ సహాయమునకు రాడయ్యెను.

నెపోలియన్ వద్దనుండు 60 వేలలో 10 వేలమందిని, పైనవచ్చుచుండు బ్ర్యూలో సైన్యముల నడ్డగింప బనిచి, మిగిలినసైన్యములతో వెల్లింగ్టన్ సైన్యములతో బోరుచుండగ, వెల్లింగ్టన్ సైన్యములు బలహీన మయినవి. బ్ర్యూలోసైన్యములు పాఱిపోవుచుండిరి.

వెల్లింగ్టన్ సైన్యములమీదికి తనవద్దనుండు (imperial old guard రక్షకసైన్యములగూడ పంపుటచే నెపోలియన్‌కు జయము నిశ్చయమనుకొని యుండిరి. ఒక యెత్తైన ప్రదేశమందుండి జూచుచుండిన 'వెల్లింగ్టన్' దీనుడై, బ్లుచర్‌రాక కాతుర పడుచుండెను. ఇక కొద్దికాలముమాత్రమే యుద్ధ మాడగలనని దీనుడై యుండెను. సైన్యములు కఱగిపోవుచుండినవి. పలుమారు గడియారముం జూచికొని, బ్లుచర్‌గాని, లేదా రాత్రిగాని, తనకు సహాయపడిననే తప్ప తనకు గత్యంతరములేదని చింతించుచుండఁగ యిట్టి సంకట సందర్భసమయమందు, నెపోలియన్ సైన్యములకు వెనుకభాగమున యొక్కొకటి ముప్పదివేలుగల రెండు గొప్పసైన్యభాగములు నల్లగ దూరమున వచ్చుచుండినవి. ఇవి 'బ్లుచర్' బ్ర్యూలో క్రిందనుండు సైన్యభాగములు. ఈ రెండుభాగములే నెపోలియన్‌సైన్యమంత యుండినవి.

నెపోలియన్‌సైన్యము లలసి యుండినవి 20 వేలమంది జనిపోయి యుండిరి. శేషించినవి ౨0 వేలకు తక్కువగ నుండిరి. ఇట్లున్నను, ప్రస్తుతమున రాగల అపాయమునుబట్టి, ఒకప్రక్క పైనవచ్చెడుసేనలను, మఱియొకప్రక్క వెల్లింగ్టన్‌సేనలను దాకిరి.

ఇట్టితరుడు, యుద్ధము నిటో యటో తీర్మానించగల మహాసాహసకృత్యము నెపోలియన్ గుఱ్ఱమునెక్కి సైన్యముఖమున తానే నాయకుడై నడపించుచు, సైనికులతోగూడ తానును జచ్చెదనని శత్రుమధ్యమునకు బఱుగెత్తించెను. అపుడు నాయకుడగు 'కాంబెన్ని' చక్రవర్తి గుఱ్ఱపుకళ్లెములం బట్టికొని ముందు బోనివ్వక ఆపి, ఉద్యోగులు, సైనికులును బ్రతిమాలి, వారిమీద ఫ్రాన్సు యాధారపడియున్నదని, మనవిజేసి, రక్షణగలచోటికి వెళ్లుడని ప్రార్థించిరి. వారిప్రార్థన నిరసింపజాలక, దుఃఖముతో 'నే' గారికి నాయకత్వ మిచ్చి, తొలగియుండెను. ఈ రెండుకత్యలకును పోరు యతి తీవ్రముగ జఱిగినది. ప్రపంచయదృష్టము లీక్షణమందు త్రాసులో నటు యిటు వణకుచుండినది. ఫ్రెంచిసైన్యములు నిశ్శబ్దముగ, నిర్భయసాహసములతో బ్రిటిషుఫిరంగుల

నోళ్లయెదుటికే నడచుచుండినవి. గుండ్లతుపాను యారంభ మయినది. ఆ ఘోరయుద్ధ మునుగుఱించి వ్రాయ నలవికాదు. [చదువరు లిదివఱకే అనేకయుద్ధముల జదివి, విసిగియుందు రనుభీతితో యుద్ధవర్ణన మానివేసితిని] ఈయుద్ధములో నెపోలియన్‌కు జయము గలుగగలసమయమందు, అకస్మాత్తుగ అఱువదివేలసైన్యములు, అప్పటికి నిద్రాహారము లెఱుగక, యలసి శుష్కించి అతివీరావేశముతో బోఱి,బడలియుండిన నెపోలియన్ సైన్యభాగముల వెనుకప్రక్కన వచ్చి మీదఁ బడుటచే, శత్రువులు జయ ముందిరనియు, నెపోలియన్‌యొక్క విశ్వాసవంతులగు రక్షకసైన్యములు గూడ, యొకడైనను మిగులకుండ తమప్రాణము లా నెపోలియన్‌కొఱ కర్పించియుండిరనియు జెప్పిన జాలును. ఇద్దియే, ఫ్రాంసుస్వాతంత్ర్యత నిర్మూలించిన 'వాటర్లూ' యుద్ధము.

ఇప్పుడు తన ప్రాణతుల్యులగు రక్షకసైన్యములుఁగూడ నాశనమగుటఁ జూచి, నెపోలియన్ సాధ్యమయినంతత్వరలో పారిసునకు జేఱి సైన్యములఁ దిఱుగ జేర్చికొని, శత్రువుల నెదిరింపవలసినదే తప్ప వేఱుమార్గము గానరా కుండెను.

కనుక దుఃఖముతో వెనుక తిఱుగవలసినవాడై, ఆదినము పగలు 1 గంటకు క్వాటర్‌బ్రాసు జేఱి, యొకగంటమాత్ర మక్కడ నిలిచి, ఆ రాత్రియంతయు, దారి నడచి, వుదయమునకు 'చార్లరాయ్' జేఱి, అక్కడనుండి బయలుదేరి. తే 21 ది రాత్రి యొంటిగంట కాలమపుడు, పారిసుఁ జేఱియుండెను. అప్పటికి నగరమందలి దీపము లాఱిపోవుచుండినవి. 'టులరిస్' నగరునకు బోనొల్లక (Elyssee) 'యెలైసి' భవనముఁ జేఱెను. కొద్దిమంది సేవకులుమాత్రమే ద్వారమం దుండియుండిరి. భవన సోపానములమీద స్నేహితుడగు 'కలెన్‌కోర్టు' వీరినాహ్వానించెను వెంటనే నగరులోనికిం బోయి, అలసియుండుటచే, నొకసోపామీదఁ బడి, చేతిని రొమ్మున దాటించి కొని తన రక్షకసైన్యములు జూపియుండు ధైర్యసాహసము లుగ్గడించికొని, వారితో గూడ తానునుఁ జచ్చియుండక పోతినే యని, దుఃఖించుచుండెను. ఆవల కొంతకాల మునకు తా నొంటరిగ నుండదలచితినని జెప్పి, లేచి గదిలోనికి వెళ్లియుండెను.

అఱువదియెనిమిదవ అధ్యాయము.

(68)

నెపోలియన్ దుఃఖము. ఫౌచి దుర్మార్గము. యలైసినగరునందు కల్లోలము. సింహాసన విసర్జన మెల్ మెయిసన్‌కు వచ్చుట. బ్లుచర్ ద్రోహము.

నెపోలియన్ గదిలో గూర్చొని, తనలో తాను కొంతతడవు చింతించి, లేచి జలకమాడి, పడకమీద కొన్ని నిమిషములు పడియుండి, ప్రకృతమం దేర్పడిన పరిస్థితులు విశ్రాంతి నొందనిచ్చునవి గానందున, బయటి కరుదెంచి కలెక్ కోర్టును పిలుపించికొని, జెప్పనలవిగాని శాంత మవలంబించి, ఫ్రాంసునకు ప్రాప్తించిన దుర్గతినిఁ గూర్చి యిట్లు చెప్పఁదొడఁగెను.

"ఇది నాకు మరణావస్థ! మనసైన్యముల కంటె నాలుగింతలు శత్రుసైన్యము లుండినవి. శత్రుసేనలన్నియు నొకటిగ గలియకుండునట్లు వ్యూహములఁ బన్నితిని. ద్రోహియగు 'బోర్మంటు' నా వ్యూహములఁ బాడుజేసెను. ద్రోహియై సమయములో విడనాడుటచే, అన్నియేర్పాట్లును మార్చికొనవలసి వచ్చినది. యుద్ధసమయమం దాశత్రువులఁ జేఱుట! ఎంతదుర్మార్గము! ఫ్రెంచిదేశీయులనెత్తురు వానితల మీద శాశ్వతముగ నుండుగాక ఫ్రాంసుశాపములు వానికిఁ దగులునుగాక. శుద్ధస్వామిద్రోహము! ఈద్రోహమే యింత యనర్థములకునుఁ గారణము. ఇందుచే ధైర్యము నశించినది. 'గ్రౌచి' సమయమునకు రాదయ్యెను. 'నే' ఆవేశపరవశుడై పోరాడెను. మన సైన్యము లతిశౌర్యవంతముగఁ బోరాడినవి. ఇంత

జేసియు అపజయమే గలిగినది. అధికారులును, నాయకులును సేనాధ్యక్షులును శక్తివంచన లేక కీర్తివంతమగు యుద్ధమాడిరి. (ఒకనిమిష మూరకుండి) రెండు సభల సభ్యులను జేర్చెదను. సైన్యములకు ప్రాప్తించిన దుర్గతినిఁ జెప్పి, దేశమునుఁ గాపాడికొనుమార్గములఁ జూచికొండని ప్రార్థింతును. అటుతరువాత తిఱుగ యుద్ధరంగమునకుఁ బోయెదను.”

అని చెప్పెను

అయితే, పారిసునగర మిప్పుడు అల్లకల్లోలముగ నుండినది. శత్రువుల లక్ష సైన్యములు, నిరాయుధమయి నాశనమయిన సామ్రాజ్యములోఁ జొఱబడుటకై పలు దిక్కులనుండి వచ్చుచుండిరి. యెనిమిదిదివసములలోఁ బ్లుచర్, వెల్లింగ్టన్ సైన్యములు పారిసు జేఱఁగలిగియుండెను నెపోలియన్ విరోధుల కిపుడు మంచిసమయము దొఱికినది. కనుక శత్రువుల నెదిరింపవలెనన్న ఫ్రాంసుదేశము, నెత్తురుసముద్రములో నీదవలసివచ్చుననియు, నెపోలియన్ మీదమాత్రమే శత్రువులు పగ సాధించుచున్న వారు గనుక నెపోలియన్ను బట్టియిచ్చితిమేని, ఫ్రాంసు నెమ్మది నొందగలదనియు తదనంతరము, మన కనుకూలమగు జనప్రభుత్వమో, లేక మఱియొకచక్రవర్తినో, లేక మఱి యెదయిననో, జూచికొనవచ్చుననియుఁ జెప్పసాగిరి. ఇదియును కొంత కారణయుక్తమగువాదనే బోర్బన్ పక్షపాతులగువారు, ఆరాజులనుఁ దిఱుగఁ దెచ్చెదమనిరి జనులు కొందరు, జనప్రభుత్వమే గావలె ననిరి. అల్లరిమూకలు, వారి కనుకూలమగు ప్రభుత్వమునుఁ జెప్పసాగిరి.

సభ్యులలోఁ గొందరు, నెపోలియన్ మీద కక్ష్యగట్టి యుండిరి. శత్రుసైన్యములు గంటగంటకు పారిసు సమీపించుచుండిరి. శాంతముగ నాలోచించుటకా తడవు లేదాయెను. అంతయు కల్లోలము, ఉద్రేకము, తొందరలుగ నుండినది. దుర్మార్గుడగు ‘ఫౌచి’ అప్పుడే శత్రువులతో నుత్తరప్రత్యుత్తరముల జఱుప నారంభించెను.

ఇంగ్లండులోని బ్రిటిష్ పార్లమెంటులోని హవుస్ ఆవ్ లార్డుస్, హవుస్ ఆవ్ కామన్స్‌మాదిరి, అక్కడనుండు ప్రభువులసభ, ప్రతినిధులసభ (Chamber of Peers and Chamber of Deputeis) యను రెండుసభలునుఁ గూడినవి. ప్రతినిధులసభలోనివారు చాలభాగము అనుభవహీనులగు పసివాండ్రు. వీరు అనుభవశాలులగు తంత్రజ్ఞులమాటలలోఁ బడియుండిరి. ఈ కల్లోలదినములలోఁ ప్రభువులసభమాట నెక్కుడానివ్వక, రెండవసభవారు అధికారమును వహింప సమర్థులుగ నుండిరి.

ఈసమయములో, నెపోలియన్ సోదరులు లూసియన్, జోసఫులును వచ్చిరి. వెంటనే రాష్ట్రమండలి ముఖ్యోద్యోగులును వచ్చిరి. కొందరు రాకసలహాను, మరి కొందరు మఱియొకసలహాను, యీవిధముగ నిచ్చిరి ఉదయమున 7 గంటలకు స్టేట్ కవున్సిల్ వారు సభజేరి, అప్పటిస్థితులలో నెపోలియన్ కు నిరంకుశ ఆజ్ఞాపకుడు (Dictator) అను యధికారమిచ్చి యీక్షణమందు తగుప్రయత్నములు గావించి కొనినగేగాని ఫ్రాంసునకు గత్యంతరము లేదని తీర్మానించికొనిరి. ఆసభలో ననేకు లీసలహా నామోదించిరి గాని ద్రోహియగు 'ఫౌచి' ఆసభలోనుండియు యాక్షేపించక, రెండుసభలవారు యిందున కంగీకరింపరనిమాత్రము జెప్పెను అంతలో నెపోలియన్ "నన్నేమయిన సన్యసించమని గోరెదరా" యని యడుగగనే, అట్లనే తోచుచున్న దని జెప్పియుండెను.

ఈసంగతులన్నియు విని, తానేమి జేయదలచినది యాలోచించికొనుచుండగ, నెపోలియన్ యుద్దేశవిరోధముగ, ప్రతినిధుల సభవారుఁజేసిన తీర్మానమొకటి దెచ్చియిచ్చిరి.

'లాఫయట్టి' మంచి దేశాభిమాని నెపోలియన్ సన్యసించెనేని, జనులు బోర్బన్ లయం దయిష్టులగుటచే, బోర్బన్ ల నెక్కింపక, జనప్రభుత్వ మొకటిస్థాపింప వీలగునని దలచియుండెను.

యీప్రతినిధివారి సభాతీర్మానమునుఁ జూచి నెపోలియన్ కోపపడి, ప్రకృతమం దేర్పడియుండు స్థితిగతులఁ దెలియ జెప్పుటకు రెగ్నాల్టు అనువారిని ప్రతిధి సభకును 'కార్నాట్' అనువారిని ప్రభుసభకును బంపించగ, ప్రతినిధుల సభాగందరగోళములో, యీసమాచారమే వినకుండిరి ప్రభుసభాసభ్యులుమాత్రము, యీ సందేశముల వినిరి అయితే యీ రెండుసభలలోని సభ్యుల వాదప్రతివాదములతోనే, ఆ స్తమానమయి చీకటి పడినది. ఏతీర్మానమునకు వారు రాజాలరైరి.

ఇవి యట్లుండగ, లక్షలకొలదిజనులు చక్రవర్తియుండిన యలైసి, భవనమందు గ్రిక్కిరిసి, వుద్యానమందలి చెట్లమీదను, కిటికీలమీదను, కటకకటాలమీదను యెక్కి చక్రవర్తికి జయమని జయధ్వనులఁ జేయుచు దర్శనమివ్వుడని బ్రార్థింపుచుండిరి.

లూసియన్, నెపోలియన్ గారిని, జనులప్రార్థన యంగీకరించి సర్వాధికార బూని సభలతో జోక్యములేకనే, సైన్యములజేర్చి శత్రువులమీదఁ బోయి, ఫ్రాంసు గాపాడుడని ప్రాధేయపడుచుండెను. అయితే, తన ఫ్రెంచిదేశములో, అంతఃక

మగుటకు ఆయనమన సొప్పదయ్యెను. కనుక వారినొప్పించి నాకు సహాయపడునట్లు జేయమని జెప్పిపంపెను.

ఆకాలమం దీ రెండుసభలును, నెపోలియన్ కనుసైగతో, యొక నిమిష కాలములో నాశనమయి యుండెడివేగాని, అట్టి నీచకార్యము నాతడు జేయువాడు గాడు ఈవిషయమయి, యా సభాసభ్యులతో మాటలాడఁబోయిన లూసియన్‌ను దిట్టి, చీవాట్లుఁ బెట్టిపంపిరి. కనుక, సభలలోని పరిస్థితులు నెపోలియన్‌కుఁ జెప్పుటకు కలెన్‌కోర్టు వచ్చుచుండగ, బండివచ్చుటకును త్రోవలేక, కష్టముమీదఁ జేరవచ్చెను. జనులు గ్రిక్కిరిసి, నగరుఁజుట్టికొని జయధ్వనులఁ జేయుచుండిరి. యీ జనోత్సాహమును జూచి, వీరు యీ రెండుసభలవారికే యుపద్రవము గలిగింతురో యని నెపోలియన్ భయపడవలసి వచ్చెను. కలెన్‌కోర్టు వచ్చి, ప్రతినిధి సభలోని వారియుద్దేశములఁ జెప్పగ విని యిట్లనెను.

"సర్వము నాశనమగును. నే నిపుడు సింహాసనము సన్యసించినవెంటనే, ఖాళిగనుండు దీనిని, వారి కిష్టమగువారి కిచ్చి యెక్కింతురు. బోర్బన్‌లనగ విశేషమంది కయిష్టము. అట్లయిననుఁగూడ వారినే యెక్కింతురు. అపుడు ఫ్రెంచిదేశీయులు, విదేశీయుల కరుణాపాత్రులయి యుండవలసి యుండును. ఈ ప్రతినిధిసభవారి అశక్తఅవ్యక్తతలకు, దేశము విశేష కష్టములపాలగును"

అని జెప్పుచుండగ 'బెంజమిన్ కాన్‌స్టెంట్' అనువారు వచ్చి, జనులకాయుధములనిప్పించితిరేని, శత్రువుల వెళ్లగొట్టెదరనియు, ప్రతినిధిసభవారు చక్రవర్తిత్వమొసఁగియుండనందున, దానిని సన్యసింపుడని గోరుటకు వారికి హక్కులేదనియుఁ జెప్పెను.

ఇట్టిస్థితులలో, తే 21 ది పగలును, యారాత్రియు, యీ రెండుసభలును వాదప్రతివాదములు జేయుచుండిరి. నెపోలియన్ అలసి బడలియుండుటచే, విశేషశ్రాద్ధుబోయినయనంతరము విశ్రమింపఁ బోయెను. ఆరాత్రి నగరమం దెవ్వరుగాని నిద్ర యెఱుగరు. ఆయుధము లిచ్చినట్లయిన, దేశమును, చక్రవర్తినిఁ గాపాడెదమని జనులు వెల్లువలు వెల్లువలుగ వీధుల వచ్చుచుండిరి. ఇక్కడిట్లుండగ, శత్రుసేనలు, నగరదాపునకు సాగి వచ్చుచుండిరి. సభలలోని సభ్యులు చపలచిత్తములతోడను,

విరోధములతోడనుఁ బెనుగులాడుచుండిరి. అంతయు కీలాకీలముగ నుండినది. యిట్టి స్థితిలో సర్వము నెపోలియన్‌కు విడిచితిమని దీర్మానించియుండిరేని, నెపోలియన్ కర్తవ్యము నాలోచించి తగుయేర్పాట్లఁ జేసి, దేశమునుఁ గాపాడియుండును. ఆ నిర్భాగ్యులగు సభికులు, ఆఖరునకు నెపోలియన్ సింహాసనము త్యజింపవలసినట్టే గోరితి మని తీర్మానము గావించిరి తే 22 ది ఉదయమయినది. గడచిన రాత్రి యెంత యల్లకల్లోలముగ నుండెనో, యీపగలును అట్లనే యుండినది. 8 గంటలకు సభలు సమావేశ మయినవి ఎక్కువమంది సభ్యులు నెపోలియన్ సింహాసనము త్యజింప వలయునని కోరిరి.

ఇది యిట్లుండ, గడచినరాత్రిలో నొకసమాచార మందియుండినది ఏమనగ, సేనానాయకుడగు 'గ్రౌచి' బ్లుచర్, వెల్లింగ్టన్ సేనల దప్పించికొని, 40 వేలసైన్యము లతో ఫ్రాంసునకు రాగలిగెననియు, నాయకులగు 'నే' 'జిరోమి' యనువారలు వాట ర్లూలోని హతశేషులగు 40 వేలసైనికులతో వారిని గలిసికొనిరనియు, యీవిధమగు శుభసూచన లగుపడినవి. ఇదియునుఁ గాక, అనుభవశాలురగు పదివేలసైనికులు పల్లె పక్కలనుండి, దేశరక్షణ చక్రవర్తి రక్షణార్థములకై, నగరమునకు వచ్చియుండిరి. ఇపుడు నెపోలియన్ మనసు మిక్కిలి త్రొక్కటలో నుండినది. విషమసంధిగ్ధస్థితి యేర్ప డినది. ఎట్లన, యిపుడువచ్చిన సైన్యములకుఁ దోడుగ కొందరినిఁ జేర్చికొని పారిస్ లోని రెండుసభలను రద్దుగావించి, తిఱుగబడువారిని ఖయిదున నుంచి, శత్రువులమీద యుద్ధమాడుటా! అనునది యొకటి. యుద్ధమాడినట్లయిన శత్రువులు నగరమును గాల్చి లక్షలకొలది జనులప్రాణములకు ముప్పు గావింతురు.

అట్లు లేకపోయినచో, సైన్యముతో శత్రువులకు లొంగి, ఫ్రాంసుదేశమును శత్రువులచేతిలో బెట్టుటా? అను సందిగ్ధ మేర్పడినది.

కనుక యీ పరిస్థితులన్నియుఁ జక్కగ నాలోచించి, రెండుసభలవారి అను మతి అంగీకారముల నొందక భయంకరమగు నీ యుద్ధమాడుట అప్రశస్థమగు జననాశ న హేతువని దీర్మానించికొనెను. గనుక ప్రస్తుతమందుండు పైజెప్పిన సాధనసంపత్తియు, దీనితో దేశస్వాతంత్రత నిలుపఁగలుగుదునన్న తన ఆశయమును, ఆ రెండుసభలవాం కినిఁ దెలియపఱచి వారియభిప్రాయముల నడిగియుండెను. ఇందునకు వారు పు యుద్ధమాడుట చక్రవర్తిగారికంటె దేశమునకు చాల నష్టకరమనియును, శత్రురాజు ఫ్రాంసునకు నెమ్మదినిచ్చెదమనియు, వారియుద్ధమంతయు నెపోలియన్ మీదనేననియుఁ వాగ్దాన మిచ్చియున్నారనియు, గనుక నెపోలియన్‌గారు మఱియొకమాఱు త్య

సార్వభౌమత్వపదవిని త్యజించితిరేని, తక్షణమందు ఫ్రాంసుదేశమునకు శాంతినెమ్మదులు గలుగగలవనియుఁ దెలియపరచిరి.

ఈ సందేశరాయబారుల గౌరవముగ నాదరించి, త్వరలోనే జవాబంపెదనని చెప్పిపంపి తనవద్దనుండు స్నేహితునితో నిట్లు చెప్పెను.

"ఏకాకినై నేనేమియుం జేయజాలనైతిని. గనుక నా ప్రయత్నముల కేమయిన యనుకూలింతురో యని సభలను జేర్చితిని. నెమ్మదిగలుగుటకు నేనడ్డమని ప్రజలకుఁ జెప్పిరి. ఈ యభిప్రాయమును తొలగించెద నంటినా, కాలములేకున్నయది. నన్ను సన్యసించమనిరి. అందునకు నే నిష్టముగ నున్నాడను. అంతఃకలహముల బెంచుటకుగానే నీ ఫ్రాంసునకు వచ్చినవాడఁ గాను."

అని చెప్పి ప్రక్కనయుండు 'లూసియన్'ను పేనా దీసికొమ్మని చెప్పి యీక్రింది విధమున తన విసర్జనాపత్రమును జెప్పి వ్రాయించెను.

"అస్మద్దేశీయులగు ఫ్రెంచిజనులారా, మన జాతీయస్వాతంత్ర్యతకై బోరాడునపుడు, అధికార్ల యొక్కయు, జనులయొక్కయు సమ్మతిమీద యుద్ధ మాడితిని. జయ మొందగలుగుదు ననుధైర్యముతో శత్రువులఁ దాకగలిగితిని. ఇప్పటిపరిస్థితులు మార్పు జెందినట్లు తోచుచున్నయవి. ఫ్రాంసుదేశ శత్రువుల యసూయతకు నే నాహుతి యగుచున్నాడను. వారు జెప్పియుండు మేఱకు నన్నుమాత్రమే వారసంహ్యించు కొందురుగాక! నా రాజజీవితము నేటితో పరిసమాప్తమయినది, రెండవనెపోలియన్ (Napolean II) యను బిరుదుతో నాకుమారునికి సింహాసన మొప్పగించినాడను. ప్రస్తుతమందుండు మంత్రివర్గము, ప్రభుత్వపాలన సభగ నేర్పడి, తత్కాలప్రభుత్వము జఱుపవలయు. నాకు నా కుమారునియందుండు ప్రీతిచే, సభలవారు శీఘ్రముగ, మయినరు ప్రభుత్వవిషయమగు శాసనమొకటి జేయఁగోరినాడను. దేశ

క్షేమాభిలాషులగు స్వతంత్రజాతిగ నుండుటకు,
అందరు నైకమత్యులై యుండగోరినాడను.

యలైసెసు రాజభవనము.
22 జూన్ 1815 } నెపోలియన్.

నెపోలియన్ బంపిన వైలిఖితమును సభలో జదువగ అందఱుం గండ్ల నీరుబెట్టిరి. వయోవృద్ధుడును గొప్పవాడును యగు 'కార్నాట్' విని దుఃఖించెను. వారిశత్రువులుం గూడ నేడువసాగిరి. అంతట 'రెగ్నాల్ట్' యనువారు వేదికనెక్కి నెపోలియన్ ఫ్రాంసు స్వాతంత్ర్యతకును, దేశాభివృద్ధికిని, జేసియుండు మహోపకారములను గురించి యుపన్యాస మిచ్చెను.

ఈ యుపన్యాసానంతరము, నెపోలియన్ జేసిన మహోపకారముల నభినందించుచు, నొక యభిమానపత్రమును వారికి సమర్పించునట్లు సభవారు దీర్మానించినందున, కొందఱు నియమింపబడి, వచ్చి, యాపత్రమును సమర్పించిరి. అందులకు వారీ క్రింది విధమున జవాబుజెప్పిరి.

"నావిషయమయి మీకిట్టి యభిప్రాయము లున్నందులకు వందనములు జేయుచున్నాడను. నాసింహాసన విసర్జనామూలమున, ఫ్రాంసుదేశమునకు శుభప్రాప్తి గలుగవలయునని గోరినాడను. గాని అట్లు సిద్ధించునని దోచకున్నయది. రాజ్యమునకు ప్రధానాంగమగు యొకశిరస్సుగాని, యొకరాజ్యస్థాపనగాని లేకుండ నేర్పడినది నాప్రభుత్వమును దొలగింప ప్రయపర్చియుండు కాలమును, ఫ్రాంసుదేశశత్రువులం బాఱదోలుట కుపయోగించినచో చాల బాగుండెడిది. సభలవారు వారిసైన్యములం గూర్చికొనవలయునని యాసభలంగోరుచున్నాడను. నెమ్మది నాసించువారు ముందుగ యుద్ధమునకు బ్రయత్నపడి యుండవలయును. ఈ గొప్పవారగు ఫ్రెంచిజాతిని, విదేశీయుల దయాపాత్రులుగం జేసి వారిజేతులం బెట్టకుడు. మీ యాశాభంగము గలుగగలదు. జాగ్రత.

అపుడు మీ కషాయము గలుగును. నాస్థితి యేవిధ
ముగ బరిణమించినను నేను జింతింపక, సర్వదా
ఫ్రాన్సు క్షేమమునే గోరుచుందును. నాకుమారుని
ఫ్రాన్సున కొప్పగించినాడను. వానికొఱకును, యిది
గాక ఫ్రెంచిజాతికంతయు మేలు గలుగుననియు, నే
సన్యసించితినని దెలియగోరినాడను. నావంశస్థు లీదేశ
మేలినపుడే, ఫ్రెంచిదేశములో స్వాతంత్ర్యసుఖ మెన్నడు
లుండును."

అని జవాబు జెప్పిపంపి యుండెను.

తే 23 ది ఉదయమయినది. శత్రుసేనలు ప్రయాణమయి వచ్చుచుండినవి. ఇక్కడ ప్రతినిధుల సభలోనంతయు గందరగోళముగ నుండినది. అన్నియు నుప పాదింబడునే గాని ఒక్కటియు తీర్మానింపబడకుండెను. ఆఖరున యొకహంగామా ప్రభుత్వస్థాపన జేసి, దానికి 'ఫౌచి'ని అధ్యక్షునిగ నేర్పఱచిరి. ఈదుర్మార్గు డిదివఱకే వెల్లింగ్టన్‌తో నుత్తరప్రత్యుత్తరముల జఱపుచుండెను. వివిధకక్ష్యలుగ నేర్పడిరి. నెపోలియన్ సింహాసనము త్యజింపువర్తమానము శత్రువులకుఁ దెలియజేసిరి. 'ఫౌచి' యిప్పుడు ప్రాముఖ్యుఁడయ్యెనుగాని, చక్రవర్తి యింకను యలైసెన్‌నం దుండుటచే, భయపడుచుండెను. జనులు చక్రవర్తికి జయమనుచుండిరి. జనులు గుంపులుగుంపులుగ నగరుచుట్టునుఁ జేరి, ఆ విసర్జనాపత్రమును రద్దుజేయుఁడని ప్రార్థించుచుండిరి. రెండు స్వేచ్ఛసైన్యభాగములు (Voluntary Regiments) వచ్చి, ప్రతినిధిసభ్యులు ద్రోహులై, ఫ్రాన్సును తిఱుగ బోర్బన్‌లకు విక్రయింప బూనికొనియున్నారనియు పూర్వకల్లోల రెండవనెల తే 18 ది నాటివలెనే ప్రభుత్వమునుఁ దీసికొమ్మని ప్రార్థించిరి. అయితే అప్పటిస్థితులకును ప్రస్తుతస్థితికిని భేదమనియు, యిపుడు, ఫ్రెంచినెత్తురు ప్రవహింపంజేసి దీసికొనవలసి యున్నందున, తన కెంతమాత్ర మక్కరలేదని జెప్పెను. 'ఫౌచి' యనుచరులు, నెపోలియన్ యుండుటచే, యెపు డెట్లుతిఱిగి, తమ యాలోచనలన్నియు బాడుచేయునో యని భయపడుచుండిరి. నెపోలియన్‌ను హత్యగావింతు రనుపుకారా లుండుటచే, జనులు గుంపులుగుంపులుగ, నగరిచుట్టును వారినిం గాచి యుండిరి. జనులయొక్క అప్రతిహతమగు యీప్రేమనుండి దొలగియుండఁ దలచి, సామాన్యయుడుపుల ధరించి, తే 25 ది సాయంత్రమందు, యొక గుండ్రటిటోపిని ధరించి, లాస్‌కాస్‌గారి బండినెక్కి, కలెక్‌కోర్టుతో నీక్రిందిమాటల జెప్పి, మెల్‌మెయిసన్ నగరునకు వెళ్లియుండెను.

> "నీ వున్నచోటనే యుండుము. నీచేత నయి
> సంతవఱకును చెఱుపుగలుగకుండ సాపుము.'కార్నాట్'
> నీకు సహాయపడును. నావిషయమంతయు సమాప్త
> మయినది. మీరు ఫ్రాంసు దేశసేవ జేయుచుంటి
> రేని, నాసేవ జేసినట్లే భావింతును. 'కలెక్ కోర్టు'
> ధైర్య మవలంబింపుము. ప్రకృతపరిస్థితులలో మీరును,
> యింకను గౌరవస్తులగు పెద్దమనుష్యులును శ్రద్ధ వహిం
> చరేని, ఆదుర్మార్గుడగు పూచి, ఫ్రాంసును విదేశీయుల
> కమ్మివేయును"

అని చెప్పెను.

సైన్యములు నూతనప్రభువులకు విధేయులై యుండుడనియు ఫ్రెంచి జాతీయ గౌరవ గాపాడికొండనియు యొకసందేశ మంపి వెళ్లెను.

ఈ నూతనప్రభుత్వమువారు, తమపక్షమున, తక్షణమే సంధినిగోరి, వెల్లింగ్టన్ వద్దకు రాయబారుల నంపిరి. పైకిమాత్రము యీ క్రిందిషరత్తులతో సంధినడప మని చెప్పిరి.

(1) ఫ్రెంచిదేశమును యథాస్థితిలో నుంచుట.

(2) బోర్బన్ల వెళ్లగొట్టుట.

(3) II వ నెపోలియన్ను రాజుగ జేయుట.

యను మూడువిషయములు. ఇయ్యవి లోకులు తెలియగబడి యల్లరి జేయకుండుటకై బహిరంగపరచిరే గాని, లోపల వారియుద్దేశములు యిందుకు భిన్నముగ నుండి యుండెను.

'పూచి' యిటు బోర్బన్లకును వెల్లింగ్టన్కును ప్రతినిధిగ నిక్కడ బని చేయుచు, ఎట్లయిన బోర్బన్ల రప్పింప బ్రయత్నించుచువాడు. గనుక పైరాయబారుల నంపిన దినముననే 18 వ లూయిని పారిసునకు రమ్మని వర్తమాన మంపియుండెను 'రీన్' నదివద్ద శత్రువులు పోవుచుండగ, నీదుర్మార్గు డిదివరలో జేసినకుట్ర జదువరు లెఱిగియున్నవారు. II వ నెపోలియన్ను రాజుగ జేయమని వ్రాయుటంతయు జనులను చిచ్చిగొట్టి సద్దులేకుండ జేయుటకే ననియు, యీప్రకారము కొంతకాలము జనులను నమ్మించి తమయభీష్టము నెరవేర్చుకొనవచ్చుననియు, తన ఆంతర్యులతో జెప్పియుండెను. ఈమోసమును దెలియక జనులు నమ్మియుండిరి.

ఏర్పాటుకాబడిన రాయబారులలో 'బెంజమిన్ కాన్‌స్టెంటు'గా రొకరు. ఈతను మంచివాడు. పోచిమోసమును దెలియక II వ నెపోలియన్‌ను రాజుగ జేయుదురని నమ్మియుండినవాడు. వీరు రాయబారియై శత్రుశిబిరమునకు బోవుటకు ముందు మెల్‌మెయిసన్ నగరున కరుదెంచి చక్రవర్తిగా రెక్కడ నివాస మేర్ప రచుకొనదలచియున్నారని యడిగెను. అందున కాయన యిట్లు చెప్పెను.

> "నేనింకను యీవిషయమయి దీర్ఘాలోచించుకొని యుండలేదు. పాఱిపోవుట నాకుఁ గానిపని. శత్రువులు న న్నిచ్చట నుండనిచ్చిరేని యిక్కడనే యుండదలచితిని. నిరాయుధుండను గనుక నావలన వారు భయపడునవసర ముండదు. ఇంగ్లండునకు పోయ్యెదనంటినా, అక్కడనేనుండుట వారికి హానికరమని తలచెదరు గనుక నచ్చటికి నన్ను దీసికొన బోవెఱతురు. అమెరికాదేశమయినచో నెమ్మదిగ నుండ వచ్చును. పారిసుసభలవారు జేసియుండు యక్రమములకు జంకిల్లుచున్నాడను. నేడు దేశమును గాపాడుకొనుటకను మిషమీద నన్ను విడనాడినవారు, రేపు తమరిని గాపాడుకొనునిమిత్తమని ఫ్రాంసుదేశమునే విడనాడుట కేయభ్యంతర ముండబోదు."

అను మొదలగుసంగతుల వారితో ముచ్చటించుచుండెను.

చక్రవర్తిని దర్శింపవచ్చినవారిలో నొకరు II వ నెపోలియన్‌ను చక్రవర్తిగ నుంచమని గోరుచు, రాయబార మంపబడినదని చెప్పగా విని, యింతసులభముగ నిట్టిమాటల నమ్మువాడుగాడు గనుక 'తలపగ తోకచుట్టముగ' నుండ జాలదనియు (The foes of the father cannot be the friends of the son) రాయబారులందరు తన విరోధకోటికి జేరినవారనియు, సభ్యులందరు పోచియొక్క దురాలోచనలకు లోబడువారనియు, వానికి జూపించిన మర్యాదాధిక్యతలను తనయందు గల్పించియుండిరేని తాను ఫ్రాంసును గాపాడియుండియుండుననియు, తన సైన్యములలో తనసమక్షమే, యీరాయబారములు గడించుదానికంటె నెక్కువ లాభకరముగ నుండియుండెడిదనియు జెప్పియుండెను.

ఆంతర్యులగు విహితులతో నాలోచింపగ ఇంగ్లీషువారిని విశ్వసింపగూడదని సలహా నిచ్చిరి. అపుడు పారిసులోనుండు అనేకమంది అమెరికాదేశస్థులు, వాషింగ్టన్ (Washington) లో నివాస మేర్పర్చుకొండనియు, తాము తగుయేర్పాట్ల గావించెదమనియు జెప్పిరి.

ఇది యిట్లుండగ పారిసులోని ప్రతినిధిసభవారు నెపోలియన్ త్వరగ వెడలి పోయినట్లయిన, తాము శత్రురాజులతో అన్నివిషయములును బాగ్తిగ బరిష్కరించుకో నవకాశము గలుగును గనుక, త్వరగ వెళ్లుట యుక్తమని సూచించి త్వరజేయ నారంభించిరి. రెండునావల నేర్పాటు చేసితిరేని అమెరికాకు వెళ్లిపో నిశ్చయించి కొన్నాడనని చెప్పిపంపెను. విదేశమంత్రి ఆలాగు యేర్పాటుజేసి తీరమున యింగ్లీషు నావలు గాచియుండుటచే, రహదారి నిప్పించమని డ్యూక్ ఆఫ్ వెల్లింగ్టన్ గారి నడిగిరి.

ఈమధ్యలో జనులు నెపోలియన్ న్నెక్కడ బ్రార్థించి సిలుపింతురో యని ప్రతినిధిసభ భయభ్రాంతులై కొంతసైన్యమును జనరల్ బెక్కరుగారి యాధిపత్యము క్రింద బోయి మెల్ మెయిసన్ నగరు గాచియుండుడని యేర్పాటుజేసిరి. ఇది చక్రవర్తి గౌరవసైన్యమని పైకి జెప్పసాగిరి. నెపోలియన్ యీసంగతి నెఱుగన ట్లభిన యుంచి వారి నాదరించెను.

ఈప్రయత్నముం జూచి, నెపోలియన్‌ను నిర్బంధించి హత్యచేయుదురేమో యని అందఱును భయపడిరి 'హర్టెంసి' పెద్దపెట్టున నేడువసాగెను. వారివద్దనుండు జనరల్ గోర్‌గార్డు చక్రవర్తిమీద జేయెత్తెడువానిని ముందు జంపుదునని కోపావేశుడై యనెను జనరల్ బెక్కర్' మారెంగోయుద్ధమందు చనిపోయిన జనరల్ డెస్సక్సు' గారి బావమఱది. జనరల్ బెక్కరు యోగ్యతగలవారు. తానును తనసేనను చక్రవర్తిగారియాజ్ఞకు లోబడియున్నారమని నమ్మచెప్పెను.

త్వరలో నావలు సిద్ధపఱచుడని నెపోలియన్ తత్కాలప్రభుత్వమువారికిం జెప్పిపంపగ తాము సిద్ధపరచియున్నట్టును, అయితే రహదారిచీటీలు వచ్చియుండ వనిం జెప్పిపంపిరి.

డ్యూక్ ఆఫ్ వెల్లింగ్టన్ రహదారీల నివ్వక నిరాకరించి యుండెను. తీరమునఁబడి, దేశమధ్యమున బాఱిపోకుండ, తీరమంతయు గాచియుండిరి. తే 27 ది సాయంత్రమున నావలు సిద్ధముగ నున్నవనియు, బయలుదేఱవలసినదనియు బ్రార్థించిరి. పారిసునుండి రేవుస్థలముపఱకుం పోవుమార్గమందుండు జనులు, నెపోలియ

మిత్రులు. గనుక త్రోవలో నెక్కడ యేమి ప్రాప్తించి పునః వచ్చునేమో నని, జనరల్ బెక్కరును రాచ్‌ఫోర్టువరకు (Roche fort) వెంబడించి పోవలసిన ట్లుత్తరువు జేసిరి. అంతట నెపోలియన్, జనరల్‌గారి సెక్రిటరియని రహదారి చీటి నొకటిఁ దెప్పించికొని, దానినిఁజూచి యిపుడు నీవు సెక్రిటరి నయితివిఁ గదా యని తమాషగ ననుటతోడనే 'ప్రభో,' "తమరెప్పటికిని నాకు చక్రవర్తిగారే" యని యనెను.

ఇట్లుండఁగ, వాటర్లూ యుద్ధమందలి హతశేషులును గ్రౌచి క్రిందనుండు సైన్యములును వచ్చుచుండినవి వీనినిఁజూచి జనరల్ 'యక్సల్‌మాన్' కడకొక మనిషి నంపి యీ వచ్చుసైన్యముల నాయకత్వముం బూని సాహసించి శత్రువులమీదఁ దూకుడనియు, నాయకులును సైన్యములును సిద్ధముగ నున్నారని రహస్యవర్తమాన మంపియుండెను, గాని యీవిషయములు నెపోలియన్ చాలసేపు యాలోచించి యిట్టి ప్రయత్నమునకు దేశమంతయు నేకముఖముగ నుండియుండవలయుననియు, ప్రకృతమందు పరిస్థితులు మాఱిపోయి చీకాకుగనున్నవి గనుక, యీ ప్రయత్నములు విఫలములనియు, తనయందు జనరల్‌గా రుంచియుండు యభిమానవాత్సల్యతలకు వందనములర్పించితిననియుం జెప్పిపుచ్చెను.

ఇపుడు, శత్రుసైన్యములు సమీపించుచున్నవని దెలుపు, వారి సైన్యఘోషములు, మెల్‌మెయిసన్ నగరునందలి తోటలో వినబడుచుండెను. యిది జూ నెపోలియన్ దుఃఖాక్రాంతుడై, యిక కొన్నిగంటలలో, శత్రువులు పారిసుమీదఁ యల్లకల్లోలముం జేయగలుగుదురనియు, యిపుడైన యీ నూతన ప్రభుత్వము దెచ్చికొని, నాకు నాయకత్వ మిచ్చిరేని, వారి నాపఁగలుగుదుననియు, పట్టణ గా పాడఁబడుననియు, దేశగౌరవ ముండుననియు, తన కీరాజ్య మక్కరలేదనిఁ శత్రువులమీద యుద్ధమాడి వారు గౌరవమయిన సంధికొడంబడునట్లు జేయఁగలుగ ననియు, అటుమీదట, తా నీ ఫ్రాంసుదేశమే విడిచివెళ్లుదుననియు, యియ్యది ప్రమాణముగ భావింపుమనియు, యెన్నివిధములుగనో జెప్పిపంపెను గాని, యీమాటఁ నంగీకరింపక, నెపోలియన్ తిఱుగ నాయకత్వము వహించెనేని, శత్రువులు మఱింత కఠినషరత్తుల విధింతురనియును, యొకవేళ నెపోలియన్ జయించెనేని, నెపోలియన్ తిఱుగ సింహాసన మెక్కుననియు, నీవిధముగ 'ఫౌచి' తనలోన యుండిన విషమును, తన నిజస్వరూపమును, బయట పెట్టెను. ఈజవాబు రాగనే, నెపోలియన్ చింతించి,

"మంచిది. వెనుక దుఃఖపడఁగలరు. సరే, రేవు
నుఁజేరుటకు తగు ప్రయాణసన్నాహములఁ జేయుండు.
సర్వము సిద్ధపఱచి నాకుం జెప్పుడు."

అని చెప్పెను.

స్నేహితుండగు 'యం, బస్సోనా' గారితో నీవిషయములఁగూర్చి మాటలాడుచు తాను యీనిమిషమందు సైన్యములం దీసికొని, సభవారి యుత్తరువులేకనే, పారిసును తనవంకకు త్రిప్పికొన సామర్థ్యమున్నదనియు, అయితే, విధి అన్యథా యుద్దేసించెనేని, దేశమును, జనులను కష్టనష్టములపాలు జేయవలసివచ్చుననియు, అట్టిజవాబు దారి నీ విషమసమయమం దావహింప తనకిష్టము గాకున్నదనియు, జెప్పుచుండుసమయములో, 'బేరన్ ఫ్లూరి' (Baron Fleury) యనువాడొంచి శత్రువులు పారిసునకు వచ్చుచున్నారనియు, చక్రవర్తిగారికి ప్రాణాపాయ మగుస్థితి రానున్నదనియు హెచ్చరించెను. "ఈరాత్రికి నేను వెళ్లుచున్నాడను గనుక రేపటి భయమునుగుఱించి యాలోచింప నవసర ముండదనియు, ప్రయాణమునకు సిద్ధముగ నున్నాడననియు, వారినిఁ గూడ సిద్ధపడుడనిం జెప్పెను. ఈమాట విని, నిన్నటిదివసమందు నెపోలియన్‌తో జెప్పియుండుమేఱకు బయలుదేరుటకు, తనయింటిలో 74 సం॥ వయోవృద్ధురా లగు ల్లి యున్నదనియు, ఆమె కుమారులందఱునుఁ జనిపోయి తాను యొక్కఁడే జీవించి యున్నందున, తనను వదలిపోవద్దని బ్రతిమాలినదనియు మనవిఁజేసెను. నెపోలియన్ మంచిది'తల్లి యాజ్ఞానుసారము ఆమెవద్ద నుండవలసినది కుమారునికి విధి" గనుక అట్లనే)లిచి, యెపుడైన వీలుఁగలిగినచో రమ్మని జెప్పి పుచ్చెను.

నెపోలియన్ వుత్తరకాలమందే దేశమున నివసించుట యుక్తమా యని యాలోచింపం దొడగెను. కొంతసేపు, ఇంగ్లండుప్రభుత్వమువారు గౌరవ మెఱుగరే గాని, ినులుమాత్రము గొప్పగుణమును గౌరవమునుగల దయార్ద్రహృదయులు గనుక ఇంగ్లండు బాగుండుననియు, అదియును గానిచో, మెక్సికోనో, లేక కారకాస్‌కోనో, క బోనసైరస్‌నో, లేదా కలిఫోర్నియానో, వాసస్థల మగుననియు లేదా కట్టకడకు కతీరముచుండి మఱియొకతీరమునకు ఒకసముద్రమునుండి మఱియొకసముద్రమునకుఁ బోవుచు వీరి విరోధాంతమయి ముక్తిగలుగువఱకును కాలము గడపుచుందునని జెప్పుచుండెను. అయితే శత్రువులు చుట్టును వలలుపన్నినట్లుండియుండిరి గనుక వీరిని బోనిచ్చెదరా యనుభీతి గలుగుచుండెను.

సగమురాత్రి యగువఱకు, పారిసునుండి కొందఱు స్నేహితులు వచ్చి, సురక్షితముగ రహదారినిచ్చుటకు శత్రువులు నిరాకరించిరనియు, వీరిజేతులంబడకుండ దప్పించికొని పాఱిపోవుటకుంగూడ వ్యవధిలేనట్లు వచ్చి చెప్పిరి. అథవా పాఱిపో బ్రయత్నించినను, సముద్రములన్నియు నింగ్లీషువారి యాధీనము గనుక, సముద్రమున కావలనుండు భూములకుబోవ వీలు లేకుండెను భూమిమీదనుండు సర్వరాష్ట్రములును, శత్రుకోటిగ నుండిరి. పారిసులోనుండు హంగామా ప్రభుత్వమువారు, డ్యూక్ ఆఫ్ వెల్లింగ్టన్ గారిని రహదారీల నివ్వమని గోరినందుకు, యిచ్చుటకు తమ ప్రభుత్వమువారి యుత్తరువులేనందున యిచ్చుటకు వలనుపడద నెనట. ఈ సంకటములన్నియు, నెవ్విధముగనైన నెపోలియన్‌ను శత్రువులకు బట్టియిచ్చుటకై 'ఫౌచి' యాకుట్రల బన్నుచుండినట్లు దలంచబడినది. సత్య మెట్లున్నను, పరిస్థితు లీవిధమున నడచియుండినవి.

అఱువదితొమ్మిదవ అధ్యాయము.

(౬౯)

మెల్ మెయిసన్ నగరునుండి ప్రయాణము రాచ్ఫోర్టు జేరుట. పడవ నెక్కుట బల్లర్ ఫోన్ యుద్ధనావ ఇంగ్లండు ప్రయాణము. సెంట్ హెలీనాకు ఖయిదీగ గొంపోవుట శత్రుద్రోహము. నే, గారి మరణము

జూన్ తే 29 దిన సూర్యోదయ మయినది. చక్రవర్తి ఉదయమున లేచి తన గ్రంథాలయమున గూర్చొని, చింతాగ్రస్తుడయ్యుండెను. 'హార్టెంసి' వచ్చి తన తండ్రిగారికి ప్రాప్తించిన దురవస్థకు విశేష దుఃఖమగ్నురాలగుచుండెను. నెపోలియన్ గారి నోదార్చుచుండెను నెపోలియన్‌ను ప్రేమించు నమ్మకస్తులగు కొందరుద్యోగులు, వారికష్టములం దాముసుపాల్గొన కృతనిశ్చయులై, వారివెంటంబోవ సిద్ధపడియుండిరి. నెపోలియన్ యొకబల్లముందు గూర్చొని, వడివడిగ నేమో వ్రాయుచుండగ కరెన్ కోర్టుగారొచ్చిరి వ్రాయుచుండిన పేనా నావలనుంచి, మొగమెత్తి జూచి, చిరునగవు నవ్వి, యిట్లు జెప్పెను.

"మంచిది! వాస్తవముగ, దురదృష్టములలో నెల్ల నిది కట్టకడపటి దురదృష్టము. నేను సేనానాయకత్వము వహించియైనను, శత్రువులను వెడలగొట్ట దలచితిని. ప్రభుత్వమా, చాలకాల మనుభవించినాడను. ఆకోరికె, యిక నాకెంతమాత్రమును లేదు. నేనిపుడు చక్రవర్తినిం గానుగాని యింకను సైనికుడనే. ఫిరంగి ధ్వానములు వినబడుచుండగ, నాసైన్యములకు నాయకుడు లేక, యోడిపోయి యవమానపడుదు రనుదు స్థితిం దలచుకొన్న, నాకు దేహము పరవశ మగుచున్నయది. నే గోరునదంతయు, నాసైన్యమధ్యమున

గౌరవమగు చావుమాత్రమే. నేను సైన్యములతో
గలియుండు నేని, నిశ్చయముగ నీ ద్రోహుల ప్రయత్న
ములు విఫలము గావింతును. ఫ్రాన్సును విదేశీయుల
కమ్మిరిగదా! కడకొక గుండుదెబ్బయుగూడ గాల్పక నే
దేశము నొప్పజెప్పిరి గదా! ఇపుడు ఫ్రాన్సు నడచి
యుండు నడవడి, చరిత్రలో నేదేశముగాని, యేజాతి
గాని నడచినట్లగుపడదు గౌరవము, జాతీయ ఔన్న
త్యత, సర్వము నాశనమయ్యెను గదా! ఇట్టి దౌర్భా
గ్యస్థితియందు నేను తిఱుగ ప్రభుత్వ మాసించెదనని,
యాపాపాత్ముడగు 'ఫౌచి' దలచియున్నవాడు. లేదు!
లేదు! ఇట్టిస్థితియా, మానవంతుడగు నొక ప్రభువు
యాసించునది. ఈస్థితులు, యీమనుష్యులు, వీరిని
జూచిన నా కసహ్య మగుచున్నయది. నా భావికా
లపు గతినిగురించినదుఃఖము నా కేమియును లేదు
ఎట్లనో, ప్రాణ మున్నంతదనుక గడపుదును. అయితే
బ్రదికియున్నంతకాలమును, యీ ఫ్రాన్సు దుస్థితి నన్ను
బాధింపగలదు. ఆహా! వాటర్లూ! వాటర్లూ! ఆయుద్ధ
మందు నాసైనికుల పోటాటము నాజన్మాంతమువఱకు,
మఱువజాలను. కొద్దిసైనికులుమాత్రమె మిగిలియున్న
పుడు శత్రువులు వారిని శరణుజొచ్చుమనిరి. వారు, రక్షణ
సైన్యములు జచ్చుటేగాని శరణుజొచ్చుట నెఱుగ
మనిరి గదా! నీమీదను యింకను యిక్కడనుండువా
రందరిమీదను వారు పగ సాధింతురు. నామీద మీ
కుండు ప్రేమచే మీకేమియాపద రా గలుగునోగదా!
'కలెక్ కోర్టు' సర్వము పరిసమాప్త మయినది. మనము
యొకరినొకరు విడిచిపోవలసినకాల మాసన్న మగుచు
న్నది. కొద్దిరోజులలో ఫ్రాన్సును విడిచిపోవ నున్నా
డనుగదా! నేను యునైటెడ్ స్టేట్సులో నుందును.
కొంతకాలములో నాసైన్యశేషముల నక్కడికి రప్పించి
కొనదగిన స్థితి గలుగగలదు అది వారికి శరణాలయ

పగులు. నా రక్షణసైన్యములకై, యొకానొకదినమందు,
[illegible]కై ఐక్యస్టేట్సులో నొక చికిత్సాలయ మేర్పరుప
వలసియుండునేమో!''

అని యిట్లు మాటలాడుచుండగ, పూర్తిపఱుగునవచ్చు గుఱ్ఱపుగిట్టల టపటప ధ్వని వినబడెను. వెంటనే చక్రవర్తి కిటికివద్దకు బోయిచూడగా, నెపోలియన్ ప్రయాణమునకై గుఱ్ఱపుబండ్లు నగరిముందరి యుద్యానవనముం బ్రవేసించుచుండినవి.

అంతట నెపోలియన్ ముందునకు రెండడుగులం బెట్టి, కలెన్ కోర్టువద్దకు వచ్చి నిలిచికొని, ఆయనహస్తము తనచేతిలో నుంచికొని, ఆయనముఖమట్టె దీనవదనుడై చూచి, దగ్గుత్తికతో నోట మాటరాక, తన ప్రాణమిత్రుడగు నాతని జేతిని గట్టిగొత్తి [illegible]తో వందనము లర్పించి, శుభము గలుగుగాక యని దీవించుచుండగ [illegible], గ్రుడ్లనిండ నీరు గ్రమ్మికొనుచుండగ, వెనుకకు తిరిగి, లోపల [illegible].

అంతట హార్టెన్సిని కవుగలించికొని, అక్కడనుండు స్నేహితులనందరిని గవుగలించి, [illegible] వారిసెలవు దీసికొని, భవనమునుండి బయలుదేరి, లోగడ తాను జోసఫయిన్‌తోగూడ విహరించుచుండిన త్రోవలలోవచ్చుచు, అడుగడుగునకు నిలిచి [illegible] చూచుచు, ముందునకు నడచుచుండెను. అప్పుడు నిర్జనమ్మయి చెట్టు [illegible] రాళ్లలో, నొక పాడుబడినగుడిసె తనవాసస్థలమయి, ఆఖరున యదే [illegible] సమాధియు నగునని ఆయన దలచియుండడు గదా!

ఉద్యానవనద్వారమందు నిలిచియుండు బండినెక్కెను. జనరల్ బెక్కర్, ఫ్రెంట్ బెర్ట్రాండ్, సావేరి, యీ ముగ్గురును వారివెంబడి గూర్చొనిరి. ఇంకను [illegible] బండ్లలో బెర్ట్రాండుగారి భార్యయు, బిడ్డలు, కవుంట్ మంతోలిన్ కుటుంబ సహితము, లాస్ కాస్‌గారును ఆయన కుమారుడును, యింకను వారిమిత్రులగు [illegible] ఉద్యోగులును, నెపోలియన్ కష్టములలో తాము పాల్గొందుమని [illegible] జేరిరి. ఈబండ్లు రాచ్‌పోర్టునకు మఱియొకమార్గమున బోవుచుండినవి. పారిసు [illegible]టికి 300 మయిళ్లదూరము. త్రోవలలో నెపోలియన్‌ను హత్యజేయు ప్రయత్నము [illegible], అందరు నాయుధపాణులయి, జాగ్రతగ నుండిరి. నెపోలియన్ [illegible] మౌనముగ నుండెను రాత్రి 10 గంటలకు ముప్పదిమయిళ్లు ప్రయాణముజేసి 'రాంబొల్లెట్' అనుగ్రామముం జేరిరి. అక్కడనుండు యొక పురాతనభవనమం దారాత్రి నిద్రించి జూన్ తే 30 ది యుదయముననే ప్రయాణము

ప్రాగించిరి. జూలై తే 1 ది టూర్సు (Tours) జేఱగలిగిరి. మధ్యాహ్నమునకు పాటియర్సు జేరిరి ఎండ బహుతీక్ష్ణముగ నుండినది. మఱునాటి సాయంత్రమునకు నైర్ట్ (Niort) నగరము జేఱవచ్చిరి. ఇక్కడ, రాచ్ఫోర్టునందు చక్రవర్తి కొఱకై యేర్పాటు గాబడియుండిన నావలను, సముద్రములోనికి బోనివ్వక యింగ్లీషు యుద్ధనావ లాటంకపరచుటకు సిద్ధపడియున్నవను వర్తమానము దెలియ వచ్చినది ఇపుడు నెపోలియన్ స్థితి బహుకష్టముగ నేర్పడినది. అక్కడనుండిన సైన్యములు, తమరు నాయకత్వమువహించి నడపింపుడని బ్రార్థించెను. అట్లు నెపోలియన్ జేసియుండెనేని నెపోలియన్ తనను గాపాడికొని యుండువాడు. సర్వసైన్యములును ఆయనను గలిసియుండెడివి. శత్రురాజులు వణకుచు అనుకూలమగు సంధికి వచ్చియుందురుగాని, తన ప్రాణలాభములకై ఫ్రెంచివారిలో ఒకని నెత్తురుబొట్టును గూడ వ్రయపరచుటకు తన కిష్టములేదని గంభీరముగ జెప్పి, యీయుద్యమ మంగీకరింపకుండెను.

ఇట్లు ఆటంక బరుపబడియుండు వర్తమానమును, పారిసునకు దెలియ జేసిరి. అందులో, ఇంగ్లీషువారిట్లు ఆటంకపరుపకుండుటకు, సమ్మతింపనియెడల, నెపోలియన్ నాయకత్వము వహించుటకు సభవారి యంగీకారమొసగవలసినదనియుం గూడ వ్రాసియుండిరి ఇందులకు 'ఫౌచి' ఆలశ్యముగాకుండ చక్రవర్తి పడవ నెక్కవలసినదనియు, అట్లెక్కవలసినదిగ, గౌరవలోపము గాకుండ వారిని బలవంతపరుపవలసినదనియు, నాయకత్వము వహించువిషయమయి, శత్రువులతో జేసికొనియుండు యొడంబడికెను ఫ్రాంసు నెమ్మదికిని భంగమగును గనుక అంగీకరింపజాలకున్నామని బదులు వ్రాసిరి ఈయన కిట్లు వ్రాయించి, నెపోలియన్ యెక్కియుండునావ వల సముద్రములో సబురుజేయ సెల వొసగబడ్డని, రాచ్ఫోర్టులోనుండిన నావికాధ్యక్షునికి రహశ్యముగ వర్తమానమంపియుండెను. ఇపుడు ఫౌచియుక్తి స్పష్టమయినది. దేశమందు నెపోలియన్ యుండినచో తన కపాయమని భావించి, పడవల నెక్కించి, దేశమునకు దూరస్థముగ నుంచి, ఇంగ్లీషువారికి సహాయమగును గనుక పోనివ్వలేదను మిషతో నిలిపియుంచి, నుల[illegible]రాసస్థితిలో సముద్ర తరంగములలో నుంచవలెననియు, యింతలోపల శత్రుసేనలు పారిసుజేరి వారిసైన్యములు బ్రవేసించి యుండునపుడు, జనులవలన భయము లేకుండును గనుక, అపుడు సముద్రములో నుండిన నెపోలియన్‌ను సులభముగి బట్టియివ్వవచ్చునని జేసిన మోసమని జదువరు లూహింపగలరు.

ఇం[illegible] యెగా, నెపోలియన్‌ను పడవల నెక్కించినతరువాత యా పడవనాయ
[illegible] ద్రోహమై, దాటిపోవుటకు చాలినంత యవకాశమున్నను, తననావ కపాయ
[illegible] హిందాకిలేవిని తాను లంగరు యెత్తిపోనివ్వనని జెప్పునట్లును 'పొంచి'
[illegible] ముఖ్యముగ జదువగలరు

[illegible] తే 3 వి యుదయమునకు చక్రవర్తి రాచ్‌పోర్టు జేరియుండెను.
[illegible] ఫ్రెంచిరాజులందరు వారివారి కాలములలో జేసిన యభివృద్ధులను మించి
[illegible] నెపోలియన్ ప్రభుత్వ స్వల్ప కాలములో జేసియుండెను. ఈ నగరము
[illegible] సైన్యము లుండినవి త్వరగ బయలుదేరదలచి యుండెనుగాని, యెదో
[illegible] జెప్పి, [illegible] యిదురోజులు గడపి, ఆఖరున తే 8 వి సాయంత్రము
ప్రయాణమునకు నావలు సిద్ధముగనున్నవని జెప్పిరి. ఆ రెండునావలు 'సేలు' మెడూ
[illegible] మరునాడు సాయంత్రము 4 గంటలకు ఫ్రాంసుతీరమును
వదిలి సముద్రములో నుండునావల జేఱుటకై, రేవులో పడవల నెక్కిరి. సముద్రము
[illegible] దూరములో నావ లుండుటవలనను, రాత్రి 8 గంట
[illegible] నావల సమీపింప లేవయ్యెను. ఆరాత్రి నావలో నిద్రించిరి
తెల్లవారి [illegible] తే 9 వి యుదయమున యానావలు ఏక్సు (Isle of Aix)అను
ద్వీపము [illegible] ఇది ఫ్రెంచివారిది అక్కడ లంగర్లు వేసిరి. చక్రవర్తిని
[illegible] ఆద్వీపవాసులు లరుదెంచి జయధ్వనుల జేసిరి ఇంతలో నక్కడి కొక
[illegible] శత్రువులు పారిసును స్వాధీనపరచికొన్నారనియు 'పొంచి'
[illegible] సిద్ధపడినాడనియు జెప్పి, ఫ్రెంచిభూమిమీద నెపో
లియన్ [illegible] పెట్టనిచ్చినయెడల గొప్పరాజద్రోహ నేరమగునని వచ్చినయుత్త
[illegible] కాతికి తెలియజేసెను. తే 10 వి యంతయు నావలో నుండెను.
తే 11 వి సముద్రములో నుండిన యింగ్లీషుయుద్ధనావ యధికారివద్దకు, సంధి
[illegible] 'డ్యూక్' ఆఫ్ రావిగోయును 'లా స్ కాస్' గారును బోయి, ఫ్రెంచి
[illegible], తటస్థ రాష్ట్రనావలుగాని చక్రవర్తిని అమెరికాకు దీసికొనివెళ్లుటకు
మీకేమైన [illegible] యాక్షేపణ యున్నదా యని యడుగబోయిరి. నెపోలియన్ యుండు
[illegible] బట్టుపట్టుకొనవలసినదిగ తనకు త్తరువులు వచ్చియున్నవని ఆయన
జెప్పెను. [illegible] చక్రవర్తి ఇంగ్లండు బో నిచ్ఛగించెనేని, మీయోడలో నెక్కిం
చికొనుటకు, మీకేమయిన యాక్షేపణ గలదా యని యడిగిరి అందునకు తాను
అడ్మిరల్‌గారికి వ్రాసి కనుగొనవలయుననియు, యింతలో చక్రవర్తిగారు, తన

యోడవద్దికి వచ్చిరేని, తన జవాబుదారిమీద నెక్కించికొనెదననియు అయితే ఇంగ్లండులో వారి యాహ్వానమును గురించి తా నుత్తరవాదిగా జాలననియు; నిష్కపటముగ జెప్పెను. మఱియు రెండురోజులలో తనకుత్తరువు రాగలదనియు, తాను రోడ్సులోనుండును గనుక అక్కడికి వచ్చినట్లయిన సమాచారము జెప్పెదననియుఁ జెప్పెను. ఈసంగతి నెపోలియన్ విని, ఆలోచించి, యేమయిన యగును గాక, లంగరులెత్తి నావల బోనివ్వవలసినదిగ నే జెప్పితినని నావయధికారికి జెప్పుమనెను ఆతను సబురు సాగింపగూడదని తనకుత్తరువు వచ్చినట్లు జెప్పి నావనడపింప డయ్యెను.

'మెదూసా' నావ యధికారిమాత్రము, చక్రవర్తియం దభిమానము గలవాడై, ఇంగ్లీషునావకు దెలియకుండనైనను, పోఱియైనను, సబురు సాగించెదనని చెప్పెను గాని, ఇంగ్లీషునావ 74 ఫిరంగులు గలదియును, ఫ్రెంచినావ 60 ఫిరంగులు గలదియు నగుటచే,యపాయహేతువుగ నుండెను

చక్రవర్తిగారి యొక నోటిమాట, 'సేల్' నావయజమానిని సముద్రములో దొర్లించి, చక్రవర్తిమనుష్యులే నావ నడపించికొని పోగలిగియుండెను గాని చక్రవర్తి తన ప్రాణరక్షణకొరకు కొకనిని జెఱచువాఁడుగాడు గనుక, అట్టిపనికి సమ్మతింప డయ్యెను.

అక్కడ సముద్రములో నొక డేనిష్ యోడయుండి చక్రవర్తిని తనయోడమీద సురక్షితముగ దీసికొనిపోదుననియు, ఒకవేళ యింగ్లీషువారు సోదా వేసినను అగుపడకుండునట్టి స్థలమొకటి చక్రవర్తిగారి కేర్పరుతుననియు, దీనుడై సౌహార్ద్రహృదయముతో నాహ్వానించెను. ఆలోచించి, యిట్లు జేయుటయు తన గౌరవలోపమని యంగీకరింప డయ్యెను.

జోసపు బోనపార్టి (నెపోలియన్ జేష్ఠభ్రాత) బోర్డోనుండి అమెరికాకు బోవుటకై యేర్పాటుజేసికొని యుండెను. ఆయన నెపోలియన్ వంటి పోలికలు గలవాడు. గనుక తాను చక్రవర్తిస్థానములో నావలో నుందుననియు, తనకుబదులుగ నెపోలియన్‌ను అమెరికాకు వెళ్లిపొమ్మని ... ప్రార్థించెను. ఇందునకు తనకు సంభవింపగలకష్టము లనుభవింపుమని తనసోదరు నొప్పగించి తాను వెళ్లిపోవుటకు సమ్మతింప డయ్యెను. కొందరు తిఱిగి తీరమునకు బోయి యుద్ధ ముపక్రమింపుద మనిరి. ఇయ్యది జననాశనహేతువుగ నుండునని దానికిని సమ్మతింప డయ్యెను. నావికోద్యోగు లగు కొందరు చిన్నయుద్యోగులు రెండుచేపలఁ బట్టుపడవల నేర్పాటుజేసి వాటిలో తీరము

—

నుండిప్పించికొని సముద్రములోఁ బోయి అట్లాంటిక్ సముద్రమును దాటుద మనిరి. చక్రవర్తియు తన గౌరవలోపమని సమ్మతింప డయ్యెను.

తే 14 వ తిథిని (Bellerphon) బెల్లరఫోన్ నావ నాయకునివద్దకు లాస్‌కాస్ గారిని బంపగా, చక్రవర్తి ఇంగ్లండునకుబోవుటకు దీర్మానించికొనెనేని తనయోడలో నెక్కించికొనవలయునని యుత్తరువు వచ్చినదనియు, యిష్టమగునేని తనయోడ వారి స్వాధీనపఱచెదననియు జెప్పెను. ఇట్టిపరిస్థితులు నెపోలియన్ తనస్నేహితులతో నాలోచింపగా. యిద్దరుతప్ప మిగతవారందరు ఇంగ్లండు వెళ్లుట మంచిదని సలహా నిచ్చిరి. కనుక నింగ్లండునకుబోవ్రటకే నిర్ధానించికొని, ఱేపటియుదయమున బయలుదేరున ట్లనుకొని, ఆప్పటి ఇంగ్లండురాణిగారి కిట్లు వ్రాయించెను.

> "మహారాణిగారికి నాదేశమును భంగపఱచు కక్ష్య లేర్పడియుండుటవలనను, యూరపురాజులతో శత్రుత్వ మేర్పడుటవల్లను, నా రాజ్యసంబంధముల విసర్జించి, 'తెమిస్‌టాకిల్సు' (Themis tocles) వలె చలిగాచికొను మీపంచల కొచ్చినాడను. నాశత్రువులలో బలవంతులును, అచలమనస్కులును, దయార్ద్రహృదయులు నగు, మీ న్యాయచట్టములరక్షణ నాకొసగవలయునని యడుగుచున్నాడను."

అని వ్రాయించి యీజాబును జనరల్ గౌర్‌గార్డ్ (General Gourgaurd) తీసికొనివెళ్లి లండన్‌లో రాణిగారి కివ్వవలసినదనియును, రేపు 'బెల్లరఫోన్' యోడను వచ్చెదనని ఆ యోడయజమానికి జెప్పుమనియు జెప్పిపుచ్చెను.

ఆరాత్రి యీ బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారిని నమ్మవలదని ఫ్రెంచియోడనాయకులనేకులు బ్రతిమాలిరి. వారు, యెట్లయినం దప్పించికొని బో వీలగుననియు, యీ శత్రువులచేతులలో జిక్కుకొనవద్దనియు బ్రతిమాలుచుండు సమయములో 'జనరలు బెక్కర్' పఱుగెత్తి వచ్చి, చక్రవర్తిని బట్టుపర్చికొనుటకై, కొందరు యుద్ధోద్యోగులు బోర్బన్‌లచే బంపబడి వచ్చియున్నారని జెప్పెను. నెపోలియన్ తక్షణమే యుడుపుల ధరించి, ఒక డింగిపడవ నెక్కి బ్రిటిషుయుద్ధనావం జేరుటకై వెళ్లిపోయెను. చక్రవర్తితోగూడ నుండువారు, స్త్రీలు బిడ్డలు, అందరు జేరి ఏబదితొమ్మిదిమంది గలరు. జనరల్ బెక్కరుగారు నేనును వచ్చెదనాయని యడుగగ, ఎంతమాత్రమును వలదనియు, మీరు నావెంట వచ్చెదరేని, మీరు నన్ను ఇంగ్లీషువారి కొప్పగించితిరను యప

కీర్తి మీకు రాగలదనియు, గనుక రావద్దని చెప్పి నిలిపివేసెను. ఈయన నూతన హంగా మా ప్రభుత్వపువారిచే, నెపోలియన్ మీద కాపుదలకై బంపబడినవా డయ్యెను, అందరివలె నెపోలియన్ యందు ప్రేమాభిమాన ముదయించి, దుఃఖముతో మాటాడలేక, భోరున నేడువసాగెను నెపోలియన్ ఆయనహస్తమును బట్టికొని తనను గౌగలింపమనెను ఇదివరకే యీ జనరలుపరిచయ మాయనకు లేనందులకు చింతించి, సెలవు దీసికొని వెడలిపోయెను.

అంతట ఇంగ్లీషువారి బెల్లెరోఫోన్ సమీపమునకు, నెపోలియన్ డింగి చేరగనే ఓడయధికారులు, నవుకరులు, అందరు మర్యాదగ వారి నాహ్వానించిరి. వారి కేర్పాటు జేసియుండు గదిలోనికి పిలిచికొనిపోయి విడిపించిరి. అక్కడ యోడలోనివారినందరిని నెపోలియన్ గారిని దర్శింపజేసిరి. వెంటనే లంగర్లు యెత్తబడి ఓడచాపలెత్తి, నావ ఇంగ్లాండుకు బోవుమార్గమును బట్టి పోవుచుండినది. ఆసాయంత్రమునకు సుపర్బ్ (Superb) అనుయుద్ధనావ యగుపడి, బెల్లెరోఫోన్‌ను లంగరు వేయవలసినదిగ ప్రార్థించినది. అంతట నా యోడయజమాని, యా యోడలోనికి వచ్చి, నెపోలియన్ గారిని దర్శించి, చాలసేపు మాట్లాడి, మఱునా డుదయమున విందునకు రావలసినదిగ ప్రార్థించెను. మరునాడా యోడలోనికివెళ్లి విం దారగించుసమయమున, బెల్లెరోఫోన్ కంటె, తనయోడ విశాలముగ నుండును గనుక మార్చికొనిన బాగుండునని ప్రార్థించెను. అయితే, కొద్దిరాజుల ప్రయాణమున కెట్లున్నను చింతలేదనియు, తా నా యోడను విడచివచ్చుటచే వారిమనసున కాయాసము గలిగింతును గనుక రాజాల నందునకు క్షమింపుడనియుం గోరియుండెను. ఇపుడు నావ తిఱుగ సబురుసాగినది. తొమ్మిదిరోజు లగువఱకు, యొకయింగ్లీషు రక్షకస్థానము (Harbour) జేఱగలిగినది. ఈ ప్రయాణమందంతయు నెపోలియన్ సంతోషముగ నుండియుండెను. వారికి చక్రవర్తికొసగు మర్యాదగౌరవములే జూపుచుండిరి వారిని యోడలోనివారును గూడ 'ప్రభూ' ఏలినవారు అని గౌరవములతో బిలుచుచుండిరి.

నావ తే 25 ది ఉదయమున 9 గంటలకు టార్‌బే రక్షకస్థానము జేఱినది. ఇక్కడికి కొన్నిమయిళ్లలో నుండు 'ప్లిమత్' నందలి ఇంగ్లీషు సేనానాయకుడు, తాను నెపోలియన్ దర్శనముజేయ నభిలషించి యున్నాననియు, వారి సౌకర్యము కొఱకు యిక్కడ నేమయిన యేర్పాట్లు గావలసినచో జేయ సిద్ధముగనున్నాడననియు, వాటర్లూయుద్ధమందు గాయపడి వారివద్దకు ఖయిదిగ గొంపోబడిన తనమేనల్లునకు,

వారు స్వంతముగజూపియుండు ప్రేమావాత్సల్యతలకు పెక్కువందనము లర్పించినాడ నని జెప్పవలయుననియు, యీ నావయజమానునకు వ్రాయించెను.

తే 25 ది రాత్రి లంగరులెత్తి నావ మఱునాడు మధ్యాహ్నమునకు 'ప్లిమత్' రేవు జేరినది. ఇక్కడ జేరునప్పటికి, పరిస్థితులు మారియుండినవి. ఈ నావ యజమాని (Captain maitland) కెప్టన్ మెయిట్‌లాండు దుఃఖములో నుండియుండెను. అనేక యుద్ధపడవలు, యుద్ధనావలు, ఆయుధపాణు లగుసైనికులు, ఫిరంగులతో నీ యోడచుట్టును వచ్చి వాటివాటిస్థానములలో కోటగట్టినట్లు కావలి యుండసాగినవి. ఇవిగాక, యింకను కొంతదూరములో, కొన్ని యుద్ధనావల నుంచియుండిరి. ఒకవేళ ఇంగ్లండుజనులు నెపోలియన్‌ను బిలిచికొని వెళ్లి ఇంగ్లండు సింహాసనమిత్తురను భీతి యున్నను యింతబందోబస్తు జేసికొని యుండరట.

ఇది యిట్లుండగ, నెపోలియన్‌ను బట్టి బోర్బన్‌ల కొప్పజెప్పి కోర్టుమార్షల్ విచారణజేసి శిక్షింపుడని జెప్పవలయునా, లేక బ్రదికియుండునంతకాలము, ఖయిదిగ సెంట్ హెలీనాకు బంపవలయునా, యని ప్రివికౌన్సిలులో చర్చ జరుగు చున్నట్లు నావలో పుకారాలు బుట్టినవి.

ఈ ప్లిమత్ రేవులో, టార్‌బేరేవునకు మించి, చుట్టుప్రక్కల ముప్పదిమయిళ్ల దూరమున నుండి జనులువచ్చి గుంపులుగుంపులుగ వెయ్యిపడవల జనులు జయధ్వనులు జేయుచు, వీరిదర్శనార్థమై వచ్చియుండిరి. ఇంగ్లండు మంత్రివర్గమువారు బ్రచురించిన వీరిమీదిదూషణలు పెడచెవినిబెట్టి, ఆయన కరుణ, ఔదార్యము, గౌరవస్వభావములను గొనియాడుచు జనులు వీరిని దర్శించుటకై తా మెక్కియుండు పడవల బెల్లరఫోన్ వద్దకు రానిచ్చుచుండిరి. ఇంగ్లీషుప్రభుత్వమువారి యుద్ధనావలు వారిని 300 గజములదూరములో నుండునట్లు ఫిరంగులుగాల్చి సమీపింప నివ్వరైరి. ఈ దెబ్బ దగిలి జనులతోనిండియుండు రెండుపడవలు మునిగిపోయినవి. ఇంగ్లీషుయోడలోనుం ఇంగ్లీషురేవులో ఇంగ్లీషుజనులే యీయనను విడుపింతురేమో యనునంతభయ మింగ్లీ వారికి గలుగులాగున యానాటి ప్రబలజనోత్సాహ ముండినది.

ఈ బెల్లరఫోన్ మీద రాత్రింబగళ్లు 'రెండు' యుద్ధనావలు గాచియుండవల' నట్లు యేర్పాటు గాబడియుండెనట! జూలై తే 30 ది సాయంత్రమునకు ఇంగ్ల- అండర్‌సెక్రటరి 'సర్ హెన్రిబాన్‌బరి' అడ్మిరల్ 'కీత్'గారితోగూడ నావలోనికివ- దస్కతులు లేనట్టియు, అన్యాయమయినట్టియు అక్రమమయినట్టియు, అప్రసిద్ధమ నట్టియు యీ క్రిందితీర్పును చక్రవర్తికి జదివి వినుపించెను.

"జనరల్ బోనపార్టికి, యూరపు దేశనెమ్మదిని భంగపరుపగల సదుపాయము లుండజేయుట, మాదేశ పట్లను మా మిత్రులపట్లను, యుండవలసిన మాకర్తవ్యమునకు విరోధముగ నుండగలదు. ఇందుకొరకై ఆయనను ఖయిదులో నుంచుట ముఖ్యావశ్యక మయినది. వారిభవిష్యత్ నివాసార్థమై సెంట్ హెలీనాద్వీపము నేర్పాటు జేయబడినది. అక్కడి శీతోష్ణస్థితులు ఆరోగ్యమయినవి. మఱియొక స్థలమయినపక్షమునకు, వారి దేహరక్షణకొరకు విధిలేక యుంచ నవసర మగు కాపుదల ఖర్చులు, యీ స్థలమయినయడల తగ్గిపోవుటే గాక, యీ ద్వీపసైసర్గికస్థితి, వారికి తగినంత స్వేచ్ఛ నొసగగలదు జనరల్ బోనపార్టి ఒకశస్త్రజ్ఞుని (Surgeon) (సావేరి, లలిమాండుతప్ప) యేముగ్గురుద్యోగులనయినను, 12 మంది సేవకులను దీసికొని పోవచ్చును. వీరును యుద్ధఖయిదీలుగ భావింపబడుదురు. యీ ఖయిదీలవెంట కొద్దిరాజులలో 'సర్ జార్జి కాక్ బరన్' బయలుదేరి వారిఖయిదు స్థానముం జేర్పవలయును."

అని వ్రాసియుండిరి.

ఈ సర్ జార్జి కాక్ బరన్, నెపోలియన్‌ను జనరల్‌గ భావింపవలయునేగాని చక్రవర్తియని భావింపగూడదనియు, నెపోలియన్ గారి సామానులు, ఆహారవస్తువులు, నగలు, ద్రవ్యము, వజ్రములు, మార్పుపత్రములు, అన్నివిధములగు చరాస్తిని సోదావేసి పట్టుబఱచికొని, ఇంగ్లండు మంత్రివర్గమున కొప్పగింపవలయుననియు, వాటిమీద రాబడువడ్డిని, వీరి కారాగృహఖర్చులకు వినియోగింపుచుండవలయుననియుం గూడ, యుత్తరువు జేసియుండిరి

నెపోలియన్ యింటిసేవకులు చక్రవర్తితోగూడ వెళ్లినయెడల వారును ఖయిదులోనున్నట్లే భావింపబడు ననిరి.

ఈవిధముగ చట్టవిరోధముగ బ్రిటిషు రాజ్యవిధాన మడుగున ద్రొక్కి, చట్టమునకు న్యాయమునకు విరోధముగ, యొక ప్రసిద్ధపురుషుడగు విదేశీయుని, నేరస్థాపన

గాని, విచారణగాని లేకనే, యావజ్జీవపర్యంతరము ద్వీపాంతరవాసశిక్ష విధించిరి. ఈతీర్మానము కేవల యక్రమమని దెలిసిగాబోలు మంత్రివర్గమువారు దీనిని సంతకములు జేయుటకు సాహసింపకుండిరి. ఈతీర్పుం జదువుచుండగ నెపోలియన్ శాంతముతో మవునముగ విని.

"నే నింగ్లండునకు యతిథినే గాని ఖయిదిని గాదు. బ్రిటిషుచట్టముల రక్షణగోరి నేను స్వయముగ వచ్చితిని. నావిషయములో మీ దేశచట్టమును, వివిధ దేశ జాతీయచట్టములను యనాదరించి అతిథియెడల జూపవలసిన పవిత్రమగు కరుణనుగూడ త్యజింప సాహసించితిరి. వా రిట్లుజేయుటకు హక్కులేదని నొక్కి జెప్పుచున్నాడను. బ్రిటిషుప్రజల గౌరవప్రతిష్ఠల గాపాడుకొనుడని ప్రార్థించెదను."

అని చెప్పెను. అంతట అడ్మిరల్‌గారును సర్ హెన్రి బానబరిగారును వెళ్లియుండిరి. నెపోలియన్ స్నేహితులతో నిట్లని చెప్పెను.

"సెంట్ హెలీనాలో ఖయిదుజేయుట యతి క్రూరమయిన సంగతి. ఆ యుష్ణదేశమందు, భూభాగమున కెంతయోదూరములో, ప్రపంచసంబంధము లేకుండ, నాకు ప్రియమగు ప్రతిదానికి దూరస్థునిగ జేసి, జన్మ మున్నంతవఱకును ఖయిదున నుంచుటా! తామట్లేను యినుపబోనుకంటె కేవల యన్యాయమయినది. నన్ను సేనానాయకు డనిరి! ఇంతకంటె నన్ను బోర్బనుల కొప్పగించిన చాల సంతోషింతును. నన్ను మతబోధకు డనరాదా? నాసైన్యములకును మతమునకును యధిపతిగ నుంటినిగదా! నన్ను లండన్‌గోపురమందుగాని, ఇంగ్లండులోని యేకోటలోగాని ఖయిదు జేసియుండిరేని యింత జింతించియుండను నన్ను, ప్రపంచములోకెల్ల నత్యుష్ణభాగమగు నొక ద్వీపాంతరమునకా బంపుట! ఇంతకంటె యీక్షణమందు నాకు మరణదండన వ్రాసి చేవ్రాలు జేసియుండగూడదా!

ఆదేశ శీతోష్ణస్థితిలో నావంటివాడు చాలకాలము
జీవింపజాలడు.''

అని చెప్పి యిటునటు శాంతముతో దిరుగుచు, లాస్ కాస్ వంకజూచి

''స్నేహితుడా! యొకప్పుడు మీయందరిని విడి
చిపోవలయునని తలంపు గలుగుచున్నది. ఇది అంత
కష్టమయినది గాదు. కొద్దిమనోద్రేకమే యావశ్యకము.
నేను త్వరగ గడతేఱిపోదును అంతయుం దీఱిపోవు
ను. అపుడు మీరుబోయి తిఱుగ మీకుటుంబములతో
సుఖముగ జేఱగలుగుదురు.''

అని యనగనే, అటువంటి యభిప్రాయముల దలపెట్టకుడని లాస్ కాస్ బ్రార్థించెను.

''మంచిది! ఒకమనిషి వాని విధిప్రకార మను
భవించి తీరవలెను. నావిధి యెట్లున్నదో యది పూర్తి
గావలెను.''

అని యనెను.

ఇంగ్లండుమంత్రుల యక్రమమునకు బెల్లర్ ఫోన్ యజమానియు, సేవకులును, అసహ్యపడియుండిరి. చక్రవర్తిగారితో వచ్చినవారిలో, యిపుడు నలుగురుమాత్రమే బోవలసిన ట్లేర్పడినందున అందరును జింతింపసాగిరి ప్రతివాడును ఆ నలుగురిలో నొకడుగ నుండవలెనని గోరుచుండిరి. లండన్ లోని వార్తాపత్రికలు బ్రిటిషు మంత్రి వర్గముయొక్కచర్య నతితీవ్రముగ ఖండించినవి

నెపోలియన్ ను సెంట్ హెలీనాకు దీసికొనివెళ్లుటకై 'నార్తంబర్ ల్యాండు అనుయోడ నేర్పాటుజేసి, అడ్మిరల్ కాక్ బరన్ అనునాయకుని క్రిందనుంచిరి ఆ నావ 'పోర్టుస్ మత్' రేవులో సికస్తు స్థితిలోనున్నందున బాగు జేయబడుచుండెను చక్రవర్తియం దభిమాన మాదేశమందు దినదినాభివృద్ధి యగుచుండుటచే, మంత్రులు త్వరపడుచుండిరి. అట్టిస్థితులలో నొక యింగ్లీషున్యాయవాది సలహామీద, యీక్రింది యాక్షేపణాపత్రమును ఇంగ్లీషు ప్రభుత్వమువారికి వ్రాసిపంపెను.

''భగవంతునియొక్కయు అఖండమానవకోటి
యొక్కయు కండ్లయెదుట, నాపవిత్రమగు హక్కులకు
విరోధముగ, నాదేహమును, నాస్వేచ్ఛను దుర్మార్గముగ
నిర్బంధించియున్నందున, నేను ప్రమాణముగ నాక్షేపిం

చుచున్నాడను బెల్లరొఫోన్ యోడమీద నాస్వేచ్ఛగా
వచ్చితిని నేను ఖయిదిని గాదు నే నింగ్లండు యాతి
థ్యమును గోరివచ్చితిని. నా యిష్టమయినయెడల, నేను
నాసహచరులతో తనయోడమీద రావచ్చునని ప్రభు
త్వమువా రుత్తరువుజేసిరని, ఆ యోడయజమాని జెప్పి
నందున నమ్మి, ఇంగ్లండు రక్షణక్రింద నుండగోరి వచ్చి
తిని. నేను బెల్లరొఫోన్ మీద నెక్కగనే, బ్రిటిషుప్రజల
యాదరణాపాత్రుడగుటకు నాకు హక్కుగలదు. అట్లు
బెల్లరొఫోన్ యజమాని కుత్తరువ్వనిచ్చుటలో, నన్ను
బోనులో బడద్రోయుటకై యుండెనేని, బ్రిటిషు
ప్రభుత్వగౌరవమును, యీ పతాకగౌరవమును పోగొ
ట్టికొనుటే! ఇకమీద మీ నిష్కాపట్యతలు, మీ చట్ట
ములు, మీ స్వతంత్రతలను గురించి జెప్పికొను మీ
ప్రగల్భములన్నియు నిష్ప్రయోజన మగును. నేను
చరిత్ర నుద్ఘోషించుచున్నాడను. ఇరువదిసంవత్సరములు
ఇంగ్లీషువారిమీద యుద్ధమాడిన యొకశత్రువు, కష్టకా
లమందు తనస్వేచ్ఛగ వారిచట్టముల శరణుజొచ్చుటకు
వచ్చెనని చరిత్ర జెప్పును. మీ చట్టములయందు ఆయన
కున్న గౌరవనమ్మకముల కింతకన్న, నే రుజువు గావలసి
యుండును? అయితే యిట్టి గౌరవనడవడిని జూచి
ఇంగ్లండు ఎట్లు వర్తించినది? అది ఆదరించుదానివలె
చెయిజాపి, నమ్మకముతో శత్రువును దగ్గరకు రానిచ్చి
జొచ్చినతరువాత, వానినిఁ బలిదీసికొనియుండెనని
చరిత్ర జెప్పితీఱును."

ముద్రములోనుండు బెల్లరొఫాన్‌లో
తే 4 ది ఆగస్టు 1815.

నెపోలియన్.

ఆమరుదినము సాయంత్రము యోడ పైభాగమందు లాస్‌కాస్‌గారితో మాట్లా
డుచు, యిటునటు దిరుగుచు, తన లోచొక్కాయి జేబులోనుంచి యొకవిలువగల

వజ్రాల కంఠహారమును గుట్టుగ దీసి, "నాకై దీనిని జాగ్రతగ నుంచుమ"ని మాత్రము చెప్పి ఆయన చేతులంబెట్టి నడచుచుండెను ఆవల మరియొక సంగతినిగురించి మాట్లాడసాగెను.

ఈ చక్రవర్తిని, మంత్రివర్గముబారినుండిదప్పించి, బ్రిటిషుచట్టముల క్రింద ఆయనను గాపాడదలచి, లండన్‌లోని న్యాయవాదులు రెం డుపాయముల నాలోచించిరి. ఒకటి 'హెబియస్ కార్పసు' మూలమున దెప్పించుట రెండవది విచారణలో నుండిన యొకవ్యాజ్యములో ఫ్రెంచి నావికస్థితివిషయ మగుసాక్ష్యము గావలయునని, ఆయనను సాక్షిగ గోరి పిలిపించుట అను రెం డుపాయముల వెదకిరి

(హెబియస్ కార్పసు అనగా, ఖయిదులో నుంచియుండు యధికారికి, ఖయిదీని హాజరుపరచి, ఎందునిమిత్తమై ఖయిదులో నుంచినది జవాబు చెప్పవలసినదిగ యాజ్ఞాపించు యుత్తరువు) ఈన్యాయవాదులు హెబియస్ కార్పసు యుత్తరువును పొంది, నెపోలియన్‌ను స్వాధీనమం దుంచికొనియుండు 'లార్డుకీత్' గారిమీద జారి జేయింప బోయినందుకు, జారి జేసికొనకుండుటకై యొకపడవనెక్కి వెళ్లిపోయెను. జారి చేయుటకై వెంబడించిరి గాని చిక్కక పాఱిపోయెను. వీరినడవడి కనేకులు గోపపడిరి.

ఈస్థితులం జూచి, ప్రభుత్వమువారు భయపడి, బెల్లరఫోన్ తక్షణము రేవు విడిచి టార్‌బే రేవువెంబడి సముద్రములో, పోర్ట్సుమత్ నుంచి ఏర్పాటుగాబడి పొగయోడ వచ్చువఱకు, యుండవలసినదిగ నుత్తరువు జేసిరి. సముద్ర మల్లకల్లోలముగనున్నను, ఆయోడ అనేకదినము లాసముద్రములో పడియుండ నిచ్చిరి.

చక్రవర్తి తనతోగూడ గ్రాండుమార్షల్, బెర్ట్రాండ్, కవుంట్ మంతోలన్, కవుంట్ లాస్‌కాస్‌గారిని రమ్మనిరి. జనరల్ గోర్‌గార్డు తనను విడిచిపెట్టినందులకు చింతించగ లాస్‌కాస్‌గారిని ప్రయివేటు సెక్రటరి అని చెప్పి, వీరిని ముగ్గురిని యుద్యోగులహోదాలో శేర్పించెను.

తే 7 ది సాయంత్రము నార్తంబర్ల్యాండునావ యరుదెంచినది అడ్మిరల్ క్లీత్, అడ్మిరల్ కాక్‌బరన్ అనువారలు నాయకులుగ వచ్చిరి నెపోలియన్‌గారి సొత్తుల స్వాధీనపరచమని యడిగిరి. వీటిని ప్రభుత్వమువా రపహరింపరనియు, దాచియుంచెదరనియు, అవసానమందు వీలునామాద్వారా వినియోగింప హక్కుగల దనియుం జెప్పిరి. కొన్ని మాసముల కావల నెపోలియన్ సిబ్బందిలో నెవరయినను, ఆయన పాఱిపోవుటకు సహాయపడిరేని అట్టివారికి మరణదండన యని పార్లమెంటు వారు చట్ట మేర్పరచిరట.

అడ్మిరల్ కాక్‌బరన్ సోదా వేయుట కారంభించెను. చక్రవర్తి సేవకుడు 'మార్చండ్' అనువాడు పెట్టెలు మొదలగునవి తెఅచి చూపించుచుండగ, ఫ్రెంచి నాయకు లివి జూడలేక అవలికి వెళ్లియుండిరి. ఆ పెట్టెలలో లక్ష బంగారు ఫ్రాంకు లుండినవి. నవుకర్ల బహుమానములు మొదలగు ప్రకృతఖర్చులకని పదిరెండు వేలా యేనూరు ఫ్రాంకులను, ఆ నవుకరువద్ద నిచ్చిరి. మిగత వజ్రములు, నోట్లు వగైరా జేరి 40 లక్షల ఫ్రాంకులం దీసికొనిరి.

ఆయిద్దరు అడ్మిరల్సును చక్రవర్తిగారి గదిలోనికి వచ్చిరి. దుఃఖముతో శాంత మవలంబించి చక్రవర్తి ఆగది కిటికీలవద్ద నిలచియుండెను. ముగ్గురు జనరల్‌సును యీ జరుగుచుండెడి నడవడిని జూచి కోపావేశులై ప్రక్కన నిలిచియుండిరి 'లార్డుకీత్' విధిలేక, సిగ్గుతో, వణకుచు, 'తమ ఖడ్గమునివ్వ ఇంగ్లం డడుగుచున్నయది' అని చెప్పెను.

ఈవిపరీతమగునడవడి ఆయనను దుఃఖమునుండి లేపినది. తనఖడ్గపు పిడిబట్టి కొని, ఆయనతట్టు జూచుసరికి, సామాన్యులు సహింపజాలని యా దృష్టిపరంపర ాయనమీద బ్రసరింపగనే, తలవంచి వందనము లర్పించి, యొకమాటనుఁగూడ ులుకనేరక, వెనుకకు మఱలివెళ్లెను వెంబడియుండిన కార్యదర్శి ప్రభుత్వపువారు త్తి దీసికోవలసినదిగ కఠినముగ నుత్తరువు జేసిరని హెచ్చరింపగ "అధికప్రసంగ ంనవసరము నీపని నీవు జూడుము" అని జెప్పి వెళ్లుచుండెను.

నెపోలియన్, కెప్టన్ మెయిట్‌లాండు (Captain maitland) (బెల్లరఫోన్ ావయజమాని) గారిని బిలిపించి, తా నీప్రయాణములో వారియోడమీద బొంది యుండు సత్కారాభిమానములకు వందనము లర్పించి, యోడలోని వారికందరికిని తనవందనములు జెప్పుడని బ్రార్థించెను. నిలిచిపోవలసివచ్చిన తన యనుచరులకు దుఃఖ ముతో వందనము లర్పించి సెలవు దీసికొనెను. జనరల్ లల్లిమండ్, డ్యూక్ ఆఫ్ రావిగోగార్లను యాలింగన మొనర్చెను. 'సావేరి', 'లల్లిమండ్' గార్లకు ఫ్రెంచి వారు క్షమాపణ నొసగకుండిరి. ఇంగ్లీషువారు నెపోలియన్ వెంట బోనివ్వరైరి. వీరి తప్పితమంతయు నెపోలియన్ యందలి ప్రేమ. పాపము. యీదురదృష్టుల ననుభవింప జేసినకష్టములు భయంకరము లయినవి. ఒకపోలండు యుద్యోగస్థుడు, కడకు చక్ర వర్తిగారి నీచసేవకునిగనైనను తనను యోడ నెక్కించికొనుమని ప్రార్థించెను. డాక్టర్ ఒమీరా (Dr O' meara) అనుఆయన బెల్లరఫోన్ యోడలో చికిత్సకుడుగ బోవుటకు సమ్మతించి వెంబడించెను 11 'గంటలకు వీరిని నార్తంబర్‌ల్యాండు నావకు

దీసికొనిపోవుటకై పడవ వచ్చినది. వారు బయలుదేరగనే మర్యాద ననుసరించి, తప్పెటవాయించి యొకగుండు గాల్చిరి. మార్గమునకు ప్రక్కనయుండిన మెయిట్ ల్యాండుగారికి, తాను వారిచే బొందియుండు సన్మానమునకు ఆఖరువందనమని అర్పించి ఆనావ యుద్యోగులవంక దిరిగి, నావందనము లర్పించినాడనని జెప్ప, యిదివరకే మీ యజమానిని బ్రార్థించియున్నాడనని జెప్పుచు కొన్నియడుగులు ముందునకు నడచు నప్పటికి అక్కడ జేరియుండు యోడలోనివారికందరికిని రెండుమూడుమార్లు తలవంచి వందనము లర్పించి పడవ నెక్కెను. పడవ యీ యోడసమీపమున కరుదెంచినపుడు పడవలోనుండి లేచి, టోపిని దీసి, అధికార్లకును సరంగులకును వందనములు జేసి కూర్చొనియుండెను.

ఇపుడు నెపోలియన్‌ను వెంబడించిన వారిసంఖ్య 24 గురుమాత్రమే, ఆయ నను జనరల్ అని బిలువవలయునే గాని చక్రవర్తి యని బిలువగూడదని యుత్తరువు జేసియుండిరట.

నార్తంబరుల్యాండు యోడలో 1000 మంది యుండిరి. నెపోలియన్ నెమ్మ ధిగ నా యోడనెక్కి యోడ పైభాగమందు నిలిచికొని అక్కడివారితో కొంతసేపు ప్రసంగించుచుండెను.

ఈ యోడచుట్టును రెండు యుద్ధనావలు 7 స్లూపులు సైన్యములతో నీ యోడ వెంబడి బోవున ట్లేర్పాటుజేసిరి. ఆగస్టు నెల తే 9 ది యీ యోడలన్నియు సెంట్ హెలీనాకు బ్రయాణమయినవి.

ఇక్కడ యిట్లుండగ, బ్లుచర్, వెల్లింగ్టన్ వీరలు తాము వచ్చెడిత్రోవల నోచికొనుచు, దిక్కులేక దుఃఖముతోనుండు పారిసునగరము బ్రవేశించి, టులరిస్ భవనమున జేరియుండిరి. ఫ్రాన్సు నవమానపఱచిరి. వారిప్రభువును వారెన్నుకొనుట, క్షమాపణార్హముగాని తప్పుగ పరిగణింపబడెను. బ్లుచర్ త్రాగి, కైపెక్కి సుందరమగు జీనావంతెనను, సీన్‌నదిమీది వంతెనను, వెండోమ్‌జయస్తంభమును, నాశనముజేయ యత్నింపగ, విశేష కష్టముమీద నాపివేయించిరి. ఇంతలో శత్రురాజులు నగరమున జొరబడిరి. నిర్దాక్షిణ్యముగ ఫ్రాన్సును కాలుచేతులు విరిచిపెట్టిరి. కోటలం దీసికొనిరి. ఉపరిభవనమందు చిరకాలార్జితమగు శిల్పధనమంతయు లాగికొనిరి. యుద్ధఖర్చులకని నూట యాభయిమూడుకోట్ల డెబ్బది అయిదులక్షల (1, 5375, [illegible]00, 000) ఫ్రాంకు లను దండుగక్రింద ఫ్రెంచివారి నివ్వమనిరి. శత్రుసైన్యములు ఫ్రెంచిదేశమందు అయిదుసంవత్సరము లుండవలసినదిగను, ఆఖర్చు వీరిని భరింపమనియుం దీర్మానించిరి.

ఇంతలో రష్యన్ సేనలు వచ్చి పడినవి. వారి కిలాకిలారవములు, నగరమందలి జనుల చెవులం బడినపుడవి మరణసందేశములై, నెపోలియన్‌ను బోగొట్టికొనినందులకు జింతించిరే గాని, యిపుడేమి ప్రయోజనము! నెపోలియన్ యొక్క యింగ్లీషునావలో నిపుడు ఖయిదీగ గొని పోబడుచుండెను.

తిఱుగ వెల్లింగ్‌టన్ బ్లుచర్‌గార్లు పారిసుతో సంధిజేసికొనిరి. దానిచే, 100 రోజులలోపల రాజవిషయమగు నేయభిప్రాయము గలిగియుండినను నేరస్థులు గారని జెప్పిరే గాని, ఏబదియెనిమిది ఫ్రెంచివారిని విదేశములకు బంపివేసిరి. ముగ్గురిని ప్రాణముల దీసిరి. ఈముగ్గురిలో మార్షల్ 'నే'గా రొకరు. ఈయన యాకాలమందు ధైర్యముతో టోపి చేతబుచ్చికొని, రొమ్మున చేతినుంచికొని, గాల్పించికొని ప్రాణములు విడిచియుండెను.

డెబ్బదియవ అధ్యాయము.

---

(70)

ఫ్రాంసుదేశ వియోగము. సెంట్ హెలీనాకు నావికాయాత్ర నెపోలియన్‌కు ఆద్వీపపాలకులు గలిగించు బాధలు. చక్రవర్తి అని పిలువగూడదని, శాసించుట.

1815 సం॥ ఆగస్టునెల తే 9 ది అన్నియుంజేరిన పదిపడవలు సెంట్ హెలీనాకు ప్రయాణ మయినవి. నెపోలియన్ యోడపైభాగమున గూర్చొని జూచుచుండగ, ఆకాశమందలి మబ్బువదలి, ఫ్రాంసుతీరపుకొండ లగుపడినవి. వెంటనే పడవల లోని ఫ్రెంచివారు ఫ్రాంసు, ఫ్రాంసు యని గోలజేసిరి. నెపోలియన్ యింతకాల మింతకీర్తివంతముగ నేలియుండు యీ దేశపర్వతములను జూచి, దీనవదనుడై లేచి, టోపీని తలనుండి దీసి, తలవంచి నమస్కరించి, "ధైర్యవంతులంగన్న యో ఫ్రాంసు దేశమా! నీకు నమస్కరించి జోహా రొనర్చుచున్నాడను. నీకు శుభమగుగాక. ఫ్రాంసు దేశమా, నీకు శుభము గలుగుగాక" అని డగ్గుత్తికతో యనెను. ఈమాటలు విని ఓడలోని ఇంగ్లీషువారు సహితము గన్నీళ్లుపెట్టిరి. యోడ సాగిపోవుచుండినది.

ఆదినమున తనగదిలోనే యొంటరిగ ప్రాతఃకాలభోజనము జేసియుండెను. నాలుగుగంటలవరకును గదిలోనే జదువుచు, మాట్లాడుచు, మద్యాహ్నభోజనమునకు అందరితో గలిసి భుజించుటకై భోజనశాల కరుదెంచెను. ఒకయరగంట చదరంగ మాడుచుండెను. అయిదుగంటలకు భోజనము జేసియుండెను. ఆయన సహజముగ 15 నిమిషములలో భోజనము జేయువాడైనను యితరుల సౌకర్యముకొరకై ఆరోజు 2-3 గంట లక్కడయుండెను. ఆయోడలో ననేకులు ఇటాలియన్ లుండిరి. వారు వీరికై తర్జుమాదార్లుగ నుపయోగపడిరి. ఈకాలములో నెపోలియన్ అందరితో గలసి మెలసి తిరుగుచు మాట్లాడుచు ప్రొద్దుపుచ్చుచుండెను.

అక్టోబరు తే 7 దిన ఒకఫ్రెంచియోడ త్రోవలో నగుపడినది. నార్తంబరు ల్యాండు ఓడయజమాని చక్రవర్తి యిందులో నున్నాడని జెప్పెను అందుకు "మమ్మున

బాలింపనెంచిగిన మా యపారధనమును మీరు దొంగలించికొనిపోతిరని దుఃఖముతో జవాబిచ్చెను.

అక్టోబరు తే 15 ది పడవ పైభాగమందుండు యొకడు "భూమి" అని అరచి చప్పట్లు గొట్టెనుగాని మేఘ మడ్డమగుటచే బాగుగ నగుపడకుండెను. మఱునాడు మధ్యాహ్నమునకు సెంట్ హెలీనా రేవులోని రక్షకస్థానమందు లంగర్లు వేయబడినవి. దుర్భిణితో జూడగ, చెట్లుచేమలు లేక, సముద్రముమీద తుపానులతోమాత్రమే సఖ్యముగలిగి, ఆచ్ఛాదనరహిత మగుకొండలు గుండ్లుగల యొకబండద్వీప మగుపడినది. ఆ బండప్రక్కన, అక్కడక్కడ గుడిసెలుగల యొకచిన్నపల్లె యగుపడుచుండినది. ఆకొండమీద ప్రతిసందులో, ప్రతిగుండుమీద ఫిరంగు లుంచబడి యుండినవి. ఇప్పటికి ఫ్రాంసువదలి 100 దినములును, ఇంగ్లండువదలి 70 దినములును అయినది. ఆద్వీపములో, నెపోలియన్ కారాగృహము బందోబస్తుగ జేయువరకు, ఆయనను నావలో నుంచమని యుత్తరువు జేసియుండిరట. అయినను ఆ యోడయజమాని మఱునాడు దింపెదనని జెప్పియుండెను.

ఈద్వీపము యూరపునకు 6000 మయిళ్లదూరమున నున్నయది. ఆఫ్రికాకు సమీపతీరమునుండి 1200 మయిళ్లున్నయది ఈ ద్వీపముచుట్టును 600 మొదలు 1200 అడుగులయెత్తున చక్కని ఎత్తైనబండలుగలిగి, 10 మయిళ్లపొడుగును 6 మయిళ్ల వెడల్పునుగల వైశాల్యముతో, సముద్రతరంగములలో గట్టినకోటవలె యున్నయది. దానికి మూడుత్రోవలుమాత్రమే గలవు. ఇవిఅన్నియు సురక్షితముగ జేసియుంచిరి. అక్కడ 500 మంది తెల్లవారు గలరు. వీరిలో 200 మంది సైనికులు, 300 మంది బానిస లుండిరి శీతోష్ణస్థితి కేవల అనారోగ్యమయి, రొమ్మునొప్పులు, నెత్తురువిరోచనము లిచ్చోట ప్రబలియుండినవి. ఈద్వీపములో ఏబదిసంవత్సరములకు మించి బ్రదికియుండిన మానవదృష్టాంతమే లేదట!

తే 16 ది అక్టోబరు. ఈదినము సాయంత్రము సెంట్ హెలీనా జేరుటకై నెపోలియన్ బోటునెక్కి తీరముం జేరియుండెను నెపోలియన్ తీరముం జేరి, యా 'జేమ్స్' గ్రామవీథులగుండ నడచునప్పటికె చీకటిపడినది. ఆ దౌర్భాగ్యగ్రామమందు, యొకచిన్నగది వారికి నివాసముగ నేర్పఱచి యుండిరి. నెపోలియన్ స్నేహితులు ఆయనయొక్క ముసాఫురి యినుపమంచమును వేసి పరుపు బఱచిరి. నావలో నుండి గొనిరాబడిన కొద్దిసామానులను ఆగదిలో నుంచిరి. ఆయూరివారందరుం జూడ వచ్చిరి. నెపోలియన్ శాంతముతో దుఃఖముగ నుండెను. నవుకర్లు నావలబొండని పరుండియుండెను.

ఈద్వీపములో, మూడుమయిళ్ల దూరమందు, సముద్ర నీటిమట్టమునకు 15 వందలయడుగులపైన కొండలలో నొకచరియ గలదు. అక్కడ మొండెములుగనుండు కొన్ని తుమ్మచెట్లుమాత్రమే గలవు. ఇక్కడ యొకపాడుబడిన గుడిసెగలదు. ఇది యొకప్పుడు పశువులకొట్టముగ వాడబడుచుండెనట. దానిని కొంతమరమ్మతు జేసి నెపోలియన్ వాసస్థలముగ నేర్పాటుజేసిరి. తే 17 ది యుదయమున జనరల్ బెర్ట్రాండు, అడ్మిరల్ కోబరన్‌గార్లతో యాగుడిసెను జూడఁబోయెను దానికి రెండు మూడుమాసములు మరమ్మతులు జేసిననేగాని, వాసయోగ్యము గాజాలనిస్థితియం దుండినది. వారు తిఱిగి వచ్చుచుండగ, త్రోవలో దూరమున నొకకాపువాని యిల్లుజూచి, లాంగ్‌వుడ్ తయారగువఱకు, అక్కడ నుండగూడదా యని యడిగెను. ఆ యింటి యజమాని, ఆయిల్లు యిచ్చుట కొప్పికొన్నందున, రెండుమాసములు వా రక్కడనుండ సమ్మతించిరి. ఆయనకు భార్యయు, ఇద్దరు మొగబిడ్డలును యిద్ద రాడబిడ్డలును గలరు. అందులో నొకయామె పేరు 'మిస్సెస్‌ఏబెల్' ఆమె తన చిన్నతనమందు, నెపోలియన్ యొకరాక్షసుడనియు, నొసటిమధ్య నొక మండుచుండెడు నేత్రముండునని యు, నోటిలోనుండి యొక పొడుగాటిదంతము పొడుచికొని వచ్చియుండునని యు, దానితో పొడిచి పోకిరిపిల్లలను మ్రింగివేయునని యు వినియుండి అట్టి యభిప్రాయమే గలిగియుండెనట. వార్తాపత్రికె లాయనను రాక్షసుడని జెప్పుచుండెనట. ఆ చిన్న బిడ్డలతో నెపోలియన్ యాటలాడుచుండెను. ఆరాత్రి యాగదిలో నుండెను ఒకటియో రెండో కుర్చీలను దెచ్చిరి గవాక్షములకు తలుపులు లేవు. ఒక యింగ్లీసు యుద్యోగస్థుడు 'బాల్‌కోంబ్' యింటిలో కాపుదలగ బరుండెను. చుట్టును పహరా లుంచిరి. ఈవిధముగ నాద్వీపములో ప్రథమరాత్రి గడపియుండెను.

తే 18 ది అక్టోబరు. బల్లమీదపఱచుట కొకగుడ్డగాని, గిన్నెలుగాని లేకనే భోజనముం జేసెను. తనకాలమును విభజించి, వ్రాయుట, చదువుట, చెప్పి వ్రాయించుటలలో, నిర్ణయించికొని యుండుమేరకు గడపుచుండెను.

అక్టోబరు తే 20 ది. 14 సం॥ ల పిల్లవాడగు లాస్‌కాస్‌గారి కుమారునితో భోజనము జేయుచు, ఆపిల్లవాడు జదువుపారములు, యుపాధ్యాయులు, యీవిషయములు ముచ్చటించుచుండెను

అక్టోబరు తే 24 ది. నెపోలియన్ స్నేహితులందరు ఆయన చుట్టుచుంజేరి వారు వా రనుభవించు కష్టసుఖముల దలపోసికొనుచుండిరి నెపోలియన్‌గారి అప్పటి సౌకర్యమునుగురించి లాస్‌కాస్‌గా రీవిధముగ జెప్పియున్నారు.

"అప్రతిహతమగు యధికార మనుభవించిన
సార్వభౌమునికి, యొకకొండమీద కొన్ని చదరపుటడుగులమాత్రమే వైశాల్యముగల యొకగది యివ్వబడినది. ఇదే పడకయిల్లు ఇదే భోజనశాల ఇదే పఠనమందిరము. ఇదే విశ్రాంతిభవనము ఈయిల్లు శుభ్రపరచవలసి వచ్చునపుడు ఆయన బయటవెళ్లవలసియుండెడివాడు. ఎక్కడనోవండి ఖయిదికి దెచ్చునట్లు తెచ్చుచుండిరి. అది, ముట్టుటకునుగూడ నసహ్యాపడు నంతటి దౌర్భాగ్యపుభోజనము. నీళ్లు, కాఫి, వెన్న, సమును ఏవి లేనేలేవు. అథవా యుండినను యుపయోగింప నర్హమగునవి గావు. స్నానము లేదు. ఈ అప్రసరిత్రమగు ఖయిదీకో నివ్వబడిరి వారిస్నేహితులను, సేవకులను, రెండుమయిళ్లలో నుంచిరి. వారిని, వీరి సమీపమునకు రానివ్వకుండిరి అథవా వచ్చునపుడు యొకసైనికుని కాపలా నుంచిరి ఈవిధముగ మానవ ప్రకృతిమునకును, ఆద్వీపనైసర్గికస్థితి క్రూరమునకును, పాలుగావలసి యుండెనది" అని చెప్పియుండెను

ఆ సమయమున, వీరిని డించి తిరిగిపోవుచుండు యొక పడవనాయకుడు వచ్చి నెపోలియన్‌ను దర్శించెను. అపుడీదౌర్భాగ్యస్థితినంతయుం జెప్పి, ఇంగ్లండుప్రభుత్వమునకుం దెలియజెప్పుమని గోరిరి. ఈ విషయములన్నియుం విపులముగ వ్రాయించి పంపియుండెను.

అక్టోబరు నెల 31 వ నాటికి, యీద్వీపమం దుండసాగి 15 రోజు లయినది. నెపోలియన్ స్నేహితులు వీరిబసవద్ద నొకడేరా వేయించుటచే కొంతవిశాల మేర్పడినది. ఇందువలన వారు యిదివరలోవలె 12 మయిళ్లదూరమున గాక, వారివద్దనే యుండుటకవకాశ మేర్పడినది. భోజనబల్లమీద పఱచుటకొకగుడ్డను, పింగాణిగిన్నెలను, ఓడలోనుండి దెచ్చియుంచిరి. ప్రొద్దుబోవకుండుటచే చాలభాగము మెమోవ్రాయుట, చదువుట, స్నేహితులతో మాట్లాడుటలయందు గడపుచుండెను. ప్రతిదినము కాపలావిషయమగు కఠిన యేర్పాట్లు గావింపసాగిరి. చక్రవర్తి యీద్వీపమునుండి తప్పించుకొని పోవునేమోనని, రాత్రింబగళ్లు, ఆయన డేరాచుట్టును పారాలిచ్చుచుండిరి. యుద్ధనావల, చుట్టును తీరముల నుంచిరి. చక్రవర్తి

యొక్క ప్రతినిమిషమును, గనిపెట్టియుండిరి. చక్రవర్తిగదిలో, ఇంగ్లీషుసైనికు డొకడుండనిది, వారిస్నేహితులను మాట్లాడ నివ్వకుండిరి. ఇటువంటి నిరుప యోగమగు నిర్బంధముల (జూచి, అడ్మిరల్ కోబర్న్‌గారికొక యుత్కావ్రాయించి, జనరల్ బెర్ట్రాండుగారిని దీనికొనిపోయియివ్వమనెనుగాని, దీనినిజూచి మఱింత కఠిన కావలా నుంచునేమోనని దానిని వారివ్వరైరి అయితే, జనరల్ బెర్ట్రాండుతాను వ్రాసినట్టుగ, యీవిధముగ నిర్బంధములుగలిగించుట, చక్రవర్తిమనసు నాయాసపఱచుటే తప్ప మఱియొండు ప్రయోజన ముండజాలదనియు, ఇక్కడనుండి దప్పించికొని పోవుటగాని, యాప్రయత్నముగాని దుస్సాధ్యము గనుక,యిట్టినిర్బంధముల దొలగించి, ద్వీపముచుట్టును గావలసినంత బందోబస్తునుంచికొని, ద్వీపమధ్యలో తగినంతస్వేచ్ఛ నను భవించునట్లు జేయుడనియు, తాను చక్రవర్తిసమీపమం దుంపుట కనుజ్ఞ నివ్వవలసిన దనియు గోరి యొకజాబు వ్రాసియుండెను. ఇందున కాయన 'చక్రవర్తి' యొవరో తనకు దెలియదనియును, ఆయన యీద్వీపములో నుండియుండలేదనియు, నార్తం బర్‌ల్యాండు యోడలో, అట్టిచక్రవర్తి యెవరును వచ్చియుండ గానమనియు, ఇంగ్లీషు యధికారి వెంటనంటిరాకుండ బోనిచ్చుటకు తనకధికారము లేదనియు, తననీచత్వ మును వెల్లడిచేయునట్టియు, చక్రవర్తిమనసు మఱింత నొప్పింపగలినట్టియు నొకదుష్ట జవాబును వ్రాసియుండెను.

నవంబరు తే 8 ది చక్రవర్తి సుస్తీగానున్నందున గుఱ్ఱపుసవారి జేయుట మంచి దని చెప్పిరి గాని, ఇంగ్లీషు సేనాని కూడాయుండగ, తన కిష్టపడదని జెప్పెను. నవంబరు తే9 దిన చక్రవర్తిగారి యనారోగ్యమునుజూచి,వారిస్నేహితులు, ఆ డేరామీద కావలా యుండిన యుద్యోగస్థునితో ఇంటిచుట్టు అయినను, చక్రవర్తి గుఱ్ఱమెక్కితిరుగ గూడదా యని ప్రార్థేయముగ నడిగిరి. ఆయన పశ్చాత్తాపపడి, వుత్తరువు లెట్లయిన నుండుగాక! నా జవాబుదారిమీద వారు అట్లనే గుఱ్ఱమెక్కి యింటిచుట్టును దేహపరిశ్రమ దీసికొనవచ్చునని జెప్పెను ఈమాట చక్రవర్తిగారికి జెప్పగ, ఒక యధికారికి ప్రార్థేయపడి లోబఱచికొని యనుభవించు యీసౌకర్యము తనకక్కర లేదని నిరాకరించెను. ఇంతలో నాయధికారే వచ్చి, అడ్మిరల్ కోబర్న్ యీమాత్రపు సౌకర్యమునుగూడ నివ్వగూడదని యుత్తరువు చేసినాడని చెప్పెను. అంతట లాస్ కాస్, గుఱ్ఱములు నిష్ప్రయోజనమయినవి గనుక, ఆ యడ్మిరల్ వద్దకే బంపివేసెద నని కోపముతో ననగనే, "నీవు కోపముతో నున్నాడవు. కోపములో జేయబడు పను లెప్పుడును చక్కగ జేయబడుట సామాన్యముగ నసంభవము. పగలు జరిగియుండు తప్పితమును గురించి యొకరాత్రి గడచినతరువాత యాలోచించుట శ్రేష్ఠము"

> "You are now out of temper. It rarely happens that anything is done well under such circumstances. It is always best to let the night pass over, after the offence of the day."

అని చెప్పెను

నవంబరు తే 10 ది లాస్ కాస్ గారును చక్రవర్తియును చాలదూరము షికారు వెళ్లి వచ్చుచుండగ, త్రోవలో బాల్ కొంబ్ దొరసానియు, బొంబాయినుండి ఇంగ్లండు నకు బోవుచు నెపోలియన్ యెటువంటిమనిషియో జూడగోరివచ్చియుండిన మిస్సు సుస్ట్రాయస్టుగారును యగుపడిరి అందరునుఁగలిసి మాటలాడుచుండిరి. వీరు మాటలా డుచుండుట త్రోవ యిరుకైనది. ఆత్రోవలో కొందరు బానిసలు మూపుల బరువులుగలిగి, భారముతో వచ్చుచుండిరి. బాల్ కొంబ్ దొరసాని కోపముతో వారిని వెనుకనిలువు డని యఱచెనట. గాని. నెపోలియన్ త్రోవయిచ్చి, అమ్మా ఆబరువును గౌరవింపు మని నెమ్మదిగ జెప్పెను.

నవంబరు తే 13 ది. ప్రతిదినమును లాస్ కాస్ గారితో నేదోజెప్పి వ్రాయించు చుండెను. ఒకసమయమం దిటునటు దిరుగుచు జెప్పి వ్రాయించుచుండును. మధ్యాహ్న భోజనానంతరమందు కాఫీత్రాగి బాల్ కొంబ్ కుటుంబముతో మాటలాడు చుండును. తనకుమారునకును యితర రాచకుమారులకును యొకవిద్యాశాల నేర్పఱుప దలచియుండి నట్లును యింకను తాను చక్రవర్తిగనుండు దినములలో జరిగియుండిన విషయములను గుఱించియు ముచ్చటించుటలో కాలము గడపుచుండెను.

నవంబరు తే 19 ది. ఫ్రెంచిజను లందరితోగలసి భోజనము జేసెను. ఆనాడు యొకనాటకమును జదివి వినుపించుచుండెను.

నవంబరు తే 25 దిన వారికి కొంచము దేహ మస్వస్థత నొందినది. ఈ భయంకరమగు ఏకాంతావాసమే దీనికి గారణమయి యుండును. ఒకనాడు లాస్ కాస్ గారు వచ్చునప్పటికి, చుట్టును పుస్తకములగుట్టలు పడియుండినవి. వీరు సోఫామీద బడియుండిరి. పలుమారు జలుబుచే బాధపడుచుండెను. ఈకాలమందు దినమునకు 12-13 గంటలు చదువుచుండెను. ఆయన మితాహారుడు. అధికభోజనము బాధగలిగించును గాని, తక్కువదినుటచే నెప్పుడును బాధలేదని జెప్పువాడు. మందులయందాయనకు నమ్మకము లేదు. ఏనాడును మందుదీసికొని యెఱుగడు. తనకుతానే యొకచిత్రమగు చికిత్స నేర్పాటుజేసికొని యుండెను. ఏమన్న, తా నెప్పుడయిన జబ్బుగ నుండెనేని,

ఆకాలమందు తా నున్నస్థితికి కేవల వ్యతిరిక్తమగుస్థితి నవలంబించుటే, ఆయనచికిత్స. అనగా అప్పటికి చాలరోజులుంగ పరిశ్రమ దీసికొనియుండనియెడల, ఆరోజు 60 మయిళ్లు గుఱ్ఱపుసవారియో, లేక యాదినమంతయు వేటాడుటో జేయును. ఒకపుడు బడలి అలసియుండెనేని, ఏపనియును జేయక 24 గంటలు విశ్రాంతి దీసికొనును.

ఆయన, తనకు రెండుముఖ్యానుకూలములు ప్రకృతి గలుగజేసియున్నదని జెప్పుచుండెను. ఒకటి నిద్రబోవలెనని యుద్దేశించినతక్షణమే, యేగంటలోనయినను యెట్టిచోటనయినను, నిద్రవచ్చుట. రెండవది. భోజనమందుగాని, త్రాగుటయందుగాని యెన్నడును మితి దప్పకుండుట. తాను మితిదప్పినతక్షణమున యుదరము తనమీద తిఱుగబడునట. ఒకనాడు 'బాల్కొంబ్' దొరగారితో మాట్లాడుచు తనకు మందులయందు నమ్మకము లేదనియు, తనమందులంతయు 'లంఖణము, వేడినీళ్లస్నానము' అనునవే యని చెప్పియుండెను. వివిధవృత్తులను గుఱించి యీక్రిందివిధమున తనయభిప్రాయమని జెప్పియుండెను.

> "మందులయందు నాకుమాత్రమునమ్మకము లేకున్నను, వైద్య, శస్త్రవృత్తులయందుమాత్రము నాకు చాలగౌరవము. మానవస్వభావమును కష్టములలోదింపునదీన్యాయవాదివృత్తి. నిజమును మఱుగుపఱచుటకును, అన్యాయము జయప్రదమయినపుడు సంతోషింపను, యలవాటుపడిన మానవస్వభావము, ఆఖరున తప్పొప్పులనుగూడ నిర్ణయింప శక్తిజాలకుండును. రాచవ్యవహారవృత్తియు నట్టిదే. అందులో శాస్త్రసమ్మతమగు మనస్సాక్ష్యత్వ మావశ్యము. మరాధికారులకు లేని యాధిక్యతలు వారి కారోపించుటచే, వారును మోసగాండ్రయిరి. ఇక సైనికవృత్తియందమా, అందులో నుండువారందరు గొంతులు గోయువారును, దొంగలును. అయితే శస్త్రజ్ఞులవృత్తి, మానవనాశనమొనర్చునదిగాని, ఒకరినొకరికి వైషమ్యములబెంచునదిగాని గాదు. మానవులకు క్షేమకర మయినది"

అని చెప్పియుండెను.

నవంబరు తే 28 ది. ఇప్పటికి ఆఱువారము లయినది. నెపోలియన్‌గారి వృత్తావాసమునకు 'లాంగ్‌వుడ్' బాగుజేయుచుండిరి ఇక్కడ మలయాద్వీపవాసస్థుడగు

నొక హిందువును, యొకయింగ్లీషు యోడబానిసనుగ బట్టికొని తెచ్చి యిక్కడ అమ్మియుండెనట పాప మీబానిస, చక్రవర్తిగారి గుడిసెవద్దకు వచ్చి మాటలాడుచుండువాడు. వారిద్దరు ప్రకృతమందు సరిసమానస్థులుగ నుండిరి. ఆ బానిసపేరు టోబి! ఈయననుగురించి నెపోలియన్ దుఃఖించుచుండెను. వీనిని బానిసత్వమునుండి దొలగింప వలయునని తలచి, అప్పటి ద్వీపయధికారియగు 'సర్ హడ్సన్ లూయి' వద్దకు, డాక్టరు 'ఒమీరా'గారి నంపి, వానివిడుదల కగుక్రయమును దీర్మానించికొని రమ్మనమని బంపియుండెను. ఈద్వీపమందలి నీగ్రోల ప్రేమాకృతజ్ఞతల సంపాదించికొనునిమిత్తమై నెపోలియన్ యీమార్గ మవలంబించెనని భావించి, ప్రపంచమందలి యెంతటి విలువకైనను వానిబానిసత్వము దొలగింపననెనట. నెపోలియన్ యాశ్చర్యపడి యూరకుండెను. పాపము వాడాబానిసత్వముతోనే జనిపోవలసి యుండెను.

డెబ్బదియొకటవ అధ్యాయము.

—•—

(71)

నెపోలియన్ సెంట్ హెలీనాలో ప్రథమసంవత్సరము. దౌర్భాగ్యగుడిసె బాధలు. దూషణలు. క్రొత్తగవర్నరు. దుస్థితి.

డిసంబరు తే 10 ది. నెపోలియన్ నివాసము లాంగ్‌వుడ్‌నకు మార్చబడినది. ఇది పూర్వనివాసస్థలమునకు రెండుమయిళ్లదూరమున నున్నది. ఇక్కడికి మయిలుదూర మందు జనరల్ బెర్ట్రాండుగారి భార్యాపుత్రులం గాపుర ముండనిచ్చిరి. జనరల్ 'గోర్‌గార్డు' 'లాస్‌కాస్' గార్లు యీయింటివెంబడి డేరాలలో చక్రవర్తిగారి వెంబడి యుండ సెల విచ్చుచుండిరి. ఒకడేరా వేసిరి. యొకగది లాస్‌కాస్‌గారికొరకై గట్టిరి. అపుడు డాక్టరు ఒమీరాగారు డేరాలో నుండిరి. వీరిఖర్చులకని సం॥ 1-కి మూడు లక్షల ఫ్రాంకుల నింగ్లీషువారు వారిచిఠాలలో ఖర్చు వ్రాసికొనుచుండిరి.

ఇపుడు నెపోలియన్ యింటిజనులు చక్రవర్తి, జనరల్ బెర్ట్రాండు, వారి భార్య ముగ్గురుబిడ్డలు, కవుంట్ మాంతోలన్ ఆయనభార్యయు యిద్దరుబిడ్డలు కవున్ట్ లాస్‌కాస్ ఆయనకుమారుడు, జనరల్ గోర్‌గార్డు, డాక్టరుఒమీరా, గుఱ్ఱపువాండ్లు అందరుగలిసి 11 మంది నవుకర్లుమాత్రమే. వీరందరు చక్రవర్తియందుండు ప్రేమచే వెంబడించినవారు. డాక్టరు 'ఒమీరా' ఐయిర్లండుదేశస్థుడు. నెపోలియన్‌ను బెల్లర్ ఫాన్ నావలో జూచి యొకవిధమయిన యభిమాన ముదయించి వెంట వచ్చియుం డెను. అపుడు చక్రవర్తిగారివైద్యుడు ఖాయిలాపడి రాజాలనందున, అందుకుబదులు వీ రొప్పికొనిరి. వీరికి ప్రతిదినమును బుద్ధిహీన మగునిబ్బందుల గలిగించుచుండిరి. నిర్ణ యగంటకుమించి బైట రానివ్వరైరి. ఎక్కడికేగినను ఆయుధపాణు లగుసైనికులు వెంటనంటుచుండిరి. ఆద్వీపవాసస్థులతో మాట్లాడనివ్వరైరి. సముద్రతీరమునకుఁ బోని వ్వరైరి. చక్రవర్తిగారి యింటికిటికీలవెంబడి భటు లుండసాగిరి. ఇట్లెన్నివిధములనో మనసు విసికింపసాగిరి

1816 సం॥ జనవరి తే 1 ది సంవత్సరాది. ఈదినమందు చక్రవర్తి పరిజనమంతయు జేరి యొకచోట భోజనము జేసిరి. ఆదినము పక్షుల గాల్చుటకుపాకుల నాద్వీప పాలకు డంపియుండెను వాటిని తిరుగ సాయంత్రము పారాలోనుండు యుద్యోగుని పరము జేయవలె ననెను. చక్రవర్తి వీటి నంగీకరింపక నిరాకరించెను.

మార్చి తే 13 ది. ఇంగ్లండు ప్రభుత్వాధికారికి చక్రవర్తి యొకయుత్తరము వ్రాసినచో దానిని వారి కందజేయుదురా అని తెలిసికొనుటకై జనరల్ బెర్ట్రాండు గారి నంపెను. ఆ ద్వీపపాలకు డదివిని చక్రవర్తిని తా నెఱుగననియు, ఏకాగితమును గాని తాను విప్పిచదువనిది బంపబడదనియు జెప్పిపంపెను.

మార్చి తే 16 దిన 'సిలోన్' అను పడవయజమాని చక్రవర్తిని జూడవచ్చెను. ఆయన యింగ్లండు ప్రభుత్వాధికారిని జూడగలుగునేని యొక సందేశమున్నదని జెప్పెను అందున కాయన సమ్మతింపగా, యిక్కడ తనను పెట్టుచుండుచిక్కులు, జాబులు విప్పి చదువనిది బంపనీయకుండుటలు, యీ మొదలగుచిక్కులు గలిగించుటచే తనయొక్కయు ఇంగ్లండుప్రభువుయొక్కయు మర్యాదకు లోపమే తప్ప వేఱు ప్రయోజన ముండజాలదనియు, ఇట్లు జేయుటకన్న శిరచ్ఛేదనకు త్వరగ నేర్పాటు జేయమంటినని జెప్పుదని జెప్పిపంపెను

ఏప్రిలు తే 3 ది వాటర్లు యుద్ధానంతరము జరిగిన పరిస్థితులను గురించి తన మనోపరితాపముల జెప్పుచుండెను.

ఏప్రిలు తే 14 దిన యూరపుదేశ వర్తమానపత్రికలం దీసికొని ఆద్వీపమున కొకయోడ వచ్చియుండినది. అందులో, ఫ్రాంసు దిఱుగ నల్లకల్లోలముగనుండు వర్తమానము లుండినవి. చదివి తాను అమెరికాకు వెళ్లియుండెనేని, తిఱుగవచ్చునను భయముతోనైన యీ దుర్మార్గము జఱుగకుండును గదాయని జింతించుచుండెను.

ఏప్రిలు తే 17 ది సెంట్ హెలీనా ద్వీపపాలనకై 'సర్ హడ్సన్ లూయి' యను క్రొత్తపాలకుడరుదెంచి యుండెను ఆ తే 18 దిన నెపోలియన్ నవుకర్లలోగాని సహచరులలోగాని యెవ్వరేని యూరపునకు తిఱుగ బోదలచినచో దీసికొని పోబడుదురనియు, లేక యిక్కడనే యుండదలచిరేని, వారు యిక్కడనుండ సమ్మతించినట్లు చేవ్రాలు జేయుడనిరి. బెర్ట్రాండుదప్ప మిగతవారందరుఁ జేసిరి. ఈయనయు పోదుననె గాని, తిఱుగ చక్రవర్తిని వదలుటకు సమ్మతింపకుండెను.

ఏప్రిలు తే 20 ది క్రొత్తగవర్నరుకు చార్జి నొప్పగించియుండు 'కర్నల్ విక్సు' తనకుమార్తెతోగూడవచ్చి చక్రవర్తినిదర్శించి చాలసేపు ఫ్రాంసు ఇంగ్లండు పరిస్థితియు మాట్లాడివెళ్లెను.

ఏప్రిలు తే 27 ది చక్రవర్తినవుకర్లలో నిద్దరు పలుమారు తగవులాడుచుండగ వారినిబిలిచి సమాధానపఱచి, మీరు మీదేశమును, భార్యాపుత్రాదులను, సౌఖ్యమును త్యజించి, నాసుఖమును గోరివచ్చి యిట్లుజేయుట నాకు బాధను గలిగించుటయేతప్ప వేఱుగాదని బుద్ధిచెప్పెను.

మే నెల తే 5 ది చక్రవర్తి జ్వరముతో బాధపడుచుండెను. బర్ట్రాండు,లాస్ కాస్‌గార్లు వెంబడి గూర్చొని, యుపచరించుచుండిరి. అపుడును ఇంగ్లండు ఫ్రెంచి కల్లోలములనుగూర్చి మాట్లాడుచుండెను

మే నెల తే 11 ది క్రొత్తగవర్నరుగారు విందునకు బిలచిరిగాని పోడయ్యెను. లాస్‌కాస్‌తోగూడ భోజనము జేసెను

మే నెల తే 14 ది అనేకమంది దొరసానులు వీరిని జూడవచ్చి, యీప్రభువున కేర్పాటుజేసిన నివాసమును జూచి ఖిన్నులయి,యీయన గౌరవగాంభీర్యాదిగుణముల కాశ్చర్యపడిరి.

మే నెల తే 16 ది 'సర్‌హడ్సన్‌లూయి' చక్రవర్తిని జూచుట కఱుదెంచెను. చాలసేపు యుంభయులును కోపముతో మాట్లాడుచుండిరి.

మే నెల తే 20 ది గుఱ్ఱముమీద షికారు వెళ్లివచ్చి సుస్తిగానుండెను

మే నెల తే 21 ది బైబిలును జదువుచుండెను.

మే నెల తే 28 దిగుఱ్ఱమెక్కి షికారువెళ్లి ఇంగ్లీషుసైనికు లుండుచోటున రాగా, అందరును లేచి వరుసగ నిలిచి మిలిటెరిమర్యాద ననుసరించి, వందనఃర్పించిరి.

మే నెల తే 31 ది యీద్వీపగవర్నరు నెపోలియన్ యావాసముచుట్టును తిరిగి వెళ్లెనుగాని యుభయులును మాట్లాడకుండిరి.

జూన్ నెల తే 11 ది వాటర్లూ యుద్ధదినము. ఆదినమంతయు చింతాలోలుడై యుండెను.

జూన్ నెల తే 22 దిన యూరపునుండి కొన్నిపుస్తకములు వార్తాపత్రికలు రాగా వాటిని జదివికొనుచుండెను.

జూన్ నెల తే 25 ది ఇంగ్లండులోని 'హబ్‌హవున్' దొర "నెపోలియన్ చక్రవర్తి కడపటిప్రభుత్వము" అనుపుస్తకమును వ్రాసి దానిని నెపోలియన్‌గారికే యంకిత మిచ్చియుండెను. ఆపుస్తకము నాగవర్నరు వీరికివ్వక నిరాకరంచెను.

ఆగష్టునెల తే 18 ది గవర్నరును, నెపోలియన్‌యును సంభాషించిరి గాని యతితీవ్రముగ జరిగియుండినది. అందుకు తాను యీ ద్వీపపాలకుడును నెపోలియన్ ఖయిదిగనుకను, తనశక్తిని జూపెదననెనట.

ఆగష్టునెల తే 27 ది తనప్రభుత్వకాలమందలి చర్యలు మొదలగునవి ముచ్చటించుచుండెను.

సెప్టంబరు తే 7 ది చక్రవర్తి ఖాయిలాగ నుండెను.

సెప్టంబర్ తే 10 ది కాఫీగాని, పాలుగాని, చక్కెరగాని లేకపోయెనట. గడచిన మూడుమాసములలో చక్రవర్తిగారి సామానులన్నియు నమ్మివేసిరి ఒకవెండి గిల్టుజేసిన కూజాతప్ప అన్నియు నమ్మివేయుబడెను. ఈపరిస్థితులు యూరపునందలి స్నేహితులకు దెలిసి వారును, నెపోలియన్‌తల్లియు జోసప్, హార్టెంసి,పాలయన్, ఎలిజా, జరోమి, లూయి వారికి గావలసినంతద్రవ్య మంపియుండిరి.

డెబ్బదిరెండవ అధ్యాయము.

(72)

రెండవ, మూడవసంవత్సరముల ద్వీపవాసము. గవర్నరు దుర్మార్గములు లాంగ్‌వుడ్ దౌర్భాగ్యస్థితి.

చక్రవర్తి దేహస్థితి జబ్బులోనికి రాసాగినది. ఆ ద్వీపగవర్న రీక్రిందియొడం బడికెలో నెపోలియన్ నవుకర్లు సంతకములు జేయవలసినదిగ నిర్బంధించిరి.

> "ఈక్రింద సంతకముజేసిన నేను సెంట్ హెలీనాలో నుండుటకును,బోనపార్టిమీద విధింపబడు అన్ని నిర్బంధనలకు బాల్పడుటకును యొప్పుకొనియున్నా డనని యిందుమూలముగ జెప్పుచున్నాడను."

అని యుండెను. ఇందులో బోనపార్టియనుమాటలఁ దీసి, చక్రవర్తియని సవరించి, అందరు చేవ్రాలుజేసిరి. ఇది ఆయనకు సరిపడక తాను వ్రాసినప్రకారమే చేవ్రాలు జేయమనిచెప్పిరి. అందునకు వీరు నిరాకరించిరి. అదే యాధారముగ దీసికొని, వీ రిక్కడనుండ నిష్టములేనివారుగ దీర్మానించి, వీరిని ద్వీపమునుండి బంపివేయుటకు యొకపడవ నేర్పాటు జేసియున్నామని దెలియపఱచెను. దీనినిజూచి అందరు భయపడిరి. నెపోలియన్‌ను వదలిపోవుట కిచ్ఛగింపక, ఆఖరున విధిలేక జేవ్రాలుజేసిరి.

అక్టోబరు తే 18 ది ఇంటినవుకర్లలో నలుగురు దుర్మార్గులుగ నుండుటచే, వారి నీద్వీపమునుండి కేప్ ఆఫ్ గుడ్‌హోప్‌నకు బంపియుండెను. నవంబరు తే 20 ది వఱకును విశేషములు లేవు. యీదినమందు, అకస్మాత్తుగ, నెపోలియన్ ప్రాణమిత్రుడును సదా సహచరుఁడును యగు, లాస్‌కాస్‌గారిని, వారికుమారుని, ముందుగ నొక మాటుగూడ హెచ్చరికెలేకనే, పట్టి, నెలరోజులు ఖయిదున నుంచిరి. కేపు ఆఫ్ గుడ్‌హోపునకు బంపునట్లును. అక్కడనుండి ఇంగ్లండునకె బంపునట్లును, దీర్మానించికొనిరి. దీనికి గారణమేమన్న, ఇక్కడ చక్రవర్తి యనుభవించుబాధల నింగ్లండులో

మంకు 'ఫ్లావరింగ్' దొరసానిగారికి వ్రాసి, యీ గవర్నరుకు తెలియకుండ బంపి యుండెనట!

ఈలాస్‌కాస్‌గారు రొకన్‌రే, ఇంగ్లీషు చదువుటకును వ్రాయుటకును మాట్లాడుట కును తెలిసినవారు. ఆయనయును ఇట్లగుటచే, నెపోలియన్ చింతింపసాగెను. ఆద్వీపమునకు, ఆస్ట్రియానుండి యొక పృకృతిశాస్త్రజ్ఞుడు వచ్చియుండెను. ఆయన వచ్చునప్పుడు నెపోలియన్ భార్యాబిడ్డలను చూచివచ్చెను. ఆయనను నెపోలియన్ వద్దకు రానివ్వకైరి ఖయిదులోనుండిన లాస్‌కాస్‌ను స్వయముగజూచి మాట్లా డుటకుగూడ లేకుండ, జేసియుంటుటచే, ఆయన ప్రేమాకృతజ్ఞతలకు, తాను ఋణ పడియున్నాడనను మొదలగుసంగతులతో నొకయుత్తరముమాత్రము నెపోలియన్ వ్రాసి, యాజాబును కవరులోనుంచి మూసి, ఖయిదులోనుండిన లాస్‌కాస్‌గారి కిప్పించమని బంపినందుకు, లోపలసంగతులు గవర్నరు జూచియుండలేదు గనుక,యివ్వ వలనుపడదని వాపసు బంపియుండెను దీనినిజూచి కవరు చించి యిచ్చిబంపెను.

ఒకనాడా ద్వీపపాలకుడు నెపోలియన్ గదివద్దకు వచ్చియుండెను. తలుపు మూసియుండినది. నెపోలియన్ యున్నాడో లేడో జూడవలయును గనుక తలుపు తెఱవమని జెప్పెను. లోపల నెపోలియన్‌గారుండిరి. తలుపు తెరువనట్లయిన, బగుల గొట్టించెదనని యాగవర్నరనెను. యామాట నెపోలియన్‌తో వచ్చి చెప్పిరి. ఆయన వద్ద తాళపుచెవికిబదులు హంతకునిచేతి గండ్రగొడ్డలి గలదు గనుక, దాని నుప యోగించికొమ్మనియును, అటు యింటిలో ప్రవేసించినచో నొకశవము మీదనడచి రావలసివచ్చునని జెప్పుమని చెప్పి పుచ్చెను. ఇది విని గుట్టుగ నాగవర్నరు వెళ్లి యుండెను

ఒకనాడు కలకత్తా హైకోర్టు న్యాయమూర్తియగు సర్ తామస్ స్ట్రెంజి (Sir Thomas strange) గారికి దర్శన మిప్పించమని యాగవర్నరు గోరియుండెను. సమాధిలోనికి బోయియుండెడువారు దర్శన మివ్వజాలరని యా గవర్నరుకును, యా జడ్జిగారికిని జెప్పమని జెప్పిపంపెను. ఆసమయమందు సర్ తామస్ రీడ్ విశేషముగ నెపోలియన్‌ను దూషించెనట.

ఆకాలమందు నెపోలియన్ నివసించుచుండిన యింటినిగురించి డాక్టరు 'ఒమీరా' గారిట్లు వ్రాసియుంచినారు.

"లెక్కబెట్టుటకు సాధ్యపడని ఎలుకలున్నవి.
వంటయింటినుండి పాఱవేయబడు తునకలుదినుటకై

మందలుమందలుగ వచ్చెడివి. భూమిలోను, గదులుగ విభజించియుండు కొయ్యగోడలలోను, అనేకరంధ్రను లున్నవి. ఈ గోడలమధ్యను, కణిజములలోకి, క్రిందికి మీదికి బఱుగెత్తుచు మందలుమందలుగనుండు నాయెలుకలు జేయుచప్పుడు స్వయముగ విన్నవారికి దెలియవలసినదే గాని, యితరులకు దెలియజాలదు. రాత్రికాలమందు నాగదిలో జొఱబడినపుడును, నామీద సవారిజేయునపుడును, చేతికిజిక్కిన నామోజాలను దీసికొనియో, మఱియొకటి దీసికొనియో వేయుచుందును. దానికవి లక్ష్యముజేయకున్నపుడు విధిలేక, నేను పడకమీదినుండి లేచి, వాటిని దఱుముచుందును. ఆ దౌర్భాగ్యమగు పాడుకొంపకుగోడు, పైకప్పు, కొయ్య పలకలతో గప్పబడి, అందు పైన పచ్చటికాగిత మంటించి, దానిమీద తారును, తారుమడ్డిని గలిపి పూయబడియుండి, గదులగోడలు కొయ్యలతో జేయబడియుండుటచే, యీజంతువులకు సుఖావాస మేర్పడియున్నది. ఇంకొక అన్యాయ మేమన్న, యీతారు యెండలకు కఱిగిపోయి సందు లగుపడుచుండుటచే, అందులోనుండి వర్షము గుఱిసినపుడు, లోపల గాఱుచుండును. మర్ తోలన్ గారిభార్య, వానకు దడియకుండుటకై, ఆమె యొక్కయు నామె బిడ్డలయొక్కయు పడకలు, రాత్రిళ్లంతయు నొకచోటినుండి మఱియొకచోటునకు యిట్లనేకచోట్లకు మార్చుచుండెడిది. ఈ పైకప్పు యిట్టిదగుటచే, యీదుస్థితినుండి గత్యంతరము లేదు. ఈ లాంగ్ వుడ్ వర్ణనగల యీ పుస్తకమును జదువుచునువరులు బహుశాః నమ్మకపోదురేమో గాని, వారు సెంట్ హెలీనాకు పోయినపుడు, ఆవలసవచ్చిన ఫ్రెంచిసార్వభౌముడు 6 సంవత్సర

నులు ఖయిదుననుండి గతించిన యాయింటిని దర్శింప
ప్రార్థించితిని"

అని వ్రాసియుండెను.

జులై తే 2 దిన లార్డు ఆంహరెస్టు (Lord Amherest) ఇంగ్లండునకు బోవుచు, సెంట్ హెలీనాకువచ్చి చక్రవర్తిని దర్శించి, యిక్కడి దుస్థితులను ఇంగ్లీషువారుజేసిన యక్రమములను నెపోలియన్ జెప్పగా విని దుఃఖించి, యీసంగతులన్నియు నింగ్లండుప్రభువునకు దెలియ జేయుదునని జెప్పి సెలవుదీసికొని వెళ్లియుండెను.

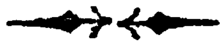
అక్టోబరు తే 7 ది చక్రవర్తి, తనకు విధింపబడిన నిర్బంధనలచే, బయట సంచరించుట కిష్టములేక, కొన్నిమాసములుగ నింటిలోనే యుండుటచే, దేహము బలహీన మగుచుండినది. గుఱ్ఱపుసవారి జేయవలసినట్లు డాక్టరు జెప్పెను గాని, యిందుకు, యింగ్లీషువారు వెంట కాపలాయుండుట మొదలగు అవమానములు, తాను సహింపననియు, గనుక బైటషికారు వెళ్లననియుఁజెప్పెను. నెపోలియన్ గారిని 'జనరల్' అని యుదహరించవలసినదిగ యాగవర్నరు పట్టుబట్టియుండెను. అందునకు నెపోలియన్ సహచరులు సమ్మతింపకుండిరి.

ఈకాలమందు, చక్రవర్తికి విశేష జబ్బుయేర్పడి, కుడిపార్శ్వమందు నొప్పి, ఆకలి హీనమై ముఖ్యముగ రాత్రికాలమందు కాళ్లవాపు, యీ మొదలగుజబ్బు లారంభమయినవి. ఇట్లుండగ లాంగ్ వుడ్ వదలి బయటపోకూడదని యాగవర్న రుత్తరువు జేసెను గనుక 'డాక్టర్ ఓమీరా' విధిలేక రాజీనామా నిచ్చి దుఃఖముతో చక్రవర్తి సెలవుదీసికొనుటకై వచ్చెను అపుడు, తనయందు ఆయన జూపియుండు ప్రేమా వాత్సల్యతలకు ఋణపడియున్నాడ నని చెప్పి వందనములర్పించి, యీ దుర్మార్గదుష్కార్యముల బాధదప్పించికొని వెళ్లిపొండనియు, తా నీజబ్బుతోనే సమాప్తమవుదుననియు జెప్పి కన్నీళ్లుపెట్టికొని, సెలవిచ్చి బంపియుండెను. చక్రవర్తిగారి మిత్రులనందరిని యీ గవర్నరు భాధపెట్టుచుండెను. 'బాల్ కోంబ్' దొరగారు నెపోలియన్ వచ్చినపుడు ఆదరించి యిల్లు నిచ్చియుండెను. ఆయన తనపనికి రాజీనామా నిచ్చి యూరపుదేశమునకు వెళ్లిపోయెను. వారు బోవునపుడు, ఆయనకు 70 వేలఫ్రాంకుల నివ్వవలసినదిగ నెపోలియన్ తనస్నేహితులకు వ్రాసియిచ్చెను. ఇదిగాక వారి స్వంతద్రవ్యమునుండి సం॥ 1-కి 12 వేలఫ్రాంకుల బహుమాన వేతన మివ్వవలసినదనియు వ్రాసి యిచ్చెను.

'డాక్టరుఓమీరా' వెళ్లునపుడు, వారు యూరపు జేఱుటతోడనే, తనకుటుంబీకుల స్థితిగతుల విచారింపుమనియు, వారెవ్వరును తన దౌర్భాగ్యస్థితిల్లో రానివ్వవద్ద

నియు, తనతల్లిని, లూయిస్, పాలయిక్ ల నడగితి నని జెప్పుమనియు, తనకుమారుని జూడ దటస్థించెనేని, తమ మాఱుగ గౌగలించికొమ్మనియు యీ మొదలగుసంగతులఁ జెప్పిపుచ్చెను ఆగవర్నరు, యొక యింగ్లీషువైద్యుని అంగీకరించునట్లు జేయవలయునని రెండుమాసముల పొడుగున బ్రయత్నించినను చక్రవర్తి వినకుండెను. సెప్టంబరు తే 28 దిన నిర్బంధముల దొలగించిరి. ఆయన దేహస్థితి క్షీణించుచుండినది. ఆఱు మాసములుగ వైద్యుడే లేడాయెను.

(73)

నాలుగవ అయిదవసంవత్సరముల నిర్బంధ ద్వీపవాసము.
తోటను వేయుట మత్స్యముల కొలను.
పిల్లవాండ్రతో నాటలు.

1819 సం॥ర మారంభ మయినది. చక్రవర్తిగారి దేహస్థితి క్షీణించుచుండినది. జనవరి తే 10 దిన నొక యింగ్లీషునావలోని వైద్యుని, నెపోలియన్ స్నేహితులు బంపించిరి. ఆయన యొకటిరెండు పర్యాయము లొచ్చిజూచిరి ఆద్వీపములోని యుద్యోగులు ఆయనయే, జాలించికొనసనంత తొందర ఆయనకు గలిగించిరి. ఆ వైద్యుడు వీరి దేహస్థితినిగురించి అతిదయారసముతో వ్రాసియున్నను, ఆగవర్నరు మనసు కఱగినది గాదు. ఆఖరున జనవరి తే 21 దిన దుఃఖముతో చక్రవర్తివద్ద సెలవుదీసికొని, వచ్చుట జాలించెను. సర్ హడ్సన్ లూయిగారికార్యము దగ్గకుండెను. ఈ చక్రవర్తివిషయమయి బెర్ట్రాండ్ జరిగించు యుత్తరప్రత్యుత్తరములు అంగీకరింప బడవనియు, చక్రవర్తే యికమీదట నేరుగ జాబులు వ్రాసికొనవలయుననియు, అట్లు గానియెడల, తనయుద్యోగస్థులు అపుడపుడు చక్రవర్తిని తనిఖిజేసి స్థితిగతులు నఱయుదురని జెప్పెను ఈవిషయమయి చక్రవర్తిగారే యీక్రిందివిధమున వ్రాయించి ప్రకటించిరి.

> "ఈస్థితి యేర్పడువఱకు గౌరవముగ జూడ బడిన చక్రవర్తి నివాసస్థలము, 1819 సం॥ ఆగస్టు 11-12-13-14-16 తేదులలో ప్రవేశింప యత్నించిరి. వారట్లు ప్రవేశింపకుండుటకై తలుపులు మూసియు, తాళములు వేసియు యుంచవలసివచ్చినది. ఆఖరున, వారిగదితలుపు వారు మూసికొనుహక్కు భంగపరుప దలచితిరేని, వారి ప్రాణములతోనుండగా నాపని జఱు

> గనివ్వబడదనియు, తదనంతరము వారి శవకళేబరము మీద లోపల ప్రవేశింపవలసియుండుననియుఁ జెప్ప వలసి వచ్చినది. మూడుసంవత్సరములుగ సర్వము త్యజించి, దూషణావమానములకు నోర్చి, ఆఱు చిన్న గదులలో కాలముగడుపవలసి వచ్చినది. ఈ స్వల్పవస తులంగూడ నిరాకరించునంతటి నీచమునకు పాల్పడి నపుడు, ఆయనకు సమాధినివ్వ నుద్దేశించియుండును"
>
> "రెండు సంవత్సరములుగ జబ్బులో నుండగ 1818 సం॥ జులై నెలలో మందిచ్చెడువైద్యుని బలవంతముగ నిలిపియు, 1819 సం॥ జనవరి నెలలో డాక్టరు స్టాకిగారిని నిలిపియు నుండుటచే, ఒక్కొకసారి పది హైదు, ఇరువది, రోజులుగ మంచములో నుండవలసి వచ్చినది ఈక్షణమందు తొమ్మిదిరోజులుగ మంచములో నుండియున్నాడను ఈకాలములలో యోర్పు, పత్యము, స్నానము వీటితో జబ్బు నెదిరింపవలసివచ్చినదేగాని మందు లేనేలేదు. గడచిన ఆఱురోజులుగ, నెమ్మదిని భంగపఱచెడుదౌష్ట్యములు, తలుపులం బగులగొట్టెద మను బెదిరింపులతో నున్నది. ఇట్టివి ఆయన సహింప జాలడని ప్రిన్సురీజంటుగారికిని యూరపుదేశమున కంతకును దెలిసియే యున్నది."

అని ప్రకటించిరి.

1819 సంవత్సరమందు, యూరపులోని నెపోలియన్ స్నేహితులు వారి కొక వైద్యుని బంపుటకు సమ్మతించిరి. ఆ సం॥సెప్టంబరు తే 19 దిన డాక్టరు 'ఆంటోమర్చి' (Dr. Antommarchi) యనువారును, పూర్వము నెపోలియన్ తల్లికి మతగురువును యగు (Abbe Bonnavita) అబ్బి బొనవిట్ గారును మఱియొకరును వచ్చియుండిరి.

సెప్టంబరు తే 22 ది ఆవైద్యుడు చక్రవర్తిని గదిలోనుండగ జూచిరి. చక్రవర్తి కేవలబలహీనమయి హీనస్వరముతో మాటలాడుచుండెను ఆగది, కొంతసేపుపఱుగు పడుకొనియుండు నెపోలియన్ యగుపడనంత పీకటిగ నుండినది. వైద్యుని దగ్గిరకు

రక్షకుడని, వారు యీపెక్కమాలిన బండమీద కెట్లువచ్చినదియు, అందుకు కారణములును, వారు వైద్యవిషయమై యేమేమి జదివియుండినది, విచారించుచుండెను. ఆ మతగురువుగారితోడను ప్రసంగించి యుండెను వీరిని ప్రతిదినమును 9-10 గంటల మధ్య మతబోధ జేయుచుండుడని జెప్పెను

కవుంట్ మాంతోలన్, బెర్ట్రాండు, వీరలతో భగవంతు డున్నాడనువిషయములును, వివిధదేశములమతములు మతాధిపతులు, వారిబోధనలు, ఏసుక్రీస్తునకును వారికినియుండు తారతమ్యములు' 'సీజర్, అలెగ్జాండరు' మొదలగు ప్రముఖులనుగురించియు ముచ్చటించుచుండెను.

సెప్టంబరు తే 22 దిన, యూరపునుండి పుస్తకములేమయిన దెచ్చితిరా యని ప్రశ్నింపుచుండగ, పుస్తకములుగల యొకబండి వచ్చినది ఆపుస్తకములు వారి కిచ్చిరి. ఆపెట్టెలో తనకుమారుని ఛాయాపట ముండినది. దానిని జూచి కన్నీళ్లబెట్టి, ముద్దిడి, కుమారుని హృదయమునకు హత్తుకొని తనవద్దనే యుంచికొని, ఆవల వాని తల్లిపటమువెంబడి యుంచమనెను.

అక్టోబరు తే 8 దిన దేహము కొంచము నెమ్మదిగ నుండుటచే, ఆనాడు జనరల్ బెర్ట్రాండుగారి బిడ్డలనందరిని బిలుపించి వారితో నాటలాడుచుండెను.

అక్టోబరు తే 15 ది రొమ్మునొప్పిచే ఆ రాత్రియంతయు, నిద్రబట్టక బాధ పడుచుండెను. నవంబరు తే 13 ది, తిరుగ బాధ బలమయినది. ఈరోజు, కష్టముతో నడువగలిగెను ఈయన దేహస్థితికై, పరిశ్రమ దీసికొమ్మని వైద్యుడు సలహా నిచ్చెను. అయితే యింగ్లీషువారు వెంటనంటి వచ్చుచుండగ, తాను పరిశ్రమం దీసికోనని నిరాకరించెను. అట్లుగాకచో తోటలో నేలత్రవ్వుపరిశ్రమ అయినం దీసికొమ్మనగ, యొక పారందీసికొని, కొన్ని నిమిషములు త్రవ్వి, యిది మిగుల కష్టమయినదని, ఆవల నుంచి యుండెను. చికిత్సకు డగు 'ఆంటోమర్చి', షికారు వెళ్లినపుడు యీ యింగ్లీషుభటులు బట్టికొనసాగిరి. ఈ యక్రమమునుగురించి, యీ ద్వీపపాలకునకును బ్రిటిషుమంత్రి వర్గమునకును వ్రాసియుండెను ఈబాధకొరకే నెపోలియన్ యింటినుండి గదలకుండెను.

1820 సం॥ జులై 20 ది చక్రవర్తిదేహస్థితి బలహీన మగుచుండినది. రోము దేశమును గురించియు, తన తల్లిగారినిగూర్చియు, జ్ఞాపకము దెచ్చికొని, అమ్మాయని భోరునయేడ్చి దుఃఖించుచుండెను. ఇంతకుపూర్వము, నెపోలియన్ ఆద్వీపమందుండిన చైనావారితో గలిసి యొకచోట నొకగుంటత్రవ్వి కాలువలేర్పరచి నీళ్లుపెట్టి, దానిలో చేపలం దెచ్చివిడిచి, ప్రతిదినము ఆతోట్టివద్ద గూర్చొని, వాటినిజూచి వినోదించుచు కాలము గడపుచుండెను. జులై 31 దిన ఆద్వీపములోని పిల్లవాండ్ర రమ్మనమని, ఆ

తొట్టిలోని చేపలం జూచుచు వినోదించుచుండెను. అక్కడికి బెర్ట్రాండుగారి బిడ్డలును వచ్చియుండిరి. వారిలో 'హర్టెంసీ బెర్ట్రాండ్' అను చిన్నపిల్లనుయెత్తికొని, తన జేబులోనుండు పగడాల యంటుజోడును దీసి, దగ్గిరనుండు డాక్టరును పిలిచి, యీ అమ్మాయిచెవులం గుట్టమనెను. అంతట వారు, యొకచెట్టుపీడకుం బోయి, పిల్లను బట్టికొని చెవుల గుట్టబోవుచుండిరి. ఈబిడ్డకు ౬౹౭ యగు యొకబిడ్డడు యిదిఅంతయుం జూచి, కోపపడి, పిడికిలితో గుద్ది, "నాచెల్లె నిట్లు బాధపెట్టకుడు" అని యరచెను. అది విని నెపోలియన్, 'ఒరే కుఱ్ఱదొంగా,' నీవు కుదురుగ నుండకుంటివేని, నీ చెవులం గూడ బొడిపింతును. ఇటురా. కుదురుగ నుండు" "You little rogue If you are not quiet I will hand your ears bored also. Come, be Obiedient." అని జెప్పెను.

అంతట, నాయమ్మాయిని, యెత్తి ముద్దుబెట్టికొని, "అమ్మా, మీయమ్మకు యీ చెవులం జూపుము సరిగాగుట్టలేదని యనెనా, నేనుకాదు, డాక్టరు కుట్టినాడని జెప్పుము" అని జెప్పి ముద్దుబెట్టికొని బంపివేసెను. ఆచిన్నబిడ్డడు గనుపఱచిన ధైర్య సాహసములం జూచి, చిన్నతనమందు తానుంగూడ నిట్లుంటినని జెప్పెను. తనతల్లిగారు ప్రమకెట్టివిద్యాబుద్ధులు జెప్పినది జెప్పుచు.

> "మర్యాదగౌరవ మగుసంగతులే మామనమున
> నాటజేసినది. అబద్ధమనిన యామెకు తలనొప్పి. అవిధే
> యత నోర్చునది గాదు మాతప్పిదముల బూసిపుచ్చి
> యెఱుగదు."

అని చెప్పెను.

సెప్టంబరు సగపడినది. చక్రవర్తి నానాటికి క్షీణించుచుండెను. గాలి చెడుగా నున్నందున యింటినుండి బయట రాగూడకుండెను ఆయనచెక్కిళ్లు కళాహీనమై చావుకళ బట్టియుండెను చలికి దేహము వణకుచుండినది కష్టముతో పడకమీది నుండి లేవగలస్థితి యేర్పడినది. అక్టోబరు తే 14 ది వచ్చినది. దీనితో యీ క్రూర ద్వీపాంతరవాసముయొక్క అయిదవసంవత్సరము పరిసమాప్తి అయినది

డెబ్బదినాలుగవ అధ్యాయము.

(74)

తోడబుట్టువు మరణవార్త. దుఃఖము. కుమారునికి వ్రాసిన యుత్తరము అనారోగ్యము, మరణశాసనము. మరణావస్థ. మరణము. సమాధి.

ఇపుడు చక్రవర్తి యీదౌర్భాగ్యస్థితిలో నుండసాగి ఆ అవసంత్సర మారంభ మయినది. ఆభగవంతుడు వారి కిక నాలుగుమాసములుమాత్రమే భత్యమిచ్చి భూమి మీద కష్టము లనుభవింపమని నిర్ణయించియుండెను. ఆద్వీపమందలి నల్లటిగుండ్ల మీద మంచుయావరించి, యా ద్వీపశిఖరములమీద గాలివానలు, వాటిపనిఁ జేయు చుండగ, భయంకరమగుదినములు, వారములును గడచిపోవుచుండెను. అక్టోబరు తే 22 ది కొంచెము దేహస్వస్థత నొంది, వైద్యునితో నిట్లనెను.

> "నాకు కొంతదారుఢ్యము గలుగగనే, నిన్ను యూరపునకు బంపుదును. ఇట్టి పాపిష్ఠికొండమీద నిన్నుంచుటకు నా కిష్టములేదు. ఒకపుడు మీరు ఫ్రాంసును జూడలేదని చెప్పినట్లు జ్ఞాపకము. మీరు అపు డాదేశమును నే నాదేశమునకై పాటుపడి, నా ప్రభుత్వకాలమందు త్రవ్వించియుండు కాలువలు, శాశ్వితకట్టడములుఁ జూడగలరు. అయితే యాప్రభుత్వ కాలము మెఱుపుదీగెవలె యంతరించినది. అయినను చింతలేదు. ఉపయోగకరమగు ప్రతిష్ఠాపనలతో నిండి పోయినది చట్టములతో కల్లోలవిజృంభణ మాపివేసి తిని. నాచట్టములు, ఫ్రాంసును అపాయసముద్రమునం బడి గొట్టికొనిపోకుండ లంగరువలెఁ గాపాడి, మన వెనుకటివారు గొనియాడునట్లు జేయగలిగినవి. నేను

> ఇటలీకిఁ బోయి, ఫ్రాన్సునకును యీదేశమునకును చక్కని మార్గము లేకుండుటఁగుర్తెరిఁగి, రోన్‌నది పల్లపు భూములగుండ మార్గము నేర్పఱచితిని. ఆనదిని నావికాయుక్తమగునట్లుఁ జేసి, అందులో నుండుబండలను బగులఁగొట్టించదలచి యంత్రజ్ఞులనుఁ బంపియుంటిని. ఖర్చు జాస్తియగునట్లున్నందున, డైరక్టరివారివద్దకు ఆఖర్చు పట్టీనంపితిని. ఇంతలో నీజిప్టునకుఁ బోవలసి వచ్చినది. ఆవల యామాటే దలపెట్టువారు లేరైరి. నేను వచ్చినతరువాత ఆవిషయమంతయు పునరాలోచనలోకిఁ దెచ్చితిని. ఆడైరక్టరులఁ దొలఁగించి, అడ్డులేనందున అల్ప్సు పర్వతములమీద ఘత్తె నాశనం జేసి, రోమనులు చేయలేని యొక శాశ్వతమైన చక్కని విశాలమగుబాటను యేర్పఱుపఁ గలిగితిని" అని చెప్పుచుండెను.

అక్టోబరు తే 26 ది చక్రవర్తి వణకుచు, విదాహముతో నుండియుండెను. చలిగాలిగనుండుటచే మంటవేసి చలి గాచికొనుచుండెను గాని అతిబలహీనముగ నుండెను. అపుడు వైద్యునితో, దేహమం దూపిరిమాత్ర ముండుటేగాని, నిజమయిన ప్రాణలక్షణములు దనయందు శూన్యమయినవనియు, మృత్యువు త్వరలో బాధఁ దొలగించుననియు జెప్పుచుండెను.

నవంబరు తే 6 ది విశేష బలహీనవస్థనున్నను, తానుగట్టించిన తొట్టెకు ప్రయాసమీదఁ బోయెను. అక్కడ నుండుబల్లమీద, పూర్వముగూర్చొని, చేపలకు రొట్టెముక్కల వేయుచు వినోదించువాడు. ఆగుంటలోని చేపలుకొన్ని జచ్చియుండినవి. తాను ప్రేమించుజంతువులు అంత్యదశనొందుటఁ జూచి, తన యంత్యదశగూడ సమీపించుచున్నదని చెప్పెను.

నవంబరు తే 19 ది చాలరాత్రులు నిద్రబట్టక, రొమ్మునొప్పిచే బాధఁబడుచు, కేవల బలహీనుఁడై యుండెను. తనకు పడకే భోగదాయక మయినదనియును, అపారమయిన చురుకుదనము వేగములతో కాలముగడపి, యుండు తాను, గదలలేక, తనకు కనురెప్పలుఁగూడ ప్రయత్నముమీద నెత్తవలసినట్లేర్పడినదనియును, అపుడు తాను నెపోలియన్‌గ నుండి, యిపుడు వ్యర్థుడయినట్లునుఁ జెప్పుచుండెను. ఈరీతిని పక్షమురోజులు గడచినవి. ఒకనాడు అపుడు ఘనముఁ దీసికొప్పునగ

"నే నేయుద్దేశముతో బ్రతికియుండవలెను.
ఈమందులు నాకేమి యుపకరించును. వైద్యుడా
నిష్ప్రయోజనమగు నదెప్పుడునుం జేయరాదు"

అని చెప్పెను.

డిసంబరు 16 ది లేచి యిటునటు దిఱుగఁజూచెనుగాని శక్తిహీనుఁడై న[illegible] లేక కూర్చొనెను. తే 26 దిన యూరపునుండి కొన్ని వార్తాపత్రికలొచ్చెను. అందులో వీరి తోబుట్టువగు 'ఎలైజా' జనిపోయినటు వర్తమానముండగఁజదివి దుఃఖించెను. ఆదినము వైద్యుని బలవంతముచే, ఆరంజినీళ్లనుఁ బుచ్చికొని, కొంతవడి యిటు నటు దిఱుగవలెనని జెప్పినమాట ననుసరించి, వైద్యునిమూపున చేతులుంచి [illegible] తట్టుఁజూచి, తనచెల్లెలు తనకు త్రోవజూపియున్నదనియు, యింతవరకును [illegible] మఱచియుండిన మృత్యుదేవత యిపుడు తమమీద దండెత్తినదనియు, మీ [illegible] షాయ్యోడు ప్రాణముల నిలువబెట్ట బ్రయత్నించెదరే గాని, విధిమీద మీ ప్రయత్నములు విఫలమగునే గాని ప్రయోజనములేదని జెప్పెను. అంతట తనకుమారునిఁగూ[illegible] [illegible] తడవు దుఃఖించెను.

జనవరి తే 26 దిన స్పెయిన్, నేపిల్సు రాష్ట్రములందు కల్లోల మారంభమయిన దని, సెంట్ హెలీనాకు వర్తమాన మొచ్చినది. ఇది విని, ఆదేశముల స్థితిగతులు, తాను జేసినప్రయత్నములు, యభివృద్ధులు, వీటినిఁగురించి ముచ్చటించు[illegible]. మార్చి తే 17 ది మతగురువగు 'అబ్బి బౌనవైటా' (Abbe Bounavita) గారు [illegible] ద్వీపయారోగ్యము గిట్టనందున ఖాయిలా పడియుండగ, ఆయనకు సం॥ 1-కి మూడు వేలప్రాంకుల బహుమానవేతన మేర్పఱచి బంపియుండెను.

మార్చి 20 ది మేడెం బెర్ట్రాండుదొరసాని వచ్చినది. ఈయమతో తా[illegible] యామెయు, యీద్వీపమందే జనిపోవలసి యుండుననియు, అందరమును స్వర్గమం[illegible] గలియుదు మనియుఁ జెప్పుచుండెను.

మార్చి తే 29 ది మందు దీసికొనవలసినదిగఁ జెప్పగా తాను "యుద్ధరంగములలో అపాయమునకు భయపడక దూకియున్నాడనే గాని, యీమందు గిన్నె వద్దకు నా పెదవుల జేర్చుట కధైర్యపడియున్నాడ"నని చెప్పెను. ఆ కాలమందు మేడెంబెర్ట్రాండు సమీపమం దుండగ నామెనుఁజూచి ప్రతిదినము వైద్యుడిచ్చుమందు [illegible] దీసి కొనెదరు? అనగనే యామె, మందు అని దలంచక, దీసికొందునని జెప్పెను [illegible] మంతోలన్ గారినడుగగ వారును నట్లే జెప్పిరి. అయితే "నేనొకడనేనా మం[illegible] దిరస్కరించునది. అట్లయిన యిటుదెమ్ము" అని దీసికొని తక్షణమే మ్రింగివేసెను.

పరిస్థితి యిట్లుండగ, నెపోలియన్ భద్రముగనున్నాడో లేక పారిపోయెనో యని, ఆద్వీపపాలకునిచే నియమింపబడినవారు ప్రతిదినమును తనకి జేయుచుండిరి. ఇది చాలక, యొకనాడు ఆపాలకుడే స్వయముగ వచ్చియుండెను. అపు డాయనకును డాక్టరు ఆంటోమర్చి'గారికిని యిట్లు సంభాషణ జరిగినది.

గవర్నరు.—జనరల్ బోనపార్టి ఎక్కడ? అని గర్వముగ నడిగెను.

డాక్టరు.—ఇక్కడ లేదు జనరల్ బోనపార్టి! అని ఈయనయును గర్వముగ జవాబిచ్చెను.

గ:—ఎప్పుడు మాయమయ్యె?

డా:—నాకు నిక్కర్షగ జ్ఞాపకము లేదు. అబోకిరయుద్ధమందు, మాత్రమాయన నాయకుడుగ నుండియుండెను. నాగరికతం బ్రతిష్ఠింప ఆయన బోయుచుండెను. అరాజకత్వ స్థిష్ఠ మీరు బోయుతుంటిరి. మీ మిత్రమండలి నోడించి సముద్రములో నూకియుండెను. ఆయన జయమొందియుండెను. ఆ కాలమునుండి, జనరల్ బోనపార్టిసంగతి నేను వినియుండలేదు. గాని, యిక చక్రవర్తి జీవింప బోవు కొద్దిదివసములను, మీరు త్వరజేసి ముగించి, మీపగ పూర్తిజేసికొనుడు.

గ:—చక్రవర్తి! ఏచక్రవర్తి?

డా.—మీ ఇంగ్లండును వణకించినవాడును మీరాచనిరంకుశాధికారమును యిపుడో యింకకొన్నినాళ్లకో, నాశనమొనర్చుటకై మీ ప్రజలచేతుల నాయుధమిచ్చియుండు యాచక్రవర్తి" అని తెలియుము.

అని గర్వభంగమగునట్లు కోపముతో జవాబిచ్చెను.

ఏప్రిల్ 2 దికి నెపోలియన్ గారికొఱకై బ్రిటిషు గవర్నమెంటువారు గట్టించుచుండినయిల్లు పూర్తియగుటచే, అక్కడికి వీరిని బ్రవేశపెట్టవలసినదిగ, ఆద్వీప గవర్నరుగారి డాక్టరు 'ఆర్నాట్' సలహా నిచ్చిరి. జ్వరము తీవ్రముగనున్నందున వారిని గదలింపగూడదని నెపోలియన్ డాక్టరుగారు జెప్పిరి. యేప్రిలు తే 5 దిన చక్రవర్తి బాధపడుచుండెను. ఏప్రిలు తే 6 దిన చక్రవర్తి కేశఖండనం జేసికొన్నచో కొంతబాగుండునని డాక్టరుగారు జెప్పిరి. అప్పటికి యిరువైరోజులుగ క్షవరము లేకుండిరి. ఒకరు తనముఖమునుం దాకుట కిష్టములేదనియు, డాక్టరునుమాత్రము, ముఖస్పర్శ జేయనిచ్చెదననిం జెప్పెనుగాని, ఆయనకు క్షవరముజేయుటకుం దెలియకుండెను. యేప్రెలు తే 7 ది ఆయనే తిన్నగగూర్చొని ముఖక్షవరముం జేసికొనెను యేప్రెలు తే 15 ది యంతయు తన మరణశాసనము వ్రాయుచుండెను. అది యిట్లారంభింపబడి యున్నది.

1. ఏబదిసంవత్సరముల క్రిందట రోమన్ అపాస్టోలికు మతములో నెటు ఁ చితినో, అట్టి మతవిశ్వాసములతోడనే జనిపోవుచున్నాడను

2. ఎవ్వరినైతే నేను అధికముగ ప్రేమించియుంటినో అట్టి నా ఫ్రెంచ ర మధ్య, సీన్. నదీతీరమందు నాయస్థుల నుంచవలయును.

3. నా ప్రియపత్నియగు 'మేరిలూయిసా'రాణి, నాప్రేమాస్పదురాలయి యున్నం దునకు నేను సంతోషించి నా యాఖరునిమిషమువఱకును ఆమెను ద చున్నాడను. నాకుమారుడు బాలుడగుటచే, వాని నావరించియుండు వలల బడకుండ గాపాడవలయునని ఆమెను బ్రార్థించుచున్నాడను.

4. నాకుమారుడు తాను ఫ్రెంచి ప్రభువుగ బుట్టితినని జ్ఞాపకముంచికొని యూరపు రాష్ట్రముల బాధించు యా త్రిమూర్తుల చేతులంజిక్కక వర్తింపవలె గోరు చున్నాడను. అతనెప్పుడును, ఫ్రాంసుమీద గత్తిగట్టుటగాని యితర దేశ ముగను బాధించుటగాని కూడదు "సర్వము ఫ్రెంచిజనులకే" అను నా నియ మమునే ఆయన యవలంబింపవలెను. అని వ్రాసి, అప్పటికి బ్రతికియుండు పూర్వస్నేహితులకు, చనిపోయిన స్నేహితుల భార్యాబిడ్డలకును, సేవకులను గూడ మఱువక అందరికి విశేష ధనమివ్వవలసినదిగ వ్రాసియున్నాడు. ఏప్రిలు తే 17 దిన మధ్యాహ్నము మూడుగంటలకు కవుంట్ 'మంతోలన్' గారిని బిలుపించి, తనకుమారునికి తాను జెప్పదలచినసంగతులు జెప్పి వ్రాయించెను.

"నాచావునకు ప్రతీకారముగ నేదియు నా కుమారుడు జేయరాదు దీనివలన అతడు జ్ఞానము సంపాదింపవలెను. నావలెనే అతనును ప్రతియంగుళమును ఫ్రెంచివాడుగ నెంచికోవలెను. నావలె నుండదలచి అతడు నిర్నిమిత్తముగ యుద్ధము లుపక్రమించెనేని, ఒకరినిజూచి నటించెడుకోతి సామ్యమగును. ఫ్రాంసు పురోవృద్ధికై పాటుపడవలెను. నాప్రతిష్ఠాపన లూర్జిత పరచవలసినది ...బోర్బన్లు విశేషకాలము ప్రభుత్వ ముంచుకొనజాలరు. నావిషయమయిన ప్రేమ ఇంగ్లండులోగూడ నుద్భవింపగలదు. నాయందు జూపిన పగకు పరిహారముగ నాకుమారుని ఫ్రాంసునకు రప్పి-

డెబ్బదినాలుగవ అధ్యాయము.

చుటకు ఇంగ్లండు ఒప్పుకోగలదు . . . . . విదేశీయుల
సహాయముతో నాకుమారుడు సింహాసన మెక్క
గూడదు. నాకుటుంబమువారితో సఖ్యముగ నుండవల
యును . . . మాతల్లి పూర్వకాలపు మనిషి. నాసోద
రులు జోసఫ్. యూజినీలు వానికి మంచిసలహా నిచ్చె
దరు. అతను విదేశావాసములో నుండెనా, నా మేన
కోడండ్రలో నొకరిని పెండ్లియాడవలయును. ఫ్రాంసు
ప్రభుత్వమునకు బిలువబడెనేని, రష్యాచక్రవర్తి యింటి
బిడ్డను పెండ్లియాడవలెను . . . . . అతనికలహము
లంతమయినతదనం[illegible] ఫ్రాంసునకు రావలయును.
[illegible] [illegible] [illegible]ఒంద మంచి[illegible] [illegible] సామాన్యపత్రి
కనే యుండవలయు[illegible] ఫ్రాంసుదేశమందు [illegible]త్యాల
ప్రముఖులకు పలుకుబడిలేదు. వారిమీద నాధారపడుట
నిష్ప్రయోజనము . సభలలో గంభీరోప
న్యాసముల నిచ్చెడువారందరు, రాచవ్యవహారజ్ఞానమందు
సామాన్యులు అట్టివారితో వాగ్వాదము బనికిరాదు
వారికి మాటలు కరతలామలకముగ నుండును. అయితే
వారిని ప్రత్యక్షవాస్తవముతో నెదిరించి యోడింప
వలెను. సభలలో నాకంటె వక్తలుండిరి. గాని రెండు
రెండు నాలుగని రూపించినట్లు ప్రత్యక్షముగ నిజస్థితి
దెలిపి వారిని యోడించెడివాడను. ఫ్రాంసులో బుద్ధి
శాలురును అనుభవజ్ఞులు నగువా రెందరో గలరు. అయితే
వారిని కనుగొనవలయును. నాగేలుపట్టి దున్నవలసిన
వాడు మంత్రిపదవియందును, మంత్రిపదవిలో నుండ
దగినవాడు నాగేలుపట్టుచు, నుండియున్నారు. గనుక
కనుగొని యాయాపదవుల కెక్కింపవలయును . . .
నాకుమారుడు, ముద్రణాస్వాతంత్ర్యత నివ్వవలయును.
సామ్రాజ్యములోని ప్రతిమూలలో జ్ఞానోదయమగుటకు
మంచినీతి యలవడుటకును ప్రభుత్వమువారి కీముద్ర
ణాస్వాతంత్ర్య మత్యావశ్యకము."

. ...ఇట్లనేక యుపయోగకరమగుసంగతులు వ్రాయించియుంచెను.

ఏప్రిలు తె 19 ది కొంచెము నెమ్మదిగనున్నట్టు యగుపడెను. ప్రసిద్ధినొందిన నాయకులగురించి ముచ్చటించుచుండెను ఏప్రిలు తె 20 ది కొంచెము నొప్పితగ్గి తెలివిగ నుండియుండెను. సమీపవర్తు లగుస్నేహితులు జబ్బు నెమ్మతించినదని యం కొనిరి గాని చక్రవర్తి తనఅంత్యదశ సమీపించుచున్నదని, తాను చనిపోయినతరువాత. వారు యూరపుదేశమునకు బోయి వారిస్నేహితులఁ గలియుదురనియు, తాను య సిస్ యుద్ధరంగమందు, జనిపోయిన తననాయకుల గలియుదుననియు, యీలాగు మాటలాడుచుండెను.

ఇట్లు మాటలాడుచుండగ, యీ పాలకుడివైద్యుడగు "డాక్టరు ఆర్నాట్' వచ్చిరి రమ్మని, వారితో తాను త్వరలో దేహవిసర్జన జేయనున్నాడనని జెప్పి, దగ్గిరనుండు బెర్ట్రాండుగారిని,తాను జెప్పునదంతయు తర్జుమాజేసి యొకమాటయినను బోకుండజెప్పుమని యీ క్రిందివిధమున జెప్పెను.

> "నేను బ్రిటిషుప్రజలయాతిథ్యముం గోరివచ్చితిని. నాకు గౌరవమగు రక్షణ నివ్వుదని గోరితిని. ప్రపంచమందు పవిత్రమగు హక్కునిచ్చుటకు బదులు నాకు సంకెళ్ల నిచ్చిరి.రష్యాచక్రవర్తియగు 'యలెగ్జాండరు' గూడ నన్ను గౌరవించి యుండును. ఆస్ట్రియా చక్రవర్తి కరుణా గౌరవముల జూచియుండును. ప్రష్యారాజులయినను కొంత దయఁజూపియుందురు. నలుగురురాజు లేకమై, క్రూరముగ, నొక్కనిమీద బడుట యనునది యిదివఱ కెన్నడును ప్రపంచ మెరిగియుండని ప్రదర్శనము. దానిని ప్రపంచమునకు జూపుట కీయింగ్లండు, యూరపురాజులను మోసపుచ్చి లేవదీసి పుణ్యము గట్టికొనినది. యూరపుదేశస్థులు మూడుసంవత్సరములకు మించి బ్రతుకజాలని యీబండమీద నన్నంత మొందించుటకై, ఇంగ్లండు మంత్రివర్గము దీని నేర్పాటుజేసిరి. నేను వచ్చినదాదిగా న న్నెన్నిబాముల బెట్టియుండలేదు ! ఎవరికిగాని నిరాకరింపగూడని, కుటుంబవిషయమగు నుత్తరప్రత్యుత్తర

ములు చూడ, నాకు నిరాకరించిరి. ఇంటిసంగతులుగాని
యితరసంగతులుగాని, నన్ను విననివ్వరైరి. నా భార్య
బిడ్డలను, నాకు గాకుండ జేసిరి. ఆఱుసంవత్సరములు
ఖయిదునందుంచి బాధించిరి. ఈ దౌర్భాగ్య పుబండ
మీద, అంతకన్న దౌర్భాగ్యమై వాసయోగ్యముగాని
స్థలమొకటి నాకు నివాసముగ నేర్పరచిరి. యీరపు
దేశమందంతట గుఱ్ఱమెక్కి తిరిగియుండిన , నన్ను
యీనాలుగు గోడలం దాటగూడదనిరి. ముందుగ
నాలోచించి, కొద్దికొద్దిగ నన్ను హత్యగావించి యంత
మొందింప దలచిరి. మీమంత్రుల దుర్మార్గముల నములు
జరుపుటకై యీ హడ్సన్ లూయని, నియమించిరి.
ఆ వీని సుజన ప్రభుత్వమువలె మీరును అంతమొందు
దురు. నేను, నాప్రియబంధువుల కెంతయోదూర
ములో, సర్వముం బోగొట్టికొని, యీబండమీద జని
పోవుచు, మీ ఇంగ్లండు రాజకుటుంబమునకు నే దత్త
ముజేయున దేమన్న, యీలోకమందు వారికి శాశ్వత
అపయశస్సును ఘోరమగు నా మరణబాధలునుయిచ్చి
పోవుచున్నాడను"

అని చెప్పెను.

రాత్రి యొంటిగంటకు 'అబ్బివిగ్నాలి' (మతగురువు) ని పిలుపించికొని యొక
గంట వారితో మాట్లాడుచుండెను. యేప్రెలు తే 21 దిన కొంత జెప్పి వ్రాయించు
చుండెను. మధ్యాహ్నకాలమందు మతగురువును బిలిచి, తాను జనిపోయినతర్వాత
అపరకర్మ విషయమగు మంత్రపఠన జేయుచుండమని జెప్పియుండెను,
ఎవరో నొకపూర్వసేవకుడు జ్ఞాపకమొచ్చి, వారికేదో కొంత
చుండుటలో గడపియుండెను. ఏప్రిలు తే 25 ది తన
వ్య
ర్యయగు జో స నట్లును, ఆమె నాలింగనము జేసికొ,నున్న సమయమం
గాఁమె యంతర్ధాన మయి నసమందు జూచిన ట్లామె రూప ముండియుం
కెననియు, త్వరలో నుభయులము గియు, తిఱుగ విడిపోవుట లేదని
యూమె చెప్పినట్లును, జెప్పుచుండెను.

ఆమఱునా డుదయమున సేవకుండగు 'మార్చండ్‌ను' బిలిచి, పెట్టెలోనుండు వస్తువుల పట్టివ్రాయించెను. ఆపెట్టెలోనుండిన వజ్రాల కంఠహారమును దీసి, మార్చండ్‌తో నిట్లు జెప్పెను.

"దీనిని నీవు దీసికొనుము. యూరపుదేశములో నావ్యవహారము లెట్లుండునో నాకు తెలియదు. ఇది నాకొకపు డుపయోగపడగలదని "హార్టెంసి" నాకిచ్చినది. అది రెండులక్షలఫ్రాంకుల విలువగలదని తలచెదను. దానిని నీయొడలిమీద దాచికొనుము నీవు ఫ్రాంసు జేరినపుడు నాచరణశాసనములో వ్రాసియుండు మొత్తము నీకు జేఱగలదు గౌరవముగ పెండ్లియాడుము. నా, పూర్వపు రక్షకసైన్యములలోనిసైనికుల లేక యుద్యోగస్థుల బిడ్డల బెండ్లియాడుము. వారిలో ననేకులు సుఖముగ నుండియున్నారు. ఫ్రాంసు యీదురదృష్ట మనుభవింపనియెడల వారికి మంచియదృష్టము బట్టియుండెడిది. పరిస్థితులు వేరుగ నుండెనేని, నేను వారి కేమిజేయునది, వెనుకటివారు జెప్పకొనియుందురు."

అనిచెప్పెను.

అంతట తా నంతరించినపుడు సర్‌హడ్సన్‌లూయిగారికి వ్రాయవలసి యుండు జాబును మంతోలన్‌కు జెప్ప యీక్రిందివిధమున వ్రాయించి ంచెను.

"మార్‌షియర్ గవర్నరుగారికి.—

చక్రవర్తి విశేషఖాయిలాబాధ ననుభవించి తే .... దినస్వర్గస్థు డయినాడు. ఈసంగతిని తమకు దెలియపర్చగలగౌరవము నాకు లభించినది. మీ కిష్టమగునేని, ఆయన అంత్యకాలమందలి యభీష్టములను మీకు దెలియజేయుడని నా కధికార మిచ్చియున్నవాడు వారి కళేబరమును, వారి సిబ్బందిని ఫ్రాంసునుజేర్చుటకు నే యేయేర్పాట్లను దమప్రభుత్వమువారు జేసియున్నది దెలియజేయ వేడుచున్నాడను."

కవుంట్‌మంతోలన్

ఏప్రిలు తే 28 ది చక్రవర్తికి బాధ తీవ్రమయినది. ఆయన మరణమును గ్రహించి తెలివితో నిట్లు జెప్పెను.

"సమీపించుచుండు నా మరణానంతరము, నా దేహమును తెఱువవలయును. ఇంగ్లీషు వైద్యుడు నా దేహమును తాకనివ్వకుండునట్లు మీరు వాగ్దాన మివ్వవలసినది. ఒకవేళ విధిలేక మరియొక్కనిసహాయ మావశ్యమగు నేని 'డాక్టర్ ఆర్నాట్' గారి కొక్కరికిమాత్రము నే ననుజ్ఞ యిచ్చినాడను నాహృదయమును దీసి, ద్రావకములో నుంచి, పర్మాలోనుండిన నాభార్య 'మేరియ లూయిసా' కంపవలయును. ఆమెను మిక్కిలి ప్రేమించితినని జెప్పుడు. ఇక్కడ మీరు జూచినదియు, నాస్థితి నామరణముల గూర్చి సర్వము జెప్పవలసినది. నాయుదరమును బరీక్షించి, విపులముగ రిపోర్టు వ్రాసి, నా కుమారున కివ్వవలయును. పలుమాఱు నాకు గలుగుచుండెడివాంతులచే, నా యుదరకోశము చెడిపోయి యుండునని దలంచెదను. మాతండ్రిగారికి సంభవించిన రుగ్మతయు నిట్టిదే. పలుమాఱు ఎడతెగనివాంతు లుండుటచే అదేయని సందేహము. మీరు చక్కగ బరీక్షించి నాకుమారుని జూచినపుడు, మీరు కనుగొన్నసంగతులాయనకు జెప్పి, యిపుడే సరియయిన యౌషధముల దీసికొమ్మని జెప్పగోరినాడను. నేను వెళ్లిపోయినయనంతరము మీరు రోమ్‌దేశమునకు బోవుదురు. అక్కడ మా తల్లితోడను, మా కుటుంబీకులతోడను, ఇక్కడి నాస్థితి, నాజబ్బు, యీబండమీద నా ప్రాణము లర్పించుటలు, సర్వముఁ జెప్పవలయును."

ఈమాటల చెప్పి, తిఱుగ మైకములోనుండి ఏమేమో విన బడనిమాటలు తన గొణ్గాడుకొనుచుండెను. యేప్రిలు తే 29 ది నాడి త్వరగ క్షీణించుచుండినది. 3 4 గంటలకాలమందు, తనపడకవద్దకు బల్లనొకటి దెప్పించికొమ్మని, మాంతో

లన్ గారికి జెప్పి, 'Versailles' 'వర్సెల్సు' నగరె ట్లుపయోగించవలసినదియు, పారిసు నగరరక్షణకు జాతీయసైన్య యేర్పాటువిషయమునుఁ జెప్పి, రెండుకాగితములను వారి చేత వ్రాయించియుండెను.

మఱునాడుదయమున, చక్రవర్తియుదరముమీద నొకపట్టిని వేయుదుమనిరి. అందువలన ప్రయోజనరహితమనియు, అయినను మీరు నాయెడలజూపు జాగ్రత వాత్సల్యతలకు, కృతజ్ఞతగా నట్లె వేయుడని జెప్పెను ఆదినము విశేష శీతోదకమును త్రాగ గోరుచుండెను. ఆనీరు ఆయన కాప్యాయతగ నున్నందున "బ్రతికితి నేని యీ యుదకముండుచోట నొక శాశ్వతప్రతిష్ఠ జేయుదు" న జెప్పెను.

తాను మరణించినపుడు తనసమాధికి కొద్ది స్థలమిచ్చుటకుగూడ నిష్టపడరేని, తనకళేబరమును కార్సికాద్వీపములో ఆజేషియోగుడిలో పాతి యుంచమనియు, తనజన్మభూమిలో తననుంచుటకు యిష్టపడనియెడల, యీ శుద్ధోదకచెలమవద్ద నా సమాధి నేర్పర్చుడని జెప్పెను.

మేనెల తే 2 ది జ్వరము జాస్తియై లబ్బిబ్బు మాటలాడుచు, సైన్యముల నడిపించునపు డఱచినట్లు, 'పఱుగెత్తు,' 'త్వర' 'జయము' మనలది. అను మొదలగుమాటలనుచుండెను.

మేనెల తే 3 దిన రెండుగంటలకు యొకనిమిషము తెగివిపచ్చి, తాను ... వుచున్నాననియు, అందరు తనతోగూడ కష్టము లనుభవించినారనియు, తనను జ్ఞాపకముంచికొమ్మనియు, మాటలు జెప్పుచుండెను. ఆఎల అబ్బివిగ్నాలిగారిని బిలుపించికొని మరణశయ్యమీద 'లార్డ్స్ సప్పర్' అను మంత్రోపదేశము నొందెను. కొంచెమునేపు మాట్లాడి నిద్రించెను. మఱునాడుదయమున నిద్రలేచి, తలుపుదెఱచి గాలి లోరానివ్వుడని సేవకునితో జెప్పెను మేనెల తే 5 ది లాగటిరాత్రి అంతయు వర్షము, చీకటి, గాలివాన, నెపోలియన్ నాటియుండిన చెట్లన్నియు, వేళ్లతో నెగురగొట్టబడి యుండినవి. చక్రవర్తిగారీసంగతి తెలిసికొనునంత స్పృహలేక, పడకలో బొరాడుచుండెను. బిడ్డలందరు చక్రవర్తిగారి కడపటిసందర్శనమునకై వచ్చి చూచి, సముతో మరణబాధలోనుండు చక్రవర్తిని జూచిరి. వీ రంతకుముందు నెలరోజుల జూడకుండిరి. ఇప్పటి భయంకరస్థితిజూచి భయపడిరి. అంతట భోరున నేడ్చు పడక సమీపించి చక్రవర్తిహస్తముల ముద్దుబెట్టికొని యేడువసాగిరి. అందరు నేడ్చిరి.

బెర్ ట్రాండు చిన్నకుమారుడు ఏడ్చి శోషబోయి నేలమీద బడిపోయెను. ఇట్టిస్థితిలో, అప్పటికి 48 రోజులుగ ఖాయిలాలోనుండిన నవుకరొకడు, చక్రవర్తి బాధలోనుండి, తనను బిలుచుచున్నట్లు, తనజ్వర తబ్బిబ్బులలో కలగని, లేచివచ్చి, పడకవద్ద జేరి, ఆయనకుబదులు తాను జచ్చెదననుచుండెను. ఆ రాత్రి యంతయును, స్మారకము దప్పి, అప్పుడపుడు ...లో తాను మాట్లాడుచుండెను. "ఫ్రాంసు, 'సైన్యము' 'నాయకుడు' 'జోసపయిన్'" అనుమాటలు వినబడెనట. ఇదియంతయు వుదయము ఆఱుగంటలకాలమప్పుడు జరిగి యుండెను. జీవముతో సాయంత్రము ఆఱుగంటలవఱకు వెల్లకిల బరుండియుండి, మిఱియు బాధనొందక, శాంతమయి సంతోషమగు ముఖవర్చస్సుతో సూర్యు డస్త మించుసమయమున నెపోలియన్ యాత్మ యీభూలోకములో నస్తమించి, యగో చర మగులోకముం జేరియుండెను.

తత్క్షణమే కళేబరమును యూరపుదేశమునకు గొనిపోవ నుత్తరువు నిప్పించుడని ...ద్వీపపుగవర్నరు హడ్సన్ లూయిగారిని గోరగ, కళేబరము సెంట్ హెలీనాలోనే యుంచవలసినట్లు అధికారుల యుత్తరువయినదని జెప్పెను. అందరును ప్రతిమాలి ...నిరి. కన్నీళ్లు బెట్టిరి. ఏడ్చిరి. వారిబంధువులును మిత్రులును జూడగోరియున్నారని ప్రార్థించిరి. కడకు వారిహృదయమును, యుదరమును యిప్పించుడని మేడెంబెర్ ...ంగారు బహు దీనత్వముతో బ్రార్థించినను కరుణ పుట్టదయ్యెను. ఆవల శవప ...ము జేసిరి. సమాధికి సిద్ధపరచిరి. వారు ధరించుయుడుపుల దొడగిరి. సన్నిధి సేవకుడు (Valet de chamber) నెపోలియన్ మారెంగోయుద్ధమందు ధరించిన పెద్దచొక్కా ...వారి కాళ్లమీద బఱచెను. యొకవెండి క్రీస్తువిగ్రహమును (Crucifix) వారిహృద యపుభాగమున నుంచిరి. బలిపీఠమును వారి తలయొద్దనుంచి మతగురువు మంత్రముల ...ంచుచుండెను.

ఆద్వీపస్థులందరు వారియం దత్యంత గౌరవము గలిగియుండిరి. తే 6 ది మధ్యా హ్నము తే 7 ది నంతయును, అందరును వచ్చి నిశ్శబ్దముగ యాకళేబరమును దర్శించి యుండిరి. తే 8 ది యుదయ మయినది. ఆదినము గాలివానతగ్గి శాంతముగ నుండె. మంచి సముద్రపుగాలి గొట్టుచుండినది. ఆ ద్వీపవాసస్థులందరు నరుదెంచిరి. చక్రవర్తిగారి సేవకులందరు దుఃఖముతో నుండిరి. ఆపగలు 12-30 గంటలకు, వారి ...మముగల శిబికను, నాలుగుగుఱ్ఱములగట్టిన బండిమీద నుంచిరి. ఆ ద్వీపపాల కుడు మొదలగువారు గుఱ్ఱములనెక్కి వెంబడి వచ్చుచుండిరి. ఆద్వీపమందు నెపోలి

యన్ పాటిపోకుండ గాచియుండుటకు నియమింపబడియుండు. సెనికు లిరు బారులు దీరియుండిరి. ఆడవాండ్రు, బిడ్డలు, జనులు వెంటవచ్చుచుండగ నేకళే మును స్మశానవాసమునకు గొనిపోవుచుండిరి మార్గమధ్యమందు, గుఱ్ఱములు పోలని ప్రదేశ మొకటియుండినది. అక్కడ పదిరెండుమంది సైనికు లాకళేబర ముయుండు శిబికనెత్తికొని, సమాధికిం జేర్చిరి. అక్కడ గౌరవార్థపుఫిరంగులు మ్రోచుండగ, సమాధి జేసిరి. ఆసమాధిమీద, జనరల్ బోనపార్టి యనిమాత్రము వ్రాయ వలసినదేగాని అంతకుమించి యేమియు వ్రాయగూడదని యుత్తరువు అయినట్టు గవర్నరుగారు జెప్పిరి. నెపోలియన్ యింటియుద్యోగులు, చనిపోయినరోజున యీ క్రిందిశాసనముతో నొకరాతిని జెక్కించియుంచిరి. దీనిచే యీసమాధి న కరించి వందనము లర్పించిరి.

నెపోలియన్

1769 సం॥ ఆగష్టు తే 15 ది అజేషియోలో జననము.

1821 సం॥ మే నెల 5 ది సెంట్ హెలీనాల మరణము. అని మాత్రమే వ్రాయగలిగిరి. ఆ చనిపోయిననుగూడ శత్రువైరమున కంతు లేదయ్యెగా!

మే నెల తే 27 దిన నెపోలియన్‌గారి మిత్రులందరు యీద్వీపమును వెళ్లుటకు సిద్ధపడిరి. ఆముందురోజు వారందరు నేకమయి యీసమాధివద్దకు వెళ్లి ఆ సమాధిమీద పుష్పములర్పించి, అయిదున్నరసంవత్సరముల పర్యంతము వారి

ట్టము లనుభవించియుండు యామిత్రులు దుఃఖముతో సెలవుగైకొని బయలుదేరిరి. రు ఆమహాపురుషుని కష్టనష్టములలో తోడునీడలై యుండి, ప్రపంచమందు, మ భక్తివిశ్వాసములచే శాశ్వతకీర్తిని గడించి, నెపోలియన్ లోకాంతరము నొందిన నంతరము, యొక యింగ్లీషువారిపడవలో, స్వదేశమునకై బయలుదేరిరి. వీరిలో -ర్జంట్ హ్యూబర్ట్, (Searjent Hubert) అను మహాపురుషుడుమాత్రము, కడకు వీరిసమాధియుంగూడ విడిచివచ్చుట కిష్టపడక, ప్రతిదినమును యాసమాధిమీద పుష్పము లర్పించుచు, ఆనిర్భాగ్యపు కొండమీదనే, 19 సంవత్సరములు యాసమాధిని కాపుదారిజేయుచు కాలము గడపుచుండెను. అప్పుడు ఫ్రెంచిజనులు, తిరుగ, యీ నెపోలియన్ చక్రవర్తి కళేబరమును ఫ్రాన్సులోని సీన్ నదీతీరమునకుం గొనివచ్చు కాలమువఱకు నుండి, ఆ కళేబరముతోగూడ తానును, పారిసునకు వచ్చియుండెను. ఇట్టిదికదా భక్తివిశ్వాసము.

డెబ్బదియైదవ అధ్యాయము.

(75)

నెపోలియన్ కళేబరము నిప్పించుడని బ్రిటీషువారిని గోరుట. నావలు సెంట్ హెలీనాకు బ్రయాణము సమాధి త్రవ్వుట కళేబర చిత్రము పారిసునకు వైభవముతో గొనితెచ్చుట సీన్‌నదియొడ్డున సమాధి.

అనేకులచరిత్రలు వారిసమాధితో సమాప్తమగును. అయితే నెపోలియన్ చరిత్ర మట్టిదిగాదు. వారి యనంతరమునుగూడ వారి కళేబరాదులగూర్చిన యద్భుతాంశములు జరిగియున్నవి.

1830 సం॥ జులై మాసమందు, ప్రసిద్దినొందిన మూడురోజులలో, నెపోలియన్ జ్యోతిషము జెప్పియున్నట్లె, ఫ్రాన్సులో బోర్బన్‌ల పదభ్రష్ఠులజేసి 'లూయి పిలిప్పి (Louis Philippe) అను ఆర్లియన్‌సు ప్రభువునకు, (Duke of Orleans) కిరీధారణ గావించియుండిరి. గనుక జనులు నిర్భీతులై, ఆ యక్టోబరుమాసములో నెపోలియన్‌గారి కళేబర మిప్పించుడని, బ్రిటిషు గవర్నమెంటువారి నడుగవలనదిగ, పారిసులోని ప్రతినిధిసభవారికి మహజరుల నంపి, తొందర జేయసాగిరి. అనేకులీవిధముగ మనవుల నంపుచుండిరి.

1831 సం॥ జులై తే 8 దిన నెపోలియన్‌గారి శిలావిగ్రహమును యథాస్థానమలంకరింపజేసిరి. 1832 సం॥ జులై 29 దిన, నెపోలియన్‌కుమారుడు 21 సం॥ వయస్సున, ఆస్ట్రియా రాజనగరులో మృతిజెందియుండెను.

1834 సం॥ ఆగస్టు తే 1 దిన 'రాయల్ హోటల్ ఆఫ్ ది యిన్‌వాలిడ్‌స్' పురోద్యానమందు నెపోలియన్ విగ్రహమొకటి స్థాపించిరి. ఆసంవత్సరము సెపబరు తే 14 ది, న్యాయసభలోని గొప్పమందిరమందు, నెపోలియన్ చట్టనిర్మాణాడను జ్ఞాపకార్థమయి, వారిపటమును వ్రేలాడగట్టించిరి. నెపోలియన్, తనమరణ

సనమందు, తనకళేబరము ఫ్రెంచిజనులమధ్య, సీన్ నదీతీరమందు, స్థాపింపవలయు నని వ్రాసియున్నాడని చదువరు లెఱిగియున్నారు. గనుక యిపు డాకళేబరము నిప్పించుడని, అఖిలజనులును ఇంగ్లీషుప్రభుత్వమువారిని గోరియుండిరి. నెపోలియన్ సంవత్సరాబ్దికదినమగు, 1840 సం॥ మేనెల తే 5 దిన, ఫ్రెంచిప్రభుత్వమువారు ఇంగ్లండురాణిగారి కొకయుత్తరము వ్రాసిరి. దానికి వారు హర్షించి, ఫ్రాన్సు ఇంగ్లండుమధ్య విరోధాంతమయినట్లు సూచనగ, చక్రవర్తిగారి కళేబరమును దీసి కొనిపోవుటకు తాము సమ్మతించితిమని వ్రాసియుండిరి. ఆలేఖలో నెపోలియన్ను సేనానాయకు డనుమాట వదలి, " The Government of Britanic Majesty hopes that the promptness of its answer, may be considered in France as a proof of its desire to blotout the last trace of those national animosities which, during the life of the *Emperor*, armed England and France against each other, * * * చక్రవర్తియని వ్రాసిరి. ఈవిధముగ, నెపోలియన్ సమాధిలో నుండియు, చక్రవర్తి యని ఇంగ్లీషువారిచే బిలువించికొన గలిగెను.

అంతట, ఫ్రాన్సుదేశమునుండి ప్రిన్సు డి జాయిన్విల్లి (The brince de Join ville)యనువారు, ప్రభుత్వమువారి యుత్తరువుమేఱకు, రెండు యుద్ధనావల గీసి కొని జనరల్ గోర్గార్డు, జనరల్ బెర్ట్రాండు, కవుంట్ లాస్కాస్, గార్లు వెంట గాంగా, సెంట్హెలీనాకు బ్రయాణమయి అక్టోబరు తే 3 దిన జేరి అక్టోబరు తే 5 దితో నెపోలియన్ యాద్వీపమునకు వచ్చి 25 సం॥ లు పరిసమాప్త మగు చుండెను. ఆదినమందు సమాధిని త్రొవ్వ నిశ్చయించిరి. ఆరోజు అర్ధరాత్రికి సరిగ, బ్రిటిష్రాచయంత్రజ్ఞులు (Royal Engineers) ఆద్వీపపాలకుని యాజమాన్యము క్రింద, సమాధిని త్రొవ్వ నారంభించిరి తొమ్మిదిగంటలకాలము పనిచేసి బహిరంగ పరచిరి. సమాధిమీద మూతవేయబడినబండ నొక యంత్రసహాయముచే నెత్తి, ప్రార్థనలుజేసి, టోపీలు దీసి, శ్రద్ధాభక్తులతో పాదులోనుండినశిబికనెత్తి, అందు రకై, నిర్మించియుండు డేరాలోనికి గొనితెచ్చి, నమ్మరై, కొయ్య, సీసము, స ద్వారా మూడుశిబికల నొకటొకటిగ దెఱచిరి అంతట కళేబరముమీద గ ప్పియుండు తెల్ల మక్మల్గుడ్డను దెఱువగ, అందరి కాశ్చర్యముగలుగున శరీరము కొంచమయినను మార్పు జెందకుండెను. నిద్రబోవుచున్న ట్లుండిన.. అందరును శోకించిరి. రెండునిమిషము లట్లుంచి, ఆశిబికలన్నియుం దిఱుగ మూసి అంతట, పారిసునుండి దెచ్చియుంగు (Ebony) పెట్టెలో నుంచి, దానిని ఓక్ కొయ్యతో జేయబడియుండిన, మఱియొకశిబికలో నుంచిరి. అంతలో, బలమయిన

[illegible] బంతిలోనున్న [illegible] త్రిప్పుట [illegible]

[illegible] నహనమున [illegible]

[illegible] మధ్యాహ్నము [illegible] ఆలయము [illegible]

[illegible] (Cherburg) [illegible] rajuo [illegible] infull canon [illegible]

[illegible] చుట్టునుండిరి ప్రిన్స్ [illegible] (Prince de-joinville) [illegible] పాదభాగమందు [illegible]

[illegible] (Havre) నగరము సమీపించుచుండినవి. [illegible] తెప్పగనే, నగరమంతయు [illegible] గంటలు వాయించువారును, పాటలు [illegible] శోకావేశులై నేడువ [illegible] ముసుగు వేయబడి, గంభీరమగు మందగమనముతో నరుదెంచు యా [illegible] లనిశ్శబ్దము వహించిరి.

[illegible] 100 మయిళ్లదూరము. ఇక్కడినుండి, సీన్ నదిలో నెక్కి [illegible] యొక చిన్నపొగయోడ సేర్పాటు జేసియుంచిరి. ఈసమయమందు [illegible] గలుగకుండుటకై, గావలసినంత ఫ్రెంచిధనమును [illegible] ఫ్రెంచిజనులు వెచ్చించియుండిరి. 'పర్షియన్' అనుయోడ, [illegible] భాగమందు దారి జూపుచుండెను. దానివెంబడివచ్చు యోడలో నావికులుండిరి. దీనివెనుక యా రాజకళేబరముం గొనివచ్చు యోడవచ్చినది. దీనివెంబడి పదియోడ [illegible]

[illegible] 10 [illegible] యా పదమూడుయోడలు సీన్ నదిలో [illegible] పోవుచుండినవి. ఇట్లు బోవునపుడు, నది కిరుప్రక్కల మున్నది [illegible] దర్శించుచుండిరి. ఇట్లు [illegible] సగముదూరములోనుండు రూయన్ (Rouen) [illegible] ఈ పురోవృద్ధికై, నెపో [illegible] ముఖ్య వ్యాపారవర్తకస్థానముగ, జేసి [illegible] రూయన్, హావర్, యీమూడును [illegible] రాజపథి యగుననియు [illegible] అయితే శత్రువులు [illegible]

[illegible] నీయుమహనీయుని కళే [illegible] వసన్యసించి యుండెను. అక్కడ, లక్షో [illegible] నలంకరించి, బల్లల నమర్చిరి. గొప్ప

మందిరములు, చప్పరములుగట్టి వాటిగోడలమీద నెపోలియన్ జయించిన యుద్ధప్రదేశ-
ముల పేర్లు వ్రాసియుంచిరి సీన్ నదియొక్క యీవలియొడ్డునుండి, యావలియొడ్డు-
నకు, వలయాకారమగు నొక యూహాత్మక తోరణమును పట్టులో గట్టి, యాతోరణ-
ముపై, బంగారు తేనెటీగల నంటించి యలంకరించిరి. ఈ తోరణనిర్మాణమునకై,
ఇరువైవేలగజముల పట్టుగుడ్డలును ముప్పదియారువేల బంగారు తేనెటీగలును పట్టి
యుండెనట. నదిలో ఇరువంకల బహుచిత్రముగ నలంకరించి, రెండునావలు గౌర-
వార్థమై యుంచియుండిరి. వీటిమధ్య. యా రాజకళేబరముం గొనివచ్చెడి యోడలు
బోవున ట్లొనర్చియుండిరి ప్రతిచోటను, మూడురంగులజండాల గట్టియుంచిరి.

మధ్యాహ్నములోపలనే, నగరవాసులు, న్యాయవాదులు. న్యాయమూర్తులు,
మతగురువులు, జాతీయసైనికులు, విద్యార్థులు, పూర్వయుద్ధములందుగాయపడినసైని-
కులు, వీరు వారననేల, సర్వజనులు, లక్ష యేబదివేలజనులు వచ్చి, వారివారికి నియ-
మించిన స్థలముల జేరియుండిరి. మధ్యాహ్నసమయమునకు, నిశ్శబ్దముగా, ఆకళేబరముం
గొనివచ్చుయోడలు వచ్చినవి. ఆయోడలం జూచి, జనులుపడిన పరితాపదుఃఖముల
వ్రాయ సాధ్యముగాదు. జయజయధ్వనులు జేసిరి. గంటలు వాయించిరి. మంత్రములు
జదివిరి. వాయిద్యములు వాయించిరి. సైనికులు పుష్పమాలికల నర్పించిరి. యోడలు
జనులు జూచుటకై తిన్నగ నడచుచుండినవి. ఈవిధముగ చక్రవర్తి కళేబరమర్యాద
జరిగి యుండినవెంటనే, యపుడు చక్రవర్తిగారు వారి ప్రేమాస్పదులయిన జనమధ్యమం
దుండుటచే, యికముందు, వారు జీవించియున్నట్లే భావించి, తగినమర్యాదలు జేయవల-
నదని, నొకఫిరంగి గాల్చుటమూలముగ దెలియపరచిరి. అప్పటినుండి జీవంతుడై
యుండు చక్రవర్తికి జరుగగలమర్యాదలు ఆ శవమునకును జరుపబడుచుండినవి.

ఆసాయంత్రము, యీయోడలు పారిసునకు ప్రయాణమయినవి. తే 11
సాయంత్రము నాలుగుగంట లగునప్పటికి, పారిసునకు నాలుగుమైళ్లదూరములో సీన్
నదీతీరమునందు పల్లెటూరగు కార్బివో (Courbevoic) కు వచ్చినవి. అక్కడ,
నెపోలియన్ ప్రథమపత్నియగు జోసఫయిన్ శిలావిగ్రహం మొకటి, భర్తగారి నాహ్వా-
నించుచున్నదా యన్నట్లు, నదీతీరమున నుండియుండెను. అక్కడ, రేవు వెంబడి 150
అడుగుల యెత్తుగలిగి గ్రీకు శిల్పముతో నొకమందిరము గట్టియుంచిరి. అందులో,
రాజకళేబరము, రథముమీద నెక్కించువరకును, యుంచుటకై దానిని గట్టిరి. ఈస్థల-
మందు, సెంట్ హెలీనాలో నెపోలియన్ చక్రవర్తిసమాధిని, యుండినను, 19 సంవత్సర-
ములకాలము గాచియుండిన 'సర్జంట్ హ్యూబర్ట్' రాజకళేబరముతోగూడ వచ్చి

యుండి వీరును యోడదిగిరి. వెంటనే అందరునాయకులును జనులును, ఆయననుజుట్టి
కొని యాలింగనమొనర్చి గౌరవించిరి. ఆరాత్రి, రేవుననుండు సర్వయోడలను, పడ
వలను, నావలను దీపములతో నలంకరించి కాపుదారి జేయుచుండిరి.

మఱునాడు సూర్యోదయ మయినది. నగరమంతయు జండాలతోడను, తోరణ
ములతోడను యలంకరించిరి. ఆరాజ శవమునుంచ నేర్పాటుగాబడియుండురథము!
అయిదుఅంతస్థులు గలదానిగ గట్టిరి. దానిని పట్టుశాలువలు బంగారు నకిషిపనిజేసిన
మక్మల్ గుడ్డలతోడను, తివాసులుతో పఱచి నలంకరించిరి. ఆరథమునకు, నాలుగేసి
గుఱ్ఱములచాలున, నాలుగువరుసలపొడుగున, 16 గుఱ్ఱములఁ గట్టియుండిరి.

ఆదినము సూర్యోదయమున తొమ్మిదిన్నరగంటలకు, మంత్రములు పఠించి, 24 మంది
నావికులు యీ శిబికనోడమీదినుండి మూపురముల నెత్తికొని, అక్కడ గట్టబడియుం
డిన పైజేసిన శ్రీ [illegible] మందిరమునఁ జేర్చిరి. అక్కడ కొంతసేపుంచి
తిరుగి నెత్తుకొని, యీరథమునం జేర్చిరి అంతట రథముగదల నారంభించినది.
మార్గమున యిరుప్రక్కల, ఫ్రెంచిసేనలు బారులుదీఱి, జోహారు లొనర్చిరి. పారిసు
నందలిగంటలు మ్రోగుచుండినవి. వాయిద్యములు వాగుచుండినవి. జనులు పాటలుబాడు
వారును, ఏడ్చువారునునై యుండిరి. మార్గమున కిరుప్రక్కల పదిలక్షలజనులకు మించి
యుండిరి. ఫిరంగుల గాల్చిరి.

ఇట్లు గొనివచ్చి (Church of the invalides) జేర్చిరి ఇది యొకరాజభవన
ముగ నుండెను బంగారు నకిషిపని చేసిన విలువగల మక్మల్ గుడ్డలతో గోడల నలంక
రించిరి. యీకొట్టమునకుపైన యొకగుండ్రగోపురము గలదు. ఇయ్యది యెనిమిదిస్తంభ
ములమీద నమర్చబడి యున్నది. ఈ గోపురముక్రిందనే వారి సమాధిస్థలము.

ఈ భవనపార్శ్వమున, ముప్పదియారువేలజనులు గూర్చొనియుండిరి. ముందరి
భాగమున చపకేలలో ఆరువేలజను లుండిరి. మధ్యలో మతగురువు లాదిగాగల
ప్రముఖు లుండియుండిరి అంతట నెపోలియన్ పూర్వరక్షకసైనికులు 32 మంది
[illegible] గూఢపులనుంచికొని వచ్చుచుండగ ప్రిన్స్ డిజాయిన్ విల్లిగారు ముందు
నడచుచుండిరి అందరును లేచి వందనము లర్పించిరి. అక్కడ ఫ్రెంచిప్రభువగు
'లూయి ఫిలిప్' గారును మంత్రులును రాజోద్యోగులును యుండిరి. ప్రిన్స్ డిజాయిన్ విల్లి
కొంచెము దూరము ముందునకు నడచి, ఫ్రెంచిప్రభువుగారిని సంబోధించి, "ప్రభో, నెపోలి
యను చక్రవర్తి కళేబరమును తమకు సమర్పించినాడను" అనియనగనే "ఫ్రాన్సు
పక్షమున నేను దీసికొన్నాడను." అని ప్రభువు జవాబుజెప్పెను. అంతట మార్షల్ సౌల్ట్

[illegible] నాయకులును బనులును, ఆయనను జుట్టి [illegible] రథమునందు సర్వయోధులను, పడ [illegible] చేయుచుండిరి.

[illegible] రమంతయును జండాలతోడను, తోరణము [illegible] నేర్పాటుగా బడియుండు రథము! [illegible] పట్టుశాలువలు బంగారు నకిషిపని జేసిన [illegible] నలంకరించిరి. ఆరథమునకు, నాలుగేసి [illegible] 16 గుఱ్ఱములఁ గట్టియుండిరి.

[illegible] గంటలకు, మంత్రములు పఠించి, 24 మంది [illegible] పురముల నెత్తికొని, అక్కడ గట్టబడియుం [illegible] మందిరమునఁ జేర్చిరి. అక్కడ కొంతసేపుంచి [illegible] జేర్చిరి. అంతట రథముగదల నారంభించినది. [illegible] ఫ్రెంచిసేనలు బారులుదీఱి, జోహారు లొనర్చిరి. పారిసు [illegible] మ్రోగుచుండినవి. వాయిద్యములు వాగుచుండినవి. జనులు పాటలుబాడు [illegible] మార్గమున కిరుప్రక్కల పదిలక్షలజనులకు మించి [illegible]

[illegible] (Church of the invalides) జేర్చిరి ఇది యొకరాజభవన [illegible] మకమల్ గుడ్డలతో గోడల నలంకరి [illegible] యొకగుండ్రగోపురము గలదు. ఇయ్యది యెనిమిది స్తంభ [illegible] ఈ గోపురముక్రిందనే వారి సమాధిస్థలము.

[illegible] మున, ముప్పదియారు వేలజనులు గూర్చొనియుండిరి. ముందరి [illegible] లుండిరి. మధ్యలో మతగురువు లాదిగాగల [illegible] నపోలియన్ పూర్వరక్షకసైనికులు 32 మంది [illegible] వచ్చుచుండగ ప్రిన్సుడిజాయిన్ విల్లిగారు ముందు [illegible] పవిత్రమునకు లగ్పించిరి. అక్కడ ఫ్రెంచిప్రభువగు [illegible] రాజోద్యోగులును యుండిరి. ప్రిన్సుడిజాయిన్ విల్లి [illegible] ఫ్రెంచిప్రభువుగారిని సంబోధించి, "ప్రభో, నెపో [illegible] సమర్పించినాడను" అనియనగనే "ఫ్రాన్సు [illegible] ప్రభువు జవాబుజెప్పెను. అంతట మార్షల్ సో

మందిరములు, చప్పరములుగట్టి వాటిగోడలమీద నెపోలియన్ జయించిన యుద్ధప్ర
ములపేర్లు వ్రాసియుంచిరి సీన్ నదియొక్క యీవలియొడ్డునుండి, యావలియొ
నకు, వలయాకారమగు నొక యాహ్వాన తోరణమును పట్టుతో గట్టి, యాతో
ముపై, బంగారు తేనెటీగల నంటించి యలంకరించిరి. ఈ తోరణనిర్మాణమున
ఇరువైవేలగజముల పట్టుగుడ్డలును ముప్పదియారువేల బంగారు తేనెటీగలును
యుండెనట. నదిలో ఇరువంకల బహుచిత్రముగ నలంకరించి, రెండునావలు గౌర
వార్థమై యుంచియుండిరి. వీటిమధ్య. యా రాజకళేబరముం గొనివచ్చెడి యోడ
బోవున ట్లొనర్చియుండిరి. ప్రతిచోటను, మూడురంగులజండాల గట్టియుంచిరి.

మధ్యాహ్నములోపలనే, నగరవాసులు, న్యాయవాదులు, న్యాయమూర్తు
మతగురువులు, జాతీయసైనికులు, విద్యార్థులు, పూర్వయుద్ధములందలి గాయపడిన సై
కులు, వీరు వారననేల, సర్వజనులు, లక్ష యేబదివేలజనులు వచ్చి, వారివారికి
మించిన స్థలముల జేరియుండిరి. మధ్యాహ్నసమయమునకు, నిశ్శబ్దముగ, ఆకళేబరముం
గొనివచ్చుయోడలు వచ్చినవి. ఆయోడలం జూచి, జనులుపడిన పరితాపదుఃఖ
వ్రాయ సాధ్యముగాదు. జయజయధ్వనులు జేసిరి. గంటలు వాయించిరి. మం
జదివిరి. వాయిద్యములు వాయించిరి. సైనికులు పుష్పమాలికల నర్పించిరి. యోడలు
జనులు జూచుటకై తిన్నగ నడచుచుండినవి. ఈవిధముగ చక్రవర్తి కళేబరమర్యాద
జరిగి యుండినవెంటనే, యపుడు చక్రవర్తిగారు వారి ప్రేమాస్పదులయిన జనమధ్యమ
దుండుటచే, యికముందు, వారు జీవించియున్నట్లే భావించి, మర్యాదలు జేయవల
నదని, నొకఫిరంగి గాల్చుటమూలముగ దెలియపఱచిరి. అప్పటినుండి జీవంతు
యుండు చక్రవర్తికి జరుగగలమర్యాదలు ఆ శిబికాసమక్షమున జరుపబడుచుండిన

ఆసాయంత్రము, యీయోడలు పారిసునకు బ్రయాణమయినవి. తే 14
సాయంత్రము నాలుగుగంట లగునప్పటికి, పారిసునకు నాలుగుమైళ్లదూరములో సీన్
నదీతీరమునందుండు పల్లెటూరగు కార్బివో (Courbevoic) నకు వచ్చినవి. ఇక్కడ
నెపోలియన్ ప్రథమపత్నియగు జోసఫయిన్ శిలావిగ్రహ మొకటి, భర్తగారి నాహ్వా
నించుచున్నదా యన్నట్టు, నదీతీరమున నుండియుండెను. ఇక్కడ, రేవు వెంబడి 150
అడుగుల యెత్తుగలిగి గ్రీకు శిల్పముతో నొకమందిరము గట్టియుంచిరి. ఇందులో
రాజకళేబరము, రథముమీద నెక్కించువరకును, యుంచుటకై దానిని గట్టిరి. ఈమం
మందు, సెంట్ హెలీనాలో నెపోలియన్ చక్రవర్తిసమాధిని, యొంటరిగ, 19 సంవత్స
ములకాలము గాచియుండిన 'సర్జంట్ హ్యూబర్ట్' రాజకళేబరముతో గూడ వచ్చె

యుండి వీరును యోడదిగిరి. వెంటనే అందరునాయకులును జనులును, ఆయననుజుట్టి గొని యాలింగనమొనర్చి గౌరవించిరి. ఆరాత్రి, రేవుననుండు సర్వయోడలను, పడవలను, నావలను దీపములతో నలంకరించి కాపుదారి జేయుచుండిరి.

మఱునాడు సూర్యోదయ మయినది నగరమంతయు జండాలతోడను, తోరణములతోడను యలంకరించిరి. ఆరాజ శవమునుంచ నేర్పాటుగా బడియుండురథము! అయిదుఅంతస్థులు గలదానిగ గట్టిరి. దానిని పట్టుశాలువలు బంగారు నకిషిపని జేసిన మక్‌మల్‌గుడ్డలతోడను, లివాసులుతో పఱచి నలంకరించిరి. ఆరథమునకు, నాలుగేసి గుఱ్ఱములచాలున, నాలుగువరుసలపొడుగున, 16 గుఱ్ఱములఁ గట్టియుండిరి.

ఆదినము యుదయమున తొమ్మిదిన్నరగంటలకు, మంత్రములు పఠించి, 24 మంది వాహకులు యీ శిబికనోడమీదినుండి మూపురముల నెత్తికొని, అక్కడ గట్టబడియుండిన పైజెప్పిన గ్రీకుపనితనముగల మందిరమునఁ జేర్చిరి. అక్కడ కొంతసేపుంచి తిఱుగ నెత్తికొని, యారథమునం జేర్చిరి. అంతట రథమఁగదల నారంభించినది. మార్గమున కిరుప్రక్కల, ఫ్రెంచిసేనలు బారులుగీఱి, జోహారు లొనర్చిరి. పారిసునందలిగంటలు మ్రోగుచుండినవి. వాయిద్యములు వాగుచుండినవి. జనులు పాటలుబాడువారును, ఏడ్చువారునునై యుండిరి. మార్గమున కిరుప్రక్కల పదిలక్షలజనులకు మించియుండిరి. ఫిరంగుల గాల్చిరి.

ఇట్లు గొనివచ్చి (Church of the invalides) జేర్చిరి ఇది యొకరాజభవనముగ నుండెను బంగారు నకిషిపనిచేసిన విలువగల మక్‌మల్ గుడ్డలతో గోడల నలంకరించిరి. యీకట్టడమునకుపైన యొకగుండ్రగోపురము గలదు ఇయ్యది యెనిమిది స్తంభములమీద నమర్పబడి యున్నది ఈ గోపురముక్రిందనే వారి సమాధిస్థలము.

ఈ భవనపార్శ్వమున, ముప్పదియారువేలజనులు గూర్చొనియుండిరి. ముందరిభాగమున చవికెలో ఆరువేలజను లుండిరి. మధ్యలో మతగురువు లాదిగాగల ప్రముఖు లుండియుండిరి. అంతట నెపోలియన్ పూర్వరక్షకసైనికులు 32 మంది యాశిబికను మూపులనుంచికొని వచ్చుచుండగ ప్రిన్సుడిజాయిన్‌విల్లిగారు ముందు నడచుచుండిరి అందరును లేచి వందనము లర్పించిరి అక్కడ ఫ్రెంచిప్రభువగు 'లూయిఫిలిప్పి' యును మంత్రులును రాజోద్యోగులును యుండిరి. ప్రిన్సుడిజాయిన్‌విల్లి రెండడుగులు ముందునకు నడచి, ఫ్రెంచిప్రభువుగారిని సంబోధించి, "ప్రభో, నెపోలియన్‌చక్రవర్తి కళేబరమును తమకు సమర్పించినాడను" అనియనగనే "ఫ్రాన్సపక్షమున నే దీసికొన్నాడను." అని ప్రభువు జవాబుజెప్పెను. అంతట మార్షల్ సౌల్ట్

గారి హస్తములోనుండిన చక్రవర్తిఖడ్గమును ప్రభువందికొని, బెర్ట్రాండుగారి కిచ్చి. "సేనానాయకుడా! యీ మహాప్రఖ్యాతినొందిన చక్రవర్తిఖడ్గమును వారి శిబికమీదనుంచుమనట్లు ని న్నాజ్ఞాపించితిని" అని చెప్పెను వారు అట్లుంచిరి.

అంతట ఫ్రెంచిరాజును, రాణియు, మంత్రులు, సేనానాయకులు, మరాధిపతులు, మతగురువులు, రాష్ట్రమందలి వివిధశాఖలయుద్యోగులు మొదలగు యనేకవేల జనసమక్షమందు 300 మంది పాటకులు వాయిద్యములు వాయించుచుండగ, చక్రవర్తి యభీష్టప్రకారము సీన్ నదీతీరమందు, ఫ్రెంచిజనమధ్యమున, వారికళేబరము, ప్రపంచ మెన్నడు నెఱిగియుండని అద్భుతచారిత్రముగ పైనజెప్పిన భవనమధ్యమున సమాధిగాబడియున్నది.

1847 సం॥ లో ఫ్రెంచిదేశీయులు తమచక్రవర్తి రక్షణలేక నేకాకిగ సమాధిలోనుండుట కిష్టములేక గాబోలనియన్నట్టు వారియందలి ప్రేమసూచకముగ చక్రవర్తిగారి ప్రాణమిత్రులగు 'జనరల్ బెర్ట్రాండు' 'జనరల్ డ్యూరక్'గార్ల కళేబరములను గూడ వారి సమాధిప్రక్కల సమాధి జేసియున్నవారు.

సమాప్తమ్.

చెన్నపురి 'వావిళ్ల' రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్‌వారిచే
శ్రీ 'రామ' ప్రెస్సున ముద్రితము:—1929.